BIBLIOTECA

63 624

KSIĄŻKA PAMIĄTKOWA

KU UCZCZENIU JUBILEUSZU

TRZECHSETNEJ ROCZNICY

ZAŁOŻENIA

GIMNAZYUM ŚW. ANNY

W KRAKOWIE.

OPRACOWAŁ

DR. JAN LENIEK.

KRAKÓW.

DRUKARNIA UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO

pod zarządem A. M. Kosterkiewicza.

1888.

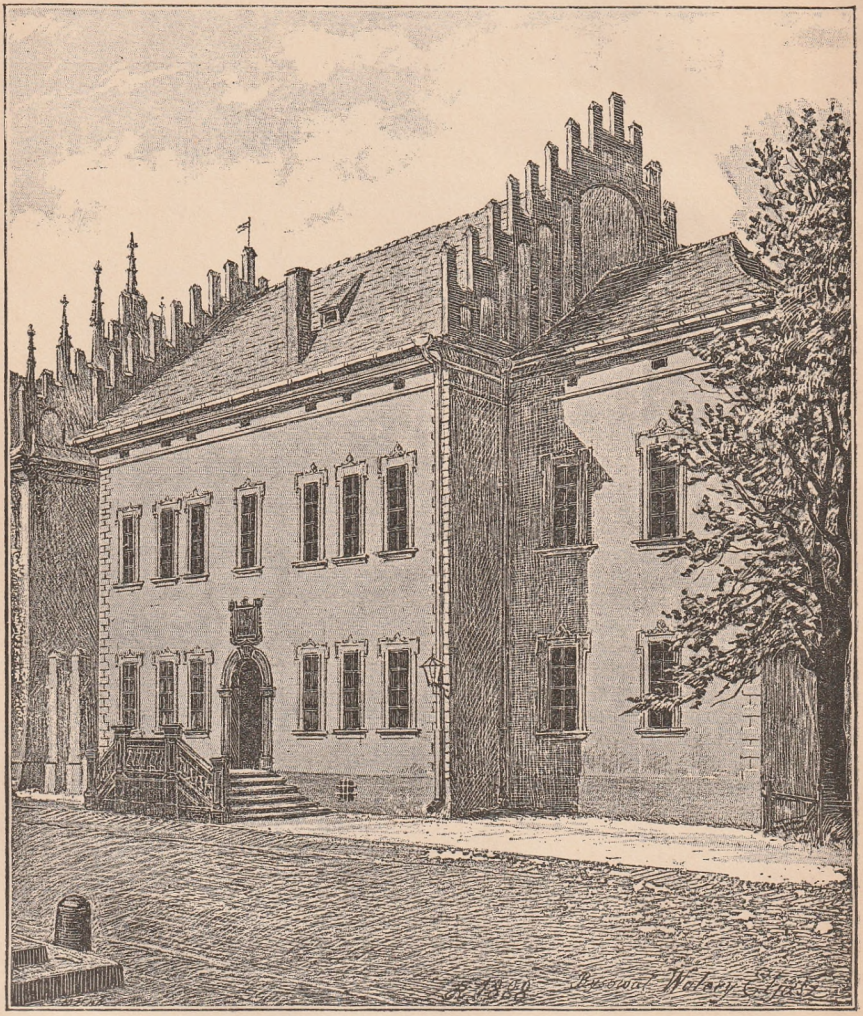

Rysował Walery Eljasz.

Widok dzisiejszego gimnazyum św. Anny.

KSIĄŻKA PAMIĄTKOWA

KU UCZCZENIU JUBILEUSZU

TRZECHSETNEJ ROCZNICY

ZAŁOŻENIA

GIMNAZYUM ŚW. ANNY

W KRAKOWIE.

OPRACOWAŁ

DR. JAN LENIEK.

KRAKÓW.
NAKŁADEM KOMITETU JUBILEUSZOWEGO.

W DRUKARNI UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO
pod zarządem Anatola Maryana Kosterkiewicza.
1888.

BIBLIOTEKA
Wyższej Szkoły Pedagogicznej
W KRAKOWIE
63624

HISTORYA GIMNAZYUM ŚW. ANNY.

WSTĘP.

„Jakie szkoły, taki naród“, powiedział Szymon Marycki, uczony polski pedagog, żyjący w XVI. wieku, w dziele swem p. t. De scholis seu academiis. Zdanie to znajduje potwierdzenie w historyi każdego narodu, a naszego przedewszystkiem. Cóż bowiem było najgłówniejszą przyczyną upadku Polski, jeżeli właśnie nie brak dobrych, należycie zorganizowanych szkół, a co za tem w parze idzie, brak oświaty? Najpiękniejszą kartą w dziejach naszych jest wiek XV. i XVI., a właśnie na te czasy przypada najświetniejszy okres naszego uniwersytetu Jagiellońskiego i jego kolonii. W wieku XVII. przybywa wprawdzie liczba szkół, przybywają bowiem dwie akademie, wileńska i zamojska, założone z końcem XVI. w., Jezuici i Pijarzy zakładają liczne kollegia, mnożą się także kolonie akademickie, mimo to upada oświata i literatura, bo upadają szkoły. Szkoły te wychowują młodzież na bigotów, wymownych na swój czas krzykaczów i warchołów politycznych, szermierzy źle pojętej wolności szlacheckiej, zrywających i zaburzających sejmy w jej obronie, a częściej jeszcze z powodu prywaty. Nie jest mojem zadaniem kreślić tu stan umysłowy narodu w epoce jego upadku, w czasach królów elekcyjnych, zwłaszcza w pierwszej połowie XVIII. w., dość wziąść pierwszy lepszy podręcznik do historyi polskiej, a znaleść w nim można fakta, świadczące o tem jak najwymowniej. Dopiero w drugiej połowie przeszłego wieku poznał naród to złe, poznał, gdzie właściwie leży tego przyczyna, zajął się też przedewszystkiem wychowaniem publicznem młodzieży, począł myśleć o reformie szkół i zdobył

się na wiekopomne dzieło, które na zawsze będzie chlubą narodu, jego pomnikiem, na ustanowienie Komisyi edukacyjnej, instytucyi podobnej do dzisiejszego ministeryum oświaty. Wychowanie publiczne dostało się odtąd pod kierunek władzy rządowej, a dotychczas spoczywało ono w rękach akademii lub zakonów, nie kontrolowanych prawie przez nikogo. Organizacya, jaką Komisya edukacyjna wydała dla szkół w roku 1776 i 1783, budzi w nas jeszcze dzisiaj podziw i uwielbienie dla jej twórców, i dzisiaj po stu latach możnaby życzyć każdemu narodowi podobnej organizacyi z uwzględnieniem, naturalna rzecz, postępu nauki, potrzeb i ducha czasu. Wszystkie wyższe umysły garną się też do tej instytucyi, widząc że praca około podniesienia szkolnictwa, to najsilniejsza podstawa dźwignienia narodu z upadku.

Nie uchroniło to jednak narodu polskiego od utraty życia politycznego, bo złe, jakie sprawiły wieki, trudno naprawić przez jeden dziesiątek lat. Skoków nie ma w naturze, nie ma ich także w rozwoju społeczeństwa ludzkiego. Za to przynajmniej owa młodsza generacya, wychowana w szkołach Konarskiego i Komisyi edukacyjnej, stworzyła konstytucyą 3-go Maja, pogrzebała wprawdzie dawną Polskę, ale pogrzebała ją chlubnie i godnie, z Kościuszką na czele, wychowańcem szkoły kadetów. Wszystko, co Polska miała w najbliższym czasie po rozbiorze największego, wyszło ze szkół Komisyi edukacyjnej lub urządzonych na ich wzór, uniwersytetu wileńskiego, liceum krzemienieckiego lub liceum Św. Anny w Krakowie a kierowanych przez jej wychowańców. I nie czemu innemu jak tylko temu coraz większemu intelektualnemu podnoszeniu się narodu przypisać należy, że naród ten mimo utraty bytu politycznego nie przestał być narodem mimo usilnych ku temu wysileń jego wrogów, ale wśród klęsk i nieszczęść i mimo ciężkich warunków nie przestaje sobie naprzód torować drogi.

Z tego poznać można, iż rozwój narodu zależny jest w znacznej części od stanu szkolnictwa. Słusznie też mówi uczony francuzki Juliusz Simon: „Naród który ma najlepsze szkoły, jest pierwszym narodem, jeżeli nie jest nim dzisiaj, będzie nim jutro.“ Niestety jednak, nie znamy należycie historyi rozwoju naszego szkolnictwa. Objawem nowszych czasów u nas jest coraz bardziej wzrastający ruch literacki na polu historycznem. Żaden dział nauki nie może poszczycić się i tylu pracownikami i tylu dziełami. Jestto zapewne wynikiem dążenia narodu do bezstronnego ile możności poznania siebie samego, do poznania swych zalet, wad i błędów, jako jedynej drogi prowadzącej do poprawy i postępu. Trzeba jednak przyznać, że ten ruch na polu historycznem przybiera zbyt jednostronny kierunek, bo uwzględnia i ogarnia przeważnie tylko jednę stronę narodowego życia, jego stronę polityczną, gdy tymczasem druga, może nawet ważniejsza, jak historya literatury, oświaty,

handlu, przemysłu itp. jednem słowem, historya kultury leży jeszcze prawie odłogiem. Nie wiele też w skutek tego pisano o szkołach w Polsce, a to co jest, bardzo ogólnikowe i tylko w związku z innemi sprawami państwa polskiego. Jedyny obszerniejszy obraz skreślił nam Józef Łukaszewicz w cztero-tomowem dziele p. t. „Historya szkół w Koronie i Litwie“, wydanem jeszcze w r. 1849. Jakkolwiek dzieło to pod wieloma względami niedostateczne, bo często nawet podaje mylne wiadomości, pozostanie to jednak na zawsze wielką zasługą autora, że sam jeden i to pierwszy w Polsce zebrał tak obfity materyał do historyi szkół polskich i utorował przez to drogę dla przyszłych pracowników na tem polu. Po Łukaszewiczu a właściwie równocześnie z nim zajmował się historyą szkolnictwa Józef Muczkowski, najlepszy może w tej dziedzinie pracownik. Byłto najlepszy znawca historyi akademii krakowskiej. Wszystko też, co o niej wiemy, zawdzięczamy przeważnie jemu. Po Muczkowskim i Łukaszewiczu wymienić jeszcze wypada Szujskiego, Wisłockiego i Michała Balińskiego. Inni, którzy pisali w tym kierunku, nie zdobyli się na nic samodzielnego, powtarzają tylko to, co tamci powiedzieli. Nie mamy też nawet, co ze wstydem przyznać trzeba, historyi akademii krakowskiej, jak to ma n. p. akademia wiedeńska lub pragska. Nosił się z myślą napisania takiej historyi i pracował już w tym kierunku zasłużony badacz dziejów ojczystych, Józef Szujski, ale niestety przedwczesna śmierć przeszkodziła temu zamiarowi, a szkoda wielka i niepowetowana, bo sądząc z tego, co w tej materyi pisał lub mówił, spodziewać się można było dzieła, któreby było ozdobą naszej literatury. Że Szujski pojmował ważność badań na polu szkolnictwa, dowodem także najlepszym i to, że do tej pracy zachęcał nieraz swych uczniów, zwłaszcza tych, którzy mieli zamiar poświęcić się zawodowi nauczycielskiemu. Rzeczywiście wdzięczne to pole dla nauczycieli gimnazyalnych, bo żyjąc ciągle szkołą, mając przytem pewne wykształcenie i doświadczenie pedagogiczne, lepiej niż inni mogą się z podobnej pracy wywiązać. A poznanie historyi szkół w Polsce przyczyniłoby się wiele do podniesienia szkolnictwa naszego, a przytem przyczyniłoby się także do lepszego i gruntowniejszego poznania naszej literatury i historyi. Materyałów zaś źródłowych nie brak, dostarczyć ich mogą nie wyzyskane w tym celu archiwa szkolne, klasztorne, czy wreszcie publiczne. Te też myśli były pobudką dla mnie do napisania historyi zakładu szkolnego, w którym obecnie mam zaszczyt pracować. Pobudzała mię także do napisania historyi gimnazyum Św. Anny chęć uczczenia nadchodzącego jubileuszu 300 rocznicy jego założenia.

Historyą tego gimnazyum zajmował się już wyżej wspomniany Józef Muczkowski w rozprawie wydanej w Programie liceum z roku 1849 pod tytułem: „Wiadomość o Władysławsko-Nowodworskiem

kollegium czyli dzisiejszem liceum Św. Anny w Krakowie". Jest to odczyt, jaki Muczkowski miał dnia 4 Czerwca 1843 w amfiteatrze Nowodworskim na publicznem posiedzeniu Towarzystwa naukowego krak. w celu uczczenia 200 rocznicy wybudowania gmachu licealnego. Muczkowski podaje jednak bardzo krótką historyą tego zakładu, i to tylko do czasów Komisyi edukacyjnej tj. do reformy Kołłątaja w r. 1777, ale we wszystkich swych szczegółach prawdziwą i opartą na źródłach archiwalnych. Szkoda tylko, że jest zbyt lakoniczną, ale inną być nie mogła, kiedy pisaną była na odczyt publiczny. Pomija też wiele rzeczy, które w historyi instytucyi szkolnej należało uwzględnić i zajmuje się, że się tak wyrażę, jej zewnętrzną historyą. Ta też rozprawa jest alfą i omegą wszystkiego, co dotychczas o gimnazyum naszem pisano. Wprawdzie w Programie gimnazyalnym z r. 1853 znajdujemy rozprawę, napisaną po niemiecku przez prof. Janotę p. t. „Chronik des Gymnasiums", z okazyi uroczystości odsłonięcia portretu N. P. Franciszka Józefa I., sprawionego w tymże roku do amfiteatru kosztem grona nauczycielskiego z inicyatywy dyrektora Klemensiewicza. Kronika ta, jak sam autor na wstępie mówi, jest tylko tłomaczeniem na niemiecki język rozprawy Muczkowskiego, w końcu zaś podał Janota kronikarskim sposobem na dwóch kartkach wypadki ważniejsze od r. 1777 do r. 1853. Łukaszewicz podając historyą gimnazyum Św. Anny, przedrukował dosłownie artykuł Muczkowskiego i wiadomość podaną przez Putanowicza w dziele p. t. „Stan wewnętrzny i zewnętrzny studii generalis Univ. Crac.". Krótką wiadomość podał także Walery Eliasz w Sprawozdaniu gimn. z roku 1880 opisując salę amfiteatralną i znajdujące się w niej obrazy, ale i on podobnie jak jego poprzednicy powołuje się tylko na Muczkowskiego. I to jest wszystko, co pisano o gimnazyum Św. Anny. Sądząc z tego, poznać łatwo, że zabierając się do pisania historyi, miałem dosyć trudne zadanie, bo trzeba było samemu torować sobie drogę i szukać źródeł. Poszukiwania też za źródłami zabrały mi bardzo wiele czasu, ale też wynik tego bardzo bogaty, bo doszedłem do takiego zapasu materyałów źródłowych, odnoszących się specyalnie do naszego gimnazyum, iż mógłbym podać jej szczegółową historyą idąc prawie rok za rokiem.

Gimnazyum to przechodziło w ciągu swego 300-letniego istnienia liczne koleje i zmiany, losy jego związane są ściśle z losami miasta Krakowa i akademii. Założone w r. 1588 przez akademią zrazu na ulicy Gołębiej pod nazwą classes lub scholae privatae, przyjmuje od r. 1617 nazwę szkół Nowodworskich. Po przeniesieniu w r. 1643 do zbudowanego kosztem Władysławskiego i króla Władysława IV. gmachu na ulicy Św. Anny przybiera nazwę szkół Władysławsko-Nowodworskich lub kollegium Władysławskiego. W roku 1777 przybiera po

reformie Kołłątaja z polecenia Komisyi edukacyjnej nazwę szkół wojewódzkich krakowskich, a po nowej reformie w r. 1783 nazwę szkół wydziałowych krakowskich lub szkół przygłównych. Następuje trzeci rozbiór Polski, a Kraków dostaje się pod panowanie austryackie. Rząd austryacki do r. 1801 nie zmienia nic w organizacyi naszej szkoły, dopiero w r. 1801 wprowadza taką organizacyą, jaka była w innych szkołach średnich w Galicyi, i nadaje jej tytuł c. k. akademickiego gimnazyum. W r. 1809 Kraków dostaje się pod panowanie Księstwa warszawskiego, a szkoła nasza otrzymuje zrazu nazwę szkoły przygłównej, następnie szkoły departamentowej i organizacyą, przypominającą wiele szkoły średnie z czasów Komisyi edukacyjnej, jak również organizacyą szkół francuzkich. W r. 1815 Kraków zostaje Rzecząpospolitą a gimnazyum nasze otrzymuje nazwę liceum Św. Anny, lub liceum Nowodworskiego, zmienia dwukrotnie swą organizacyą, wreszcie w r. 1846 dostaje się po raz drugi pod panowanie austryackie i do r. 1850 nosi jeszcze nazwę liceum, a od tego roku dostaje nazwę c. k. gimnazyum Św. Anny.

Z tego krótkiego przebiegu poznać można, ile zmian i organizacyi przechodziło nasze gimnazyum, jego historya, to historya szkolnictwa naszego od wieku XVI. Trudne też przyjąłem na siebie zadanie, a jeżeli nie wywiążę się z niego ku ogólnemu zadowoleniu, niech usprawiedliwi mię ta okoliczność, że pisałem na termin, a czas, jakim rozporządzałem, był zwłaszcza przy licznych zajęciach szkolnych za krótki, by gruntownie zapoznać się z źródłami i przetrawić je należycie. Starałem się jednak ile możności zwrócić uwagę na to wszystko, co w historyi zakładu naszego uwzględnić należy.

Dla łatwiejszego zorientowania się dzielę historyą gimnazyum na trzy okresy, a mianowicie: pierwszy okres od r. 1588 do r. 1777 obejmuje czasy od założenia do reformy Kołłątaja, drugi czasy Komisyi edukacyjnej, trzeci okres obejmuje czasy porozbiorowe.

Rzecz naturalna, iż uwzględniłem więcej pierwsze dwa okresy, bo te jako prawie zupełnie nieznane budzą więcej interesu niż okres trzeci. Pisząc obszerniej o nowszych czasach, byłbym nawet nieraz w przykrem położeniu, gdyby mi przyszło sądzić ludzi i ich czyny, zwłaszcza tych, co jeszcze żyją, mimo iż trzymałem się słów umieszczonych jako motto na czele Metryki szkół Nowodworskich (1639—1645), które mają być testamentem Św. Jana Kantego:

Conturbare cave, non est placare svave
Diffamare cave, nam revocare grave.

Do historyi dołączyłem w drugiej części Książki pamiątkowej „Materyały źródłowe“, w których podałem najważniejsze dokumenta z cza-

sów od założenia do rozbioru Polski. Z nowszych umieściłem na końcu tylko opis gimnazyum, pochodzący z początku tego wieku. Niektóre z nich są przedrukiem, ale broszur rzadkich i mało znanych, a odnoszących się ściśle do naszego gimnazyum, jak n. p. program nauki z r. 1774, wiersze uczniów szkół Nowodworskich z r. 1630 na cześć wojewody Stanisława Lubomirskiego, rozkłady nauk z czasów Komisyi edukacyjnej lub wreszcie kilka ciekawych mów tak profesorów jakoteż i uczniów, z których niektóre są białymi krukami, niektóre nawet unikatami. Podaję także nie ogłoszone dotychczas drukiem ustawy szkoły parafialnej Najśw. Panny Maryi, a to dlatego, że szkoła ta służyła za mieszkanie dla wielu uczniów ze szkół Nowodworskich, którzy musieli się do tych ustaw zastosować. Znamy organizacyą burs, znając statuta najważniejszej z nich bursy Jeruzalem, wydane przez Dr. Karbowiaka (Archiwum dla dziejów literatury i oświaty w Polsce tom VI.), teraz poznamy ustawy najważniejszej ze szkół parafialnych krakowskich, które oprócz nauczania pełniły również te funkcye, co bursy. W drukowaniu źródeł, starałem się ile możności zatrzymać tę pisownię, jaką znalazłem w rękopisie lub w broszurze drukowanej. Wielką przysługę oddali mi w dostarczaniu materyałów źródłowych przełożeni zbiorów archiwalnych, im też na tem miejscu należy się publiczne podziękowanie, przedewszystkiem zaś prof. Dr. Cyfrowiczowi i Dr. Wład. Wisłockiemu, znanym zresztą z swej łaskawej uczynności tym wszystkim, którzy kiedykolwiek mieli sposobność korzystać ze zbiorów, zostających pod ich opieką.

Źródła rękopiśmienne.

A) Archiwum uniwersyteckie.

Nie mogąc na razie z powodu braku czasu zużytkować wszystkich źródeł i podać szczegółowej historyi, chciałbym jednak rozporządzając tak wielkim zapasem materyałów, podać do publicznej wiadomości, jakie są te źródła i gdzie się znajdują, tem bardziej, że są one wielkiej wartości i odnoszą się nie tylko do naszej szkoły, ale są w ścisłym związku z całem naszem szkolnictwem. Przyszły zaś historyk gimnazyum będzie miał przez to pracę o wiele ułatwioną, bo będzie wiedział, czego i gdzie szukać. A przy tej sposobności podaną będzie po raz pierwszy wiadomość o dosyć bogatem archiwum gimnazyalnem.

Źródła te podzielić można na drukowane i rękopismienne. Materyały rękopismienne znajdują się przedewszystkiem w archiwum uniwersyteckiem i gimnazyalnem, po części w archiwum biblioteki Jagiellońskiej

skiej i Akademii Umiejętności. Archiwum uniwersyteckie zawiera wszystkie dokumenta od założenia gimnazyum do początków tego wieku, z późniejszych czasów już nie wiele, ale za to archiwum gimnazyalne posiada ich bogaty zapas od r. 1800. Zorientowanie się w bogatem archiwum uniwersyteckiem, liczącem oprócz kilkuset ksiąg rękopismiennych kilkadziesiąt tysięcy dokumentów, bardzo łatwe, bo rękopisy oprawne w księgi podane i opisane są w Katalogu rękopisów uniwersyteckich, wydanym przez Dra Wisłockiego, a przytem archiwum posiada swój osobny katalog p. t. Summarium librorum Universitatis Cracoviensis conscriptum a. 1801 i Appendix p. t. Libri, qui post restitutum Varsavia a. 1817 archivum antiquum Universitatis Crac. in eodem depositi sunt. Z katalogu tego dowiadujemy się, że rząd Księstwa warszawskiego zabrał w r. 1810 znaczną część archiwum do Warszawy, które następnie rząd Królestwa Polskiego w r. 1817 zwrócił akademii, ale przy tej sposobności zaginęło wiele najcenniejszych rękopisów a przedewszystkiem Conclusiones Universitatis z kilkudziesięciu lat. Dawniej znajdowało się to archiwum w Collegium juridicum, obecnie przeniesione zostało do Collegium Novum i przy tej sposobności zostało należycie uporządkowane i chronologicznie ułożone staraniem sekretarza Uniwersytetu, Prof. Dra Leona Cyfrowicza. Są to bogate materyały, a niestety mało znane i nie zużytkowane, nietylko do historyi samej akademii ale i jej kolonii. Nas zajmują na razie tylko te, które odnoszą się do szkół Nowodworskich, a i z tych wymieniam tylko najważniejsze, a mianowicie:

1) Fundatio et Rationes scholarum Novodvorscianarum ab anno 1617 — 1777 (Nr. arch. 111), właściwy jej tytuł Metrica Novodvorsciana.

Jestto najcenniejsze źródło do historyi naszego zakładu. Księga ta prowadzona była z polecenia Bartłomieja Nowodworskiego od roku 1617 przez prowizorów szkół Nowodworskich i zawiera chronologicznie podane zapiski odnoszące się do tej szkoły. Księga ta zawierająca 983 str. była głównym materyałem do przedstawienia historyi od r. 1617 do 1777. Zasługuje na to, by była ogłoszoną w całości drukiem, w nadziei też, że to kiedyś nastąpi, nie podałem wyjątków z niej w Materyałach źródłowych, z wyjątkiem wyciągu p. t. Declamationes et representationes N. XXIV, str. 40. W historyi nazywam ją zwykle Metrica Novodvorsciana.

2) Metrica scholarum Novodvorscianarum ab anno 1639 ad 1645 albo inaczej Catalogus studiosorum quatuor scholarum Novodvorscianarum (N. 96).

3) Album sive Catalogus studiosorum scholarum quatuor Novodvorsc. ab anno 1745 ad 1765. (N. 96½).

4) Metrica scholarum Novodvorscianarum ab anno 1767 ad 1776 (N. 97).

5) Series nominum et cognominum cum patria omnium alumnorum scholas Novodvorsciano — Vladislavianas frequentantium rectoratu Lipiewicz 1775—1776 (N. 172).

Rękopisy pod N. 2 — 5 wymienione, są to katalogi uczniów porządkiem lat i klas. Na początku podane jest nazwisko rektora wraz z jego wszystkimi tytułami, potem prowizora szkół Nowodworskich, następnie przy każdej klasie nazwiska profesorów. Nazwiska uczniów podawane są porządkiem imion a nie nazwisk. W katalogach z 18 wieku przestrzegany jest także porządek według pochodzenia i stanowiska, jakie rodzice w Rzeczypospolitej zajmowali i tak idą najpierw Magnifici domini tj. synowie senatorów, potem Generosi domini, synowie wyższej szlachty, następnie Domini, synowie szlachty, a później bez żadnego dodatku, synowie nieszlacheckiego pochodzenia. Przytem są tu i owdzie notatki, odnoszące się zazwyczaj do rozpoczęcia półrocza szkolnego i nazwisko ucznia, który miał mowę przy tej sposobności.

6) Regestrum, quo annui census et proventus alias summae provisionales Excell. Dnis Professoribus Novodvorscianis in praemium obligationum et laborum classisticorum persolutae continentur, albo inaczej Dismembrationes Professorum Novodworscianorum (N. 113).

Zawierają rachunki prowizora od r. 1743 do r. 1777 z dochodów i rozchodów różnych fundacyi na rzecz profesorów szkół Nowodw. Są tam własnoręczne podpisy profesorów, poświadczających każdorazowy odbiór należącej się im sumy.

7) Rationum scholarum Novodvorscianarum liber ab anno 1731 ad 1778 albo Regestrum perceptorum et expensorum pro oratorio Novodvorsciano Universitatis Cracoviensis sub titulo Beatissimae B. Mariae Immaculatae Conceptionis anno Dni 1731 comparatum (N. 112).

Są to rachunki prowizora Nowodworskiego z dochodów i rozchodów na rzecz oratoryum akademickiego, znajdującego się pod jego opieką w dzisiejszym amfiteatrze.

8) Conclusiones Universitatis ab anno 1441 ad 1588 (Liber constitutionum Almae Univers. Crac.).

Rękopis ten podaje nam najcenniejsze wiadomości, bo o założeniu naszej szkoły.

9) Conclusiones Universitatis ab anno 1721 ad 1767 (N. 1).

10) Conclusionum Universitatis ab anno 1767 ad 1780 liber (N. 2).

11) Conclusionum Collegii Maioris liber ab anno 1592—1681 (N. 64).

12) Conclusiones Collegii Maioris ab anno 1734 ad 1776 (N. 66).

13) Rationum Universitatis liber ab anno 1625—1677 (N. 37).

Są to rachunki Prokuratora akademii, który miał zarząd nad budynkami i funduszami akademickimi. Bardzo często spotykamy się w nich z notatkami o wydatkach na naszą szkołę i reparacyach lub wreszcie szczegółowe dosyć wiadomości o budowie gmachu w r. 1643. Są tu także rachunki z licznych fundacyi na rzecz akademii i szkół Nowodworskich.

14) Acta rectoralia ab anno 1580 ad 1618 albo Acta actorum, causarum, sententiarum, decretorum, inscriptionum, obligationum officii rectoratus Universitatis Cracov. (N. 18).

15) Liber actorum officii Rectoralis Universitatis Cracoviensis ab anno 1642 ad 1661 albo Acta actorum, causarum, sententiarum, decretorum officii Rectoratus studii generalis Almae Academiae Cracoviensis (N. 19).

16) Acta rectoralia 1721 — 1744 (N. 21).

17) Acta rectoralia 1744 — 1752 (N. 22).

18) Acta rectoralia 1752 — 1783 (N. 23).

19) Acta rectoralia 1783 — 1795 (N. 24).

Acta rectoralia ważne są do poznania obyczajów profesorów i młodzieży akademickiej, bo są to przeważnie sprawozdania z sądów rektorskich. Wszelkie ważniejsze sprawy, dyscyplinarne nawet, odnoszące się do szkół Nowodworskich, należały do rektora.

20) Inscriptionum pro parte Universitatis Compendium (N. 35).

21) Metrica Philosophicae Facultatis et labores ab anno 1650 ad annum 1777 (N. 90).

22) Codex diligentiarum et negligentiarum philosophicae facultatis in Academia Crac. professorum Metrica vulgo appellatus (1564—1656) N. 220.

23) Compendium fundi Borcanarum a. 1530 — 1753 (N. 114).

24) Series Borcanarum z r. 1769 (N. 51).

25) Documentorum et Conclusionum Universitatis Cracoviensis Compendium (N. 47½).

26) Kopiaryusz różnych dokumentów, odnoszących się do historyi Uniwersytetu. W katalogu archiwum U. J. zatytułowany: Documentorum et Conclusionum Universitatis Compendium (N. 47½).

27) Kołłątaj — Sprawa z examinu aktów wizyty akademii krakowskiej rozpoczętej w r. 1777 (N. 245).

28) Regestra spraw rektorskich od r. 1783 do 1795 (N. 6).

29) Protokoł Not od r. 1781 do 1788 od rożnych osób Szkole Głowney koronney Akademii krakowskiej podane i na Sessyi czytane — ułożone porządkiem za sekretaryi JX. Sebastyana Czochrona (N. 5).

30) Protokoł not od r. 1779 do r. 1796. (N. 3).

31) Protokół obrad ekonomicznych szkoły głównej zaczęty dnia 25 Lipca 1786 skończony 13 Grudnia 1795 r. (N. 7).

32) Protokół obrad szkoły głównej rządowy i ekonomiczny zaczęty 29 Września 1780 skończony 1 Grudnia 1785 r. (N. 4).

Zawiera między innemi raporta Kołendowicza i Garyckiego z wizyty szkół wydziałowych krakowskich.

33) Protokół obrad szkoły głównej krakowskiej pod rządem W. JMci X. Hugona Kołłątaja, Św. Theologii i obojga prawa Doktora, Kanonika katedr. krak. wszystkich szkół i całego Stanu akademickiego w Koronie Jeneralnego Rektora, za sekretaryi JMci P. Jana Śniadeckiego dnia 7 Lutego 1786 zaczęty (N. 27).

34) Protokół obrad szkoły głównej w materyach rządu i dozoru powszechnego oraz rządu wewnętrznego, zaczęty 21 List. 1787 skończony 4 Lipca 1797 (N. 8).

35) Protokół obrad w materyach nauk od r. 1790 do r. 1797 (N. 10).

36) Akta Departamentu Regencyi kandydatów stanu akademickiego przy Szkole głównej koronnej w Krakowie z r. 1788 i 1789 (N. 30).

37) Raporta o kandydatach od r. 1790—1794 (N. 31).

38) Sesye kandydatów od r. 1783—1793/4 (N. 28).

39) Liber in quo inscripta sunt nomina studiosorum scholae Archipresbyterialis (N. 267).

40) Ternio Domini Directoris Gymnasiorum im J. 1806, 1807, 1808 bis z. J. 1809.

Zawiera następujące rubryki: Nummer des Referenten, Exhibiten Nummer, Auszug des Stückes, Tag der geschehenen Erledigung, Tag, an welchem das Stück zugestellt worden (N. 312).

41) Raport Prorektora szkół przygłównych krakowskich (licealnych) o nauczycielach, uczniach i naukach tamże dawanych z roku 1810/11 (N. 350).

42) Wizyta szkół gimnazyalnych w księstwie warszawskiem w r. 1810 (N. 370).

43) Wykaz chronologiczny hierarchii stanu nauczycielskiego w szkole głównej i licealnej: *a)* od r. 1780 do 1788/9 włącznie *b)* od r. 1809 do 1839 (N. 364).

44) Dzienniki podawcze dozoru szkolnego i departamentu krakowskiego od r. 1812—1814 (N. 351).

45) Protokół posiedzeń dozoru szkolnego departamentu krak. od r. 1812—1814 (N. 351).

46) Protokół posiedzeń komitetu akademickiego, dozór nad szkołami mającego 1817—1820 (N. 352).

47) Dzienniki podawcze Wielkiej Rady Uniw. Jagiell.

48) Protokół czynności dyrektora liceum Św. Anny od r. 1836 do 1847 (N. 370).

49) Protokół zapisu uczniów liceum Św. Anny z roku 1847/48, 1848/49 i 1849/50 (N. 172/37).

50) Akta z czasów austryackich 1795—1809, księstwa warszawskiego 1809—1815, Rzeczypospolitej krak. 1815—1846 i z pierwszych lat austr. (N. 172/37).

Jest ich cztery duże teki i zawierają różne akta urzędowe najwięcej do Prorektora liceum, do zgromadzenia nauczycieli, od Senatu rządzącego, Wielkiej Rady Uniw., od komisarza rządowego przy instytutach nauk, od Dyrektoryatu licealnego. Między nimi znajdują się prace konkursowe kandydatów starających się o posadę nauczyciela w liceum, ich oceny, wykazy dyrektorów domowych — zdania nauczycieli liceum o uczniach tegoż liceum, którzy są kwalifikowani na dyrektorów i korepetytorów itp.

B) Archiwum Biblioteki Jagiellońskiej.

W archiwum biblioteki Jagiellońskiej znajdują się materyały źródłowe odnoszące się do historyi bractwa akademickiego Sodalisów, a mianowicie:

1) Annales Oratorii pietatis academici apud patres Carmelitas discalceatos conventus SS. Michaelis et Joseph Cracovie erecti anno dni 1631 13 Julii ad a. d. 1643 (N. 219).

2) Oratorium Academiae Cracoviensis sub titulo Immaculatae Conceptionis B. Mariae ab anno 1643—1783 (N. 264).

3) Orationes in Oratorio academico recitatae 1643—1698 (N 127).

Bardzo cenne do poznania historyi akademii a więc i naszej szkoły są rękopisy pozostałe po Radymińskim, historyografie akademii:

4) Martinus Radyminski — Annalium Almae Academiae Crac. centuria I—IV. authore M. Martino Radyminski, Collegii Maioris Professore (N. 226).

5) Academia controversa seu Controversiarum Academiae Cracoviensis cum aemula Societate Jesu in Regno Poloniae de iure Universitatis analecta, collecta opera M. Martini Radyminski (N. 227).

Kilka ciekawych szczegółów znalazłem w kalendarzach zwanych Ephemeridami z notatkami Mikołaja Szadka i Brożka.

C) Archiwum Akademii Umiejętności.

W archiwum Akademii Umiejętności znalazłem także ciekawe źródła do historyi szkół Nowodworskich, a z nich najważniejsze:

1) Listy Kołłątaja do Prymasa, ks. Michała Poniatowskiego, prezesa Komissyi eduk. (N. 33).

2) Wypis instrukcyi i rezolucyi P. Komissyi edukacyi narodowej stosujących się do wizyty i reformy Akademii krakowskiej, dokonanej przez J. X. Hugona Kołłątaja z usprawiedliwieniem każdego punktu (N. 63).

D) Archiwum gimnazyalne.

Archiwum gimnazyalne liczy kilkadziesiąt ksiąg rękopismiennych, pochodzących z tego wieku. Archiwum właściwie dotychczas nie było w gimnazyum, bo rękopisy tułały się to po strychu, to pod ławkami amfiteatralnemi. Część znaczna leżała bez ładu i porządku razem ze staremi książkami w dawnym skarbcu tj. pokoiku, znajdującym się między gabinetem fizycznym i historyi naturalnej, część zaś w bibliotece. Tylko te księgi i dokumenta, które pochodzą z nowszych czasów austryackich tj. od r. 1846, znajdowały się w porządku w szafach w kancelaryi dyrektora. Te dokumenta i księgi, które znajdowały się w dawnym skarbcu, uporządkował przed dwoma laty przy pomocy uczniów Prof. Dr. Tomaszewski, uporządkowanie zaś całego archiwum przypadło mi w udziale, jako zajmującemu się historyą gimnazyum. Obecnie znajduje się ono w dosyć należytym porządku, nie ma tylko jeszcze odpowiedniego umieszczenia. Jest ono bezsprzecznie najbogatsze ze wszystkich archiwów, jakiemi poszczycić się mogą szkoły średnie. Zawiera bogate materyały do historyi gimnazyum z tego wieku, a nadto obejmuje w sobie archiwum dawnego liceum św. Barbary, Księgę wizyt szkoły farnej św. Szczepana, sporządzoną dnia 19 Września 1790 r., akta szkoły tak zwanej Muster-Hauptschule, istniejącej w Krakowie w pałacu Spiskim między rokiem 1803 a 1809 i akta szkoły normalnej u św. Barbary od r. 1803 do 1816/17. Oprócz tego znajduje się w archiwum gimnazyalnem ciekawy rękopis p. t. Książka sub N. 3, w której znajdują się uniwersały komisyi Rzeczypospolitej skarbu koronnego (od r. 1778 do 1784). Są to druki współczesne i manuskrypta oryginalne, razem w liczbie 192, zaopatrzone pieczęciami Komisyi skarbu koronnego i własnoręcznymi podpisami jej urzędników. Zkąd ciekawa ta księga dostała się do naszego gimnazyum, trudno dzisiaj dociec. Zresztą zawiera rękopisy, odnoszące się do gimnazyum Św. Anny, a mianowicie:

1) Protokoll der hohen Verordnungen im Monate August 1801 angefangen (do r. 1808).

Jestto dziennik podawczy zawierający rubryki: Zahl der Stücke, Tag der Einlangung, Von wem die Stücke eingelangt und deren Gegenstand, Was über jedes Stück veranlasset worden, Tag der Erledigung, Registratursfascikel. Najważniejszą jest rubryka podająca krótką treść dokumentu.

2) Księga I do zapisu półrocznego uczniów departamentowych krakowskich w pierwszém półroczu roku szkolnego 1812/13 zaczęta (do r. 1817/18).

3) Księga II do zapisu uczniów szkół akademickich krakowskich od r. 1816/17 do 1823/24.

4) Księga wpisu uczniów liceum Św. Anny z r. 1831/32.

5) Księga wpisu uczniów krak. Św. Anny od roku 1832/33 do 1834/35.

6) Księga wpisu uczniów liceum Św. Anny od r. 1834/35 do 1836/7.

7) Protokół zapisów szkolnych liceum Św. Anny od r. 1837/38 do 1848/49.

Księgi od N. 2 do 7 zawierają następujące rubryki: imię i nazwisko ucznia, rodem, ojciec lub opiekun, nazwisko i stan, wiek, religia, złożył świadectwo chrztu, świadectwo szczepienia ospy i świadectwo szkolne, uczył się, idzie do klasy, zostaje (mieszkanie), nauczyciel domowy, zapłacił lub uwolniony, ilość opłaty. Księga pod N. 4 zawiera nadto rubryki: który rok zostaje w szkołach, zkąd i kiedy przybył, od którego roku zostaje w kraju tutejszym, u kogo się stołuje, czyjem kosztem się utrzymuje i uwagi. Księga pod N. 7 zawiera ciekawą rubrykę: czyli ma pozwolenie właściwego rządu, wizowane przez Rezydenturę.

8) Księga uczniów szkoły departamentowej krakowskiej (rok szkolny 1813/14, półrocze pierwsze od Św. Michała do Wielkiejnocy), stósownie do § 98 artykułu 2 urządzenia wewnętrznego dla szkół departamentowych sporządzona (prowadzona do r. 1820/21).

Zawiera rubryki: Numer I protokułu, imię i nazwisko, zapisany i kontynuował, przyniósł papiery, kiedy pożegnał szkoły, jakie otrzymał świadectwo z obyczajów i nauk.

9) Zdania o uczniach szkoły departamentowej krakowskiej od r. 1813/14 — 1818.

Rubryki: imie i nazwisko ucznia, ojczyzna, stan rodziców, wyznanie, zdrowie, jak dawno w szkole, obyczaje, władze umysłu, applikacya, postępek, uwaga.

10) Księga cenzury o uczniach szkoły departamentalnej krakowskiej z półrocza pierwszego r. 1812/13 (razem ksiąg 5).

Na początkowej karcie zapisuje własnoręcznie każdy profesor opinią swą ogólną o uczniach tej klasy i postępach w swym przedmiocie i własnoręcznie się podpisuje, w następnych zapisuje noty każdego ucznia pod rubrykami: temperament, władze umysłu, władze duszy, uczęszczanie do szkoły, pilność, obyczaje, postępek. Wszystkie te rubryki wypełnia osobno każdy profesor uczący w klasie. Uwagi ogólne dosyć obszerne, noty jednem słowem.

11) Księga cenzury o uczniach szkoły departamentowej krakowskiej z półrocza pierwszego z r. 1813/14 (razem ksiąg 5).

12) Księga cenzury o uczniach szkoły departamentowej krakowskiej z półrocza drugiego r. 1813/14 (razem ksiąg 5).

13) Księgi cenzury o uczniach szkoły departamentowej krakowskiej z pierwszego i drugiego półrocza z r. 1814/15, 1815/16, 1816/17, 1817/18.

14) Cenzura uczniów 6 klas liceum krakowskiego oddziału I z r. 1818/19, 19/20.

15) Zdania o uczniach liceum Św. Anny z r. 1820/21 do 1826/27.

Odmienne od poprzednich, zawierają rubryki: imie i nazwisko, rodem, wiek, przybył do szkół w roku, jest w tej klasie, zdolność umysłu, obyczaje, w nauce moralnej i religii, w języku polskim i łacińskim, francuzkim, niemieckim, arytmetyce, geografii, historyi, kaligrafii, rysunkach.

16) Zdania o uczniach liceum Św. Anny od r. 1827/28 do 1832/33.

17) Księga cenzury uczniów liceum krakowskiego Św. Anny od r. 1833/34 — 1836/37.

Na pierwszej karcie znajdują się ciekawe, współczesne zapiski o zmianie statutu szkolnego, zniesieniu liceum Św. Barbary, ustanowieniu instytutu technicznego, zniesieniu 6tej klasy w liceum, o profesorach. Zresztą księgi te nie wiele różnią się od poprzedzających.

18) Cenzura ogólna uczniów wszystkich 5 klas liceum Św. Anny w r. 1837/38.

19) Takie same z roku 1838/9 i 1839/40.

20) Cenzura ogólna uczniów liceum Św. Anny z r. 1842/3 do 46/47 (z każdego roku i do każdej klasy osobne księgi).

21) Księga cenzury uczniów liceum krakowskiego Św. Anny od r. 1839/40 do 1847/48.

22) Cenzura ogólna uczniów ces. król. liceum krakowskiego Św. Anny z r. 1846/47, 1847/48, 1848/49, 1849/50

23) Opisanie szkół od założyciela swego Bartłomieja Nowodworskiego, kawalera Maltańskiego, Nowodworskiemi zwanych w ulicy Św. Anny pod liczbą 298 stojących.

Obacz Materyały źródłowe str. 175.

24) Protokuły examinu maturitatis od r. 1819/20 do 1833.

25) Protokoł wydawanych świadectw z ukończonego kursu nauk dla liceum przepisanego uczniom uzdatnionym do słuchania nauk w Uniwersytecie zaczęty od r. 1834 — 1849.

Obejmuje świadectwa dojrzałości.

26) Różne dokumenta jak np. rozporządzenia władz, podania uczniów itp. w osobnych tekach 1) od r. 1810 — 1815, 2) 1816 — 1822, 3) 1833 — 34.

27) Pisma od Rektora uniwersytetu Jagiellońskiego do Prorektora liceum z r. 1822 do 1827.

28) Pisma od Komisarza rządowego i instytutów naukowych do Prorektora liceum Św. Anny.

29) Różne podania uczniów liceum Św. Anny i opinie o nich rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego z czasów Rzeczyposp. krak.

49) Wpisy uczniów wraz z dokumentami od r. 1839—1858 (świadectwa i metryki).

50) Katalog dzieł defektowych, niekompletnych i dubletów w bibliotece liceum krakowskiego Św. Anny znajdujących się porządkiem alfabetycznym podług przedmiotów ułożony i spisany w r. 1836.

51) Katalog biblioteki licealnej prowadzony od r. 1827—1853.

52) Rozporządzenia Ministerium Oświecenia tyczące się 1) Prowizorycznego planu nauk d. 28 Aug. 1848 L. 5602; 2) Ustawa egzaminacyjna kandydatów do stanu nauczycielskiego z d. 13 Aug. 1849.

53) Cenzury z r. 1850 1 zawierają następujące rubryki:

Nazwisko i imię ucznia, wiek, ojczyzna, miejsce urodzenia, mieszkanie ucznia (ulica, gmina, Nr. domu), nazwisko, imię, stan, i mieszkanie ojca lub opiekuna, religia, stypendysta, uwolniony od opłaty szkolnej, płacący. Nazwisko, imię, stan i mieszkanie odpowiedzialnego dozoru domowego, przyszłe powołanie ucznia, uwagi — w którym roku i skąd do tutejszego liceum i do której klasy przybył, gdzie i do której klasy w roku przeszłym uczęszczał, od kogo ma utrzymanie, korrepetytor czyli dyrektor domowy ucznia, cenzura ucznia z roku przeszłego, rubryki na noty, obyczaje, uwaga, pilność i przedmioty naukowe, osobno I. osobno II. półrocze.

54) Katalogi od r. 1851—1888. Od r. 1851—1868 prowadzone są po niemiecku i zawierają następujące rubryki:

Name und Alter des Schülers, Vaterland, Geburtsort, Wohnung. Name, Stand Wohnort des Vaters oder Vormundes. Religion. Stipendist vom Schulgeld befreit oder zahlend. Name, Stand, Wohnort des verantwortlichen Aufsehers. Künftiger Beruf. Anmerkungen.

Podobne rubryki mają katalogi prowadzone w polskim języku.

55) Protokół egzaminów prywatnych uczniów c. k. gimnazyum krak. Św. Anny dnia 4 Lipca 1850 rozpoczęty.

56) Normalien od r. 1850 (ksiąg oprawnych 14).

Zawierają wszystkie akta urzędowe od różnych władz nadesłane do Dyrekcyi gimnazyalnej.

57) Geschichte des Gymnasiums bei St. Anna in Krakau (4 zeszyty).

Pierwszy zeszyt zajmuje drukowana w Jahresbericht z r. 1853 historya, dalsze trzy prowadzone przez dyrektora Klemensiewicza i Stawarskiego, podają kronikę zakładu drukowaną w Sprawozdaniach do r. 1868 po niemiecku, odtąd po polsku.

58) Geschäfts-Buch z r. 1853/4—1858/9.

59) Schulbücher.

Zawiera spis książek używanych w gimnazyum od r. 1851.

60) Protokoły konferencyi Zgromadzenia nauczycielskiego liceum krak. Św. Anny od 16 Września 1848—1852.

61) Conferenz-Protocolle od r. 1852.

62) Protokoły konferencyi od r. 1860.

63) Protokoły Sprawozdań z konferencyi Grona nauczycielskiego z własnoręcznymi podpisami profesorów, przesyłanych W. Radzie szkolnej krajowej wraz z jej uwagami od roku 1876 (5 tek).

64) Rozporządzenia, instrukcye, fundacye, rachunki z r. 1852.

65) Index der hohen Verordnungen am k. k. Gymn. bei St. Anna in Krakau (od r. 1849).

66) Lehr-Personale des k. k. Gymnasiums bei St. Anna in Krakau (od r. 1852).

67) Rechnungs-Documente (od r. 1863—1888).

Zawierają: *a)* wykazy uczniów zapisanych w każdym roku, *b)* kwity na datki na zbiory nauk., *c)* opłatę wpisową. *d)* spis uczniów nowoprzybyłych, *e)* wykaz uczniów, którzy opłatę złożyli, *f)* rachunki z ryczałtu podjętego z c. k. urzędu podatkowego i inne rachunki przedkładane W. Radzie Szkolnej.

68) Statystyka uczniów prowadzona według formularza Statistische Jahresnachweisung der Mittelschulen od r. 1861.

69) Protokoły egzaminów wstępnych od r. 1864.

70) Remunerationen für Mehrleistungen i rozkłady godzin na klasy i prof. od r. 1863.

71) Personalstandes Tabellen vom Jahre 1864 angefangen.

72) Maturitäts-Prüfungs Protocolle (od r. 1851 do 1869).

73) Protokóły egzaminów dojrzałości od r. 1869—1888.

74) Inventar der Einrichtungsstücke am k. k. Gymnasiums bei St. Anna in Krakau verfasst vom Director Ignaz Stawarski im Schuljahre 1863, wovon der k. k. Staatsbuchhaltung in Krakau unterm 14 Juli 1863 Z. 521 eine getreue Abschrift mitgetheilt wurde.

75) Odpis inwentarzy biblioteki dla nauczycieli, biblioteki dla uczniów, gabinetu fizycznego, historyi naturalnej, sprzętów kancelaryjnych i szkolnych, stanowiących własność c. k. gimnazyum Św. Anny w Krakowie po dzień 25 Kwietnia 1872.

76) Spis uczniów, którzy w gimnazyum Św. Anny egzamin dojrzałości składali od r. 1851.

77) Inwentarz biblioteki nauczycielskiej.

78) Inwentarz gabinetu historyi naturalnej.

79) Inwentarz gabinetu fizycznego.

80) Inwentarz zbioru map geograficznych.

81) Inwentar der Jugend-Bibliotek am k. k. Gymnasiums bei St. Anna in Krakau (2 volum.: niższego i wyższego gimn.).

82) Inwentarz wzorów i sprzętów do nauki rysunków w gimnaz. Św. Anny w Krakowie.

83) Ewidencya wydanych duplikatów, świadectw szkolnych i taks za nie pobranych.

84) Verzeichniss der ausgeschlossenen Schüler.

85) Abiturienci reprobowani.

86) Wnioski Dyrekcyi na obsadzenie posad nauczycielskich od roku 1878.

87) Dwie księgi okólników dyrektora Stawarskiego do uczniów i profesorów.

88) Dzienniki szkolne (Klassenbuch) od r. 1855—1888.

Do r. 1868 niemieckie, późniejsze polskie.

Archiwum dawnego liceum Św. Barbary wcielone do archiwum liceum Św. Anny obejmuje następujące księgi:

1) Księgi zapisów szkolnych uczniów liceum Św. Barbary od r. 1825—1835. Podobne do ksiąg liceum Św. Anny.

2) Księgi cenzur uczniów liceum krak. Św. Barbary od r. 1817.

3) Protokół egzaminów prywatnych liceum krak. Św. Barbary od r. 1832—1835.

4) Metryki i świadectwa uczniów liceum krak. Św. Barbary ułożone alfabetycznie w tekach.

5) Protokół konceptowy wydanych zaświadczeń uczniom przez Prorektora liceum Św. Barbary od 1823—1828.

Źródła drukowane.

A) Programy.

Ze źródeł drukowanych na największą uwagę zasługują rozkłady nauk, programy popisów, klasyfikacye i tak zwane sprawozdania, z którymi spotykamy się od założenia gimnazyum do dzisiejszych czasów.

Pierwszą wzmiankę o ogłoszeniu drukiem rozkładu nauk, udzielanych w naszej szkole, znajdujemy w Conclusiones Univers. z r. 1589 (Materyały źródł. N. IV. str. 4). Rozkład ten miał być ogłoszony razem z programem wykładów na wydziale filozoficznym. Od r. 1617 stale aż do reformy Kołłątaja ogłaszane były drukiem przez prowizora na każde półrocze podobne programy nauk, udzielanych w szkołach Nowodworskich to pod nazwą Ordinatio privatarum lectionum, albo Synopsis classium, albo Oeconomia classium. W Metrica Novodvorsciana w każdym prawie roku spotykamy się z rachunkami prowizora, ile kosztował druk tych programów. Mimo to, iż były drukowane w znaczniejszej liczbie egzemplarzy, przechował się do naszych czasów jeden tylko taki program, a mianowicie z roku 1774 p. t. Ordinatio privatarum lectionum in collegio Vladislaviano studii generalis Almae Universitatis

Cracoviensis pro ineunte commutatione aestiva, anno post natum Christum 1774 praemissa invocatione Sanctissimi Spiritus per solenne Missae sacrificium ac ibidem perorante Ill. ac Magnifico Dno D. Ludovico de Husiatyn Kalinowski, filio Capitanei Leloviensis, Eloqueutiae auditore, per professores Novodvorscianos innovato studio manutenenda (ob. Materyały źródłowe N. XXIII. str. 35). W programie tym podany jest rozkład nauki w każdej klasie, a w końcu ogólne przepisy szkolne, odnoszące sie do nauki i karności uczniów.

Oprócz tych rozkładów wychodzily programy popisów przy egzaminach publicznych z poszczególnych przedmiotów, zawierające pytania na które uczniowie odpowiadali przy egzaminie. I z tych programów nie wiele się przechowało, znamy ich bowiem tylko sześć, a mianowicie:

1) Programma geographicum nobilissimae iuventuti academicae in Universitate Cracoviensi Rhetoricae scholae operam navanti in amplissima hospitum frequentia ad resolvendum propositum a. D. 1759 mensis Aprilis sub assistentia M. Josephi Aloysii Putanowicz, Phil. Doctoris, Matheseos ac Scholae Rhetorices in Collegio Novodvorsciano interea Professoris, S. R. Mtis. Secretarii, Privilegiati Mathematici Regis et iurati Geometra, Scholae B. V. Mariae Senioris. Crac. 1759.

Przy końcu znajduje się spis uczniów, którzy na te pytania odpowiadali.

2) Dowód szkolnego pożytku z historyi św. zebrany przez młódź polską w Akademii krak. gramatyki się uczącą r. 1767.

3) Exercitatio geographica per Nobilissimam Juventutem Academicam in Universitate Cracoviensi Rhetoricae scholae operam navantem intra amplissimam Literatissimorum Hospitum frequentiam sub assistentia M. Nepomuceni Martini Trąbski, Philosophiae Doctoris, scholae Rhetorices in Collegio Novodvorsciano interea Professoris, Contubernii Gelaniani Senioris absoluta anno Domini 1768 die 26 Aprilis. (Materyały źródłowe N. XXVI).

4) Doniesienie szkolnego użytku z Dziejopisma polskiego przez Najszlachetniejszą młodzież w Przesławnej Akademii krakowskiej Gramatyki uczącą się pod dozorem X. M Sebastyana Czaputowicza, uczynione roku pańskiego 1770 dnia 26 Kwietnia. (Materyały źródłowe XXVII).

5) Korzyść zabawy szkolnej z Dziejopisów pierwiastkowego kościoła przez X. M. Zygmunta Włyńskiego, w szkołach Nowodworskich Profesora zebrana przez Najszlachetniejszą młódź polską w rymopiskiej pod ten czas ćwiczącą się nauce w obecności zacnych gości okazana dnia 26 Kwietnia 1770 r. (Materyały źródłowe N. XXVIII).

6) Rozmowy z Historyi Politycznej o Państwach teraźniejszych w szkole Rymotworskiej pod dozorem X. M. Józefa Jana Kantego Mu-

szyńskiego, Nowodworskiego w krakowskiej Akademii Profesora zostającej, odprawione d. 18 Kwietnia 1776 r. (Materyały źródłowe XXIX).

W czasach Komisyi edukacyjnej wychodziły również podobne do poprzednich rozkłady nauk i programy popisów. Oprócz tego ogłaszano drukiem wykaz uczniów szkół narodowych w Koronie, którzy zaszczyceni zostali medalami diligentiae, tudzież dyrektorów domowych, którzy gorliwie wypełniali swoje obowiązki. W niektórych programach podany jest spis pilnych uczniów. Tytuły ich są następujące:

1) Popisy roczne szkół wojewódzkich krakowskich w pierwszym roku od wprowadzenia nowego układu nauk od P. Komisyi edukacyjnej na cały naród przepisanego (1778). (Wyjątek w Materyałach źródłowych N. XL).

2) Popisy roczne szkół wojewódzkich krakowskich z l. 1778—1783.

3) Popisy roczne szkół wydziałowych krakowskich z lat 1783 do 1787. (W późniejszych latach prawdopodobnie nie wychodziły).

4) Rozłożenie nauk i godzin w szkołach krakowskich na sześciu nauczycielów, z których na każdego przypada na tydzień godzin 20. podług ustaw Prześw. Komisyi edukacyi narodowej ogłoszonych w roku 1781. (Materyały źródłowe N. XLI).

Przy końcu znajduje się mowa prefekta M. Sebast. Czochrona, miana w dniu otwarcia szkół przed czytaniem uczniów do wyższych klas przeniesionych dnia 29 Września 1781.

5) Rozłożenie nauk i godzin w szkołach nowodworskich krak. z lat 1782, 1789, 1791, 1792.

6) Uczniowie szkół koronnych medalami diligentiae zaszczyceni z lat 1786, 1787, 1789.

7) Uczniowie szkół Narodowych w Koronie, którzy na Wizycie jeneralnej w roku 1788 za celujących nauką i dobremi obyczajami są uznani, jakoteż i dyrektorowie lepiej nad innych znający swoje powołanie są zapisani w akcie tejże wizyty a z woli Szkoły Głównej dla publicznej wiadomości tu umieszczeni.

8) Uczniowie Szkół Narodowych w Koronie darem łaskawym JK. Mci to jest medalami Diligentiae od początku przez następne lata zaszczyceni w aktach Wizyt jeneralnych na wieczną pamiątkę zapisani a z woli Szkoły Głównej dla publicznej wiadomości do druku podani.

Prócz tego posiadamy osobne odbitki programów popisów z każdego przedmiotu lub klasy. Znane mi są następujące:

1) Popis roczny klasy I—VII. (każdej osobno) szkoły wojewódzkiej krak. z r. 1778.

2) Popis roczny klasy I—VII. w r. 1779, 23 Lipca pod dozorem Jacka Przybylskiego 1780, 1781, 1782, w Lipcu pod dozorem M. Fiałkowskiego, to samo z lat 1783, 1784.

3) Dowód szkolnego pożytku z nauki języka niemieckiego zebranego przez młódź polską w Akademii krakowskiej gramatyki się uczącą z lat 1780, 1783.

4) Popis roczny z wymowy łac. i polskiego języka w 4 klasach szkół większych krak. dawanej pod dozorem F. Marciszowskiego, nauczyciela wymowy z r. 1782.

5) Popis roczny z języka francuzkiego z z. 1780—1785.

6) Popis z fizyki i historyi naturalnej pod dozorem W. S. Jabłońskiego z r. 1782.

7) Popis z arytmetyki, geometryi, algebry, loiki pod dozorem J. Kromera z r. 1782, W. Karczewskiego z r. 1783, N. Tylkowskiego z r. 1784.

8) Popis w szkołach wydziałowych krak. pod dozorem W. S. Jabłońskiego 1783.

9) Popis roczny uczniów 4 klas wyższych z nauk które dawał J. K. Kruszyński r. 1783.

10) Popis z historyi kunsztow pod dozorem F. Scheidta.

11) Popis roczny z nauki moralnej prawa i historyi przez 4 klasy w szkołach większych dawanych pod dozorem W. Karczewskiego 1782, z r. 1783 pod dozorem ks. A. Muszyńskiego, z r. 1784 i 1785 pod dozorem J. Januszowicza, z r. 1786 i 1887 pod dozorem Nepom. Tylkowskiego.

12) Popis roczny z języka niemieckiego z r. 1784 pod dozorem ks. Szwemińskiego.

13) Popis z wymowy pod dozorem Kubeszowskiego M. z r. 1784.

14) Popis roczny z historyi roślin, ziemiaństwa, wstępu do fizyki pod dozorem N. Tylkowskiego 1785.

15) Popis z nauk fizycznych pod dozorem M. Dymidowicza z r. 1787.

16) Popis roczny uczniów z I kl. pod dozorem F. Szopowicza r. 1787.

W czasach austryackich od r. 1795 do 1809 wychodziły klasyfikacye uczniów, które nosiły tytuły:

1) Merces literaria alumnis gymnasii Cracoviensis, promotione ad scholas superiores die innovationis studiorum 29 Sept. 1798 post dissertationem academicam publice impertita Cracovie 1798. To samo z r. 1800 (per A. Markiewicz).

2) Nomina iuvenum in caesareo regio academico gymnasio Cracoviae humanioribus literis studentium ordine classium in quas exacto anni huius scholastici curriculo referri meruerunt publice proposita ad diem 15 Julii 1803. Cracoviae typis Universitatis. Takie same z lat 1803, 1804, 1805, 1806.

Zawierają spis uczniów podług klas i postępu w naukach, i tak: 1) praemio donantur, 2) his accedunt, 3) classis prima, 4) classis secunda, 5) classis tertia.

3) Iuventus c. r. academici gymnasii Cracoviae e moribus et progressu in literis censa exeunte anno scholastico 1808 Cracoviae.

Zawierają: miejsce urodzenia i kraj, postępy z każdego przedmiotu znaczone 1em, 1. 2. 3.— czy uwolniony od minervale. Porządek uczniów jak w poprzednich, najpierw praemio donati, 2) his proxime accedunt a później inni wraz z postępem w przedmiotach.

W czasach Księstwa warszawskiego wychodziły:

1) Promocye w nagrodę pilności uczniom szkół przygłównych krakowskich r. 1811.

2) Popis roczny uczniów szkoły departamentowej z r. 1812, 1813, 1814, 1815, 1816.

Zawierają: 1) uwiadomienie, 2) wykład nauk dawanych w szkole departamentowej krakowskiej, 3) rozkład godzin egzaminów, 4) spis uczniów, którzy przez dobre obyczaje i szczególniejszą pilność w naukach zasłużyli sobie na publiczną zaletę i nagrodę.

W czasach Rzeczypospolitej krakowskiej wychodziły:

1) Popis roczny szkoły przygłównej akademickiej krakowskiej z lat 1817 i 1818.

Treść ich podobna do popisów z czasów Księstwa warszawskiego, w r. 1818 spotykamy się po raz pierwszy z rozprawą naukową.

2) Promocye uczniów liceum krakowskiego obydwóch oddziałów z r. 1819, 20.

Zawierają: 1) Członki Zgromadzenia nauczycieli (czego uczył i w której klasie), 2) uczniowie, 3) rozprawa naukowa profesora liceum Św. Anny tj. oddziału I, a czasem i prof. z liceum Św. Barbary tj. oddziału II.

3) Programma popisów publicznych uczniów obu liceum Św. Anny i Św. Barbary z r. 1821 do 1835.

Podobne do poprzednich.

4) Programma popisów publicznych uczniów liceum krakowskiego Św. Anny z lat 1835 do 1846.

Podobne do poprzednich z tą różnicą, że dotyczą tylko liceum Św. Anny, bo liceum Św. Barbary zostało zniesione w r. 1834/5. Brakuje z roku 1846.

W czasach austryackich od r. 1846 do 1888 wychodziły:

1) Uwiadomienie o popisach publicznych uczniów c. k. liceum krakowskiego Ś. Anny z r. szkolnego 1846/7.

Zawiera na jednej tylko kartce porządek popisów.

2) Programma popisów publicznych uczniów c. k. liceum Św. Anny z r. 1848, 1849.

Zawierają: 1) przedmioty naukowe, 2) zgromadzenie profesorów i nauczycieli, 3) rozkład godzin na popis publiczny uczniów c. k. liceum krakow. Św. Anny, rozprawa naukowa. Brakuje programu z roku 1850.

3) Sprawozdanie o stanie naukowym gimnazyum Św. Anny z r. 1850/1.

Zawiera: 1) rozprawę naukową, 2) sprawozdanie o stanie naukowym, 3) ważniejsze rozporządzenia wyższych władz, 4) kronika gimnazyum, 5) statystyka.

4) Jahresbericht des k. k. vollständigen Gymnasium in Krakau für das Schuljahr 1855 (od r. 1852 do 1867).

Zawierają: 1) rozprawę naukową, 2) ważniejsze rozporządzenia wyższych władz szkolnych, 3) kronikę gimnazyum, 4) statystykę uczniów.

Brakuje z lat 1852, 1854, 1861, 1862, 1863, 1864, 1865 i 1866, albowiem w tych latach, jak to można poznać ze Sprawozdania c. k. Rady szkolnej krajowej o stanie szkół średnich galicyjskich (Lwów 1884—1885), nie wydawało gimnazyum wcale programów. Od r. 1867 wydawano je corocznie p. t.:

5) Sprawozdanie Dyrektora c. k. gimnazyum Nowodworskiego czyli Św. Anny w Krakowie za rok szkolny (od r. 1867—1888).

Zawierają: 1) rozprawę, 2) grono nauczycielskie, 3) statystykę uczniów, 4) temata zadań polskich i niemieckich w wyższem gimnazyum, 5) sprawozdanie ze stanu biblioteki, gabinetów i innych przyborów szkolnych, 6) od r. 1883 rozkład nauk, 7) kronikę zakładu, 8) od r. 1880 klasyfikacye uczniów, 9) spis książek używanych w przyszłym roku szkolnym, 10) ogłoszenie dyrektora itp.

Nadto w latach od 1875 — 80 wychodził:

Wynik klasyfikacyi uczniów c. k gimnazyum Nowodworskiego Św. Anny z r. szkolnego (wydawany nakładem ks. Stanisława Nowińskiego, a dochód przeznaczony był na fundusz Pomocy koleżeńskiej).

Zawiera: 1) skład grona profesorów, 2) klasyfikacya uczniów, 3) obrót funduszów Pomocy koleżeńskiej.

Tytuły rozpraw umieszczonych w Programach od r. 1818 do 1888.

1818. Ludwik Kosicki — O początkach i władzy hetmanów w Polsce.
1819. Mikołaj Tyrchowski — O cnocie.
1820. F. Bogucki — O początkach szkoły pierwiastkowej w Krakowie tudzież o znaczniejszych zmianach w niej zaszłych.
1821. X. T. Waliczko — Przemowa do uczniów licealnych o sposobie nabywania chwały od młodości.
1822. Walenty Kulawski — O stanie języka greckiego w Polsce.
1823. Kajetan Kowalski — Wiadomość o bursach w Krakowie.
1824. Michał Łuszczkiewicz — Krótki rys historyi chemii.
1825. Stanisław Pogonowski — Krótki rys związku istot fizycznych i organów zmysłowych.

1826. X. Jan Mastelski — O wpływie religii na dobro człowieka.
1827. Zamiast rozprawy: Oznajmienie dla rodziców, opiekunów i uczniów wydane z polecenia JW. Kuratora jeneralnego instytutów naukowych wolnego miasta Krakowa i jego okręgu.
1828. Jan Nowiński — Krótki rys życia Horacyusza.
1829. Karol Mecherzyński — Historya języka łacińskiego w Polsce.
1830. Rajmund Wojciechowski — Rys krótki historyi nauk wyzwolonych w Polsce.
1831. Brak rozprawy.
1832. Józef Pysch — O edukacyi.
1833. Ludwik Kosicki — Wiadomość historyczna o kościele akademickim Św. Anny.
1834. M. Łuszczkiewicz — O szkołach przemysłowych technicznych.
1835. Walenty Kulawski — Henryk Pobożny.
1836. Zamiast rozprawy: Wyciąg z planu nauk wedle statutu Wysokiej Komisyi reorganizacyjnej, szkoły licealne urządzającego, rozłożonych
1837. O nauce z książek i sposobie ich czytania — Autor nieznany.
1838. O potrzebie uczenia się języków nowożytnych — Autor nieznany.
1839. Hieronim Mecherzyński — Wiadomość o języku i literaturze rosyjskiej.
1840. Fr. Aubertin — O wpływie dzieł Bernardina de Saint-Pierre i pana de Chateaubriand na tegoczesną literaturę francuzką.
1841. 1) O systematach liczenia mianowicie o systemacie dwunastnym — Autor nieznany. 2) Wiadomość o życiu i fundacyach Nowodworskiego — Autor nieznany.
1842. Jan Nep. Głowacki — Niektóre postrzeżenia nad obecnym stanem malarstwa i wiadomości o celniejszych współczesnych artystach europejskich.
1843. Przegląd literatury greckiej — Autor nieznany.
1844. Karol Mecherzyński — Porównanie języków francuzkiego, niemieckiego i polskiego.
1845. Walenty Kulawski — Ostatni Piastowie na Cieszynie (wyjątek z historyi Piastów szląskich).
1848. Zamiast rozprawy: Wyciąg z planu nauk w c. k. liceum Św. Anny w r. 1847/48 wykładanych.
1849. 1) Józef Muczkowski — Wiadomość o kollegium Władysławsko-Nowodworskiem czyli dzisiejszem liceum Św. Anny w Krakowie czytana na dniu 4 Czerwca 1843 na posiedzeniu publicznem Towarzystwa naukowego w amfiteatrze tegoż kollegium.
2) Początkowy zakład biblioteki, gabinetów: matematycznego, fizycznego, rysunków i zbiorów do nauki historyi naturalnej służących w liceum krakowskiem Św. Anny.

1851. Mułkowski — Przegląd literatury rzymskiej.
1853. 1) Dr. Eug. Janota — Chronik des Gymnasiums.
2) Rede des Herrn Schulrathes und Gymnasial-Inspectors Dr. Czerkawski.
3) Rede des Fr. Graf Mercandin.
4) Stosunek ideału piękna, prawdy i dobra oraz sztuki do natury i rękodzielnictwa (ustęp psychologiczno-estetyczny). — Autor nieznany, prawdopodobnie Dr. Eug. Janota.
1855. Brakuje rozprawy.
1856. Matthias Lexer — Der Ablaut in der deutschen Sprache.
1857. Sawczyński — Die Neu Burgundischen Reiche von ihrer Entstehung bis zur Vereinigung unter Rudolf II. (Ein Beitrag zur Geschichte der Auflösung der Karolingischen Universal-Monarchie).
1858. Nicolaus Schell — De Troezene urbe dissertationis pars. II. sive historiae caput I.
1859. Stefan Cholawa — Das Pythagoräische in Platon.
1860. Sawczyński — Landesgeschichte der Neu Burgundischen Reiche (część II.).
1867. Maxymil. Bugielski — De Ciceronis eloquentiae natura dissertatio.
1868. Józef Taniaczkiewicz — Jakie znaczenie mają u Homera bogowie biorąc udział w wypadkach wojny trojańskiej a mianowicie w wypadkach I. pieśni Iliady.
1869. Józef Taniaczkiewicz — Teatr w Atenach.
1870. Józef Taniaczkiewicz — O tragedyi greckiej.
1871. Aemilianus Kałużniacki — Descriptio Codicum Slovenicorum, qui in Bibliotheca Universitatis Jagiellonicae inveniuntur.
1872. Dr. Teofil Ziemba — Tadeusz Czacki i jego zasługi zwłaszcza w dziejach naszego szkolnictwa.
1873. Dalszy ciąg rozprawy o Czackim.
1874. Dr. Bronisław Kruczkiewicz — Rozprawa o cenzurze Apiusza Klaudiusza Ślepego (312—308 przed Chrystusem).
1875. Leon Kulczyński — Kilka słów o M. K. Sarbiewskim.
1876. Dr. August Sokołowski — Św. Bruno z Kwerfurtu, apostoł Prusaków.
1877. Antoni Żukowski — Stosunki Bolesława Chrobrego ze Stolicą apostolską.
1878. Dr. J. Molin — Über Immermanns „Merlin“.
1879. Bronisław Gustawicz — O kongruencyi liczb w zastósowaniu do rozwiązywania zrównań nieoznaczonych pierwszego stopnia.
1880. Walery Eliasz — Opis sali amfiteatralnej wraz ze znajdującymi się w niej obrazami w c. k. gimnazyum Nowodworskiem czyli Św. Anny w Krakowie.

1881. Die Versuchung. — Poetische Erzählung des Grafen Sigmund Krasiński aus dem Polnischen übersetzt und mit einer literarhistorischen Einleitung versehen von Vinzenz Stroka.
1882. Bronisław Gustawicz — Zarys historyczny sposobów kreślenia kart geograficznych.
1883. Roman Zawiliński — Kwestya run słowiańskich ze stanowiska lingwistycznego.
1884. Jan Czubek — O tłómaczeniu, kilka uwag i myśli.
1885. Szymon Matusiak — O niektórych zjawiskach języka polskiego.
1886. Bronisław Gustawicz — Zasady goniometryi prostokreślnej na podstawie rzutów algebraicznych.
1887. Arystotelesa poetyka w tłómaczeniu polskiem z objaśnieniami wydał Stanisław Siedlecki.
1888. Dr. Stanisław Klemensiewicz — 1) O frazowaniu w spiewie. 2) Tenże — O sposobie umiejętnego badania głosów zwierzęcych.

B) Inne źródła drukowane.

Oprócz Programów wiele cennych wiadomości do historyi gimnazyum zaczerpnąć można z następujących drukowanych materyałów źródłowych:

1) Sim. Maricius. — De scholis seu academiis. Cracoviae 1551.

2) Herbest. — B. N. Cracoviensis scholae apud S. Mariae templum, ex qua omnes scholarum rectores, omnes etiam pedagogi rectam informandis pueris methodum petere possunt. Cracoviae 1559.

3) Wielewicki. — Dziennik domu zakonnego Tow. Jez. u Św. Barbary od 1579 — 1608 (Scriptores rerum polonicarum tom VII i X) wyd. Prof. Dr. Chotkowski.

4) Szujski. — Statuta uniwersytetu krakowskiego z r. 1604 i 1724 (Archiwum do dziejów literatury i oświaty w Polsce).

5) Ustawy bursy krakow. Jeruzalem, wydał Dr. A. Karbowiak. (Archiwum dla dziejów literatury i oświaty w Polsce tom VI).

6) Janidłovius Jac. — Sanctiones et leges collegii Lubransciani nuperrime Rozrazoviana liberalitate instaurati 1619.

7) Dwie fundacye Nowodworskiego w Akademii krak. i tucholskiej szkole uczynione i opisane, z łać. na pol. przetłomaczone przez Smieszkowica 1619 a przez Goliniusa na świat podane 1622.

8) Papencovius J.— Encomium excelsi Novodvorsciani erga Cracoviensem Academiam animi in renuntiandis artium et philosoph. bacalaureis in Academia Crac. phil. professore habitum Cracovie 1619. (Pochwała fundacyi B. Nowodworskiego).

9) Piis summi viri Perillustr. et Magnif. Dni Barthol. Nowodworski a Nowodwor etc. in quo utraque militaris et christiana virtus germanum in modum, glorioso nexu conspirarunt in anniversaria memoria, quam Academia Cracovien. Maecenati de se meritissimo grata eius beneficentiae religioso cultu 3 Iduum Martii in anno 1625 faciebat (4to). Cracoviae ex typographia Francisci Caesarii.

10) Bembus M. — Krótka sprawa o nowem Collegium Ojców Societ. Jesu. — Kraków 1625.

11) Vita illustris et Magnifici viri D. Bartholomei Novodvorscii a Novodwor. S. Joannis Baptistae Hierosolymitani, Equitis Melitensis, Herois incomparabilis a M. Laurentio Swiczkowicz, Philosophiae Doctore, typis mandata Leopoli 1626 (4to).

12) Broscius. — 1. Gratis abo Discurs I Ziemianina z Plebanem, 2. Przywiley, abo Discurs II Ziemianina z Plebanem, 3. Consens abo Discurs III Ziemianina z Plebanem. Kraków 1826.

13) Gratis plebański, gratis wyćwiczony w jezuickich szkołach krakow. mędrszym niż przyszedł do domu się wracający — przez J. Pięknorzeckiego (Szembek F.). Poznań 1627.

14) Krótka informacya o swejwolej studentów Akademiej krakowskiej przez S. Koszuckiego (Jakób Najmanowicz). Kraków 1632.

15) Jakób Najmanowicz. — Ad Vladislaum IV salutatio (r. 1633).

16) Pietas erudita seu oratio de perpetuo et indissolubili pietatis cum eruditione, eruditionis cum pietate nexu, in publica academicorum instauratione ad aedes S. Annae aramque D. Joannis Cantii die 15 Cal. Novemb. 1638 ab illustri ac generoso Dno Joanne Alberto Paris, studioso Rhetoricae habita. Crac. 1638.

17) Lechopedia seu in verna renovatione studiorum academicorum oratio de academica institutione in celebri frequentia ad aedes S. Annae... die 6 Calend. Maii anno 1638 a nobili Stephano de Radzanow Niszczycki, Dialecticae studioso, habita. — Cracov. 1638.

18) Starowolski. — Laudatio Almae Academ. Crac. 1639.

19) Instrukcya Imć Pana Jakóba Sobieskiego, wojewody bełzkiego, starosty krasnostawskiego, dana Imć Panu Orchowskiemu jako Dyrektorowi Imć Pana Marka i Jana Sobieskich, wojewodziców bełzkich, gdy ich na studia do Krakowa oddawał przez punkta pisana. (Pisma do wieku i spraw Jana Sobieskiego wyd. Akad. Umiej. Akta historyczne tom II), wydał Fr. Kluczycki.

20) Dilectus Christi discipulus a M. Joanne Cynerski Rachtamovio coll. majore, eloquentiae Professore Tyliciano in Oratorio Pietatis Academico officioso encomio celebratus et Perillustribus ac Magnanimis iuvenibus D. Joanni Sobieski, D. Joanni comiti ab Ostrorog debiti honoris ergo pro Sacro Xenio d. d. cq. Cracoviae 1642.

21) Oratio gratiarum actoria Vladislao IV Pol. et Suec. Regi pro collegio Vladislaviano regaliter studiosae Nobilitati in Acad. Crac. recens extructo habita in collegio Vladislaviano a M. Sobieski — palatinida Russiae in Academia Crac. eloquentiae et philosophiae studioso a. d. 1643 2 Junii.

22) Piskorski S. — Leges scholis ecclesiarum jurisdictioni rectorali Universitatis Cracov. subjectis latae et publicatae. Kraków 1695.

23) Muczkowski. — Statuta nec non Liber promotionum philosophorum ordinis in Universitate studiorum Jagellonica (ab anno 1402 — 1849). Kraków 1849.

24) Statuta Academiae Posnaniensis ex antiquis Statutis et ordinationibus eiusdem Academiae tum ex punctis a capitulo Posnaniensi recenter transmissis rectoratu Casimiri Pałaszowski de consensu totius Almae Univ. Cracoviensis formata anno 1746.

25) Programma publicznego popisu JW. J. Panów Ignacego i Marcina Załuskich miane w Krakowie 1 Novembris 1749. — Kraków (4).

26) Stęplowski. — Logica incipientium regulas definiendi, dividendi et argumentandi in ordine ad faciliorem Philosophiae peripateticae captum continens pro schola Dialectica in classibus Novodvorscianis Academicae Juventuti Univers. Crac. accomodata. Opera M. Casimiri Stęplowski, Sacrae Theologiae Professoris, Coll. Maioris, ex probatis authoribus collecta et in lucem publicam edita anno, quo Deus Pater per verbum suum hominibus locutus est initium salutis 1753.

27) Grammaticorum institutionum libri IV pro usu scholarum Novodvorscianarum in Alma Acad. Cracoviensi opera et studio M. Lucae Piotrowski in eadem Academia Novodvorsciani Grammatices quondam Professoris (8 wydań).

28) Stęplowski K. — Methodus introspiciendi in mores et profectum literarium juventutis in Univ. Cracoviensi, dominis professoribus, ad munus visitandi eandem juventutem deputatis etc. a. d. 1763 praescripta Cracoviae 1765 (4to).

29) Diaryusz wizyty akademii krakowskiej w r. 1765 zaczętej przez Sołtyka J. K.

30) Informacya Sołtyka o akademii krakow. dla króla 1766.

31) Szabel. — De diligentia et assiduitate oratio 1776.

32) Żuliński. — Laudatio literarum ipso die innovationis studiorum in oratorio scholarum academico. — Kraków 1762.

33) Orationes II, quarum alteram pro scholis publicis cum studia Novodvorsciana innovarentur die 17 Octobris 1776, alteram in laudem S. Catharinae literarum patronae die 25 Novembris 1776 A. Wytyszkiewicz et Mathaeus Wytyszkiewicz, eloquentiae et geometriae auditores, germani fratres, habuerunt.

34) Uniwersał ogłaszający ustanowienie Komisyi edukacyjnej, 1773.

35) Memoryały i noty akad. krakow. z r. 1774.

36) Franciszka Bielińskiego — Sposób edukacyi w XV listach opisany 1775 r., wydał Stanisław Siedlecki.

37) Ustanowienie Towarzystwa do ksiąg elementarnych (Gazeta warszaw.) z r. 1775.

38) Piramowicz. — 1) Obwieszczenie od Komisyi edukacyi narodowej względem napisania książek elementarnych do szkół wojew. w r. 1775. — 2) To samo z r. 1775 po łacinie: Programma seu publica invitatio a Collegio praefectorum publicae institutioni facta omnibus libros scientiarum elementares pro palatinis gymnasiis scripturis — Warszawa 1775.

39) Wzór raportów o naukach z r. 1775/6.

40) Układ nauk i porządku między nimi w szkołach wojewodzkich r. 1775.

41) Przepis Komisyi eduk. narod. na szkoły wojewodzkie (1776).

42) Przepis dla rektora szkół (1776).

43) Przepis dla prefekta szkół (1776).

44) Przepis dla dyrektorów (1776).

45) 1) Obwieszczenie od Komisyi edukacyi narod. względem napisania książek elementarnych do szkół wojewódz. w r. 1776 z dodatkiem: Appendix Programmati adjecta. — 2) To samo po franc. 1778.

46) Relacya o Komisyi eduk. narodowej, podkomorzego latyczewskiego, posła województwa podolskiego, delegowanego od Stanów Rzeczypospolitej do egzaminowania onejże swojem i kolegów imieniem przed Stanami Rzeczypospolitej. — Warszawa 1776.

47) Uwagi o nowym instrukcyi publicznej układzie przez Komisyą edukacyjną uczynionym 1776.

48) Uniwersał względem dóbr i sum pojezuickich oraz prowentów z nich należących. Warszawa 1776.

49) Uniwersał Komisyi edukacyjnej w sprawie sądów rektorskich (1776).

50) Mowa H. Kołłątaja do krakowskiej Akademii Delegata 15 Maja 1777. Kraków 1777.

51) Mowa Zołędziowskiego, rektora akademii krakowskiej w odpowiedzi na mowę Kołłątaja r. 1777.

52) Mowa Kołłątaja w dzień wprowadzenia do szkół Władysławskich nowego instrukcyi publicznej układu 26 Czerwca 1777.

53) Kołłątaj H.— Wyłożenie nauk dla szkół Nowodworskich krakowskich podług przepisów Prześwietnej Komisyi edukacyi narodowej (1777).

54) Śniadecki Jan. — Prześwietnej Komisyi nad edukacyą narodową zaprowadzoną do szkół Władysławskich publ. nauk reformę młódź

akademii krakow. w tychże szkołach ucząca się uroczyste podziękowanie składa. 1777 (mowa).

55) Trzciński A. — Mowa przy licznem gości zgromadzeniu powiedziana, gdy ks. Kołłątaj od Prześwietnej komisyi eduk. delegowany do Akad. krak. wizytator do szkół Władysławskich nowy instrukcyi publicznej układ.... wprowadził — 1777.

56) Odpowiedź ks. Lipiewicza, szkół Władysławskich prefekta na mowę Kołłątaja 26 Czerwca 1777 (drukowane razem z mową Kołłątaja).

57) Oratio in laudem literarum quam post solenne sacrificium 21 Junii die recens distribuendae in septem classes iuventuti academicae destinato — J. Mężeński, subdapiferi Mscislaviensis filius, in Universitate Cracoviensis logicae et eloquentiae auditor, habuit Cracoviae 1777.

58) Mowa Piramowicza w dzień rocznicy otwarcia Towarz. element. dnia 7 Marca 1776. 7 Marca 1777, 1779, 1781—1783—5, 6.

59) Zbiór prawa szkolnego dla akademii krakowskiej 1780.

60 Mowa Popławskiego przy otwarciu Seminaryum na profesorów narodowych stanu akademickiego 2 Października 1780 — Kraków.

61) Projekt ustaw Komisyi eduk. narod. 1781 — Warszawa.

62) Kopia listu Ankwicza, kasztelanica sandeckiego do ks. Bogucickiego rektora szkół wydziałowych krakowskich (1781 12 Lipca).

63) Mowa Karońskiego przy zaczęciu publ. szkół większych krakowskich 1782.

64) Hołowczyc S. — Raport wizyty generalnej południowo-wschodnich wydziałów szkolnych, odprawionej imieniem Komisyi eduk. w r. 1782 (wydał Dr. Wisłocki w Archiwum komisyi dla historyi literatury i oświaty w Polsce. Kraków 1877, tom I).

65) Ustawy Komisyi edukacyi narodowej dla stanu akademickiego i na szkoły w krajach Rzeczypospolitej przepisane. Warszawa 1783.

66) List Kołłątaja do Zgromadzeń szkół koronnych uwiadamiający, jakim porządkiem ma być obchodzona uroczystość pamiątki stuletniej zwycięztwa pod Wiedniem 1683. — Kraków 1783.

67) Mowa Przybylskiego Jacka z okoliczności obchodu 100-letniej rocznicy odsieczy wiedeńskiej miana w Warszawie 1783.

68) Mowa przy otwarciu publicznych przepisów uczącej się w szkołach wydziału krakow. młodzi, miana w r. 1783 przez JP. Macieja Sołtyka, kasztelanica wiślickiego, ucznia klasy II.

69) Wizyta szkoły głównej koronnej przez Feliksa Oraczewskiego w r. 1786. (Wyd. Dr. Wład. Seredyński w Archiwum do dziejów literatury i oświaty w Polsce, t. III).

70) Mowa Fiałkowskiego Marcina, nauczyciela wymowy, o użytku z nauk publiczną dziś instrukcyą w naradzie składających, przy otwarciu szkół 1787 — 1 Października.

71) Rejestr książek na szkoły z r. 1788/9.

72) Mowa Kłodnickiego przy obchodzeniu imienin Stan. Aug. 1789.

73) Porządek materyi z nauk moralnych i fizycznych na popisy publiczne dla kandydatów stanu akademickiego z r. 1787/8 i 1788/9. Kraków 1787 i 1788.

74) Posiedzenia na popisy publ. kandydatów stanu akadem. z r. 1790/91—1791—93.

75) Posiedzenia kandydatów z r. 1792/3.

76) Głos Ant. Himonowskiego, Prorektora substytuta szkół przygłównych koronnych przy złożeniu przysięgi przez zgromadzenie nauczycieli publicznych tychże szkół na konstytucyę d. 3 Maja wykonanej 1792 w kollegiacie akademickiej Św. Anny w Krakowie miany.

77) Przemowa Józefa Sołtykiewicza, nauczyciela prawa w szkołach przygłównych koronnych, do dyrektorów przy tychże szkołach domowy dozór nad młodzią sprawujących przed odebraniem od nich przysięgi na ustawę 3 Maja 1792 w obecności zgromadzonych na amfiteatr wszystkiej młodzi szkolnej 15 Lutego 1792 miana. Kraków 1792.

78) Metryki, raporta i wizyty szkół krakowskich od roku 1784 do 1793.

79) Wzór lekcyi akademickich w szkole głównej koronnej akademii krakowskich od pierwszych dni Października 1792 do ostatnich Czerwca 1793 przez nauczycielów obojga kollegiów publicznie z katedr dawać się mających (po łać. Prospectus lectionum etc.).

80) Uniwersał Komisyi eduk. narod. zachęcający młódź edukującą się w szkołach do błagania Boga o odwrócenie nieszczęść i klęsk od ojczyzny naszej, (bez daty).

81) Klewitz W. — Geschichte und Darstellung des südpreusischen Schulwesens (Neue Berlinische Monatschrift — September 1805).

82) F. H. Hofmann. — Sermo ad studiosam Cracoviensem iuventutem 4 Novembris 1801, quo Gymnasium ad normam Austriacarum scholarum aperiebatur. Cracoviae 1801.

83) Vorschriften für die westgalizischen Gymnasial-Lehrer über den Unterricht und die Schulzucht aus allen darüber erlassenen höchst. Verordnungen zusammengezogen (z końca 18 wieku).

84) Raport Himonowskiego, rektora szkół licealnych o nauczycielach, uczniach i nauk tamże dawanych z r. 1810.

85) Zbiór uchwał i ogólnych urządzeń Izby edukacyjnej (1809 do 1815).

86) Popisy kandydatów stanu nauczycielskiego z kursów nauk słuchanych 1807/8 i 1809/10.

87) Sprawa z pięcioletniego urzędowania Izby edukacyjnej, zdana przez Józefa Lipińskiego, sekretarza generalnego na posiedzeniu pu-

błicznem przy uroczystem rozwiązaniu przez JW. Ministra spraw wewnętrznych Izby edukacyjnej a wprowadzenia Dyrekcyi na d. 7 Stycznia 1812. Warszawa 1812.

88) Lipiński. — Ustawy dla uczniów szkół publicznych. Warszawa 1812.

89) Zapiski i dokumenta do dziejów instrukcyi publicznej w Polsce, wydał Dr. Wład. Seredyński. Czasy Księstwa warszawsk. i pierwszych lat Królestwa kongresowego. (Archiwum do dziejów literatury i oświaty w Polsce tom I.), wyd. Dr. Wład. Wisłocki.

90) Przemowa Himonowskiego, rektora szkoły departamentowej krak. do zgromadzenia profesorów, nauczycieli, instruktorów domowych i uczniów, mających czynić akces do konf. gener. Królestwa polskiego dnia 9 Lipca 1812 w amfiteatrze Nowodworskim.

91) Instrukcya względem opłat od uczniów. Warszawa dnia 29 Stycznia 1812.

92) Lipiński. — Ustawy dla uczniów szkół publicznych 1812.

93) Plan nauki dla szkół depart. Warszawa 1812.

94) Instrukcya dla nauczycieli co do karności szkolnej 1812.

95) Wewnętrzne urządzenie szkół departamentowych 1812. Warszawa 1812.

96) Himonowski A. Nałęcz. — An den Herausgeber der Krakauer Zeitung d. 31 Julii 1815 (wiadomość o egzaminie odbytym). Kraków r. 1815.

97) Brzeziński. — Carmen seculare ad deos pro incolumitate Gymn. Crac. 1818.

98) Czajkowski. — Majówka na Bielanach, (tom IV. Roczników Tow. nauk. krak. 1819).

99) Głos Feliksa Słotwińskiego, filozofii i obojga prawa doktora, prof. prawa natury i kościelnego, członka Rady Wielkiej Uniw. Jagiell. miany w tejże Radzie dnia 2 Sierpnia 1821. Kraków 1821.

100) Urządzenie tyczące się nauczycieli domowych, dyrektorów, korepetytorów i dozorców domowych nad uczniami liceum krakowskiego z r. 1827. 2) Dodatek do powyższego z r. 1830.

101) Oznajmienie ze strony Kuratoryi generalnej instytutów naukowych wolnego miasta Krakowa i jego okręgów, auditorom Uniwersytetu, uczniom licealnym i ich rodzicom lub opiekunom na r. 1829/30.

102) Statut urządzający liceum Św. Anny w Krakowie w r. 1833.

103) Wyciąg z planu nauk wedle statutu Wys. Komisyi reorganizacyjnej szkoły licealne urządzającego rozłożonych a uchwałą W. Rady Uniw. Jagiell. pod d. 30 Paźdz. 1834. (Program z r. 1836).

104) Mowa Jasieńskiego w amfiteatrze w r. 1834.

105) Uchwała W. Rady Uniwersytetu z 6 Lipca 1835.

106) Ważniejsze dokumenta odnoszące się do swojego udziału w sprawach i losach zakładów naukowych b. W. M Krakowa i jego okręgu zebrał i objaśnił jako przyczynek do historyi tychże Maciej Józef Brodowicz. Kraków 1874.

107) Posag Uniwersytetu Jagiell. w Krakowie. Kraków 1850.

108) Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Oesterreich. Wien 1849.

109) Mowa Bełcikowskiego Adama, ucznia klasy 8-mej przy uroczystości zakończenia roku szkolnego w gimnazyum Św. Anny w Krakowie 1859.

110) Odezwa profesorów do rodziców i przewodników młodzieży, pobierających nauki w gimnazyum Św. Anny z d. 12 Marca 1861.

111) *a)* Normalien Nachschlagebuch für Lehrer und Directoren der oesterreichischen öffentlichen Gymnasien von Timotheus Ant. Matauschek. Prag 1857; *b)* Normalien Nachschlagebuch für Lehrer und Directoren der oesterreichischen öffentlichen Gymnasien (Supplement Heft) von Timotheus Ant. Matauschek. Prag 1859.

112) Handbuch für Direktoren, Professoren und Lehrer der oesterreichischen Gymnasien, Realschulen und verwandten Anstalten von Franz Hübl. Brüx 1875.

113) Normalien für die Gymnasien und Realschulen in Oesterreich in 2 Theilen (im Auftrage und Benutzung der amtlichen Quellen des k. k. Ministeriums für Cultus und Unterricht von Dr. Edmund Edlen von Marenzeller). Wien 1884.

114) Instructionen für den Unterricht an den Gymnasien in Oesterreich. Wien 1884.

115) Weisungen zur Führung des Schulamtes an den Gymnasien in Oesterreich als Anhang zu den Instructionen für den Unterricht. Wien 1885.

116) Sprawozdanie c. k. Rady szkolnej krajowej o stanie szkół średnich galicyjskich w latach szkolnych 1875—1883. Lwów 1884—1885 (część I. i II.).

Dzieła pomocnicze.

W końcu wymieniam te dzieła lub rozprawy pomocnicze, które odnoszą się do historyi szkolnictwa, a z których korzystałem przy pisaniu historyi gimnazyum:

1) Stan oświecenia w Polsce w ostatnich latach panowania Augusta III. przez ks. Hugona Kołłątaja. Poznań 1882.

2) Pamiętniki Kitowicza. — Opis zwyczajów i obyczajów za panowania Augusta III.

3) Stan wewnętrzny i zewnętrzny studii generalis Universitatis Cracoviensis 1774. — Putanowicz.

4) Obraz stanu szkół w Galicyi pod panowaniem austryackiem z r. 1796. — Ustęp z Wspomnień (Szkoła z r. 1851).

5) Żywot literacki Hugona Kołłątaja z opisaniem stanu akademii krakowskiej, w jakim się znajdywała przed r. reformy 1780, przez Jana Śniadeckiego.

6) Sołtykowicz J. — O stanie akademii krakowskiej (do 1810).

7) E. Słowacki. — O życiu i pracach uczonego J. Czecha. — Wilno 1811.

8) Mecherzyński. — O reformie akademii przez Kołłątaja 1780.

9) Uniwersytet Jagielloński zreorganizowany w r. 1833. Solura 1834.

Paszkwil wymierzony przeciw prof. Schindlerowi, Brodowiczowi i Weissemu, członkom komitetu wybranego przez Komisyą reorganicyjną. Autor niewiadomy.

10) Żywot Bartłomieja Nowodworskiego przez Andrzeja Koźmiana. Wrocław 1840.

11) Łukaszewicz Józef. — Historya szkół w Koronie i Litwie — 4 tomy. Poznań 1849—51.

12) Bractwa jezuickie i akademickie w Krakowie. — J Muczkowski.

13) Mieszkania i postępowanie uczniów krakowskich w wiekach dawniejszych. — J. Muczkowski.

14) Rękopisma Radymińskiego do dziejów Uniw. Jagiell. odnoszące się. — J. Muczkowski.

15) Wiadomość o związku filantropijnym. — J. Muczkowski.

16) Szujskiego lata szkolne przez Stanisława Tarnowskiego, (odb. z Przegl. pol. 1885).

17) Jan Nep. Franke. — Jan Brożek (Broscius), akademik krakowski (wydanie Akademii Umiej. ku uczczeniu 300 rocznicy urodzin Brożka). Kraków 1884.

18) Dr. A. Karbowiak. — Mieszkania żaków krakowskich od XIV. do XVI. w. (Muzeum 1887).

19) Geschichte des gelehrten Unterrichts auf den deutschen Schulen und Universitäten vom Ausgang des Mittelalters bis zur Gegenwart mit besonderer Rücksicht auf den klassischen Unterricht von Dr. Friedrich Paulsen. Leipzig 1885.

20) Geschichte der Pädagogik dargestellt in weltgeschichtlichen Entwickelung und im organischen Zusammenhange mit dem Culturleben der Völker von Dr. Karl Schmidt. Cöthen 1875—1876.

21) Dr. Hermann Schiller. — Lehrbuch der Geschichte der Pädagogik. Leipzig 1887.

22) K. A. Schmidt. — Encyklopädie des gesammten Erziehungs und Unterrichtswesens.

23) Geschichte des kaiserlichen Uniwersität zu Wien von Rudolf Kink. Wien 1854.

24) Bronisław Trzaskowski. — Historya gimnazyum tarnowskiego. (Sprawozdanie gimn. z r. 1878).

25) Świstuń F. — Kronika gimnazyum rzeszowskiego. (Sprawozdanie gimn. rzesz. z r. 1886).

26) Dąbrowski T. — Historya c. k. gimnazyum w Stanisławowie. (Sprawozdanie z r. 1878).

27) Dr. Adolf Ficker. — Bericht über oesterreichisches Unterichtswesen. (Aus Anlass der Weltaustellung 1873 herausgegeben von der Commission für die Collectiv-ausstellung des oesterreichischen Unterrichtsministeriums. Wien 1873.

28) Geschichte des Gymnasiums in Graz von Dr. Richard Peinlich (Jahresbericht des k. k. Obergymnasiums zu Graz z r. 1864, 1866, 1869, 1870, 1871, 1872, 1873 und Festprogramm des k. k. ersten Staats-Gymnasiums in Graz zur Jubelfeier seines 300-jährigen Bestandes am 30 Juni 1874).

OKRES PIERWSZY.

Od założenia do reformy Kołłątaja

(1588—1777).

I. Classes albo scholae privatae.

Przed założeniem akademii w Krakowie istniały w Polsce szkoły katedralne, klasztorne, kollegiackie, parafialne i municypalne czyli miejskie. W parafialnych szkołach uczono czytać, pisać, nieco języka łacińskiego, rachunków, ministrantury tj. sposobu służenia do mszy św., śpiewu kościelnego i główniejszych zasad religii chrześcijańskiej tj. katechizmu. Wyższe szkoły jak katedralne, niektóre klasztorne i miejskie, udzielały jużto w części, jużto w całości nauk, wchodzących w zakres szkół średniowiecznych, znanych pod nazwą trivium i quadrivium. W trivium uczono gramatyki podług Donata, retoryki i dialektyki, w quadrivium arytmetyki, muzyki tj. śpiewu kościelnego, geometryi i astronomii w połączeniu z astrologią i nauką o kalendarzu. Niektóre z tych szkół starały się, ile mogły, zastąpić brak wyższej szkoły, zwanej akademią. Taką była w Krakowie szkoła miejska przy kościele N. Panny Maryi*), którą nawet Kazimierz Wielki, zakładając w r. 1364 akademią w Krakowie, wyniósł do godności wydziału filozoficznego, stanowiąc katedrę artium i powierzając ją kierownikowi tej szkoły**). Prawdopodobnie podobne szkoły były i w innych dzielnicach Polski, przynajmniej w większych miastach, tylko nie znamy ich urządzeń. Komu nie wystarczały szkoły krajowe, a miał po temu środki materyalne i zapał do nauki, udawał się do szkół zagranicznych, do Bolonii lub później także do Padwy dla studyów prawniczych, do Sorbonny paryzkiej dla studyów

*) Najdawniejsze ustawy tej szkoły wydruk. Wiszniewski w Hist. liter. t. II

**) Dokument erekcyjny Kazim. W. (Cod. dipl. Univ. t. I str. 1).

teologicznych a kiedy w r. 1348 cesarz Karol IV założył w Pradze pierwszy uniwersytet w środkowej Europie, Polacy stanowili w tym uniwersytecie osobny naród akademicki. Nie rzadko też można spotkać się w naszych dokumentach średniowiecznych z tytułem magistra, stopniem akademickim, odpowiadającym mniej więcej późniejszemu doktoratowi.

Po uzupełnieniu i zreformowaniu na wzór paryzki akademii Kazimierzowskiej w r. 1400 przez Władysława Jagiełłę, nastąpił z czasem wielki przedział między akademią a dawnemi szkołami, które wszystkie prawie schodziły powoli do rzędu zwykłych szkół parafialnych. Wprawdzie przez niejaki czas szkoła przy kościele archipresbiteryalnym N. Panny Maryi była jeszcze wyższą szkołą i starała się na tém stanowisku utrzymać, o ile to poznać możnać z dzieła Herbesta*) i sądzić po nauczycielach tej miary, jak Libanus, długoletni jej kierownik**), ale i ta w drugiej połowie XVI wieku zeszła do rzędu szkoły parafialnej i taką już była później aż do końca swego istnienia.

Przedmioty wchodzące w zakres dawnego trivium i quadrivium wykładano teraz w akademii, na wydziale filozoficznym, szkoły zaś parafialne dawały tylko elementarne wykształcenie. Uczyły wprawdzie nieco gramatyki języka łacińskiego, ale nie nauczyły mówić po łacinie i czytać ze zrozumieniem autorów łacińskich, nie uczyły też już poetyki i retoryki, niezbędnych elementów do zrozumienia ówczesnych wykładów akademickich w języku łacińskim. Nie było też celem nauki w szkołach parafialnych przygotowywanie do studyów uniwersyteckich. A brak tego przygotowania dawał się czuć dotkliwie u większej części młodzieży akademickiej w miarę, jak dawne szkoły schodziły do rzędu szkół parafialnych a wyższych szkół w znaczeniu dzisiejszych szkół średnich prawie nie było. Wprawdzie w niektórych większych miastach, znacznie oddalonych od akademii, były podobne szkoły, ale te zaledwie na nazwę szkół wyższych zasługują z wyjątkiem szkoły Lubrańskiego w Poznaniu, założonej w r. 1519. Ponieważ znaczna część młodzieży akademickiej posiadała tak małe wykształcenie, iż nie mogła korzystać z umiejętnych wykładów, akademia chcąc temu zaradzić, ustanowiła lekcye popularne, tak zwane studia humaniora***). Lekcye te były niejako szkołą przygo-

---

*) Herbest. B. N. Cracoviensis scholae apud S. Mariae templum, ex qua omnes scholarum rectores, omnes etiam paedagogi rectam informandis pueris methodum petere possunt. Cracoviae 1559.

**) Liber diligentiarum (1511—1529).

***) Conclusiones ad Facultatem philosophicam et alios pertinentes — wyd. w r. 1579 za rektoratu Jakóba Górskiego (Statuta nec non Liber promotionum Phil. ord. in Univ. Jag. p. LXXI).

towawczą do poważniejszych studyów uniwersyteckich. Były one z zakresu gramatyki łacińskiej i greckiej, retoryki, poetyki, historyi, matematyki i fizyki. Gramatykę łacińską wykładano podług Linacra, gram. grecką podług Clenarda. Z mowców czytano z łać.: Cicerona; z greckich: Demostenesa i Isokratesa. Z poetów łać.: Wergilego, Horacego, Owidego, Terencyusza, Plauta, Persyasza; z greckich: Homera, Hesioda, Euripidesa, Pindara, Aristophanesa. Z historykow czytano: Liviusza, Sallustiusza, Caesara, Tacita, Xenofonta, Herodota, Tucydidesa i Herodota; z matematyki wykładano Sphaeram Joannis Sacrobosci, kosmografią Ptolomeusza albo Appiana i arytmetykę Gemmae Frisii; z fizyki: Philosophiam Jacobi Carpentarii, później Compendium Physicae Alberti Magni. Podobny cel miały także katedry gramatyki fundacyi Mikołaja z Brzeźnicy i Zaborowskiego (z r. 1445). Po zaprowadzeniu szkół Nowodworskich katedry te stały się już zbyteczne, a profesorowie tych katedr obowiązani byli później wykładać rożne działy nauk filozoficznych lub matematycznych*). Wykłady te popularne, nie mogły jednak zastąpić braku szkół średnich. Brakowi temu zaradzały już więcej tak zwane studia privata**), którymi w Krakowie zajmowali się tak zwani magistrowie extranei, to jest tacy, którzy ukończyli wydział filozoficzny z stopniem Magistra i Doktora filozofii i zamyślali się poświęcić zawodowi nauczycielskiemu. Należeli oni wprawdzie do grona profesorów wydziału filozoficznego i obowiązani byli nawet do wykładów publicznych w akademii, ale nie mieli żadnego udziału w dochodach kollegialnych. Dopiero po kilku latach powoływani byli w miarę zasług i zdolności do Collegium Minus. Często podejmowali się lekcyi prywatnych i profesorowie z kollegiów, bo te przynosiły im znaczne dochody.

Majętniejsi uczniowie, synowie możnych rodzin, pobierali naukę w domu rodzicielskim od nauczycieli, bakałarzy, czy magistrów, sprowadzonych z akademii krakowskiej a pełniących obowiązki dzisiejszych guwernerów. Nieraz poważniejsi i starsi profesorowie akademii porzucali swe wykłady akademickie a podejmowali się tych obowiązków, bo liczyli na większe dochody, wygodniejsze i swobodniejsze życie a przytem na protekcyą możnego, która zwłaszcza w tych czasach ważną odgrywała rolę.

Ale takiego zbytku, jak utrzymywanie osobnego nauczyciela, nie każdy mógł sobie pozwolić, biedniejsi też a nawet średnio zamożni, wysyłali synów do Krakowa, by tam od profesorów akademii prywatnie pobierali naukę. Celem takiej nauki prywatnej było przedewszystkiem przygotowanie do studyów publicznych w akademii; uczono zatem tego,

*) Stan wewnętrzny i zewnętrzny akad. krak. Putanowicz str. 24.
**) Marycki — De scholis seu academiis cap. II i III.

co wchodziło w zakres tak zwanych studia humaniora. Nie wolno było nawet według ustaw, wydanych za rektoratu Jakóba Górskiego w r. 1579, profesorom akademii udzielać prywatnie nauk elementarnych, bo to ubliżało godności akademickiej, od tego byli bakałarze lub niższego rzędu nauczyciele. Uczniowie pobierający tak zwane studia privata, zapisywali się nawet w album uniwersyteckie i mieli prawa akademickie. Mieli nawet obowiązek uczęszczania na dysputy akademickie a później zdawania z nich sprawy przed swoimi profesorami*). Największą liczbę podobnych uczniów dostarczało samo miasto Kraków. Lekcye prywatne odbywały się za osobną opłatą w domu profesora, z jednym lub więcej naraz uczniami, do majętniejszych zaś chodzili często sami profesorowie.

Studia privata przynosiły jednak szkodę akademii, bo profesorowie ubiegając się za lekcyami prywatnemi zaniedbywali lekcyi publicznych. Spotykamy się też w aktach uniwersyteckich z skargami na zaniedbywanie lekcyi publicznych lub dysput akademickich z powodu lekcyi prywatnych i z przepisami, starającymi się przeszkodzić tym przekroczeniom. Nie zawsze też i uczniowie prywatni, którzy często przyjeżdżali do Krakowa z odległych prowincyi Rzeczypospolitej, korzystali wiele z nauki profesorów, bo ci uczyli, czego chcieli i jak chcieli, nie było bowiem nad studyami prywatnemi wielkiej kontroli ze strony władzy akademickiej.

Akademia chcąc temu wszystkiemu zapobiedz, uchwaliła po długich naradach na posiedzeniu profesorów wszystkich wydziałów dnia 5 Maja 1586 r. za rektoratu Prof. Dr. obojga praw, Piotra z Gorczyna, studia privata w Krakowie zupełnie zreformować, ustanawiając dla nich przy akademii osobne szkoły prywatne (scholae privatae) tak zwane classes**), w którychby udzielane były studia humaniora, przygotowujące do studyów akademickich. Według tych uchwał nie wolno było odtąd w Krakowie wybierać uczniom dowolnie nauczyciela i pobierać u niego w domu lekcye, ani zmieniać porządku nauki. Musieli bowiem chcąc przygotować się do uniwersytetu lub w ogóle otrzymać wyższe wykształcenie niż to, jakie dawały szkoły parafialne, zapisać się do nowo mających założyć się szkół prywatnych na podstawie egzaminu wstępnego do tej klasy, do której byli przygotowani i pobierać nauki tylko od tych profesorów, którzy przez akademią będą do tych klas przeznaczeni i którzy uczyć będą według wydanych przepisów. Zgromadzenie akademickie uchwaliwszy założenie tej nowej szkoły, powierzyło wykonanie uchwały rektorowi uniwersytetu ***).

*) Statuta nec non Liber promot. Phil. ord. p. LXX.

**) Conclusiones Univers. r. 1586 str. 363, vide: Materyały źródłowe Nr. I. str. 1.

***) Tamże.

Były jeszcze inne powody, skłaniające akademią do ustanowienia tej szkoły. W tym czasie właśnie przybyli Jezuici do Polski i zakładając po większych miastach swoje klasztory zakładali przy nich kollegia, odpowiadające właśnie szkołom średnim, których brak właśnie u nas dawał się czuć. Nic też dziwnego, że licznie garnęła się młódź polska do tych nowych szkół. Akademia początkowo obojętnie się na to patrzała, wkrótce jednak spostrzegła się, że szkoły jezuickie mogą podkopać wpływ i znaczenie jéj w kraju.

W r. 1579 przybyli Jezuici i do Krakowa, sprowadzeni tu przez proboszcza przy kościele Św. Szczepana, Tomasza Płazę, zwanego Błaznem, zasłużonego wydawcę dzieł Marcina Kromera*). Początkowo mieszkali u niego, lecz wkrótce, bo już w r. 1583 myśleli o wybudowaniu osobnego gmachu. Zamyślali także założyć w Krakowie kollegium, zauważywszy jednak niechęć ku sobie profesorów akademii, robili to powolnie, pozyskując tymczasem dla siebie ludność Krakowa i okolicy a przedewszystkiem króla Stefana Batorego i kanclerza akademii, biskupa krakowskiego, Piotra Myszkowskiego. Akademia i rada miejska, w której rej wodził uczony profesor akademii, Dr. filozofii i medycyny, Stanisław Zawadzki, zwany powszechnie Pikiem a znany jako żarliwy nieprzyjaciel Jezuitów**), stawiały opór, jak mogły, w końcu jednak pod wpływem króla, biskupa krakowskiego i legata Stolicy apostolskiej Wojciecha Bolognetti, zgodziła się akademia z Jakóbem Górskim na czele na otwarcie szkół jezuickich w Krakowie, ale pod tym tylko warunkiem, że będą w zależności od akademii, polegającej na tem, że uczący w nich profesorowie mają posiadać stopnie akademickie a ich uczniowie mają się zapisać w album akademickie i podlegać jurysdykcyi rektora akademii***). Nie bardzo jednak z tego radzi byli Jezuici, chcieli się też od tej klauzuli uwolnić i czynili potemu usilne starania a trzeba im przyznać, że byli mistrzami w wynajdywaniu środków prowadzących ich do pożądanego celu.

Tymczasem nie zaniedbywała sprawy i akademia i dlatego to myślała sama o założeniu szkoły średniej, by przez to pokazać, że założenie w Krakowie kollegium obok licznych szkół akademickich jest zbyteczne. Istniało bowiem naówczas obok Akademii trzynaście szkół parafialnych, zostających pod jej zwierzchnictwem a mianowicie: szkoła Św. Anny, P. Maryi, Św. Szczepana, WW. Świętych, Św. Ducha,

*) Wielewicki — Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u Św. Barbary w Krakowie (Scriptores rerum pol. t. 7. str. 4), — tudzież notatka w Ephemeris Leovicii.

**) Tamże str. 30.

***) Wielewicki str. 35—39.

Św. Jana, Św. Floryana, Św. Mikołaja, Zamkowa, Św. Jadwigi, Św. Jakóba, na Skałce i Bożego Ciała. Uchwała jednak akademii w sprawie założenia szkół prywatnych, nie wiadomo dlaczego, nie została wykonaną ani za rektoratu Piotra z Gorczyna, ani jego następcy Marcina Gliczy z Pilzna, dopiero kiedy na półrocze letnie r. 1588 został wybrany rektorem wspomniany już wyżej Stanisław Zawadzki, ten zajął się tą sprawą energicznie i przyprowadził ją do skutku.

Po poprzednich naradach profesorów akademii dnia 7 Kwietnia i powzięciu uchwały w tej sprawie dnia 11 Kwietnia 1588 r.*) odbyło się staraniem rektora bardzo uroczyście otwarcie publiczne tych nowych szkół zwanych i nadal prywatnemi, bo w nich miały się odbywać lekcye prywatne profesorów akademii w przeciwstawieniu do lekcyi publicznych. W Czerwcu t. r. odbyło się uroczyste nabożeństwo w kościele Św. Anny przy licznym udziale gości zaproszonych profesorów, uczniów szkół akademickich, jakoteż i tych, którzy się zgłosili do nowo założonej szkoły, Po nabożeństwie rektor i profesorowie wraz z nowymi uczniami, poprzedzeni bedelami, niosącymi berla akademickie, udali się w uroczystym pochodzie przez ulicę św. Anny i Jagiellońską na ulicę Gołębią do bursy Jeruzalem, położonej naprzeciw Collegium Minus, gdzie dziś zbudowano Collegium Novum**). Tu wśród licznego udziału osób nie należących do uniwersytetu a dygnitarzy kościoła i miasta***) przemówił w wymownych słowach rektor Zawadzki do młodzieży, chcącej się zapisać w poczet uczniów nowej szkoły, wskazując im cel jej założenia, zachęcając ich do zamiłowania w nauce, pielęgnowania cnoty i miłości względem nauczycieli. Następnie przeznaczył ich prowizorycznie odpowiednio do ich dotychczasowej kwalifikacyi do poszczególnych klas, zanim rozstrzygną o ich losie profesorowie, przydzieleni do tej szkoły. Klas ustanowiono trzy; tj. klasę gramatyki, klasę logiki czyli dialektyki i klasę retoryki. Naukę w tych klasach powierzył rektor najzdolniejszym profesorom wydziału filozoficznego, mężom, którzy i w literaturze niepoślednie zajmują stanowisko. Profesorowie ci obok swych wykładów publicznych w akademii, mieli w tej szkole instruować młodzież po kilka godzin dziennie. Do gramatyki przeznaczeni byli magistrowie:

---

*) Ephemeris Leovicii, notatka pod r. 1588.

**) Conclusiones Univ. p. 373. vide Materyały źródł. N. II str. 2.

***) P. W. Eliasz w rozprawie p. t. Opis sali amfiteatralnej wraz ze znajdującymi się w niej obrazami domyśla się, iż obecnym przy tej uroczystości był patryarcha konstantynopolitański Jeremiasz, wracając z Moskwy przez Kraków do swej rezydencyi a to na tej podstawie, iż w amfiteatrze od wielu lat znajdował się jego portret, malowany w wieku XVI, z napisem nad głową: Jeremias, Patriarcha Constantinop. cum ex Moscovia redibat ad suos A. D. 1588. Domysłu tego nie potwierdza jednak żadne ze źródeł współczesnych.

Jan z Wiślicy, Jan Zaborowski (Suincensis) i Adam Romer ze Stężycy, zwany powszechnie Stężyckim; do logiki: Roch z Poznania i Andrzej Schoneus z Głogowa; do retoryki: Walenty Fontanus i Sebastyan Petrycy z Pilzna*).

Liczba uczniów zapisanych w roku założenia wynosiła 530. Klasy miały być pomieszczone w bursie Jeruzalem, jako na razie w najodpowiedniejszem miejscu. Tu też zaraz po nabożeństwie rozdzielono uczniów na klasy, na podstawie egzaminów wstępnych, tu też odbyły się pierwsze lekcye profesorów. Sam rektor mimo licznych zajęć, jakie miał

---

*) Wszyscy wymienieni profesorowie należeli w tym czasie do wydziału filozoficznego z wyjątkiem Jana z Wiślicy, o którym mi nic więcej nie wiadomo, jak tylko to, że w r. 1580 za dekanatu Andrzeja Zielińskiego otrzymał stopień bakałarza.

Jan Zaborowski został bakałarzem w r. 1581, mgr. i dr. fil. w r. 1586, wykładał w r. 1587: Caesary Dialectica. Później został powołany do Collegium Maius był przytem proboszczem przy kollegiacie Św. Anny.

Adam Romer ze Stężycy, mgr. i dr. fil. w r. 1584, w r. 1592 dziekan wydz. filozof., później kanonik przy kościele Św. Anny. W Liber promotionum znajduje się przy nim notatka: vir eruditus. Wykładał w r. 1587: lib. Ciceronis de Oratore a w r. 1588: Partitiones orat. Cicer. Umierając zapisał akademii dwa domy, zwane stąd Stęziciana, które stały w tem miejscu, gdzie dzisiejsze gimnazyum Św. Anny.

Roch z Poznania, mgr. i dr. fil. w r. 1578, w r. 1579 dziekan wydz. fil. później Collega Maior, kanonik przy kolleg. Św. Anny. Wykładał w r. 1587: Politykę Aristotelesa a w r. 1588: Parva naturalia Aristot. W Liber promotionum notatka: Doctissimus philosophus et theologus. Pietas in Deum et summa religio fecit, ut se nesciret magnum fuisse.

Andrzej Schoneus niewłaściwie nazwany w Conclus. Univ. Janem, co słusznie sprostował Zygmunt Węclewski w monografii mu poświęconej p. t. Szlązacy w Polsce (Przewodnik nauk. i literacki z r. 1879). Był to jak się dowiadujemy z tej rozprawy nietylko uczony profesor, ale i nie pośledni poeta. Wykładał w r. 1587 i 1588: Philosophiam Alberti Magni; rektor w latach: 1605, 1606, 1608, 1611, 1612, 1613, 1614 (8 razy), Coll. Maior, Prof. Dr. prawa i teolog, prokanclerz akademii, proboszcz proszowicki (graecae linguae propagator et eius professor. Lib. prom.).

Walenty Fontanus mgr. dr. fil. w r. 1576, w r. 1581 dziekan po raz pierwszy, wykładał w r. 1587 Metafizykę, w r. 1588 Doctrinam triangulorum. Później dr. medycyny, Collega Maior, rektor 6 razy w l. 1596, 1598, 1602, 1616, 1617. † 1618. Był urzędowym astrologiem akademii i wydawał corocznie kalendarze z prognostykami. W Liber prom. notatka: Val. Fontanus Thomae Korzensko, medicus, Collega Maior, se ipso maior, mathematicus et phisicus insignis et extra omnium invidiam doctissimus et mire humanus.

Sebastyan Petrycy z Pilzna, mgr. dr. fil. w r. 1583, wykładał w r. 1587 Vergiliusza a w r. 1588 M. Manilii Astronomica. Znany w literaturze polskiej jako tłomacz trzech dzieł Aristotelesa: Polityki, Ekonomiki i Etyki a zarazem jako tłomacz poezyi Horacego. Ostatniej pracy dokonał w więzieniu jako lekarz nadworny carowej Maryny Mniszchównej, żony cara Dymitra. † 1626. W Lib. promot.: Collega Minor, medicus ac civis Leopoliensis, postea Illmi Cardinalis Macieiovii medicus sapientissimus.

jako rektor, profesor medycyny, protofizyk, prokanclerz uniwersytetu, senator miasta itd. był przy wszystkich tych egzaminach obecny i zachęcał ciągle w gorących słowach uczniów i profesorów do pracy. Dobro tej szkoły leżało mu bardzo na sercu i poruszał też wszelkie sprężyny, by jej stałą przyszłość zapewnić.

W ten sposób odbyło się publiczne otwarcie szkoły, jedynej w swoim rodzaju w całej Polsce a szkoła ta właśnie stanowi zawiązek dzisiejszego gimnazyum Św. Anny. Założona przez akademią, należy ona ściśle do niej i wraz z nią dzieli smutne i pomyślne losy przez dwa wieki przeszło, zanim się usamowolniła i została samoistnym zakładem*).

Wkrótce pokazało się, że bursa Jeruzalem nie jest odpowiednią dla tej szkoły, w której liczba ciągle wzrastała i już zaraz w tym samym roku zastanawiano się na posiedzeniu profesorów dnia 2 Sierpnia nad jej złem dotychczasowem umieszczeniem. Postanowiono zaradzić temu w ten sposób, iż przeznaczono na szkołę inny budynek a mianowicie Bursę Nową położoną obok bursy Filozofów. Budynek ten pierwotnie przeznaczony na bursę, nie pełnił już widać swego zadania, ale bywał wynajmowany prywatnym lokatorom. Potrzebował jednak odpowiedniej reparacyi, to też dokonano jej za staraniem samego rektora, Marcina Gliczy z Pilzna, gdyż prokurator akademii, którego obowiązkiem było,

---

*) Przy tej sposobności niech mi wolno będzie zwrócić uwagę na dosyć rozpowszechnione a fałszywe zdania o powstaniu tej szkoły i o czasie jej powstania. Putanowicz w dziele swem p. t. Stan wewnętrzny i zewnętrzny studii generalis Univ. Crac., wydanem w r. 1774 na str. 26 mówi: „Kazimierz W. fundując Universitatem wyznaczył był oraz szkołę farną Panny Maryi, gdzieby uczono nauk wyzwolonych, które zazwyczaj zowiemy Scholae humanitatis. Za czasem dla szczupłości miejsca przeniesione były Scholae privatae do kamienicy na ulicy Gołębiej, którą po dziś dzień zowią Stare classes, z tamtąd nakoniec w r. 1643 przeniesione na ulicę Św. Anny i noszą nazwę classes Vladislavianae lub też Collegium Vladislaviano-Novodvorscianum“. Wielu i to poważnych pisarzy idzie za zdaniem Putanowicza i uważa szkołę przy kościele N. Panny Maryi za kolebkę naszego gimnazyum. Tak jednak nie jest, classes nowo założone nie mają żadnego związku z tą szkołą, chyba tylko duchowy, polegający na tem, że dawniej szkoła N. Panny Maryi była szkołą wyższą, gdzie uczono nauk wyzwolonych i dopiero po jej upadku, trzeba było pomyśleć o utworzeniu nowej szkoły. Szkoła przy kościele N. Panny Maryi istniała zresztą jako szkoła parafialna miejska bez przerwy aż do XIX wieku. Inni znowu biorąc assumpt z nazwy gimnazyum „Św. Anny“ identyfikują ją z dawną szkołą parafialną Św. Anny i twierdzą, że gimnazyum to jest jej dalszym ciągiem. I ten sąd jest fałszywy, bo szkoła ta założona w XV w. istniała niezależnie obok szkół Nowodworskich jeszcze w bieżącym wieku a często nawet profesorowie Nowodworscy bywali równocześnie jej Seniorami. Kiedy poruszyłem myśl obchodu jubileuszowego 300 rocznicy założenia gimnazyum, znaleźli się dosyć poważni oponenci, którzy twierdzili, że gimnazyum to później zostało założone. Jedni podawali rok 1643, a nawet w r. 1843 liceum Św. Anny i Towarzystwo naukowe krakowskie

zajmować się sprawami gospodarskiemi, nie wiele się o to troszczył *). Tymczasem uczniowie musieli być uwolnieni od nauki, bo w r. 1587 i 1588 panowała tak wielka zaraza w mieście, jakiej dawno nie pamiętano **). Do odnowionej i odpowiednio przerobionej Nowej Bursy przeniesiono z końcem r. 1588 klasy z Bursy Jeruzalem i tu istniały one aż do r. 1643 tj. aż do wybudowania osobnego gmachu na ulicy Św. Anny, gdzie do dziś dnia pozostaje ***).

Nie wielką jednak sympatyą cieszyła się ta nowa szkoła w swych początkach wśród samych profesorów i wiele trudności do zwalczenia mieli rektorowie tak Zawadzki jakoteż i Piotr z Gorczyna. Ciekawą no-

---

obchodziło w amfiteatrze uroczyście 200 letnią rocznicę założenia tej szkoły i wtedy to Muczkowski miał odczyt, w którym skreślił pokrótce jej historyą a poeta Wasilewski napisał z okazyi tej uroczystości piękny wiersz na cześć Władysławskiego. Zdanie to jest zupełnie mylne a w r. 1843 mogła być obchodzoną tylko 200 letnia rocznica istnienia gmachu szkolnego. Szkoła nasza istniała od r. 1588 na ulicy Gołębiej w Bursie Nowej a w r. 1643 przeniesiono ją tylko na ulicę św. Anny, do nowego gmachu, wystawionego kosztem fundacyi Władysławskiego i króla Władysława IV. Sama zresztą nazwa szkół Nowodworskich przemawia za tem, że szkoły te musiały być wcześniej założone, chociaż ta nazwa wprowadza znowu niektórych w błąd, gdyż sądzą, iż Nowodworski założył je w r. 1617. Znaleźli się nawet tacy, którzy powołując się na tak poważne źródło jak Szematyzm urzędowy, podawali jako rok założenia r. 1648 lub nawet 1688. Rzeczywiście Szematyzm ten podawał w dawnych latach r. 1648, w tym roku dopiero zmienił, ale również fałszywie na r. 1688, bo prawdopodobnie układający Szematyzm musiał coś słyszeć o przygotowującym się jubileuszu i zamienił jedną pomyłkę na drugą. Jedna i druga data nie ma żadnej racyi bytu i nie ma nawet żadnego związku z historyą gimnazyum i dziwić się tylko wypada, skąd się tam dostała i w jaki sposób mogła powstać. Za Szematyzmem urzędowym powtarzają r. 1648 kalendarze i inne pisma a nawet kalendarz Czecha, zwykle dobrze poinformowany, podawał dawniej r. 1648, i dopiero w tym roku podał rok 1588. Podobnie fałszywą jest data 1653, jaką podaje tegoroczny Fromme's Oesterreichischer Kalender für Mittelschulen, redagowany w Wiedniu przez prof. Jana Dassenbachera. Dlatego też uważam sobie za obowiązek zwrócić uwagę na powyższe fałszywe daty i sprostować je, dowodów tu jednak nie przytaczam, bo całe moje przedstawienie historyi, oparte na źródłach współczesnych, będzie najlepszym dowodem.

*) Conclusiones Univ. z r. 1588, patrz Materyały źródłowe Nr III, str. 3.

**) Ephemeris Leovicii pod r. 1587 i 1588.

***) Bursa Nowa leżała obok Bursy Filozofów, później kiedy szkoły Nowodworskie były w niej umieszczone nosiła jeszcze nazwę Bursy Nowej, ale częściej nazywano ją już Classes, a kiedy szkoły w r. 1643 przeniesiono na ulicę Św. Anny, nosiła nazwę Stare Classes lub domu bedelów, bo bedelom ją zazwyczaj akademia wydzierżawiała. Pod nazwą Classes jeszcze za czasów rektoratu Sebastyana Girtlera w r. 1826 istniał dom na ulicy Gołębiej pod N. 282, (Głos Sebastyana Girtlera, rektora, Kraków 1826). W r. 1858 otrzymała ta kamienica N. 188 i była własnością spadkobiercow Fr. Wysockiego, rękawicznika (Przegląd Nowego podziału i odliczbowania domów w Krakowie — Kraków, 1858), a później Józefa Czynciela. W ostatnich latach została zburzona i na tem miejscu jak również, gdzie dawniej

tatkę znajdujemy w kalendarzu Brożka*). Kiedy założono classes, zapytał się uczący w nich Schoneus, Stanisława Sokołowskiego**), coby sądził o tych szkołach i w jaki sposób możnaby im byt zapewnić. Na to nie nie odpowiedział Sokołowski, tylko napisał na stole jedno słowo: „Zgoda“. I rzeczywiście niezgoda miedzy profesorami była powodem, iż przez dłuższy czas szkoły te nie rozwijały się tak, jak sobie tego Stanisław Zawadzki życzył. Jedni uważali je za akademijkę (academiola), bo wykłady w niej odbywały się w mniejszych rozmiarach podobne do wykładów akademickich na wydziale filozoficznym i sądzili, że przynoszą przez to szkodę wykładom publicznym. Inni znowu, dbali o szkoły parafialne, twierdzili, że podkopują te szkoły a nie przyczyniają się jak one do uświetnienia nabożeństw kościelnych. Celem szkół parafialnych było także przyczynianie się do podniesienia świetności nabożeństwa w kościele, uczniowie bowiem tych szkół, ucząc się śpiewu kościelnego i ministrantury, obowiązani byli służyć kolejno do mszy św. w swym kościele parafialnym, co Niedzielę i Święta pomagać kantorowi w śpiewie na chórze, w Adwencie odśpiewywać Roraty, brać udział w pogrzebach, procesyach i innych uroczystościach kościelnych. Od tego wszystkiego uwolnieni już byli uczniowie, uczęszczający do classes, chyba że byli do tego zobowiązani jako lokatorowie której ze szkół parafialnych, które aż do czasów Komisyi edukacyjnej nietylko zajmowały się nauką elementarną, ale służyły także podobnie jak bursy jako mieszkania dla biedniejszych uczniów, uczęszczających do szkół akademickich.

Nie miano jeszcze należytego wyobrażenia, co to jest za instytucya i jaki jej zakres nauczania, jedni i drudzy zanadto sprawę przesądzali a właściwie niechętni jej byli, bo im wytrącała znaczny zarobek z lekcyi prywatnych. W Kwietniu też r. 1589 dnia 18, 21 i 22-go odbywały się posiedzenia rektora i profesorów uczących w tej szkole,

---

była Bursa Jeruzalem i Bursa Filozofów, wybudowano nowy Uniwersytet (Collegium Novum).

Trzeba jednak rozróżnić Bursę Nową od innej bursy tejże samej nazwy, która leżała obok Collegium Minus, w tyle dzisiejszego gimnazyum Św. Anny i Biblioteki Jagiellońskiej, tam gdzie dziś ogródek uniwersytecki. Dawniej ta bursa nazywała się niemiecką lub niemiecko-węgierską; założona była z końcem XV wieku przez Jana z Głogowa a spaliła się w r. 1655. O tej bursie wspomina Dr. Karbowiak w rozprawie p. t. Mieszkania żaków krakowskich (Muzeum z r. 1887 str. 566); nie zna jednak wcale tej bursy, gdzie były classes. Można też spotkać się z niewłaściwem zdaniem, że classes umieszczone były tu, gdzie dziś ów ogródek uniwersytecki.

*) Quando instituebantur classes, hoc est scholae privatae in Academia, Schonaeus interrogabat Socolovium, quidnam sentiat de illis scholis, quave ratione earum firmitas procurari potest, Socolovius nil respondit, tantummodo unum verbum in mensa scripsit: „Concordia“. (Ephemeris Joannis Broscii).

**) Stanisław Sokołowski ur. 1537 † 1593. Był najpierw prof. w akademii, później spowiednikiem króla Stefana Batorego i kanonikiem katedr. krak.

na których omawiano te kwestye i chcąc usunąć powszechne obawy i podejrzenia uchwalono, założone szkoły dalej utrzymywać, ale pod warunkami: 1) ne impediant publica studia, 2) ne scholas parochiales evertant, 3) ne cultum divinum in templis diminuant. Na tych też posiedzeniach wyznaczono nowych profesorów z wydziału filozoficznego i wybrano prefekta, któryby doglądał profesorów, by należycie wypełniali swe obowiązki i czuwali nad karnością młodzieży. Obowiązki profesorów i prefekta miały według uchwał zapadłych na tych posiedzeniach trwać tylko przez jedno półrocze, poczem następował nowy wybór*). Uchwalono także program nauki, mającej być udzielanej w tej szkole w półroczu letniem 1589 r., i powierzono rektorowi, by go ogłosił wraz z planem wykładów publicznych na wydziale filozoficznym. Sprawę renumeracyi profesorów i prefekta odłożono na później.

Odtąd aż do r. 1603 nic prawie nie słyszemy o tej szkole, że jednak istniała dalej, dowodem tego kontrakta dzierżawy Nowej Bursy, powtarzające się w Aktach rektorskich. I tak w r. 1591 arenduje ją Walenty Fornalski, krawiec z Bochni, z wyjątkiem jednak czterech sal, przeznaczonych na klasy (exclusis ab arenda 4 hypocaustis pro classibus)**). W r. 1594 dostaje się w arendę Stanisławowi Orzeszowskiemu, bedelowi, z wyjątkiem 3 sal (exceptis ab arenda tribus hypocaustis pro classibus, in quibus instruantur pueri per Dominos Magistros) i w jego posiadaniu była aż do r. 1621***). W warunkach dzierżawy było, że w domu tym mieszkać mogą tylko ludzie uczciwi i katolicy, którzyby się spokojnie zachowywali, dom czysto utrzymywali i ochraniali od zepsucia, wszelkie zaś reparacye mają należeć do prokuratora akademii. Czynsz za dzierżawę wynosił 18 flor. rocznie, płaconych w dwóch ratach, na św. Michała i na Wielkanoc. Innej wiadomości o tej szkole aż do reformy akademii, dokonanej w r. 1603 za rektoratu Mikołaja Dobrocielskiego, nie mamy wcale. Akademia wydając w tym roku ustawy dla każdego wydziału wydała je i dla naszej szkoły, które dosłownie przytaczam w Materyałach źródłowych†).

Na wstępie skreślony jest w nich powód założenia tej szkoły, w której udzielają profesorowie akademii pierwszych początków siedmiu nauk wyzwolonych. Od tej reformy miała się składać z czterech klas tj.: gramatyki, poetyki, dialektyki i retoryki. Określono dokładnie, kiedy, w której klasie i jakie przedmioty mają być udzielane, którzy autorowie czytani. I tu także jest klauzula, by nie podkopywały znaczenia szkół

---

*) Conclusiones Uuiver. str. 370 (Materyały źródł. N. IV str. 4.

**) Acta rectoralia ab anno 1580—1618 str. 148.

***) Tamże str. 165, 212, 226, 294, 354, 431, 617 itd.

†) Materyały źródł. str. 5 N. V.

parafialnych i akademii. Do każdej szkoły czyli klasy przeznaczono dwóch profesorów z Collegium Minus, biegłych w języku łacińskim i greckim, a gdyby tylu nie znalazło się w kollegium, można powierzyć ten obowiązek i tym magistrom, co do Collegium Minus nie należą (magistri extranei). Przełożony w tych szkołach prywatnych, zwany w tych ustawach dyrektorem, ma być wybierany przez rektora z pomiędzy profesorów Collegium Maius w Październiku, na trzy lata lub co najmniej na rok. Ma to być mąż uczony i poważny wiekiem, a zadaniem jego zarządzać szkołą i wyznaczać lekcye na każde półrocze w porozumieniu z dwoma radcami (consiliari), wybranymi z grona profesorów, uczących w tej szkole. Uczniowie mają być przyjmowani na podstawie egzaminu wstępnego do tych klas, do których są przygotowani, a o rezultacie egzaminu rozstrzyga dyrektor wraz z tymi dwoma radcami. Dyrektor rozdziela także pomiędzy profesorów dochód z opłat kwartalnych uczniów za pobieraną naukę. Jak wielką była ta opłata, nie wiadomo. Oprócz tego miał dyrektor w dniach poprzedzających Święta tj. w Sobotę czytać uczniom wielki katechizm. W razach wątpliwych, w których nie wie, jak ma postąpić, powinien zasięgnąć rady rektora.

Profesorowie należą do wydziału filozoficznego i mają udział we wszystkich prawach i korzyściach Collegium Minus. Dla zachowania większej karności wśród uczniów, nie wolno jednak uczyć profesorowi w swem prywatnem mieszkaniu i to pod karą 10 marek, chyba tylko za osobnem pozwoleniem rektorskiem.

Rozkład nauk był następujący: W gramatyce przed południem: examen memoriae, etymologia i syntaxis, Terentius albo Florus i exercitatio; po południu: czytano bajki Ezopa cum inflexionibus graecis, Epistolae Familiares Cicerona, w końcu znowu exercitatio. W Sobotę jedna godzina arytmetyki, po południu 1 godzina małego katechizmu.

W poetyce przed południem: examen memoriae, prosodia et figurae, Vergilius; po południu Phocyllides cum ethymologia graeca, Justinus i exercitatio. W sobotę przed południem godzina muzyki tj. śpiewu kościelnego, po południu godzina małego katechizmu.

W dialektyce przed południem: Dialectica, Horatius; po południu: Epictetus cum syntaxi graeca, Officia Ciceronis, exercitatio. W Sobotę przed południem 1 godzina geometryi, po południu godzina wielkiego katechizmu.

W retoryce przed południem: Rhetorica, Orationes Ciceronis; po południu: Demosthenes i exercitatio. W Sobotę 1 godzina astronomii, po południu godzina wielkiego katechizmu.

Podobny mniej więcej plan nauki dotrzymał się z niewielkiemi zmianami aż do reformy Kołłątaja za czasów Komisyi edukacyjnej.

Nie najlepiej się jednak wiodło tej szkole w początkach, bo brak było tej zgody, do której nawoływał Sokołowski a przytem profesorowie nie z wielką gorliwością się nią zajmowali, a często nawet wyręczali się w swych obowiązkach jakimibądź zastępcami, nawet sami dyrektorowie nie wiele się o nią troszczyli. Przyszło też do tego, że w r. 1615 nie wiele się różniła od szkół parafialnych. Chciał temu zapobiedz, zasłużony około rozwoju tej szkoły, gorliwy rektor Jakób Janidło, zwany także Janidłowskim, ten co przyczynił się wiele do podniesienia i zreformowania akademii Lubrańskiego w Poznaniu*). Zwołał też 27 Lutego 1615 roku profesorów na posiedzenie do swego mieszkania w kollegium prawników w tym celu, by obmyślić sposób, w jakiby można podnieść na nowo upadające studia humaniora a przez to przyczynić się dla dobra młodzieży i ojczyzny a sławy akademii**). Niektórzy profesorowie jednak radzili, by szkoły te jako niepotrzebne znieść a pozostawić swobodę uczniom i profesorom, przywracając dawne studia privata. Twierdzili oni, że utworzenie klas niczem innem nie jest tylko utworzeniem akademijki na niekorzyść akademii samej (erectio classium nihil aliud est, nisi academiolae contra academiam institutio), korzyści zaś żadnej z nich nie widzieli. Ci zaś, którzy byli za ich utrzymaniem, dzielili się znowu na dwa stronnictwa, jedni chcieli, by i nadal, jak dotychczas, profesorami w tej szkole byli członkowie Collegium Minus, inni zaś a między nimi i sam rektor Janidło, sądzili, że lepiej będzie, jak naukę powierzy się młodym a zdolnym magistrom i doktorom filozofii, którzy jeszcze do kollegium nie należą, z prawem jednak powołania ich z czasem do Collegium Minus, jeżeli będą gorliwie i z korzyścią dla uczniów wypełniali swe obowiązki a tymczasem będą już uważani za actu laborantes na wydziale filozoficznym. To też zdanie przemogło, bo zyskało za sobą większość głosów. Potem uchwalono nowe przepisy dla tej szkoły, ograniczono liczbę klas do trzech tj. gramatyki, poetyki, a z retoryki i dialektyki utworzono jednę klasę, miano jednak w niej uczyć przedmiotów wchodzących w zakres obu klas. Ograniczono także naukę języka greckiego, a liczbę profesorów z 8 zmniejszono na 3 tj. przeznaczono jednego dla każdej klasy***). Ustawy te przedłożyła akademia do zatwierdzenia swemu kanclerzowi, Piotrowi Tylickiemu, biskupowi kra-

---

*) Sanctiones et leges Collegii Lubransciani nuperrime Rozrazoviana liberalitate instaurati — Cracoviae 1619.

**) Acta rectoralia (1580—1618) str. 541 (Materyały źródł. str. 7 N. VI).

***) Uchwał tych bliżej nie znamy, wiemy tylko, że akademia ułożyła nowe ustawy i przedłożyła je kanclerzowi do zatwierdzenia, znając jednak urządzenia z r. 1617 a wiedząc, że do tego czasu innej reformy nie było, wnoszę, że tej treści były owe ustawy.

kowskiemu, znanemu fundatorowi katedry wymowy (Orator Tylicianus). Ten życzliwie usposobiony dla ludzi nauki a przez to i dla akademii, poinformowany przy tem dobrze o znaczeniu tej szkoły, nietylko potwierdził te ustawy, ale nadto widząc, że szkoła ta nierozwija się należycie, bo profesorowie nie mają prócz dochodu z opłat kwartalnych uczniów, żadnego innego stałego uposażenia, zapisał akademii dokumentem, wydanym w Wawrzyńcach dnia 7 Października 1615 r. na wieczne czasy roczny dochód w kwocie 100 złotych florenów, które pobierać miała z dochodów wsi Biała, położonej około Lelowa a należącej do kapituły katedr. krak. Pieniądze te mają być corocznie rozdzielane pomiędzy profesorów uczących w klasach*). Biskup Tylicki jest tedy pierwszym dobrodziejem tej szkoły, jego też portret pędzla Jana Triciusza, przez długie lata znajdował się w amfiteatrze Nowodworskim, dopóki go Uniwersytet nie przeniósł w r. 1887 do nowo zbudowanego Collegium Novum.

Następca Janidły w rektoracie, Sebastyan Krupka, Dr. fil. i obojga praw, proboszcz wielicki, wziął się znowu energicznie do profesorów uczących w szkołach prywatnych, którzy zaniedbywali lekcyi w klasach a natomiast zajmowali się nauczaniem prywatnem w domu a nawet odradzali uczniom, by do szkoły utrzymywanej przez akademią nie uczęszczali. Wezwał ich przed sąd rektorski, udzielił im napomnienia i zagroził im karą 10 marek, jaka na tego rodzaju przewinienia była ustanowiona**).

Wezwani przed sąd rektorski w dniu 21 Czerwca 1616 r. tłomaczyli się w ten sposób, że classes z każdym dniem upadają z powodu powszechnego zaniedbywania uczących i dla tego, by uczniowie nie marnowali czasu nadaremnie, zmuszeni są udzielać im prywatnie lekcyi w domu a to tem bardziej, by ich utrzymać przy akademii, bo coraz więcej uczniów na niesławę akademii udaje się do szkół jezuickich, a i ci, co jeszcze trzymają się akademii, jeżeli się nie zaradzi złemu, pójdą za ich przykładem. Mimo to rektor widząc, że prywatne nauczanie przynosi szkodę szkole akademickiej a nadto sprzeciwia się ustawom, napomniał urzędownie profesorów Szymona Driowskiego z Żarek i Macieja Buczkowskiego zwanego także Mościckim***) i zabronił

*) Materyały źródłowe Nr. IX str. 8.

**) Acta rectoralia str. 564.

***) Simon Driovius Zarcensis, bak. w r. 1605, mgr. i dr. fil. w r. 1608, powołany do Collegium Minus w r. 1617 — był seniorem bursy Jeruzalem, seniorem szkoły Św. Mikołaja i Bożego Ciała, wreszcie Miechowitą.

Mathias Buczkovius Moscicensis, bak. w r. 1608, mgr. i dr. fil. w r. 1612 później Collega Minor i senior bursy Jeruzalem (Liber promotionum str. 264, 267, 283, 267, 272).

im pod karą 10 marek miewać nadal lekcye w domu a zwłaszcza w tych godzinach, w których lekcye odbywają się w klasach.

Nie pomagały jednak napomnienia i groźby rektora, profesorowie postępowali jak dawniej, to też wyżej pomieniony rektor wziął się ostro do nich, skazując 17 Sierpnia 1616 r. Bartłomieja Grzybowskiego, profesora w poetyce, najczęściej widać upominanego za zaniedbywanie obowiązków szkolnych, na 10 marek a równocześnie zagroził podobną karą Mikołajowi Wysockiemu i Szymonowi z Żarek*).

Kto wie, jakiby los spotkał te szkoły, których egzystencya była jeszcze tak nie pewna, gdyby się nie znalazł dobroczyńca, który nadał jej więcej rozgłosu w kraju a nadto zapewnił jej podstawę materyalną a dla siebie zyskał nieśmiertelne imię w jej dziejach i wdzięczność tak współczesnych jakoteż i potomnych. Mężem tym był Bartłomiej Nowodworski, kawaler maltański.

II. Szkoły Nowodworskie.

Bartłomiej Nowodworski odgrywa w dziejach akademii a przedewszystkiem naszej szkoły nader wybitną rolę, od jego to fundacyi gimnazyum przybrało nazwę Nowodworskiego, a sala amfiteatralna, jakkolwiek nie przez niego zbudowana, nosiła i nosi zawsze jego imię. On zapewnił klasom trwałą przyszłość i stąd jego powszechnie uważają nawet za założyciela tej szkoły. W końcu XVII wieku i w XVIIItym zginęła nawet pamięć o tem, że akademia była założycielką szkół Nowodworskich i u wielu pisarzy a nawet w dokumentach akademickich spotykamy się ze zdaniem, że szkoły te wzięły swój początek od niego. Przez dwa wieki obchodziła akademia uroczyście jego pamięć a dowodem tego liczne panegiryki i mowy, pisane to przez uczniów, to przez profesorów szkół Nowodworskich, jakie na świadectwo tej czci i wdzięczności do dziś dnia pozostały. A należy mu się ta cześć i wdzięczność nietylko jako dobrodziejowi szkoły, ale również jako prawemu chrześciańskiemu rycerzowi, którego najwyższymi ideałami w życiu były

---

*) Acta rectoralia str- 585.

Bartłomiej Grzybowski (Lelouiensis Praemisliensis gymnasiarcha), bak. w r. 1602, mgr. i dr. fil. w r. 1609, dziekan wydz. fil. 1618, senior bursy filoz. i ubogich — regius Professor.

Mikołaj Wysocki bak. w r. 1597, mgr. i dr. fil. 1605, dziekan wydz. fil. 1615, senior szkoły Św. Ducha, senior bursy Jeruzalem — kanonik przy kollegiacie Św. Anny — regius Prof. (Liber promot. 258, 269, 249, 263, 277, 287).

Rysował Walery Eljasz.

Bartolomeus Nowodworski
Kawalier. d. Malte; &c.

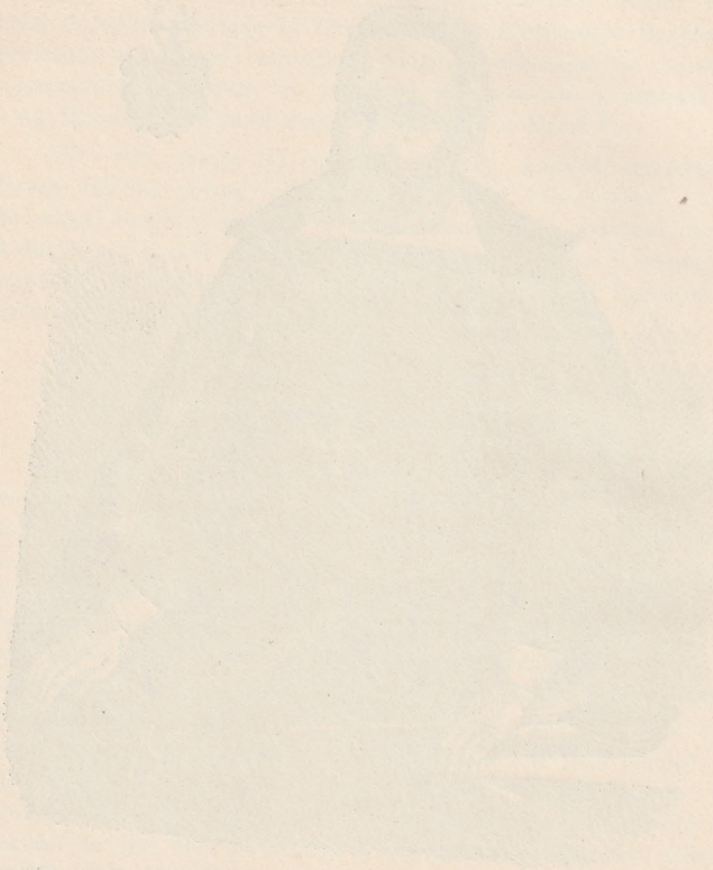

hasła: Bóg i ojczyzna. Szlachetny ten mąż przez cały ciąg swego żywota pracował krwawo dla dobra publicznej sprawy, walcząc w Polsce i w innych krajach w obronie kościoła lub ojczyzny, a kiedy w starości już stracił w bojach prawą rękę, lewą podpisywał liczne fundacye na cele publiczne. Żył oszczędnie odmawiając sobie wygód a zaoszczędzony, krwawo zapracowany grosz złożył na ołtarzu ojczyzny. Sądzę też, że w historyi gimnazyum wypada poświęcić choć kilka słów wspomnieniu jego żywota.*)

Bartłomiej Nowodworski, herbu Nałęcz, urodził się w Nowodworze,**) w powiecie tucholskim a województwie pomorskiem, w r. 1544 z ojca Augustyna a matki Elżbiety z Doryngów. Rodzice wcześnie go odumarli, pozostawiając w spuściznie nie wielką fortunę, trzeba też było pracą dobijać się w świecie kawałka chleba. Nie otrzymał też wyższego wykształcenia, pobierał tylko początkowe nauki w Tucholi, dla której zawsze okazywał swą wdzięczność a w końcu ją hojnie wyposażył. Zato odbył inną szkołę, szkołę praktyczną, na dworze ks. Michała Zasławskiego. Zapisawszy się u niego w poczet pułku kozackiego zaprawiał się od młodości w rzemiośle rycerskiem. Po nieszczęśliwej śmierci księcia udał się do Siedmiogrodu na dwór wielkiego księcia Stefana Batorego. Tu odbył drugą i daleko lepszą szkołę rycerską i pod rozkazami wielkiego księcia walczył przeciwko pretendentowi do tronu siedmiogrodzkiego, Kasprowi Bekieszowi. Kiedy Stefan Batory powołany został na tron polski, Nowodworski został w Siedmiogrodzie przy boku jego synowców Baltazarze i Andrzeju. W kilka lat jednak później

*) Żywot jego napisał współcześnie żyjący senior kolonii akademickiej we Lwowie, Wawrzyniec Swiczkowicz i wydał go w r. 1626 p. t.: Vita illustris et magnifici viri D. Bartholomaei Nowodworski a Nowodwor S. Joannis Babtistae Hierosolymitani Equitis Melitensis, Herois incomparabilis a M. Laurentio Swiczkowicz Phil. Doctore typis mandata Leopoli in officina typographica Joannis Szeliger. Autor był właśnie w Krakowie w tym czasie, kiedy Nowodworski zapisy czynił dla akademii i sam wyznaje, że słyszał szczegóły życia opowiadane przez samego Nowodworskiego. Ważnym przyczynkiem do poznania jego żywota są mowy pogrzebowe przyjaciół: Jakóba Sobieskiego, ojca Jana III i ks. Fabiana Birkowskiego. Z nowszych biografii najlepszą jest Andrzeja Edwarda Kożmiana p. t.: Żywot Bartłomieja Nowodworskiego, druk. w Wrocławiu w r. 1840.

**) Że Nowodworski urodził się w Nowodworze a nie w Tucholi, jak twierdzą wszyscy jego żywociarze, dowodem jego własnoręczne podpisy a nadto współczesny spis wsi należących do powiatu tucholskiego, sporządzony w r. 1619 dla akademii przez Michała Jezierskiego, sędziego ziemskiego w Tucholi. Pierwszą wieś wymienia Jezierski Nowodwor i dodaje przytem: „skąd Nowodworski, kawaler.“ Spis ten drukowany jest w dziełku p. t.: Dwie fundacye JMci P. Bartłomieja Nowodworskiego.

wezwał go król wraz z synowcami do Polski i umieścił na swym dworze. Wraz z królem brał udział w wojnie moskiewskiej w r. 1581, oddając w niej nie małe usługi krajowi. Po wojnie posłował wraz z Filipowskim do Konstantynopola, do sułtana Amurata. Po powrocie do kraju w przystępie gniewu a w obronie doznanej zniewagi wezwał dworzanina królewskiego, Biedrzyckiego, na pojedynek i pozbawił go życia. Było to obrazą wielką Majestatu królewskiego, bo jakkolwiek nie rozmyślnie, dopuścił się jednak na dworze królewskim zabójstwa a na tego rodzaju przewinienia ustanowiona była wysoka kara, bo banicya i infamia. Nie czekając też na ogłoszenie wyroku umknął sam dobrowolnie z Polski w r. 1582 do Francyi, gdzie znalazł bezpieczny przytułek na dworze króla francuzkiego, Henryka III, byłego króla polskiego.

Francyą trapiły w tym czasie długoletnie wojny religijne. W wojnach tych brał także udział Nowodworski walcząc po stronie króla, a kiedy ten umarł zamordowany przez Dominikanina Jakóba Clement, stanął po stronie kardynała, Karola Bourbona przeciw Henrykowi z Nawarry i odznaczył się chlubnie przy oblężeniu twierdzy Conflans. Kiedy jednak Henryk przeszedł na łono kościoła katolickiego, opuścił kardynała i popierał sprawę Henryka, ceniąc w nim męztwo i szlachetne serce. Henrykowi też nie była obcą sława rycerza polskiego, przyjął go do swego obozu i polubił. Wkrótce jednak nastał we Francyi spokój, który leczył rany zadane krajowi długoletniemi wojnami religijnemi a Nowodworskiemu tęskno było za obozem. Opuścił też Francyą i w r. 1599 udał się do Malty, gdzie go nęciła sława zakonu rycerskiego św. Jana, który w tym czasie odnosił świetne tryumfy w bitwach morskich i lądowych z Turkami. W Malcie wstąpił do zakonu i złożywszy śluby ozdobił swe piersi krzyżem kawalerskim.

Jako kawaler maltański brał udział w kilku wojnach i odznaczył się podczas zdobycia twierdzy Lepanto, czem zjednał sobie miłość i szacunek tak u Wielkiego Mistrza jakoteż i u braci zakonnych, między którymi było także trzech Polaków: Piotr Kochanowski, synowiec Jana, słynny tłomacz Godfryda albo Jerozolimy wyzwolonej, Zygmunt Szrzedziński i Zygmunt Radziwiłł. Przez tych współrodaków starał się wyrobić sobie bezpieczny powrót do ojczyzny a tęskno mu było za nią po 25 letniej tułaczce poza jej granicami. W Polsce znany był dobrze ze sławy, jaką sobie zjednał u obcych, zapomniano mu też winę, którą zresztą już i tak odpokutował. Polecony nadto przez Wielkiego Mistrza powrócił w r. 1607 do ojczyzny.

Zygmunt III przyjął go łaskawie i umieścił na swym dworze jako dworzanina a wkrótce mianował go kapitanem husaryi. Jako przełożony roty niemieckiej, trzymającej straż około osoby króla, brał udział w wojnie moskiewskiej i odznaczył się chlubnie pod Smoleńskiem, podkładając dnia 12 Października 1611 r. z narażeniem się na utratę życia petardę pod

bramy miasta. Za to zyskał nie tylko sławę u swoich, ale także otrzymał w darze od króla za ten czyn bohaterski złoty łańcuch na szyję i kosztowną staroświecką szablę.

Powróciwszy z wojny przebywał częścią w Krakowie częścią w Warszawie. Przebywając w Krakowie, wszedł w bliższe stosunki z profesorami akademii. Aczkolwiek sam nie posiadał wyższego teoretycznego wykształcenia, lubił jednak nauki i towarzystwo ludzi uczonych i umiał oceniać ich mozolną a licho wynagradzaną pracę dla dobra kraju. Miał także sposobność zapoznać się z szkołami prywatnemi, instytucyą niedawno założoną a rywalizującą z szkołami jezuickiemi. Poznał też, że jednym z głównych powodów, dlaczego się nie rozwija, jak sobie tego akademia życzyła, był brak odpowiednich funduszów. Panowie świeccy i duchowni nie interesowali się już tak akademią krakowską, jak ich przodkowie, ale owszem zwracali się z swemi sympatyami ku Jezuitom i ich szkołom i na ich cele zapisywali znaczne fundusze. Jeżeli zaś spotykamy się i w tych czasach z fundacyami na rzecz akademii, to pochodzą one po największej od jej profesorów. Nie obce mu były te stosunki i stanowiły one nieraz przedmiot rozmowy między sędziwym rycerzem a profesorami akademii a przedewszystkiem z rektorem, Prof. Dr. prawa, Jakóbem Janidłą, którego najwięcej z nich polubił. Chcąc tedy przyczynić się do rozwoju akademii a zarazem dać innym przykład, godny naśladowania, zapisał jej 8000 złp.*) Procent z tej sumy przeznaczał na trzech profesorów uczących w klasach i ich prowizora tudzież na czterech uczniów, pochodzących z powiatu tucholskiego a kształcących się w akademii.

Słowa wstępne aktu fundacyjnego najlepiej określają cel i pobudkę tej fundacyi: „Wszystkim postępkiem życia swego do tego zmierzając, aby z niego był Bóg pochwalon, potem aby Rzeczypospolita w różnych swych stanach użytek swój ze mnie mieć mogła, zawszem tego sobie uprzejmie i najwięcej życzył, abym się do tego osobliwym jakiem obyczajem (o ile usilność moja wynieść może) przyłożył. A ponieważ dobrze wszyscy wiemy, że Rzeczpospolita mężami godnymi stoi, mężowie zaś muszą być tacy, jakie ich było z młodszych lat w cnocie i w naukach ćwiczenie, rozumiałem, że nie mogłem zasługi godniejszej Rzeczypospolitej zostawić, jako nauki młodych ludzi wspierając i niedostatkowi wielu młodzi (który niedostatek nie jednego ze szkół wygania, czegom ja żywy świadek) chudobą swą dogadzając. Wiedząc tedy, że sławna akademia krakowska z pierwszego początku postanowienia swego na tem wszystka jest, aby godne

*) Akt fundacyjny zobacz Materyały źródłowe Nr. XI, str. 10. Tłomaczenie polskie pierwszej i drugiej fundacyi z pewnemi uwagami i objaśnieniami wydał w r. 1622 prof. szkół Nowodworskich, Wawrzyniec Smieszkowicz.

syny Koronie polskiej rodziła i wszelkim stanom Rzeczypospolitej gotowała; tum zbiorek swój ciężką, niebezpieczną a prawie krwawą robotą wojenną wyrobioną obrócił.“

Treść fundacyi samej jest następująca. Uczniowie utrzymywani kosztem fundacyi Nowodworskiego i noszący dlatego nazwę alumnów Nowodworskich (alumni Novodvorsciani) mają być przyjmowani przez prowizora szkół prywatnych na przedstawienie proboszcza tucholskiego. Trzech z nich ma być pochodzenia szlacheckiego a jeden mieszczańskiego z Tucholi. Mieszkać mają w bursie Jeruzalem pod dozorem seniora bursy i prywatnego nauczyciela, którym ma być profesor wymowy, zwany Orator Tylicianus. Dobrodziejstwa tego mógł każdy używać przez pięć lat, pobierając na utrzymanie co tydzień 1 złp. czyli rocznie 52 złp. Przez ten czas wolno każdemu z nich starać się o promocyą na bakałarza a ponieważ to połączone było z kosztami, przeznacza na ten cel 5 złp. rocznie. Obowiązani są słuchać obowiązkowych lekcyi profesorów na wydziale a w Kanikule i Poście przynajmniej dwóch lekcyi panów bakałarzy, brać w każdą Sobotę udział w dysputach magistrów, a w każdą Niedzielę w dysputach bakałarzy, spisywać argumenta dysputujących i okazywać dowody tego prowizorowi. Nadto ma każdy z nich przynajmniej pięć razy na półrocze brać tezy i problemata. Przy końca każdego półrocza, przedkładają swemu prowizorowi świadectwa pilności od swego prywatnego nauczyciela, jakoteż od profesorów i bakałarzy, których lekcyi słuchali. Prowizor zaś napomina leniwych a nawet karze ich, ujmując im połowę „obroku“ t. j. zamiast dać im tygodniowo na utrzymanie 1 złp. daje tylko 15 groszy a resztę obraca w takim razie na powiększenie funduszu na promocye bakalarskie. A gdy i kary nie pomagają, ma niepoprawnych wydalić i pozbawić dobrodziejstwa; ale powinien o tem zaraz uwiadomić ks. proboszcza tucholskiego, i żądać przysłania innego alumna. Prowizor obowiązany jest przekonywać się o postępie alumnów nie tylko przeglądając świadectwa ich pilności i postępku, ale egzaminując ich wraz z przybranymi mistrzami. Za to wszystko mają alumni obowiązek odmawiać codziennie pięć pacierzy i pięć Pozdrowień anielskich, na intencyą fundatora i modlić się za jego duszę w czasie mszy św., którą akademia co kwartał odprawia za dobrodziejów swoich. Prowizor ma prowadzić osobną książkę p. t.: Metryka Nowodworska albo Rejestr, w której ma zapisywać imię, nazwisko, miejsce urodzenia alumna, stan jego rodziców, dzień i rok przyjęcia, nazwiska profesorów, których lekcyi słucha, „zalecenie dowcipu“ i wydatki. Najważniejszem jednak jego zajęciem jest dozór nad szkołami prywatnymi, które odtąd już stale od imienia fundatora przybierają nazwę Nowodworskich. Za to „jakkolwiek to w niebie będzie najlepiej zapłacone, ale ponieważ ochota większa rośnie, jeżeli

dla profesorów, 52 złp. dla prowizora i wreszcie 5 złp. dla komisyi sprawdzającej księgi, prowadzone przez prowizora, co wszystko czyni razem 480 złp., która to suma ma być pobierana przez prowizora w dwóch ratach od prokuratora akademii jako procent z sumy fundacyjnej 8000 złp.

Spisanie aktu fundacyjnego odbyło się uroczyście na posiedzeniu akademickiem wszystkich profesorów dnia 4 Marca 1617 r., umyślnie w tym celu zwołanem przez rektora Walentego Fontani, jednego z pierwszych profesorów szkół prywatnych w roku założenia a naówczas Prof. i Dr. medycyny. Ze strony Nowodworskiego, był na posiedzeniu sam Kawaler maltański, Jerzy, pisarz w kancelaryi królewskiej, syn brata Grzegorza, sędziego tucholskiego i bliżej nam nieznany, krewny Stanisław Powalski. Spisania aktu dokonał Jakób Ptaszyński, pisarz kapit. kat. krak.*)

Po spisaniu aktu nastąpił wybór prowizora szkół Nowodworskich, którym według życzenia fundatora obrany został wspomniany już niejednokrotnie prof. Jakób Janidło. Zaraz też na posiedzeniu wręczył rektorowi gotówką 6200 a 1800 mieli dopłacić dłużnicy jego Kazanowski 1500 a Hieronim Schembek 300 złp. Pieniądze te wkrótce otrzymała akademia od dłużników i złożywszy je tymczasowo w skarbcu akademii myślała za radą Nowodworskiego umieścić je na dobrach ziemskich.

Po załatwieniu sprawy fundacyi ponowił jeszcze raz Nowodworski swe życzenie, by profesorów zatrudnionych w klasach uwolniono od lekcyi publicznych, nie zagradzając im jednak powołania do kollegium. Na co zgromadzenie profesorów widząc słuszne żądanie Kawalera, zgodziło się chętnie.

Nie spoczął jeszcze na laurach Nowodworski. Wezwany przez króla pospieszył jeszcze w r. 1617 wraz z królewiczem Władysławem na wyprawę przeciw Moskwie. W czasie tej wyprawy zapoznał się i zaprzyjaźnił z Jakóbem Sobieskim, Jerzym Ossolińskim, młodymi jeszcze naówczas rycerzami i z Fabianem Birkowskim, kaznodzieją królewskim. W wojsku, któremu przewodził, panował wzorowy porządek, karność wojskowa i duch religijny. Towarzysze jego musieli wraz z nim śpiewać jego ulubioną a starodawną pieśń narodową „Boga Rodzica.“ I w tej wyprawie podsadzał petardę pod bramy Mozajska, przyczem utracił prawą rękę. Mimo to brał dalej udział w wojnie aż do jej ukończenia, a zawsze mistrzem okazywał się w podsadzaniu petard pod mury miasta.

Była to ostatnia wyprawa wojenna, w której Nowodworski brał udział. Resztę chwil życia przepędził w spokoju, który zakłóciła jedynie

---

*) Acta rectoralia z l. 1580—1618, str. 594—597, zobacz Materyały źródłowe Nr X.

walka akademii z Jezuitami, w którą się wmieszał i przypłacił to nawet kilkotygodniowem więzieniem w wieży. Za przykładem pierwszej fundacyi podpisuje lewą już ręką dwie inne a przytem wydaje broszury w obronie akademii przeciw Jezuitom, kazania Birkowskiego itp.

W r. 1619 dnia 31 Maja zapisał akademii znowu 7000 złp. na wydawanie drukiem dzieł profesorów z któregokolwiekbądź wydziału i na mistrza z akademii, uczącego w szkole tucholskiej. Książki drukowane jego funduszem mają być zaopatrzone podpisem: Impensis ex Fundatione perpetua Generosi Bartholomei Novodvorski, Equitis Melitensis, Ordinis S. Joannis Baptistae Hierosolym. et R. M. Aulici et Rotmagistri. Mają to być książki takiej treści naukowej, któraby nie była sprzeczną z nauką kościoła. Rektor i prowizor Nowodworski mają na początku każdego półrocza zapytać się profesorów wszystkich wydziałów, czy nie mają co gotowego do druku*). Gdyby nie można dawać do druku corocznie jednego dzieła, to przynajmniej co pięć lat. Na co przeznacza rocznie 250 złp. albo co pięć lat 1250 złp. W razie, gdyby żaden z profesorów żyjących nie zgłosił się do druku z dziełem, w takim razie życzy sobie Nowodworski, by przedrukowywać stare dzieła, „gdyż częściej im co starszego, tem lepszego, jako stary żołnierz. Miło mi bowiem staremu Idyocie uczonych i bogobojnych słyszeć akademików imiona, którzy abo w Akademii bogobojnie żyjąc zmarli abo z Akademiey wyszedłszy, Rzeczypospolitej służąc, Akademiey Matce swej ozdobą byli.“ Po wydrukowaniu książki ma prowizor po egzemplarzu dać do bibliotek burs i kollegiów. Z reszty zaś sumy przeznaczył 120 złp. dla mistrza uczącego w szkole tucholskiej, ktore w półrocznych ratach ma mu posyłać prowizor. Nie była to jednak pensya jego, bo prócz tego pobierał inne dochody w Tucholi, tylko gratyfikacya dla zachęty do pilności w ćwiczeniu młodzi. Mistrz ten ma być wybrany przez prowizora Nowodworskiego z grona mistrzów akademii i przedstawiony do zatwierdzenia proboszczowi tucholskiemu. Obowiązany był uczyć czterech części gramatyki, a co Sobota arytmetyki, muzyki zaś albo on sam albo kantor tucholski. Pod sumieniem obligował mistrza, aby uczniom swym co Niedziela kazał nabożnie po Mszy św. odśpiewać w kościele parafialnym pieśń Boga-Rodzica za jego duszę. Nadto przynajmniej pięć razy do roku urządzać ma wraz z uczniami przedstawienia teatralne, komedye, tragedye, albo deklamacye wobec proboszcza tucholskiego i Rady miejskiej i to w tych dniach, w których w Krakowie w bursie Jeruzalem odprawiana będzie msza św. na jego intencyą. Prowizor jest władzą szkolną dla mistrza tucholskiego,

*) Metrica Novodvorsciana str. 7.

jemu ma posyłać kopie komedyi, tragedyi lub deklamacyi, odprawionych przez żaków tucholskich. Jeżeliby nie pilnował swych obowiązków lub źle się prowadził, prowizor posyła mu napomnienie na piśmie, a gdyby i to nie pomagało, ma go pleban uwolnić od obowiązków nauczyciela i prowizora bezwłocznie o tem uwiadomić. Co rocznie ma prawo pleban egzaminować uczniów z gramatyki, arytmetyki i muzyki, by się przekonać, jaką korzyść odnoszą uczniowie z nauki mistrza i o rezultacie egzaminu jako też o postępowaniu mistrza uwiadomić prowizora. Za pełnienie tego nowego obowiązku przeznacza prowizorowi 20 złp., resztę zaś 30 złp. może akademia użyć na pilniejsze swoje potrzeby. Dochód roczny zatem z owych 7000 złp. ma wynosić 420 złp. Gdyby zaś dzieła jego fundacyi były drukowane tylko co 5 lat, w takim razie procent, jakiby urósł w przeciągu tego czasu z rocznych 250, przeznaczył Nowodworski na powiększenie funduszu alumnów tucholskich.

Fundacya ta przyszła do skutku dnia 31 Maja 1619 na posiedzeniu wszystkich profesorów akademii w Collegium Maius za trzeciego rektoratu Jakóba Janidły, także w obecności Jerzego, synowca Nowodworskiego. Nie obeszło się przy tej sposobności bez gorących przemówień to ze strony Nowodworskiego na pochwałę akademii, to znowu ze strony akademii na podziękowanie fundatorowi*).

Te dwie fundacye na rzecz akademii dotknęły boleśnie i oburzyły Jezuitów i robili z powodu tego wyrzuty tak samemu Nowodworskiemu jakoteż jego synowcowi. Ciekawe opowiadanie o całej tej sprawie wydrukował Łukaszewicz w swej Historyi szkół w Polsce**).

Pewnego razu zaczepił w kościele Św. Jana w Warszawie ks. Jezuita Prusinowski Jerzego Nowodworskiego i czynił mu wyrzuty w następujących słowach: „Czemu Stryj nie u nas, ale w Krakowie czyni fundusz, gdyż każdy zły, który z nami nie trzyma, bo i złoto wrzucił w błoto Pan Stryj.“ Jerzy opowiedział to stryjowi a ten postarał się o to, że akademia wydrukowała jego fundacye w tłómaczeniu polskiem i rozpowszechniła je wśród szlachty, „by się pokazało, że nie wrzucił złota do błota.“ To jeszcze bardziej dotknęło Jezuitów, zaraz też odpowiedzieli na to kazaniem Jezuity Fabricyusza, w którym tenże udowadnia, że kto fundusze czyni dla chełpliwości, przeklęte jego fundusze a przytem wynosi bractwo Altemusa Groffa nad wszelkie inne bractwa wojenne a więc i nad zakon Kawalerów Maltańskich. W odpowiedzi na to wydał Nowodworski swym kosztem kazanie, w którym autor broni zakon Kawalerów Św. Jana Chrzciciela. W krótce potem wydał kazania

*) MS. Bibl. Jag. N. 41 str. 155 zob. Materyały źródłowe N. XIII.
**) Łukaszewicz — Historya szkół tom III str. 438.

obozowe ks. Birkowskiego Dominikanina i inne pisma akademików krakowskich, wychwalające w przedmowach Nowodworskiego. Gniewało to naturalnie Jezuitów i wydali paszkwil na Goliniusa, który po śmierci Janidły został wybrany Prowizorem Nowodworskim, p. t. Proca Dawidowa pióra Zakrzewskiego. Nowodworski wystąpił w obronie akademii i prosił ks. arcybiskupa Gębickiego i Marszałka koronnego i nadwornego, by wydali interdykt na paszkwil. Nie wskórawszy jednak nic w ten sposób, chciał cały nakład wykupić, ale Jezuici wyprzedzili go i zabrali z drukarni wszystkie broszury do siebie. W odpowiedzi na Procę wyszły pisma Tarcza, Vindycye, Confutacye. Nowodworski przyczynił się do wydrukowania tych pism i rozpowszechnienia ich wśród szlachty, dworzan i zakonników warszawskich, z którymi prócz Jezuitów, żył w wielkiej zażyłości. To rozgniewało tak Jezuitów, iż go zapozwali przed sąd; gdzie mimo obrony Ślepowrońskiego został skazany na 12-tygodniowe więzienie w wieży. Sprawa ta narobiła wiele hałasu nietylko w Warszawie ale w całej Polsce, a że cieszył się sympatyą, wielu dygnitarzy nawet odwiedzało go w wieży a przedewszystkiem zaś akademicy z Krakowa i zakonnicy jak Dominikanie, Augustyanie, Benedyktyni, Kanonicy regularni. Kiedy go dnia 2 Maja 1623 odwiedziło kilka osób i wyraziło mu swe ubolewanie, rzekł: „Wsadzony do wieży grodzkiej warszawskiej a Soc. Jesu Nowodworski, nie akademik krakowski, który wolen a nie wsadzony, tamten boleje na wieżę; ale akademik nie ma boleć, ma się raczej weselić, że dla dostojeństwa matki swej krakowskiej akademii wychowania zacnej Jagiełło SS. Matki pobożnej katolickiej wieżę odniósł. Oby jeszcze studenci Societatis Jesu wolni byli tą wieżą.“

Oprócz fundacyi i wydanych powyżej pism, wydał w r. 1621 Nowodworski pieśń Boga-Rodzicę. Lubiał ją bardzo, zachęcał często wojsko do śpiewania, w fundacyach zastrzegał sobie, by uczniowie ją śpiewali, wierzył bowiem w jej moc cudowną a przytem cenił ją jako dawną rycerską pieśn narodową*). By ją rozpowszechnić, kazał ją wydrukować a na końcu umieścił od siebie dwuwiersz:

Daje Bogarodzicę na pogrom pogański
Bartłomiej Nowodworski, kawaler maltański.

Starał się nawet u papieża Grzegorza XV, by udzielił tym wszystkim odpusty, którzy odśpiewają pieśń Boga-Rodzica, lub tym, co przy spotkaniu się z drugim wypowiedzą słowa: Daj Panie Boże szczęście. Słowa te były ciągle na ustach Nowodworskiego i stały się nawet jego przysłowiem. Powtarza je też często w swych fundacyach i listach.

*) Koźmian, Żywot Bartł. Nowodworskiego, str. 65 i przypis. 43.

Żyjąc w wielkiej przyjaźni z Dominikanami warszawskimi, z którymi się zapoznał przez ks. Fabiana Birkowskiego, ustanowił w r. 1622 trzecią fundacyą na rzecz tego zakonu. Zamiast podawać treść fundacyi najlepiej będzie podać dosłownie list Nowodworskiego w tej sprawie do Zgromadzenia OO Dominikanów, gdyż on da nam najlepszą sposobność poznać ową niezwykłą, szlachetną, religijną a przytem patryotyczną postać rycerza*).

List własny P. Bartłomieja Nowodworskiego, kawalera maltańskiego, do WW. OO. Dominikanów posłany, na który Panie Boże daj szczęście:

W Imię Trójcy Przenajświętszej Amen.

Bartłomiej Nowodworski, kawaler maltański, Zakonowi Dominika Św. y Bractwu Rożanego Wianka.

Pobożna Familia Dominikańska, szczęśliwa Fundacya Zakonu S. Jacka Odrowąża, Polaka, kazań przykładnych, bogobojnych a uczonych wszystkich Matko jedyna; przezacnej Akademiey krakowskiej, szczęśliwej fundaciey S. królów polskich nieodmienna Przyjaciółko: Korony tej wszystkich stanów tak Duchownych yako y świetskich a osobliwie Akademickich, panięcych, szlacheckich y miejskich obojej płci, bogobojna i umiejętna y własna Rożanego Wianka Bractwa Przenaświętszey Boga Rodzice nauczycielko: żeś dobrze i wdzięcznie przyjęła Pieśń odemnie podaną Wojenną Boga Rodzica, od Wojciecha Św. arcybiskupa gnieźnieńskiego złożoną (a potem przy zaręczynach, weselach, krzcinach, pogrzebach, sądach y sprawach wszelakich publicznych bogobojnie od wszystkich stanów a osobliwie Rycerskiego Starego Polskiego używaną) do Prześwietnego Bractwa, Rożanego Wianka Przenajświętszey Panny Mariey: Przyimi też dwa tysiące złotych z mojej ręki do twojej (acześ nigdy nie prosiła, bo zabiegać do mnie chciwiey ani umiesz, ani chcesz, y tak lepiej idą rzeczy twoje) z wielką chęcią tobie na wyderkaf podanych. Na co Panie Boże day szczęście. A ty zacna Familia Dominikańska, szczęśliwa Fundacya zakonu Św. Jacka Odrowąża, Polaka, w Warszawie, jakoś zawzdy czyniła, teraz już za moją fundacyą pewną Mszą św. na każdy Piątek odprawując, ofiaruj Przenaświętsze Ciało i krew Chrystusa Pana i Ołtarza Brackiego za w Bogu zmarłych wojennych Polskich i Maltańskich mężów i żołnierzów. We Śrzodę także Mszą Św. ofiary Przenaświętszej Ciała i Krwie Pańskiej odpraw bogobojnie za szczęśliwe powodzenie żywych na wojnach Polskich i Maltańskich Bohatyrów mężów i żołnierzów, y pokaż nabożnie

*) Trzecia fundacya Bartłomieja Nowodworskiego, wydana drukiem przez X. Fabiana Birkowskiogo w Zamościu. Obok tekstu fundacyi podaje Birkowski list Nowodworskiego do OO. Dominikanów warszawskich.

zawsze, jakoś przedtem zwykła, Bohatyrom, że władnąć chcesz, jako żołnierz mężnie za cię bronią, tak ty bogobojnie Św. ofiarą. Na co Panie Boże day szczęście. A ty, Prześwietne Bractwo Rozanego Wianka Panny Mariey Przenaświętszey, Patronki naszey, w Warszawie, u Św. Jacka Moje Bogarodzice Braciey i Siostrom twoim wszystkim rozkaż na kazdą schadzkę rozmyślać nabożnie y zaśpiewać na cześć, na chwałę Panu Bogu i Boga Rodzicielce. Na co Panie Boże day szczęście.

W Warszawie w dzień Św. Jana Krzciciela, Jerozolimskiego Zakonu Kawalerskiego Fundatora i Patrona. Roku Pańskiego 1622.

Bartłomiej Nowodworski

Kawaler maltański, J. K. M. Dworzanin, Kapitan Harcerski.

W ostatnich dniach życia mianował go król Zygmunt III. Komandorem poznańskim. Umarł 13 Marca 1624 r. Zwłoki jego pogrzebano w Warszawie w katedrze Św. Jana. Na pogrzebie, wyprawionym przez synowca Jerzego przemawiali nad zwłokami: jego przyjaciel ks. Fabian Birkowski, najznakomitszy w tym czasie kaznodzieja polski i Jakób Sobieski, ojciec króla Jana III. Akademia urządziła w Krakowie nabożeństwo żałobne, połączone z oracyami młodzieży szkół Nowodworskich i profesorów *), później zaś corocznie pięć razy do roku czciła jego pamięć, a portret jego zawieszony w amfiteatrze przypomina do dziś dnia młodzieży gimnazyalnej i jej kierownikom szlachetną postać fundatora **).

Łatwo domyśleć się, że fundacya Nowodworskiego przyszła do skutku głównie staraniem Janidły. On to już przedtem gorliwie zajmował się losem naszej szkoły, a teraz zostawszy wybrany przez fundatora prowizorem poświęcił jej swą pracę i postawił ją na stanowisku, jakiego nie zmieniła aż do reformy Kołłątaja. Ponieważ pieniądze ofiarowane przez Kawalera maltańskiego nie były jeszcze ulokowane na dobrach i nie przynosiły dochodu, on z własnej kie-

---

*) Akademia wydała w r. 1625 tj. w rok po śmierci fundatora mowy i panegiryki na cześć jego pt. Piis summi Perillustr. et Magn. D. Bartholomei Nowodworski a Nowodwor etc. etc. in quo utraque militaris et christiana virtus germanum in modum glorioso nexu conspirarnnt in anniversaria memoria, quam Academia Crac. Moecenati de se meritissimo grata eius beneficentiae religioso cultu 3 Iduum Martii in anno 1625 faciebat (in 4-to) Cracoviae ex typographia Francisci Caesaris.

**) Na obrazie przedstawiony jest w 79 roku życia, jak świadczy napis na tle pod herbem Nałęcz w oryginale, bo na kopii przeniesiono go w inne miejsce. Oryginał gdzieś zaginął w czasach Rzeczypospolitej krakowskiej, w amfiteatrze znajduje się tylko jego kopia, wykonana nie zupełnie wiernie przez Wojnarowskiego w r. 1841 z polecenia prof. Józefa Brodowicza, rektora akademii. Oryginał jednak znamy z sztychu Preka i litografii wykonanej w zakładzie litograficznym dawnego Instytutu technicznego.

szeni opędzał wydatki, a później miał sobie to potrącić*). Wkrótce po spisaniu aktu fundacyjnego zgromadził profesorów akademii i wraz z nimi obmyślił program nauki dla każdej klasy, poczem plan ten pod nazwą *Ordinatio scholarum* dał do druku i porozsyłał do różnych domów obywatelskich lub też kazał poprzylepiać po kollegiach, bursach akademickich lub na drzwiach kościelnych, chcąc w ten sposób zapoznać z nim szersze koła. „Były tam dokładnie przepisane dnie i godziny nauki, ćwiczenia ranne i poobiednie, powszednie i przedświętne, zabawy, deklamacye i okazowania się pewne w postępkach“**). Następnie odbyło się posiedzenie profesorów kollegium większego w celu dokonania wyboru profesorów do szkół Nowodworskich. W wyborze trzymano się odtąd ustawy z r. 1615, zatwierdzonej przez kanclerza akademii, biskupa Tylickiego i życzenia Nowodworskiego i wybrano młodych a zdolnych mistrzów i doktorów filozofii tak zwanych magistri extranei i uwolniono ich od wszelkich obowiązków w akademii, nawet od udziału w dysputach, ale za to przepisano im zajęcie ośmiogodzinne w klasach, 4 rano i 4 popołudniu. Do dialektyki złączonej z retoryką, wybrano Wawrzyńca Smieszkowicza, do poetyki Jakóba Witteliusza, do gramatyki Bartłomieja Januszkowicza***).

Otwarcie publiczne nowo zreformowanej szkoły odbyło się dnia 20 Maja uroczystem nabożeństwem w kościele Św. Anny, odprawionem przez samego ks. prowizora i odśpiewaniem hymnu do Ducha św. Po nabożeństwie odbywały się egzamina w Nowej Bursie i trwały przez dni kilka w obecności prowizora i innych mistrzów. Na podstawie egzaminu zapisało się do gramatyki 250, do poetyki 56, do dialektyki 129, czyli razem 435 uczniów. Poczem rozpoczęły się lekcye w klasach. Prowizor przysłuchiwał się w każdej klasie pierwszych lekcyi każdego z profesorów, a odchodząc zachęcał do pracy tak profesorów jakoteż uczniów. Oprócz lekcyi zwykłych stosownie do obowiązujących przepisów urządzali profesorowie z uczniami dosyć często deklamacye, przedstawiali komedye i tragedye przy licznym udziale zaproszonych gości†).

W następnym już roku nastąpiły zmiany profesorów. W miejsce Smieszkowicza i Januszkowicza wybrało kollegium większe w porozumieniu z prowizorem Andrzeja Progę (dial.) i Szymona Rozemberskiego (gram.). Liczba uczniów wzrosła już w drugim roku do 600††). Zaraz

*) Metrica Novodvorsciana str. 539, 540.

**) Dwie fundacye Nowodworskiego — gdzie znajpuje się osobny ustęp p. t. Exekucya abo zyszczenie y wypełnienie fundacyey J. M. Pana Kawalera, której autorem prof. Smieszkowicz; ob. Materyały źródłowe N. XII.

***) Tamże.

†) Metrica str. 539, Materyały źródłowe N. XXIV.

††) Metrica str. 981.

też zgłosili się i alumni Nowodworscy z powiatu tucholskiego, poleceni przez samego fundatora lub jego synowca, ktory również opiekował się akademią a dowodem tego zapis książek, jaki uczynił w r. 1618 dla alumnów Nowodworskich*).

Gorliwy prowizor postarał się też o bezpieczne ulokowanie sumy 8000 złp. i w r. 1618 umieścił ją na dobrach Słupiec i Szczebrzusz w ten sposób, by stosownie do woli fundatora przynosiła dochody 360 złp. rocznie. Również 7000 złp., które Nowodworski zapisał akademii w r. 1619, ulokował**) na dobrach Nasiechowice i wprowadził obydwie fundacye w życie.

Odtąd też szkoła rozwija się prawidłowo, a z każdym rokiem wzrasta liczba uczniów. Janidło stósownie do życzenia fundatora sporządził księgę pt. *Metrica Novodvorsciana*, w której zapisywał wszelkie wydatki na szkoły, alumnów i profesorów, i ważniejsze wypadki, odnoszące się co do uczniów, czy profesorów, czy wreszcie szkoły samej. Księga ta prowadzona przez następców Janidły do r. 1777 jest najważniejszem źródłem do historyi szkół Nowodworskich, szkoda tylko, że niektórzy prowizorowie w swych zapiskach byli zbyt lakoniczni. W Grudniu 1619 roku zakończył życie zasłużony prowizor Jakób Janidło, akademia sprawiła mu wspaniały pogrzeb a Wittelliusz prof. poetyki napisał na jego cześć wiersze***). W czasie choroby Janidły i do czasu wyboru jego następcy pełnił obowiązki sam rektor Sebastjan Krupka. Dnia 24 Kwietnia nastąpił wybór nowego prowizora. Został nim Bazyli Goliński, Prof. Dr. teologii, były rektor i pełnił te obowiązki do r. 1624.

Ponieważ liczba uczniów, mimo iż w tym czasie Jezuici otworzyli w Krakowie swoje kollegium, ciągle wzrastała, tak dalece, że sale w Nowej Bursie nie mogły ich pomieścić, zmuszony był prowizor Adam Opatovius utworzyć w r. 1626 klasę elementorum grammaticae tj. klasę przygotowawczą do gramatyki†) i wezwał na jej kierownika bakałarza Tomasza Czychrzyńskiego. Klasa przygotowawcza nie zaradziła jednak temu skutecznie, dlatego w r. 1635 za powtórnego prowizoratu Jakóba Witelliusza zniesiono szkołę przygotowawczą a natomiast rozdzielono retorykę od dialektyki i z każdej z nich utworzono osobną klasę††). W ten sposób powstało 4 klasy: gramatyka, poetyka, retoryka i dia-

---

*) Metrica str. 2 i 7 Inscriptionum pro parte Universitatis Cracov. Compendium N. 35, str. 695.

**) Metrica str. 2 i 552.

***) Metrica str. 555.

†) Metrica str. 575, 577.

††) Metrica str. 598.

lektyka i tak już pozostało bez zmiany aż do reformy szkół za czasów Komisyi edukacyjnej.

Liczba też profesorów musiała skutkiem tego wzrastać. Już w r. 1619 prowizor Janidło przeznaczył profesorowi, uczącemu w gramatyce, Rozemberskiemu, pomocnika Jana Rogalicza†), który jednak nie pobierał renumeracyi ani z fundacyi biskupa Tylickiego, ani Nowodworskiego, tylko z opłat uczniów, zwanych collecta. Opłatę taką musiał składać każdy uczeń na ręce prowizora, a ten rozdzielał pieniądze na równe części między profesorów. Od r. 1622 uczyło stale w gramatyce dwóch profesorów; od r. 1635 z powodu utworzenia nowej klasy przybywa profesor retoryki a w r. 1645 i poetyka otrzymała dwóch profesorów. Tak więc grono nauczycielskie od połowy XVII wieku liczyło stale 6 profesorów. Jacy byli ci prowizorowie i profesorowie, jakie ich kwalifikacye i czego uczyli, mowa będzie w następnych rozdziałach.

W miarę powiększania się liczby profesorów malała ich remuneracya z dotychczasowych fundacyi. Znaleźli się jednak nowi dobrodzieje, którzy ją powiększyli nowemi fundacyami, a do tego wzmagająca się ciągle liczba uczniów przynosiła znaczny dochód z opłat tychże.

Piekącą jednak coraz bardziej sprawą dla szkół Nowodworskich był brak odpowiedniego ich umieszczenia. Bursa Nowa już nie mogła ich pomieścić a przytem położona była w brudnem i niedogodnem miejscu, co raziło tem bardziej, że do szkół Nowodworskich garnęli się coraz więcej synowie pierwszych w Rzeczypospolitej rodzin. Brakowi temu starała się akademia zapobiedz, ale nie mogła, bo nie miała po temu funduszów, dopiero kiedy znaleźli się dobroczyńcy w osobie króla Władysława IV, jego nauczyciela domowego Gabryela Władysławskiego i kanonika katedr. krak. Stanisława Garwaskiego, którzy przeznaczyli na ten cel znaczniejsze sumy, akademia wybudowała nowy gmach na ulicy Św. Anny, gdzie też w r. 1643 przeniosła klasy z Bursy Nowej.

III. Kollegium jezuickie w Krakowie.

Ważnym wypadkiem w historyi szkół Nowodworskich było otwarcie szkół jezuickich w kollegium Św. Piotra, przy ulicy Grodzkiej w Krakowie. Pisząc historyą szkół Nowodworskich trudno pominąć je

†) Metrica str. 551.

milczeniem tem bardziej, że wywarły one wielki wpływ na naszą szkołę i dały pochop do założenia bractwa akademickiego, odgrywającego ważną rolę w życiu akademickiem w wieku XVII i XVIII. Obawa zresztą przed założeniem kollegium jezuickiego w Krakowie była jednym z najważniejszych powodów założenia szkół Nowodworskich w roku 1588. W szczegóły trudno się jednak wdawać, chociaż materyałów źródłowych nie brak, bo by nas to za daleko odwiodło od naszego przedmiotu. Jestto jednak rzecz godna osobnej monografii, która byłaby bardzo ciekawym i cennym przyczynkiem do historyi szkolnictwa w Polsce.

Już w pierwszym rozdziale wspominałem, że Jezuici osiedliwszy się w Krakowie poczęli myśleć o założeniu tu swego kollegium, bo taką nazwę nosiły ich szkoły, odpowiadające dzisiejszym gimnazyom. Nie przyszło to jednak tak prędko do skutku, bo nie mieli jeszcze odpowiedniego pomieszczenia, jakoteż z powodów podanych już na innem miejscu. Sprowadzeni do Krakowa przez ks. Tomasza Płazę, proboszcza kościoła Św. Szczepana, mieszkali zrazu przy nim, ale wkrótce, bo już w r. 1583, wyjednali sobie u króla Stefana Batorego, że ten oddał im kościół Św. Barbary za zgodą akademii, do której należała część prawa patronatu. Obok tego kościoła wystawili zaraz dom i do niego przenieśli się na mieszkanie. Wkrótce otrzymali od tegoż samego króla, za staraniem ks. Płazy, kościół i plebanią Św. Szczepana i w ten sposób w krótkim przeciągu czasu mieli dwa domy i kościoły dla swego użytku*). Dom przy kościele Św. Barbary przeznaczyli dla professów, tj. tych zakonników, którzy już złożyli śluby zakonne a przy kościele Św. Szczepana urządzili nowicyat. Ponieważ jednak liczba członków zakonu coraz bardziej wzrastała i ciasno im już było w tych dwóch domach i kościołach a nadto ponieważ myśleli ciągle o utworzeniu szkół w Krakowie, król Zygmunt III, wielki ich przyjaciel i wielbiciel, wystawił im w r. 1597 na ulicy Grodzkiej, naprzeciwko akademickiego kollegium prawniczego, wspaniały kościół i kollegium pod wezwaniem Św. Piotra, uposażył je, zaopatrzył w sprzęty i relikwie Świętych.

Od samego prawie osiedlenia się Jezuitów w Krakowie panowała między nimi a akademikami niechęć. Akademicy gniewali się na Jezuitów, że ci coraz więcej ograniczali ich wpływ na wychowanie młodzieży, zakładając liczne szkoły w całej Polsce i Litwie, nawet w tych miejscowościach, gdzie były kolonie akademickie jak np. w Poznaniu lub we Lwowie. Młodzież też coraz więcej garnęła się do ich szkół, bo umieli ją pozyskiwać i przyciągać do siebie środkami, niezawsze nawet godziwymi, sądząc z dzisiejszego stanowiska pedagogicznego.

---

*) Wielewicki str. 4, 28, 31, 32, 35, 38, 55, 76, 102, 116, 206.

Musi im to jednak przyznać każdy, chociażby się nie godził na ich metodę nauczania, że mieli wśród nauczycieli swych wielu ludzi z głową i że gorliwie zwłaszcza z początku zajmowali się swemi szkołami. Akademia zaś zamiast starać się o swe własne i swych kolonii podniesienie traciła czas na namiętnych walkach z Jezuitami, i przez to coraz więcej podupadała. Lepiej byłoby, gdyby starała się o swą wyższość naukową i na tem polu rozpoczęła walkę i rywalizacyą a tem przyczyniłaby się do podniesienia oświaty narodowej. Ale zamiast tego akademia naśladowała szkoły jezuickie i to częściej ich ujemne strony niż dodatnie, ztąd też szkoły jej w XVII i XVIII wieku nie wiele różniły się od jezuickich i podobnie jak te kształciły młodzież na bigotów, lubiących się popisywać oracyami i panegirykami na cześć Świętych lub możnych tego świata, do czego zaprawiano ją w szkole w poetyce i retoryce, na szermierzy źle zrozumianej wolności i wyłączności szlacheckiej, a nie na prawdziwie religijnych, oświeconych, rozumnych i moralnych obywateli państwa. Wspólna to wada szkół polskich XVII i XVIII wieku; wniosły ją szkoły jezuickie a przyjęły akademickie a po części i pijarskie. Szkoły nasze w tych czasach szczyciły się najwięcej tem, wielu wydały duchownych świeckich lub zakonnych, jakby to było ich najgłówniejszem zadaniem.

Szkoły jezuickie przy poparciu króla Zygmunta i znacznej części episkopatu mnożą się szybko, bo już w roku 1616 mieli Jezuici 18 kollegiów w Polsce i Litwie, a liczba klasztorów była już tak wielka, że w r. 1608 powstały w państwie polskiem dwie prowincye, polska i litewska. Oprócz kollegiów, mieli nadto akademią w Wilnie, założoną przez Stefana Batorego w r. 1578 a zatwierdzoną przez papieża Grzegorza XIII w r. 1579, równą co do praw swoich akademii krakowskiej. Ale nie dość było Jezuitom jednej akademii, postanowili otworzyć drugą dla Wielkopolski w Poznaniu, o dwóch wydziałach, teologicznym i filozoficznym z prawem udzielania stopni akademickich. Zygmunt III zezwolił na to przywilejem z 19 Stycznia 1612 r.

Akademia krakowska uważała to za ubliżenie s wym prawom i wystąpiła energicznie do walki, opierając się na tem, że według dawnych praw akademii, nie wolno otwierać szkół tam, gdzie istnieją szkoły akademickie. Posypały się też zaraz broszury z jednej i drugiej strony a nadto akademicy udają się z swymi zażaleniami na sejmiki proszowski i średzki i doprowadzają do tego, że sprawa ta staje się przedmiotem obrad sejmikowych. Stoją one w obronie akademii i w instrukcyach danych posłom na sejm zalecają, by wystąpili przeciw królowi i żądali odwołania przywileju otwarcia akademii w Poznaniu. Uchwaliły nadto przez biskupa krakowskiego, Piotra Tylickiego, kanclerza akademii, przedsta-

wić tę sprawę papieżowi, Pawłowi V z prośbą, by kazał zamknąć akademią w Poznaniu*).

Akademia krakowska wysłała nawet do króla deputacyą, na czele której stał znany nam dobrze Prof. Dr. Janidło. Król jednak odpowiedział, że przywileju danego Jezuitom nie odwoła, dołoży jednak starań, by nowa akademia w niczem krakowskiej szkody nie przyniosła. Sejm walny warszawski w r. 1613 domagał się również od Zygmunta odwołania przywileju, a kiedy król dał mu podobną odpowiedź jak akademii, senat i izba poselska zaniosły protestacyą do grodu warszawskiego. Nie wskórawszy nic u króla, wysłała akademia Dr. Janidłę do papieża Pawła V, z przychylnymi jej sprawie listami biskupa Tylickiego. Stolica apostolska stanęła po stronie akademii i mimo silnej protekcyi, jaką Jezuici mieli w kardynałach Bellarminie i Montaltiusu i generale swoim Klaudyuszu Akwawiwie, wydała bullę dnia 14 Listopada 1613 r. w której poleciła Jezuitom zamknąć akademią w Poznaniu. Ci posłuszni rozkazowi papieża, zamknęli ją zaraz, ograniczając się na kollegium w tem mieście, rywalizujące z dawno założonem kollegium Lubrańskiego, kolonią akademicką.

Po nieudaniu się tego kroku, postanawiają Jezuici założyć kollegium w Krakowie. Otrzymawszy w tym celu pozwolenie od króla i powołując się na układy zawarte w r. 1583 z akademią, dozwalające im otwarcie szkół w Krakowie, otwierają kollegium w r. 1622, zrazu tylko kursa teologiczne dla duchownych, a w r. 1624 tak zwane humaniora. Teraz dopiero rozpoczęła się walka na dobre. Akademia nie uznawała układu rektora Jakóba Górskiego z r. 1583, bo układ ten był zawarty tylko przez kilku profesorów, a nie wskutek uchwały zgromadzenia wszystkich profesorów akademii i powołując się na swe dawne prawa nadane jej przez Jagiełłę i następnych królów domagała się zamknięcia tych szkół, tembardziej, że w Krakowie nie brak było szkół akademickich różnego rodzaju.

Najpierw rozpoczęła się walka literacka, pojawiło się mnóstwo broszur, w polskim i łacińskim języku, pisanych to przez Jezuitów, to przez profesorów akademii, to wreszcie przez zwolenników jednych i drugich**). Jak to już gdzieindziej wspomnieliśmy, Bartłomiej Nowo-

*) Łukaszewicz: Historya szkół w Koronie i Litwie tom I str. 130 i następne.

**) Oprócz licznych broszur, wydanych współczesnie to przez akademików to przez Jezuitów ważnem źródłem do poznania przebiegu tej walki jest znajdujący się w archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego manuskrypt pt. Academia controversa seu controversarium Academiae Cracoviensis cum aemula Societate Jesu in regno Poloniae de iure Universitatis analecta collecta opera M. Martyni Radymiński (MS. N. 227).

dworski wmięszał się także do tej walki, wydając swym kosztem pisma przeciw Jezuitom a w obronie akademii, co nawet przyszło mu odpokutować wieżą. Cała niemal Polska, świeccy i duchowni, biorą udział w tej walce, stając swymi sympatyami po jednej, to po drugiej stronie, a manifestując to w rozmowach towarzyskich, to rozprawach sejmikowych i sejmowych, kazaniach, to posyłaniem synów swych do szkół akademickich lub jezuickich, to wreszcie zapisami fundacyi na rzecz szkół, których byli zwolennikami. Tem się też tłómaczy ten wielki napływ młodzieży, wzrastający z każdym rokiem do szkół Nowodworskich. Walka ta przeniosła się i do młodzieży szkolnej, i przychodziło też w Krakowie do licznych bitek ulicznych między uczniami jezuickimi a akademickimi, przyczem nie obeszło się nawet bez rozlewu krwi, o czem zresztą obszerniej będzie mowa na innem miejscu. Smutno jednak wspomnieć, że do walk tych podbudzali młodzież sami profesorowie akademii, prym zaś w tych awanturach ulicznych wodzili studenci szkół Nowodworskich, jako najpoważniejsi liczbą a najskłonniejsi wiekiem do tego rodzaju awantur. Trzeba też przyznać, że Jezuici w całej tej walce okazali więcej powagi i taktu, niż akademicy.

Trudno wspominać tu o całej powodzi broszur, panegiryków i pamfletów, pisanych z jednej i drugiej strony, dość wspomnieć tylko o najważniejszych. W obronie praw akademii wydał bezimiennie w roku 1625 najzdolniejszy jej profesor Jan Brożek: Gratis albo Discurs I. Ziemianina z Plebanem. Przywilej albo Discurs II. Ziemianina z Plebanem. Consens albo Discurs III. Ziemianina z Plebanem. Pisma te dotknęły bardzo Jezuitów, nie zostawili ich też bez odpowiedzi, do czego zresztą wezwał ich przyjaciel, biskup krakowski, M. Szyszkowski. Napisania odpowiedzi podjął się Jezuita Fryderyk Szembek i wydał w r. 1627 w Poznaniu obszerne dzieło (439 str. 4-to) pod pseudonimem Józefa Pięknorzęckiego a p. t. Gratis Plebański, Gratis wyćwiczony w jezuickich szkołach krakowskich, mędrszym niż przyszedł, do domu się wracający, to jest, Respons na Dyskurs Plebański Gratis nazwany i na dwa inne tegoż autora w tejże materyi itd. W piśmie tem zbija ks. Szembek dosyć ostre zarzuty Brożka czynione Jezuitom z spokojem i powagą nie zaczepiając nigdzie akademii, owszem wyrażając się na każdem miejscu z wielką dla niej rewerencyą.

Nie skończyło się jednak tylko na samej odpowiedzi, bo Jezuici dowiedziawszy się, kto drukował broszury Brożka, zanieśli na niego skargę do starosty grodzkiego krakowskiego, domagając się surowego ukarania drukarza, Andrzeja Piotrkowczyka. Starosta, Gabryel Tarnowski kazał go też uwięzić i skazał na gardło. Za wstawieniem się jednak Jezuitów, którzy obawiając się wielkiego z tego powodu rozgłosu zwłaszcza wśród ludności miasta Krakowa i województwa krakowskiego,

przychylnego więcej akademii, został skazany na publiczną chłostę rózgami i wypędzenie z miasta. Publiczna egzekucya wyroku nastąpiła dnia 19 Listopada 1625 na rynku krakowskim, przyczem spalono ręką kata publicznie pod pręgierzem kilka egzemplarzy pism Brożka. Idąc po nitce do kłębka, dowiedzieli się także Jezuici, kto był tych pism autorem i domagali się przez Starostę krakowskiego od rektora Jakóba Najmanowicza, by ukarał Brożka. Rektor jednak stanął w jego obronie i odesłał do grodu odpowiedź, że cała akademia przyłącza się do tych pism i uważa je za swoje. Ponieważ zaś zdarzało się nieraz, że uczniowie szkół Nowodworskich przechodzili do kollegium jezuickiego, akademia chcąc temu przeszkodzić, zakazała uczniom swym zapisywać się do bractw jezuickich, które były ważnym środkiem do przynęcania młodzieży, a nadto dodała do przysięgi, którą każdy uczeń zapisując się w poczet uczniów szkół akademickich w Krakowie musiał składać, następujące słowa: Jak długo będę w Krakowie, będę pobierał naukę tylko od tych profesorów, którzy są pod obediencyą rektora akademii. To wywołało jeszcze większą niechęć. Jezuici starali się u nuncyusza papiezkiego Jana Lancellota, by za jego pośrednictwem biskup krakowski, jako kanclerz, wpłynął na akademią, ażeby zniosła ten dodatek do przysięgi. Szyszkowski Marcin, biskup krak. przychylny Jezuitom, bo im zawdzięczał biskupstwo, wydał też okólnik do duchowieństwa w Krakowie, by głosiło z ambon, że dodatek do przysięgi, jakiego akademia żąda od swych uczniów, jest nieważny i bez jego woli ustanowiony. Do głoszenia jednak tego z ambon nie przyszło, bo sami Jezuici tego sobie nie życzyli, dość im było, że biskup jako kanclerz uznał, że taka przysięga jest nieważną.

Akademia pomna na spór, jaki nie dawno toczyła z Jezuitami o akademią poznańską, widząc, iż u króla nic nie wskóra, postanowiła znowu sprawę założenia kollegium w Krakowie wytoczyć przed Stolicą apostolską. Tym razem jednak zwyciężyli Jezuici, poparci przez króla i swych dostojnych protektorów. Kurya papiezka pozwoliła na szkoły jezuickie w Krakowie, a akademii nakazała zaprzestać z tego powodu sporów. Nie pomogło to jednak. Akademia porusza znowu tę sprawę na sejmikach województwa krakowskiego. Szlachta zgromadzona w Proszowie na sejmiku w r. 1625, złożona przeważnie z dyssydentów, niecierpiąca zatem Jezuitów, uchwaliła w instrukcyach, danych posłom na sejm walny, by ci wystąpili przeciw otwarciu szkół jezuickich w Krakowie, a sama nawet zaraz zaniosła protest do grodów. Jezuici widząc, jakie niezadowolenie ich szkoły wywołują, mimo aprobaty papiezkiej i życzliwości króla i kanclerza akademii, chcąc uniknąć dalszych zatargów, starali się całą tę sprawę załatwić drogą polubowną. Król i sejm w r. 1626 wyznaczył też w tym celu osobną komisyą. Na nic

się to jednak nie przydało, akademia z Jakóbem Najmanowiczem na czele, stała upornie przy tem, by Jezuici zamknęli szkoły, i nie pomogły ani prośby i perswazye nuncyusza, króla, biskupa krakowskiego, i kijowskiego.

Tak stały sprawy aż do śmierci Zygmunta III. w r. 1632. Władysław IV. nie był takim gorliwym zwolennikiem Jezuitów jak ojciec, ale owszem przechylał się sympatyami swemi ku akademii, tem bardziej, że nauczycielem jego był uczeń akademii i jej dobrodziej, Gabryel Władysławski. Ufna też w to akademia, zaraz po śmierci Zygmunta III. jeszcze w czasie bezkrólewia, wydała pismo w swej obronie p. t. Memoriale Exorbitancyi i procesu akademii krakowskiej, i starała się o jej rozpowszechnienie wśród posłów. To też skutkowało, bo sejm koronacyjny stanął po stronie akademii. Wybrał na wniosek posłów województwa krakowskiego komisyą złożoną z 12 członków z pośród senatorów i posłów, któraby jeszcze raz próbowała polubownie załatwić całą tę sprawę. Kiedy jednak akademia nie chciała myśleć o żadnej zgodzie, a komisya przychylne akademii zdała sprawozdanie, król poparty opinią sejmu, stanął po stronie akademii i wysyłając w poselstwie do papieża Urbana VIII., Jerzego Ossolińskiego, polecił mu, by sprawę tę poruszył przed Stolicą apostolską, objawiając w tym względzie życzenie jego i sejmu. Papież przychylił się do życzeń króla i polecił prowincyałowi Jezuitów polskich, Marcinowi Hinczy, aby kazał zamknąć szkoły w Krakowie. Posłuszni rozkazowi papieża i życzeniu króla, rozpuścili uczniów dnia 28 Czerwca 1634 r. i zamknęli szkoły.

Później próbowali jeszcze, czy im się nie da do swych szkół, służących odtąd tylko dla kleryków jezuickich, ściągnąć na naukę kleryków z innych zakonów, akademia jednak i temu przeszkodziła i wyjednała u króla, że ten pismem z dnia 28 Czerwca zabronił im tego stanowczo *).

W ten sposób zakończył się drugi okres walki z Jezuitami, pozostawiając po sobie bardzo przykre wspomnienie dla potomnych. Nie rozsądnie uczynili Jezuici, zakładając szkoły w Krakowie, tam gdzie były zupełnie zbyteczne i wyrządzali przez to krzywdę akademii, nie przyczyniając się w ten sposób bynajmniej do podniesienia oświaty ku chwale Boga i dobru ojczyzny. Ale sądząc bezstronnie, trzeba także przyznać, że i akademia, biorąc rzecz prawnie, nie miała prawa im tego zabraniać, bo nie miała monopolu nauczania. Tego nie dał jej żaden z królów, a wszelkie jej powoływania się na swe prawa i przywileje, są tylko mało mówiącymi ogólnikami i frazesami. Nie ma jednak złego, coby na dobre nie wyszło. Walka o założenie szkół jezuickich

*) Acta rectoralia (1642—1661) str. 1—3.

w Krakowie, przyczyniła się wiele, jakto już na innem miejscu wspomniałem, do założenia a później do podniesienia szkół Nowodworskich. Przyznaje to sam ks. Jezuita Szembek w wyżej przytoczonem dziele, mówiąc: „Skoro Jezuici szkoły swe w Krakowie gotować poczęli, z większą usilnością P. Akademicy około swych staranie mieć zaczęli.“ Powiększa się też liczba uczniów i obudza się większe zainteresowanie się temi szkołami poza obrębem Krakowa i województwa krakowskiego. Widzimy też, że wszyscy ci panowie, którzy nie bardzo sprzyjają Jezuitom tak za Zygmunta III a przedewszystkiem za czasów Władysława IV i później, tu posyłają swe dzieci na naukę. Znając dzieje XVII wieku a przeglądając katalogi uczniów, łatwo to stwierdzić. Szkoły jezuickie przyczyniły się też do tego, że akademia dla pozyskania młodzieży i odstręczenia ich od Jezuitów, zaprowadziła w szkołach Nowodworskich a później także w innych koloniach wiele urządzeń, zwyczajów i obyczajów szkolnych, przejętych od nich. Najważniejszym zaś nabytkiem walki było powstanie bractwa akademickiego Sodalisów, które trwało prawie aż do końca XVIII wieku, i wywierało na młódź szkolną wielki wpływ pod względem religijnym. A ponieważ bractwo to miało od roku 1643 swą kaplicę czyli tak zwane oratoryum w dzisiejszym amfiteatrze i należała do niego przez cały czas jego istnienia znaczna część młodzieży szkół Nowodworskich a w XVIII wieku było ono nawet bractwem przeważnie tylko tej młodzieży i jej profesorów, nie od rzeczy będzie podać w tem miejscu krótką historyą jego powstania.

IV. Bractwo akademickie Sodalisów i jego Oratoryum.

W r. 1583 zaprowadzili Jezuici w Rzymie bractwo imienia N. Maryi Panny a papież Grzegórz XIII zatwierdził je i nadał mu liczne odpusty. Osiedliwszy się w Polsce zakładali wszędzie, gdzie mieli swoje kollegia i klasztory podobne bractwa Sodalisów Maryi, obudzając w ten sposób ducha religijnego i przynęcając do siebie młodzież. W Krakowie założyli je w r. 1601 pod wezwaniem Wniebowzięcia N. Maryi Panny. Początkowo mieściło się w oratoryum, w zakrystyi kościoła Św. Piotra i Pawła a w r. 1612 przenieśli je do oratoryum nad zakrystyą kościoła Św. Barbary. Liczba członków zaraz w początkach założenia była dość znaczna a między nimi wielu synów znakomitych rodzin, uczęszczających do szkół akademickich a nawet kilku profesorów akademii. Spostrzegła się jednak zaraz akademia i z obawy, by Jezuici przynęcając w ten sposób młodzież do siebie, nie otworzyła z czasem szkół w Krakowie, występowała przeciw bractwu, polecała młodzieży, by się na członków jego nie zapisywała a nawet starała się u biskupa krakow-

skiego, Bernarda Maciejowskiego o zniesienie bractwa lub oddanie kierownictwa w inne a nie jezuickie ręce. Maciejowski sprzyjał Jezuitom, nic też akademicy u niego nie wskórali. Jezuici zaś starali się o pozyskanie młodzieży szlacheckiej, bo wyłącznie tylko dla szlachty było założone a nawet starali się pozyskać akademików, mianując Św. Jana Kantego, jeszcze przed jego kanonizacyą, patronem bractwa. Takich patronów wybierano co miesiąc losem z urny. Umieścili nawet wizerunek Św. Jana Kantego w obrazie bractwa pod wezwaniem Wniebowzięcia N. Maryi Panny, który wymalował dla nich w r. 1612 Dolabella, nadworny malarz Zygmunta III*). Nadto wystarali się u papieża Klemensa VIII, że tenże nadał bractwu krakowskiemu takie same przywileje, jakie miało arcybractwo w Rzymie. Godności i urzędy, jakich to bractwo wiele posiadało, rozdawało paniczom i profesorom akademii, dla siebie zaś zatrzymali Jezuici tylko kierownictwo.

Kiedy nie udało się akademii przyprowadzić do skutku zniesienie bractwa jezuickiego ani nawet odciągnąć młodzieży od udziału w niem, zwróciła się ku Dominikanom, którzy w r. 1585 założyli w Krakowie bractwo Różańca Świętego. Sami profesorowie licznie się doń zapisywali i radzili uczniom, by zamiast do bractwa jezuickiego zapisywali się do bractwa różańcowego. Ponieważ zaś do tego bractwa należały osoby różnego stanu, za staraniem akademii a głównie jej rektora Jakóba Najmanowicza zgodzili się Dominikanie na utworzenie osobnego bractwa, do którego należałaby tylko młodzież akademicka i jej profesorowie. Dnia 8 Września 1621 r., jako w dniu uroczystym dla bractwa (święto Narodzenia M. Boskiej), odbyło się uroczyście założenie w kapitularzu OO. Dominikanów przy licznym udziale profesorów i uczniow, połączone z wspaniałem nabożeństwem, muzyką, śpiewami i oracyami uczniów i profesorów. Skutkiem tego rozpoczęła się walka i rywalizacya obu bractw, zostająca w ścisłym związku z walką akademii z Jezuitami. Akademicy ile mogli, wpływali na swych uczniów, by do bractwa jezuickiego nie należeli, bo Jezuici są nieprzyjaciołmi akademii, przypominając im przysięgę, jaką przy wpisie składali rektorowi. Jezuici znowu występowali przeciw profesorom akademii, że ci, będąc sami przeważnie nieszlacheckiego pochodzenia, ograniczają wolność szlachecką i przemawiali do ambicyi młodzieży, namawiając ją do opozycyi swym profesorom, bo jeżeli teraz młodzi nie stawią oporu, później w życiu publicznem nie potrafią wystąpić w obronie wolności szlacheckiej. To naturalnie głaskało młodzież szlachecką, bo schlebiało ich próżności i chęci wyróżniania się wśród młodzieży akademickiej, której większa część pochodziła z stanu nieszlacheckiego. Akademickie bractwo było

*) Muczkowski — Bractwa jezuickie i akademickie w Krakowie.

u Dominikanów do r. 1630. W tym czasie weszła akademia w układy z Karmelitami Bosymi, mieszkającymi przy kościele Św. Michała i Józefa, gdzie dziś sąd karny i więzienie *). Karmelici za zgodą kapituły OO. zgromadzonych w Lublinie, odstąpili im na ten cel swe oratoryum na lat 7. Uroczysta instalacya bractwa akademickiego w oratoryum karmelickiem odbyło się 13 Lipca 1631 pod przewodnictwem O. Jakóba, którego kapituła na Ojca bractwa przeznaczyła. Odtąd bractwo to coraz więcej rozwija się i przybywa doń coraz więcej młodzieży z najarystokratyczniejszych domów, zwłaszcza za panowania Władysława IV. Pierwotnie było ono pod wezwaniem Oczyszczenia N. Maryi Panny, od r. 1636 przybrało imię Niepokalanego Poczęcia. Cześć dla tej tajemnicy była powszechną w Polsce, biskup krakowski Marcin Szyszkowski zaprowadził nawet święto tego imienia, a Władysław IV zaprowadził order Niepokalanego Poczęcia. Dnia 26 Maja 1634 papież Urban VIII osobną bullą nadał znaczne odpusty dla członków bractwa akademickiego. Nazywali się powszechnie Sodalisami (Sodalis Marianus). Największą uroczystość obchodziło bractwo dnia 8 Grudnia i w Wielki Piątek, a oprócz tego w dniach poświęconych czci patronów bractwa, jak Św. Kazimierz, Jan Kanty, Św. Katarzyna itd., których imiona podobnie jak w bractwie jezuickiem ogłaszali co miesiąc. Miało ono swoje ustawy wydane przez Ojca bractwa w r. 1635. Każdy członek musiał nosić szkaplerz, co niedziela i święto być obecnym na nabożeństwie bractwa w oratoryum, w zimie o 8 godzinie, w lecie o 7. Uczniowie szkół Nowodworskich, którzy dostarczali największą liczbę członków, zgromadzali się wcześniej o pół godziny dla słuchania czytań duchownych. Co tydzień obowiązani byli spowiadać się, a przynajmniej raz w miesiąc przyjmować Komunią świętą. Spotykając się, witali się słowami: „Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus,“ za co otrzymywali po 50 dni odpustu. Mieli osobną księgę, w którą zapisywano skrzętnie to wszystko, co się do historyi bractwa odnosiło. Liczba urzędów była dość znaczna, a piastowali je to profesorowie akademii lub szkół Nowodworskich, to panicze.

Urzędy te były następujące: Pater Oratorii, Capellanus Oratorii et Confessor, Thesaurarius, Vicethesaurarius, Promotores, Praesidens a w zastępstwie vicarius, secretarius magnus, secretarius minor, vicesecretarius, Consiliarii, pacificatores, visitatores infirmorum, lectores, curatores, invitatores hospitum, praeceptores hospitum, sacristae, cencellarius, vicecancellarius, marschalcus. Synowie najznakomitszych rodzin należeli do bractwa, widzimy między nimi Sobieskich, Kalinowskich, Lanckorońskich, Sapiehów, Koniecpol-

*) Annales Oratorii pietates academici apud Patres Carmelitas Discalceatos conventus S. Michaelis et Joseph Cracoviae erecti.

skich, Ostrorogów itd. W r. 1642 Marek Sobieski był jako uczeń szkół Nowodworskich kanclerzem Oratoryum, Jan Sobieski był również jakimś dygnitarzem, roczniki jednak nie podają bliżej jakim, tylko, że wraz z bratem Markiem, Kalinowskim Samuelem, Stanisławem Koniecpolskim, Zygmuntem Kazanowskim itd. w dzień Św. Mikołaja 1642 zostali wybrani jako „Officiales Oratorii.“ Promotorem Oratoryum był sam rektor. Każdy który na rzecz bractwa dał co najmniej 10 złp., był dobrodziejem i imię jego zapisywano do księgi a po śmierci co rok zasyłano za niego modły. Każda uroczystość, każde święto połączone było z licznemi ceremoniami a przedewszystkiem wygłaszane były mowy to przez profesorów to przez uczniów nawet młodszych ze szkół Nowodworskich, najczęściej uczniów z retoryki na cześć patronów bractwa lub innych Świętych. W Wielki Piątek członkowie, ubrani w białe kapy płócienne, ozdobione wizerunkami Św. Jana Kantego, poprzedzeni berłami akademickiemi, obchodzili w procesyi 7 kościołów ze świecami, z muzyką, śpiewając litanią do Imienia Jezus i inne nabożne pieśni. Wieczór po powrocie odbywały się w oratoryum mowy i czterokrotne biczowanie się. Oprócz tych uroczystości obchodzono tam uroczystości akademickie, pamięć fundatorów, wygłaszano na ich cześć mowy i panegiryki a niektóre z nich nawet ogłaszano drukiem.

Mów tych przechowało się prócz wielu drukowanych współcześnie przeszło 90 w rękopisie, znajdującym się w archiwum biblioteki Jagiellońskiej a były one wygłaszane w oratoryum bractwa między rokiem 1643 a 1698. Wygłaszali je to uczniowie szkół Nowodworskich, albo słuchacze akademii, to wreszcie bakałarze i profesorowie. Treścią ich zwykle pochwała którego z Świętych, najczęściej zaś Matki Boskiej lub Pana Jezusa, Św. Kazimierza, Św. Jana Kantego, Św. Stanisława, Św. Katarzyny, Św. Anny, Św. Gallusa, Św. Młodzianków, to zachęta wypełniania obowiązków w dniach rozpoczęcia półrocza szkolnego. Spotykamy tam także mowy wypowiedziane ku uczczeniu pamięci znakomitych Polaków jak np. Jana Zamojskiego lub ku uczczeniu świetniejszych wypadków narodowych. Różne szczegóły z historyi tego bractwa jako też jego zwyczaje i obyczaje poznać możemy z roczników, jakie prowadziło począwszy od r. 1631 do r. 1783, znajdujących się również w archiwum biblioteki Jagiellońskiej.

Bractwo miało swoją siedzibę w oratoryum OO. Karmelitów Bosych aż do roku 1643. Ponieważ z każdym rokiem wzrastało a pobożne zabawy członków wpływały wiele na podniesienie ducha religijnego i moralności młodzieży, myślała akademia o tem, by się uwolnić od zależności Karmelitów, których trzeba było nieraz zjednywać sobie mowami na cześć ich zakonu lub jego dygnitarzy, jak generałów, wizytatorów, prowincyałów i wybudować własne osobne oratoryum. Kiedy też

skutkiem fundacyi Władysławskiego powstała myśl zbudowania osobnego gmachu dla szkół Nowodworskich, pomyślano nad tem, by w tym gmachu urządzić oratoryum akademickie, któreby służyło tak dla potrzeb szkoły jako też bractwa Sodalisów. A znaleźli się nawet łaskawi fundatorowie, którzy poparli tę myśl, zapisując na ten cel wieczysty fundusz. Z wybudowaniem tego nowego gmachu rozpoczyna się nowy okres w dziejach szkół Nowodworskich i bractwa akademickiego.

V. Kollegium Władysławsko-Nowodworskie.

Po Nowodworskim największym dobrodziejem naszej szkoły był Gabryel Prevancy zwany Władysławskim, należy mu się zatem również choć krótkie wspomnienie. Urodził się w Chełmnie w Prusach z rodziców mieszczańskiego pochodzenia *). Kształcił się najpierw u Jezuitów, następnie w akademii krakowskiej, gdzie w r. 1590 otrzymał stopień bakałarza **). Odznaczając się dobrymi obyczajami, zdolnością i pilnością, zwrócił na się uwagę profesorów. Polecony królowej, dobrodziejce akademii ***), Annie Jagiellonce, został wezwany na dwór Zygmunta III, gdzie mu poruczono edukacyą synów dworzan królewskich. Z zadania swego wywiązywał się jak najlepiej, to też król przeznaczył go na nauczyciela córki swej Anny Maryi. Przedtem jednak wysłał go na dalsze studya do Gracu. Otrzymawszy święcenia duchowne w kraju, udał się za granicę. W Gracu bawił dwa lata, poczem udał się do Rzymu, gdzie otrzymał stopień Dr. teologii. Powróciwszy do kraju, zajął się gorliwie edukacyą królewnej Anny Maryi, kiedy ta jednak przedwcześnie zgasła, przeznaczył go król na nauczyciela syna Władysława. Zanim jednak zajął się wychowaniem królewicza, udał się po raz drugi kosztem króla za granicę do Paryża, i tam poświęcał się nauce prawa. Po powrocie zajmował się edukacyą królewicza przez lat cztery z jak największą korzyścią dla ucznia a zadowoleniem dla ojca. Za co w nagrodę otrzymał uchwałą sejmu z 22 Lutego 1609 szlachectwo i nazwisko Władysławski, utworzone od imienia ucznia wraz z herbem (na prawem czerwonem polu skrzydło orła białego, na lewem, również czerwonem, złota korona). Później był jeszcze nauczycielem królewiczów Jana Kazimierza, Jana Albrechta, Karola Ferdynanda i Aleksandra

*) Krótką historyą jego życia podaje akt nobilitacyi, drukowany w Muczkowskiego: Wiadomość o Władysł. Nowodw. kollegium str. 43.

**) Liber promotionum str. 238.

***) Królowa Anna Jagiellonka darowała w r. 1586 akademii książki prawnicze i 1000 złp. — Conclusiones Univ. str. 365.

Karola. Nic dziwnego też, że otrzymywał od króla w nagrodę dobre beneficia duchowne, przynoszące mu znaczne dochody. Został najpierw proboszczem warszawskim, następnie scholastykiem łęczyckim, kanonikiem płockim, chełmskim i sekretarzem króla. Uskładał też sobie dosyć znaczny majątek, który jeszcze przed śmiercią zapisał na różne cele publiczne. Pamiętał o rodzinie, o swych sługach, o mieście rodzinnem, ale przedewszystkiem pamiętał o akademii i jej zapisał prawie całe swoje, jak mawiał, Władysławstwo, pomny że jej to i nauce zawdzięczał to wszystko, co miał *).

W r. 1630 rozpoczął w tym względzie z akademią układy. Jeździł w tym celu profesor akademii Jan Brożek do Warszawy w lutym 1630 r., a wkrótce potem, bo we Wrześniu t. r. sam Gabryel Władysławski wysłał do akademii swego przyjaciela, również ucznia akademii krakowskiej, Dr. filoz. i prawa Andrzeja Chawłosa, kanonika poznańskiego i warszawskiego. Dnia 5 Września odbyło się posiedzenie profesorów **), na którem w obecności Chawłosa obradowano, na jaki cel najlepiej byłoby użyć fundacyą Władysławskiego, na którą przeznaczał 30.000 tysięcy, i ulokował już tę sumę na dobrach ziemskich, a mianowicie na mieście Izbicy i przyległych wioskach Sokołowo, Długie, Skaszewo, Śmieszewy, Nowa wieś, własności kasztelana, Jana Łowickiego. Uniwersytet przedstawiał potrzebę kilku katedr, przedewszystkiem zaś wskazywał na znane mu dobrze liche umieszczenie szkół Nowodworskich i objawił życzenie, że byłoby bardzo pożądanem, by wystawić dla tych szkół osobny gmach. Zgadzał się na to ks. Chawłos, zgodził się i Władysławski.

Układy jednak i zapis urzędowy fundacyi nie przyszły do skutku, bo stanęła temu na przeszkodzie śmierć fundatora, która nastąpiła 16 Lipca 1631 roku w Chełmży. Dzień przed śmiercią jednak napisał krótki testament, w którym objawił swą ostatnią wolę. Testament ten podaje w Materyałach źródłowych ***), przytaczam tylko ustęp odnoszący się do akademii: „Fundacyją moją w Akademiej krakowskiej, aby do skutku przywiedziono według intentiej mej, o krórej JM. X. Kanonik Warszawski, X. Chawłos i X. Prowincyał Franciszkański dobrze wie, choćby i więcej dać nad trzydzieści tysięcy, które są u JM. Pana Łęckiego.“ Exekucyą testamentu polecił królowi samemu, o co go już dawniej prosił, stosownie do instrukcyi, jakiej mu udzielą X.

*) Testament Władysławskiego i mowa Marka Sobieskiego. (Ob. Materyały zródłowe N. XV i XXI).

**) Documentorum et Conclusiorum Univ. Crac. Compendium (Materyały źródłowe N. XIV).

***) Materyały źródłowe N. XV.

Chawłos, Prowincyał Franciszkański i sługa Władysławskiego, Wężowski, którzy o wszystkich jego zapisach mają dobrą informacyą.

Zanim jednak przyszło do potwierdzenia zapisu, umarł sam Zygmunt, dopiero następca jego a uczeń Władysławskiego, zatwierdził fundacyą jego na rzecz akademii osobnym dokumentem z d. 6 Maja 1633, wydanym w Warszawie, mianowicie zatwierdził dawny zapis w kwocie 30.000 na Izbicy z przyległościami, mający przynosić rocznie 1.800 złp. i dodał do tego jeszcze 20.000, również z majątku, pozostałego po Władysławskim, przeznaczając je przedewszystkiem na przeniesienie szkół Nowodworskich w dogodniejsze miejsce *). Potwierdził też rozkład zapisu uczyniony między akademią a X. Chawłosem w roku 1630 a później z ks. Janem Raciborskim, dziekanem warszawskim w r. 1632, który po śmierci fundatora najwięcej zajmował się egzekucyą testamentu. Sumę 20.000 ulokowała akademia zaraz na wsi Korabniki na 7%, dochód zatem fundacya cała przynosiła rocznie 3.200 złp. Rozkład funduszu uczyniony przez Raciborskiego był następujący: **)

Pro primo Cursista	400	złp.
Pro secundo Cursista	400	„
Pro Historico annuo et Chronographo	200	„
Pro Casista	200	„
Pro Geometro, Geographo et Fortificatore	300	„
Pro Justituista Canonico	200	„
Pro Justituista Civili	200	„
Pro Musicae Exercitio	50	„
Provisori Lecturarum	100	„
Bursistis Culmensibus	300	„
Pro augendo stipendio tribus classicis	100	„
Pro missa annua feriali	100	„
Pro lignis in classibus	50	„

Pro Calculatoribus et Revisoribus annuarum Lecturarum cuiusque Professionis 6 aut 4 flor. 50.

Pro reparatione classium transportatarum vel censu aequivalenti reddendo Academiae aliisque occurentibus, quod restat.

Zostawała zaś na budynek szkół Nowodworskich rocznie 550 złp., dodawszy do tego zapis dla profesorów szkół Nowodw. 100 złp., na drzewo do klas 50 złp., prowizorowi na mszę rocznie 100 złp., suma przeznaczona na szkoły Nowodworskie wynosiła rocznie około 800 złp. W myśl fundacyi starała się też akademia o lepsze pomieszczenie szkół

*) Fundatio Vladislaviana (Materyały źródłowe N. XVI).

**) Metrica Novodvorsciana N. 111, p. 169 (Materyały źródłowe N. XVII).

Nowodworskich. Dnia 2 Czerwca 1636 powzięła uchwałę, by na ten cel przeznaczyć dwa domki na ulicy Św. Anny, położone naprzeciw kościoła a przylegające do Collegium Maius (gdzie dziś Bibl. Jagiell.)*) i obok nich położoną kamienicę. Owe dwa domy należały do akademii od r. 1618, a zapisał je Adam Romer Stężycki, jeden z pierwszych profesorów szkół Nowodworskich w r. 1588, kamienicę zaś, przylegającą do nich, kupiła akademia od wdowy po Stanisławie Goły za sumę 3.050 złp.**). W tyle stykały się owe domy z Bursą niemiecką, założoną przez Jana z Głogowa w r. 1483, zwaną także Bursą Nową (gdzie dziś ogródek między bibl. Jagiell. gimnaz. Św. Anny a Collegium Novum). Za odstąpienie tych budynków na szkoły, miał w przyszłości Prokurator akademii odtrącać 400 złp. z dochodu rocznego, przeznaczonego przez Władysławskiego na odrestaurowanie klas. Domy te zburzono a w miejsce nich wybudowano nowy gmach. Budowę rozpoczęto w r. 1638 a skończono w r. 1643. Na ten cel przeznaczył Władysław IV., wracając w r. 1638 z Wiednia przez Kraków ***), także sumę jednorazową 2.500, którą akademia miała otrzymać z dochodów żup wielickich †). Rektor, Jakób Najmanowicz, zapisał także na budowę szkół Nowodworskich 1000 złp.

W tym czasie, kiedy myślano o budowie nowego gmachu dla szkół Nowodworskich, bractwo akademickie Sodalisów otrzymało znaczny zapis, bo sumę 10.000 złp. od Stanisława Garwaskiego, kanonika katedralnego krakowskiego, żarliwego czciciela Matki Boskiej. Sumę tę zapisał testamentem w r. 1637 i ulokował ją na dobrach Iłkowice, posiadłości starosty Piotra Szyszkowskiego, wykonawcą zaś woli mianował kanonika Alberta Serebrzyskiego. Ponieważ bractwo nie miało swego umieszczenia, bo oratoryum dotychczasowe należało do OO. Karmelitów Bosych, akademia postanowiła za zgodą Serebrzyskiego przeznaczyć dochód roczny z fundacyi Garwaskiego na budowę i urządzenie własnego oratoryum w budynku szkół Nowodworskich, na pierwszem piętrze od frontu. Oratoryum to, dzisiejszy amfiteatr, miało pełnić podwójną służbę, miało być kaplicą szkolną dla uczniów szkół Nowodworskich, a zarazem oratoryum bractwa Sodalisów. Budową kierował murarz Jan Lajtner z Kazimierza pod nadzorem Prokuratorów akademii: prof. Dr. teol. Alberta

---

*) Conclusiones Collegii Maioris (1592—1681) p. 107 i Rationum Univers. lib. ab anno 1625—1677 str. 216, 239 (Materyały źródłowe N. XVIII i XIX).

**) Conclusiones Univers. str. 332.

***) Witał króla w imieniu akademii profesorów djalektyki w szkołach Nowodworskich, Mikołaj Sulikowski, potem mowa ta ogłoszona została drukiem, kosztem fundacyi Nowodworskiego (Metrica Novodv. str. 605).

†) Rationum Univers. lib. ab anno 1625—1677.

Boroviusza i Zygmunta Gregorowicza, profesora w szkołach Nowodworskich w l. 1619—1621, robót stolarskich dostarczył Adam Jakubkowicz. Prokurator akademii w zapiskach swych bardzo niepochlebnie wyraża się o Lajtnerze i jemu przypisuje winę, że budowa trwała tak długo, natomiast nie szczędzi pochwał Jakubkowiczowi. Lajtner złożył przy rozpoczęciu budowy 10.000 złp. kaucyi i zobowiązał się ukończyć budowę w przeciągu dwóch lat. Ponieważ nie dotrzymał kontraktu, utracił kaucyą, wytoczył jednak proces akademii przed sądem królewskim w Warszawie, a ten wyrokiem z roku 1641 zwrócił mu kaucyą, ale pod warunkiem, że w przeciągu roku dokończy budowy.

Kiedy budowa gmachu szkolnego została ukończona, i oratoryum Sodalisów urządzone, nastąpiło uroczyste poświęcenie budynku i przeniesienie klas z Bursy Nowej do nowego gmachu na ulicy Św. Anny. Uroczystość ta jak również przeniesienie oratoryum z klasztoru OO. Karmelitów, odbyła się dnia 2 Czerwca 1643 r. za rektoratu Jakóba z Uścia Papeukoviusza, prof. Dr. teol. i prawa a prowizoryatu Vitelliusza, niegdyś (1617—1619) profesora w szkołach Nowodworskich.

W nowo zbudowanem i poświęconem oratoryum, odprawił Mszę Św. prof. Dr. medycyny Krzysztof Sapelius, kanonik katedralny, przy odgłosie muzyki katedralnej*). Oprócz młodzieży i wszystkich profesorów akademii, było obecnych bardzo wiele gości, umyślnie zaproszonych, jużto rodziców uczniów, jużto wybitniejszych dygnitarzy. Między nimi znajdowali się bracia Gembiccy Piotr, biskup krakowski i Andrzej biskup łucki, wielcy przyjaciele akademii, Tomasz Oborski, biskup leodicejski, sufragan Mikołaj Oborski, kanonicy Albert Koryciński, Albert Serebrzyski, Samuel Płaza, prowincyałowie OO. Bernardynów i Dominikanów, przełożeni innych zakonów, Stefan Koryciński, senat krakowski, prokonsul miasta i t. d.

Po Mszy Św. i odśpiewaniu hymnu do Ducha Św., wystąpił z mową Marek Sobieski, który w tym roku ukończył właśnie szkoły Nowodworskie i przeszedł wraz z bratem na wydział filozoficzny. W mowie tej zwróconej do króla, wprawdzie nieobecnego, wychwala jego zasługi i opiekę nad tą szkołą, która mu zawdzięcza ów nowy wspaniały gmach. Wielbi także zasługę pod tym względem Władysławskiego, kreśli smutny obraz budynku przeznaczonego dotychczas na szkoły itp. Po nim zabrał głos brat Marka Jan Sobieski, dziękując licznie zebranym gościom za udział w uroczystości. Cała ta uroczystość trwała trzy godziny. Po południu odbyło się przeniesienie szkół również uroczyście. Uczniowie, których liczba wynosiła 1131 pod kierownictwem prowizora

*) Radymiński — Annalium Almae Acad. Crac. cent. IV. p. 442.

Jakóba Vitelliusa i profesorów w gramatyce, Jana Garnuchowskiego i Grzegorza Gostomiowskiego, w poetyce: Jana Radzkiego, w retoryce: Krzysztofora Ziomkowicza, w dialektyce: Sebastyana Stryjewicza, zabrawszy obrazy swych patronów ze ścian swych klas w Nowej Bursie, postępowali do nowego gmachu na ulicy Św. Anny w uroczystym pochodzie, ze świecami palącymi się w ręku, śpiewając pieśń pobożną. Przybywszy do gmachu, udali się do swych nowych klas, gdzie znaleźli o wiele wygodniejsze pomieszczenie niż w Bursie Nowej. W następnym roku uchwaliła akademia wystawić statuę spiżową Władysławowi IV. nad bramą nowego gmachu przeznaczonego na szkoły Nowodworskie, który odtąd nosi powszechnie nazwę kollegium Władysławskie lub kollegium Władysławsko-Nowodworskie. Rektor a zarazem prowizor Nowodworski, Vitellius, sprowadził nawet w tym celu Włocha z Wenecyi, Klemensa Molly, ugodził się z nim, by wystawił statuę za 300 talarów (około 2500 złp.), zawarł kontrakt w Lipcu 1644 i dał mu zadatku 100 talarów *). Co się jednak dalej stało, nie wiadomo, to tylko pewne, że postawienie pomnika nie przyszło wcale do skutku.

Nazywano gmach ten kollegium, bo w nim obowiązani byli mieszkać profesorowie, uczący w klasach **). Na ten cel służyły 4 sale frontowe parterowe, dwie po jednej, dwie po drugiej stronie. Pierwsza sala po lewej ręce od wejścia, gdzie dziś mieszkanie tercyana, składała się z dwóch pokoików, z jednem wejściem z sieni, przeznaczonych dla dwóch profesorów gramatyki. Nie wszyscy jednak profesorowie mogli mieszkać w szkolnym budynku, gdyż często zwłaszcza profesorowie uczący w dialektyce lub retoryce, wybierani byli na prowizorów burs lub seniorów szkół parafialnych, a jako tacy musieli mieszkać w swej szkole lub bursie. Często także mieszkali w mieście, pełniąc obowiązek guwernerów paniczów.

Budynek szkolny wyglądał mniej więcej tak samo jak dzisiaj, nie ulegał bowiem prócz licznych reparacyi znaczniejszemu przebudowaniu. Nie miał tylko skrzydła od plant, które dobudowano dopiero w czasach austryackich, w r. 1855. Wewnątrz podobny jest z wejrzenia do wnętrza biblioteki Jagiellońskiej lub Collegium juridicum, tu i tam znajdują się w około ganki, wsparte na kamiennych filarach. W tyle dziedzińca, znajdowały się cztery klasy, dwie na dole, dwie na górze. Na dole po lewej ręce była poetyka, po prawej gramatyka, na piętrze nad poetyką była retoryka, nad gramatyką dialektyka. Między gramatyką a poetyką był korytarz sklepiony, prowadzący na małe podwórko znajdujące się w tyle gimnazyum.

---

*) Radymiński — Annalium cent. IV. p. 443.

**) Metrica Novodvorsciana p. 17.

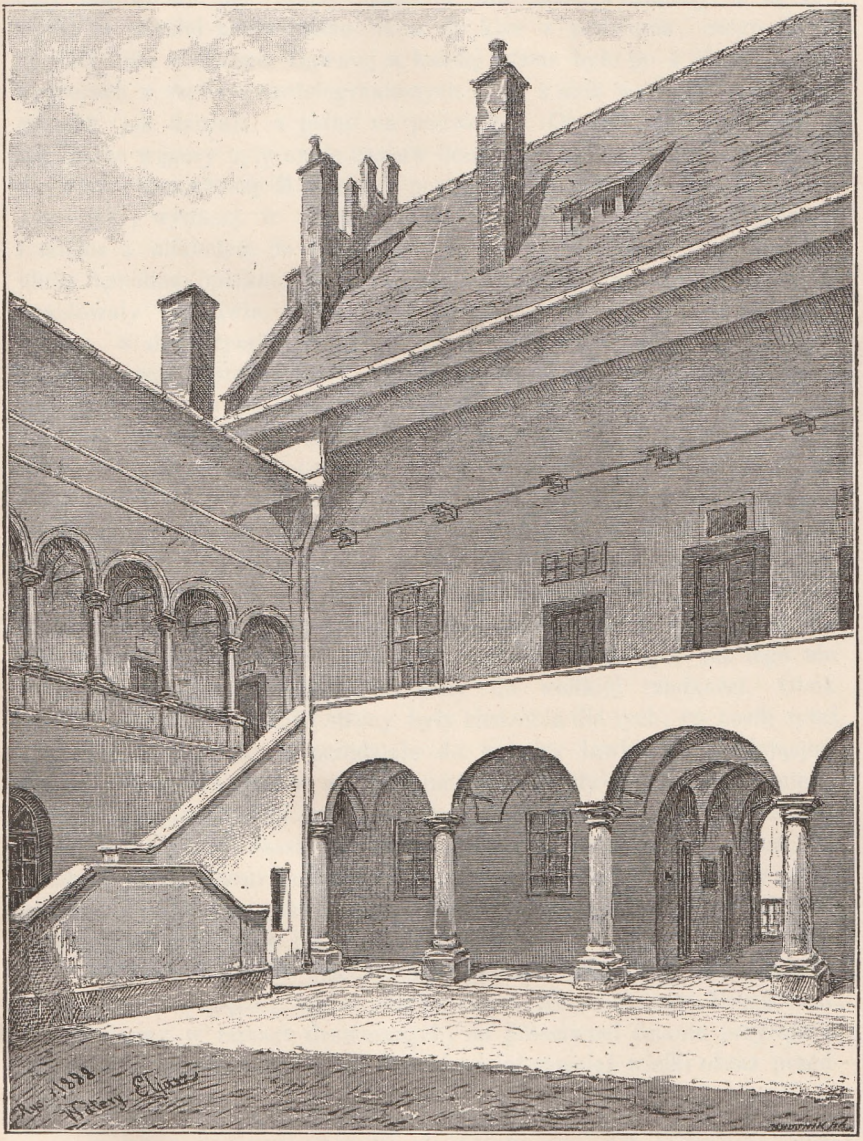

Rysował Walery Eljasz.

Dziedziniec gimnazyalny.

Między dialektyką a retoryką był mały pokoik, przeznaczony na skarbiec, w którym przechowywano naczynia kościelne i szaty, jak kielichy, monstrancye, kapy, ornaty, dalmatyki i t. p. potrzebne do oratoryum. Klasy były tak wielkie jak dzisiaj i zupełnie tak samo wyglądały, z tą różnicą, że później zamurowano okna do klas z podworca, czego ślady do dziś dnia widoczne. Dawniej w każdej klasie było po 4 okna, o 4ch kwaterach a szybach sześciograniastych; trzy z nich wychodziły na tyły gmachu (jak dzisiaj), a jedno na podworzec. Obramowanie drzwi czyli tak zwane węgary były aż do czasów liceum kamienne. W gramatyce były na ścianie dwa obrazy M. Boskiej, portret Łukasza Piotrowskiego, autora gramatyki, wydanej w r. 1634. a używanej aż do reformy Kołłątaja i tablica z alfabetem do formowania liter.*) W poetyce znajdował się obraz Appolina, opiekuna poezyi i tablica z alfabetem greckim. W retoryce znajdowały się dwie tablice cum planisphaeriis i jakieś dwa stare obrazy, w dialektyce pięć tablic, dwie inveniendi medii, trzecia Porphyrii, czwarta propositionum oppositarum a piąta epactarum i jakieś trzy stare obrazy na ścianach. W klasach podobnie były ławki jak i dzisiaj, wygodne w retoryce i djalektyce, bo w tych było mniej uczniów. W gramatyce i poetyce mieli ławki tylko synowie znakomitych, szlacheckich lub mieszczańskich rodzin, noszący tytuł magnifici, generosi, lub domini, reszta zaś siedziała na małych niskich ławeczkach, bez oparcia z przodu i tyłu, rozciągniętych wzdłuż klasy, na których siedzieli plebejusze pisząc na kolanach wykłady profesorów. W dwóch niższych klasach obok pieca było marmurowe podniesienie, na którem co Sobota odbywała się smutna operacya. W retoryce i dialektyce już tego nie było, bo tam kary cielesne należały do wielkiej rzadkości. Obok katedry z jednej i drugiej strony były siedzenia dla tych, co nosili tytuł magnifici i generosi, w przedziale do katedry ławki dla tytułujących się domini tj. dla synów mniej zamożnej szlachty lub bogatych mieszczan. Na końcu każdej ławki siedzieli dekuryonowie. Zwykle dzielono uczniów klasy na: classis patriciorum maiorum Romanorum; prima, secunda et tertia classis Romanorum equitum i na senatus Graecorum major et minor. Podział na pars Romana i Graeca były powszechny w szkołach polskich tak jezuickich jak i akademickich.

Na prawej stronie dziedzińca na ścianie, gdzie się dzielą schody prowadzące na piętro, wisiał wielki obraz Niepokalanego Poczęcia N. Maryi Panny w ramach drewnianych, na przeciwnej ścianie przylegającej do bibl. Jagiellońskiej (Coll. Maius) wisiał również wielki obraz przed-

*) Opis budynku na podstawie rachunków Prowizora i Prokuratora na szkołę i oratoryum, spisu rzeczy znajdujących się w oratoryum w r. 1786, opisu Putanowicza, Muczkowskiego i dzisiejszego stanu.

stawiający Chrystusa Ukrzyżowanego. Nad drzwiami skarbca wisiał obraz św. Anny. Na froncie gmachu była kaplica zwana oratoryum. Prowadziło do niej dwoje drzwi. Od ulicy było w niej 6 okien o 5 kwaterach, z szybami tafelkowymi, oprawionymi w ołów, na dziedziniec wychodziło 5 okien, trzy o sześciu kwaterach, dwa o 4ch również tafelkowych w ołów oprawionych. Posadzka była kamienna, kwadratowa a sufit z desek, malowany, po ścianach zaś wisiały obrazy przeważnie treści religijnej. Między oknami średniemi, przy ścianie od kościoła św. Anny, był wielki ołtarz, w którym był obraz Niepokalanego Poczęcia N. Maryi Panny, gdyż pod tem wezwaniem było bractwo a właściwie arcybractwo Sodalisów. Matka Boska przedstawiona była w srebrnej sukience ze złotym księżycem. Do tego obrazu była zasuwa przedstawiająca Zwiastowanie Matki Boskiej. Obok głównego ołtarza były dwa boczne. Przy ścianie przylegającej do Biblioteki Jagiellońskiej stał ołtarz św. Kazimierza, przy przeciwnej ścianie (od plantacyj) ołtarz św. Katarzyny, patronki nauk i filozofów. Przed ołtarzami były balaski z prętów żelaznych.

Do dziś dnia przechowały się pod ławkami amfiteatralnemi ślady mens i malowidła obok ołtarza. Po bokach ołtarza św. Kazimierza widoczne są malowidła, przedstawiające personifikacyą ojczyzny (anioł-kobieta z skrzydłami, trzymająca orła polskiego), trzymającą napis: Meam defendam patriam; na lewo personifikacya akademii, podobna do pierwszej, trzymająca berła akademickie i napis: Meam servabo magistram. Po bokach ołtarza św. Katarzyny widać personifikacyą trzymającą berło, wieniec i tablicę z napisem: Magistra scientiarum, z prawej strony personifikacyą z krzyżem i napisem: Magistra fidei. U sufitu wisiały srebrne kandelabry. Na ścianach obok drzwi dwie kropielnice z czarnego marmuru, obok ścian kilka konfesyonałów, prócz tego trzy szafy na aparata, potrzebne do codziennego użytku w oratoryum. W środku było kilka ławek do siedzenia, podobnie jak w kościele, jednem słowem wyglądało oratoryum jak kaplica.

Pod schodami na dole były dwie małe celki, jedna po prawej stronie (gdzie dziś tercyan sprzedaje wiktuały dla uczniów) służyła na mieszkanie dla stróża szkolnego, druga z przeciwnej strony służyła na schowanie różnych rzeczy potrzebnych do szkoły.

Takie urządzenie gmachu było aż do czasów Komisyi edukacyjnej. Kiedy Szwedzi zajęli Kraków w r. 1655, major szwedzki, Mehl, z Gdańska obrócił klasy kollegium Władysławsko-Nowodworskiego na stajnie dla koni i mieszkanie żołnierzy.*) Tak trwało aż do 30 Sierpnia 1657, skut-

*) Radymiński Annales Acad. cent. IV r. 1659.

kiem tego gmach uległ znacznemu zniszczeniu, a restauracyą zajął się prowizor Łukasz Piotrowski. Podobny los spotkał te szkoły w czasie konfederacyi barskiej. Moskale przybywszy do Krakowa w r. 1769 przeznaczyli również nasz budynek na swe pomieszczenie.*)

Zanim zapoznamy się z organizacyą szkoły, z uczniami i profesorami, trzeba wspomnieć jeszcze przynajmniej o ważniejszych fundacyach, jakie powstały po fundacyi Władysławskiej.

W r. 1639 Andrzej Tarło, herbu Topor, kanonik katedralny krakowski i proboszcz tarnowski zapisał dla profesorów Nowodworskich rocznie 200 złp. żądając od nich, by codziennie w godzinach rannych przy rozpoczęciu nauki wraz z uczniami odmówili na jego intencyą litanią do Matki Boskiej. Sumę 5000 złp., na ten cel przeznaczoną, ulokował na dobrach Poręba.**)

Przed r. 1643 powstała nieznana nam bliżej w szczegółach fundacya Rudnickiego w sumie 1000 złp. ulokowana na dobrach, przynosząca profesorowi retoryki 60 złp. rocznego dochodu.***)

W r. 1646 za prowizoratu Jana Brożka, Grzegorz Jan a Łasko Zdziewojski, Prof. Dr. fil. i teol., prebendarz w Kętach, proboszcz w Pisarzowicach zapisał dla biednych uczniów szkół Nowodworskich na papier sumę 500 złp., ulokowaną na wsi Ostrowce a przynoszącą dochodu rocznego dla prowizora 5 złp., dla biednych uczniów 25 złp., dla kapelana Oratoryum za pięć mszy 5 złp. Za co uczniowie obowiązani byli co kwartał odmówić w oratoryum litanią do M. Boskiej.†)

W r. 1688 Jan Toński, Dr. fil. i medycyny zapisał dla prowizora i profesorów sumę 6000, ulokowaną na 6% na kamienicy w Krakowie, później na dobrach Sierakow, Dziekanowice, Gaiska, Zalesie, Grabowa, a od r. 1699 przeniesiono ją na dobra Gorenica i Zawada.††) Ponieważ fundacya ta przyszła do skutku za prowizoratu Winklera nazywano tę fundacyę w wieku XVIII fundatio Winklariana. Przynosiła dochodu rocznego 360 złp.

W r. 1692 Jan Strączkowski, kanonik przy kościele św. Michała na Zamku, proboszcz krzęciński zapisał również dla profesorów sumę 4000 złp., przynoszącą 280 złp. rocznego dochodu. Sumę tą ulokował na synagodze w Wodzisławiu.†††)

---

*) Metrica Novodvorsciana str. 788.
**) Metrica Novodv. str. 46.
***) Metrica Novodv. str. 613.
†) Metrica Novodv. str. 21, 27.
††) Metrica Novodv. str. 31.
†††) Metrica Novodv. str. 54.

W r. 1728 Maciej Federowicz*) Prof. Dr. Teol., kanonik przy kościele św. Anny i św. Floryana, proboszcz w Proszowicach, dawniej w l. 1714—1718 profesor w szkołach Nowodworskich, zapisał dla profesorów sumę 1000 złp. przynoszącą rocznie 50 złp. Suma ta ulokowaną została na dobrach Potok, należących do Konarskich.

Takie było mniej więcej uposażenie tej szkoły, nie licząc mniejszych jednorazowych darów na rzecz szkoły lub oratoryum. Oratoryum miało swoje własne fundusze, których podstawą była fundacya Garwaskiego w sumie 10.000 złp., datki członków bractwa Sodalisów i inne pomniejsze to na wino do oratoryum, to dla kapelana i t. d. I tak np. Jakób Witellius, prowizor Nowodworski zapisał w r. 1654 100 złp. na wino do mszy św. w oratoryum,**) w r. 1724 Marcin Ośliński również prowizor Nowodworski zapisał 1000 złr.***) dla kapelana oratoryum, który miał za to odprawić rocznie 4 msze św. za duszę Stanisława i Reginy Laskiewiczów. Obie te sumy ulokowane były: pierwsza na ogrodzie w Nowej wsi przynosząc dochodu rocznego 7 złp., druga na roli, również na Nowej wsi, zwanej Pokrzywińskie i Kudzbiegowskie. Gruntami tymi zawiadywał sam kapelan albo je wydzierżawiał.†)

Trudno wymieniać porządkiem chronologicznym różne wypadki, zaszłe w tej szkole. Materyałów nie brak tak dalece, że możnaby na ich podstawie ułożyć kronikę wypadków i na każdy rok byłoby coś do zanotowania. Ale podobna praca byłaby za obszerna a może nawet i zbyteczna.

VI. Prowizorowie.

Szkoły Nowodworskie należały ściśle do akademii, były szkołą przygotowawczą do wydziału filozoficznego. Najwyższą też władzą szkolną dla nich był biskup krakowski, jako kanclerz akademii. Jego obowiązkiem było, być stróżem praw i swobód akademickich i przewodniczyć egzaminom w celu otrzymania stopnia magistra. Zazwyczaj jednak biskup nie pełnił tego obowiązku sam, ale zastępował go jeden z profesorów akademii, tak zwany prokanclerz, polecony przez akademią biskupowi do zatwierdzenia. Był albo jeden prokanclerz dla całej akademii albo czterech, dla każdego wydziału osobny. Właściwą jednak

*) Metrica Novodv. str. 58.

**) Metrica Novodv. str. 35, 37.

***) Metrica Novodv. str. 40.

†) Do kapelana oratoryum należało odprawianie codziennie mszy św. dla młodzieży szkół Nowodworskich i dozór nad skarbcem i oratoryum. Za to pobierał około 200 złp. rocznie.

władzą dla szkół Nowodworskich jak również dla całej akademii i jej kolonii był rektor, wybierany z pośród grona kollegium większego na każde półrocze dnia 24 Kwietnia tj. w dzień Św. Jerzego i 16 Października tj. w dzień Św. Gallusa. On czuwał nad wykonaniem ustaw akademickich, doglądał administracyi funduszów i był sędzią w sprawach cywilnych i mniejszych kryminalnych. Podlegali mu profesorowie, uczniowie, bedele, księgarze i drukarze, introligatorzy a od r. 1746 także cech malarski. W jego ręce składali uczniowie przysięgę imatrykulacyjną, że będą wypełniali ustawy akademickie. Jako sędzia karał profesorów i uczniów i inne osoby podległe jego jurysdykcyi. Od jego wyroku apelować można było do zgromadzenia konsyliarzy, które odpowiadało dzisiejszemu senatowi akademickiemu a nawet do zgromadzenia wszystkich profesorów. Administracyą funduszów i budynków akademickich, w ogóle sprawami gospodarskiemi zajmował się jeden ze starszych profesorów, zwany Prokuratorem.

Po rektorze bezpośrednią władzą dla szkół Nowodworskich był tak zwany Prowizor Nowodworski, którego urząd podobny był do dzisiejszego dyrektora. W pierwszym roku po założeniu szkół prywatnych obowiązki przywiązane do tego urzędu pełnił sam rektor, ale już w r. 1589 ustanowiono tak zwanego prefekta ad dubia resolvenda et disciplinam retinendam, wybieranego co półrocze. W ustawach wydanych za rektoratu Dobrocieskiego nazywa się dyrektorem. Wybierany był w Październiku co trzy lata z grona profesorów kollegium większego a miał nim być tylko vir gravis et doctus. Oprócz swych obowiązków dyrektorskich obowiązany był czytać uczniom retoryki i dialektyki wielki katechizm w dniach przedświątecznych. Od r. 1617 tj. od fundacyi Nowodworskiego nosi stale tytuł prowizora. Odtąd ma ściśle określone swe obowiązki, które zwiększają się jednak w miarę, jak szkoła się rozwijała, przybywała liczba klas i uczniów i wzrastały fundacye. Odkąd oratoryum i bractwo akademickie Sodalisów umieszczone było w gmachu szkół Nowodworskich, przybył nowy obowiązek przewodniczenia bractwu i opiekowania się oratoryum i jego funduszami. Urząd prowizora zwłaszcza w tych czasach, kiedy upadały wydziały akademickie a szkoły Nowodworskie cieszyły się popularnością i wielką liczbą uczniów, był bardzo zaszczytny i ubiegali się o ten urząd nalepsi z profesorów. Z wykazu, który niżej podaję, poznać można, że prawie wszyscy byli kilkakrotnie rektorami i to bardzo często równocześnie.

Był wybierany z pośród grona starszych i poważniejszych teologów lub prawników z kollegium większego. Urząd jego trwał początkowo rok, później 3 lata, wreszcie tak długo, jak długo życzył sobie sam prowizor lub akademia. Oprócz wykładów na swoim wydziale miał nadzór nad naszą szkołą, od niego zależni byli profosorowie i ucznio-

wie. W porozumieniu z profesorami kollegium większego układał i ogłaszał drukiem na każde półrocze program nauki zwany Ordinatio lectionum, Synopsis albo Oeconomia classium. Przewodniczył dwa razy do roku egzaminom publicznym tak zwanym promocyjnym, które odbywały się na Św. Wojciecha i Św. Jana Kantego. On dobierał profesorów i według potrzeby ich odmieniał. Napominał profesorów i uczniów a kiedy jego napomnienia nie skutkowały, cytował ich przed sąd rektorski. Obowiązany był dwa razy w tygodniu odwiedzić klasy i odprawiać wszelkie uroczyste nabożeństwa w oratoryum. Zarządzał funduszami szkoły i wypłacał pensyę profesorom. Prowadził księgi i rachunki, z których zdawał sprawę przed komisyą złożoną z rektora i czterech dziekanów. Zarządzał funduszami szkoły w Tucholi i miał nad tą szkołą opiekę; zarządzał także funduszami, przeznaczonymi przez Nowodworskiego na utrzymanie Tucholczyków i miał nad nimi nadzór. W metryce Nowodworskiej zapisywał wydatki na profesorów, alumnów Nowodworskich i inne wydatki przywiązane do tej fundacyi, notował wszelkie ważniejsze wypadki zaszłe w szkole, przedewszystkiem zaś prace nadobowiązkowe profesorów, którymi były albo oracye albo urządzanie z uczniami przedstawień teatralnych itp. Jeden zapisuje to obszerniej, drugi zbyt nieraz lakonicznie. Oprócz tej księgi prowadzili inne księgi, w których zapisywali wydatki i dochody z innych fundacyi. Jeżeli potrzeba było restauracyi budynku, zajmował się tem także Prowizor w porozumieniu z Prokuratorem akademii. Mieszkał w kollegium większem a oprócz obowiązków profesora i prowizora był zazwyczaj proboszczem lub kanonikiem przy jednym z kościołów akademickich. Do jego urzędu przywiązany był dochód 197 złp. a mianowicie 72 złp. z fundacyi Nowodworskiego, 60 złp. z fundacyi Tońskiego, 5 złp. z fundacyi Zdziewojskiego i 60 złp. z fundacyi Garwaskiego, jako przełożonemu oratoryum. Oprócz tego dzieli się z profesorami dochodem z opłat szkolnych uczniów.

Zastępował go często w obowiązkach prowizora tak zwany wiceprowizor. Do XVIII wieku rzadko byli wybierani, dopiero od prowizoratu Jurkowskiego stale. Jakie były ich atrybucye i ich dochody, nie wiadomo, nazwa ich jednak świadczy, że byli zastępcami prowizorów. Byli to także profesorowie z kollegium większego i zwykle wybierani byli na następców prowizorów, których zastępowali. Jacy byli pierwsi prefekci i dyrektorowie, nie wiemy, mogę podać tylko wszystkich prowizorów i wiceprowizorów od r. 1617, oto ich szereg:

1) Jakób Janidło z Bożęcina, Prof. Dr. obojga praw, proboszcz gołaczewski, kanonik sandecki, protonotaryusz apostolski, prokanclerz akademii, rektor (3 razy) w latach 1614, 1618 i 1619, żarliwy obrońca praw akademii w obec Jezuitów, twórca fundacyi 3000 złp. ulokowanej

na Nasiechowicach a przeznaczonej dla uczniów z Bożęcina. Był prowizorem od r. 1617 aż do śmierci, która nastąpiła 31 Grudnia 1619 r.

2) Bazyli Goliński (Golinius, Golinensis), w r. 1575 Dr. fil., później senior szkoły N. Panny Maryi, senior bursy Pauperum, collega major, kanonik katedr. krak., proboszcz kollegiaty Św. Floryana, rektor (4 razy) w latach 1617, 1618, 1622, umarł 20 Czerwca 1625. Prowizor od r. 1620—1624.

3) Jakób Najmanowicz z Krakowa, Prof. Dr. ob. prawa, doktorat filoz. otrzymał w akademii paryzkiej, uroczysta nostryfikacya w akad. krak. w r. 1605, kanonik kat. krak., archidyakon pilecki, prokanclerz, rektor 16 razy w l. 1621, 1623, 1625, 1628, 1631, 1632, 1634, 1641, umarł 23 Listopada 1641 r. Prowizorem był od r. 1624—1626.

4) Adam Opatovius (Opatoviensis), Prof. Dr. teologii; dr. filoz. w r. 1598, dziekan kollegium Św. Anny, kanonik kat. krak., prokanclerz, rektor 6 razy w l. 1630, 1631, 1635, 1636, umarł 4 Listopada 1647. Prowizorem był po raz pierwszy 1626—1634.

5) Jakób Vitellius z Przeworska, Prof. Dr. teol., dr. filoz. w r. 1615, collega major, Orator Tylicianus, kanonik kat. krak., prokanclerz akad., rektor 6 razy w l. 1643, 1644, 1646, 1647, umarł 6 Kwietnia 1648. Prowizorem był po raz pierwszy od r. 1634—1637. (Vir candidus, linguarum peritus, ut nihil sit, quod ad ipsius laudes egregias requiratur).

6) Adam Opatovius (jak wyżej) po raz drugi w roku 1637—39, zastępował go wiceprowizor Jakób Piotrowicki, naówczas Profesor Tylicianus, kanonik przy kościele Św. Anny i Proboszcz przy kościele Św. Ducha w Bieczu.

7) Jakób Piotrowicki z Biecza, Prof. Dr. teologii, Orator Tylicianus, kanonik przy kolleg. Św. Anny, dziekan kolleg. W. Świętych, kanonik przy kościele Św. Floryana, proboszcz kościoła Św. Ducha w Bieczu (Vir magni iudicii ad haec bonus et rectus). Prowizorem był od r. 1639—1643, umarł 1643.

8) Jakób Vitellius (jak wyżej) po raz drugi od r. 1643—1648, tj. aż do śmierci (non volens sed inductus authoritate Universitatis).

9) Adam Jacek Draski z Tyczyna, Prof. Dr. teol., dr. filozofii w r. 1618, prof. języka greckiego, kanonik przy kościele Św. Anny, Sententiarius, dziekan kolleg. Św. Floryana, (modestissimus homo canonicatum Cracoviensem bis noluit). Prowizor w r. 1648—1649.

10) Jan Brożek z Kurzelowa, Prof. Dr. teol., dr. filoz. w r. 1609, senior szkoły W. Świętych, kanonik kat. krak, proboszcz staszowski i międzyrzecki, rektor w r. 1652, słynny matematyk i astrolog (ob. monografią p. t. Jan Brożek, akademik krakowski, jego życie i dzieła ze szczególnem uwzględnieniem prac matematycznych, napisał Jan

Franke. Kraków 1884 wyd. Akad. Umiej. Prowizorem był od r. 1649 do 1652, umarł 21 Listopada 1652.

11) Grzegorz Modliński, Prof. Dr. teol. dr. filoz. 1618, collega major, prowizor bursy filozof., proboszcz przy kollegiacie Św. Anny, umarł 1658. Prowizorem był od r. 1653—1658, (vir rectus et doctus).

12) Stanisław Jurkowski z Łowicza, Prof. Dr. teol., dr. filoz. w r. 1626, Prof. w kolleg. Lubrańskiego w Poznaniu, później collega minor i major, proboszcz kolleg. Św. Floryana, rektor 5 razy w l. 1659, 1665, 1666, umarł 1669. Prowizorem był od roku 1658—1666 (zrezygnował). Zastępował go często wiceprowizor Jan Radzki (ob. niżej).

13) Andrzej Kucharski, Prof. Dr. teol., dr. filoz. 1632 collega min. i maj., proboszcz kolleg. WW. Świętych, kanonik kat. krak., rektor 10 razy w l. 1662, 1663, 1664, 1670, 1676, 1678, 1679, umarł 9 Maja 1679. Prowizorem był od r. 1666—1679; a ponieważ zajęty był sprawą kanonizacyi Św. Jana Kantego, zastępował go wiceprowizor Jan Radzki.

14) Łukasz Piotrowski, Dr. filoz. w r. 1632, profesor w szkołach Nowodworskich od r. 1632—1637, (w gramat. w l. 1632—1634, w djalektyce w l. 1634—1635), autor gramatyki łać. wydanej w roku 1634, używanej w szkołach Nowodworskich i koloniach akad. aż do końca 18 wieku, później collega. min. wreszcie major, umarł 26 Czerwca 1680. Prowizorem był od r. 1679 aż do śmierci.

15) Jan Radzki, Prof. Dr. teol., dr. filoz. w r. 1642, prof. w szkołach Nowodw. od r. 1643—1648 (w poetyce od r. 1643—1645 w retoryce w r. 1646—1648), proboszcz kolleg. W. Świętych, kanonik kat. krak., protonotaryusz apostolski, wiceprowizor za czasów Jurkowskiego i Kucharskiego. Prowizor w l. 1680—1685, umarł 1685.

16) Jan Michalski, Prof. Dr. teol., dr. filoz. 1646, kanonik przy kolleg. Św. Anny, proboszcz kolleg. Św. Floryana, kustosz przy kośc. Św. Jerzego na Zamku, prokanclerz, rektor 6 razy w l. 1689, 1690, 1691, umarł 1695 Prowizorem był od r. 1685—1687. Zastępował go wiceprowizor Krzysztofor Sowiński (ob. niżej).

17) Marcin Winkler z Krakowa, Prof. Dr. teol. bak. w 1650, kan. kat. krak., proboszcz kolleg. sandom., scholastyk kielecki, rektor 6 razy w l. 1687. 1688. 1695. 1696. Prowizor od r. 1687—1689. Zastępował go wiceprowizor Krzysztofor Sowiński.

18) Krzysztofor Franciszek Sowiński, Prof. Dr. teol. dr. fil. w r. 1665, kustosz pilecki, kanonik przy koll. św. Anny, dziekan koll. św. Floryana, rektor 6 razy w l. 1692. 1693. 1696, wiceprowizor za Michalskiego i Winklera, prowizor od r. 1689—1695. Zastępował go wiceprowizor Marcin Ośliński (ob. niżej).

19) Sebastyan Piskorski, Prof. Dr. teol., dr. fil. w r. 1664, później dr. ob. praw., kan. kat. krak., archidyakon przy koll. WW. Świętych, prokanclerz, rektor 6 razy w l. 1693. 1694. 1698. 1699. Prowizor od r. 1695—1700 (umarł 1712). Zastępował go wiceprowizor Piotr Praczlewicz.

20) Piotr Praczlewicz, Prof. Dr. teol., dr. fil. w r. 1672, kanonik przy koll. św. Floryana, rektor 10 razy w l. 1801. 1702. 1704. 1705. 1710. 1711. Prowizorem był w l. 1700—1711 (umarł 20 Paźdz. 1711). Zastępował go wiceprowizor Marcin Ośliński.

21) Marcin Ośliński, Prof. Dr. teol., dr. fil. w r. 1674, profesor w szkoł. Nowodworsk. w r. 1682 (dialekt.), Orator Tylicianus, kanon. koll. św. Floryana, dziek. koll. św. Anny, proboszcz proszowski, rektor 3 razy w l. 1714. 1715., wiceprowizor za Sowińskiego i Praczlewicza, prowizor w l. 1711—1720 (umarł 25 Czerwca 1720). Zastępował go wiceprowizor Zygmunt Lisowicz.

22) Marcin Waleszyński, Prof. Dr. teol., dr. fil. w r. 1794, kanonik przy koll. św. Floryana i św. Michała, kustosz skarbimirski, cenzor ksiąg w dyecezyi krak., prokurator kanonizacyi św. Jana Kantego, prokanclerz, rektor 12 razy w l. 1721. 1722. 1723. 1729. 1730. 1732. 1733., prowizor od r. 1720 do 1724 (umarł 16 Lutego 1739). Zastępował go wiceprowizor Stanisław Markiewicz.

23) Stanisław Markiewicz, Prof. Dr. teol., dr. fil. w r. 1700., Orator Tylicianus, prowizor bursy Gelaniani, kanonik przy koll. św. Floryana, kanclerz sandecki, scholastyk kurzelowski, proboszcz proszowicki, rektor 3 razy w l. 1728. 1729., wiceprowizor za Waleszyńskiego, prowizor od r. 1724—1730. Zastępował go wiceprowizor Maciej Kolendowicz, Prof. Dr. teologii.

24) Piotr Aleksander Szymakowski, Prof. Dr. teol., dr. fil. w r. 1713, prof. w szkołach Nowodwor. od r. 1715—1719, kanonik przy koll. św. Floryana, proboszcz w Nasiechowicach, rektor 3 razy w r. 1737. 1738., prowizor od r. 1730 do 1745 (umarł 25 Paźdz. 1754). Zastępował go wiceprowizor Kazimierz Pałaszowski.

25) Kazimierz Stanisław Pałaszowski, Prof. Dr. teol., dr. fil. w r. 1717, prof. w szkoł. Nowodwor. od r. 1719—1725, Prof. Trątnovianus et Tylicianus, kan. kat. krak., prob. koll. WW. Świętych i św. Szczepana, rektor 12 razy w l. 1740. 1741. 1744. 1745. 1749. 1750. 1756. 1757. wiceprowizor za Szymakowskiego, prowizor od r. 1745 do 1758. Zastępował go wiceprowizor Józef Popiołek.

26) Józef Grzegorz Popiołek z Krakowa, Prof. Dr. teol., dr. fil. w r. 1721, dziekan wydziału teolog., prokanclerz, proboszcz koll. św. Floryana, rektor 2 razy w r. 1757 i 1758, wiceprowizor za Pałaszowskiego, prowizor tylko w letniem półroczu 1758 (umarł 16 Lipca 1758).

27. Kazimierz Stęplowski, Prof. Dr. teol., dr. fil. w r. 1723, dziekan koll. św. Floryana, proboszcz przy kościele św. Jakóba na Kazimierzu, egzaminator synodalny, cenzor ksiąg w dyec. krakow., prefekt Seminaryum duchownego, rektor 9 razy w l. 1762. 1763 1765. 1766. 1768. 1659., prowizor od r. 1758 do 1767 (umarł w r. 1772). Zastępował go wiceprow. Wojciech Biegacewicz, Prof. Dr. teol.

28. Józef Antoni de Clos, Prof. Dr. teol. prof. Tylicianus, kanonik przy koll. św. Floryana, kanclerz przy kośc. św. Anny, notaryusz rektorski, prowizor od r. 1767 - 1776. Zastępował go wiceprow. Michał Mrugaczewski, Prof. Dr. teol.

29. Andrzej Dominik Lipiewicz, Prof. Dr. prawa, dr. fil. w r. 1741, prof. w szkoł. Nowodwor. w r. 1748 (retor.), kanon. kat. krak., kustosz koll. WW. Świętych, proboszcz w Koniuszy i Igołomii, egzaminator synod., cenzor ksiąg w dyec. krak., prokanclerz, rektor 3 razy w r. 1774 i 1776, prowizorem wybrany 18 Września 1776, pełnił te obowiązki aż do reformy Kołłątaja w czerwcu następnym roku. W czasie reformy został mianowany prefektem w szkołach Nowodworskich i pełnił ten obowiązek aż do śmierci tj. do 24 Października 1778 r Zastępował go wiceprowizor Józef Alojzy Putanowicz, prof. w szkoł. Nowodw. w l. 1758—1760, autor dzieła p. t.: Stan wewnętrzny i zewnętrzny studii generalis Universitatis Cracoviensis, wydanego w r. 1774.

VII. Profesorowie.

Profesorami w szkołach Nowodworskich byli początkowo profesorowie z wydziału filozoficznego, należący do grona kolegium mniejszego, i dla tego obowiązani byli także do wykładów publicznych na swoim wydziale. Naturalna rzecz, iż takie urządzenie przynosiło szkodę akademii, bo nauczyciele nie mogli podołać tym obowiązkom i zaniedbywali jedne i drugie. Dla tego też akademia za rektoratu Janidły w r. 1615 ustanowiła, by obowiązek nauczania w szkołach prywatnych powierzyć młodym magistrom i doktorom filozofii, tak zwanym magistri extranei, którzy należą do wydziału i są obowiązani do wykładów, ale nie należą do kollegium. Uwolnieni zostali od wykładów akademickich i udziału w dysputach, uważani jednak byli zawsze za actu laborantes na wydziale filozoficznym i w miarę zdolności i gorliwości powoływani byli do kollegium. Bartłomiej Nowodworski zapisując profesorom klas, zwanym classistici, 180 złp. rocznie, wyraźnie zastrzegł sobie i prosił o to gorąco, by ci profesorowie byli wolni od innych obowiązków. Tak też było od r. 1615 aż do reformy Kołłątaja w r. 1777. Czasami tylko i to tylko w razie braku odpowiednich kandydatów, zwłaszcza do dia-

lektyki, powierzano chwilowo obowiązek nauczania młodszym profesorom z kollegium mniejszego. W takim razie należeli i nadal do kollegium i pobierali przywiązane doń dochody, prócz tego dochody prof. szkół Nowodworskich.

Wszyscy ci profesorowie byli to ludzie bardzo młodzi, liczący nieraz dopiero około dwudziestu lat. Poprzednie ich nauki były wspólne tym wszystkim, co mieli stopień akademicki magistra i doktora filozofii. Kończyli szkoły parafialne w swem miejscu rodzinnem lub w sąsiedniem mieście, potem przechodzili do szkoły średniej, jakiemi były kolonie akademickie lub kollegia jezuickie i pijarskie. Kolonie akademickie były różne, jedne składały się tylko z gramatyki i poetyki, i te były najpowszechniejsze, inne z trzech klas tj. z dwóch poprzednich i retoryki. Takie szkoły były w większych miastach, tylko w Poznaniu w kollegium Lubrańskiego i w Krakowie było cztery klasy, gramatyka, poetyka, retoryka i dialektyka, która w szkole poznańskiej nazywała się kursem filozoficznym. Szkoły jezuickie składały się z 5 klas, 3 niższych tak zwanych gramatycznych: infimy, gramatyki i syntaxis i dwóch wyższych tak zwanych humaniora: poetyki i retoryki. Szkoły pijarskie składały się z 7 klas a mianowicie: 1) pro forma czyli parva infima, 2) infima maior, 3) gramatyka, 4) syntaxis, 5) poetyka, 6) retoryka, 7) filozofia i matematyka. Jeżeli kto był majętny, mógł uczyć się prywatnie, ale taki prywatysta nie miał bynajmniej aspiracyi na nauczyciela, bo temu zawodowi poświęcali się zazwyczaj ludzie z niższych i niezamożnych klas. Po ukończeniu szkół średnich jakiegokolwiek one były rodzaju, przechodził na akademią, na wydział filozoficzny. Ten wydział musiał przechodzić każdy, który zamyślał się poświęcić zawodowi nauczycielskiemu. Bez ukończenia tego wydziału nie można też było zapisać się na wydział teologiczny, prawniczy lub medyczny. Kurs na wydziale filozoficznym trwał zazwyczaj 4 lata. Każdy wpisujący się słuchacz akademii nazywał się studiosus publicarum lectionum dla odróżnienia od uczniów szkół Nowodworskich, którzy nazywali się studiosi scholarum privatarum, uczniowie zaś szkół parafialnych nosili nazwę scholares. Po dwóch latach a 4 półroczach mógł poddać się egzaminowi w celu otrzymania stopnia bakałarza. Jeżeli egzamin dobrze się powiódł, nosił ten tytuł dotąd, dopóki nie otrzymał stopnia magistra filozofii, który mógł otrzymać po 2 latach po otrzymaniu stopnia bakałarza. By poddać się pierwszemu, czy drugiemu egzaminowi, musiał słuchać pewnych ustawami przepisanych wykładów profesorów, odbywać tak zwane exercitia i brać udział w dysputach bakalarskich i profesorskich. Jako bakałarz obowiązany już był do pewnych wykładów i do odbywania dysput.

Po otrzymaniu stopnia magistra, który w tych czasach połączony był z tytułem doktora filozofii, otrzymywał prawo nauczania w akademii, należał do grona profesorów wydziału filozoficznego i miewał wykłady w akademii lub w szkołach Nowodworskich, lub też wysyłany był przez akademią do której z kolonii akademickiej, mającej charakter szkoły średniej. W XVII i XVIII wieku każdy prawie profesor akademii zaczynał swój zawód nauczycielski od tego, iż jako magister extraneus nauczał przez kilka lat w kolonii. A szczęśliwym mógł nazwać się ten, komu dostało się w udziale być przydzielonym do szkół Nowodworskich, bo ten był przy akademii i miał skutkiem tego liczne korzyści i prędszy awans. Często trzeba było pierwej uczyć w innej kolonii a później dopiero można się było dostać do szkół Nowodworskich. Po kilku latach nauczania w szkole średniej mógł zostać dyrektorem której z kolonii lub powoływany był do kollegium mniejszego. Zależało to od zdolności a często i protekcyi, czy ten lub ów dostał się wcześniej do kollegium, bo do wydziału filozoficznego należał zawsze, chociażby uczył w koloniach, znacznie nawet odległych od Krakowa. Kiedy już został przyjęty do kollegium mniejszego, wykładał na wydziale filozoficznym, brał udział w dochodach kollegialnych i posuwał się w godnościach akademickich, mógł wreszcie zostać profesorem na innym wydziale, jeżeli pracował w tym kierunku i otrzymał poprzednio tytuł magistra i doktora tego wydziału.

Profesorowie w szkołach Nowodworskich nosili także nazwę classistici. Byli też to rzeczywiście nauczyciele klasowi tj. nie uczyli pewnych tylko przedmiotów, ale wszystkiego, co wchodziło w zakres nauki tej lub owej klasy, i nazywali się też: profesor gramatyki, profesor poetyki, prof. retoryki lub wreszcie dialektyki. Po dwóch lub trzech latach, jeżeli zostawał jeszcze w szkołach Nowodworskich, mógł posunąć się do wyższej klasy, a w XVIII w. był zwyczaj, że postępował kolejno z klasy niższej do wyższej, chyba że prowizor uważał, iż nie jest zdolny do uczenia w wyższej klasie, lub jeżeli go przeniesiono do której z kolonii. Zwykle nie długo uczyli w szkołach Nowodworskich, bo już często po roku, najczęściej po trzech lub 4 latach powoływani byli do kollegium mniejszego. Prawie wszyscy profesorowie szkół Nowodworskich, z bardzo małymi wyjątkami, przechodzili do kollegium mniejszego, a później przechodzili stopniowo godności akademickie. Bardzo wielu z nich piastuje godność rektora, kilku z nich dostaje urząd prowizora szkół Nowodworskich. Niektórzy porzucają zawód nauczycielski, wstępują do zakonu lub biorą, jeżeli już są duchownymi, co się często zdarza, prebendy, albo też udają się na dwór jakiego możnego pana w charakterze guwernera itp.

W roku założenia było 3 klasy, w gramatyce uczyło 3 profesorów, w logice tj. dialektyce i w retoryce po dwóch. Skutkiem reformy Do-

brocieskiego powstało 4 klasy, grąmatyka, poetyka, dialektyka i retoryka i do każdej przeznaczono po dwóch profesorów. Tak jednak nie długo trwało. W r. 1615 ustanowiono 3 klasy, bo retorykę i dialektykę złączono w jednę klasę i do każdej klasy przeznaczono jednego profesora. Tak było do r. 1626. W tym roku ustanowiono klasę elementarną gramatyki (elementorum gramaticae), w której uczył bakałarz, ale już w roku 1635 zniesiono ją a natomiast oddzielono znowu retorykę od djalektyki i ustanowiono cztery klasy. Od r. 1622 w gramatyce uczyło dwóch profesorów, od r. 1645 i poetyka otrzymała dwóch profesorów, i w ten sposób odtąd aż do czasów reformy Kołłątaja było 4 klasy a 6ciu profesorów. Profesorowie gramatyki i poetyki nosili dla odróżnienia od siebie nazwę: professor primarum horarum i secundarum horarum, bo pierwszy z nich uczył dwie pierwsze godziny rano i popołudniu, drugi następne dwie. Profesorowie retoryki i dialektyki uczyli w swych klasach codziennie po dwie godziny rano i dwie popołudniu. Gdzie mieszkali, zanim zbudowano nowe kollegium Władysławskie, nie wiemy, od tego czasu musieli mieszkać razem w budynku szkolnym i razem się stołować. W tym celu przeznaczone były 4 pokoje, jeden przeznaczony dla obydwóch profesorów gramatyki podzielony był na dwa mniejsze (gdzie dzisiaj mieszka tercyan) po lewej ręce od bramy. Brakowało pomieszczenia dla jednego z profesorów, bo wtedy, kiedy gmach budowano było ich tylko pięciu, ale też nie było wcale potrzebne, bo zawsze któryś z profesorów a często i dwóch i trzech nawet równocześnie bywało seniorami której bursy lub szkoły parafialnej i jako tacy obowiązani byli mieszkać w swej bursie lub szkole. Nieraz też zdarzało się, że który z nich był guwernerem przy jakim bogatym paniczu i mieszkał razem z nim. Za czasów Putanowicza nie mieszkali już wcale w gmachu szkolnym, bo nie było funduszu na wspólny stół, kuchnię i usługę, lecz mieścili się to po bursach, to przy paniczach, jako ich privati praeceptores. Prócz zajęcia w klasach obowiązani byli ze swymi uczniami urządzać od czasu do czasu publiczne przedstawienia teatralne lub deklamacye. Im częściej to czynił a do tego jeżeli sam pisał w tym celu wiersze lub dialogi, tem więcej sobie zjednywał względy profesorów akademii i prędzej był powołany do kollegium.

Pensya ich na pozór była bardzo skromna, tak jednak nie było, jeżeli się bliżej nad tem zastanowimy.

Podstawą ich wynagrodzenia była fundacya Tylickiego z r. 1615, wynosząca 100 złp. rocznie. W r. 1617 przybywa fundacya Nowodworskiego 180 złp.; w r. 1630 z fundacyi Władysławskiego 100 złp., około r. 1642 powstaje fundacya Rudnickiego, przynosząca profesorowi retoryki 60 złp., z fundacyi Tarły z r. 1639 200 złp., Tońskiego z r. 1688 300 złp., Strączkowskiego z r. 1692 280 złp., Federowicza z r. 1728

50 złp., czyli razem dochody zwyczajne dla wszystkich profesorów wynosiły 1.270 złp., a gdybyśmy tę sumę na równe części podzielili między sześciu, przypadłoby na jednego około 212 złp. Prócz tego pobierali na wino 24 złp. rocznie, nie wiadomo mi jednak na pewne z jakiej fundacyi, domyślam się tylko, że z fundacyi Garwaskiego, bo znajdujemy te wydatki w księdze rachunków z dochodów i rozchodów oratoryum i bractwa Sodalisów.

Nie byłby to dochód tak mały, bo 212 złp. znaczyło więcej w tych czasach niż teraz 500 złr., gdyby te pieniądze dochodziły regularnie do rąk profesorów. Nieraz jednak zdarzało się, że dochody z tej lub owej fundacyi przez kilka, nawet kilkanaście lat nie dochodziły i dopiero potem wypłacano należytość za kilka lat naraz. W XVIII. wieku jednak malały coraz bardziej te dochody skutkiem złej gospodarki akademii i przynosiły o wiele mniej dochodów, niż powinny stósownie do aktu fundacyjnego. Nie dawało się to jednak tak uczuć, bo profesorami byli ludzie młodzi, nie żonaci, bardzo często w stanie duchownym. Nadto większą część z wyjątkiem chyba profesorów gramatyki, pełnią obowiązki prowizora bursy lub szkoły parafialnej, a to połączone było, jakto poznać z statutów tych burs lub szkół, z pewnymi a często nawet dosyć znacznymi dochodami. Do tego dodać trzeba dochód z opłat szkolnych uczniów (collecta), opłacany przez nich w kwartalnych ratach, którymi dzielili się profesorowie klas wraz z prowizorem. Jaka była ta opłata, nie wiemy, to tylko pewna, że bardzo nieznaczna, ale wziąwszy na uwagę liczbę uczniów, przynosiła ona dosyć znaczny dochód, zwłaszcza profesorom poetyki i gramatyki.

Otrzymywali też często gratyfikacye od paniczów, czyli t. zw. po naszemu kubany, które w tym czasie były dozwolone. Przykre jednak wrażenie robi na nas to ubieganie się o nie przez przymilanie się do uczniów majętnych, wychwalanie ich lub ich rodziców w mowach publicznych lub panegirykach drukowanych i im poświęcanych. Wówczas to jednak nie raziło, bo to było powszechnym zwyczajem. Taki charakter nosi na sobie wiersz łaciński i polski, który podaję w Materyałach źródłowych (str. 57), gdzie uczeń retoryki, Szymon Michalczewski, stolnikiewicz owrucki na temat zadany przez profesora Zygmunta Włyńskiego pisze:

Ten żart i mądre Aristippa zdanie,
Gromi rodziców złych nie rozeznanie,
Którzyby jak najtaniej chcieli
Zbyć dzieci swoich nauczycieli.
Większe na fraszki koszta łożyć wolą,
Na psy, na czeladź, która sprawia rolą,
A dla tych, co im synów ćwiczą,
Drżą, kiedy kilka groszy wyliczą i t. d.

Oryginalny też zwyczaj rozpowszechniony był wśród profesorów, uczących w koloniach akademickich. Kiedy młodzież wyjeżdżała na święta do rodziców, profesorowie zadawali im zadania pisemne, które uczniowie obowiązani byli oddać profesorom po świętach zapieczętowane w kopertach. Uczniowie dołączali zazwyczaj do zadania pewną kwotę pieniężną i im była znaczniejsza a list cięższy, tem zadanie było lepsze. Jeżeli był lekki i nic się w nim prócz zadania nie znajdowało, bo to nie było obowiązkiem, nie odpieczętował go nawet profesor. Muczkowski opowiada*), że za jego czasów żyły jeszcze osoby, które ten zwyczaj korespondencyi pamiętały, i że po zgonie jednego z profesorów, znaleziono wielką ilość takich listów nieodpieczętowanych.

W niższych szkołach po koloniach był nadto stary zwyczaj, który znajdujemy jeszcze w najdawniejszych ustawach szkoły Najśw. Panny Maryi, że uczniowie przynosili swemu nauczycielowi w upominku w dzień Św. Gallusa koguty.

Znaczny dochód przynosiła profesorom opłata składana przez Żydów, tak zwana kozubalec, o którym obszerniej na innem miejscu. Do każdej prawie szkoły przywiązana była taka opłata, jeżeli Żydzi chcieli mieć spokój od żaków. Ciekawy pod tym względem znalazłem dokument w aktach uniwersyteckich, a odnoszący się do kolonii akademickiej w Nowym Korczynie, który miał być zatwierdzony przez króla Stefana Batorego, a później w r. 1690 przez trybunał w Lublinie**). Brzmi on, jak następuje:

A Judeis autem tam incolis Neocorcinensibus quam advenis pro nundinis et transeuntibus per Civitatem Nova Korczyn... ab incolis Neocorcinensibus in annum aromata dans hoc est pro festis Nativitatis Christi Dni et pro festis Paschalibus talia Dno Magistro seu Directori powinni żydzi dać pieprzu funt, imbieru funt, rozenków małych funt i większych tyleż, szafranu łut, kwiatu muszkatowego łut, stokloski funt, cukru pół głowy, goździków łut, pieczenią dobrą wołową, ćwierć cielęciny, dwa szroty mięsa, wódki garniec dobrej, miodu dwa garnce, piwa konew. Panu Profesorowi per medium. Na Św. Grzegorz jednając jak mogąc et ut sint liberi, powinni dać złotych 15, gorzałki garncy dwa, miodu garncy cztery, piwa konwi dwie, pierników, śledzi pół kopy, słonego dobrego szczupaka i świeżych ryb, co można wytargować. Item na każdy kwartał na trzewiki p. dyrektorowi po złotych 6, od

---

*) Wiadomość o tem znalazłem między notatkami Józefa Muczkowskiego, które dostały się do rąk moich dzięki życzliwości syna jego Dr. Stefana Muczkowskiego.

**) Documentorum et Conclusionum Univ. Crac. Compendium. (MS. A. U. J. N. 47½) p. 20.

przechodzących żydów po groszy 3, przejeżdżających po groszy 6; na to jest dekret trybunalski w Lublinie.

I w Krakowie musieli się Żydzi opłacać nietylko szkołom parafialnym, ale nawet profesorom akademii. I tak od dawna Synagoga krakowska przysyłała akademii na ręce Prokuratora dwa razy w roku 189 funtów cukru, 86 funtów pieprzu, 86 funtów imbieru, 150 łutów szafranu, 182 łuty goździków, 68 funtów rodzenków, 68 funtów ryżu, 56 funtów migdałów, 50 łutów kwiatu, czem dzieliły się kollegia, bursy i szkoły Nowodworskie*). Od r. 1724 nie dawała tego w naturze, tylko w pieniądzach, a mianowicie 500 złp. w dwóch ratach, na Boże Narodzenie i na Wielkanoc. Jaki udział w tych opłatach mieli profesorowie szkół Nowodworskich, nie wiadomo. Z aktów wizyty kollegium Władysławskiego, odbytej w r. 1742 przez Jacka Łopackiego, kanonika katedralnego krakowskiego i prałata w kościele N. Panny Maryi, delegowanego przez biskupa krak. Jana Aleksandra Lipskiego, dowiadujemy się, iż nasi profesorowie brali także udział w wspólnych dochodach nadzwyczajnych, zwanych Margarethales, które Prokurator wypłacał 13 Lipca w dzień Św. Małgorzaty**). W r. 1776 przyniosły one jednemu z profesorów Nowodworskich dochodu 18 złp. Z tego poznać można, że jakkolwiek dochody zwyczajne, pochodzące z fundacyi, nie były tak wielkie, to za to wynagradzały to dochody nadzwyczajne.

Czego i jak uczyli, poznamy w następnym rozdziale. Z dawniejszych profesorów, znamy tylko tych, którzy przeznaczeni byli do klas w roku założenia, ale od r. 1616 jestem w możności podać chronologicznie wszystkich, przy niektórych nawet, jak długo i w której klasie uczyli.

Profesorowie od r. 1616—1777.

Bartłomiej Grzybowski, w r. 1616 w poetyce.
Maciej Buczkowski zwany także Mościckim, w r. 1616.
Mikołaj Wysocki, w r. 1616.
Szymon Driowski z Żarek, w r. 1616.
Bartłomiej Januszowicz, w r. 1617 w gramatyce.
Jakób Vitellius, w r. 1617—1619 w poetyce.
Wawrzyniec Smieszkowicz, 1617 w dialektyce.
Szymon Rozemberski, 1618—1622 w gram.
Andrzej Proga, 1618 w dialekt.
Jan Rogalicz, pomocnik Rozemberskiego, w gram. w r. 1619.

---

*) Conclusiones Univ. a. 1752, p. 553—558.
**) Akta wizyty szkól Wład. przez ks. Łopackiego (Arch. U. J. N. 5959).

Jan Jaskrowicz, od r. 1619—1624 w poet.
Zygmunt Gregorowicz, 1619—1621 w dialektyce, równocześnie senior bursy filozofów.
Jan Bandorkowicz, 1621—1634 w dialekt.
Grzegorz Modliński, 1622—1626 w gram.
Daniel Wilczek, 1622—1624 w gram., 1625 w poet.
Albert Gniadkowicz, 1624—1626 w gram.
Stanisław Czaplicz, 1624—1626.
Jan Żywiecki, 1625 w poet.
Jan Szataleski, 1625 w gram.
Baltazar Karyński, 1626 w gram., 1627—32 w poet.
Maciej Kraśnicki, 1626 w gram.
Albert Samborski, 1626 w poet.
Andrzej Abrahamowicz, 1626 w poet.
Stanisław Różycki, 1626—1628 w dialekt.
Andrzej Zaleski, 1627—1630 w gram.
Marcin Michonkowicz, 1627—1632 w gram.
Jan Wrzesiński, bakałarz 1626—1628 (elementa gram.).
Jan Cinerski (Rachtamovius), 1628—1632 w dialekt., senior bursy jeroz.
Tomasz Czychrzyński, bakałarz 1628—1633 (elementa gram.).
Daniel Otrębosz, 1630—1632 w gram., od 1632—35 w poet.
Łukasz Piotrowski, 1632—1635 w gram., od 1635—37 w dialekt., autor gram. łac., używanej w szkołach Nowodworskich.
Jan Grochalski, 1632 w gram.
Joachim Speronowicz, 1632—1635 w dialekt.
Kasper Gelasinus, 1633—1635 w gram., od 1635—37 w poet.
Stanisław Osędowski, 1635—1637 w gram., od 1637—39 w poetyce a w r. 1639 w retoryce.
Mikołaj Sulikowski, 1635—1637 w retor., od 1637—1640 w dialekt.
Albert Wojtowicki, 1637—1639 w gram., w r. 1639 w poet., 1640—41 w dialektyce.
Andrzej Lipnicki, 1637—1640 w gram., od 1640—1643 w retor.
Jakób Kubitkowicz, 1637—1639 w retor.
Maciej Bolski, 1640—1642 w poet.
Jan Makowiecki, 1640—1643 w gram.
Jan Strzeszkowski, 1640—1642 w gram.
Samuel Kazimierz Kuszewicz, 1641—1643 w dialektyce, senior bursy Jeruzalem.
Jan Garnuchowski, 1642—1645 w gram.
Paweł Mankiewicz 1642 w poet.
Grzegorz Gostomiowski, 1643—1644 w gram.
Jan Radzki, 1643—1646 w poet., od 1646—1648 w retor.

Krzysztof Ziomkowicz, 1643—1645 w retor.
Maciej Zyszkiewicz, w r. 1645 w retor.
Sebastyan Stryjewicz, 1643—1646 w dialekt.
Aleksander Młodnicki, w r. 1644 w gram.
Walenty Stalicki, w r. 1645 w retor.
Jan Szczechowicz, 1645—1647 w gram.
Andrzej Tłuszczewski, 1645—1653 w poet.
Maciej Gładysz, 1646—1649 w poet.
Piotr Janikowski, 1646—1650 w retor.
Jan Jarczyński, 1646—1648 w dialekt.
Albert Nowakowski, 1647—1649 w gramat.
Albert Ślizowicz, 1647—1649 w gram.
Albert Wałkowicz, 1648—1650 w dialekt.
Jakób Baltazarowicz, 1651—1654 w gram., od r. 1654 w poet.
Stanisław Jodlowski, 1651—1654 w gram., od r. 1654 w dialekt.
Jan Dziedzic, 1651—1659 w retor.
Krzysztofor Stellanowicz, 1651—1654 w retor.
Ignacy Stanisław Szlachetka, 1650—1654 w dialekt.
Jakób Mościcki, w r. 1654.
Floryan Barszczewicz, w r. 1654.

Między rokiem 1655 a 1682 uczyli w porządku chronologicznym:

Szymon Wacławski.
Stanisław Żelazowski.
Jan Rudzki.
Albert Majeranowski, w roku 1657.
Walenty Mazurkowicz.
Sebastyan Wilkoszewicz, w roku 1658.
Franciszek Gerhard.
Andrzej Sałecki.
Floryan Bartliński.
Sebastyan Taralicz.
Tomasz Chrząszczewicz.
Bazyli Olszyński.
Floryan Zdziarzyński.
Sebastyan Piskorski.
Mikołaj Brożek (Broscius).
Stanisław Kaleński.
Albert Kazimierz Rezler.
Stefan Jan Chrzanowski.

Franciszek Kaczorowicz (Anathides).
Baltazar Tumliński.
Remigi Andrzej Suszycki.
Aleksander Piotr Rembierth.
Andrzej Krupecki.
Andrzej August Czyrzychowicz.
Daniel Castelli.
Andrzej Sochański.
Rafał Kazimierz Arteński.
Franciszek Tokarski.
Stefan Cwikliński.
Jan Stanisław Balicki, 1677 w ret.
Jan Zajączkowicz, 1677 w gram.
Krzysztof Franciszek Rogoziński, w r. 1677 w gram.
Jan Albert Zołwiński, 1677 w poet.
Stanisław Paprocki, 1677 w poet.
Błażej Płaszczewski.
Mateusz Brodzki.
Marcin Ośliński, w r. 1682.
Jan Kazimierz Osiński.
Andrzej Wawrzynkowicz.
Albert Wolski, w r. 1679.
Jan Kazimierz Witeski.
Jan Stanisław Dzidowski.
Gabryel Profecki, w r. 1683—1687.
Marcin Bielecki, 1683—1687.
Andrzej Willamowicz, 1686—1688.
Franciszek Miroszewski, 1684—1687.
Jan Rogozewicz, 1684—1688.
Kazimierz Józef Charzyński, 1685—1688.
Sebastyan Jeliński, 1687—1689.
Andrzej Jan Kownacki, 1688.
Kazimierz Prokopowicz, 1687—1692.
Maciej Jagielski, 1687—1690.
Ignacy Jacobi, 1688.
Tomasz Ormiński, 1688.
Wawrzyniec Politowicz, 1688.
Bartłomiej Malicki, 1689.
Albert Dzielski, 1689—1694.
Kazimierz Zródliński, 1689—1690.
Walenty Malicki, 1689—1693.
Samuel Jan Podgórski, 1691—1692.

Jan Grymecki, 1691—1695.
Andrzej Buchowski, 1691.
Stefan Szopowicz, 1691—1694.
Zygmunt Lisowicz, 1692—1697, coll. minor.
Grzegórz Kanalczewski, 1692—1693.
Marcin Fidetowicz, 1693—1699, senior bursy Jeruz.
Tomasz Jembicki, 1693—1694.
Maciej Celejowicz, 1694—1699.
Kazimierz Kubalewicz, 1694—1695.
Albert Kneblowski, 1694—1695.
Walenty Swieszkowicz, 1695—1700.
Michał Reroński, 1695—1700.
Kazimierz Musiałowicz, 1696—1701.
Kasper Topiński, 1697—1698.
Stanisław Słowakowicz, 1698—1702, senior bursy filoz.
Bazyli Sawicki, 1695—1706, senior bursy Sisiniani.
Jakób Sarnecki, 1699—1706, senior bursy Staring.
Kazimierz Przybyłowski, 1700—1703.
Kazimierz Kurowski, 1700.
Franciszek Materski, 1701—1710; coll. minor.
Kazimierz Ceypler, 1702.
Stanisław Grelecki, 1702—1705.
Jan Cyrus, 1703.
Chryzostom Schultz, 1703—1705.
Michał Stąporkiewicz, 1703—1705.
Sebastyan Tortowski, 1705—1710.
Jan Janowski, 1705—1710.
Jan Bratkowski, 1705—1707.
Aleksander Jaroszyński, 1706—1712, senior bursy filoz.
Jerzy Kostowski, 1709—1713, senior bursy Staring.
Stanisław Paniszewicz, 1709—1714, senior bursy filozof.
Franciszek Hieronim Pluciński, 1710—1712, senior bursy filoz.
Maciej Kolędowicz, 1710—1717, senior szkoły św. Anny, senior bursy Sisiniani.
Michał Pruski, 1711—1715, senior bursy Gelan.
Jacek Grymecki, 1722—1715.
Jan Miśkiewicz, 1713—1717, senior szkoły na Zamku.
Maciej Federowicz, 1714—1718, senior szkoły św. Szczepana.
Piotr Szymakowski, 1715—1719, senior bursy Jerozol.
Piotr Kempski, 1715.
Stefan Wadowski, 1716—1720, senior bursy Gelaniani.
Jan Jastrzębski, 1716—1720, senior bursy filoz.

Jan Gajowski, 1717—1721, senior bursy Sisiniani.
Albert Dominik Andlikiewicz, 1717—1721, senior szkoły św. Anny, senior bursy Jeroz.
Józef Swiradowski, w r. 1718 i 1721.
Piotr Gorzkowski, 1718—1721, senior bursy Gelan.
Kazimierz Pałaszowski, 1719—1725, senior szkoły WW. Świętych, senior bursy Staring.
Albert Miciński, 1720—1725, senior bursy Jeroz.
Franciszek Mitulski, 1720—1722.
Albert Gorzkowski, 1721—1727, senior szkoły N. P. Maryi.
Andrzej Cybulski, 1721—1728, senior szkoły św. Floryana, senior bursy Sisiniani.
Floryan Lachowicz, 1721—1728, senior szkoły św. Anny, senior bursy Jerozolimskiej.
Sebastyan Koziorowski, 1723—1726.
Jakób Hanicki, 1724—1729.
Kazimierz Borkowski, 1725—1728.
Stanisław Mamczyński, 1726—1729.
Albert Płaczkowski, 1728—1730.
Jan Smołuchowski, 1726—1731.
Mateusz Łukaszkiewicz, 1727—1730.
Adam Choroszowicz, 1728—1732.
Antoni Wilkoszowski, 1729—1735, senior bursy filoz.
Albert Biegacewicz, 1729—1736, senior szkoły św. Anny.
Jan Cyankiewicz, 1730—1733.
Antoni Michalski, 1730—1737.
Mikołaj Iwański, 1731—1738.
Szymon Grzybowski, 1732—1737.
Antoni Wojciechowski, 1734—1737.
Franciszek Żabiński, 1735—1737.
Stefan Mąsiorski, 1736—1740.
Kazimierz Górski, 1736—1740.
Paweł Kutlinowski, 2736—1739.
Jan Kanty Jankiewicz, 1737—1743
Szymon Ciepłowski, 1737—1739.
Jan Ciołkiewicz, 1738—1740.
Michał Lipiewicz, 1739—1743.
Michał Kuderski, 1739—1744.
Tomasz Majkrzycki, 1740—1746, senior bursy filoz.
Antoni Kocikowski, 1741—1747, senior bursy Jeroz.
Jakób Marciszowski, 1742—1748, senior bursy Staryng.
Antoni Bojarski, 1743—

Franciszek Łuczyński, 1743—1749, senior bursy Sisiniani, matematyk i sekretarz królewski.

Piotr Filipowski, 1744.

Stanisław Barański, 1744—1746 w gram., od 1746—1749 w poetyce, w r. 1749 w dialekt., senior bursy filoz.

Tomasz Małyszko, 1745—1747 w gram., w r. 1747 w poet., w r. 1749 w retor., w r. 1750 w dialekt.

Maciej Trajanowicz, 1746 w gramat.

Jacek Sojecki, 1747 w gram., 1748 w poet.

Sebastyan Salamon, 1747—1749 w gram., w r. 1749 w poet., senior szkoły św. Anny.

Andrzej Masarski, 1748 w gram.

Andrzej Lipiewicz, 1848 w retor.

Ambroży Buszydłowski, 1749 w gram., 1750 w retor., 1751 w dialekt. senior bursy Jeroz.

Stanisław Ficzkiewicz, 1749 w gram., 1750 w poet., 1751 w retoryce, 1752 w dial., senior bursy filoz.

Błażej Kościński, 1749 w poet., senior szkoły u Bożego Ciała.

Paweł Dzidowski, 1750 w gram., 1751—1753 w poetyce.

Kazimierz Czerwiński, 1750—1752 w gram., 1752 w poet., od r. 1753 —1755 w retor., w r. 1755 w dialekt., senior bursy Jerozol.

Andrzej Szopiarski, 1750—1752 w poet., 1852 w ret., 1753 w dialekt.

Bartłomiej Krzystkowski, 1751—1753 w gram., w r. 1753 w poet.

Jan Kanty Cęcler, 1753 w gram., 1754 w poet., 1755 w ret, od 1756 —1758 w dialektyce.

Franciszek Minocki, 1753—1755 w gram., od r. 1755—1757 w poet., w r. 1757 w ret., w r. 1758 w dialekt.

Adam Jagielski, 1753—1755 w poetyce.

Maciej Lusiński, 1754 w gramat.

Franciszek Cwierzewicz, 1755—1757 w gram., 1757—1759 w poetyce, w r. 1759 w ret., w r. 1760 w dialekt., senior szkoły św. Floryana, matematyk i sekretarz królewski.

Jan Kanty Sucharzewski, 1755—1759 w gram., w r. 1759 w poetyce, w r. 1760 w ret., w r. 1761 w dialekt., senior szkoły św. Anny, senior bursy Jeroz.

Franciszek Tomecki, 1755—1762 w poetyce, senior bursy Staringel, sekretarz królewski.

Franciszek Pochorecki, 1756 w retoryce.

Andrzej Slęczkowski, 1757—1760 w gram., 1760 w poet,, 1761 w ret., w r. 1762 w dialekt., senior bursy Gelan., sekretarz królew., notaryusz apostolski.

Franciszek Józef Minocki, 1753—1755 w gram., od 1755—1757 w poet., w r. 1757 w ret., w r. 1758 w dialekt.

Józef Alojzy Putanowicz, 1758—1759 w dial., matematyk i sekretarz królewski, senior szkoły N. P. Maryi.

Wawrzyniec Kanty Bularni 1759—1761 w gramat., od r. 1761—1763 w poet., w r. 1763 w retoryce.

Jan Jordan z Zakliczyna, 1760—1762 w gramat., 1763 w poet., 1764 w ret., senior bursy Jeroz., sekretarz królewski.

Józef Szybalski, 1761—1763 w gram., od 1763—1765 w poet., w r. 1765 w dial., kanonik u Św. Michała, senior bursy Staring.

Józef Szabel, 1762—1764 w gram., od 1764—1766 w poet., w r. 1766 w retor., senior bursy filoz.

Christian Tomasz Jüngling, 1762 w retor. w półr. letniem.

Jan Kanty Toryani, 1762 w retor. w półr. zimowem.

Andrzej Badurski, 1763—1765 w gram., w r. 1765 w poet.

Józef Kanty Wiśniowski, 1763 w dialekt.

Jan Marcin Trąbski, 1764—1766 w gram., w r. 1766 w poet., w r. 1767 w retor., w r. 1768 w dialekt., senior szkoły Bożego Ciała i Św. Jakóba.

Jan Ambroziewicz, 1764 w dialekt., collega minor.

Walenty Podzyński, 1765 w gram., od r. 1766—1768 w poet., senior szkoły Św. Floryana.

Paweł Manka, 1765 w poet., senior bursy Jerozolim.

Ignacy Pawluszkiewicz, 1766 w gram., od 1767—1769 w poet., w r. 1769 w retor., w r. 1770 w dialekt.

Maciej Potaczewski, 1767 w dialekt.

Zygmunt Włyński, 1766—1768 w gram., od 1768—1770 w poet., w r. 1770 w retor., w r. 1771 w dialekt.

Kazimierz Jacek Pauczyński, 1767—1769 w gram., od 1769—1771 w poet., w r. 1771 w retor., w r. 1772 w dialekt.

Stanisław Kaliciński, 1768 w retor., w r. 1769 w dialekt.

Sebastyan Czaputowicz, 1768—1770 w gram., od 1770—1772 w poet.

Bonifacy Garycki, 1769—1771 w gram., od 1771—1773 w poet., w r. 1773 w retor., w r. 1774 w dialekt.

Wincenty Smaczniński, 1770—1772 w gram., od 1772—1774 w poet., w r. 1774 w retor., w r. 1775 w dialekt.

Andrzej Cyankiewicz, 1771—1773 w gram., od 1773—1775 w poet., w r. 1775 w retor., w r. 1776 w dialekt.

Andrzej Czucki, 1772 w retor., w r. 1773 w dialekt.

Maciej Brachucki, 1772—1775 w gram, od 1775—1777 w poet.

Wojciech Sokołowski, 1773—1776 w gram., od 1776—1777 w poet.
Józef Muszyński, 1774—1776 w poet., od 1776—1777 w retor.
Sebastyan Rączkowski, 1775—1777 w gram.
Sebastyan Czochron, 1776 w gram.

VIII. Nauka szkolna.

Z kolei przychodzi mi odpowiedzieć na pytanie, czego uczono w szkołach Nowodworskich. Odpowiedź dosyć trudna, bo do tego posiadamy stosunkowo najmniej źródeł. Wychodziły wprawdzie drukiem od samego założenia szkoły rozkłady nauk na każde półrocze, ale te niestety zaginęły i zaledwie znamy jeden tylko z r. 1764. Znając jednak ten plan jak również rozkład nauki z r. 1603, t. j. z czasów reformy, przeprowadzonej w naszej szkole za rektoratu Dobrocieskiego, jak również urywkowe wiadomości, podane głównie w Metryce Nowodw., możemy sobie przedstawić w najogólniejszych zarysach, czego i jak uczono, tembardziej, że system nauki bardzo małej ulegał zmianie w ciągu wieku XVII i XVIII.

Już sama nazwa klas wskazuje, jaki był ogólny plan nauki. I tak w klasie zwanej gramatyką, szło głównie o wyuczenie elementarnych zasad gramatycznych; w poetyce zasad, na których polega wierszowanie łacińskie i polskie; w retoryce wprawiano do wymowy i uczono zasad, na jakich ona polega; w dialektyce wreszcie uczono dialektyki tj. zasad ogólnych filozofii i teologii scholastycznej, a właściwie zaprawiano do argumentacyi i do dysput, które tak ważną rolę odgrywały w systemie nauczania w akademiach ówczesnych. Taki był ogólny cel każdej klasy i do tego cała nauka szkolna zmierzała. Drugim celem, może nawet ważniejszym, było nauczenie języka łacińskiego do tego stopnia, by uczeń po skończeniu tej szkoły mógł biegle mówić i pisać w tym języku. Językiem wykładowym był też język łaciński, uczniom nawet między sobą nie wolno było rozmawiać po polsku, tylko po łacinie, w przeciwnym razie wymierzano nawet surowe kary. Było też to na owe czasy koniecznością, bo język łaciński był językiem europejskim i był powszechnie używany w sądzie, rządzie i kościele, trzeba było zatem dobrze nim władać. Nauka szkolna nie dawała też uczniowi pewnego zapasu wiadomości, któreby mu się w życiu jako ojcu rodziny i obywatelowi państwa przydały, ale zmierzała do tego, by umiał dobrze mówić i pisać po łacinie, potrafił napisać wiersz, popisać się oracyą na dany temat lub umiał dysputować w sposób scholastyczny.

Jak już niejednokrotnie wspominałem, szkoły Nowodworskie składały się z czterech klas, mniej zatem niż w szkołach jezuickich lub pijarskich. Nie mniejszy jednak był rezultat, bo różnica leżała tylko

w tem, że w szkołach wyżej wymienionych, gramatyka rozłożona była na dwa lub trzy lata, a w szkołach Nowodworskich nie było tego potrzeba, bo większa część uczniów tych szkół, przychodziła już z dosyć znacznym zapasem znajomości języka i jego gramatyki ze szkół parafialnych krakowskich, w których na naukę języka łacińskiego kładziono silny nacisk.

Zajrzyjmy teraz nieco w szczegóły, biorąc na uwagę urządzenie klas od tego czasu, kiedy było stale cztery klasy a sześciu profesorów, bo czego przedtem uczono, miałem sposobność podać mówiąc o reformie, dokonanej za rektoratu Dobrocieskiego. Przejdźmy zatem po kolei wszystkie klasy.

W gramatyce nauka trwała codziennie od 6 godziny rano w lecie, a od w pół do siódmej w zimie do godziny w pół do 10-tej; po południu od 1-szej do 5-tej, a więc blisko 8 godzin dziennie. Uczyło w niej dwóch profesorów, pierwszy przez dwie pierwsze godziny rano i po południu, drugi przez następne godziny przed i popołudniowe. Jak nazwa klasy wskazuje, uczyli przeważnie zasad gramatyki według podręcznika, wydanego w r. 1634 przez Łukasza Piotrowskiego. Prócz nauki gramatyki czytano Georgiki Vergiliusza, Cicerona Epistolarum liber I. ad Familiares, Ovidiusza lib. Tristium i bajki Ezopa, naturalna rzecz, w połączeniu z objaśnieniami z zakresu gramatyki i realiów. Prócz tego wykładano naukę o kalendarzu i uczono nieco arytmetyki i kaligrafii czyli tak zwanego formowania charakteru. Co tydzień były ćwiczenia piśmienne domowe i szkolne. W każdą Sobotę odbywał się egzamin z tego wszystkiego, co w tygodniu wzięto, poprawianie zadań tak łacińskich jak polskich, słuchanie sprawozdań tygodniowych, składanych przez dekurionów, co w następstwie pociągało za sobą karcenie uczniów, a często nawet karanie plagami na miejscu podniesionem, marmurowem, znajdującem się w gramatyce i poetyce obok pieca. Po południu w tym dniu odbywała się nauka katechizmu podług Canisiusza, następnie zadawano nowe temata do zadań domowych.

W poetyce uczyło również dwóch profesorów. Nauka trwała od 7-mej rano do w pół do 10-tej, po południu od 2-giej do 5-tej. Czytano Aeneidę Vergiliusza, ody Horacyusza, satyry Persyusza Flacca, tłómaczono Claudiusza, a ciągle z objaśnieniami. Uczono prócz tego arytmetyki i historyi. Przedewszystkiem jednak ćwiczono uczniów w pisaniu wierszy polskich i łacińskich i tego rodzaju był temata do zadań. W Sobotę podobnie jak w gramatyce odbywały się egzamina z całego tygodnia, po południu katechizm o 10 przykazaniach boskich i zadawano temata do zadań domowych.

W retoryce podobnie jak i w dialektyce, uczył już tylko jeden profesor $1\frac{1}{2}$ godziny rano tj. od 8-mej do w pół do 10-tej, po południu

3 godziny, od 2-giej do 5-tej. Uczono zasad wymowy i czytano odpowiednich autorów, przedewszystkiem zaś mowy Cicerona. Z historyków czytano zazwyczaj Justina. Uczono także nieco geografi i historyi. We Środy i Piątki czytano Pharsalia Lukana. W Sobotę egzamin z całego tygodnia, poprawa zadań, zadawanie nowych tematów. Z katechizmu uczono o cnotach teologicznych. W zadaniach składał uczeń dowody znajomości zasad retoryki, a treścią ich była mowa na cześć którego Świętego, którego z możnych lub królów, pochwała nauki, cnoty i t. p. Tu też trzeba szukać źródła owej powodzi panegiryków i oracyi, która jest znamieniem literatury naszej z drugiej połowy XVII. i pierwszej połowy XVIII. wieku.

W dialektyce uczył jeden profesor, a nauka odbywała się w tych samych godzinach, co w retoryce. Uczono zasad dialektyki, a oprócz tego czytano mowy Cicerona, powtarzano i uzupełniano naukę retoryki. Wykładano Historyą Starego Testamentu, dyktowano i objaśniano Computus Ecclesiasticus. Zadania polskie i łacińskie, podobne jak w retoryce. W Sobotę jak w poprzednich klasach egzamin z całego tygodnia, poprawa zadań, zadawanie nowych tematów i nauka katechizmu.

Tak mniej więcej wyglądała nauka szkolna w szkołach Nowodworskich, z bardzo małemi zmianami w tym lub owym roku lub półroczu. W niektórych latach uczyli osobni nauczyciele, którzy jednak nie należeli do grona profesorów, języka greckiego i hebrajskiego, i to w godzinach wolnych od lekcyi obowiązkowych. Naukę tę pobierali jednak tylko ci, którzy sobie tego życzyli. W pierwszych latach istnienia szkół Nowodworskich, nauka języka greckiego była obowiązkowa, jak to widzimy w ustawach, wydanych za rektoratu Dobrocieskiego, kiedy jednak zaprowadzono tylko trzy klasy o 3 profesorach, wyrugowano naukę języka greckiego, później zaś wprowadzono go od czasu do czasu jako przedmiot nadobowiązkowy. Odkąd i jak długo uczono języka hebrajskiego, nie wiadomo, wzmiankę o nauce tego języka znajduję w Metryce tylko pod r. 1774 i 1775, uczył jej zaś bakałarz Prokop Pawłowicz, i pobierał za to jak również za naukę języka greckiego 54 złp. (Metrica str. 791).

Uczniowie uczyli się z wykładów profesorów a właściwie z ich dyktatów. One zastępowały brak książek szkolnych, których było nie wiele, i to po największej części wydania autorów klasycznych, czytanych w szkole. Najważniejszą książką, używaną w szkołach Nowodworskich była gramatyka Piotrowskiego, która nosi tytuł Grammaticarum institutionum libri IV. pro usu scholarum Novodvorscianarum in Alma Academia Cracoviensi. Pierwsza część obejmowała: De primis grammaticae rudimentis, ubi pro tenellis puerorum ingeniis generaliora tantum ethymologiae praecepta una cum declinationum ac coniugationum

formulis atque exemplis traduntur. W końcu dodana jest krótka nauka o ortografii, przepis gotowania inkaustu i krótki słowniczek łacińsko-polski. Druga część obejmowała: De ethymologia seu potius aualogia, in quo libro definationes, divisiones et accidentia partium orationis ponuntur et enumerantur, genera nominum cum declinationibus in iisdem regulis traduntur, pronomina modo facili et captivi tyronum accommodato ad quinque declinationes nominum revocantur, verborum deinde non modo praeterita et supina, verum etiam genera, tam simplicium quam compositorum praeter aliorum grammaticorum consuetudinem idque intra earundem regularum complexum, breviter et clare tyronibus proponuntur. Trzecia część obejmowała: De syntaxi seu de recta partium orationis inter se compositione, ex quo praeter ipsa praecepta, quae sunt per tabulas tradita lectissimisque sententiis illustrata et per capita, numeros atque regulas divisa, reciprocorum usum figuras syntaxeos, futuri infiniti supplendi rationes et nonnullarum regularum inter se affinitatem facile tyrones cognoscent. Czwarta część obejmowała: De prosodia seu versificatione, ubi ea, breviter et apto ordine referuntur atque recensentur, quorum cognitio non modo ad scribenda carmina et faciendos versus verum etiam ad rectam voces latinas pronuntiandi rationem est utilis et omnino necessaria. Do wydania z r. 1757, dodana jest piąta część pt. Polonica interpretatio vocum latinarum et graecarum in Grammatica L. Piotrovii contentarum eo ordine, quo ibi reperiuntur dispositae genuinam uniuscuiusque vocis significationem maioris gratia commoditatis et facilitatis iuventuti academico-grammaticae cum additamento vocabulorum selectiorum circa finem per M. Stanislaum Michaelem Patelski accommodata anno 1757.

Gramatyki tej było 8 wydań, a była używana nietylko w szkołach Nowodworskich, dla których pierwotnie była napisana, ale wskutek rozporządzenia rektora Najmanowicza zaprowadzona była we wszystkich koloniach akademickich, aż do czasów reformy szkół średnich, zaprowadzonej przez Komisyą edukacyjną. Nie do mnie należy oceniać jej wartość, znawcy jednak zgadzają się, że była pod wieloma względami lepsza, niż używana powszechnie w szkołach jezuickich gramatyka Emanuela Alvara. Uznał to także X. Hugo Kołłątaj i zaprowadzając reformę w szkołach Nowodworskich w r. 1777 polecił jej nadal używać. Przed wydaniem gramatyki Piotrowskiego, używaną była w szkołach Nowodworskich gramatyka Korneliusza Ultrajectini.

Z innych książek mógłbym przytoczyć tylko kilka i to pochodzących dopiero z ostatnich lat przed reformą Kołłątaja, dość wspomnieć, że na podręcznik do retoryki zdobyła się akademia dopiero w r. 1721,

a na podręcznik do dialektyki w r. 1753.*) Dialektykę tę napisał Prof. Kazimierz Stęplowski, a wydał własnym kosztem Adam Jordan z Zakliczyna, wojewodzic bracławski. Nosi tytuł: Logica incipientium regulas deficiendi, dividendi et argumentandi in ordine ad faciliorem Philosophiae peripateticae captum continens pro schola Dialectica in classibus Novodvorscianis Academicae Iuventuti Univers. Cracov. accomodata. Opera M. Casimiri Stęplowski, Sacrae Theologiae Professoris, Coll. Maioris, ex probatis authoribus collecta et in lucem publicum edita anno, quo Deus Pater per verbum suum hominibus locutus est initium salutis 1753. Zresztą znane mi są tylko wydania autorów klasycznych, sądzę jednak, że byłoby rzeczą zbyteczną przytaczać ich tytuły. W ogóle podręczniki szkolne z wyjątkiem edycyi autorów klasycznych nie miały tego znaczenia, co dzisiaj, bo nauka polegała przedewszystkiem na wykładzie czy dyktacie profesora, który uczeń pilnie notował i z tych notatek się uczył.

Podstawą nauki w szkołach ówczesnych były częste ćwiczenia pamięciowe i ciągłe powtarzanie lekcyi. Rano powtarza się to, co wzięto po południu w poprzednim dniu, po południu, co rano i tak codziennie. Wiele czasu, co prawda, schodziło na to ciągłe powtarzanie, ale miało to swoje dodatnie strony. Uczeń nauczył się wprawdzie mniej, ale za to gruntownie, to też starzy pedagogowie powtarzali często zdanie: Repetitio est mater studiorum.

Tryb życia szkolnego był następujący:

Z rana zgromadzali się uczniowie w klasach, zdawali w dwóch niższych klasach lekcye przed swoimi dekurionami, wybieranymi z pośród lepszych uczniów przez profesorów, poczem po odmówieniu modlitwy do Ducha Św. następowały lekcye a w pół do 10-tej uczniowie wszystkich klas wraz z profesorami udawali się na mszę św. do oratoryum, którą odprawiał kapelan oratoryum. Po mszy odmawiali modlitwy, zastrzeżone fundacyami. Po południu tak samo, z tym wyjątkiem, że po lekcyach nie udawali się już do oratoryum, tylko odmawiali krótką modlitwę w klasie. Co Niedziela obowiązani byli być na kazaniu w kościele św. Anny. Spowiedź odbywali co miesiąc. Najważniejszym dniem w tygodniu była Sobota, bo w tym dniu odbywały się egzamina z całego tygodnia. W tym dniu także w dwóch niższych klasach wymierzano karę za przestępstwa w nauce lub złe zachowanie się przez cały tydzień. W wyższych klasach nie karano już, tylko strofowano a w ważniejszych przewinieniach lub gdy napomnienia za mniejsze przewinienia nie skutkowały, powoływano przed sąd rektorski. W tych klasach odbywały się co So-

*) Conclusiones Univers. (1721—1767) pag. 10, 539, 597.

bota popisy, mianowicie deklamacye lub też ćwiczono się w przedstawieniu jakiej sztuki dramatycznej.

Powszechnym zwyczajem nietylko w szkołach Nowodworskich i koloniach akademickich, ale i w szkołach jezuickich i pijarskich było odgrywanie sceniczne utworów dramatycznych albo pisarzy starożytnych, lub późniejszych a popularniejszych. Czasami sami profesorowie pisali dla uczniów takie utwory. Po licznych próbach, odbywanych zazwyczaj w Sobotę, następowało publiczne i uroczyste przedstawienie albo w której z burs albo też najczęściej w dziedzińcu kollegium Władysławsko-Nowodworskiego wśród licznie zebranych gości, profesorów i uczniów. W braku utworu dramatycznego, odgrywano dialogi, których treść wzięta była z życia Chrystusa, głównie zaś wątku dostarczało Narodzenie J. Chr. i Męka Pańska, ustępy z życia innych świętych itp. Czasami takie przedstawienia były także treści humorystycznej.

Podobne przedstawienia miały na celu podwójną korzyść, bo dla grających i dla widzów. Pierwsi wprawiali się w wymowie, deklamacyi, nabierali śmiałości do występów publicznych, drudzy spędzali mile czas i również odnosili naukę, odpowiednią treści sztuki przedstawianej. Miały też te przedstawienia teatralne cel pedagogiczny i wywierały silny wpływ na młodzież. Wyrugowano je ze szkół dopiero wtedy, kiedy dopuszczano się nadużyć i kiedy te przedstawienia zaczęły na pierwszy plan w nauce szkolnej występować i zabierały wskutek tego wiele czasu uczącej się młodzieży. Zastępowały one dawniej brak teatrów publicznych, bo te w Polsce nastają dopiero za panowania Stanisława Augusta, a jeżeli przedtem słyszymy o przedstawieniach teatralnych, to odbywały się one tylko albo na dworze królewskim, lub na dworach możnych panów.

W Materyałach źródłowych podałem spis tych utworów, które były odgrywane przez uczniów szkół Nowodworskich. Nie są to jednak wszystkie, tylko te, o których wzmiankę znalazłem w Metryce Nowodworskiego. Najczęściej powtarzano tragedye Seneki pt. Tyestes i Hipolit tudzież Mostellaria Plauta, z innych ciekawszych bo oryginalnych wymienić wypada: Avarus cum mendicantibus stipendium rogantibus, De Gallorum querella contra Gallinas, Peregrini in Emaus itp. Najpowszechniejsze jednak były tak zwane Eclogae Pastorales albo Dialogi de Passione Domini. W Metryce Nowodworskiego notował prowizor, ile urządzenie takiego przedstawienia kosztowało. Dla ciekawych podaję, że w XVII wieku kosztowały od 2 złp. do 9 złp., w XVIII wieku stale suma 36 złp. na ten cel była przeznaczona. Z temi przedstawieniami połączone były deklamacye wierszy polskich lub łacińskich, pisanych to przez uczniów samych to przez ich profesorów.

W związku z temi przedstawieniami pozostają także owe liczne oracye, jakie uczniowie szkół Nowodworskich miewali przy rożnych

okazyach, głównie zaś przy rozpoczęciu każdego półrocza szkolnego. Zazwyczaj miewali je uczniowie retoryki i to albo synowie najznakomitszych rodzin lub też najzdolniejsi uczniowie. W katalogach z XVII i XVIII w. zapisuje prowizor każdego ucznia, który miał taką mowę (perorabat). Prócz tego nie odbyła się żadna uroczystość czy to w szkołach Nowodworskich, czy w bractwie Sodalisów, by który z uczniów naszej szkoły nie popisywał się jaką oracyą. Owe oracye i przedstawienia teatralne były też nieodłączną częścią nauki szkolnej. Jeżeli wiersze lub mowy odznaczały się pięknem językiem lub zdradzały talent ucznia, ogłaszano je nawet drukiem. Więcej jednak przechowało się tych mów i wierszy, które nie odznaczają się temi zaletami. Często zapewne oracye te czy wiersze nie są własnymi elaboratami uczniów ale ich dyrektorów domowych lub profesorów, lub przynajmniej ulegały ich znacznej poprawie lub przerobieniu. Na wzór podałem w Materyałach źródłowych różne rodzaje wierszy łacińskich, ogłoszone w r. 1630 a pisane przez 12-tu uczniów szkół Nowodworskich z różnych klas. Pisane są na cześć Stanisława Lubomirskiego, dobrodzieja OO. Karmelitów Bosych. Podaje także wiersz polski i łaciński Michalczewskiego, z którego wyjątek podałem w poprzednim rozdziale. Z mów podaje dwie i to takie, które są w związku z historyą naszej szkoły a mianowicie mowę Marka Sobieskiego, brata króla Jana III i Józefa Mężeńskiego, syna podstolego mścisławskiego. Pierwsza wypowiedziana była w r. 1643 w obec licznych a dostojnych gości, kiedy odbywała się uroczystość przeniesienia szkół Nowodworskich z ulicy Gołębiej na ulicę św. Anny, do kolegium Władysławskiego, druga zaś w r. 1777, kiedy Kołłątaj reformował szkoły Nowodworskie. Mów podobnych bądź drukowanych, bądź spoczywających w rękopisach, mamy znaczną liczbę.

Uroczystość rozpoczęcia i zakończenia roku szkolnego odbywała się wspaniale i jak zwykle połączona była z nabożeństwem w kościele św. Anny i oracyami uczniów, a często także i profesorów.

Smutno wspomnieć, iż profesorowie nietylko szkół Nowodworskich, lecz także wykładający na wydziałach sadzą się na te oracye, one stanowią ich chlubę, a nawet podają je drukiem i to kosztem drugiej fundacyi Nowodworskiego, która zupełnie inny miała cel, bo Nowodworskiemu chodziło o wydawanie dzieł naukowej wartości. W drugiej połowie XVII wieku i w pierwszej XVIII, rzadko spotykamy się z jakiem ważniejszem, umiejętnem dziełem profesorów akademii, ale za to mamy tych oracyi i panegiryków bez liku. Przyjeżdża monarcha do Krakowa, biskup lub jaki dygnitarz świecki, zaraz uczniowie i profesorowie piszą na jego cześć wiersze lub oracye i ogłaszają je drukiem.

W tym czasie, kiedy przypadał wybór rektora i dziekanów odbywały się egzamina promocyjne uczniów poszczególnych klas w obecności prowizora. Egzamina sobotnie a więcej jeszcze półroczne rozstrzygały o postępie ucznia tj. czy może przejść do wyższej klasy, czy nie. Nie rzadko też zdarzało się, że uczniowie nie odznaczający się pilnością kilka półroczy zostawali w jednej klasie. Świadectw nie wydawano, tylko wtedy, gdy uczeń przenosił się do innej szkoły lub zupełnie opuszczał takowe a trzeba mu było wykazać się świadectwem z odbytych studyów. Świadectwa takie były krótkie, poświadczały tylko, że uczeń uczęszczał do tej lub owej klasy, jakie były jego obyczaje i ogólny postęp w nauce.

Po egzaminach odbywały się publiczne popisy w obec licznie zgromadzonych gości. Pytania, które profesorowie zadawaii uczniom na tych popisach, ogłaszano drukiem. Niektóre z nich przypominają przedstawienia teatralne, taką przynajmniej cechę nosi na sobie popis z Historyi odprawiony dnia 18 Kwietnia 1776 przez uczniów poetyki pod dozorem X. M. Józefa Jana Kantego Muszyńskiego. Odbył się w następujący sposób. Występują najpierw Europejczycy, reprezentowani przez różne narodowości i rozmawiają o różnych kwestyach politycznych np. o pożytkach z krucyat czyli wojen o Ziemię Świętą (Włoch, Turczyn, Francuz, Węgrzyn, Sas), o gminowładztwie (Duńczyk, Szwajcar, Hollender), o rządzie możnych (Duńczyk, Wenet, Genueńczyk), o jedynowładztwie, obieraniu i następstwie tudzież mieszanym rządzie (Duńczyk, Hiszpan, Czech, Polak, Wenet). Potem następują rozmowy Europejczyków z Azyatami: o samowładztwie (Hiszpan, Sycylijczyk, Turczyn, Chińczyk, Pers, Arab), o wojsku (Szwed, Tatar, Pers, Mogolan). Następnie rozprawiają Europejczycy z Afrykanami o przyczynach afrykańskiej dzikości i tak Portugalczyk, Kafrer, Gwinejczyk mówią o niedostatku praw, jako pierwszej przyczynie dzikości, Francuz, Portugalczyk, Barbarzyn, Kafrer, Gwinejczyk o niedostatku nauk, wtórej przyczynie dzikości. W końcu rozprawiają Europejczycy z Amerykanami: o wadach ludzi nowego świata, do życia ich społecznego nie zdatnymi czyniących (Hollender, Peruwian), o potrzebie handlu (Angielczyk, Hollender, Meksykanin, Peruwian). Po skończonych rozprawach następuje sąd w sprawie sporu o pierwszeństwo między Europą i Azyą. Eol, król wiatrów, przybrawszy sobie za współsędziów księcia Solana, Boreasza, Zefira i Austra zasiada na tronie. Obok tronu stoją reprezentanci czterech części świata, po trzech ze strony Europy i Azyi, po jednemu ze strony Afryki i Ameryki. Eol wydaje wyrok a bóg morza Neptun dziękuje mu za to imieniem Europy a po wzajemnych oświadczeniach przyjaźni ze strony królów na rozkaz Neptuna śpiewają Syreny.

Nie wszystkie jednak popisy były tego rodzaju, były i poważniejsze. Pytania na popisach z kilku przedmiotów, głównie zaś z historyi i geografii podaję w Materyałach źródłowych, a z nich można poznać jakie wiadomości z tych przedmiotów mogli mieć uczniowie szkół Nowodworskich.

Takie mniej więcej było urządzenie szkół Nowodworskich, podobne było w innych koloniach akademickich, dla których szkoła nasza była zawsze wzorem. Inne szczegóły poznamy mówiąc o uczniach, do których też z kolei przychodzimy.

IX. Uczniowie.

Uczniowie szkół Nowodworskich nosili nazwę studiosi scholarum privatarum i mieli prawa akademickie. Musieli się zapisywać w Album uczniów akademii i złożyć przysięgę imatrykulacyjną rektorowi, jako najwyższemu swemu przełożonemu. Od klas, do których uczęszczali, nazywali się studentami gramatyki, poetyki, retoryki lub dialektyki. Prawdopodobnie nie był przepisany wiek, potrzebny do przyjęcia na ucznia, widzimy bowiem w tej samej klasie i bardzo młodych i stosunkowo starych. Najmłodsi uczniowie gramatyki mieli lat 10, ale tak młodzi byli zazwyczaj przeważnie panicze. Sobiescy wstępując do poetyki liczyli, Marek lat 12, Jan 11. W katalogach z r. 1767—1776, zwanych właściwie Metrykami, przy każdym uczniu zapisywał prowizor obok imienia i nazwiska jego, miejsce urodzenia, utrzymanie, mieszkanie i wiek. Z nich dowiadujemy się, że już w gramatyce przeważna liczba uczniów ma około 20 lat, w wyższych klasach jak w retoryce i dialektyce spotyka się takich, co mają około a nawet przeszło 30 lat, w ogóle największa liczba uczniów jest między 14—20 rokiem życia. Dzielą się według pochodzenia na: 1) Magnifici, 2) Generosi, 3) Domini i 4) uczniów, nie noszących żadnego tytułu. Z tymi tytułami zapisywani są w katalogach i to w porządku alfabetycznym imion a nie nazwisk. W szkołach Nowodworskich przeważała liczba uczniów pochodzących z rodzin niezamożnych, najwięcej było synów rodzin mieszczańskich z Krakowa lub pomniejszych miast i drobniejszej szlachty z województwa. Nie brakowało jednak i paniczów i to synów pierwszych w Rzeczypospolitej rodzin, zwłaszcza w wieku XVII za panowania Władysława IV. Uczyli się tu Sobiescy, Jan, późniejszy król polski, jego brat Marek, bohater na polach Batoha, Ostrorogowie, Kazanowscy, Koniecpolscy, Sapiehowie, Zamojscy, Tarnowscy, Potoccy, Lubomirscy, Pacowie, Ossolińscy, Ogińscy, Dennhoffowie, Lanckorońscy, Działyńscy, Stadniccy itd.

Jak wielka była liczba uczniów w ogóle i w poszczególnych klasach, poznać można ze statystyki, którą niżej załączam. Były takie lata, w których liczba uczniów przenosiła 1000 a w r. 1645 doszła do niebywałej nigdy liczby 1238. Tylu uczniów nie liczyło gimnazyum nasze nawet w roku szkolnym 1883, w którym przed założeniem gimnazyum III (Sobieskiego) było aż 22 oddziały. W gramatyce bywało najmniej około 400, a były i takie lata, w których liczba przechodziła 500, np. w r. 1642; w poetyce bywało około 150—200, ale i w tej klasie liczba uczniów przechodziła nieraz 400 a nawet 500 uczniów; w retoryce około 150—200, rzadko przechodziła liczbę 200; w dialektyce od 13—90, a mianowicie w XVII wieku od 50—96, w XVIII od 13—58. Dla dzisiejszych pedagogów, którzy mając 50 uczniów w klasie skarżą się i to słusznie na przepełnienie, jest to zagadką, jak ci uczniowie mogli się jako tako pomieścić w klasach, zwłaszcza w gramatyce i poetyce, które co do wielkości były takie same, jak dzisiaj (II B i V A), a tem bardziej jak mogli korzystać z nauki szkolnej.

Odpowiednio do tak znacznej liczby urządzone były klasy. W gramatyce i poetyce siedzieli w ławkach tylko synowie znakomitszych rodów szlacheckich lub patrycyuszów miejskich, reszta siedziała na wąskich ławeczkach a właściwie belkach, rozciągniętych wzdłuż sali, bez oparcia z przodu i z tyłu i na kolanach notowała wykłady profesorów, zazdroszcząc paniczom ich pochodzenia. Siedzący na ławkach nazywali się Rzymianami, inni Grekami. Między jednymi i drugimi były znowu różnice, zaprowadzone dla emulacyi i tak Rzymianie dzielili się odpowiednio do postępu w nauce i zachowania się na classis patriciorum maiorum Romanorum i na classis Romanorum equitum, Grecy zaś na senatus Graecorum maior i minor. W retoryce i dialektyce nie było już tego podziału i ławki były dla wszystkich wygodne, ale bo też w tych klasach było znacznie mniej uczniów. Także obejście się profesorów z uczniami było w tych klasach inne, niż w pierwszych dwóch niższych.

Łatwo odgadnąć, jaki stosunek był między kolegami, znając ówczesne stosunki społeczne. Panicze żyli z sobą i oni też cieszyli się największymi względami profesorów, jakkolwiek ci głosili, że w szkołach akademickich nie ma różnicy stanów. Rzadko się zdarzało, by panicz bratał się z biedakiem, chociażby najlepszym uczniem, nie było nawet bliższego punktu zetknięcia się między nimi; w szkole siedzieli osobno a po za szkołą panicze mieszkali w kamienicach, pod nadzorem guwernerów domowych, ktorymi bywali czasami ci sami profesorowie, którzy uczyli w klasach, inni musieli mieszkać razem gromadnie w bursach lub szkołach parafialnych, gdzieindziej bowiem mieszkać nie było wolno, chyba tylko przy rodzicach, mieszkających w Krakowie, ale w takim razie trzeba było mieć swego osobnego dyrektora domowego. Życie

koleżeńskie między bursakami i skolarzami było też bardzo rozwinięte, chwile spędzane razem z kolegami pozostawiały po sobie na zawsze miłe wspomnienie, a przyjaźń koleżeńska pozostawała do grobowej deski. Lepsi uczniowie wybierani byli na dekuryonów i cenzorów. Ci siedzieli na rogach ławek czy belek, uważali na zachowanie się kolegów w swej ławce, a przed lekcyami kontrolowali ich, czy wypełniali swe obowiązki i w Sobotę zdawali raport profesorom. Nie bardzo to był przyjemny zaszczyt, kontrolować i szpiegować kolegów swoich i niejeden też niechętnie przyjmował na siebie te obowiązki, bo nieraz spotkać go mogło wiele nieprzyjemności od kolegów, którzy mścili się na cenzorach za smutne chwile sobotnie.

Profesorowie szkół Nowodworskich nie wiele troszczyli się o uczniów swych po za szkołą i za ich zachowanie się pozaszkolne nie byli wcale odpowiedzialni, ten kłopot oddany był innym osobom, ale również z grona profesorów akademii tj. przełożonym burs i szkół parafialnych, zwanym prowizorami lub seniorami. Często jednak profesorowie Nowodworscy byli zarazem seniorami burs szkół parafialnych i pełnili obowiązki przywiązane do tego urzędu. Za zachowanie się paniczów i mieszkających przy rodzicach odpowiadali ich dyrektorowie domowi.

Bursy dawne nie miały tego znaczenia, co dzisiejsze, bo w nich musieli mieszkać, za pewną opłatą, nietylko biedacy ale i zamożniejsi. Czem kollegia dla profesorów, tem bursy były dla uczniów. Obok burs pełniły w Krakowie to samo zadanie także wszystkie szkoły parafijalne miejskie. Były one nietylko przybytkiem, gdzie młodzież zwana scholares pobierała elementarną naukę, ale służyły za mieszkanie dla uczniów i to zazwyczaj biedniejszych. Bursy i szkoły też miały swoje przepisy, do których wszyscy lokatorowie musieli się stósować. Znane nam jest urządzenie burs, bo znamy statuta najważniejszej z nich, bursy Jeruzalem, wydane w tym roku przez Dra Karbowiaka, ponieważ zaś nie znane dotąd było urządzenie szkół parafijalnych, drukuję w Materyałach źródłowych statuta szkoły N. Panny Maryi, które właśnie obowiązywały młodzież szkolną w XVI, XVII i XVIII wieku, témbardziéj, że w szkole téj mieszkała zawsze znaczna liczba uczniów szkół Nowodworskich.

Osobny a dosyć liczny rodzaj młodzieży szkolnej stanowili tak zwani mendicantes albo pauperes a przez lud nazywani oni byli pauprami. Byli to biedacy, którzy chcieli się uczyć a nie mając z czego żyć, puszczali się na żebraninę i byli plagą miasta Krakowa i akademii. Pozostała po nich do dziś dnia nazwa ludowa, paper, oznaczająca lampartów i ulicznikow miejskich. Mieszkali po bursach a najwięcej po szkołach. Obsługiwali seniora i uczniów, zamiatali korytarze i sale, palili w piecu itp., za co pobierali od uczniów pewną gratyfikacyą. W południe, w porze obiadowej

i wieczorem w czasie kolacyi wychodzili na miasto, chodzili po domach i żebrali. Znaczna ich część otrzymywała skromne pożywienie w licznych klasztorach krakowskich, do których przychodziła codziennie z garnuszkami. Mendicantes mieli swego dyrektora, który nosił nazwę pater mendicantium albo praeceptor scholarium mendicantium. On miał nadzór nad nimi i dbał o to, by utrzymywali czystość i porządek w szkołach i bursach, by na ulicy awantur nie wyprawiali itp., za co otrzymywał od nich pewną opłatę. Z tego to rodzaju uczniami miała akademia wiele nieprzyjemności, bo ciągle słyszymy o burdach ulicznych, które nieraz dochodzą do tego rozmiaru, iż wymagają interwencyi wojska, a nieraz sprawa idzie aż przed sąd królewski. W czasie świąt Bożego Narodzenia chodzili po kolędzie, w dzień św. Grzegorza śpiewali pieśni po łacinie na rynku i ulicach, w Niedzielę Kwietnią przebierali się za kuglarzy i chodząc po mieście i wyłudzali pieniądze. Jeżeli Mendicantes jednej szkoły zeszli się z podobnymi kolegami innej szkoły, wtedy powstawały między nimi bójki uliczne, najczęstsze jednak awantury były przy spotkaniu się z Żydami i akatolikami. Bardzo często nawet przybywali różni rzezimieszkowie do Krakowa, zapisywali się pozornie do której szkoły, by zyskać prawa akademickie i pod tą pokrywką wyprawiali liczne awantury i burdy uliczne. Dla wielu młodych próżniaków była to bardzo wygodna instytucya, bo dawała tanim kosztem, bez pracy, przyzwoite nieraz utrzymanie. Prawda, że nie wszyscy byli takimi, byli i tacy, co utrzymując się z żebraniny uczyli się pilnie i wychodzili potem na pożytecznych obywateli.

Jak wielka liczba była tego rodzaju uczniów posłużyć mogą za wskazówkę daty statystyczne, wzięte ze szkoły parafialnej N. Panny Maryi. Za senioratu Michała Lipiewicza mieszkało mendic. 31, za Jana Treflera (1761) 14, w r. 1764 było 13, w r. 1766 było 14, w r. 1775 mieszkało 25, w r. 1777 było 21. Ci mendicantes byli uczniami różnych szkół, wielu z nich chodziło także do szkół Nowodworskich.

Z tego samego wykazu poznajemy że w r. 1725 mieszkało w szkole parafialnej N. P. Maryi uczniów gramatyki 20, poetyki 15, retoryki 16, dialektyki 6; w r. 1748 gram. 26, poet. 22, retor. 19, dialekt. 3, słuchaczów akademii 18, uczniów szkół parafialnych 26; w r. 1756 (za senioratu Putanowicza) akademików, zwanych zwykle uczniami publicznymi 7, gramat. 27, poet. 5, retor. 9, dialekt. 3, uczniów parafialnych 20; w r. 1761 (za senioratu Treflera) publ. 10, gramat. 31, poet. 10, retor. 8, dial. 4, paraf. 16; w r. 1766 publ. 10, gram. 19, poet. 12, ret. 15, paraf. 22; w r. 1777 (za senioratu Szastera) publ. 9, gram. 8, poet. 7, retor. 9, paraf. 12. W ogóle liczba uczniów mieszkających w szkole N. Panny Maryi wynosiła w XVIII wieku od 60 do 100, w XVII wieku zaś dochodziła nieraz do 150.

Karność wśród uczniów szkół akademickich była nie wielka, była to też chroniczna słaba strona szkół Nowodworskich. W każdej awanturze czy to z Żydami, czy z żołnierzami, uczniów tych szkół było najwięcej, bo i liczba ich była największa, a przytem wiek ich był do tego rodzaju wybryków najskłonniejszy. Z przykrością jednak przyznać trzeba, że wina leży po stronie profesorów, bo często oni sami prowokowali młodzież do awantur, albo przynajmniej przez szpary na to patrzeli a to ośmielało uczniów do częstszego ich powtarzania.

Przypatrzmy się tym wybrykom bliżej. Najpowszechniejsze są zwykłe bitki w szkole, w domu i po za szkołą. Starzy bili się przy pojedynkach na pałasze, młodsi w braku broni kijami, kamieniami lub pięściami. Rzadkie były bitki uczniów jednej szkoły ze sobą, najczęstsze uczniów różnych szkół ba najważniejsze z nich były bitki, a nawet formalne wojny z uczniami kollegium jezuickiego. W innych miastach, gdzie długi czas istniały obok siebie szkoły akademickie i jezuickie, walki te powtarzały się ciągle, w Krakowie dzięki Bogu trwały nie długo, bo kollegium jezuickie istniało w Krakowie tylko od r. 1624 do 1634, ale też były tego rodzaju i nabyły takiego rozgłosu, iż stały się przedmiotem licznych broszur a nawet rozpraw sejmowych.

Uczniowie nasi, uczęszczający w tych czasach jeszcze do Nowej Bursy tj. na ulicy Gołębiej po godzinach szkolnych gromadnie udawali się na ulicę Grodzką, tam napadali na uczniów jezuickich i wszczynali z nimi bójki, nieraz dopiero wojsko musiało ich rozpędzać Profesorowie akademii nie tylko patrzeli na to przez szpary i nie karali surowo tego rodzaju przewinień, ale w duchu cieszyli się z tego przywiązania uczniów do akademii, a nawet, co gorsza, nieraz pobudzali do tego młodzież. Ztąd też bitki te przybierały coraz większe rozmiary i są w związku z walką, jaką prowadzi akademia z Jezuitami. W r. 1625 przyszło nawet do rozlewu krwi. Zamiast opowiadać te awantury, najlepiej będzie przytoczyć opis współczesny ks. Jezuity Szembeka, umieszczony w Gratisie plebańskim. Oto jego słowa:

„Pozwawszy panowie akademicy Jezuity do Rzymu o szkoły ich krakowskie i tam się o to z nimi prawem rozpierając nie czekawszy dekretu Stolicy Apostolskiey, lite pendente, studenci ich sobie sprawiedliwość czynić z Jezuitów poczęli, studentom bowiem Jezuickim ze szkół do domu się wracającym, nieraz na dobrowolnej drodze zastępowali; rozmaite onym despekty i przykrości czyniąc, ich bijąc, książki wydzierając, czapki zdzierając, chcąc szkoły jezuickie tym wexowaniem rozpłoszyć a Jezuitów ex possessione zrazić, ale gdy im to nie poszło, z kamieńmi i z broniami zastąpili im na Grodzkiej ulicy gromadno i nie mając względu ani na stan kapłański, dwu Jezuitów, obydwu kapłanów i profesorów, między studentami dla obrony ich od swa-

wolników onych idących, armata manu na nie uderzyli i tumult cum violatione pacis publicae uczynili, tak że drzwi domów i warsztatów, do których byli tak Jezuici, jako ich studenci ustąpili, siekli, a szlachcica jednego discypuła Jezuickiego w ramię cięli; innym kijmi, drugim kamieńmi dostało się.

Patrzał na te tragedye sam Prowincyał Jezuicki, X. Jerzy Tyszkiewicz piae memoriae z niektórymi starszych Jezuitów przed Collegium swym stojąc, dziwując się, że X. Rektor akademicki od niego o tym expresse obwieszczony i requirowany gorąco, aby temu wczas zabiegał, jakto było ratione officii powinien, tak nierychło wyprawił tych, coby efficaciter et non pro forma albo cum modica autoritate (jakowi byli dwaj starzy Bidelusowie, których tu Sapientami zowią), swawolniki one byli zahamowali, nimby na studenty Jezuickie uderzyli. Jechali zaraz Jezuici do JMci X. Biskupa w tej sprawie, a na X. Rektora nierychło efficaciter swe hamującego, i na studenty jego protestacye poczyniwszy, Króla JMci o tak wielkiej insolencyi i krzywdzie swej informowali. Napisał JMć X. Biskup, jako i kanclerz Akademii i Biskup, bardzo ganiąc to, co się stało, i X. Rektora napominając, aby swej powinności czynił w tym dosyć a dekretu Ojca św. czekał. Król tesz JMć P. do JMci Gabryela Hrabie z Tarnowa, Generała Starosty krakowskiego i urzędu jego Grodzkiego, listy posłał, oznajmując, że on studenty Jezuickie pod swą protekcyą brał i surowo rozkazując, aby despektu żadnego onym czynić nie dopuszczano i tumultów wszelakich okazyom w stołecznym tym mieście zabiegano. Lecz X. Rektor akademicki miasto tego, co studenty swe miał karać i płoche one postępki im zganić, to on jeszcze extenuował ich swawolą. Bo przeciwko protestacyi Jezuickiej Reprotestacyą uczynił, w której tumult on i zastąpienie na dobrowolnej drodze wśród białego dnia armata manu i uderzenie ono tak na Jezuity wyżej pomienione jako i na ich studenty concertationes pueriles nazywa; i protestuje się na Jezuity, że oni we swej protestacyi concertationes pueriles tumultami ad odium Academiae concitandum nazwali. Mało tesz co przedtem, gdy drukowany edykt pro more usitato, Anno eodem 1625 die 16 Maji wydawał, nakazując, aby tak Profesorowie z pilnością swe lekcye czytali jako tesz i studenci w powinności się swej dobrze zachowali et inter alia zwad strzegli, dał wydrukować w edykcie onym te słowa: pacem inter se, et si fieri potest, cum omnibus hominibus habentes, które słowa acz święte, jako młodzi zbestwionej do zwad i niepokoju okazyą dać pod taki czas mogły, każdy baczny osądzić może. Kładlić wprawdzie i innych czasów, inni Jchmość XX. Rektorowie we swe takowe edicta słowa też, ale nie zawsze, jako sameż własne też edicta drukowane świadczą. Lecz chociażby były zawsze alias kładzione, prudentia ipsa dicta-

bat, że consideratis circumstantiis status rerum praesentium, onych pod taki czas kłaść nie przystało.

Widząc tedy młódź akademicka, że w tej mierze nie ostro ich z tego strofowano, ale raczej condescendować zdano, jako się to dopiero wspomniało, nie przestawała rozmaicie tychże studentów Jezuickich wexować. Posyłał Grodzki urząd do J. X. Rektora, napominając i prosząc, aby hamował swawolę taką; i że z tych małych początków tumult kiedy znaczny w mieście być mógł, ostrzegając. Lecz sam effekt pokazywał, że studentów albo nie hamowano, jako było potrzeba, albo hamując authoritatem u nich nie miano. Widząc bowiem akademiccy studenci, że urząd zamkowy nieraz posyłał piechotę, aby się po ulicy Grodzkiej podczas wracania się studentów Jezuickich szkół do domu przechadzała, którąby obecnością swą turbowania ich zabraniała, zgromadziwszy się za miastem na miejscu zwykłej swej rekreacyi, die XI Junii Anni 1625 zmówili się koniecznie znowu uderzyć potężnie na też studenty Jezuickie i na hajduki zarazem ich broniące. I przywiedli do effektu młode i płoche swe rady, bo die 13 Junii przed południem, gdy piechota zamkowa od urzędu Grodzkiego posłana na zabronienie zwykłych tumultów, przeprowadziwszy Jezuickich studentów, ze szkół według zwyczaju idących, do zamku się wracała, na nie uderzyli. Napominała ich piechota, aby się hamowali i po lekku drogą swą idąc, na odstraszenie ich na wiatr strzelała.

Lecz gdy ani słowa ani kilkadziesiąt wystrzelań na wiatr pohamować oney swey woli nie mogło, na niektóre śmielsze i bardziej nacierające strzelać poczęła y tak z nimi uganiając trzech albo czterech lecz nieszkodliwie postrzeliła a jeden zaraz na miejscu został Bartholomeus Przepiórka z Piątku w Mazowszu rodzic, który uczywszy się w Kolegium Jezuickiem w Poznaniu, a Jezuitów, aby go do swego zakonu przyjęli prosiwszy y onym legitimi ortus autentyczny dowód swego urodzenia od urzędu Piątkowskiego oddawszy, gdy tak prędko go przyjąć nie chcieli, jako żądał, tu był niedawno do Krakowa przyszedł i na szkole św. Szczepana mieszkał, animusz swój ku Jezuitom odmieniwszy.

A widząc swawolnicy oni, że im tumult on y gas na hajduki uczyniony źle uszedł, gniew swój na Jezuity obrócili i natychmiast udawać poczęli, że z rozkazania i naprawy Jezuickiej krew się rozlała niewinna. Gruchnęło to zaraz nie tylko po mieście, ale i po Polsce a jeszcze bardziej, gdy trupa onego zabitego Ptaszkowskiem z Przepiórki utworzywszy i na herby się onemu złożywszy, sposobem niezwyczajnym w około rynku z procesyami do pogrzebu nieśli, Jezuity niektóre wytrębując, y powoływając jako mężobóycey krwie rozlewce ślachetnego Bartłomieja Ptaszkowskiego.

Naydowali się wtenczas tacy, którzy mówić śmieli, że widzieli oczyma swoimi Jezuity dające pieniądze na to piechocie; drudzy, że Jezuici wprzód piechotę podpoili; trzeci, że słyszeli Jezuity rozkazujące, aby bito, zabijano, na kupę włuczono; czwarci, że się Jezuici niektórzy w suknie hajduckie poubierali i onym kredencowali tę utarczkę. Lecz te wszystkie zmyślone a fałszywe baśni były. Z tey prawdziwey tego relacyey rozsądź baczny czytelniku, słusznieli Jezuitom krwie rozlanie i zabicie tego Przepiórki przypisane być może. Zastąpią komu na dobrowolnej drodze, on urzędu o obronie i bezpieczne prowadzenie prosi; straż od urzędu posłana, prowadzi niewinnego; ten, co owemu zastąpił, dawszy prowadzonemu pokój, na straż uderzy i custodes pacis publicae, nomine publico missos ad conservandam pacem publicam, od ich powinności zabraniania tumultów odstraszyć mocą usiłuje; ci uganiając się z nim, jego zabiją, azacz ten krzyw, co o obronę prosił, który ani kazał, ani chciał, żeby się krew rozlewać miała, tylko żądał od zwierzchności, która go powinna bronić, żeby mu krzywdy czynić niedopuszczała.“

Szczegóły tego opisu są prawdziwe i nie zostały zaprzeczone przez profesorów akademii, usprawiedliwiał tylko postępowanie uczniów akademickich, rektor Najmanowicz, w broszurze p. t. Krótka informacya o sweywoley studentów akademiey krakowskiey, wydanej pod imieniem Sebastyana Koszuckiego. Ciekawa to ze wszech miar broszura i pisana z wielkim talentem, jest jednak najlepszym świadectwem braku karności u młodzieży akademickiej i to z winy jej profesorów.

Obok walki z uczniami jezuickimi, wspomnieć trzeba o walkach z akatolikami, Żydami i z wojskiem miejskiem.

Walki uliczne młodzieży szkolnej z akatolikami i Żydami, to jeden z ujemnych a charakterystycznych rysów szkolnictwa z XVII i XVIII wieku. Były one powszechne w całej Polsce, praktykowane były nie tylko przez uczniów szkół akademickich, ale jezuickich i pijarskich.

W Krakowie liczba akatolików, z wyjątkiem Żydów, nie była tak wielka, to też awantury z nimi są rzadsze, zasadzały się zaś na tem, że napadali na orszaki pogrzebowe protestantów, rozpędzali je, a nieraz nawet rąbali trumny. Jeden z głośniejszych tego rodzaju wypadków był napad uczniów mieszkających w szkole N. Panny Maryi w r. 1683 na orszak pogrzebowy i zwłoki dysydenta Kreczmera. Doszło nawet do tego, iż rodzina zmarłego dysydenta, musiała się opłacać pobliskiej szkole, by mogła spokojnie pogrzeb odprawić. Często wpadali nawet do mieszkań akatolików i domagali się od nich opłaty, w przeciwnym razie dopuszczali się wielkich excessów, Słynna pod tym względem była sprawa wytoczona w r. 1617 przed Rektorem ówczesnym, Walentym Fontanim. Studenci różnych szkół akademickich napadli Dr. medycyny, Łyszkowicza w własnym jego domu, zbili go, poranili, wywlekli z domu i włóczyli po

ulicy, chcieli go nawet wrzucić do rzeki Rudawy. I kto wie, coby się stało, gdyby tej zgrai, przechodzącej przez ulicę św. Anny, nie zobaczyli profesorowie z Kollegium większego i nie wdali się w tę sprawę.

Najczęściej jednak Żydzi byli ich ofiarą. Gdy się odbywała procesya, lub szedł ksiądz z Panem Jezusem do chorego, musiał Żyd uciekać, bo gdy go zobaczyli studenci, czekała go smutna przygoda. Często Żydzi nie dawali nawet pozoru przyczyny do napaści, a studenci, zwłaszcza mendicantes, dla wyłudzenia pieniędzy, albo też często tylko „dla hecy“ napadali na nich i tłukli niemiłosiernie.

Oryginalny też był zwyczaj w Krakowie i w innych koloniach, począwszy od XVII wieku, że Żydzi przyjeżdżając do miasta, musieli się opłacać szkole parafialnej, koło której przejeżdżali. Ta opłata nazywała się kozubalec i płacili ją Zydzi, po kilka groszy od osoby, by mieć zapewniony spokój od uczniów, bo w takim razie senior szkoły brał ich w opiekę. Mamy np. taką wiadomość, że senior szkoły św. Jakóba, wybierał, jak dzisiaj myto, w bramie wielickiej od każdego Zyda przejeżdżającego po 6 groszy. Każdej ze szkół parafialnej przynosiły tego rodzaju opłaty dosyć znaczne dochody. Brały nietylko pieniądze ale i towary np. sukna, wiktuały i trunki. Jeżeli który nie chciał zapłacić, bo do tego prawnie nie był zobowiązany, musiał unikać uczniów tej szkoły, bo jak go żacy napotkali, obchodzili się z nim bez litości. Często nawet wpadali do domów żydowskich lub plądrowali ich sklepy. Nie pomagały edykta, lub rektorskie, zabraniające wybierania kozubalca, bo seniorowie nie przeszkadzali temu, bo im to przynosiło pewien dochód. W miejsce kozubalca zaprowadziła akademia ryczałtową sumę, którą Żydzi pewnej dzielnicy lub gminy, musieli płacili na rzecz szkoły. Sami nawet profesorowie kollegiów ją odbierali, jak to wspominałem mówiąc o profesorach. Walki z Żydami były na porządku dziennym przez cały ciąg XVII i XVIII wieku i winić trzeba akademią, iż tego złego zwyczaju nie wykorzeniła, występując stanowczo i surowo przeciw tego rodzaju przekroczeniom.

Z innych przewinień wymienić trzeba liczne przypadki upijania się, które najczęściej były przyczyną awantur ulicznych, lub w szynkowniach. Słynna pod tym względem była jakaś restauracya czy gospoda „pod kaczką“. Częste też skargi przed sądem rektorskim za wynikłe tam burdy a sprawcami ich byli zazwyczaj uczniowie retoryki i dialektyki. W aktach rektorskich, w Metryce Nowodworskiego najczęściej powtarzają się skargi na ich postępowanie.

W XVIII wieku niejednokrotnie zdarzało się, że uczniowie szkół naszych zaczepiali żołnierzy mieszkających w Krakowie, przezywając ich, nie wiadomo dla czego, „śledziami“. To dawało powód do częstych walk między żołnierzami a studentami. Ciekawy tego rodzaju wypadek w r.

1752 opowiada Kołłątaj w dziele „Stan oświecenia w Polsce w ostatnich latach za panowania Stanisława Augusta III“.

Wiele możnaby przytoczyć różnego rodzaju wybryków studenckich, ciekawych odsyłam do wyżej wymienionego dzieła Kołłątaja, pamiętników Kitowicza a przedewszystkiem do rozprawy Muczkowskiego pt. Mieszkania i postępowanie uczniów krakowskich w wiekach dawniejszych. Dają one smutne świadectwo ówczesnym szkołom, nie dziw też, że z takiej młodzieży wyrastali później zawadyaki, wichrzyciele, lubiący się bić i pić.

Łagodziły przynajmniej te dzikie obyczaje uczniów ich stowarzyszenia religijne, owe bractwa Sodalisów Maryi. Ale i te nie zawsze wdrażały w młodzież zdrowe uczucia i pojęcia religijne, bardzo często je nawet paczyły i wydawały bigotów a nie w prawdziwem tego słowa znaczeniu religijnych ludzi.

Źródła niekarności narodu i innych ujemnych stron jego trzeba też szukać w ówczesnych szkołach. Nie można powiedzieć, by przewinienia uczniów uchodziły zawsze bezkarnie, owszem karano je zwłaszcza w niższych klasach nieraz nawet bardzo surowo, ale nie było miary, taktu i konsekwencyi w tem karaniu, nie odnosiło ono też dlatego pożądanego skutku. Kary cielesne były powszechne, powszechniejsze jednak były kary pieniężne. Z statutów szkoły parafialnej widzimy, że one w karaniu najważniejszą odgrywały rolę, bo przynosiły dochód seniorom.

Ważniejsze sprawy sądził rektor a i ten skazywał najczęściej na kary pieniężne. Innemi większemi karami był karcer, czasem nawet kilkotygodniowy w którem z kollegiów lub wreszcie pozbawienie praw akademickich i wypędzenie ze szkół. Do tego dochodziło, że często musiały sądy królewskie lub ziemskie i grodzkie brać w opiekę spokojność mieszkańców Krakowa przed wybrykami młodzieży.

Taki był ogólny stan moralności i zachowania się uczniów w szkołach akademickich. Nie można jednak powiedzieć, by zawsze tak było i żeby wśród podobnej młodzieży nie znajdowali się uczniowie, którzyby odznaczali się i pilnością w nauce i moralnem przykładnem zachowaniem się w szkole i po za szkołą. Owszem mamy tego liczne objawy; lecz złych niestety było więcej, a rej między tymi wodzili mendicantes.

Uczniowie akademii mieli zrazu strój ustawami przepisany, podobny do ubioru duchownego. W XVII i XVIII wieku jednak już tych ustaw nie trzymali się ani profesorowie ani uczniowie. Zawsze jednak uważano na to, by był skromny i nie zbyt jaskrawy. Ustawy akademickie zabraniały też noszenia broni przy sobie, bo to właśnie dawało sposobność do bitek, ale jak widzimy z częstych dyscyplinarek, wytaczanych przed sądem rektorskiem, nie zawsze były wypełniane.

W końcu zastanowić się wypada nad tem, jakie widoki przed sobą mieli wychowańcy szkół Nowodworskich. Panicze kończyli szkoły

średnie, później akademią a po ukończeniu tejże udawali się na wojaż za granicę. Tych czekały świetne widoki na przyszłość, postępowali bowiem, dzięki swemu pochodzeniu, szybko w dostojeństwach świeckich, czy duchownych, chociażby ich nawet nie byli godni. Już na ławce szkolnej widzimy niektórych kanonikami. Mniej zamożni wracali do swych zagród ojczystych, uprawiali rolę i brali udział w życiu szlachty ówczesnej. Synowie mieszczan wracali do handlu lub też udawali się do palestry. Znaczna liczba przyjmowała stan duchowny. Większa część nie kończyła wszystkich klas, ale już po poetyce i retoryce porzucała szkoły i udawała się do praktycznego zawodu. Kończyli zazwyczaj ci z biedniejszych, co zamyślali się poświęcić zawodowi nauczycielskiemu lub stanowi kapłańskiemu. Do urzędów wyższych synowie mieszczańskich rodzin nie mieli przystępu, pozostawały im tylko niższe szczeble urzędnicze w sądach grodzkich lub trybunalskich, lub urzędy miejskie, nie mające już w tych czasach wielkiego znaczenia w obec coraz większego upadku miast.

Wielką pomocą dla biednych uczniów były liczne fundacye akademickie, tak zwane borkarne. Nazwa ta pochodzi od ks. Stanisława Borka, dziekana kat. krak. († 1565), który jeden z pierwszych zapisał znaczniejszą sumę na rzecz biednych studentów, pobierających nauki w szkołach akademickich. Było ich według Putanowicza 74, wartości przeszło 150.000 złp. Pochodziły przeważnie z zapisu profesorów akademii a przeznaczone były dla krewnych fundatora lub pochodzących z jego miejsca rodzinnego. Wypłacano je co tydzień, w każdą Sobotę. Uczeń pobierający je musiał przed prowizorem fundacyi wykazać się świadectwem postępu w nauce od swych profesorów.

X. Statystyka uczniów.

Nie znamy frekwencyi uczniów z wszystkich lat od założenia, bo brak nam wielu katalogów, a Metryka tylko od czasu do czasu podaje liczbę uczniów. Jestem też w stanie podać statystykę uczniów tylko z lat od 1639—1645 i od 1745—1777 z małymi przerwami.

Z dawniejszych lat znana mi jest tylko frekwencya uczniów w roku założenia, z lat 1617, 1619 i 1626. I tak w roku założenia ogólna liczba uczniów wynosiła 530; w r. 1617 gramatyka liczyła 250, poetyka 56, retoryka złączona z dialektyką 129, razem 435; w r. 1619 gramatyka 300, poetyka 126, retoryka z dialektyką 86, razem 512; w r. 1626 gramatyka 292, poetyka 140, retoryka z dialektyką 100, razem 532. W późniejszych zaś latach liczba uczniów była następująca:

Rok	Półrocze	Gramatyka	Poetyka	Retoryka	Dialektyka	Razem
1639	Letnie	392	283	72	83	830
1639/40	Zimowe	315	249	166	81	811
	Letnie	467	306	171	85	1029
1640/41	Zimowe	392	286	186	84	948
	Letnie	470	300	202	74	1046
1641/42	Zimowe	273	306	225	83	887
	Letnie	506	366	220	62	1154
1642/43	Zimowe	369	265	235	78	947
	Letnie	369	480	205	77	1131
1643/44	Zimowe	353	398	150	84	985
	Letnie	362	353	181	84	980
1644/45	Zimowe	348	471	188	96	1103
	Letnie	449	504	210	75	1238
1645/46	Zimowe	356	504	256	55	1171
	Letnie	—	—	—	—	—
1745/46	Zimowe	317	163	137	30	647
	Letnie	304	201	162	29	696
1746/47	Zimowe	282	173	147	17	619
	Letnie	358	193	199	23	773
1747/47	Zimowe	340	165	165	17	687
	Letnie	400	145	187	19	751
1748/49	Zimowe	347	129	196	28	700
	Letnie	360	183	197	34	774
1749/50	Zimowe	362	154	154	37	707
	Letnie	410	160	193	36	799
1750/51	Zimowe	333	127	175	26	661
	Letnie	397	154	180	36	767
1751/52	Zimowe	357	113	148	38	656
	Letnie	417	166	194	28	705
1752/53	Zimowe	360	174	168	32	734
	Letnie	364	162	183	30	739
1753/54	Zimowe	444	140	164	42	790
	Letnie	449	160	153	33	795
1754/55	Zimowe	469	142	132	37	780
	Letnie	413	218	148	30	809
1755/56	Zimowe	380	203	152	25	760
	Letnie	409	211	164	24	808
1756/57	Zimowe	328	163	189	44	724
	Letnie	401	179	213	32	825
1757/58	Zimowe	309	180	169	32	690
	Letnie	460	279	225	38	1002
1758/59	Zimowe	303	164	219	43	729
	Letnie	414	155	227	49	845
1759/60	Zimowe	380	167	171	54	772
	Letnie	378	235	185	25	823
1760/61	Zimowe	357	185	168	37	747
	Letnie	353	218	201	32	804
1761/62	Zimowe	353	186	160	26	725
	Letnie	369	209	186	56	820
1762/63	Zimowe	350	144	161	58	713
	Letnie	371	161	179	30	741

Rok	Półrocze	Gramatyka	Poetyka	Retoryka	Dialektyka	Razem
1763/64	Zimowe	347	135	148	33	663
	Letnie	393	157	199	41	790
1764/65	Zimowe	332	128	134	27	621
	Letnie	352	177	150	27	706
1767	—	412	196	187	15	810
1769	—	294	131	152	12	589
1773	—	293	117	91	13	514
1776	—	359	175	189	26	749

Na zakończenie historyi okresu pierwszego podaję kopią rysunku, znajdującego się w manuskrypcie (Arch. Uniw. Jag.) N. 91½ str. 123, a przedstawiającego widok kollegium Władysławsko-Nowodworskiego, Collegium Majus (dziś Bibl. Jag.) i Collegium Minus.

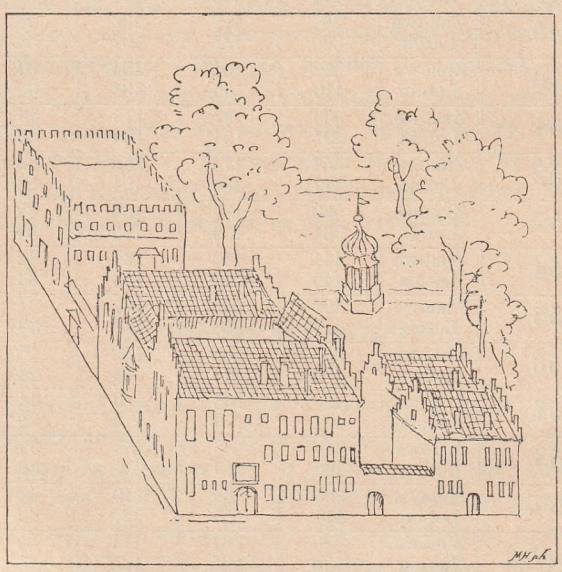

Widok budynków uniwersyteckich w wieku XVII.

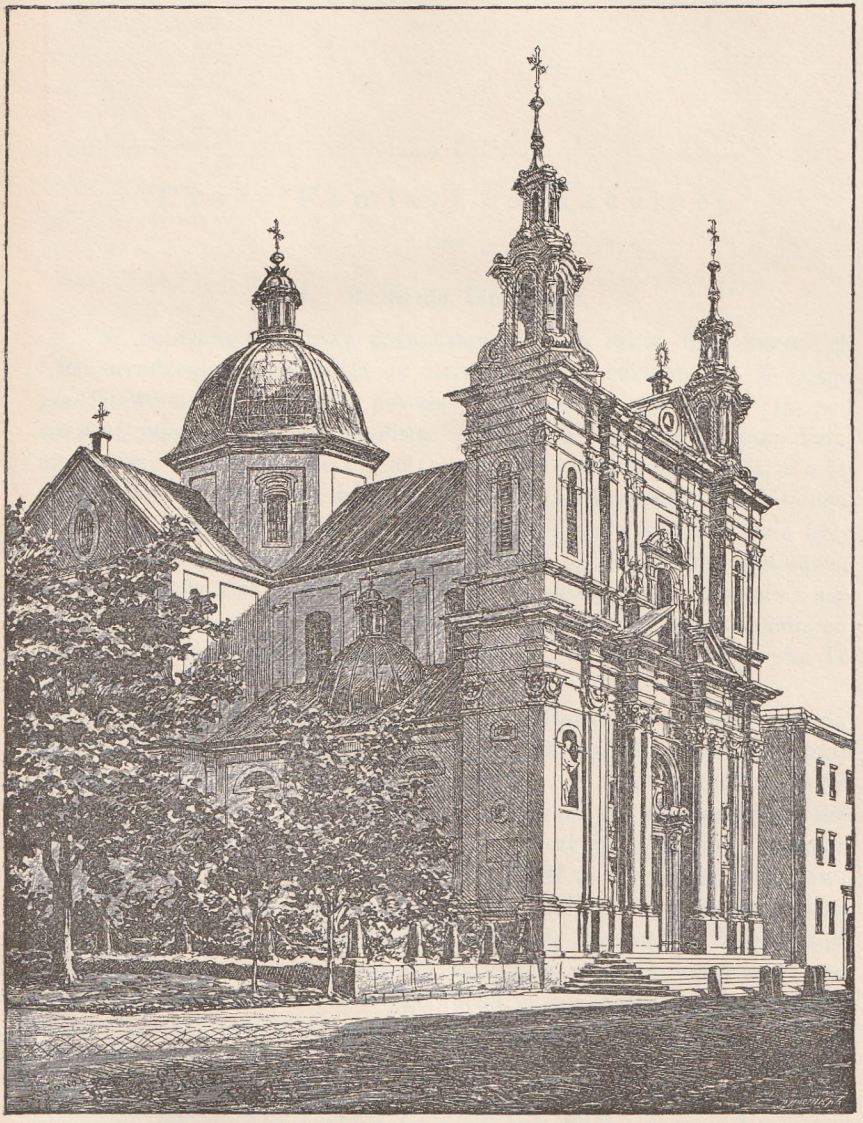

Rysował Walery Eljasz.

Kościół św. Anny.

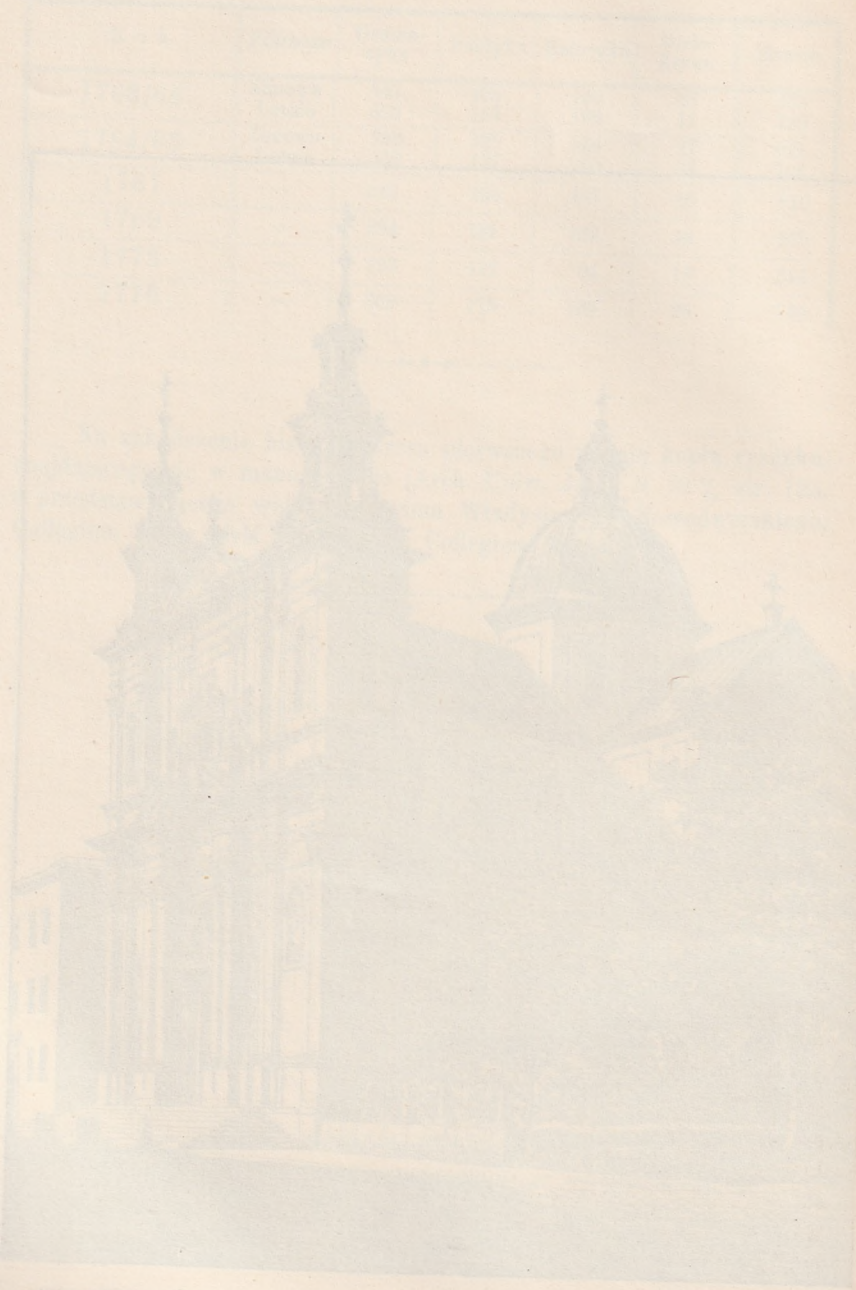

OKRES DRUGI.

Czasy Komisyi edukacyjnej.

I. Reforma Kołłątaja.

W poprzednim okresie poznaliśmy historyą szkół Nowodworskich i ich urządzenie od założenia do czasów Komisyi edukacyjnej. Z całego przedstawienia można było powziąć wyobrażenie, że szkoły te pod wieloma względami miały wadliwą organizacyą, a nawet ta, jaka była, nie zawsze była należycie wykonywana, bo akademia podupadła, a o jej podniesienie nie troszczył się ani rząd, ani naród. Przyznać jednak trzeba, że szkoły Nowodworskie mogą się poszczycić, że w każdym razie były lepsze, niż szkoły jezuickie lub pijarskie. Ale to tylko można powiedzieć o naszej szkole a po części i o kolonii poznańskiej, bo inne kolonie z małymi wyjątkami stały nisko i nie wiele różniły się od szkół parafialnych, chyba tylko pod tym względem, że uczono w nich więcej języka łacińskiego.

Smutny stan szkół polskich usprawiedliwia po części i łagodzi ta okoliczność, że nie wiele lepsze pod tym względem stosunki były w innych krajach, tylko, że na Zachodzie nie wydały tak zgubnych owoców jak u nas i zachodnie narody wcześniej od nas zaczęły myśleć o naprawie szkolnictwa, dowodem tego szkoła pietystów (Spener, Francke) w XVII w. a filantropistów w XVIII w. (Rousseau, Basedow), dowodem wreszcie ów wzrastający ruch na polu pedagogicznem, zostający w XVIII w. w ścisłym związku z filozofią oświecenia. Zasady Rousseau'a, głoszone przez filantropistów, zaczynają wszędzie wchodzić w praktyczne zastósowanie. Wpływ tego ruchu pedagogicznego, którego ogniskiem i kolebką była Francya, dotarł i do Polski. I tu już ku końcu panowania Augusta III poczęto myśleć o reformie szkolnictwa, która u nas miała donioślejsze znaczenie, bo szło o odrodzenie narodu i państwa, chylącego się szybkim krokiem ku upadkowi. Myśl reformy szkół podjął

u nas pierwszy ks. Stanisław Konarski i przez to pozostawił w dziejach naszego narodu nieśmiertelną po sobie pamięć.

Nie tu miejsce zajmować się jego reformą, zaprowadzoną w szkołach pijarskich na wzór Collegium Nobilium, założonego w r. 1740 w Warszawie. Reforma ta przedewszystkiem polegała na tem, że uwzględniono więcej język ojczysty, nie zaprawiano już młodzieży do rymowania i pisania lub prawienia oracyi, ale położono wielki nacisk na naukę tych przedmiotów, które obywatelowi państwa są potrzebne, zwrócono też większą uwagę na naukę historyi, geografii i nauk matematyczno-przyrodniczych.

Reforma Konarskiego znalazła wielu przeciwników zwłaszcza wśród Jezuitów, kiedy jednak szkoły przez niego zreformowane zaczęły coraz bardziej wydawać dobre dla narodu owoce i skutkiem tego nabywać popularności, Jezuici sami poczęli myśleć o reformie swych szkół, nie zdołali jej jednak przeprowadzić, bo wkrótce zakon ich został zniesiony. I akademia pobudzona popularnością szkół Konarskiego, poczęła też myśleć o reformie, doszła jednak niestety do tego upadku, iż sama podźwignąć się nie mogła. A jeżeli w łonie jej widzimy próby reformy, podjęte przez profesorów, stojących wyżej umysłowo nad zwykły poziom innych, to te nie udają się, bo natrafiają na opór lub na obojętność kolegów.*)

Z wstąpieniem na tron Stanisława Augusta nastały lepsze czasy dla szkolnictwa. Król Stanisław August jakkolwiek w dziejach politycznych niefortunną odgrywa rolę, to jednak w dziejach literatury,

---

*) Myślano także i o reformie szkół Nowodworskich, ale skończyło się tylko na projektach. W r. 1761 Kazimierz Stęplowski przedłożył akademii projekt zreformowania szkół Nowodworskich (Arch. Uniw. N. 5943), w którym domaga się innego sposobu czytania autorów, zwłaszcza zaś mów Cicerona, żąda by i wyższe klasy miały dekurionów, by egzamina promocyjne odbywały się tylko raz na rok około św. Wojciecha, by ustanowić wizytatorów do tej szkoły i kolonii, by wybór dyrektorów domowych zależny był od szkoły, kładzie nacisk na naukę języka greckiego.

Stanisław Mamczyński w projekcie swym także z r. 1761 radzi, by w retoryce i dialektyce uczyli profesorowie z kollegium mniejszego a to dla utrzymania większej karności w tych klasach, by profesorowie więcej się przygotowywali i liczyli się z postępem nauki, kładzie nacisk na to, by więcej uwzględniać naukę geografii i historyi, zwłaszcza ojczystej, zaleca naukę języka niemieckiego i francuzkiego, zmniejszenie liczby autorów a powiększenie liczby godzin arytmetyki i historyi.

Dnia 14 Marca 1768 wybrała nawet akademia komisyą, któraby obmyśliła projekt reformy szkół Nowodworskich. W skład tej komisyi weszli: Marciszowski, Krzonowski, Stęplowski, Czyrnicki, Józef de Clos, Rygalski, Lipiewicz, Wadowski, Putanowicz, Niegowiecki, Mrugaczewski i Ficzkiewicz (Conclus. Univ. 37. 68). Plan przez tę komisyą obmyślany nie wszedł jednak nigdy w wykonanie.

oświaty, szkolnictwa, jednem słowem popieraniem reformy wewnętrznej społeczeństwa polskiego, piękną po sobie zostawił pamięć. Popiera szkoły pijarskie, zasługi Konarskiego czci medalem z napisem: „Sapere auso“, zakłada szkołę kadecką i daje inicyatywę do podjęcia reformy akademii krakowskiej. W tym celu w porozumieniu ze Stolicą apostolską powierza biskupowi krakowskiemu, ks. Kajetanowi Sołtykowi, wizytacyą akademii, która też była pierwszym krokiem do jej reformy. Sołtyk odbył wizytacyą *) i zdał z niej sprawę królowi osobnem pismem drukowanem p. t.: Informacya krótka o akademii krakowskiej Najjaśniejszemu Stan. Augustowi kr. pol. itd. w Warszawie w r. 1766 podana przez JE. X. Kajetana Sołtyka biskupa krak. ks. siewier., tejże akademii Kanclerza oraz Apostolskiego i J. K. Mci Wizytatora. W r. 1774 sama akademia przedstawia swój smutny stan królowi i prosi go o zapobieżenie temu.**)

Wśród tego dążenia do reformy akademii został na żądanie niektórych mocarstw zniesiony zakon OO. Jezuitów bullą papieża Klemensa XIV: Dominus ac Redemptor, wydaną dnia 21 Lipca 1773 r. Fakt to w rozwoju szkolnictwa nietylko w Polsce, ale prawie w całej Europie wielkiej doniosłości. Wiadomość o zniesieniu zakonu przyszła do Polski w tym czasie, kiedy odbywał się ów pamiętny w naszych dziejach sejm porozbiorowy. Ponieważ Jezuici mieli w swym ręku znaczną część szkół i posiadali w tym celu ogromne dobra, trzeba było sejmowi zastanowić się nad tem, jakby ich brak zastąpić. Otóż na wniosek Joachima Chreptowicza, podkanclerzego litewskiego, przeznaczył sejm cały majątek pojezuicki, szacowany na 32 miliony złp., na edukacyą publiczną młodzieży i ustanowił tak zwaną Komisyą edukacyjną i jej powierzył najwyższą władzę nad szkołami w Koronie i Litwie i polecił przeprowadzenie reformy szkolnictwa. Wszystkie wyższe umysły ożywione duchem reformy społeczeństwa i państwa polskiego, garną się do tej instytucyi, by pracować nad wychowaniem młodszej generacyi dość wspomnieć, że do tej instytucyi należą tacy mężowie jak wspomniany wyżej Joachim Chreptowicz, brat królewski, biskup płocki a późniejszy prymas Rzeczypospolitej, Michał Poniatowski, ks. Adam Czartoryski, generał ziem podolskich, ordynat Andrzej Zamojski, Ignacy Potocki, pisarz W. X. Litewskiego, senator Franciszek Bieliński, starosta czerski, autor listów treści pedagogicznej, wydanych w r. 1775 pt. Sposób edukacyi, najzasłużeńszy z nich wszystkich, twórca ustaw szkol-

*) Diaryusz wizyty Akademii krakow. przez JO. X. JMci Kajetana Ignacego Sołtyka, zaczętej 8 Lipca 1765 r.

**) Putanowicz — Stan zewnętrzny i wewnętrzny studii generalis.

nych ks. Grzegórz Piramowicz, najznakomitszy polski pedagog, Hugo Kołłątaj, reformator akademii krakowskiej itp.

Równocześnie na tymże sejmie wybrano lustratorów, którzy mieli zająć się rewizyą dóbr pojezuickich. Lustratorowie ci zwiedzili wszystkie klasztory OO. Jezuitów i ich kollegia, pospisywali majątek ruchomy i nieruchomy, szkoły zaś oddali tymczasowo pod zarząd starszych i wykształceńszych Exjezuitów i z całej swej czynności zdali następnie sprawę sejmowi. Ten na wniosek Komisyi edukacyjnej wybrał dwie komisye, jednę dla Korony, drugą dla Litwy, które miały się zająć sprzedażą dóbr ruchomych i wydzierżawieniem nieruchomych.

Stosownie do polecenia sprzedały komisye wszystkie ruchomości, nieprzydatne na cele edukacyi szkolnej, nieruchomy zaś majątek wydzierżawiły uchwałą sejmu na wieczne czasy. Dzierżawca dóbr pojezuickich miał płacić na rzecz funduszów edukacyjnych $4^1/_2\,\%$ rocznie w pewnych ratach. Przy tej sposobności obłowili się najlepiej, co ze wstydem przyznać trzeba, sami członkowie komisyi lub ich krewni, szacując nisko dobra i wyznaczając sobie skutkiem tego małą opłatę od najlepszych kąsków. Najbardziej splamili się tem niecnem postępowaniem Poniński, Marcin Lubomirski i biskup Massalski. Jakich nadużyć dopuściły się te komisye, dość wspomnieć, że dobra pojezuickie, szacowane przez współczesnych na 32 miliony złp., po wypuszczeniu w dzierżawę przynosiły zaledwie około 800.000 złp. a powinny przynosić przeszło dwa razy tyle. Komisye miały wprawdzie obszerne instrukcye i przepisy, na nic się one jednak nie przydały, bo król nie miał należytej władzy, by nadużycia poskromić a sejm patrzał przez szpary, tem bardziej, że znaczna liczba posłów dobrze się przy tem obłowiła. Skargi króla na te nadużycia w uniwersale z 14 Lipca 1775 pozostały też bez skutku. Po rozwiązaniu komisyi cały zarząd majątku pojezuickiego i innych funduszów edukacyjnych przeszedł w ręce Komisyi edukacyjnej. Ta sumiennie i gorliwie zajęła się sprawą finansową i doprowadziła w krótkim czasie do tego, że dochody w r. 1781 wynosiły 1,311.875 złp. a w r. 1793 mimo zaległości z dzierżawy emfiteutycznej 2,946.826 złp. dochód wynosił 1,536.584 złp. Tyle co do powstania i do kwestyi majątkowej Komisyi edukacyjnej, teraz przejdźmy do najważniejszej rzeczy tj. do reformy szkolnictwa, jaką ta Komisya przeprowadziła.

Kiedy jedni członkowie Komisyi pracowali nad ubezpieczeniem funduszów edukacyjnych, inni a między nimi przedewszystkiem Ignacy Potocki i Grzegórz Piramowicz myśleli nad zaprowadzeniem jednostajnego planu wychowania publicznego, a owocem tego był plan nowej organizacyi, ogłoszony w r. 1776. Szło teraz tylko o to, by wszedł w życie. Wykonanie tego powierzyła Komisya edukacyjna w Koronie X. Hugonowi Kołłątajowi, na Litwie Józefowi Wybickiemu.

Młody, wykształcony, przejęty zasadami, głoszonemi przez filozofów oświecenia, ambitny a przytem pełen zapału do pracy około podniesienia narodu, jął się Kołłątaj tego zadania energicznie i przeprowadził reformę ku ogólnemu zadowoleniu króla i Komisyi. Była to pierwsza jego publiczna praca, nie dziw też, że mu wiele zależało na tem, by z niej jak najlepiej się wywiązał i nabrał przez to rozgłosu i zaszczytów, których był tak chciwy. Ta żądza popularności, połączona z chęcią zbogacenia się, jest słabą stroną Kołłątaja, wyszła jednak narodowi na dobre.

Wykształcony w akademii krakowskiej a następnie w Rzymie, gdzie otrzymał stopień doktora prawa i teologii, odznaczając się zdolnościami, zwrócił wcześnie uwagę na siebie, bo już w r. 1774 mając zaledwie lat 24 został kanonikiem krakowskim. W Rzymie zapoznał się z ks. Stanisławem Poniatowskim i za jego pośrednictwem otrzymał, powróciwszy w r. 1776 do kraju, wstęp na dwór brata królewskiego, ks. Michała, biskupa płockiego. Ten widząc w nim zdolności i wykształcenie jak również zapał do pracy polecił go królowi i Komisyi edukacyjnej, i zaraz w tymże samym roku mianowany został członkiem Towarzystwa elementarnego, które dopiero w ubiegłym roku za staraniem Ignacego Potockiego zostało założone i miało za zadanie starać się o dobre książki szkolne. Już w tymże roku wystąpił Kołłątaj z mową do Komisyi edukacyjnej, w której imieniem młodzieży polskiej domagał się przeobrażenia i dźwignienia z upadku akademii krakowskiej. Komisya też pomijając nawet ks. biskupa Sołtyka, mianowała go wizytatorem akademii i poleciła mu zaprowadzenie reformy, tem bardziej, że domagała się jej sama akademia memoryałem z dnia 10 Listopada 1776 r.

Opatrzony instrukcyami*) przybył do Krakowa w Maju 1777 r. młody, bo dopiero 27 lat liczący, niedawny uczeń akademii Jagiellońskiej. Powitany dnia 12 Maja przez ówczesnego rektora, Prof. Dr. prawa i teologii, ks. Antoniego Żołędziowskiego**), rozpoczął swą pracę, która trwała przeszło 7 lat.

W pierwszym roku rozpoczął pracę przygotowawczą do reformy samej akademii a równocześnie przeprowadził reformę szkół Władysławsko-Nowodworskich według instrukcyi Komisyi edukacyjnej.

Reforma ta zasadzała się na tem, że wprowadził w życie ustawy dla szkół średnich, wydane przez Komisyą edukacyjną w r. 1776. Według nich państwo polskie dzieliło się na trzy prowincye, Małopolskę, Wielkopolskę i Litwę; w każdej z nich miała być akademia, od której

*) Mowa Kołłątaja i odpowiedź Żołędziowskiego (drukow.).
**) Przepis Kom. eduk. nar. na szkoły wojewódzkie.

zależałyby wszystkie szkoły w tej prowincyi. Szkoły średnie miały nosić nazwę szkół wojewodzkich i składać się z 7 klas, w którychby uczyli profesorowie fachowi, tylko w I i II klasowi. Uwzględniono język ojczysty, który odtąd stał się także językiem urzędowym i w tym języku miała być udzielana nauka w szkole. Zwrócono większą uwagę na nauki matematyczno przyrodnicze i historyczno geograficzne, zaprowadzono naukę prawa i higieny. W następnym rozdziale poznamy się bliżej z tą organizacyą na podstawie ustaw, wydanych w r. 1783, które są niczem więcej, tylko uzupełnieniem i ulepszeniem w niektórych punktach ustaw z r. 1776. *)

W ten sposób miały być urządzone i szkoły Władysławsko-Nowodworskie, które też odtąd przez pewien czas noszą nazwę szkoły wojewódzkiej krakowskiej. Dnia 5 Czerwca ogłosił Kołłątaj drukiem: Wyłożenie nauk dla szkół Nowodworskich krakowskich, według ustaw Prześwietney Komissyi itd., w którem mieszczą się nowe przepisy dla profesorów i uczniów, rodzaj instrukcyi dzisiejszych. **) Zmiana organizacyi wymagała też zmiany grona nauczycielskiego. Prefektem, bo taki tytuł nosili odtąd przełożeni szkół średnich, mianował dotychczasowego prowizora ks. kanonika Lipiewicza, z uczących zaś w tym czasie profesorów zostawił tylko Sebastyana Czochrona, profesora gramatyki i Józefa Muszyńskiego, profesora retoryki, powołał zaś pięciu nowych młodych a zdolnych, dających rękojmię, że potrafią zastósować się do nowych ustaw a mianowicie: Jana Śniadeckiego, Andrzeja Trzcińskiego, Stanisława Kruszyńskiego, Jana Ołpińskiego i Antoniego Muszyńskiego. Wszyscy nosili już tytuł doktorów filozofii i profesorów matematyki, Kruszyński był nadto geometrą przysięgłym. ***) Polecił prefektowi i profesorom, by się w jak najkrótszym czasie obznajomili dobrze z wydanymi dla siebie instrukcyami.

Dnia 21 Czerwca po nabożeństwie, w kościele Św. Anny, nastąpiło ogłoszenie nowych ustaw i podział uczniów na klasy. Przy tej sposobności miał w oratoryum bardzo piękną mowę po łacinie Józef Mężeński, uczeń retoryki, syn podstolego mścisławskiego, w której wychwalał zabiegi króla i Komisyi edukacyjnej około naprawy szkolnictwa, zachęcał kolegów do pracy i moralności, jedynych środków dźwignienia narodu z upadku, zbijał przesądy i niechęci wielu z powodu reformy, wykazywał ważność tego uroczystego dnia dla starodawnych szkół Władysławsko-Nowodworskich. †)

---

*) Przepis Kom. eduk. nar. na szkoły wojewodzkie.
**) Materyały źródłowe N. XXXIII.
***) Materyały źródłowe N. XXYIII.
†) Materyały źródłowe XXXVI.

Dnia 26 Czerwca odbyło się uroczyście wprowadzenie nowej organizacyi i rozpoczęcie według niej nauki. Po uroczystem nabożeństwie w kościele akademickiem Św. Anny udali się profesorowie, uczniowie i licznie zgromadzeni goście do oratoryum. Tu zabrał głos młody wizytator i w krótkiej mowie wskazał pożytki nowej instrukcyi i cel, do którego zmierza. Poczem przemówił ks. prefekt Lipiewicz, dziękując królowi, Komisyi edukacyjnej za opiekę, księdzu wizytatorowi za trudy podjęte i zachęcając profesorów i młodzież do wykonywania nowych ustaw, dążących do tego, by przyniosły wzrost religii, honor ojczyźnie a sławę akademii i tej starodawnej szkole. *) Po prefekcie przemawiali nowi profesorowie Jan Śniadecki i Andrzej Trzciński. Wszystkie te przemówienia odbywały się po polsku, a nie po łacinie, jak to dotychczas było we zwyczaju i ożywione były gorącem uczuciem patryotycznem.

Ponieważ szkoły Nowodworskie miały dotąd tylko 4 klasy i tyleż sal na nie przeznaczonych, musiał Kołłątaj pomyśleć o odpowiedniem umieszczeniu klas, których odtąd miało być 7. Umieścił je w tym samym gmachu, pomieszczenie zaś na przybywające trzy klasy znalazł w frontowej, parterowej części budynku szkolnego, która dotąd służyła za mieszkanie dla profesorów. Wymagało to jednak odpowiedniego przerobienia gmachu, kazał też Kołłątaj odrestaurować i odnowić budynek, wybić ściany w dawnem mieszkaniu profesorów, odmienić 5 belek, dać nowe drzwi, okna i podłogę. **)

Zniósł dotychczasowe dochody profesorów, którzy odtąd mieli pobierać pensyą od Komisyi edukacyjnej,***) zniósł opłaty uczniów na rzecz profesorów i kapelana, którego nadal zatrzymał; zaprowadził w porozumieniu z ks. Michałem Poniatowskim nadobowiązkową naukę języka niemieckiego i francuzkiego †) i polecił, by następny rok szkolny rozpoczął się 25 Września i trwał do 25 Lipca następnego roku.

Na pamiątkę tej reformy umieścił własnym kosztem nad bramą tablicę marmurową z napisem: ††)

---

*) Materyały źródłowe N. XXXIV XXXV, mowy Śniadeckiego i Trzcińskiego są także drukowane.

**) List Kołłątaja do ks. Mich. Poniatowskiego (Materyały źródłowe N. XXXVII).

***) Materyały źródłowe N. XXXIX.

†) List Kołłątaja do ks. Mich. Poniatowskiego (Materyały źródłowe N. XXXVIII)

††) Materyały źródłowe N. XXXIX str. 113.

REGNANTE STANISLAO AUGUSTO SAPIENTE
GYMNASIUM ISTUD
QUOD
A VLADISLAO IV
GABRIELIS PREMANCOVII VLADISLAVSCII PRAECEPTORIS SUI
ULTIMAE VOLUNTATIS EXECUTORE
ANNO MDCXLIII
FUIT ERECTUM
CUM NOVA DOCENDI METHODUS
PRO UTRAQUE NATIONE
SUPREMO COLLEGI INSTITUTIONIS PUBLICAE PRAEFECTORUM
DECRETO PRAESCRIBERETUR
EIUSDEM COLLEGII IUSSU
AUCTIS PRO CLASSIUM NUMERO AEDIBUS VETERIBUSQUE
IN MELIOREM FORMAM REDUCTIS
ANNO AERAE VULGARIS MDCCLXXVII
RESTAURATUM.

Reforma Kołłątaja narobiła wiele hałasu i wywołała niezadowolenie wśród młodzieży i obywateli Krakowa i województwa. Spoglądali na nią, jak na każdą nowość, z wielkiem podejrzeniem, wahali się nawet, czy posyłać do takich szkół swe dzieci. Dzięki jednak staraniom wizytatora, prefekta i profesorów, których każdy krok cechuje prawdziwy zapał do nauki i duch patryotyczny, dążący do tego, by naprawić złe, które przeszłość po sobie zostawiła, już po roku przekonano się, jak próżne były obawy i podejrzenia, widząc, jakie korzyści odnosiła młodzież i zaczęto się wyrażać z uwielbieniem dla Kołłątaja i Komisyi edukacyjnej.

Taka sama organizacya zaprowadzona została w tymże roku we wszystkich szkołach średnich w Koronie i Litwie, nie wszędzie jednak tak uroczyście, jak w szkołach Władysławsko-Nowodworskich.

II. Organizacya szkół średnich, zaprowadzona w r. 1783.

Najwyższą władzą w sprawach szkolnych była Komisya edukacyjna, która pełniła funkcyą dzisiejszego ministeryum oświaty. Składała się z senatorów i posłów, wybranych przez sejm na lat sześć, nie podlegała wcale Radzie Nieustającej, tylko sejmowi; miała w swoim zakresie zupełną władzę ustawodawczą, wykonawczą i sądową. Całe państwo dzieliło się pod względem edukacyjnym na dwie prowincye, Koronę i Litwę. Naczelną władzą w Koronie była akademia krakowska, w Litwie wileńska, zwane Szkołami Głównymi. Każda akademia miała

bezpośrednią władzę nad szkołami wydziałowemi, których w Koronie było 6, w Litwie 4. Od szkół wydziałowych zależne były podwydziałowe, inaczej powiatowemi zwane, szkoły żeńskie, klasztorne, pensyonaty i szkoły ludowe. Komisya miała pierwotnie zamiar założyć trzecią akademią w Poznaniu, co jednak nie przyszło do skutku, równie jak nie utrzymał się długo pierwotny podział szkół średnich na wojewodzkie i powiatowe. Rektor akademii był po Komisyi edukacyjnej najwyższym zwierzchnikiem szkół w całej prowincyi, miał nietylko zarząd szkolny ale i majątkowy. W wydziałowych szkołach był także rektor i ten również miał podobną władzę w całym wydziale szkolnym, który obejmował obszar większy jak jedno województwo. Do niego należało także ściąganie opłaty z dóbr pojezuickich, wypuszczonych w dzierżawę szlachcie, należącej do tego wydziału. Wszyscy nauczyciele od najniższych do najwyższych tworzyli osobny uprzywilejowany stan, zwany stanem akademickim. Ponieważ akademie miały odtąd podwójne przeznaczenie, bo miały zajmować się wyższem kształceniem młodzieży, a nadto miały naczelne kierownictwo nad szkołami, musiały też uledz znacznej reformie. A była ona tem potrzebniejszą, że obie akademie w ostatnich czasach bardzo podupadły. Reformy tej dokonał w Krakowie ks. Hugo Kołłątaj, rozpoczynając ją od szkół Nowodworskich. W Wilnie zaś przeprowadził ją Wyrwicz wraz z rektorem Poczobutem. Katedry obsadzono lepszemi siłami naukowemi, zmieniono plan wykładów, zaprowadzono nowe katedry, kliniki, obserwatorya astronomiczne, ogrody botaniczne, gabinety tudzież seminarya nauczycielskie, w których kosztem rządu miała kształcić się młodzież mająca wejść do stanu akademickiego i poświęcić się zawodowi nauczycielskiemu.

Z równą zapobiegliwością dbała Komisya o szkoły średnie tak zwane wydziałowe. Utworzyła ich 10, 6 w Koronie, 4 w Litwie. W Koronie: 1) wydział małopolski w Krakowie z 4 podwydziałowymi, 2) wielkopolski w Poznaniu z 3 podwydziałowymi, 3) mazowiecki w Warszawie z 4 podwydział., 4) ukraiński w Winnicy z 5 podwydział., 5) wołyński w Krzemieńcu z 5 podwydz. i 6) pijarski, obejmujący szkoły średnie w 13 miejscowościach, kierowane przez ten zakon. W Litwie zaś: 1) litewski w Grodnie z 8 podwydz., 2) ruski w Nowogródku z 7 podwydz., 3) poleski w Brześciu litewskim z 5 podwydz., 4) żmudzki w Krozach z 5 podwydz. Co czyni razem 68 szkół średnich, a mianowicie 39 w Koronie, 29 w Litwie.

W ustawach, jakie Komisya edukacyjna wydała w r. 1783, mamy skreślone zadanie i cel każdej szkoły, obowiązki nauczycieli, w ogóle wszelkie przepisy szkolne a nawet instrukcye do pojedynczych przedmiotów. Są one bardzo podobne do naszych dzisiejszych zarysów orga-

nizacyjnych, a autorem ich był zasłużony w dziejach naszego szkolnictwa, znakomity pedagog, ks. Grzegorz Piramowicz.

Najważniejszym czynnikiem w szkolnictwie jest nauczyciel. O dobrych też nauczycieli starała się przedewszystkiem Komisya edukacyjna. W Polsce trzeba się było osobno kształcić na nauczyciela, oprócz wykładów akademickich, kończyć seminaryum, jakbyśmy to dziś nazwali pedagogiczne, podobne w wielu względach do dzisiejszych seminaryów nauczycielskich. Kandydat stanu akademickiego musiał ukończyć szkołę średnią i był wysłany do akademii przez ten zakład wydziałowy, w którym uczęszczał do szkoły. Po skończeniu studyów akademickich, obowiązany był powrócić jako nauczyciel do tego samego zakładu. W akademii kształcił się 4 lata kosztem Komisyi edukacyjnej, pobierając w pierwszym roku 300 złp., w następnych 400 złp. Byli jednak i kandydaci niefunduszowi, a takich najwięcej było ze Zgromadzeń zakonnych. W przyjmowaniu kandydatów zważała bardzo akademia na ich obyczaje i zdrowie, bez tych przymiotów nie mógł być żaden przypuszczony do wstępnego egzaminu a następnie do seminaryum, gdzie kandydaci przywdziawszy suknię akademicką. mieszkali i stołowali się razem pod dozorem regenta, którym bywał zwykle profesor teologii moralnej. Mieli osobne przepisy tak tyczące się ich prowadzenia jak i nauki. Każdy obowiązany był co Sobota znajdować się na konferencyach religijnych, na których podkanclerzy szkoły głównej obznajamiał ich z zasadami religii katolickiej. Co Niedziela i święto obowiązani byli słuchać wspólnie Mszy św. i kazania, odbyć spowiedź wielkanocną i rekolekcye wielkopostne. Obyczaje ich musiały być czyste, bo jak mówi Cenzura obyczajów kandydatów stanu akademickiego „niedostatek nauki może być z laty wynagrodzony za pomocą pracy, złe zaś obyczaje, zwłaszcza nawyknienia w wczesnej młodości, trudne są do złamania.“ Regent ma czuwać nad ich sposobem życia domowego i publicznego, wizytować ich mieszkania, wyznaczać najcnotliwszych z kandydatów, by doglądali swych kolegów i o przewinieniach ich mu donosili. Sprawy, zaszłe między kandydatami, załatwiali sami na posiedzeniach tygodniowych. Regent prowadził książkę p. t. Cenzura obyczajów, w których miał sumiennie zapisywać wszelkie dobre i złe noty kandydatów. W Krakowie seminaryum to było umieszczone do r. 1783 w kolegium pojezuickim u św. Piotra, pod kierownictwem prof. prawa natury i ekonomii politycznej, Dr. Antoniego Popławskiego. W tym roku wydała Komisya edukacyjna zupełnie nowe przepisy i urządzenia dla kandydatów. Zniesione zostały wspólne mieszkania i wspólny stół. Kandydaci otrzymywali do rąk własnych pensyą i mieszkali odtąd w bursach lub domach prywatnych, zawsze jednak pod kontrolą regenta, który miał obowiązek czuwać nad nimi, odwiedzać ich w domach, kontrolować ich prowadzenie się moralne i postępy w nauce. Zgroma-

dzali się jak dawniej co tydzień na tak zwane sesye, na których czytał i wyjaśniał im ustawy stanu akadem. a przytem karcił tych, którzy się zaniedbywali, oznajmiał im rozporządzenia władz szkolnych, za to pobierał prócz zwykłej pensyi profesorskiej 2.000 złp. Właściwą władzą dla kandydatów był tak zwany Departament rejencyi kandydatów stanu akademickiego, złożony z profesorów wydziału moralnego i fizycznego. W krakowskiej akademii tworzyli go pod prezydyum rektora, prof. języka greckiego i przepisów religii: Dr. Krzysztof Idatte, Franc. Kolendowicz regent i prof. teologii moralnej, Trzciński prof. fizyki experymentalnej i Jacek Przybylski prof. starożytności, bibliotekarz, a zarazem sekretarz tego departamentu, który jak był niefortunnym tłomaczem, tak na tem polu położył wielkie zasługi, ułożył bowiem przepisy dla kandydatów, dotyczące języka łacińskiego jakoteż obyczajów. Departament odbywał posiedzenia co dwa tygodnie, na których regent składał szczegółowy raport z zachowania się i postępów w nauce, układał przepisy dla nich, w ogóle zajmował się wszystkiemi sprawami, odnoszącymi się do kandydatów. Mieli swoją bibliotekę złożoną przeważnie z podręczników naukowych do poszczególnych przedmiotów, najwięcej francuzkich, która z czasem wcielona została do biblioteki Jagiellońskiej. W języku niemieckim i francuzkim ćwiczyli ich osobni metrowie; mieli nawet swoich korepetytorów, po jednemu na każdym roku, którzy przerabiali w domu lekcye akademickie z młodszymi i słabszymi. Byli nimi starsi i zdolniejsi z grona kandydatów i pobierali za to osobne wynagrodzenie. Departament rejencyi prowadził księgę, w której sekretarz zapisywał wszystkie rozporządzenia Komisyi edukacyjnej czy departamentu, sprawozdania z posiedzeń i sprawozdania rejenta. Księga ta znajduje się w archiwum uniw. Podobnie mamy osobne szczegółowe miesięczne Raporta o kandydatach, jakoteż Sprawozdania z sesyi tygodniowych. Są to bardzo ciekawe dokumenta i zasługują na ogłoszenie ich drukiem. W ogóle wszystkie przepisy zdążały do tego, by przyszły nauczyciel, czy szkoły średniej, czy akademii, był wzorowy pod względem obyczajów, by świecił przykładem obywatelom a przedewszystkiem uczniom i umiał ich później wychowywać. Niemniej dbała Komisya eduk. i o stronę naukową i dydaktyczną kandydatów. Każdy z nich oprócz pracy domowej ciągle kontrolowanej, musiał słuchać wykładów tak na wydziale fizycznym, jakoteż i na wydziale moralnym a wskutek tego nabierał wszechstronnego wykształcenia, które przedewszystkiem nauczycielowi jest potrzebne. Grupa nauk moralnych składała się: z a) ekonomii politycznej, b) wymowy łacińskiej, c) wymowy ojczystej. Grupa zaś nauk fizycznych: z a) matematyki czystej i stosowanej, b) historyi naturalnej, chemii i fizyki experymentalnej. Każdy taki dział, jak to następnie poznamy, składał się znowu z kilku

przedmiotów, udzielanych w szkołach wydziałowych. Oprócz wykładów, były tak zwane popisy kandydackie, rodzaj dzisiejszych seminaryów fachowych i pedagogiczno-dydaktycznych, na których podzieleni na klasy, po kolei, corocznie, w wyznaczonych z początkiem roku terminach, miewali odczyty na temat wskazany z wszystkich działów. W tych odczytach mieli okazać prawdziwie naukową znajomość przedmiotu jakoteż i stronę metodyczną i dydaktyczną Po każdym takim odczycie otwierała się dyskusya, w której z obowiązku zabierali głos przeznaczeni koledzy, tak zwani kandydaci pomagający i ci musieli się wraz z prelegentem do odczytu przygotować. Nie tylko profesorowie szkoły głównej, ale i osoby z poza szkoły mogły się znajdować na takich popisach. Odbywały się co Sobota pod kierunkiem prezesa kollegium moralnego albo fizycznego według tego, z której grupy były popisy. W pierwszym półroczu odbywały się z nauk fizycznych, w drugim z moralnych. Popis trwał 3 godziny, godzinę jeden dział. Na początku roku ogłaszano w osobnej książeczce porządek tych popisów, tudzież materye z oznaczeniem dnia i kandydatów pomagających. Corocznie obowiązany był każdy kandydat odbyć dwa takie popisy. Nie od rzeczy będzie przytoczyć kilka tematów i tak np. z historyi: Mowa na pochwałę Jana Zamojskiego, jako gorliwego o dobro kraju ministra; z prawa: Na czem sprawiedliwość zawisła i czyli zawsze jest jedna i w niczem nieodmienna; z ekonomii: Co są pieniądze i jaka onych destynacya? Cyrkulacya pieniędzy zawisła od cyrkulacyi rzeczy do użytku służących; z wymowy łacińskiej (po łacinie): Podać historyą tragedyi jej przepisy w Arte poetica Horacego i dokładny rozbiór tragedyi Seneki p. t. Troas; z matematyki: Ze zrównania ogólnego 2 stopnia między dwoma ilościami odmiennemi, wiele wypada gatunków linii krzywych, które i jak się dowodzą własności elipsy, paraboli i hiperboli 2go porządku; z chemii: Co to jest powinowactwo ciał? ilorako od chemików uważane bywa, i jakie są jego prawa; z fizyki: Lepsze są młyny wodne, niż wietrzne, skały także, z których się kamień młyński wyrabia, powinny być bardzo twarde, ażeby się nic o nich nie ocierało i nie zmieszało z mąką. Mając znany przemiernik i głębokość wszelkiego kamienia młyńskiego, łatwo będzie przez początki geometryi wynaleźć tak brylność, jak ciężkość jego, poznawszy wprzód ciężar jednej stopy kubicznej owej skały z której kamień wyrobiony został; z astronomii: Słońce jest gwiazdą stałą, około której ziemia z innemi planetami i kometami biegiem peryodycznym obracając się sprawują widowisko tych rozmaitych odmian, których mieszkańcy ziemi albo doświadczają, albo je w porządku ciał tak układu słonecznego, jako i innych postrzegają i t. p.

Powierzano im także czasem w zastępstwie lekcye w szkołach Władysławsko-Nowodworskich dla nabycia wprawy w sposobie nauczania,

albo też dawano im obowiązki korepetytorów synów możnych rodzin, a nawet w razie potrzeby wysyłano starszych z 3go lub 4go roku na zastępstwo do szkoły wydziałowej. Po ukończeniu 4 lat zdawał kandydat egzamin, otrzymywał patent i wracał napowrót do tej szkoły wydziałowej, z której wyszedł i tam obowiązany był odsłużyć 6 lat z pensyą 400 złp. z mieszkaniem i wiktem. Po skończeniu 6 lat albo zostawał profesorem w tym zakładzie, albo też przenosił się za zezwoleniem szkoły głównej do innego zakładu. Miał prawo, jeżeli otrzymał stopień akademicki, ubiegać się o posadę przy szkole głównej, mógł też, jeżeli okazywał wielkie zdolności i zamiłowanie do nauki, być wysłany kosztem Komisyi edukacyjnej za granicę w celu dalszego kształcenia się.

Przejdźmy wraz z kandydatem do szkoły średniej. Grono nauczycielskie szkoły wydziałowej, składało się z rektora, prefekta, kaznodziei czyli katechety, 6 profesorów czynnych, prócz tego emerytów i kandydatów, którzy ukończyli szkołę główną, zwanych substytutami.

Rektor wybierany był co 4 lata z grona nauczycieli, którzy wysłużyli dobrowolnie najmniej 8 lat. Obowiązkiem jego był przedewszystkiem nadzór nad szkołą wydziałową, a nadto był on zwierzchnikiem nad wszystkiemi szkołami, znajdującemi się w jego wydziale. Corocznie obowiązany był zwiedzić osobiście wszystkie szkoły podwydziałowe, tj. niższe średnie, ludowe zaś sam lub przez prorektorów szkół podwydziałowych i z tych wizyt zdać szczegółowy raport szkole głównej. Miał również nadzór nad szkołami klasztornemi i pensyonatami prywatnymi. On zarządzał kasą wydziałową, odbierał procenta od dzierżawców dóbr pojezuickich.

Obok rektora był prefekt, atrybucye jego władzy odnosiły się tylko do szkoły wydziałowej. Miał obowiązki podobne do tych, jakie mają dzisiejsi dyrektorowie szkół średnich. Obowiązany był co tydzień zdawać sprawę rektorowi z swojej czynności i ze stanu szkoły. I on był początkowo wybierany co 4 lata z grona nauczycieli, którzy odsłużyli dobrowolnie co najmniej 6 lat. Ku końcu jednak istnienia Komisyi edukacyjnej prefekci byli przez szkołę główną przeznaczani a nie wybieralni.

Profesorów było 6ciu, tj. profesor I klasy, II klasy, wymowy, prawa i nauki moralnej, matematyki i fizyki. Nauczyciel, poświęcający się działowi nauk moralnych, mógł być profesorem wymowy czyli języka łacińskiego, polskiego, prawa, historyi i nauki moralnej, nauczyciel zaś poświęcający się działowi nauk fizycznych, mógł być profesorem matematyki lub fizyki, stósownie do tego, w których przedmiotach celował. Nauczycielem I i II klasy mogli być jedni i drudzy młodsi lub starsi, mający mniejsze zdolności i kwalifikacye. O bliższych obowiązkach nauczycieli do poszczególnych przedmiotów będzie mowa przy rozkładzie nauk. Każdy nau-

czyciel obowiązany był uczyć 20 godzin tygodniowo. Wszyscy bezżenni członkowie, należący do grona nauczycielskiego, mieszkali razem w jednym gmachu i stołowali się wspólnie. Nauczycielowi nie wolno się było czem innem zajmować, mógł jednak za zezwoleniem rektora udzielać lekcyi prywatnych, ale dopiero po ukończeniu 4 lat dobrowolnego uczenia i w takim razie nie mógł już mieszkać w gmachu szkolnym. Co pół roku wybierało Zgromadzenie z pomiędzy siebie prowizora, który miał nadzór nad stołem. Zgromadzenie miało swoją kasę, szafarza, służbę, cyrulika lub lekarza, golarza, miało nawet często swoją własną aptekę. Na każdą osobę przeznaczona była kwota 650 złp. na wspólne potrzeby. Każdy nauczyciel po 6 latach obowiązkowej służby, pobierał prócz tego 500 złp. rocznej pensyi, a z każdym rokiem powiększała się jego płaca o 50 złp. Podnosiła się w ten sposób do 20 lat, po skończeniu których stawał się nauczyciel emerytem i pobierał do śmierci prócz mieszkania i wiktu 1000 złp., należał jednak i nadal do grona. Rektor prócz zwykłej pensyi nauczyciela pobierał nadto 1800 złp. Profesorowie byli po największej części nieżonaci, wolno jednak było świeckim osobom żenić się, ale wtedy mieszkali osobno i pobierali prócz pensyi zwykłej ów dodatek 650 złp. na mieszkanie i wikt.

Wszyscy obowiązani byli trzymać się ściśle instrukcyi i książek przepisanych, o które z wielką gorliwością starała się Komisya edukacyjna za pomocą Towarzystwa elementarnego. Nad profesorami i prefektem miał nadzór i władzę rektor. Za mniejsze przewinienia napominał ich prywatnie, za powtarzające się publicznie. Na ukaranie większych przewinień zbierał się sąd złożony z grona profesorów i głosował tajnie. Większą karą było doniesienie w raporcie do szkoły głównej lub wizytatorowi, odjęcie głosowania na rok. Za niewypełnianie swych obowiązków, była kara pieniężna. Jeżeli nauczyciel opuścił pół godziny, wytrącał mu rektor półdzienną płacę, za godzinę całodzienną. Dochodami z kar pieniężnych dzielili się profesorowie, którzy obowiązków swoich nie zaniedbywali. Kary, zależne tylko od szkoły głównej były następujące: utrata głosowania na 3 lub więcej lat, utrata płacy zwyczajnej lub dodatków, zawieszenie w urzędowaniu lub wreszcie wykluczenie ze stanu akademickiego. Rektora napomnieć mógł który z emerytów lub wizytator szkoły głównej. Zdolniejsi, odznaczający się prócz tego energią, mogli być wybierani na rektorów lub prefektów, lub mogli się starać o katedry przy szkole głównej, mogli także być powołani do kancelaryi Komisyi edukacyjnej, mogli otrzymać nadzwyczajne wynagrodzenie pieniężne lub w beneficyach albo przez policzenie jednego roku służby za dwa.

Oprócz nauczycieli zwyczajnych było przy każdej szkole wydziałowej kilku nauczycieli nadzwyczajnych, zwanych metrami, do języka

francuzkiego, niemieckiego, ruskiego, gimnastyki, rysunków. Nauczycieli takich godził rektor w porozumieniu z prefektem, ale ci nie należeli wcale do grona nauczycielskiego, a tem mniej do stanu akademickiego.

By w każdej szkole trzymano się przepisów, by była większa karność a zarazem by władze wyższe wiedziały o stanie szkół im podległych, do tego służyły wizytacye zwyczajne i nadzwyczajne. Nadzwyczajnymi byli wizytatorowie Komisyi edukacyjnej, zwyczajnymi wizytatorowie szkoły głównej, wybierani z pomiędzy profesorów szkoły głównej na 2 lata. Powinni corocznie zwiedzać szkoły między Kwietniem a Lipcem i zdać następnie raport szkole głównej, ta zaś Komisyi edukacyjnej. Mają w czasie wizyty wglądnąć nietylko w zdolności i prowadzenie się nauczycieli, postępki uczniów, obyczaje tak zwanych dyrektorów, o których będzie później mowa, ale nadto w stan kasy i w ogóle w gospodarstwo domowe. Raporta te stanowią ważny materyał do poznania ówczesnych szkół. Teraz przejdźmy do uczniów i samejże szkoły.

Do szkoły wydziałowej przyjmowano między 9 a 12 rokiem życia. Nowo przybywający zgłaszał się do prefekta, wpisywał się podając imię i nazwisko, ojczyznę, sposób utrzymania rodziców, wiek, nazwisko, dyrektora domowego i mieszkanie. Jeżeli przenosił się z innego zakładu, musiał mieć świadectwo odejścia od prefekta tego zakładu lub pozwolenie wizytatora do zmienienia zakładu. Władzą szkolną byli dla ucznia dyrektorowie poza szkołą, profesorowie, prefekt i rektor w szkole i w razie pokrzywdzenia przysłużyła mu apelacya od niższej do wyższej władzy. Ustawy zmierzały do tego, by uczniowie byli posłusznymi swym przełożonym, by ich szanowali i kochali, między sobą zaś byli zgodni, uprzejmi i ludzcy. W szkole nie ma być żadnej różnicy między stanami, między bogatym a ubogim; wielki to postęp w porównaniu z dawnemi szkołami jezuickiemi i pijarskiemi a nawet koloniami akademickiemi. W szkole były tylko różnice miejsc, stósownie do postępku w nauce i obyczajach. Na 10 uczniów był jeden dekurion, wybrany przez profesora kierującego klasą, który miał nadzór nad swymi kolegami i wypytywał ich lekcyi zadanej przed rozpoczęciem nauki, z czego zdawał później sprawę profesorom. Nadto wyznaczany był jeden z najlepszych uczniów, który miał obowiązek zapisywania nieobecnych w klasie kolegów. Z nieobecności musiał się uczeń usprawiedliwić przed profesorem kierującym i wynagrodzić następnie to, co zaniedbał. Oprócz uczniów zwyczajnych byli także nadzwyczajni, którym wolno było uczęszczać na pewne lekcye.

Przy każdej szkole wydziałowej byli tak zwani uczniowie funduszowi. Byli to synowie biednych rodziców, utrzymywani kosztem Komisyi edukacyjnej. Otrzymywali darmo mieszkanie, żywność, ubranie, książki i dyrektorów domowych; razem jednak nie wolno było mieszkać więcej nad 6ciu a mniej jak 4. Każdy uczeń funduszowy obowiązany

był moralnie później, kiedy będzie w możności, utrzymywać w szkołach swoim kosztem jednego biednego ucznia. Co tydzień składali dyrektorowie raport o uczniach funduszowych rektorowi, który był ich najwyższym zwierzchnikiem. Jeżeliby uczeń źle się uczył lub źle się prowadził, bywał wykluczony z listy uczniów funduszowych.

Ciekawą a nadzwyczaj użyteczną była instytucya dyrektorów. Każdy prawie uczeń musiał mieć swego dyrektora, a jeżeliby go nie był w stanie utrzymać, otrzymywał go jako uczeń funduszowy. Byli to nadzorcy i kierownicy uczniów po za szkołą. Zastępowali oni miejsce dzisiejszych korepetytorów z tą różnicą, że dyrektor musiał mieszkać razem ze swymi uczniami i być ich nieodstępnym towarzyszem po za szkołą. Nie tylko przygotowanie ich do szkoły, ale nadzór nad ich prowadzeniem się moralnem, było ich najważniejszym obowiązkiem. Dyrektor taki był w wielkiej zależności od prefekta szkoły, bez niego nikt nie mógł się podejmować tego obowiązku, ani go opuszczać. W każdej ważniejszej sprawie musiał się znosić z prefektem, a nadto co miesiąc zdawać sprawę o stanie zdrowia, pilności w nauce i sprawowaniu się swych uczniów. Również obowiązany był znosić się ciągle z odpowiednimi profesorami, okazywać im wielki szacunek, by pod tym względem był przykładem dla swoich uczniów. Uczniom nie wolno było wychodzić z domu bez towarzystwa dyrektora. On ich odprowadzał do szkoły, do kościoła, towarzyszył im na przechadzkach, jednem słowem, poza szkołą zastępował im miejsce rodziców i nauczycieli. Mieli oni też osobne przepisy wydane przez Komisyą edukacyjną i tych trzymać się byli powinni. Przestrzegano bardzo, by taki dyrektor był cnotliwy, by mógł być wzorem i przykładem dla dzieci a nadto by był łagodny i poważny a przedewszystkiem przywiązany do powierzonych mu uczniów. Gospodarz u którego uczniowie mieszkali, nie miał do nich żadnego prawa, jeżeli zaś czego potrzebował, znosił się tylko z dyrektorem. Obowiązkiem też było dyrektora dbać o to, by mieszkanie było czyste, a pokarm zdrowy. Pobierali zapłatę od rodziców uczniów. Uczeń zatem tak w szkole jak i poza szkołą był pod nadzorem i nauka nie ograniczała się też tylko do szkoły. Jeżeli dyrektor nie·pełnił obowiązków, karany był karą pieniężną, jeżeli zaś to często się powtarzało lub obchodził się za srogo z uczniami, tracił dyrektorstwo.

Uczeń bywał wypędzany z zakładu za większe kradzieże lub mniejsze a często się powtarzające, za nałóg pijaństwa, wszczynanie buntów i rozruchów przeciw władzy szkolnej, za czesto powtarzającą się rozpustę. Nie mogło jednak grono nauczycielskie wypędzić ucznia bez porozumienia się z rektorem szkoły głównej lub wizytatorem. Kto raz podpadł exkluzyi, niemógł już być nigdy przyjęty do żadnej szkoły publicznej. Plagami karany był uczeń za mniejszą kradzież, za pijań-

stwo, nieposłuszeństwo lub zelżenie władzy szkolnej, za rozpustę lub wreszcie za wszelkie mniejsze przewinienia a często się powtarzające, jeżeli napomnienia i mniejsze kary nie skutkowały. Mniejsze stopniowe kary były: napomnienie prywatne, publiczne w klasie wobec kolegów, wobec innych klas, zapisanie do rejestru leniwych, który był przy każdej szkole, przeproszenie publiczne obrażonego, klęczenie, napomnienie prefekta lub rektora. Największa kara z wyjątkiem plag była tego rodzaju, że uczeń przed rozpoczęciem lekcyi stał na korytarzu szkolnym i trzymał kartę z napisem np. nieposłuszny, niedbały w nauce i tp. Wyjeżdżanie na święta do domu było bardzo surowo zakazane. Jeżeli który raz to zrobił, wracał do niższej klasy, za powtórne wyjechanie bywał wypędzany ze szkoły.

Dla uczniów odznaczających się w nauce lub obyczajach były różne nagrody, jak pochwała w raporcie do szkoły głównej, jaki corocznie musiał rektor szkoły wydziałowej przesyłać, uwiadomienie pisemne rodziców przez prefekta, udzielanie starszym i celującym uczniom dyrektorstwa, obieranie na dekurionów, wybieranie gier i zabaw na rekracyach, wolność noszenia u czapki lub kapelusza kokardy błękitnej. Noszący kokardy ogłaszani byli na tablicy osobnej w klasach i na korytarzu od jednego egzaminu do drugiego. Jeżeli który uczeń miał prawo noszenia kokardy błękitnej przez cały rok, nosił w następnym roku pąsową. Były i inne nagrody tak zwane nadzwyczajne i te otrzymywali tylko bardzo zdolni i pilni uczniowie np. otrzymywali jakie znaczniejsze dzieła naukowe lub narzędzia fizyczne, list od Komisyi edukacyjnej, zalecenie królowi lub Radzie nieustającej, medal lub wreszcie list pochwalny od samego króla. Wszystkie takie nagrody nadzwyczajne ogłaszane były publicznie w gazetach z wymienieniem nazwiska ucznia, zasługi i nagrody.

Nauczyciele dowiadywali się o pilności i postępach w nauce przez dekurionów i przez pytania na pojedyńczych lekcyach. Prócz tego były egzamina miesięczne i całoroczne. Przez pierwsze początkowe miesiące nie było egzaminu. Dni egzaminów miesięcznych i rocznych ogłaszał rektor szkoły wydziałowej. Egzaminatorami byli profesorowie i prefekt a co trzeci miesiąc i rektor a w razie wizyty sam wizytator. Z każdego egzaminu zdawał rektor co pół roku raport do szkoły głównej a ta następnie Komisyi edukacyjnej. Egzamina wpływały na to, czy uczeń może przejść do wyższej klasy. Po egzaminie rocznym odbywał się uroczysty popis, ale tylko uczniów odznaczających się w tym lub owym przedmiocie wobec licznie zgromadzonych rodziców i innych gości. W ogóle rozpoczęcie i zakończenie roku szkolnego odbywało się bardzo uroczyście.

Celem nauki udzielanej w szkołach wydziałowych było wychowanie uczniów na zdrowych, moralnych i wykształconych obywateli, by jak mówią ustawy Komisyi edukacyjnej, uczniowi w przyszłości było dobrze i z nim jako obywatelem było dobrze. Nie miano też na celu przygotowania uczniów do szkół wyższych, do studyów uniwersyteckich; nie sposobiono ich do przyszłych zawodów, ale dawano im ogólne humanitarne i realne wykształcenie. Nie zaniedbywano też kształcenia ciała, mając wzgląd na przysłowie rzymskie: mens sana in corpore sano. Cel nauki wydziałowej w ten sposób pojmowała Komisya edukacyjna: „Edukacya dziecięcia jest osnową starań około niego podjętych na to, aby jemu było dobrze i aby z niem było dobrze. Będzie rosnącemu człowiekowi dobrze, gdy się ciało jego utwierdzi ku zdrowiu, gdy oświecony w prawdach religii i w prawdach przyrodzonych znać będzie swoje istotne dobro, swój prawdziwy pożytek, gdy zawczasu wprawiony będzie w znanie i czucie dobra. Będzie z nim dobrze, kiedy będzie ludzki, sprawiedliwy, dobroczynny, wykonywujący powinności swoje. Edukacya szkolna do tego zmierzać powinna, inaczej lepiej jej nie mieć. Nie jest tedy szkolnych instrukcyi końcem, nauczyć dziecię obcego zniszczonych narodów języka, oziębłego wierszopistwa, fałszywej retoryki i tym podobnych rzeczy. Ale owszem całe staranie obrócić trzeba, aby uczeń zawczasu zaczął być rozsądnym, czułym, cnotliwym i pożytecznym. Nie masz środka, młodzian musi być głupi, niebaczny albo dowcipny, rozsądny, nieużyty albo czuły i dobrotliwy, nikczemny, ciężki społeczności albo użyteczny obywatel. Do tego zatem każdy nauczyciel kierować ma nauki szkolne, albo się nie podejmować urzędu.“

Odpowiedni też temu celowi był plan nauki. Nauka szkolna trwała 4 godziny dziennie, dwie rano od 8—10, dwie popołudniu od 2—4; poza temi godzinami mogli metrowie uczyć nadzwyczajnych przedmiotów. O 7 rano odprawiał codziennie katecheta, zwany powszechnie kapelanem, mszę św., na której musieli być wszyscy uczniowie i dyrektorowie. Czas od mszy św. do 8 godziny przeznaczony był na zdanie sprawy z lekcyj dekurionom. Wtorek, Czwartek i Niedziela po południu wolne były od nauki. W Niedzielę lub Święto po mszy św. i kazaniu w kościele, odbywała się w klasach nauka religii. Jeżeli w tygodniu wypadło jakie święto, wytrącano Wtorek lub Czwartek z rekracyi. Z wielką uroczystością obchodzone były dni poświęcone pamięci patronów młodzieży polskiej, św. Jana Kantego, św. Kazimierza i św. Stanisława Kostki, tudzież wszelkie uroczystości narodowe. Co miesiąc spowiedź a w wielki tydzień rekolekcye. Wakacye były dwumiesięczne i trwały od 24 lipca do 28 września t. j. od św. Jakóba do św. Michała. Na święta Bożego Narodzenia wolne było od 24—26 a więc tylko 3 dni

a na święta Wielkanocne Wielki Tydzień do Wtorku po Wielkiej nocy. Wyjeżdżać jednak do domu wolno było tylko na wakacye dwumiesięczne.

Szkoła wydziałowa składała się z 6 klas a właściwie 7, bo 5ta klasa trwała dwa lata. Rozkład nauk w pojedynczych klasach był następujący:

Klasa I: nauka języka polskiego i łacińskiego 9 godzin tygodniowo, arytmetyka 5, kaligrafia 2, geografia 2, nauka moralna 1 godz. Z języka polskiego i łacińskiego uczono gramatyki a mianowicie deklinacyi i konjugacyi, z innych nauk wiadomości elementarnych.

Klasa II: dalszy ciąg tego, co w kl. I, rozkład ten sam. W 1 i 2 kl. uczył wszystkich przedmiotów jeden nauczyciel, zwany dlatego nauczycielem I lub II klasy. Cwiczeń pisemnych nie było w 1 i 2giej klasie, zaczynały się dopiero w 3ciej, zato jednak miał nauczyciel wprawiać uczniów do dobrego gładkiego czytania i opowiadania, a przedewszystkiem rozumienia tego, co czytają.

Klasa III: jęz. łać. i pol. 8 godzin. Oprócz gramatyki czytano wypisy łacińskie z Corneliusa Neposa, listy Cicerona i Pliniusza. Prof. matem. uczył 6 godz., 2 godz. arytmetyki, 4 geometryi. Prof. fizyki 3 godz. hist. naturalnej mianowicie botaniki z uwzględnieniem rolnictwa i ogrodnictwa.

Klasa IV: Prof. języków 3 godziny, dalszy ciąg tego co w 3ciej klasie; Prof. matem. 8 godz., 4 algebry, 4 geometryi. Prof. fiz. 6 godz., 2 historyi naturalnej (dalszy ciąg tego co w 3ciej) i 4 godz. fizyki.

Klasa V trwała dwa lata. Prof. wymowy 3 godz. Czytano wypisy z poetów klasycznych i mowy niektóre. Prof. matem. w pierwszym i drugim roku uczył 8 godzin: 4 geom., 2 algebry, 2 rysunków miernicznych. Prof. fizyki w obu latach 9 godzin, 6 fizyki, 1 godz. botaniki, 2 o rzeczach kopalnych tj. mineralogii. W drugim roku 6 godz. fizyki, 2 godz. higieny w połączeniu z zoologią, 1 godz. botaniki. Prof. prawa i historyi w pierwszym roku 3 g. hist. wraz z geogr. 1 g. nauki moralnej, w drugim roku 4 godz prawa i nauki moralnej.

Klasa VI: Prof. wymowy 6 godz., wiadomości z literatury polskiej i łacińskiej, czytano Liviusza, Tacyta i Horacyusza. Prof. matem. uczył 2 godz. logiki. Prof. fizyki 2 godz. historyi sztuk i kunsztów. Prof. prawa 10 godz., prawa i moralności 8 godzin, historyi polskiej 2 godz.

Zadania pisemne były od 3ciej klasy i to z każdego przedmiotu. Pisane były w kształcie listów, powieści lub dyssertacyi. Poprawiane przez odpowiednich nauczycieli, przedkładane były rektorowi i prefektowi na egzaminach.

Odpowiednie temu rozkładowi nauk przepisane były książki dla użytku tak nauczycieli jak i uczniów. Towarzystwo elementarne, w skład którego wchodzili najuczeńsi ludzie w tym czasie, miało na celu sta-

rać się o stosowne książki dla szkół. Rozpisywało konkursa na podręczniki szkolne, podając dokładny ich plan, by współubiegający się o nagrodę autorowie wiedzieli, jak i co pisać. Wzywało do napisania podobnych dzieł znakomitych uczonych u nas i za granicą, wyznaczając nagrodę konkursową od 100—150 dukatów. I ztąd powstały takie dzieła jak Gramatyka pol. Kopczyńskiego, wypisy łać. Piramowicza, Historya polska Wagi, Nauka prawa ks. Strojnowskiego, Fizyka Hubego, Botanika Kluka, Historya naturalna Jundziłła, Dykcyonarz starożytności Piramowicza, Logarytmy Zaborowskiego, Historya Skrzetuskiego, logika Kondyliaka itp.*)

Komisya edukacyjna, wydała też szczegółowe instrukcye dla wszystkich nauczycieli w ogólności a następnie do pojedyńczych przedmiotów. Instrukcye te są tak znakomite, tyle tam w nich pięknych i trafnych myśli, że powinno być moralnym obowiązkiem każdego nauczyciela Polaka, by się z niemi bliżej zapoznał. Jakich nauczycieli chciała mieć Komisya edukacyjna, możemy to poznać z mowy samego twórcy organizacyi szkół, mianej w rocznicę otwarcia Towarzystwa do ksiąg elementarnych w dniu 7 marca 1781,: „Nauczyciel, którego kształcimy, nie jestto człowiek tylko uczony, samym umiejętnościom przez smak i zamiłowanie onych lub dla zysku, lub dla próżności czas i pracę poświęcający. Nauczyciel nasz jest cnotliwy i objaśniony obywatel. Edukacyą, którą odebrał, wyniesiony ku wyższym końcom, pogląda na ojczyznę, jako na wspólną matkę, która poruczywszy mu do ukształcenia dzieci swoje wyciąga od niego dobrych i pożytecznych synów. Cokolwiek stanowi szczęśliwość osobną człowieka, zdrowie, cnota i obyczaje, rozsądek pewny, dobry rząd domowy, miłość, przyjaźń i szacunek w drugich, cokolwiek składa szczęśliwość publiczną, równa i najściślejsza sprawiedliwość, prawodawstwa mądre, obrona krajowa, cnoty obywatelskie, niepodległość w zdaniu, szlachetność myśli i postępków, szanowanie jako najświętsze cudzej własności, to wszystko ma za cel powołania i posługi swojej. Na fizyczne i moralne nauki, z których prawie jedynie złożoną istotną instrukcyą od zwierzchnictwa podaną odebrał, pogląda nie inaczej, tylko jako na środki prowadzące, aby obywatel wiedział, co w domowej, co w pospolitej rzeczy jako oświecony i poczciwy czynić powinien. Przekonany, że przymioty duszy jego wpływać mają w duszę ucznia, całą usilność obraca na to, żeby sam umiał być tem, czem tamtego mieć chce. Myśli, mówi i postępuje w ten sposób, aby wyrażenia od niego w umysł i serce młodego przesłane, ochroniły go od zgorszenia i zepsucia świata, od zarazy, błędu i podłości, od nieczułości i bezczynnego lat trawienia. Tak przysposobionych uczniów, na taką drogę naprowa-

*) Jakie były podręczniki szkolne, zob. Materyały źródłowe N. LIII.

dzonych odda rodzicom i ojczyźnie. Zwierzchność krajowa, obyczaje publiczne tym samym środkiem naprawione reszty dokonać mają.“ Wieleby miejsca zajęło, gdybym chciał podawać treść instrukcyi do poszczególnych przedmiotów, nie mogę się jednak powstrzymać od podania choć kilku myśli z instrukcyi dla profesora uczącego historyi, jako przedmiotu najbliżej mię obchodzącego. Otóż profesor uczący historyi i geografii i prawa ma przedewszystkiem, jak każdy inny, obowiązek, nie mówić w szkole tego, czego sam nie rozumi, do czegoby się należycie nie przygotował albo coby przechodziło pojętność uczniów, zachęcać ich, by w kwestyach, których nie rozumieją, prosili go o wytłomaczenie, starać się być w stosunku do nich ojcem a nie urzędnikiem. W traktowaniu historyi baczyć należy, że „nauczanie dziejów nie stosowane do serca do zamiłowania cnoty, do kierowania obyczajami, do obrzydzenia występków; nauczanie wystawiające uczniom za wielkie, co było próżnością za waleczność, co było gwałtem, za politykę, co było chytrością, za przykład, co było zgorszeniem, nauczanie takie historyi zrazi serce, obróci rozum młodego człowieka ku szkodzie społeczności. W pośród tak wielu opisanych sposobów w nauczaniu dziejów świata, następujące uwagi zdają się być najużyteczniejsze, żeby podający historyą rozeznawał dobrze między tem, co dzieciom w tym czasie powiedzieć, co na dalszy ich wiek odłożyć, by dał podług wieku uczniom początki chronologii, wyznaczając okresy czasów, różne sposoby do liczenia lat, żeby nauczał nie tylko w którym czasie przypadły dzieje ale i w którem miejscu, o czem obszerniej mowa przy geografii, żeby, gdy przyjdzie do poszczególnych państw historyi, pierwsze dał miejsce historyi polskiej, potem przeszedł do historyi państw, mających związek z krajem naszym przez sąsiedztwo, przez interesa, przez podobieństwo rządu itd.

Z całego planu nauk i instrukcyi dla nauczycieli, widzimy jak najwymowniej, że cała nauka zdążała do tego, by młodzieńca wychować nie tylko na wykształconego, ale co ważniejsza, na moralnego obywatela i stąd taka dbałość o praktyki religijne, nadzór po za szkołą, zaprowadzenie etyki jako osobnego przedmiotu. Przyznać przy tem trzeba, że w planie nauki przebija się kierunek praktyczny, realistyczny. Nie zaniedbywano nauki języków i historyi, ale największy nacisk kładziono na matematykę, fizykę, historyą naturalną i ekonomikę. Niezawodnie zdążało to ku temu, by w narodzie obudzić zamiłowanie gospodarstwa, handlu i przemysłu, tak zaniedbanych w Polsce i uwolnić się już raz od posługiwania się w tym względzie cudzoziemcami.

Przedmioty były mniej więcej te same, co i dzisiaj w naszych szkołach. Nie uczono jednak w szkołach polskich języka greckiego i psychologii, za to jednak uczono tego, co niezbędnie jest potrzebne a brak czego daje się czuć w naszych szkołach, jak higiena i elemen-

tarna przynajmniej znajomość prawa, tak potrzebna dla każdego obywatela w państwie konstytucyjnem.

Wielką wagę kładły ustawy również na edukacyą fizyczną. W kilku szkołach wydziałowych była osobno zaprowadzona nauka mustry i w tym celu utrzymywał zakład podoficerów wojskowych. W dzienniku podróży króla Stanisława Augusta na Ukrainę czytamy, że „w Kaniowie witała młodzież króla uszykowana we dwa rzędy, przybrana w mundury i broń stanowi swemu zwyczajną tj. drewniane flinty od sztabu swego dla exercerunku w czasy od nauk wolne i dla przysposobienia prawdziwego na potem żołnierstwa sporządzone.“ Wszędzie, czy była nauka mustry, czy nie, dbano bardzo o edukacyą fizyczną a takowa opierała się na osobno wydanych przepisach. Ustawą zaś z r. 1793, uchwaloną na sejmie grodzieńskim, ustanowiono, ażeby we wszystkich szkołach średnich zaprowadzić ćwiczenia w mustrze i inne dające zręczność i siłę. Lokale szkolne wprawdzie nie wszędzie były urządzone według wymagań higieny, ale niezawodnie lepsze były, niż w wielu dzisiejszych zakładach. A że i o lokale troskliwie dbano, dojść przejrzeć ustawy i raporta wizytatorów.

Szkoły średnie w Polsce zajmowały się, jak widzieliśmy, wychowaniem w całem tego słowa znaczeniu i pod tym względem stoją wyżej od dzisiejszych. Dzisiejsze szkoły średnie, jak najmniej zajmują się wychowaniem młodzieży, zadaniem ich jest prawie wyłącznie nauczanie. Poznać to można już z samej różnicy nazw najwyższych władz szkolnych, Unterrichts-Ministerium a Komisya edukacyjna. Szkoły dzisiejsze uwzględniają tylko jeden czynnik, jeden środek wychowania, prawda, że najważniejszy, ale nie jedyny a mało dbają o kształcenie serca, woli i charakteru, w ogóle tego wszystkiego, co stanowi człowieka. To, co nazywamy wychowaniem, pozostawia dzisiaj szkoła rodzinie, która nie zawsze może spełnić należycie swojego zadania. W. Klewitz, prezydujący radca w departamencie Prus południowych, który miał poruczoną organizacyą szkół w r. 1805, mówiąc o organizacyi szkół polskich wyraża się o szkołach zaprowadzonych przez Komisyą edukacyjną w ten sposób: „Zastano przedziwne prawa rządu polskiego w urządzeniu szkół w latach 1783 i 1790, wykonania tyko brakło. Edukacya ściągała się do oświecenia rozumu, moralności i praktycznej religii, zręczności i wzmocnienia sił ciała, do ochędóztwa domowego i porządku. Nauka zmierzała do myślenia, praktycznego użycia wiadomości, dyetyki, krajowego gospodarstwa, dawano wyobrażenia miejskiego przemysłu, usiłowano hartować ciało i do pracowitości przyzwyczajać.“ Kończy zaś temi słowy: „Któryż nowy rząd nie chciałby się chętnie do szkół tych przychylić.“ *)

*) Klewitz W. — Geschichte und Darstellung des südpreusischen Schulwesens (Neue Berlinische Monatschrift — September 1805).

III. Szkoła krakowska.

Podobne urządzenie, jakie powyżej skreśliłem, było i w naszej szkole, która od reformy Kołłątaja do r. 1783 nosiła nazwę szkół wojewodzkich a od r. 1783 nazwę szkół wydziałowych krakowskich lub przygłównych.*) Często nazywano ją także po dawnemu szkołami Nowodworskiemi lub Władysławsko-Nowodworskiemi.

Ponieważ była przy szkole głównej, cieszyła się większą jej opieką, stąd też ma i lepszych profesorów i lepsze urządzenie, niż szkoły średnie na prowincyi, a nadto zostawała ciągle pod kontrolą wizytatorów. Klasy umieszczone były w kollegium Władysławskiem, przerobionem przez Kołłątaja, profesorowie zaś mieszkali razem w innym gmachu akademickim a mianowicie w Collegium Minus. Liche to było umieszczenie, jak poznać można z raportu wizyty prof. Fiałkowskiego, odbytej w r. 1793. Stołu jednak wspólnego, jak to nakazywały ustawy, nie prowadzili, mimo iż do tego ciągle wzywała ich Komisya edukacyjna i na ten cel przeznaczała wszelkie naczynia i sprzęty, należące dawniej do Collegium Maius, Minus i Seminaryum kandydatów stanu akademickiego.**)

Budynek szkolny uległ w r. 1786 znacznej zmianie. W tym bowiem roku zniesiono oratoryum bractwa Sodalisów, które w drugiej połowie wieku coraz bardziej podupadało i składało się tylko z uczniów szkół Nowodworskich. Wszystkie sprzęty, które znajdowały się w kaplicy, oddała akademia do kościoła św. Anny, ówczesnemu proboszczowi X. Adamowi Jagielskiemu. Obowiązek spisania rzeczy, odebrania ich od ks. prorektora a oddania ks. proboszczowi poleciła akademia X. Prof. Dr. Józefowi Szablowi i X. Prof. Dr. Smacznińskiemu.***) Akt oddania odbył się przy świadkach dnia 2 Października 1786 r. Spis wszystkich tych rzeczy, które wtedy znajdowały się w oratoryum lub w skarbcu, podaję w Materyałach. Były to różnego gatunku i koloru ornaty, alby, obrusy, mszały, lichtarze, świece, obrazy, konfesyonały, ołtarze, relikwiarze i t. p. Niektóre tylko obrazy, a mianowicie obraz św. Łukasza, Pana Jezusa Ukrzyżowanego, Matki Boskiej, św. Bartłomieja, Jakóba Patryarchy i Mojżesza, zwrócono kongregacyi malarskiej, która od r.

*) W dawnych czasach nie mówiono w liczbie pojedynczej szkoła, tylko w liczbie mnogiej szkoły, co oznaczało klasy, mówiono też dlatego szkoły Władysławsko-Nowodworskie, szkoły krakowskie, szkoły sandomierskie itp.

**) Protokół obrad Szkoły Głównej rzędowy i ekonomiczny zaczęty 1786 r. str. 295 i 297.

***) Materyały źródłowe N. XLVII.

1746 zostawała pod zwierzchnictwem rektora akademii i miewała swoje posiedzenia w klasach Nowodworskich. Wszelkie srebra i kosztowności już przedtem przeniesiono do skarbca akademii.

Oratoryum zamieniono na amfiteatr, tak nazwany od ławek urządzonych amfiteatralnie jak w teatrze greckim, który służył odtąd na popisy publiczne uczniów i wszelkie uroczystości akademickie a nawet narodowe lub miejskie, gdyż była to przez długie czasy największa sala w Krakowie. Nie zmieniono wiele wewnątrz, bo nawet do dziś dnia pod ławkami amfiteatralnemi widoczne są malowidła, wykonane przeważnie przez członków kongregacyi malarskiej i ślady mens. Miejsce obrazów świętych i ołtarzy zajęły portrety ludzi zasłużonych około akademii, które aż do przeszłego roku zdobiły ściany amfiteatru i były ważnym czynnikiem pedagogicznym, bo wywierały silny wpływ na młódź szkolną. Przekształcenie oratoryum w amfiteatr odbyło się w r. 1787 a koszta urządzenia wynosiły 4.337 złp. 20 groszy.*)

Wraz z zniesieniem oratoryum upadło i bractwo Sodalisów, a nabożeństwa wszelkie, odbywały się odtąd w kościele akademickim św. Anny. Uczniowie szkoły przygłównej chodzili do kościoła codziennie o kwadrans na 8mą, tylko w Niedzielę i Święta o wpół do 9tej. Po Mszy Św. odbywało się dla uczniów klas wyższych kazanie w kościele Św. Anny, dla niższych nauka religii w klasach.

Wizyty w naszej szkole odbywały się dosyć często, znane mi są raporta następujących wizytatorów:**) Franciszka Kolendowicza, profesora teologii moralnej z r. 1782, Bonifacego Garyckiego, prof. prawa rzymskiego z r. 1783, Józefa Bogucickiego, prof. historyi kościelnej, z r. 1785, Waleryana Bogdanowicza, profesora prawa kanonicznego z r. 1786, Jana Śniadeckiego, prof. matematyki wyższej i astronomii z r. 1790, Antoniego Popławskiego, prof. prawa natury i ekonomii politycznej z r. 1792, Marcina Fiałkowskiego, prof. literatury polskiej i łacińskiej z r. 1793. Z raportów ich dowiadujemy się, że nauka w ogóle szła dobrze i profesorowie wypełniali gorliwie swoje obowiązki. Profesorów jak w każdej innej szkole wydziałowej było sześciu tj. prof. wymowy, prawa, fizyki, matematyki, prof. klasy I i prof. klasy II. Prócz nich był kapelan, zwany także kaznodzieją i 3 metrów, tj. do języka francuskiego, niemieckiego i rysunków. Profesorami w szkole krakowskiej byli ludzie nauki, po największej części później profesorowie akademii, znani zaszczytnie nie tylko na polu szkolnictwa ale i w literaturze, dość wymienić takie nazwiska jak: Jan Śniadecki, Andrzej

*) Protokół obrad ekonomicznych Szkoły Głównej str. 137.
**) Protokół obrad.

Trzciński, Jacek Przybylski, Józef Czech, Józef Sołtykowicz itd. Cieszyli się też większymi względami akademii i Komisyi edukacyjnej, niż profesorowie na prowincyi, bo tak nazywano tych, którzy nie uczyli w Krakowie. Za wielki też zaszczyt uważał sobie każdy, jeżeli się dostał do Krakowa i uważano to za pewien rodzaj awansu i nic dziwnego, bo będąc przy akademii dali się lepiej poznać i prędzej też dostawali się do niej. Profesorowie szkoły przygłównej mieli także ten przywilej, iż brali udział przy wyborze rektora szkoły głównej przez wybranego z grona swego delegata.*) Pensya ich nie różniła się od profesorów na prowincyi, pobierali ją z kasy akademickiej, mieli nadto inne dochody, których nie mogli mieć na prowincyi.

Urząd rektora wydziałowego był w Krakowie obok rektora szkoły głównej zupełnie zbyteczny, spotykamy się też z nim tylko w latach 1780/1 do 1782/3.

Przełożeni szkoły przygłównej nazywają się prefektami a od r. 1783/4 prorektorami.

Liczba uczniów wynosiła około 400 do 500. Nie mamy ani jednego katalogu z czasów Komisyi edukacyjnej, liczbę uczniów znamy tylko z raportów wizytatorów, i tak w r. 1784 było ich 454, 467 w r. 1786, 436 w r. 1790, 500 w r. 1792, 409 w r. 1793.

Uczniowie byli zwyczajni i nadzwyczajni. Z raportu X. Popławskiego**) dowiadujemy się, że w r. 1793 do klasy III uczęszczali wojskowi od artyleryi i że w czasie jego wizyty popisywali się przed nim i oficerami krakowskimi.

Jakie były przepisy dla profesorów, uczniów i dyrektorów domowych, jaki był rozkład nauk, podaję w Materyałach źródłowych. Prócz nauki szkolnej, profesorowie matematyki odbywali z swymi uczniami wycieczki za miasto w celu wykonywania pomiarów geometrycznych. Robili plany i wymiary budynku szkolnego, błoń, ogrodu łobzowskiego, rzeki Rudawy i innych pobliskich okolic. Odbywali także wycieczki rolnicze i botaniczne. Na ten cel mieli przeznaczoną wieś Łobzów wraz z ogrodem, przynoszącą dawniej dochodu skarbowi królewskiemu rocznie 2.688 złp. 17 gr. Wieś tę darował w dożywocie akademii w r. 1787 król Stanisław August w tym celu, „by młodzież ucząca się mogła wraz z nauczycielami przez doświadczenia wpajać w umysły te nauki, których prawidła w szkołach sobie przekładane miewa.“ ***) Folwarkiem łobzowskim miała zarządzać sama akademia, ogród zaś oddała na użytek uczniom szkół przygłównych krakowskich.

---

*) Materyały źródłowe N. LIX.
**) Materyały źródłowe N. LXVI.
***) Protokół obrad str. 257.

lewając niejako zdarzenie to na osobę godnego rządcy swego nadzwyczajnie także uwieńczyli zasługi jego przez ten wieczysty obecnego króla upominek. *)

Dążeniem króla i Komisyi edukacyjnej, a za ich przykładem i profesorów było, by w młodzieży przedewszystkiem obudzać ducha narodowego i podniecać miłość ojczyzny. Do tego zmierzać miała nauka szkolna, przemówienia profesorów i wizytatorów, jak również obchody uroczyste ku uczczeniu pamięci osób zasłużonych ojczyźnie lub pamiętnych zdarzeń. I tak np. w r. 1783 z polecenia Komisyi edukacyjnej i rektorów Kołłątaja i Poczobuta, obchodzono przez dwa dni uroczyście 100 rocznicę odsieczy wiedeńskiej. Obchód ten dla uczniów szkół Nowodworskich był tem droższy, że do nich uczęszczał niegdyś obrońca chrześciaństwa, król Jan III.“ **)

Taki charakter nosi na sobie także uroczystość ogłoszenia konstytucyi 3go Maja i złożenia na nią przysięgi. Dnia 15 Lutego w r. 1792 w amfiteatrze w obec zgromadzonej młodzieży, składali tę przysięgę dyrektorowie domowi, a profesor prawa Józef Sołtykowicz tłomaczył im znaczenie tej konstytucyi. ***) Potem całe zgromadzenie profesorów, dyrektorów i młodzieży udało się z amfiteatru do kościoła Św. Anny, gdzie odbywał się sejmik szlachty z powiatów krakowskiego, proszowskiego i siewierskiego i tam po gorącej przemowie Antoniego Himonowskiego, który zastępował w tym czasie chorego prorektora, ks. Franciszka Marciszewskiego, złożyli profesorowie wraz z młodzieżą przysięgę na konstytucyą 3go Maja, w ręce marszałka sejmiku, Jacka Bzowskiego, kawalera orderu Św. Stanisława. Chwila to była bardzo uroczysta i wywarła podniosłe wrażenie na młodzieży. Po 20 latach wspominał o tej rzewnej uroczystości prorektor Himonowski w mowie, mianej w amfiteatrze dnia 9 Lipca 1812 r., kiedy profesowie, instruktorowie domowi i uczniowie przystępowali do Konfederacyi generalnej Królestwa polskiego. †)

Organizacya, jaką Komisya edukacyjna zaprowadziła w szkołach polskich, utrzymała się w Krakowie aż do r. 1801, mimo, iż Kraków, już w r. 1795 dostał się pod panowanie austryackie.

W końcu pozostaje mi jeszcze wymienić profesorów, którzy od r. 1777 do 1801 uczyli w szkole przygłównej, oto ich szczeg.:

---

*) Protokół obrad str. 255.

**) Materyały źródłowe XLIV, oraz rozprawka moja pt. Obchód 100-letni odsieczy wiedeńskiej, urządzony przez szkoły w Koronie i Litwie z polecenia Komisyi edukacyjnej. Kraków, 1883.

***) Materyały źródłowe N. LXIV i LXV.

†) Przemowa Himonowskiego itd. (druk.)

Rektorowie:

X. Andrzej Ślęczkowski w r. 1780/1.
X. Józef Bogucicki w latach 1781/2—1782/3.

Prefekci:

X. Andrzej Lipiewicz w roku 1777/8. — Zastępował go wiceprefekt X. Andrzej Ślęczkowski, prof. teol., kan. przy kościele św. Floryana.
X. Józef Szabel od r. 1778/9—1781/2.
X. Sebastyan Czochron od r. 1781/2.
X. Franciszek Marciszowski od 1782/3—1783/4.

Prorektorowie:

X. Franciszek Marciszowski od 1783/4 do 1791/2.
Antoni Himonowski od 1791/2—1800/01.

Profesorowie:

Czech Józef od 1785/6—1790/1 uczył matem. i logiki.
X. Czochron Sebastyan prof. II kl. w 1777/8, V kl. od r. 1778/9—1780/1 uczył prawa politycznego, algebry i gnomiki.
Dymidowicz Michał w 1784/5 i od 1791/2—1800/01, uczył matem. i fizyki, w l. 1785/6—1786/7 także historyi naturalnej.
Fijałkowski Marcin od 1781/2—1783/4 w kl. I języka łacińskiego, arytmetyki i historyi i geografii, od 1784/5—1787/8 wymowy i poezyi łacińskiej i polskiej.
Girtler Józef Kalasanty w I kl. od 1787/8—1788/9 jęz. łaciń., arytm., historyi i geografii.
Girtler Sebastyan od 1789/90—1790/91 w I kl. języka łaciń., arytm., historyi i geografii.
Himonowski Antoni od 1789/90—1791/2 wymowy i poezyi pol. i łaciń. i w 1789/90—1790/91 j. łaciń., arytm., hist. i geografii.
Hussarowski Andrzej od 1791/82—1795/6 języka łaciń., arytm., historyi i geografii.
Jabłoński Wojciech, Stanisław uczył w 1778/9 w II klasie i 1779/80 w 1780/81 jęz. łaciń. i hist. moralnej i od 1781/2 i 1782/3 fizyki i hist. naturalnej.
Januszewicz Józef w 1783/4—1784/5 uczył prawa, moralnej i hist.
Karczewski Roch Wincenty od 1778/8—1781/2 w kl. IV logiki, metafizyki, mechaniki i hidrauliki, w 1781/2 prawa, moralnej i hist., w 1782/3 matem. i fizyki, w 1784/5 wymowy, poezyi pol. i łać.
Kłosowski Walenty od 1787/8—1800/01 uczył fizyki i hist. naturalnej.

OKRES TRZECI.

Po rozbiorze Polski.

I. Przebieg najważniejszych wypadków.

Na mocy traktatu podziałowego, zawartego dnia 3 Stycznia 1795 między Rosyą i Austryą, dostał się Kraków wraz z krajem położonym nad Bugiem, Wisłą i Pilicą pod nazwą Zachodniej Galicyi pod panowanie austryackie. Zanim załatwił się rząd z układami granicznymi i zapoznał się z stosunkami w nowo nabytym kraju, nie wiele zmienił w dawnej jego organizacyi. Nie zmienił też wcale organizacyi szkolnictwa i pozostawił dawne urządzenia, prorektora i profesorów, zwrócił tylko większą uwagę na naukę języka niemieckiego, którą akademia powierzyła Franciszkowi Słonińskiemu. W ustroju szkoły nic zatem się nie zmieniło, zmieniło się jednak położenie materyalne profesorów. Przez dłuższy czas z powodu zamieszania, wynikłego ze zmiany rządu, nie wypłacano im pensyi mimo próśb, przedkładanych przez prorektora Antoniego Himonowskiego. Wreszcie w miesiącu Lutym 1797 r., wypłaciła im pensye zaległe za półtora blisko roku Kasa Kameralna prowincyonalna, ostrzegła jednak, że odtąd żaden z profesorów nie ma prawa do pensyi, dopóki od Komisyi nadwornej w Wiedniu nie otrzyma dekretu czyli patentu. Musiało też grono nauczycielskie przedłożyć rządowi świadectwa kwalifikacyjne nauczycielskie, wystawione przez szkołę główną i dyplomy doktoratu filozofii. Na nic się to jednak nie przydało, bo rząd zamyślał już o tem, aby w Zachodniej Galicyi, a więc i w Krakowie zaprowadzić organizacyą szkół austryackich. Wreszcie w r. 1801, osobnym dekretem cesarskim z dnia 23 Lipca otrzymał Exjezuita X. Franciszek Henryk Hoffman nominacyą na prefekta szkoły krakowskiej i polecenie, by ją urządził na wzór szkół gimnazyalnych Wschodniej Galicyi.

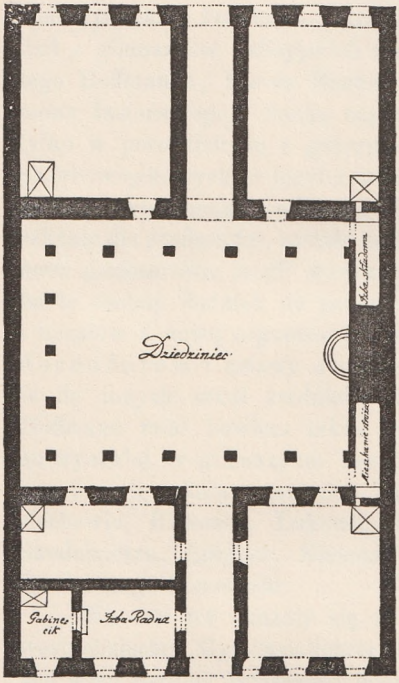

FUNDAMENT DOLNY

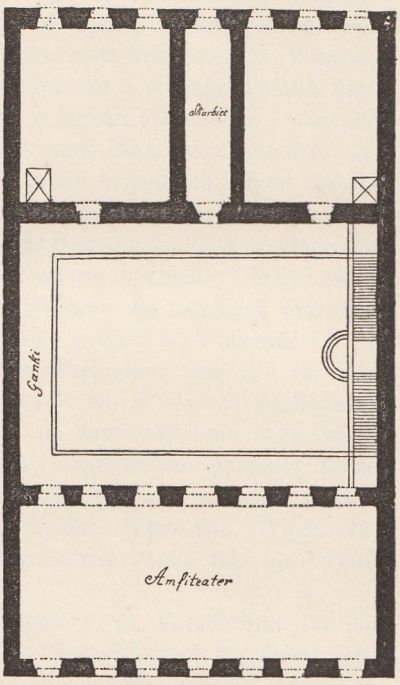

FUNDAMENT PIĘTRA

ABRYS

Szkół Przygłównych Krakowskich

zrobiony przez Wincentego Sępora i Piotra Przybylskiego

w 1810 Roku

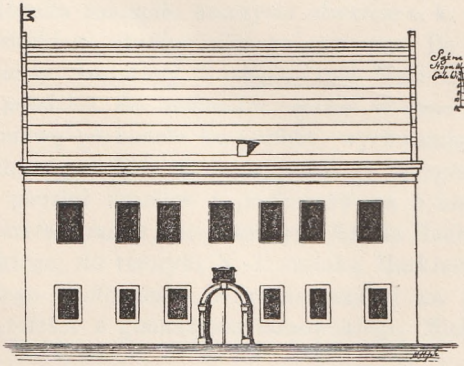

FRONTSPEKT

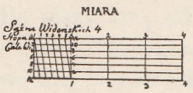

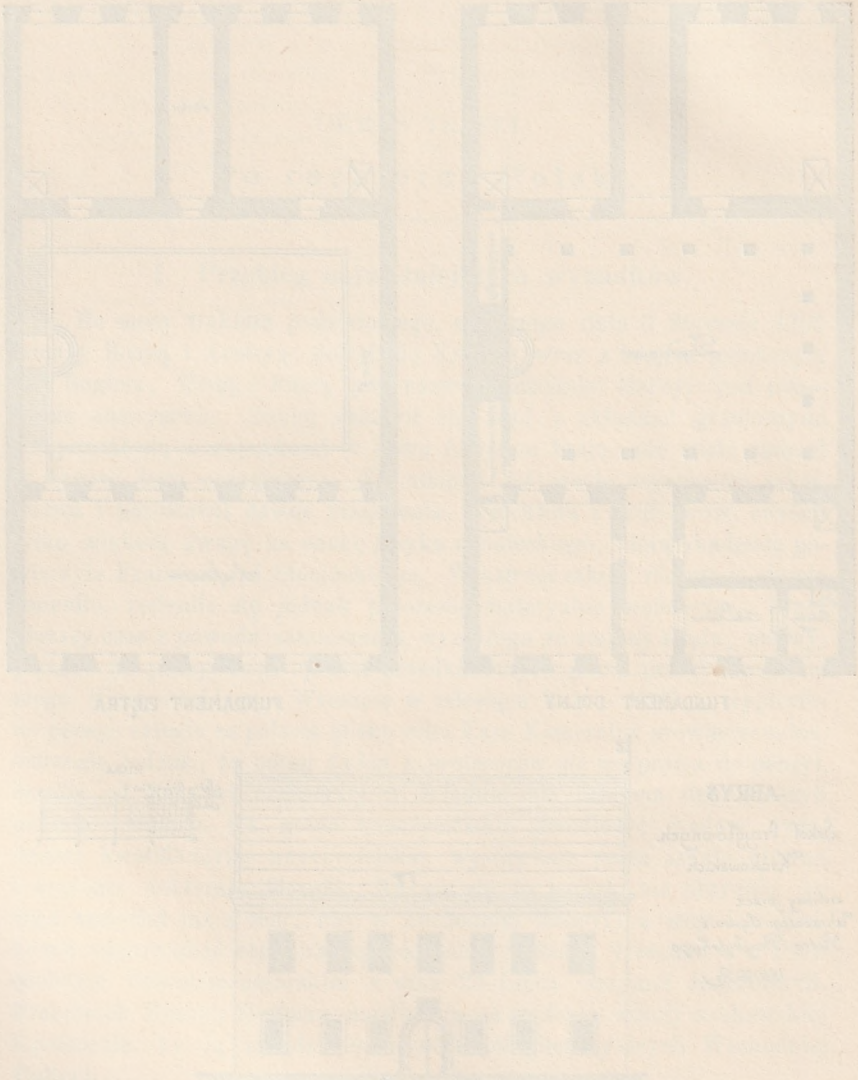

Dnia 21 Sierpnia przybywa też X. Hoffmann do Krakowa i zaprowadza nową organizacyą. Szkoła przygłówna otrzymuje odtąd nazwę c. k. akademickiego gimnazyum. Pierwszem zadaniem jego było, postarać się o siły nauczycielskie takie, któreby władały dobrze językiem niemieckim i znały organizacyą szkół austryackich. W skutek tego usunął zasłużonego prorektora Himonowskiego, a z profesorów pozostawił tylko X. Dominika Markiewicza, profesora wymowy łacińskiej i nauczyciela rysunków Dominika Estreichera, a w miejsce usuniętych sprowadził z gimnazyów galicyjskich trzech profesorów Niemców: X. Wincentego Hoffmanna, Karola Hauke, Józefa Franka i jednego Polaka Szymona Jasieńskiego. Naukę zaprowadził w języku niemieckim, pozwolił tylko w porozumieniu z gubernium przez jakiś czas uczyć przedmiotów nadobowiązkowych w języku łacińskim, nauka w polskim języku została surowo wzbroniona. Collegium Minus, które dotychczas służyło za mieszkanie dla profesorów, zostało oddane na użytek wojska austryackiego, bo nowi profesorowie mogli mieszkać, gdzie im się podobało i otrzymywali na to osobny dodatek do pensyi (Quartiergield). By zapoznać rodziców i uczniów z nową organizacyą, kazał nowy prefekt wydrukować Ordo docendorum i ustawy obowiązujące w Wschodniej Galicyi i rozesłać je do innych szkół średnich, znajdujących się w Galicyi Zachodniej. Hoffmann miał bowiem także polecenie po zaprowadzeniu organizacyi austryackiej w gimnazyum krakowskiem, zaprowadzić podobną także i w innych szkołach średnich Zachodniej Galicyi a mianowicie w Sieciechowie, Radomiu, Łukowie, Biały, Opolu, Węgrowie, Wąchocku, Sandomierzu, Lublinie, Kielcach i w Pińczowie i jako taki nosił tytuł Einrichtungs-Commissär.

Wkrótce też ukazały się te nowe ustawy pt. Vorschriften für die westgalizischen Gymnasiallehrer über den Unterricht und die Schulzucht aus allen darüber erlassenen höchsten Verordnungen zuzammengezogen i one służyły za podstawę do nowej organizacyi.

Dnia 4 Listopada nastąpiło uroczyste otwarcie c. k. akademickiego gimnazyum krakowskiego według nowego systemu. Po mszy św., odprawionej w kościele Św. Anny i odśpiewaniu Veni Creator Spiritus, zgromadziła się młodzież do amfiteatru, gdzie w obec niej i nowych profesorów miał mowę po łacinie ks. prefekt, wychwalając zalety nowej organizacyi i zachęcając młodzież do wypełniania przepisów szkolnych. Poczem nastąpił podział uczniów i profesorów na 5 klas. Do infimy przeznaczył X. Józefa Franka, do gramatyki Karola Hauke, do syntaxis Szymona Jasieńskiego, do retoryki X. Dominika Markiewicza, do poetyki X. Wincentego Hoffmanna. Wkrótce przybył na przedstawienie prefekta, nowy profesor z gimnazyum tarnowskiego, Michał Jurkowski,

a ten miał udzielać języka greckiego i zastępować w razie potrzeby chorych profesorów.

Zanim nadeszły książki przepisane, tymczasem ćwiczyli profesorowie uczniów w języku łacińskim i niemieckim, co przedewszystkiem było obowiązkiem Jasieńskiego. Wreszcie po naleganiach prefekta nadeszły książki dnia 16 Listopada a rozsprzedażą ich zajął się sam Hoffmann i księgarz Trassler.

Zaprowadził też zaraz wszystkie księgi urzędowe a mianowicie: Gymnasii matricula, Liber calculorum, Ordinationes scholasticae i Historia Gymnasii a oprócz tego zaprowadzone przez Józefa II Schambuch i Ehrenbuch, na co jakoteż i na inne potrzeby otrzymał jednorazową sumę 118 złr., na Sarta tecta pobierał rocznie 203 fl. Przypatrzmy się nieco tej nowej organizacyi.

W Austryi przeważna część szkół była w rękach Jezuitów. Zniesienie tego zakonu miało również doniosłe znaczenie i dla tego państwa. Cesarzowa Marya Teresa dekretem z 12 Lutego 1774 przeznaczyła cały majątek pojezuicki na fundusz szkolny i wtedy to po raz pierwszy powstaje nazwa Studienfond. Zniesienie Jezuitów dało także powód do zmiany dotychczasowej organizacyi szkół średnich. Były różne projekta, jedni chcieli zatrzymać z pewnemi zmianami dawne urządzenie, inni chcieli zaprowadzić organizacyą na wzór szkół pruskich Z polecenia rządu ułożył Maciej Hess, prof. literatury i histor. powszechnej w Wiedniu, plan nauki gimnazyalnej, który z początku znalazł zaraz takie uznanie, iż poczyniono już pewne zarządzenia, by go wkrótce wprowadzić, polecono nawet profesorom dekretem kancelaryi cesarskiej, by się zapoznali z pismami Hessa: 1) Entwurf zur Einrichtung der Gymnasien in k. k. Erblanden, 2) Erinnerung an die Lehrer der Gymnasien i 3) Weitere Erinnerung an die Lehrer, wie sie sich in nächstkünftigen Jahren in der allmähligen Ausführung des neuen Entwurfes zu benehmen haben.

Plan ten jednak nie utrzymał się, zniósł go też rząd dekretem z 14 Września 1775, a polecił już przedtem opracowanie nowego księdzu Pijarowi, Gracyanowi Marxowi. Marx wkrótce wywiązał się z swego zadania i przedłożył projekt rządowi, ten zaś dał go do przejrzenia wybranej ad hoc Komisyi, a kiedy ta wydała swą pochlebną opinią, cesarzowa zatwierdziła go 13 Października 1775 r. i poleciła, by wszedł w życie z nowym rokiem szkolnym. Ten plan z małymi zmianami za czasów Józefa II i Leopolda II utrzymał się do r. 1807.

Zaprowadzał 5 klas, 3 gramatykalne, zwane infima, grammatica i syntaxis i 2 klasy humaniorów, retoryka i poetyka. Głównem zadaniem szkoły była nauka języka łacińskiego, wszystkie inne przedmioty jak nauka matematyki, historyi, geografii i nauk przyrodniczych, bardzo

mało były uwzględnione. Nauczyciele byli klasowi, z których każdy miał szczegółowe instrukcye.

Organizacya dokonywała się powoli i stopniowo. W miarę też jak przybywały nowe klasy, wydawał rząd nowe przepisy i książki.

Ze wstąpieniem na tron Józefa II, zmienił się duch organizacyi. Celem szkoły średniej za Maryi Teresy było: „allgemeine höhere Bildung," za Józefa II „ein tüchtiges Material für den Staatsdienst, für das Beamtenthum aller Kategorien herausbilden." Józefowi nie chodziło tyle o naukę samą, ile o karność, tym też duchem przejęte są rozporządzenia, wydane w r. 1872 pt. Belehrung für Gymnasien, Präfecten und Professoren. One zaprowadzają Das Buch der Schande, der Ehre, Strafbank itp., w ogóle wieje z nich wielka surowość.

Leopold II, miłośnik nauki i szkół, chciał podnieść oświatę wsród poddanych za pomocą szkół, chciał ją też odpowiednio zreorganizować, a zarazem polepszyć stan materyalny stanu nauczycielskiego, by przez to pozyskać lepsze siły. Dekretem z dnia 4 Października 1790 zaprowadzi konferencye grona nauczycielskiego i dał im znaczne swobody w zakresie pedagogii i dydaktyki.

Przedwcześnie jednak umiera ten szlachetny monarcha, przyjaciel Polaków. Zaraz po jego śmierci występuje jako przeciwnik innowacyi cesarza Leopolda, kanclerz Henryk Franciszek hr. von Rottenhann, nie podobają mu się zwłaszcza konferencye nauczycieli, bo on chciałby ich poddać zupełnie pod władzę i kontrolę rządu i zaprowadzić system policyjny. Za jego też wpływem ustanawia cesarz Franciszek I tak zwaną Studienrevisions-Commission i jej poleca przejrzenie obowiązującego planu i obmyślenie zmian, jakie uważać będzie za odpowiednie. Komisya poleciła prefektowi gimn., Franciszkowi Innocentemu Langowi, opracowanie nowej organizacyi. Plan Langa po rewizyi w Komisyi został przedłożony cesarzowi do zatwierdzenia w r. 1799. Cesarz jednak nie zatwierdził go dopiero w r. 1805, a wprowadzony został dopiero w roku szkolnym 1807/8.

Tymczasem zaś obowiązywał dawny plan z czasów Maryi Teresy z pewnemi zmianami, wprowadzonemi za Józefa II i Franciszka I (zniesiono konferencye). Taką też organizacyą zaprowadza Hoffmann w gimnazyum naszem. Czego uczono, poznać można z załączonego poniżej rozkładu nauk. Organizacya nowa, śmiało można powiedzieć, stała o wiele niżej od organizacyi szkół polskich, zaprowadzonej przez Komisyą edukacyjną a nie o wiele lepszą była od tej, jaką miały szkoły Władysławsko-Nowodworskie przed reformą Kołłątaja. Nie dziw też, że współcześni pedagogowie polscy a przedewszystkiem profesorowie naszej szkoły przygłównej wyrażają się o niej z lekceważeniem. Józef Sołtykowicz, prof. w szkole przygłównej od r. 1787 do 1795 a później prof.

nowych, przedewszystkiem zaś tych, którzy dawniej tu uczyli pod jego kierownictwem, o ile jeszcze żyli lub nie znaleźli dotychczas innego umieszczenia.

Rozpoczęcie nauki w gimnazyum krakowskiem, bo taką nazwę nosi jeszcze do r. 1811, nastąpiło już 16 Listopada 1809 r. Zwiększyła się zaraz liczba uczniów, a nawet podwoiła a nauka szła dawnym trybem, do którego przywykli i wysoko go cenili tak sam prorektor, jak i większa część profesorów.

Dnia 2 Grudnia 1809, ustanowił rząd Księswa warszawskiego, jaką bezpośrednią władzę dla naszego gimazyum Radę szkoły głównej krakowskiej, w skład której wchodził rektor szkoły głównej, dyrektorowie i dziekani wydziałów, dyrektor i wizytator gimnazyum, dyrektor i wizytator szkół początkowych, prokurator szkoły głównej i sekretarz.

Dyrektorem i wizytatorem gimnazyum, mianowany został dawny profesor tej szkoły w latach 1785—1801 Michał Dymidowicz z pensyą 7.466 złp.

Już po roku dnia 7 Grudnia 1810 zniesiono Radę, a ustanowiono tak zwany Dozór szkoły głównej krakowskiej, w którym między innymi zasiadał prefekt szkół departamentu krakowskiego. Był nim do r. 1813/14 Stanisław hr. Wodzicki, a później Kasper Wielogłowski. Od tego to Dozoru zależne było nasze gimnazyum, które od r. 1811 reskryptem z 30 Sierpnia otrzymuje nazwę szkoły departamentowej krakowskiej i organizacyą, jaką w tym roku Izba edukacyjna, godna następczyni Komisyi edukacyjnej, zaprowadziła we wszystkich szkołach Księstwa warszawskiego. Urządzenie szkół departamentowych, przypomina bardzo urządzenie dawnych polskich szkół wydziałowych. Zaprowadzono te same przedmioty, co dawniej, tylko wprowadzono jeszcze jako przedmioty obowiązkowe język francuzki i niemiecki, zaprowadzono jako osobny przedmiot naukę historyi polskiej, uwzględniono także naukę języka greckiego, który wprowadzono jako przedmiot nadobowiązkowy. Klas zaprowadzono jak dawniej sześć. Grono nauczycielskie składało się z rektora, 6 profesorów, 4 nauczycieli, a według potrzeby i kollaboratorów tj. zastępców profesora i kapelana, który był zarazem nauczycielem religii. Plan nauki podaję w następnym rozdziale. Pensya profesorów w szkole departamentowej krakowskiej była następująca: rektor Himonowski pobierał 2400 złp., profesorowie 1866 złp. 20 groszy, kapelan 1066, nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych 1600 złp., w ogóle etat roczny gimnazyum krakowskiego wynosił w r. 1811 złp. 19.733 gr. 10. Rząd Księstwa warszawskiego troszczył się bardzo o wychowanie publiczne i we wszystkich szkołach przywracał z pewnemi zmianami dawną organizacyą polską. Miejsce Komisyi edukacyjnej zajęła teraz Izba edukacyjna, na czele której stał Stanisław hr. Potocki,

a czem dla Komisyi był Grzegórz Piramowicz, tem dla Izby był jej sekretarz Józef Lipiński. Organizacya szkół Księstwa warszawskiego, jest też dziełem Potockiego i Lipińskiego. Izba edukacyjna wskrzesiła także do życia Towarzystwo elementarne, którego zadaniem było starać się o książki szkolne. W r. 1810 w miejsce Izby edukacyjnej ustanowioną została Dyrekcya Edukacyi narodowej, która miała władzę więcej ograniczoną jak Izba, pracowała jednak w tym samym duchu, bo i na jej czele stał szlachetny Prezes Rady Stanu, Stanisław hr. Potocki.

W r. 1810 zaszczycił Kraków i akademią król saski a książe warszawski Fryderyk August. Akademia z rektorem X. Hr. Sierakowskim na czele witała go uroczyście w amfiteatrze Nowodworskim dnia 10 Maja wśród licznego udziału profesorów, młodzieży i publiczności. Po mowach, zwykłych przy tego rodzaju przyjęciach, miał na uczczenie gościa długi odczyt „O stanie akademii krakowskiej,“ prof. akademii Józef Sołtykowicz. Odczyt ten znużył podobno starego księcia, bo jak opowiada prof. Brodowicz, zdrzemnął się wśród niego. Na pamiątkę tego przyjęcia, umieszczono nad drzwiami środkowemi amfiteatru tablicę pamiątkową z napisem:

FRIDERICUS AUGUSTUS
REX SAXONIAE DUX VARSOVIENSIS
POLONIARUM REGUM AUGUSTI II PRONEPOS, AUGUSTI III
NEPOS, REDIVIVAE PATRIAE PATER
QUI
DUM PROVINCIAM VINDICIBUS ARMIS RECUPERATAM LUSTRARET
VI IDUS MAIAS MDCCCX
REGIAM CASIMIRI MAGNI ET JAGELLONUM INSTITUTIONEM
ALMAM STUDIORUM UNIVERSITATEM
CONSESSUI ACADEMICO MAIESTATIS PRAESENTIA AFFULGENDO
BIBLIOTHECAM, MUSEA, OBSERVATORIUM, HORTUM
BOTANICUM VISITANDO
CLEMENTER EXCEPIT ET PATERNE ANIMAVIT
QUAMDIU LOCUS SENSUSQUE MUSIS HEIC CELEBRATOR.

O ile to poznać można ze starych katalogów, inwentarzy i z Programu z r. 1848/49, w r. 1812 zostały zaprowadzone w naszej szkole gabinety: fizyczny, naturalny, matematyczny, wzorów rysunkowych i biblioteka. Ustawy dla szkół departamentowych, wydane przez Izbę edukacyjną, polecają wyraźnie ich urządzenie, wymieniają nawet, jakie książki w bibliotece, jakie przyrządy i okazy w gabinetach muszą się znajdować. Co zawierały, i gdzie się mieściły, niewiadomo.

W tym czasie trzeba też szukać początków dzisiejszej biblioteki i gabinetów. Czy były już za rządów austryackich, na pewne twierdzić

nie mogę. W aktach pochodzących z tych czasów, znalazłem tylko jedną notatkę z r. 1807, z której dowiadujemy się, że dyrektor Hoffmann zakupił w Grudniu tego roku dla gimnazyum krakowskiego zbiór minerałów.

Za czasów Rzeczypospolitej polskiej były one zbyteczne, bo biblioteka i gabinety akademii służyły także na użytek naszej szkoły. Jedynymi przyrządami, jakie się w naszej szkole znajdowały w czasaoh Komisyi edukacyjnej, były przyrządy służące do wymiarów budynku i gruntów, broń drewniana, w ogóle przyrządy, potrzebne do mustry wojskowej. Izba edukacyjna polecała także tego rodzaju ćwiczenia, w Krakowie uczył jej sierżant 12 pułku, Bronikowski.

Po upadku Napoleona I, zniesiono w r. 1815 na kongresie wieddńskim Księstwo warszawskie a ustanowiono Królestwo polskie połączone z cesarstwem rosyjskiem, Kraków zaś wraz z okręgiem, dzisiejsze Wielkie księstwo krakowskie, ogłoszono Rzeczapospolitą a właściwie Wolnem Miastem, pod opieką trzech mocarstw rozbiorowych Rosyi, Austryi i Prus.

Zanim ogłoszono konstytucyą i nadano nowe prawa, nad czem pracowała Komisya organizacyjna, wybrana przez reprezentantów opiekuńczych dworów, nie zmieniło się nic w organizacyi naszej szkoły, pozostała nawet nazwa szkoły departamentowej. Ogłoszenie konstytucyi odbyło się uroczyście dnia 11 Września 1818 r. w sali amfiteatralnej.

Według nowych ustaw szkoła departamentowa otrzymała nazwę liceum Św. Anny. Oprócz tego liceum ustanawiała Komisya organizacyjna drugie liceum Św. Barbary i umieściła je w dawnem kollegium Miechowitów. Było ono rodzajem niższego gimnazyum, bo składalo się tylko z trzech niższych klas licealnych, zostało zaś utworzone dla tego, ponieważ w liceum Św. Anny zwłaszcza w niższych klasach było wielkie przepełnienie. W r. 1826 i to liceum było zupełne i liczyło podobnie jak liceum Św. Anny sześć klas. Obydwa te licea wydawały wspólnie corocznie Programy, a rozprawy drukowali w nich profesorowie jednej i drugiej szkoły. Komisya organizacyjna poddała licea pod władzę Wielkiej Rady Uniwersytetu Jagiellońskiego, w skład której wchodzili: Prezes senatu, biskup krakowski, jeden z senatorów, prezes sądu apelacyjnego, rektor akademii, trzech reprezentantów mocarstw opiekuńczych, reprezentant Wolnego Miasta, wybierany na sejmie i sekretarz Wielkiej Rady. W samej organizacyi szkoła nasza nie uległa wielkiej zmianie, pozostało nadal sześć klas, przybywa tylko do przedmiotów udzielanych za czasów Księstwa warszawskiego, język rosyjski, jako język jednego z państw opiekuńczych. Zaprowadzono także egzamina dojrzałości, w tej samej prawie formie, co dzisiejsze. Bez złożeuia tego egzam.nu nie mógł być żaden uczeń przyjęty do uniwersytetu.

Przełożeni liceum otrzymują dawną nazwę prorektorów i są zależni od Wielkiej Rady, która pełni funkcyą ministeryum oświaty w Rzeczypospolitej krakowskiej.

W skutek licznych zaburzeń w mieście, których powodem byli także studenci akademii i liceum Św. Anny, reprezentanci trzech mocarstw znoszą w r. 1826 Wielką Radę a ustanawiają tak zwany Komitet Kuratoryi jeneralnej instytutów naukowych. Za rządów tej nowej władzy, która miała charakter policyjny, liceum pod względem naukowym zależne było od rektora akademii, którym przez cały czas istnienia Kuratoryi był Sebastyan Girtler, pod względem instrukcyjno policyjnym od Inspektoratu instytutów naukowych (Adam Czapski).

Uchwałą Senatu Rządzącego z dnia 6 Czerwca 1827 ustanowiono mundury dla młodzieży akademickiej i licealnej, by przez to zaprowadzić większą wśród niej karność. Uczniowie liceum nosili odtąd fraki koloru granatowego, surduty również granatowe lub ciemno szaraczkowe. Podszewka była tego koloru co suknia, kołnierz stojący z karmazynową wypustką. Zapinane były na jeden rząd guzików, na których były litery L. I. O. lub L. II. O. Pierwsze litery oznaczały uczniów liceum Św. Anny (liceum Igo oddziału), drugie liceum Św. Barbary (II oddział). Na kołnierzu była gałązka oliwna pojedyncza, z sukna lub kaszmiru białego, wycinana a nie haftowana. Kamizelka zastósowana do fraka, tego samego koloru, gładka bez wypustek i na jeden rząd zapinana. Spodnie również stósowne do fraka i surduta, kapelusze zaś okrągłe, czarnego koloru lub czapki koloru, granatowego w kształcie furażerek z obwódką gałązki oliwnej pojedynczej, podobnej jak u kołnierza. Na każdej innej odzieży wierzchniej np. na płaszczu lub futrze nosili także gałązki oliwne.

Strój akademików był taki sam, z tą tylko różnicą, że mieli gałązki oliwne podwójne a na guzikach herb akademii. Bez takiego stroju nie mógł się uczeń nigdzie pokazać, bo inaczej czekała go surowa kara.

W r. 1831 Komitet Kuratoryi został zniesiony a w miejsce jego przywrócona Wielka Rada Uniw. Jag., w której od r. 1833 zasiadał dyrektor licealny, który był bezpośrednim przełożonym liceum Św. Anny, z nim też musiał się prorektor we wszystkich ważniejszych sprawach znosić. Dyrektorami tymi byli najpierw ks. Jan Schindler, kanonik katedralny krakowski, profesor pisma św. od r. 1833 do 1836, po nim od r. 1836—1839 Michał Wiszniewski, profesor historyi powszechnej i literatury, a w końcu od r. 1839/40 do 1847/8 Ludwik Kuczyński, profesor fizyki na wydziale filozoficznym.

W r. 1833 przybyli do Krakowa komisarze nadzwyczajni i pełnomocni, wysłani przez dwory opiekuńcze, baron de Pflügl ze strony Austryi, Forkenbeck ze strony Prus, Tęgoborski ze strony Rosyi. Stó-

sownie do instrukcyi, udzielonej im przez swe rządy, utworzyli trzy komisye: 1) do rewizyi konstytucyi i statutów organicznych, 2) do reorganizacyi sądownictwa, 3) do reorganizacyi akademii i instytutów naukowych. W skład komisyi trzeciej weszli: senator Feliks Grodzicki jako prezes komisyi, ks. archipresbyter Łańcucki, Jan Mieroszewski, szambelan dworu cesarza rosyj., 4 reprezentantów wydziałów akademickich a mianowicie z teologii X. Schindler, z medycyny Józef Brodowicz, z prawa Adam Krzyżanowski, z filozofii Maksymilian Weisse. Dziełem tej Komisyi był nowy statut, ogłoszony 24 Sierpnia 1833. Zniosła liceum św. Barbary a natomiast zaprowadziła szkołę wydziałową i instytut techniczny, który wszedł w życie w r. 1835. Liczbę klas w liceum św. Anny ograniczono na pięć, ograniczono też liczbę przedmiotów, zniesiono naukę fizyki, historyi naturalnej, kaligrafii, języka francuskiego a nawet historyi polskiej, którą połączono z nauką historyi powszechnej. Jako przedmioty obowiązkowe zaprowadzono: naukę religii i moralności, języka polskiego, greckiego, matematyki historyi i geografii, jako przedmioty nadobowiązkowe: język niemiecki, rosyjski i rysunki. Taka reorganizacya, która obniżała poziom nauki szkolnej, musiała też wywołać powszechne niezadowolenie, to też było przyczyną, iż Wielka Rada Uniwersytetu i Senat rządzący uchwaliły w r. 1837 przywrócić w liceum obowiązkową naukę fizyki i historyi naturalnej. Przywrócono także przedmioty nadobowiązkowe język francuski w r. 1836 a kaligrafią w r. 1844. Zresztą pozostało urządzenie liceum Św. Anny na podstawie statutu z r. 1833 z bardzo małoznaczącymi zmianami aż do zaboru austryackiego.

Posady profesorów udzielane były na podstawie egzaminów konkursowych. Grono nauczycieli składało się z prorektora, który pobierał 4000 złp. pensyi, 5 profesorów, a mianowicie do języka łacińskiego i greckiego w 4tej i 5tej klasie, do języka polskiego, historyi i geografii, matematyki i fizyki, języka łacińskiego w klasach niższych, którzy pobierali po 3000 złp., kapelana i katechety z pensyą 2000 złp., adjunktów tj. zastępców profesorów z pensyą 1500 złp. i nauczycieli przedmiotów nadobowiązkowych z pensyą 1800 złp.

Koniec roku szkolnego tak za czasów Księstwa warszawskiego jako też i przez cały czas istnienia Rzeczypospolitej krakowskiej odbywał się uroczyście. Corocznie ogłaszano w Programie porządek egzaminów publicznych, które odbywały się w amfiteatrze Nowodworskim w miesiącu Lipcu. Tu także odbywały się popisy uczniów w liceum Św. Barbary. Po skończeniu popisów i po przemówieniach uczniów i profesorów, wywoływano uczniów celujących w nauce i rozdawano im nagrody lub pochwały na piśmie. Największą nagrodą był medal diligentiae, którego wizerunek niżej podaję.

Początek i koniec roku szkolnego był w tym samym czasie, co i w akademii, bo też liceum nasze aż do r. 1850 pozostawało w ścisłym z nią związku i zależności.

Na te czasy przypada wzrost biblioteki i gabinetów. Liczba książek znajdujących się w bibliotece licealnej wynosiła w tym czasie, kiedy Kraków dostał się pod panowanie austryackie, 2565 tomów, kompletnych 1865, dubletów i defektów 700. Większa część biblioteki pochodzi z zapisu ks. Piotra Bouchera, kanonika katedr. krak. i prof. akademii. Ten w r. 1821 zapisał liceum 1888 tomów, przeważnie dzieł francuzkich a między nimi wiele defektowych. Zrazu mieściła się w kancelaryi licealnej a od r. 1835 w dawnym skarbcu.

Biblioteka i zbiory w gabinetach powstawały z darów profesorów i uczniów, które corocznie ogłaszał prorektor w Programie i z opłat szkolnych (Minervalia), które za Księstwa wynosiły 12 złp. za półrocze, za Rzeczypospolitej 4 złp.

Gabinet matematyczny zawierał 20 sztuk instrumentów, służących do nauki geometryi, np. stół mierniczy wraz z potrzebnemi rekwizytami, dioptrę z lunetą, busolę, pion, libellę, astrolabium itp. Prócz tego zawierał 162 wzory z drzewa, blachy i drutów, do nauki solidometryi. Instrumentów fizycznych liczył gabinet 116 sztuk, między tymi były machiny elektryczne, elektrofory, zwierciadła wklęsłe, soczewki itp. Do geografii było kilka map ściennych i dwa globusy, jeden ziemski, drugi niebieski. Gabinet zoologiczny zawierał 36 obrazów do zoologii, 10 obrazów ornitologicznych i 766 sztuk minerałów. Gabinet rysunkowy zawierał 400 sztuk.

Budynek szkolny uległ w r. 1845 znaczniejszej restauracyi, której dokonał budowniczy uniwersytecki Tomasz Majewski. Pokrył go dachówką z cegły, odnowił amfiteatr i sufity w klasach. Cała ta reparacya wraz z odmalowaniem kosztowała około 12000 złp.

Wnętrze amfiteatru malował Józef Niedźwiedzki. Na środku sufitu wymalował orła białego a w około otoczył go wizerunkami herbów czterech najznakomitszych dobrodziejów szkół Władysławsko-Nowodworskich. Herb Lubicz oznacza biskupa Piotra Tylickiego, Nałęcz Bartłomieja Nowodworskiego, Władysławski Gabryela Władysławskiego a Topor Andrzeja Tarłę, kanonika kat. krak. Herby te pozostały do dziś dnia, brakuje tylko w środku orła polskiego, którego zdaniem Brodowicza wypłoszył dyrektor Klemensiewicz.

Amfiteatr służył za czasów Rzeczypospolitej na uroczyste zgromadzenia i popisy uczniów, promocye akademickie, posiedzenia Towarzystwa Naukowego krakowskiego, założonego w r. 1816. Tu także odbywały się corocznie sejmy reprezentantów Wolnego Miasta i Okręgu.

Dnia 11 Listopada 1846 r. rząd austryacki zajmuje Kraków wraz z okręgiem i przyłącza go do Galicyi pod nazwą Wielkiego Księstwa krakowskiego. Jak zwykle po każdej zmianie rządu tak i teraz przez jakiś czas nic się nie zmieniło w organizacyi naszej szkoły i do roku 1850 zatrzymuje dawną organizacyą i nazwę c. k. liceum Św. Anny. Zaprowadzono tylko w r. 1847 rozporządzeniem cesarskiej Komisyi nadwornej 6tą klasę, jako pierwszą i język niemiecki jako przedmiot obowiązkowy.

Rok 1849 jest nader ważny w dziejach szkolnictwa austryackiego, w tym roku bowiem nastąpiła nowa organizacya szkół, która z niewielkiemi zmianami, zaprowadzonemi przez ministra br. Conrada w r. 1884, obowiązuje do dziś dnia. W roku 1849/50 przybywa też stósownie do nowych przepisów siódma klasa a w r. 1850/1 ósma. W tymże roku zmienił rząd nazwę c. k. liceum na c. k. gimnazyum Św. Anny, i usunął dotychczasowego prorektora Mikołaja Tyrchowskiego a zamianował prowizorycznym dyrektorem Dr. Antoniego Małeckiego, profesora w uniwers. Jagiellońskim, usunął zależność gimnazyum od akademii a poddał je pod opiekę nowo utworzonej Rady szkolnej. Do roku 1852 nauka wszystkich przedmiotów odbywała się w języku ojczystym, dopiero w tym roku zaprowadzono język niemiecki jako język wykładowy, pozwolono tylko wyjątkowo na naukę niektórych przedmiotów w języku polskim. Odtąd też szkoła nasza dzieli losy innych gimnazyów galicyjskich.

Do r. 1854 jest w zależności od Rady Szkolnej, ta jednak w tym roku zostaje zniesiona a gimnazyum podlega przez dłuższy czas c. k. Prezydium w Krakowie i inspektorom rządowym. Odtąd też nastaje okres germanizacyjny, przybywa pewna liczba profesorów Niemców, z których niektórzy swem nietaktownem postępowaniem a nawet obrażaniem uczuć narodowych wywołują smutne excessa wśród uczniów. Zbyt to jeszcze świeże wspomnienia, by je obszerniej kreślić, tem bardziej, że znane są powszechnie.

Najburzliwsze czasy przypadają na czasy powstania w roku 1863. Gorąca młodzież podzielała ogólny zapał narodu i objawiała go po swojemu, tem bardziej, że była podniecana odezwami tajnego komitetu. Naturalnie pociągało to za sobą liczne śledztwa dyscyplinarne, których następstwem było wypędzanie uczniów lub karanie ich kilkogodzinnym karcerem. W roku 1862 z powodu demonstracyi patryotycznej skazano 210 uczniów na karcer. Nie wiele to jednak pomogło, bo w parę miesięcy potem uczniowie 6tej klasy napadli na nielubianego powszechnie nauczyciela Niemca, Józefa Hülsenbecka i tak go potłukli, iż otrzymał kilka krwawych ran na głowie. To pociągło za sobą znowu nowe śledztwa i wreszcie wypędzenie 14 uczniów. W ogóle śledztwa, wypędzanie

karcer, są w tym czasie na porządku dziennym. Wreszcie wybucha powstanie a znaczna część młodzieży opuszcza szkoły i idzie w szeregi powstańców. Trudne też było w tym czasie położenie dyrektora i profesorów, zwłaszcza Polaków, tem bardziej, że ich uczucia i sposób myślenia były na każdem kroku kontrolowane.

Po powstaniu uspokoiły się umysły, karność powoli zaczęła wracać w mury szkolne, a zakład pod względem naukowym coraz bardziej rozkwitać. Do tego przyczyniło się przedewszystkiem ustanowienie w r. 1867 Wysokiej Rady Szkolnej krajowej z obszerną autonomią i zaprowadzenie języka polskiego jako wykładowego. Odtąd też datuje się rozwój naszego szkolnictwa, opartego na naturalnych podstawach, bo podstawach narodowych.

Liczba uczniów w gimnazyum naszem wzrasta też z każdym rokiem a to w skutek wzrostu miasta, napływu uczniów zakordonowych a zarazem w skutek wzmagającej się coraz więcej w narodzie chęci kształcenia się. W r. 1857 uznał nawet rząd za stósowne założyć drugie gimnazyum na ulicy Kanoniczej (Kurnik), które po przeniesieniu do gmachu OO. Dominikanów otrzymało nazwę gimnazyum Św. Jacka. Nie długo potem, bo w r. 1871 przybywa w Krakowie szkoła realna, mimo to liczba uczniów w gimnazyum Św. Anny nie zmniejszyła się, owszem doszło nawet do tego, że w latach między 1880—1883 tj. przed założeniem III. gimnazyum (Sobieskiego) liczyło przeszło 20 oddziałów a przeszło 1000 uczniów.

Dawny gmach gimnazyalny nie mógł też pomieścić tylu uczniów, dlatego też już w roku 1850/1, kiedy przybyła ósma klasa, musiano ją umieścić w innem zabudowaniu a mianowicie na probostwie Św. Anny. To zmusiło rząd do tego, iż w r. 1855 dobudował prawe skrzydło od plantacyi, mieszczące w sobie 5 sal na dole, 5 na górze. Na pamiątkę tego umieścił dyrektor Klemensiewicz na ścianie obok schodów, prowadzących na piętro, czarną tablicę marmurową z napisem:

FRANCISCUS JOSEPHUS
AUSTRIAE IMPERATOR
ARTIUM LITERARUMQUE PATRONUS
VETERI GYMNASIO AMPLIFICANDO
HANC ACCESSIONEM CLEMENTISSIME
ADIUNXIT
A. D. MDCCCLV.

Nie długo jednak wystarczało i to przybudowanie i znowu potrzeba było od czasu do czasu umieszczać jednę klasę na probostwie. W r. 1878 wskutek wzrostu biblioteki i gabinetów i wzrostu liczby uczniów umieszczono 4 lasy na ulicy Żydowskiej, w domu p. Wyrobisza, a w parę

lat potem na Podwalu, w domu p. Götza, gdzie teraz jest gimnazyum Sobieskiego, i gdzie jeszcze do dziś dnia mieści się kilka klas naszego gimnazyum.

W ścisłym związku z wzrostem liczby uczniów pozostaje wzrost biblioteki i gabinetów, odkąd dochód z wpisowego (1 złr.) przeznaczony jest na przybory naukowe Obecnie biblioteka gimnazyalna liczy przeszło 10.000 tomów. Dzieli się zaś na: 1) bibliotekę nauczycieli, obejmującą 3290 dzieł a 5837 tomów, 2) starą bibliotekę, pochodzącą z czasów Księstwa warszawskiego i Rzeczypospolitej krakowskiej, obejmującą przeszło 2000 tomów, między tymi jest jednak połowa defektów, 3) bibliotekę dla młodzieży, obejmującą 1614 tomów, 4) bibliotekę Pomocy koleżeńskiej, obejmującą przeszło 1200 książek szkolnych i 5) zbiór map geograficznych, zawierający 2 globusy, 6 reliefy, 11 atlasów, 134 map ściennych do geografii, 54 do historyi.

Rzadko która biblioteka gimnazyalna może poszczycić się takim zbiorem, ale też pewnie żadna nie ma tak złego umieszczenia jak nasza. Izba, w której się znajduje główny księgozbiór, jest ciemna i bardzo ciasna, szafy za głębokie, w półkach ustawione są książki we trzy, a nawet cztery szeregi za sobą, a do tego wszystkiego sypie się ciągle z sufitu tak, iż nie podobna być w bibliotece bez nakrycia głowy. Stara biblioteka mieści się osobno w sali profesorów i czeka jeszcze na uporządkowanie, a gdy to nastąpi i znajdzie się lepsze pomieszczenie, ma być złączona z biblioteką nauczycieli. Inne księgozbiory mieszczą się w klasach w zamkniętych szafach.

Gabinet fizyczny ma znacznie lepsze umieszczenie i obejmuje 482 sztuk, wartości 6065 złr. Dział pt. Ogólne własności liczy 28, Mechanika ciał stałych 73, Mechanika ciał płynnych 32, Mechanika ciał lotnych 54, Akustyka 34, Nauka o cieple 38, Optyka 79, Elektryczność i magnetyzm 134, Chemia 59, Narzędzia 30 sztuk.

Gabinet nauk przyrodniczych mimo, iż w r. 1883 wydzielono z niego dla tworzącego się gabinetu w gimnazyum Sobieskiego 134 okazów minerałów, 43 ptaków, zawiera z działu zoologii 754 okazów, 120 tablic z obrazami i 4 atlasy; z działu botaniki 1611 okazów, 86 tablic, 1 atlas, 36 modeli kwiatów, 85 przekrojów drzew i krzewów, mikroskop wartości 231 złr. 26 kr. i 50 preparatów mikroskopicznych; z działu mineralogii 1289 minerałów, 504 modeli krystalograficznych, 27 imitacyi klejnotów; zbiór geognostyczny liczy 430 gatunków.

Inwentarz wzorów służących do nauki rysunków zawiera 2076 sztuk wartości 1210 złr. 75 kr.

Wypada także wspomnieć o ważniejszych obchodach uroczystych, urządzonych w naszem gimnazyum, jak również odwiedzinach Dostojnych gości.

W r. 1853 (24 Czerwca) odbyło się uroczyste odsłonięcie portretu Najjaśniejszego Pana, Franciszka Józefa I, sprawionego kosztem grona nauczycielskiego. Mowy inspektora Dr. Euzebiusza Czerkawskiego i Franciszka hr. Mercandina, reprezentanta władzy rządowej, wypowiedziane przy tej sposobności, drukowane są w Programie z tego roku. Opis tej uroczystości jak również trafną charakterystykę profesorów i uczniów z tych czasów podał prof. Stanisław hr. Tarnowski w wspomnieniu pt. Lata szkolne Szujskiego.

W r. 1855 (13 Czerwca), zaszczycił gimnazyum swojemi odwiedzinami JCK. Mość Franciszek Józef I w czasie pobytu swego w Krakowie. Wieczorem w czasie pochodu z pochodniami, urządzonego przez obywateli, młodzież gimnazyalna odśpiewała przed pałacem rządowym hymn ludowy.

W r. 1865 (9 Stycznia) odwiedził gimnazyum feldmarszałek polny baron Baumgarten. Powitany krótką przemową i hymnem ludowym przemówił do młodzieży, zachęcając ją do pilności i wytrwałości w nauce, poczem zwiedził zbiory naukowe.

W r. 1866 odwiedził gimnazyum Agenor hr. Gołuchowski, był nawet przy egzaminie dojrzałości i zadawał abituryentom pytania, był także obecny na lekcyach w kilku klasach.

W r. 1876 (6 Października) odwiedził zakład minister oświaty Dr. Karol Stremayer, a wkrótce po nim odbył lustracyą delegat z Ministeryum Oświaty, Antoni Maresch. W tymże samym roku zwiedził zakład namiestnik Alfred hr. Potocki.

W r. 1879 grono nauczycielskie wraz z młodzieżą przyjmowało w amfiteatrze Józefa Ignacego Kraszewskiego w czasie obchodu jubileuszowego 50 rocznicy działalności jego na polu literatury.

W rok potem zaszczycił nasz zakład znowu po 25 latach po raz drugi Najjaśniejszy Monarcha, witany tym razem z prawdziwem uczuciem wdzięczności za łaskawą życzliwość, okazywaną naszemu krajowi i narodowi.

Gimnazyum Św. Anny brało też zawsze udział we wszystkich większych uroczystościach krajowych i państwowych. Obchodziło 25-letnią rocznicę wstąpienia na tron Najjaśniejszego Pana, 600-letnią rocznicę objęcia rządów w Austryi przez rodzinę Habsburgów i corocznie obchodzi uroczyście Imieniny Najjaśniejszego Pana i Najdostojniejszej Jego Małżonki. Corocznie od r. 1879 urządza młodzież z końcem Listopada uroczysty wieczór ku uczczeniu pamięci Adama Mickiewicza, święciła pamięć 400-letniej rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika, jubileusz 200 rocznicy odsieczy wiedeńskiej, 400 rocznicę połączenia Litwy z Polską, 200 rocznicę śmierci Stefana Batorego itp.

Rok ubiegły był nader ważny w dziejach naszego gimnazyum. Najpierw odebrał uniwersytet z amfiteatru Nowodworskiego obrazy, które przez wiek cały zdobiły jego ściany i wywierały na uczącą się młodzież podniosły wpływ i przeniósł, bo były jego własnością, do nowo zbudowanego Collegium Novum. Następnie witało gimnazyum w swych murach Dostojnych gości, Arcyksięcia Rudolfa wraz z Jego Małżonką Stefanią, a wkrótce potem najwyższego zwierzchnika szkół austryackich JE. Dr. Gautscha, Ministra Oświaty i Wyznań. Przy końcu zaś roku po ustąpieniu i uroczystem pożegnaniu długoletniego dyrektora (1862—1887) p. Ignacego Stawarskiego, zaszczyconego przy tej sposobności dyplomem szlachectwa, został mianowany jego następcą Dr. Leon Kulczyński, docent pedagogii na uniwersytecie Jagiellońskim a zarazem profesor w gimnazyum Sobieskiego.

A teraz mimowoli przychodzą mi na myśl słowa Samborczyka, któremi prorektor Adam Powstański, ustępując w r. 1827, z urzędu żegnał tę szkołę:

Vive, mane, laetare, doce, requiesce, labora,
Scribe, vige, flore, pange, nitesce, vale.

Kończąc też historyą gimnazyum Św. Anny wyrażam życzenie, by starodawna ta szkoła coraz wyżej się podnosiła i stanęła na tym stanowisku, jakie się jej należy jako najstarszej szkole w Polsce, która wychowała znaczny poczet ludzi, zasłużonych kościołowi i ojczyźnie, a między nimi bohaterską postać króla Jana III, by była i nadal kolebkę mężnych, dzielnych serc, hartowała młódź na twardy znój życia, budziła zapał, krzewiła wiedzę a zarazem snuła wątek miłości Boga i ojczyzny.

II. Profesorowie.

Czasy austryackie od r. 1801—1809.

Dyrektor:

X. Franciszek Henryk Hoffmann.

Prefekci:

X. Franciszek Henryk Hoffmann od r. 1801—1809.
X. Grzegórz Ziegler, Benedyktyn, w r. 1808/9.
X. Hermann Reismiller w r. 1809.

Profesororowie Humaniorum:

W poetyce: X. Wincenty Hoffmann od r. 1801—1809.
W retoryce: X. Dominik Markiewicz od 1801/2—1804/5.
Karol Hauke od 1804/5—1809.

Profesorowie Gramatykalni:

Syntaxis: Szymon Jasieński od r. 1801—1809.

Gramatyka: Karol Hauke od 1801/2—1804/5.
Antoni Gorgosch od 1805/6—1807/8.
Stefan Charski, suplent w r. 1806.
X. Henryk Enderle, Benedyktyn w r. 1808/9.

Infima: X. Józef Frank od 1801/2—1804/5.
Baltazar Hoffmann, suplent w r. 1805/6.
X. Henryk Enderle, Benedyktyn od 1806/7—1808/9.

Do języka greckiego: Michał Jurkowski od 1801/2—1804/5. W następnych latach nie było oddzielnej posady, gdyż profesorowie rozdzielali między siebie naukę tego przedmiotu.

Katecheta: X. Dominik Markiewicz, X. Józef Frank } rozdzielali między siebie obowiązki katechety.
X. Kolumb Deigele, Benedyktyn od r. 1806/7.

Nauczyciel matematyki: Marcin Gaudziński w r. 1808/9.

Nauczyciel rysunków: Dominik Estreicher od 1801/2—1802/3. Po utworzeniu Szkoły Wzorowej (Musterschule) przeniesiono do niej tę naukę.

Czasy Księstwa Warszawskiego.

Dyrektor i wizytator gimnazyalny:
Michał Dymidowicz w r. 1809/10.

Prefekci szkoły departamentu krakowskiego:
Stanisław hr. Wodzicki od r. 1810/11—1813/14.
Kasper Wielogłowski od r. 1813/14—1815/16.

Rektor szkoły departamentowej krakowskiej:
Antoni Himonowski.

Profesorowie:
Bogucki Franciszek, nauczyciel jęz. franc. od r. 1810—1815.
Bronikowski, sierżant pułku 12, uczył mustry wojsk. od r. 1810—1812.
Brodowski Józef, nauczyciel rysunków od r. 1810—1815/6.
Gaudziński Marcin, prof. wymowy i poezyi w r. 1809/10, matematyki od 1810/11—1815/16.
Jasieński Szymon, prof. języka i literat. łacińskiej od r. 1809—1815.
Jarocki Feliks, nauczyc. kaligrafii od r. 1812—1814.
Karkuszyński Joachim, prof. matemat., fizyki i historyi naturalnej od r. 1809—1815.
Kosicki Ludwik, kollaborator do języka greckiego w r. 1814/15.
Kowalski Kajetan, nauczyciel geografii i języka franc. w r. 1814/15.
Moczarski Jan, prof. I. klasy od r. 1809—1811/12.
X. Marczyk Józef, kapelan i nauczyciel religii od r. 1809 — 1815/16, uczył także w r. 1809/10 i 1810/11 języka niemieckiego.

Merle Andrzej, nauczyc. jęz. niemieck. od r. 1811/12—1815/16.
Mirecki Franciszek, kollaborator do jęz. greck. i franc. od r. 1811/12 do 1813/14, jęz. niem. w r. 1813/14.
Orłowski Teodor, prof. I. klasy od r. 1812/13—1815/16.
Postawka Ludwik, naucz. rysunków w r. 1810/11.
Słoniński Franciszek, prof. II. klasy od r. 1809—1815/16, uczył w zastępstwie w r. 1809/10 i 1810/11 języka niem.
Słotwiński Feliks, prof. prawa, historyi i geogr. od r. 1809—1812/13.
Tomaszewski Józef, prof. fizyki, chemii i historyi natur. od r. 1813/14 do 1815/16.
Wysocki Tomasz, prof. hist. i prawa od r. 1812/13—1815/16.
Wilkuszewski Stanisław, nauczyc. kaligrafii niem. w r. 1812/13.
Wyszkowski Piotr, nauczyc. kaligrafii pol. w r. 1814/15.
Witkowski Witalis, nauczyc. kaligrafii niem. w r. 1814/15.

Czasy Rzeczypospolitej Krakowskiej.

Dyrektorowie licealni:

X. Dr. Jan Schindler od r 1833/4—1835/6.
Dr. Michał Wiszniewski od r. 1835/6—1839/40.
Dr. Ludwik Kuczyński od r. 1839/40—1847/48.

Prorektorowie:

Dr. Antoni Himonowski od r. 1815/16—1821.
Dr. Adam Powstański od r. 1821—1827.
Dr. Tomasz Wysocki od r. 1827—1831.
Dr. Ludwik Kosicki od r. 1831—1833.
Mikołaj Tyrchowski od r. 1833—1850.

Profesorowie:

Aubertin Franciszek, naucz. jęz. francusk. od r. 1836—1863.
Bogucki Franciszek, naucz. jęz. franc. od r. 1810—1823.
Brodowski Józef, naucz. rysunków od r. 1810—1817.
Bizański Jan, zast. naucz. rysunków od r. 1829—1835.
Dymidowicz Michał, prof. fizyki i hist. nat. od r. 1815—1817.
Frączkiewicz Augustyn, zastępca uczył matemat. od r. 1820—1824.
Florkiewicz Paweł, zastępca, od r. 1824—1828, prof. od r. 1828—1833 uczył matematyki.
Grudziński Marcin, prof. uczył wymowy i poet. w r. 1809, matematyki od r. 1810—1819.
Giziński Antoni, nauczyc. rysunków od r. 1817—1823, odtąd uczył jęz. francusk., hist. powszechnej, jęz. pol. i łać., prof. od r. 1829—1833.
Głowacki Jan, nauczyc. rysunków i kaligr. od r. 1828—1840.
Georgeon Józef uczył jęz. franc. w r. 1832/3.

Himonowski Antoni, prorektor, uczył wymowy w r. 1816 a od r. 1819 wykładał pedagogią dla dyrektorów domowych, trudniących się przy szkołach tutejszych prywatnem nauczaniem.

Heller Zenon, prof. jęz. niem. od r. 1836—1853.

Karkuszyński Ignacy, prof. matem., fiz. i hist. nat. od r. 1809—1820/1.

Kosicki Ludwik, kollaborator od r. 1814—1817, prof. od r. 1817—1831, prorektor od r. 1831—1833, uczył jęz. łać., greck. i polskiego.

Kowalski Kajetan, kollaborator od r. 1814/15—1818/19, uczył jęz. franc., a w r. 1814/15 także geografii.

Dr. Kulawski Walenty, zastępca od r. 1820—1833, prof. od r. 1833 do 1851, uczył jęz. łać. i polskiego.

Kawecki Stanisław, zastęp. w r. 1828, uczył jęz. i literat. pol. i łać.

X. Kogutowicz Jan, prof. religii i moralności, kapelan od r. 1831—1843.

Knapczyński Walenty, prof. historyi pow. od r. 1833—1851.

Kowalski Ignacy, prof. jęz. i literat. pol., matem. od r. 1834—1851.

Louvernay Gabryel, zastępca naucz. uczył języka franc. od r. 1824—1833.

Łuszczkiewicz Michał, prof. fizyki, chemii i hist. nat. od r. 1820—1833.

X. Marczyk Józef, nauczyciel religii i kapelan od r. 1809—1821, w latach 1809/10—1811/12 uczył także jęz. niem.

Merle Andrzej, nauczyciel jęz. niem. od r. 1811—1826.

X. Mastelski Jan, kapelan, uczył religii i moral. od r. 1821—1831.

X. Malisch Jan, zast. do jęz. niem. od r. 1826—1833.

Dr. Mecherzyński Karol, prof. od r. 1827—1849, uczył jęz. pol. i łać.

Dr. Muczkowski Józef, zastępca od r. 1831—1832, prof. w roku 1832, uczył jęz. i literat. pol. i łać.

Mecherzyński Hieronim, naucz. języka rosyjskiego od r. 1831—1862.

Dr. Mułkowski Karol, zastępca w r. 1841, prof. 1842—1852, uczył. jęz. łać. i greck.

Nowakowski Leon, zastęp. od r. 1844—1855, uczył rysunków i kaligrafii.

Orłowski Teodor, prof. 1812—1828, uczył lit. i jęz. łać. i pol.

Podlewski Feliks, naucz. jęz. franc. od t. 1819—1821.

Pysz Józef, zastępca od r. 1826—1829, prof. od r. 1829—1833, uczył jęz. łać. i pol.

Pogonowski Stanisław, prof. matemat. od r. 1833—1851.

Pugaczewski Marcin, adjunkt w r. 1833/4, uczył geografii.

X. Dr. Piątkowski Franc. Serafin, prof. rel. i moral. od r. 1843—1857.

Ramza Kazimierz, nauczyciel od r. 1828—1833, uczył hist., ortografii, jęz. franc. i niem.

Słoniński Franciszek, prof. od r. 1809—1826, uczył języka pol., łać. niem. i hist. pow.

Sołowiewicz Serna Aleksander, naucz. jęz. rosyjsk. od r. 1823—1831.

Sonntag Józef uczył rysunków w r. 1833/4.

Tyrchowski Mikołaj, prorektor, uczył w niektórych latach matematyki.
Dr. Wysocki Tomasz, prof. jęz. i liter. pol. i łać., hist. pow. i prawa Konstytucyi Wolnego miasta od r. 1812 — 1827, w r. 1820 zastępca prorektora, prorektor od r. 1827—1831.
Wyszkowski Piotr, nauczyciel kaligr. od r. 1814—1831, uczył prócz tego w zastępstwie arytmet., geogr. i jęz. niem.
Wróblewski Aleksander, zastępca, uczył w r. 1833/4 języka niemiec.
Zawadziński Ludwik, adjunkt od r. 1838—1841, prof. do r. 1854, uczył matematyki.

Czasy austryackie od r. 1847—1888.

Inspektorowie.

Dr. Euzebiusz Czerkawski od r. 1851 — 1855 i chwilowo w roku 1860 i 1868/9.
Andrzej Wilhelm od r. 1855—1860.
Dr. Ambroży Janowski od r. 1861—1865.
Andrzej Oskard od r. 1865—1871 (z niedługą przerwą).
Franciszek Szynglarski od r. 1871—1873.
Antoni Czarkowski od r. 1873.

Dyrektorowie.

Mikołaj Tyrchowski jako prorektor do r. 1850.
Dr. Antoni Małecki w r. 1850/1.
Dr. Ludwik Klemensiewicz od r. 1851—1862.
Ignacy Stawarski od r. 1862—1887.
Dr. Leon Kulczyński od r. 1887.

Profesorowie.

Aubertin Franciszek, naucz. j. francuzkiego, od r. 1836 do 1863.
Angerstein Wilchelm, naucz. religii ewang., od r. 1873 do 1874.
Augustynek Michał, aplikant, ucz. mat. od r. 1879 do 1881.
Brzeziński Karol, zast. naucz. od 1852 do 1856, uczył hist. geogr. i j. niemiec.
Blaschke Józef, naucz śpiewu, od 1855 do 1860 i od 1864 do 1870.
Biehl Wilhelm, zast. naucz., od 1856 do 1857, uczył j. łać. i j. greck.
Berdau Feliks, zast. naucz. od 1857 do 1858, uczył mat. i hist nat., j. pols.
Bobrzyński Wincenty, zast. naucz. od 1857 do 1862, uczył j. pols. niem. i łać.
Bartkowski Antoni, profesor od 1860 do 1862, uczył hist. i geogr. i j. pol.
Bugielski Maximilian, profesor od 1862 do 1870, uczył j. łać. i j. greck.
Bączalski Edmund, zast. naucz. od 1864 do 1865, uczył j. pols,, niem. i hist

Brajer Józef, zast. naucz. od 1864 do 1869, uczył j. łać. i j. greck.
X. Bober Ludwik, katech. od 1866 do 1872, uczył religii.
Badura Jerzy, naucz. relig. ewang. od 1870 do 1873.
Berger Edward, zast. naucz. od 1872 do 1873, uczył j. niem., profesor od 1876 (marzec) do 1876 (lipiec).
Balon Józef, aplikant od 1876, zastęp. naucz. od 1877, do 1878, uczył matem.
Borek Stanisław, aplikant od 1877 do 1878, uczył matem.
Bielski Józef, zast. naucz. od 1879 do 1886 uczył j. łać., greckiego, pols. i kaligrafii.
Dr. Balicki Stanisław, naucz. stenografii od 1879 do 1883.
Baczyński Julian, aplikant od 1879 do 1880 uczył hist. i geogr.
Bobek Kazimierz, aplikant od 1880 do 1882, zast. naucz. od 1882 do 1883 uczył mat., hist. natur., niemieckiego a od r. 1883 do 1888 gimnastyki.
Bieniasz Franciszek, aplikant od 1880 do 1881, zastęp. naucz. od 1881 do 1883 i od 1888 (styczeń) do 1888 (sierpień), uczył mat., fizyki, i hist. natur.
Bryl Jan, chwilowy zastępca od 1882 (od marca do maja), uczył jęz. łać. i greck.
Bidziński Jan, aplikant od 1883 do Kwietnia 1884, zast. naucz. 21 Kwietnia 1884.
Bartunek Jan, zast. naucz. od 1888 (luty) uczył j. łacińskiego.
Cholawa Stefan, profesor od 1857 do 1860, uczył j. łacińskiego i j. greck.
X. Dr. Chełmecki, Jan katech. od 1857 do 1886.
Ciechomski (Erard) Wiktor, naucz. j. francuzkiego od 1872 do 1888.
Cieśliński Jan, zast. naucz. od 1873 do 1874, uczył j. pol. i j. niem.
Dr. Czerny (Schwarzenberg) Franciszek, aplikant od 1874 (styczeń) do 1874 (czerwiec), uczył hist. powszech. i geogr.
Chmiołek Jan, aplikant od 1877 (styczeń) do 1877 (sierpień), zast. naucz do września 1877, ponownie od (września) 1882 do (sierpnia) 1883. uczył jęz. łać. i j. pols.
Chyliński Michał, zast. naucz. od 1877 do 1883, uczył hist. i geogr. i j. pols.
Czubek Jan, profesor od 1877 do 1888, uczył j. łać. i j. greckiego.
Celowski Michał, zast. naucz. od 1879 do 1880, uczył matem.
X. Cholewiński Wacław, katech. (exhortator), od 1879 do 1880.
Dubrawski Stefan, w zast. naucz. kaligr. w r. 1856, w r. 1860 stenografii.
Dembowski Leon, prow. nauczyciel rysunków od 1858 do 1872.
Danek Wincenty, nauczyciel śpiewu od 1854 do 1855.
Dankowicz Szymon, uczył relig. mojżeszowej od 1869 do 1875.

Delavaux Ludwik, zast. naucz. od 1873 do 1874, uczył hist. i geogr. i j. polskiego.

Disput Alexander, zast. naucz. od 1873 do 1876, uczył jęz. niem.

Dr. Duszak Maurycy, uczył relig. mojż. od 1878 do 1888.

Dec Walenty, nauczyciel śpiewu od 1879 do 1885.

Eljasz Walery, nauczyciel rysunków od 1872 do 1888.

Fuk Franciszek, zast. naucz. od r. 1852 do 1856, prof. od 1860 do 1862, uczył j. łać., greck. i j. pols.

Flis Józef, zastępca naucz. od 1866 (kwiecień) do 1866 (czerwiec).

Froncz Władysław, zast. naucz. w r. 1870, ponownie od 1872 do 1878, prof. od r. 1878 do 1879 uczył j. łać., greck, j. niem. i jęz polsk. od 1874 do 1876 kaligrafii.

Flach Karol, profesor od 1872 do 1873, uczył hist. powsz. i j. niem.

Feichtinger Józef, aplikant od 1877 (luty) do 1877 (październik), ponownie zast. naucz. od 1879 do 1888, uczył j. łać. greck., pols. i niem.

Giersza Michał, kollaborator od 1848 do 1852, uczył geogr. w r. 1851.

Gralewski Ignacy, profesor od 1853 do 1879, uczył matem. i fizyki.

Gorzka Karol, zast. naucz. w r. 1861, uczył języka niem. i matem.

Graczyński Adolf, zastępca naucz. od 1863 do 1866, uczył hist. i matemat.

Gońkiewicz Leon, w zastępstwie w r. 1864 i 6 miesięcy w r. 1866, następnie od r. 1866 do 1868, uczył matem., fizyki, jęz. pols.. i hist. nat.

Gołosiński Konstanty, zast. naucz. od 1867 do 1873, uczył j. greckiego, j. łacińs., niem., polsk. i hist. powszechnej.

Glajcar Antoni, nauczyciel relig. ewangiel. od 1868 do 1870.

Gruszkiewicz Teofil, zast. naucz. od 1873 do 1879, uczył języka łać. greck. niem. i polsk.

Gedlak Aleksander, nauczyciel gimnastyki od 1873 do 1875.

X. Głębocki Władysław, zast. katech. od 1874 do 1881.

Gustawicz Bronisław, zast. naucz. od 1876 do 1886, uczył hist. i geogr., matem., fizyki, jęz. pol. a od r. 1879 kaligrafii.

Głowacki Feliks, zast. naucz. od 1884 do 1887, uczył jęz. niemieckiego.

Heller Zenon, nauczyciel od 1836 do 1853, uczył jęz. niem. i polskiego.

Hülsenbeck Józef, zast. naucz. od 1859 do 1862, uczył języka greckiego, łacińskiego i niemieckiego.

Habura Franciszek, zast. naucz. od 1867 do 1869, uczył języka łaciń. niem. i pol.

Hierzyk Edmund, zast. naucz. od 1872 do 1873, uczył jęz. łacińskiego, niem. i polskiego.

Jabłoński Wincenty, zast. naucz. od 1851 do 1867, profesor od 1867 do 1871, uczył hist. nat. fizyki, j. polskiego.
Dr. Janota Eugeniusz, prof. od 1852 do 1871, uczył religii i jęz. niem.
Janik Jan, zast. naucz. od 1875 do 1879, uczył j. łać., greck. i polsk.
Jaworski Stanisław, aplikant od 1875 do 1876, uczył matem.
Jakliński Leon, nauczyciel stenografii, uczył w 1876.
Jamrógiewicz Mieczysław, prof. od 1879 do 1880 i od 1888 (sierpień) uczył matem. i fizyki.
Jaglarz Jan, zast. naucz. od 1879 do 1883, uczył j. łać. greck. i polsk.
Jeziorski Franciszek, zast. naucz. od 1879 do 1882, uczył matem.
Jaworowski Antoni, aplikant od 1882 do 1883, uczył fizyki.
Joniec Antoni, zast. naucz. od 1884 do 1887, uczył j. greck. i niem.
Dr. Klemensiewicz Ludwik, dyrektor od 1851 do 1862, uczył mat., hist. natur., prop. filoz. i fizyki.
Knapczyński Walenty, profesor od 1830 do 1851, uczył j. łać. niem. hist. geogr. i jęz. polskiego.
Kulawski Walenty, profesor od 1833 do 1851, uczył hist. i geogr. wymowy, poezyi łać. i polskiej.
Kowalski Ignacy, adjunkt od 1834 do 1851, uczył jęz. niem. hist. p. matem. j. pol. i liter. polskiej.
Klęsk Karol, zast. naucz. od 1854 do 1858, ponownie jako profesor od 1872 do 1881, uczył mat., hist. nat., fizyki.
Kobylański Karol, uczył kaligr. w 1857 r.
Koźmiński Franciszek, profesor od 1860 do 1862, uczył jęz. łać., greck., i polskiego.
Kozłowski Tadeusz, zast. naucz. od 1861 do 1863, uczył hist. i geogr. mat., j. niem. i polsk.
Kowalikowski Jan. zast. naucz. od 1863 do 1864.
Kruczkowski Kalikst, prof. od 1862 do 1866.
Kamieński Antoni, zast. naucz. od 1848 do 1856, uczył j. pols. i niem.
Kałużniacki Emil, zast. naucz. od 1868 do 1871, uczył hist. powszechnej.
Kosowicz Ludwik, zast. naucz. od 1868 do 1872, uczył jęz. łać., greck., niem. i pol.
Dr. Kosiński Władysław, zast. naucz. od 1868 do 1872, ponownie jako profesor od 1880 (sierpień) do 1880 (listopad), uczył j. łać. greck. pols. od r. 1885 naucz. stenografii.
Korczyński Jan, zast. naucz. od 1868 do 1873, uczył mat. i j. pol.
Koberwein Jan, zast. naucz. od 187 do 1871, uczył j. łać. i greck.
Kolecki Julian, zast. naucz. od 1871 do 1874, uczył j. greck. niem. i pol.
Dr. Kulczyński Leon, zast. naucz. od 1872 do 1873, profesor od 1873 do 1883, dyrektor od 1887, uczył j. łać. greck.
Kaczor Marcin, zast. naucz. od 1875 do 1876, uczył mat

Dr. Kniaziołucki Zbigniew, zast. naucz. od 1875 do 1878, uczył historyi geogr. i j. polsk.

Krzyżanowski Kazimierz, aplikant od 1876 do 1882, uczył matem.

Kunstmann Zygmunt, zast. naucz. od 1877 do 1883, uczył j. łać., greck., polsk. i niem.

Kulczyński Władysław, aplikant od 1877 do 1880, zast. naucz. od 1880 do 1881, prof. od 1881 do 1888, uczył hist. natur. i mat.

Klimek Emil, uczył stenografii od 1877 do 1879.

Kołczykiewicz Maciej, zast. naucz. od 1879 do 1883, uczył hist. i geogr. języka pol. i niem.

Kranz Ignacy, zast. naucz. od 1881 do 1888, uczył mat. fizyki a od r. 1886 kaligr.

Kosowski Maryan, zast. naucz. od 23 lutego do 10 marca 1882.

Konopiński Michał, zast. naucz. od 1882 do 1883, uczył historyi pow. i języka niem.

Dr. Klemensiewicz Stanisław, zast. naucz. 1883 do 1888, uczył matem. hist. nat. i j. niem., a od r. 1885 śpiewu.

Dr. Krasnosielski Teofil, zast. naucz. od 1884 do 1885, profesor od 1886 do 1888, uczył j. łać., greck. i polskiego.

Dr. Krotowski Kazimierz (Szkaradek), aplikant w r. 1887.

Leszko Wojciech, zast. naucz., uczył w r. 1851 jęz. łać.

Lexer Mateusz, zast. naucz. od 1856 do 1858, uczył historyi, geografii i języka niemieckiego.

Ławrowski Jan, zast. naucz. w r. 1856.

Lauszka Maurycy, zast. naucz. od 1869 do 1863, uczył jęz. łać. greck. polsk. i niemieckiego.

Łoziński Czesław, prof. od 1863 do 1879, uczył języka łaciń. i kaligr. od 1873 do 1879.

Leway Adolf, zast. naucz. od 1869 do 1888, uczył jęz. łać. greck. pol. i hist. pow. a kaligrafii od 1886 do 1888.

Łokczewski Filip, zast. naucz. od 1872 do 1874, uczył j. łać. i historyi powszechnej.

Lech Władysław, aplikant od 1874 do 1876, uczył j. pol. hist. i geogr.

Launhardt Józef, aplikant od 1876 (kwiecień) do 1876 (wrzesień) zast. naucz. od 1876 do 1884, uczył j. niem.

Dr. Leniek Jan, aplikant w r. 1881, zast. naucz. od 1882 do 1888, uczył hist. geogr. i jęz. polskiego.

X. Lambert Józef, uczył religii od 1882 do 1883.

Lachowicz Juliusz, zast. naucz. od 1883—1888, uczył hist., geogr. i języka niemieckiego.

Dr. Limbach Jozef, aplikant od 1884 do 1886 zast. naucz. od 1786 do 1888, uczył j. niem. matem. i hist. natur.

Dr. Małecki Antoni, dyrektor, uczył jęz. greck. w r. 1850/1.
Dr. Mecherzyński Karol, prof. od 1829 do 1849, uczył literatury pol. i łać. jęz. pol. i łać.
Mecherzyński Hieronim, nauczyciel języka rosyjskiego i liter. rosyj. od 1831 do 1862.
Morawski Józef, uczył śpiewu od 1852 do 1854.
Mises Izaak, uczył rel. mojż.?
Markowicz Michał, zast. naucz. od 1857 do 1860, uczył jęz. łać. greck. niem. i pol.
Malinowski Marceli, zast. naucz. od 1856 do 1858 i od 1861 do 1862, uczył hist. i geog. j. niem.
Dr. Mrniak Franciszek Ksawery, prof. od 1861 do 1873, uczył jęz. łać. greck. i niem.
Dr. Mułkowski Adolf, prof. od 1841 do 1852, uczył jęz. łać. i greck.
Małodobry Ludwik, zast. naucz. w 1867 w grudniu.
May Andrzej, prof. od 1868 do 1979, uczył matem. fizyki.
Micek Andrzej, zast. naucz. od 1869 do 1861, uczył języka łać. greck. i niemieckiego.
Malinowski Łucyan, zast. naucz. 1870 do 1872, uczył języka łać. pol. i niemieckiego.
Mendocha Henryk, od 1871 do 1872 w zastępstwie?
Miklaszewski Juliusz, zast. naucz. od 1871 do 1874, prof. od 1878 do 1888, uczył hist., geogr. i jęz. pol.
Dr. Meissner Henryk, uczył stenografii od 1873 do 1878.
Dr. Molin Jan, zast. naucz. od 1874 do 1876, prof. od 1876 do 1888, uczył jęz. niem
Mazur Edward, nauczyciel gimnastyki od 1875 do 1883.
Mirtyński Piotr, aplikant od 1880 (maj) do 1880 (wrzesień).
Matusiak Szymon, zast. naucz. od 1884 do 1888, uczył jęz. łać. greck. pol. i niem.
Nowakowski Leonard, nauczyciel kaligrafii od 1844 do 1855.
Nizioł Andrzej, zast. naucz. od 1855 do 1857, uczył języka łać. i greck. polskiego.
Nedok Józef, nauczyciel stenografii w r. 1859.
X. Nowiński Stanisław, katech. od 1872 do 1888.
X. Nowak Anatol, katecheta w zastępstwie od 1888 (luty) do 1888 (kwiecień).
X. Dr. Otremba August, zastępca od 1849 do 1852, uczył jęz. greck.
Oskard Andrzej, prof. od 1852 do 1858, uczył jęz. łać. i greck.
Orzechowski Leon, zast. naucz. od 1853 do 1872, uczył hist., geog. jęz. pol., niem. i jęz. łać.

Pogonowski Stanisław, prof. od 1821 do 1851, uczył matem., fizyki i hist. natur.

X. Dr. Piątkowski Franciszek (Serafin) katecheta od 1843 do 1857.

Płonczyński Aleksander, nauczyciel rysunków od 1847 do 1858.

Paszkowski Piotr, prof. od 1856 do 1868, uczył hist., geog. i j. niem.

X. Paczygowski Władysław, katech. w zastępstwie w 1861.

Popper Franciszek, w zastępstwie w 1864 (do czerwca), od 1869 do 1871, uczył jęz. niem. hist. pow. i geog.

Platowicz Feliks, nauczyciel j. francuzkiego od 1864 do 1872.

Pol Emil Maryan, w zastępstwie w 1867 (październik — listopad).

Prysak Piotr, zast. naucz. od 1868 do 1872, uczył języka polsk. geogr. hist. nat. i matem.

Pawlica Jan, w zastępstwie w 1869 r. i powtórnie w 1870.

X Potulicki Adam, exhortator od 1877 do 1879.

Przybyłkiewicz Ignacy, zast. naucz. od 1880 do 1881, uczył matematyki i fizyki.

Pabian Antoni, tymczasowy zast. naucz. od 1884—1885, uczył jęz. łać. greckiego i polskiego.

Przybylski Wilchelm, zast. naucz. od 1882 do 1883, uczył matem.

Pieniążek Czesław, prof. od 1882 do 1884, uczył jęz. pol. i niem.

Radziszewski Jan, zast. naucz. od 1851 do 1852, uczył jęz. łacińskiego i greckiego.

Dr. Riedmuller Józef, zast. naucz. w r. 1851, uczył hist. natur.

Ryszowski Stanisław, zast. naucz. w 1856 r. i od 1860 do 1861.

Rypel Wojciech, zast. naucz. od 1857 do 1860, profesor od 1870 do 1888, uczył jęz. łać. i grec.

Dr. Rodecki Czesław, profesor od 1861 do 1868, uczył matem., fizyki i kaligrafii.

Remer Stefan, aplikant w 1878, zast. naucz. od 1879 do 1883, uczył geogr., j. niem pol.

Rembacz Jan, zast. naucz. od 1881 do 1882, uczył jęz. łać. i pol.

X. Rudnicki Andrzej, katech. w zastępstwie od 1884 do 1885.

Stawarski Ignacy, dyrektor od 1862 do 1887, uczył często jęz. łacińsk.

Stahlberger Teodor, prof. od 1861 do 1872, uczył j. łaciń., niem., hist. pow. logiki i psychol.

Sielecki Leon, prof. od 1850—1852, uczył języka grec. i łać.

Dr. Staroniewicz Jan, katech. (zast. naucz.) od 1849 do 1857, uczył jęz. łać., historyi.

Sawczyński Zygmunt, zast. naucz. od 1850 do 1857, profesor od 1857 do 1860, uczył hist. i geogr., j. niem., polsk., proped. i kal. i gr. a w r. 1850 jęz. łacińsk.

Sokołowski Karol, nauczyciel kaligrafii w r. 1855.

Skorut Jan, zast. naucz. od 1851 do 1862, prof. od 1862 do 1863, uczył j. łaciń. i greck.
Sarnecki Józef, profesor od 1852 do 1857, uczył hist. nat., jęz. łać. greck.
Dr. Swoboda Wojciech, zast. naucz. od 1854 do 1855 (marzec).
Schneider Antoni, prof. od 1855 do 1860 uczył j. łać. i niem.
Swierczewski Wojciech, zast. naucz. w r. 1856.
Dr. Schell Mikołaj, prof. od 1857 do 1859, uczył j. łać. greck. i niem.
X. Sękowski Maksymilian, zast. katech. od 1857 do 1858 rel. i j. pol.
Szayna Edward, zast. naucz. od 1857 do 1859, uczył j. łać. grec. i niem. geogr., matem.
Studziński Marceli, zast. naucz. w 1857, prof. w 1858, uczył jęz. niem. hist. i geogr.
Swierz Leopold, zast. naucz. od 1858 do 1861, prof. od 1872 do 1888 uczył jęz. łać., greck. i niem.
Świderski Paweł, zast. naucz. od 1871 do 1866, uczył jęz. łać i greck.
Stoeger Seweryn Eug., zast. naucz. od 1862 do 1865, ucz. hist. i geogr.
Salwach Kazimierz Fryderyk, zast. naucz. od 1866 do 1868, profesor od 1871 do 1874, uczył j. łać. greck.
Schnitzel Klemens, zast. naucz. 1858 do 1869, uczył j. grec. i niem.
Suchecki Mirosław, naucz. stenogr. od 1868 do 1869.
Dr. Seredyński Władysław, zast. naucz. od 1869 do 1871, uczył języka łać. niem. pol. i hist. powsz.
Dr. Stodolak Stanisław, zast. naucz. od 1870 do 1872, uczył jęz. łaciń. greck. i polsk.
Ks. Strzelichowski Piotr, zast. kat. od 1872 do 1873.
Soświński Antoni, zast. naucz. od 1872 do 1874, prof. od 1878 do 1883, uczył j. greck., łać., niem.
Szutkiewicz Jan, naucz. j. ang. w 1872.
Świderski Tytus, zast. naucz. od 1874 do 1876, prof. od 1878 do 1880 uczył j. pol. i greck.
Dr. Sokołowski August, prof. od 1874 do 1888, uczył geogr. historyi pow. i j. niem.
Śluzar Władysław, zast. naucz. od 1875 do 1881, uczył j. łać. grec. niem.
Świtalski Stanisław, zast. naucz. od 1876 do 1883 i w r. 1888, uczył jęz. łać greck. niem. pol.
Serwin Ignacy, zast. naucz. od 1878 do 1879, uczył matem.
Stroka Wincenty, prof. od 1880 do 1888, jęz. łać. niem. pol. i prop. fil.
X. Szałaśny Karol, zast. katech. od 1881 do 1888.
Siedlecki Stanisław, prof. od 1880 do 1888, uczył jęz. łać. greck. polsk.
Stefczyk Franciszek, naucz. stenogr. od 1883 do 1884.
Sędzimir Jan, zast. naucz. od 1884 do 1888, uczył j. łać. grec. i pol.
Trzaskowski Bronisław, prof. od 1856 do 1858, ucz. j. łać. niem. i pol.

X. Tylkowski Marcin, zast. katech. od 1857 do 1858.
Tymiński Sofron, prof. od 1860 do 1870 i od 1874 do 1877 uczył jęz. łać. greck. i niem.
Taniaczkiewicz Józef, zast. naucz. od 1864 do 1870 ucz. j. łać. i greck.
Trybek Jan, w zastępstwie od 1 65 do 1866.
Truszkowski Józef, zast. naucz. od 1869 do 1873 uczył j. niem. i pol.
Tomaszewski Franciszek, prof. od 1880 do 1888 uczył matem. i fizyki.
Uniszewski Marceli, zast. naucz. od 1853 do 1861 uczył jęz. łać, polsk. geogr. i hist. pow.
Urysz Michał, zast. naucz. od 1866 (sierpień) do 1866 (paźdz.).
Vimpeller Roman, zast. naucz. od 1865 do 1878 uczył hist. pow. i geogr.
Vopalka Antoni, naucz. śpiewu od 1875 do 1880.
Weiss Gabriel, naucz. rel. mojżesz. od 1855 do 1856.
Winter Markus, naucz. rel. mojż. od 1856 do 1759.
X. Wołek Zygmunt, zast. kat. od 1857 do 1858.
Wiśniowski Władysław, zastępca nauczyciela od 1861 (marzec) do 1861 (grudzień).
Węgrzyn Feliks, zast. naucz. w r. 1862.?
Weiss Leon, nauczyciel gimnastyki od 1872 do 1873.
Wiśniowski Feliks, prof. od 1874 do 1875.
Wacholz Emil, zast. naucz. od 1879 do 1882, uczył jęz. niem.
Dr. Wierzejski Antoni, prof. od 1888 za stałym urlopem zajęty jako nadzwyczajny prof. anatomii porów. w uniw. Jag.
X. Dr. Wądolny Czesław, zast. katech. od (marca) 1888.
Zawadziński Ludwik, zast. naucz. od 1838 do 1854, uczył matemat.
Zgórek Ludwik, zast. naucz. od 1858 do 1861, uczył matem., historyi natur. i jęz. pol.
Dr. Zajączkowski Władysław, adjunkt przy katedrze fizyki w uniwers. Jagiell., zastępował w r. 1861 chorego zast. naucz. Ludwika Zgórka, uczył matem. i fizyki.
Dr. Zgorzalewicz Julian, zast. naucz. od 1867 do 1870, uczył jęz. niem. matem. i geogr.
X. Michał Zajączek, zast. katech. w r. 1870.
Żukowski Antoni, zast. naucz. od 1871 do 1877, uczył hist. i geog. j. pol.
Dr. Ziemba Teofil, zast. naucz. od 1871 do 1872, prof. od 1872 do 1888, uczył j. łać. niem. polsk. prop. fil
Zabawski Stanisław, w zastęp. w 1875 (styczeń — marzec).
Znamirowski Franciszek, zast. naucz. od 1876 do 1879, uczył jęz. łać. greck. polsk.
Zawiliński Roman, zast. naucz. od 1881 do 1883, uczył jęz. łać. greck. i pol.
Zagrodzki Józef, aplikant od 1877 (styczeń) do 1887 (marzec), uczył języka polskiego.

IV. Statystyka uczniów od r. 1803—1888.

Daty statystyczne wyciągnąłem z katalogów, znajdujących się w archiwum gimnazyalnem. Ponieważ w katalogach z nowszych czasów zapisywani są uczniowie publiczni i prywatni, liczby zatem, jakie podaję, obejmują jednych i drugich Nie podaję dat z r. 1807, 1809, 1810, 1811, 1812, bo nie mamy katalogów z tych czasów.

Rok	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Razem
1803	104	55	102	74	59	—	—	—	394
1804	100	85	53	69	65	—	—	—	372
1805	81	79	53	34	36	—	—	—	283
1806	62	58	57	33	21	—	—	—	231
1808	32	53	59	51	49	30	—	—	274
1813	127	139	125	77	26	19	—	—	513
1814	I. 155 II. 144	129 126	109 101	79 75	42 38	14 14	— —	— —	528 498
1815	I. 135 II. 118	128 116	110 109	86 79	68 61	25 22	— —	— —	552 505
1816	I. 156 II. 165	151 148	125 121	96 87	78 74	52 53	— —	— —	658 648
1817	I. 162 II. 162	172 157	149 143	112 104	75 69	66 61	— —	— —	736 696
1818	I. 127 II. 121	140 131	150 136	133 129	75 72	62 58	— —	— —	687 647
1819	I. 128 II. 122	121 115	146 138	127 115	113 98	57 54	— —	— —	692 642
1820	I. 112 II. 123	135 123	131 143	155 129	113 109	80 57	— —	— —	726 684
1821	104	110	104	76	70	63	—	—	527
1822	114	117	122	95	65	66	—	—	579
1823	113	114	110	110	68	90	—	—	605
1824	127	107	91	74	54	65	—	—	518
1825	152	117	94	73	60	75	—	—	571
1826	174	147	112	80	83	75	—	—	671
1827	166	172	131	80	89	46	—	—	684
1828	185	161	144	127	89	67	—	—	773
1829	168	166	116	103	76	58	—	—	687
1830	160	140	134	94	91	61	—	—	680
1831	131	111	100	79	58	31	—	—	510
1832	83	110	90	76	64	49	—	—	472

Rok	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Razem
1833	107	106	103	68	55	47	—	—	486
1834	I. 113 II. 103	97 95	88 79	64 58	56 45	— —	— —	— —	418 380
1835	I. 93 II. 83	130 121	133 114	92 78	80 79	— —	— —	— —	528 475
1836	I. 38 II. 37	90 84	110 94	69 62	65 50	— —	— —	— —	372 327
1837	I. 43 II. 40	43 41	81 81	70 67	48 46	— —	— —	— —	285 275
1838	47	35	49	76	35	—	—	—	242
1839	58	41	29	40	55	—	—	—	223
1840	58	53	36	29	41	—	—	—	217
1841	65	51	48	30	35	—	—	—	229
1842	55	55	51	30	37	—	—	—	228
1843	26	60	39	37	38	—	—	—	200
1844	29	35	47	36	33	—	—	—	180
1845	51	38	37	42	37	—	—	—	205
1846	61	51	47	32	48	—	—	—	239
1847	52	55	44	39	35	—	—	—	225
1848	I. 28 II. 28	55 55	56 56	54 54	49 49	30 30	— —	— —	272 272
1849	I. 100 II. 100	52 52	60 61	47 49	58 58	50 50	— —	— —	367 370
1850	I. 82 II 83	92 95	59 60	50 52	42 42	58 58	56 56	— —	439 446
1851	98	73	93	42	53	43	75	19	496
1852	95	88	67	74	42	60	59	51	536
1853	43	63	61	39	60	42	39	44	391
1854	a) 64 b) 64	71	40	54	55	48	51	26	473
1855	a) 68 b) 68	74	64	46	50	47	55	36	508
1856	a) 65 b) 67	92	59	61	47	42	57	53	543
1857	a) 90 b) 53	a) 60 b) 29	94	58	66	46	55	56	607
1858	a) 73 b) 48	a) 63 b) 43	a) 61 b) 30	a) 52 b) 20	a) 34 b) 33	55	45	56	613
1859	a) 65 b) 62	60	60	63	a) 39 b) 37	57	a) 71 b) 33	43	590
1860	a) 75 b) 74	a) 44 b) 42	49	51	a) 49 b) 42	56	61	52	605
1861	a) 81 b) 77	a) 56 b) 61	69	47	a) 37 b) 38	a) 44 b) 40	60	53	663

Rok	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Razem
1862	a) 59 b) 60 c) 56	a) 65 b) 51 —	61	60	60	62	a) 47 b) 43 —	48	672
1863	a) 93 b) 95	a) 57 b) 59	84	57	a) 42 b) 57	54	68	a) 44 b) 43	753
1864	a) 90 b) 92	a) 72 b) 74	a) 52 b) 51	80	a) 52 b) 49	73	52	44	781
1865	a) 91 b) 90	a) 72 b) 69	a) 57 b) 57	a) 44 b) 44	a) 57 b) 50	80	83	45	839
1866	a) 71 b) 73	a) 67 b) 71	a) 55 b) 53	a) 50 b) 47	a) 43 b) 44	44	66	71	755
1867	a) 69 b) 66	a) 56 b) 54	a) 62 b) 58	a) 38 b) 40	a) 51 b) 47	69	48	61	708
1868	a) 67 b) 68	a) 57 b) 47	a) 51 b) 48	a) 54 b) 56	a) 43 b) 44	a) 39 b) 42	58	42	716
1869	a) 72 b) 70	a) 59 b) 55	a) 51 b) 45	a) 40 b) 34	a) 51 b) 44	a) 39 b) 34	a) 38 b) 38	51	721
1870	a) 82 b) 75	a) 53 b) 50	a) 43 b) 41	a) 40 b) 36	a) 36 b) 38	a) 43 b) 35	a) 44 b) 36	61	713
1871	a) 72 b) 69 c) 72	a) 61 b) 61 —	a) 45 b) 45 —	a) 38 b) 34 —	a) 37 b) 34 —	55	a) 42 b) 26 —	a) 39 b) 32 —	762
1872	a) 67 b) 70 c) 72	a) 69 b) 57 c) 51	a) 43 b) 41 —	a) 47 b) 37 —	a) 33 b) 33 —	57	48	61	786
1873	a) 64 b) 67 —	a) 42 b) 40 c) 42	a) 42 b) 38 c) 37	a) 35 b) 27 —	a) 41 b) 35 —	53	49	48	660
1874	a) 49 b) 46 c) 48	a) 49 b) 49 —	a) 53 b) 49 —	a) 50 b) 53 —	56	a) 32 b) 31 —	48	39	652
1875	a) 47 b) 43 c) 47	a) 58 b) 58 —	a) 46 b) 41 —	a) 40 b) 40 —	a) 42 b) 41 —	47	58	48	656
1876	a) 55 b) 53 c) 30	a) 56 b) 50 —	a) 46 b) 49 —	a) 39 b) 35 —	a) 34 b) 36 —	a) 36 b) 35 —	35	52	641
1877	a) 59 b) 58 c) 33	a) 54 b) 56 —	a) 48 b) 44 —	a) 45 b) 41 —	a) 47 b) 47 —	57	a) 37 b) 35 —	27	688
1878	a) 42 b) 42 c) 43 d) 42	a) 52 b) 50 — —	a) 49 b) 54 — —	a) 38 b) 38 — —	a) 39 b) 32 — —	a) 40 b) 38 — —	53	a) 38 b) 39 — —	729
1879	a) 49 b) 52 c) 49 d) 45	a) 40 b) 40 c) 42 —	a) 43 b) 43 — —	a) 48 b) 51 — —	a) 31 b) 33 — —	a) 37 b) 32 — —	a) 34 b) 33 — —	45	767
1880	a) 57 b) 59 c) 58 d) 58	a) 52 b) 40 c) 47 —	a) 57 b) 56 — —	a) 33 b) 39 — —	a) 51 b) 53 — —	a) 33 b) 31 — —	a) 35 b) 27 — —	a) 33 b) 29 — —	848

Rok	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Razem
1881	a) 54 b) 52 c) 49 d) 47	a) 59 b) 55 c) 57 —	a) 47 b) 49 c) 43 —	a) 53 b) 41 — —	a) 42 b) 42 — —	a) 45 b) 40 — —	a) 32 b) 34 — —	a) 28 b) 26 — —	895
1882	a) 59 b) 60 c) 57 d) 57	a) 59 b) 55 c) 51 —	a) 51 b) 54 c) 56 —	a) 57 b) 62 — —	a) 40 b) 41 c) 35 —	a) 39 b) 36 — —	a) 33 b) 35 — —	a) 31 b) 32 — —	1000
1883	a) 54 b) 56 c) 50 d) 50 e) 51 f) 47	a) 62 b) 60 c) 62 — — —	a) 60 b) 59 c) 56 — — —	a) 55 b) 55 — — — —	a) 54 b) 54 — — — —	a) 46 b) 40 — — — —	a) 37 b) 35 — — — —	a) 27 b) 28 — — — —	1098
1884	a) 64 b) 64 c) 50	a) 50 b) 58 —	a) 50 b) 53 —	a) 55 b) 56 —	a) 52 b) 54 —	50	28	34	718
1885	a) 68 b) 73 c) 50	a) 56 b) 50 c) 44	a) 47 b) 45 —	a) 37 b) 42 —	a) 44 b) 42 —	a) 34 b) 30 —	40	23	725
1886	a) 51 b) 44 c) 49	a) 56 b) 54 c) 42	a) 46 b) 50 c) 42	a) 38 b) 39 —	64	a) 31 b) 31 —	53	31	721
1887	a) 50 b) 49 c) 37	a) 54 b) 55 —	a) 50 b) 41 c) 36	a) 40 b) 52 —	a) 34 b) 33 —	48	49	35	712
1888	a) 58 b) 55 —	a) 43 b) 41 c) 30	a) 47 b) 47 —	a) 61 b) 54 —	a) 49 b) 35 —	53	42	47	662

IV. ROZKŁADY NAUK.

1. Ordo et Distributio Docendorum et Agendorum

	Primo Semestri	
	Mane	Post meridiem
In Principiis	1. Pensorum de memoria et de scripto exactio et correctio [1]) 2. Libri scholastici explicatio [2]) 3. Subjunctum continuo examen [3]) 4. Instructio de Analysi 5. Analysis sententiarum et Comenii	1. Comenii explicatio 2. Historia 3. Arithmeticae repetitio 4. Catechismus
Grammatica	1. Derivationis et Compositionis explicatio 2. Libri scholastici explicatio 3. Examina, Analyses et Syntheses 4. De usu Adagiorum instructio 5. Antiquitatum Romanarum pars 6. Geographia vetus	1. Historia 2. Historiae naturalis pars 3. Arithmeticae germanicae pars I 4. Graecum 5. Catechismus
Syntaxi	1. Libri scholastici explicatio 2. Antiquitatum Romanarum pars 3. De ratione legendi Auctores classicos 4. Geographia	1. Interpretatio Auctorum ex Chompré tom II 2. Historia 3. Historiae naturalis pars 4. Arithmeticae germanicae pars II 5. Graecum 6. Catechismus
Rhetorica	1. Libri scholastici explicatio 2. Antiquitatum Romanarum pars 3. Exercitationes latinae quotidianae 4. Geographia 5. De Pronunciatione oratoria	1. Exercitationes Lectionis et Pronunciationis alternae 2. Interpretatio Auctorum ex Chompré tom III et Libro scholastico 3. Historia 4. Historiae naturalis pars 5. Arithmetica latina 6. Catechismus [4])
Poësi	1. Mythologia 2. Libri scholastici explicatio 3. Elaborationes oratoriae lingua vernacula et latina alternatim 4. Geometriae practicae rudimenta 5. Geographia	1. Repetitio Prosodiae 2. Animadversiones de Poesi germanica 3 Praelectio Auctorum ex tomo VI Chompré et Libro scholastico 4. Historia Patriae 5. Catechismus

[1]) Pensorum pro memoria primum genus sunt Primitiva. In emendationibus diligens item germanicae ac latinae Ortographiae, tum utriusque Calligraphiae habenda ratio. Emendatio quotidiana est per omnes classes. — [2]) Perpetuo adiungendae animadversiones et reflexiones ad Grammaticam germanicam. — [3]) Examen universe explicationibus et

per singulas classes Scholarum Humaniorum.

Altero Semestri	
Mane	Post meridiem
1. Libri scholastici continuata explicatio 2. Comenii continuata explicatio 3. Analyses Phaedri et Dialogorum 4. Exercitationes syntheticae seu Compositiones 5. Geographia 6. Graecum	1. Exercitationes analyticae et syntheticae alternatim 2. Historia 3 Arithmeticae repetitio continuata 4. Notiones rerum physicarum 5. Catechismus
1. Interpretatio Excerptorum ex Chompré tom I praemissis semper Biographiis 2. Instructio de Dialogis conficiendis 3. Elaboratio Dialogorum germanicorum et latinorum 4. Geographia	1. Interpretatio Excerptorum continuata 2. Historiae naturalis pars 3. Historia 4. Arithmeticae germanicae pars I 5. Graecum 6. Catechismus
1. De ratione construendarum epistolarum 2. Elaboratorio epistolarum germanicarum et latinarum 3. Geographia 5. Prosodia	1. Interpretatio Auctorum ex Chompré tom II et Libro scholastico 2. Historia 3. Historiae naturalis pars 4. Arithmeticae germanicae pars II 5. Graecum 6. Catechismus
1. Praelectio Auctorum ex Chompré tom IV 2. Elaborationes oratoriae 3. Geographia 4. Orationis latinae et tandem germanicae elaboratio publica in schola	1. Praelectio Auctorum ex Chompré tom IV 2. Historia 3. Arithmetica latina 4. Elaborationes oratoriae 5. Catechismus
1. Libri Scholastici explicatio 2. Praelectio Auctorum ex Chompré tom V 3. Elaborationes alternae latinae et germanicae 4. Algebrae rudimenta 5. Geographia	1. Praelectio Auctorum ex Chompré tom. V vel VI et Libro scholastico 2. Historia August. Dom. Habsburgicae 3. Elaborationes germanicae tantum 4. Prima principia Chronolog. et Herald. 5. De Encyclopaedia 6. Catechismus

emendationibus omnibus adiungendum; eaque observatio per omnes classes applicanda neque unquam omittenda est. — [4]) Graecum per Classes Rhetoricae et Poëseos selectis discipulis tandum traditur.

2. CONSPECTUS MATERIARUM
quae traduntur anno 1808/9 in Gymnasio Cracoviensi et quot horis.

Professor	Materiis	Horae
Professor Secund. Hum. Classis docet de Stilo solutae / ligatae } oratoriis	Ex Libro Scholastico / Liber Specialis } per Hebd.	10
Interpretatur excerpta ex lingua graeca	Chrestomathia	2 / 12
Professor primae Hum. Classis docet de Stilo	Ex Libro Scholastico / Liber specialis } per Hebd.	10
Interpretatur item excerpta ex graeco	Chrestomathia	2 / 12
Catheheta tradit Historiam Religionis a mundi exordio usq ad propagatam Religionem Christianam	Ex scriptis suis / in omnibus classibus } per hebd.	12
Porro tradit in quarta Classe grammaticam graecam . .	Liber Scholasticus . . .	2 / 14
Professor tertiae et quartae Grammaticae docet . . .	Ex libro Scholastico	
Interpretatur	Excerpta ex diversis Auctoribus Classicis in quavis Classe 9 horas	18
Professor primae et secundae Grammaticae docet . .	Ex Libro Scholastico,	
Interpretatur	Excerpta in quavis Classi 9 horas	18
Professor Geographiae et Historiae docet in omnibus Classibus	In I. II. III. Gram. Geogr. et Histor. Vet — in IV. V. VI. Geographiam et Hist. recen ex libris assignatis	16
Professor Malhesus Historiae naturalis et Physicae in omnibus Classibus docet . . .	Quatuor species in numeris integris, fractis, de Aequationibus ex Algebra; item Elementa Geometriae iuxta libros Euclidis	18

Rozkład budynków uniwersyteckich.

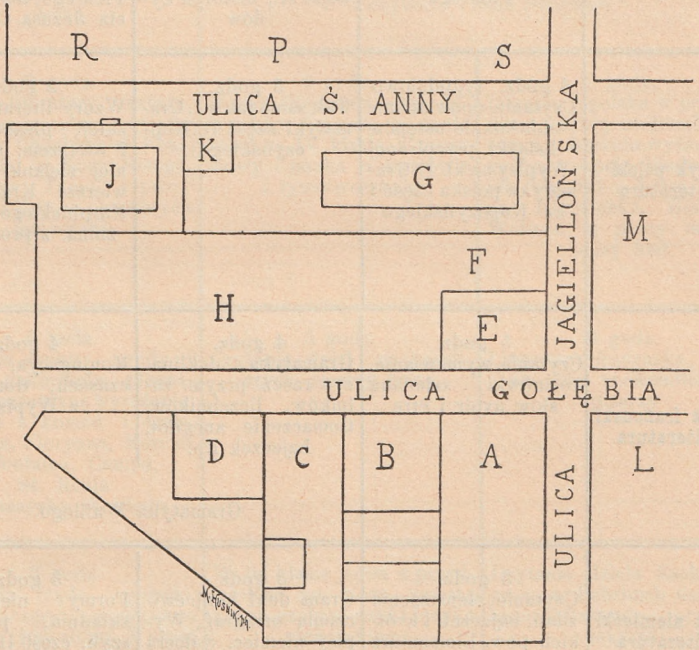

A. Bursa Jeruzalem
B. Bursa Filozofów
C. Bursa Nowa } Colleg. Nov.
D. Dom Georgeona
E. Collegium Minus
F. H. Ogródek uniwers.
G. Collegium Maius (Biblioteka Jagiell.)

J. Gimnazyum św. Anny
K. Dziedziniec między gimn. a bibl.
L. Szkoła przemysłowa
M. Collegium physicum
R. Kościół św. Anny.
P. Plebania
S. Dawna drukarnia

3. Plan nauk w szkołach departamentowych na

Przedmiot	Klasa I.	Klasa II.	Klasa III.
Religia	1 godz. I część katechizmu Fleurego	1 godz. Katechizm Fleurego część II., historya Żydów	1 godz. Katechizm większy Fleurego, historya życia Jezusa Chrystusa
Język polski i literatura	4 godz. tygodniowo Czytanie, opowiadanie i objaśnianie ustępów z książki przepisanej (Wypisy na kl. I) Gramatyka polska część I ks. Kopczyńskiego	3 godz. Tak samo jak w I. Gramatyki część II (Kopczyńskiego)	2 godz. Wzory literatury polskiej, pisane prozą i wierszem, szczególniej sielanki, elegie, wiersze Krasickiego, Karpińskiego, Kniażnina, z prozy listy
Język francuski i literatura	5 godz. Czytanie, wymawianie, rozmówki, odmiana słów avoir i être	4 godz. Gramatyka, deklinacya rzecz. przym. zaimków, liczebników, tłomaczenie anegdot, bajeczek itp. Gramatyka Waillego	4 godz. Konjugacya, nauka o czasach, tłomaczenie z Wypisów
Język niemiecki i literatura	3 godz. Czytanie, tłomaczenia zdań, bajeczek i krótkich pow. Elementarz Fischera, wprawianie w pisanie po niem.	3 godz. Gram. dekl. konj. ćwiczenia ortograf., Wypisy niemiec. Sulcera część I	3 godz. Formy nieforemne, składnia, przyimki, szyk, część II Wypis.
Język łaciński i literatura	4 godz. Dekl. konjug. przym. stopniowanie, ćwiczenia odpow. i zadania	4 godz. Dekl. nieforemności, konjug. słów niefor. składnia, szyk, rząd i zgoda, tłomacz.	5 godz. Przenośnie łać., formowanie wyr. pierwotnych z pochodnych i przeciwnie, syntaxis, tłom. Selecta ex authoribus latinis cz. I zad. tłomacz.
Język grecki i literatura	—	—	—

podstawie ustaw wydanych w roku 1812.

Klasa IV.	Klasa V.	Klasa VI.
1 godz. Katechizm większy Fleurego, obyczaje dawnych chrześcian	1 godz. Historya kościelna podług książki X. Bielskiego i czytanie Pisma Świętego	
2 godz. Wzory literatury, satyry, pieśni, epigramata, wyjątki z wojny Chocimskiej Kras. Myszeidy, z Nocy Jounga, z Miltona, Tassa; z prozy obrazy i listy w poważnych materyach	2 godz. Wzory literatury, ody, dytyramby, dramata, poemata te co w IV klasie, z prozy mowy i nauka o wymowie i rymotworstwie	2 godz. Literatura polska w połączeniu z lekturą znakomitszych pisarzy, dramata wyższe, tragedye, epopeje, Iliada, Eneida, wyjątki z Tassa, Miltona, Klopstocka, Henryada Woltera, z prozy mowy i opisy hist.
5 godz. Składnia szyku, zgody i rządu, gallicyzmy, pleonazmy, dwuznaczne wyrażenia, wyjątki z komed. i dram. Berkena, Floryana, Mercier Lafontaina, Campe, St. Reala Gramatyka Waillego	5 godz. Czytanie dzieł znakomitszych pisarzy franc.	5 godz. Literatura francuska, czytanie dzieł znakomitszych pisarzy
3 godz. Składnia rządu, spojniki, tryb łączący, następstwo czasów, imiesłowy, 3 część Wypisów, deklam. tłomaczenia, na zad. opowiad.	W tej klasie jeden z przedmiotów po niem., zresztą niema osobnej nauki języka niemieckiego	Czytanie dzieła Eschenburga p. t. Lehrbuch der Wissenschaftskunde, (prywatna lektura)
6 godz. Syntaxis wyższa, tryby, czasy, imiesłowy, wyrażenia bezokoliczne, prozodya, Selecta ex authoribus część II nauka mitologii, tłomaczenie	9 godz. Sallustyus, Cezar, Cicero, Plinius, z poetów Eklogi Georg. Werg. Satyry Horac. i Juwenalisa, Metamorph. Ovid., nauka o starożytnościach greckich i rzym. (po łać.) Na zadania opisy histor., mowy	9 godz. Livius, Tacyt, Cic., Ody Horacego, Stan. Konarskiego, Lukana Pharsalia, Aeneida Werg. De arte poet., Terencyus i Plautus, dalszy ciąg o starożytn. gr. i rzym. w końcu krótki rys lit. gr. i rzym. podług dzieła Grodka
—	Nauka jęz. gr. po łać., gramatyka i wyjątki łatw. podług Chrestomatyi Jacobsa Gram. gr. Buttmana	Xenoph. Anabasis, Herodot, Iliada i Odysea w ten sposób jak przy czytaniu autorów rzymskich

Przedmiot	Klasa I.	Klasa II.	Klasa III.
Historya powszechna	2 godz. Rys chronologiczny historyi powszech. z oznaczeniem epok, od Noego do rewolucyi francuskiej i rozbioru Polski włącznie (podr. dla nauczyciela Krótki rys Schroecka,	2 godz. Historya starożytna do upadku państwa rzymskiego	2 godz. Historya od upadku państwa rzym. do dzisiejszych czasów
		Kurs pierwszy elementarny	
Historya polska	—	1 godz. Od początku do Kazimierza Wielkiego	1 godz. Od Kazimierza W. do ostatnich czasów
Geografia	1 godz. Opis królestwa polskiego, głównie zaś Księstwa warszawsk. i krótka wiadomość o innych krajach Europy, podział na części świata, elementarne wiadomości z geogr. mat.	2 godz. Geografia fizyczna wszystk. części świata z uwzględnieniem Europy a głównie krajów polskich	2 godz. Geografia polityczna z uwzgl. Polski
Arytmetyka	3 godz. 4 działania na liczbach pojed. i wielorakich, wykład miar, wag i pieniędzy	2 godz. Ułamki zwyczajne i dziesiętne, reguła trzech prosta i odwrotna, początki algebry i równania	2 godz. Miary, wagi i pieniądze, rachunek procentowy, wzory rejestrów gospod., kup., wojsk., algebra, proporcye arytm. i geom., podnoszenie liczby do kwadratu i wyciąganie pierw. kwadr.
Geometrya	Różne wiadomości elementarne z całej geometryi i początki miernictwa	Linie, kąty, trójkąty, wielokąty	Koło, powierzchnia wielokątów, podob. fig. prostokreśl., proporcyonalność boków, początki geom. praktycznej
Historya naturalna	2 godz. O zwierzętach, roślinach i rzeczach kopalnych, rzeczy najciekawsze i podział historyi naturalnej	2 godz. Zwierzęta ssące	2 godz. Ptaki, gady, ryby

Klasa IV.	Klasa V.	Klasa VI.
2 godz. Wykład kursu pierwszego obszerniejszy i umiejętniejszy, — przyczyny i skutki różnych wypadków i kultura w synchronistyczny sposób		2 godz. Zapoznanie się z źródłami historycznymi, czytanie historyków klasycznych i innych, przyczem powtarzanie ważniejszych wypadków
1 godz. Wykład kursu pierwszego obszerniejszy i umiejętny, kultura Od Mieczysława do r. 1505	Od r. 1505 do powstania Księstwa warszawskiego	2 godz. Czytanie dzieła historyków i pisarzy politycznych polsk.
1 godz. Statystyka państw europejskich.	—	—
2 godz. Teorya równań I i II stopnia progresye arytm. i geom., logarytmy	2 godz. Dokończenie algebry, pierw. kwadr. i sześcienne, teorya kombinacyi, równania, teor. ilości w części współmiernej i niewspółm.	2 godz. Binom Newtona, równania stopnia 3 i 4, wyciąganie pierwiastka, równania stopnia wszelkiego przez przybliż.
Podział okręgu na równe części, powierzchnia koła i stosunek średn. do okręgu, trygonom. prostokreślna, geom. praktyczna	Aplikacya algebry do geom. stereom. trygonom. sferycz., libellacya	Teorya linii krzywej II rzędu czyli sekcye koniczne, geometrya wykreślna
2 godz Owady, robaki	2 godz. Botanika z ogrodnictwem leśnem	1 godz. Mineralogia

Przedmiot	Klasa I.	Klasa II.	Klasa III.
Fizyka i Chemia	—	1 godz. Własności ciał najmocniej w oczy wpadających, zapoznawanie z wyrazami technicznymi	2 godz. Własności ciepła, elektryczność, magnetyzm, własności wody i tłomaczenie zjawisk atmosferycznych
Prawo	—	—	—
Logika	—	—	—
Kaligrafia	4 godz.	3 godz.	2 godz.
	Kaligrafia polska. łacińska, franc. i niemiecka, nauka temperowania piór i robienia inkaustu.		
Rysunki	2 godz. W czasie wolnym od zwykłych lekcyi a zaczyna się od najprostrąk i nóg, opis budowy człowieka, teorya		

Klasa IV.	Klasa V.	Klasa VI.
2 godz. Własności powietrza, mechanika (statyka i dynamika)	3 godz. Fizyka chemiczna, hidrostatyka, hidraulika, geografia astronomiczna, gnomonika	2 godz. Chemia, optyka, astronomia
—	—	1 godz. Konstrukcya kraju
—	1 godz. wykładana w języku franc podług Kondyllaka	—
1 godz. Kaligrafia polska, łacińska franc. i niemiecka, nauka temperowania piór i robienia inkaustu.	—	—
2 godz. szych linii a kończy na obrazach z natury, przyczem zasady i podziały głowy, cieniowania, zasady architektury, prawidła perspektywy itp.		

4. Rozkład nauk, udzielanych w liceum

Przedmiot	I Klasa	II Klasa	III Klasa
Nauka religii i moralności	Pierwsze zasady wiary św., o Bogu, Sakramentach św., o Mszy Św. modlitwie, cnotach chrześć., obowiązkach dzieci względem rodziców i nawzajem	Wiara, nadzieja, skład apostolski, modlitwa powinności uczniów względem nauczycieli, sług względem panów i nawzajem	O miłości Boga i bliźniego, przykazaniach Boskich i kościelnych o posłuszeństwie, pracowitości, zachowaniu zdrowia itp.
Język i literatura polska i łacińska	Części mowy, dekl. i konj. słów regularn., początki składni, tłomacz, gramat. języka pol. i łać., ortografia pol., bajki Krasickiego na pamięć	Dekl. i konjug. słów nieregul., składnia	Imiona i słowa ułomne składnia łacińska niższa, Wypisy z autorów
Język i literatura grecka	—	—	—
Język francuski	Nauka czytania i wymawiania, formy przypadków przedimków, odmiana słów posiłkowych	Oprócz tłomaczenia z franc. na polski rozmowy, 9 części mowy w szczególności rzecz. przym., przedim., słowa posiłkowe	Rodzaje, liczby, stopniowanie, liczebniki, zaimki, konjug., tłomaczenie z Wyp. franc.
Język niemiecki	Pierwsze początki, czytanie, odmiana przedimków, rzeczowników i słów posiłkowych, praktyczne ćwiczenia	Przymiotniki, zaimki, konjug. słów prawidłowych, tłómacz. z niem. na polskie	Rodzaje imion, stopniowanie, czasowanie słów nieforemnych, praktyczne ćwiczenia, czytanie Wypisów
Język rosyjski	Podobnie jak nauka innych języków, gramatyka, tłomaczenie,		
Arytmetyka i Geometrya	4 działania arytmetyczne w liczbach całych i wielorakich	Ułamki zwyczajne i dziesiętne	Z arytmetyk.: stosunki i proporcye, reguła trzech, reguła składania, spółki, procentu; miary, wagi, użycia tablic meteorologicznych. Z geom.: rozciągłość, linie, kąty, przystawanie trójkątów

św. Anny na podstawie ustaw z r. 1818.

IV. Klasa	V Klasa	VI Kiasa
O sakramentach św., cierpliwość, ludzkość, zgoda, nałogi	Życie i nauka J. Chr., wyłożenie znaczenia ewangelii niedzielnej	Znaczenie i potrzeba religii, dowody prawdziwie objawionej religii, przymioty boskie tajemnice wiary św., tłumaczenie znaczenia ewang.
Składniawyższa łać., iloczas, o wierszopistwie w pol. i iłać, mitologia: czytanie aut.	Nauka o stylu i jego własnościach, różne rodzaje sposobu pisania, wierszopistwie, rodzajach poezyi, Wzory łać. i pol.	Nauka o wymowie, czytanie znakomitszych wzorów łać. i pol., rodzaje poezyi
Nauka czytania i pisania dekl. i konj., słów regularnych, stopniowanie, tłomaczenie z greckiego na język łać.	Czasowniki, przyimki, spojniki, składnia, czytano Wypisy z autorów greckich i tłom. na język łać.	Dokończenie gramatyki, nauka o dialektach greckich, czytanie wyjątków z autorów greckich prozą i wierszem, tłom. na język łaciński
Słowa i jego odmiany, czasowniki czynne, bierne, zaimkowe, czasy, ćwiczenia	Imiesłów, pochodzenie czasów, deklam. wierszy	Składnia, nauka o początkach języka franc. o smaku i rodzajach stylu
Słowa posiłkowe, słowa złożone, zaimkowe, nieosobiste, w końcu składnia, tłomacz. nie z Wypisów	Przyimki, przysłów., rząd słów, imiesłow., Wypisy ze znakomitszych autorów niem., tłom. z pol. na niem	Tłomaczenia z polskiego na niem., czytanie znakomitszych pisarzy
deklamacya, czytanie wyjątków z znakomitych pisarzy rosyjskich		
Algebra 4 działania alg., równania I stopnia, proporcye arytmet. i geometr. Z geom.: linie prostopadłe, pochyłe i równoległe, wielokąty, kąty, własności koła i linii w niem przecinających się lub stycznych, miara kątów, powierzchnia wielokątów	Algebra: podnoszenie liczb do kwadrntu i wyciąganie pierwiast. kw., równania stopnia IIgo, postępy arytm. i geom. logarytmy. Z geom.: podobieństwo wielokątów i proporcyonalność boków, o wielokątach w koło wpisanych i opisanych na kole, stosunek okręgu do średnicy i o powierzchni koła, trygonometrya	Działania algebraiczne, równania stopnia Igo i IIgo Z geometryi: stereometrya i geometrya praktyczna

Przedmiot	I Klasa	II Klasa	III Klasa
Historya naturalna	—	—	—
Fizyka i Chemia	—	—	—
Geografia	Wstępne elementarne wiadomości z zakresu geografii, opis państw europejskich	Geografia Azyi i Afryki	Powtórzenie, uzupełnienie nauki geografii, z szczególnym uwzględnieniem Polski, Austryi, Rosyi i Prus
Historya	—	Historya starożytna do Alexandra Wielkiego	Od Alex. W. do wskrzeszenia cesarstwa rzymskiego przez Karola Wielkiego
Rysunki	Rysunek linii, kół, owalu, w ogóle figur różnych geometrycznych, następnie cieniowanie figur w połączeniu z nauką o cieniowaniu, rysunek głowy, w końcu rysunki drzew, domów, kościołów itp.		
Kaligrafia	Nauka zwykłego pisma wielkich i małych liter	Nauka pisma ozdobnego	—

IV Klasa	V Klasa	VI Klasa
Zoologia według układu Lineusza	Botanika według układu Lineusza	Mineralogia według układu Wernera
Własności ciał powszechnych i szczególnych, spojność, przyleganie, ciężkość ciężenie powszechne i ciężar	Statyka, mechanika, hidrostatyka, nauka o powietrzu i brzmieniu, ciepło, elektryczność, magnetyzm, światło	Chemia: opis laboratoryum chemicznego, narzędzi potrzebn., powinowactwo własności ciał metalicznych i niemetalicznych, niedokwasy, kwasy, sposób otrzymania takowych (z doświadczeniami)
wykład połączony z doświadczeniami		
—	—	Geografia astronomiczna
Od Karola Wielkiego do odkrycia Ameryki	Dzieje nowożytne	Historya polska
Rysowano głowy, figury nagie lub w odzieży, widoki okolic miejskich lub wiejskich, prawa perspektywy linealnej i perspektywy powietrznej		
—	—	—

5. Rozkład nauk, udzielanych w r. 1836 w liceum Św. Anny na Radę Uniwersytetu

Przedmiot	Klasa I.	Klasa II.
Nauka religii i moralności	Rozkład podobny jak w planie z r. 1818, w każdą polsku, w 5tej po łacinie według dzieła X. Leon- X. Kapelanowi licealnemu na	
Język polski	4 godz. tygodn. Elementarna nauka gramatyki, 3 godz. gramat., 1 godz. przeznaczona na czytanie Wypisów Zakrzewskiego tom I.	4 godziny Znaczenie wyrazów, przenośnie, składnia, szyk wyrazów, 2 godz. gram., 1 na czytanie Wypisów, 1 na poprawę ćwiczeń domowych i wytykanie błędów gram. Wyp. Zakrzewskiego t. II.
Język łaciński	6 godz. tyg. Pisownia, deklinacye, konjugacye, części mowy nieodmienne, do tłomaczenia Wypisy Fryd. Gedyke i Zadania na celniejsze reguły konstrukcyi (z pol. na łać.), wydanie III. Kraków 1832.	6 godz. tygodn. Słowa nieforemne, imiesłów, tryby, abl. absol., składnia rządu, z książki p. t. Zadania na celniejsze reguły (vide I kl.) i Wypisy Gedykego
Arytmetyka i Geometrya	Cztery działania liczbami całemi i dziesiętnemi, ułamki zwyczajne i ciągłe, miary krajowe i zagraniczne, 4 działania liczbami różnogatunkowemi	Powtórzenie materyału z I klasy, następnie stosunki, proporcye, reguła trzech, reguła procentu, spółki, łańcuchowa i fałszywego założenia, miary francuskie i stosunek ich do miar krajowych
Historya	Wstępne pojęcia, Historya Wschodu i Grecyi	Historya państwa rzymsk. i średniowieczna do Karola Wielkiego i Machometa

podstawie ustaw, wydanych 3 Października 1834 przez Wielką Jagiellońskiego.

Klasa III.	Klasa IV.	Klasa V.
Niedzielę exhortacye zastosowane do tekstu Ewangelii. Nauka w 4 klasach po barda. Nadto uczniowie z V klasy mają na pierwszej lekcyi po Niedzieli oddać piśmie treść exhortacyi. Razem godzin 15.		
4 godziny Iloczas, nauka o wierszowaniu, zasady stylu polskiego według książki I. F. Królikowskiego (Poznań 1826), 2 godz. nauka gramat. i stylu, 1 czytanie celniejszych utworów, 1 g. poprawianie zadań	4 godz. tygodn. Prawidła wymowy i poezyi na podstawie dzieła Euzeb. Słowackiego, czytanie wzorów literat. polskiej i poprawianie zadań	Nauka języka polskiego połączona z nauką języka łać. Nauka o wymowie, dramacie, epopei, w połączeniu z czytaniem ważniejszych utworów pisarzy polskich i rzymsk. Razem 10 godzin tygod.
10 godz. tyg. Gramatyki część II. Celniejsze regnły jak w kl. II. tłom. Selecta ex authoribus latinis (Warsz. 1829), wyjątki z Corneliusa Neposa i Cezara, nauka o prozodyi i kalendarzu rzymskim, nauka o starożytnościach rzymskich	6 godz. tygodn. Składnia, uzupełnienie nauki o prozodyi, nauka mitologii, do tłomaczenia Selecta latini sermonis	
Potęgowanie, pierwiastkowanie, teorya postępu różnicowego i ilorazowego, logarytmy	Algebra: wszystkie działania, zrównania, proporcye Geom.: linie, kąty, trójkąty, wielokąty, własności wielokątów wpisanych w koło i opisanych na kole, powierzchnia koła i stosunek okręgu jego do średnicy	Algebra: potęgowanie, pierwiastkowanie, zrównania, prawidła rachunku z ilościami prawidłowemi i urojonemi, postępy, logarytmy, i procent składany. Z geom: trygonometrya, własności płaszczyzn przecinających się z sobą, linie proste płaszczyznami przecięte, kąty ścienne i bryłowe, w końcu bryły obrotowe. Pomiary geometryczne i zdejmowanie planów
Od Karola Wielkiego do odkrycia Ameryki	Dzieje nowożyt. do r. 1788	Dzieje najnowsze od r. 1788
We wszystkich klasach razem 5 godzin.		

Przedmiot	Klasa I.	Klasa II.
Geografia	Wstępne wiadomości z geogr. matemat. i fizycznej, krótki rys geogr. 5 części świata, geografia Europy, Azyi i Afryki	Powtórzenie nauki w kl. I, opis Ameryki i Australii, opis szczegółowy Wolnego Miasta Krakowa i Jego Okręgu, Rosyi, Austryi i Prus
Język grecki	—	—
Język rosyjski	Nauka nadobowiązkowa, 10 godzin tygodniowo. postępujących	
Język niemiecki	Tak samo	
Język francuski	Tak samo	
Rysunki	Nauka nadobowiązkowa,	
Kaligrafia	Od r. 1844	

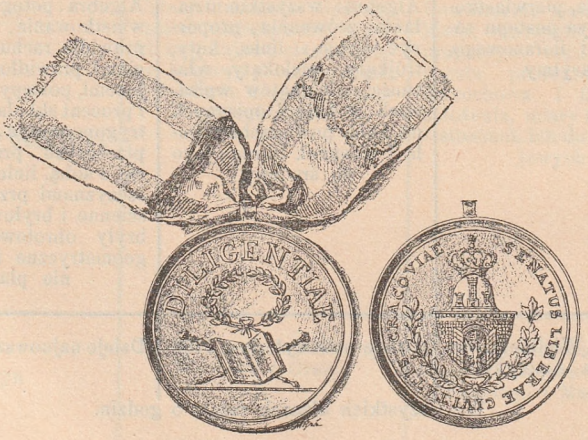

Medal diligentiae z czasów Rzeczypospolitej krakowskiej.

Klasa III.	Klasa IV.	Klasa V.
Opis szczegółowy państw europ. azyatyckich i Stanów zjednoczonych	Geografia starożytnej Azyi, Afryki i Europy	Geografia matematyczno-fizyczna
We wszystkich klasach razem 5 godzin.		
—	Gramatyka podług: Brevis grammatica graeca tłomaczenie z Wypisów Jakobsa. W obu klasach po 2 g. tyg.	
Uczniowie pobierający tę naukę podzieleni na 3 oddziały tj. początkujących, i doskonalących się.		
Tak samo		
Tak samo		
uczniowie podzieleni na trzy oddziały.		
Nauka nadobowiązkowa.		

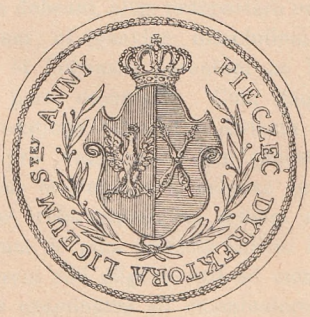

Pieczęć Dyrektora liceum.

MATERYAŁY ŹRÓDŁOWE.

I.

Conclusio de scholis privatis instituendis in rectoratu Petri Gorcinii.

Anno Domini 1586, die vero Lunae, quae fuit quinta Maii, in Convocatione omnium facultatum Dominorum Doctorum et Magistrorum salariatorum facta, per Rectorem Universitatis propositum fuit ad deliberandum et certum aliquid de reformatione privatorum studiorum constituendum, ne scilicet iuventus et studiosi Cracovienses sine quovis ordine servato, ut cuique illorum libuerit, in eligendis praeceptoribus et privatis eorum studiis ulterius tumultuentur, si quidem ordo in studiis maxime servandus est, gradatimque ordine debito in auscultandis privatis lectionibus procedant, ne praetermissis lectionibus, quae natura cognosci ac praecedere debeant, alias praepostero ordine lectiones audire eos contingat, tum etiam, ut ignaviae, dissolutioni et negligentiae studiosorum, qui tempus et impensas parentum ac benefactorum suorum terunt inaniter, hac in parte occurratur. Cum itaque ea res ex ordine ad universos in Convocatione existentes deducta fuit, ut quisque pro bono Universitatis et pro iuramento eidem praestito sententiam suam proferat, placuit omnibus et singulis, ut scholae privatae instituantur et studia privata iuventur, reformentur, ne scilicet amplius studioso sine quovis ordine et maiorum de eius profectu iudicio liceat privatum, quem ille voluerit, praeceptorem sibi eligere, sed ad eam scholam et ad eum praeceptorem studiosus examinatus ab examinatore remittatur, ad quem iuxta profectum suum in studiis aptus et idoneus repertus fuerit. Praeceptores etiam, qui in scholis privatis docebunt, non debebunt quosvis studiosos absque ullo delectu passim ad scholas suas suscipere, sed eos duntaxat, qui capaces iudicati fuerint per Praefectum scholarum. Conclu-

sum itaque est ex unanimi omnium consensu, scholas privatas modo supradicto fieri ac institui; quod ut quam optima fiat ratione et modo, Rectori Universitatis totum hoc negotium est datum ac commissum anno et die quo supra

MS. A. U. J. N. 33. Conclusiones Universitatis et statuta ab anno 1445 ad 1538 p. 363.

II.

Privatarum scholarum institutio in rectoratu Stanislai Zawadzki.

Anno a Nativitate Christi 1588, die Lunae, quae fuit dies Junii, in hypocausto Collegii Maioris ad petitionem Doctorum et Magistrorum Universitati faventium facta est conventio totius Universitatis Doctorum et Magistrorum omnium facultatum et Professorum tali verborum serie:

Rnde. et Excell. Dne. Doctor ac Mgr. Venerab. Adsit Dominatio Tua hodie in hypocausto Collegii Minoris hora 18, dum signum campanae dabitur, ad videndos intercessores Serenissimae Reginae Poloniae Jagielloniae, simulquoque ad audiendum petitionem Venerabilis Mgri. Joannis Wolbromii, Collegae Minoris, itidem ad eligendum Notarium Universitatis et Rectoris Cracoviensis ac ad deliberandum et finaliter concludendum de scholis privatis seu coloniis instituendis, ad aliaque omnia, quae per Dominum Rectorem concludenda, sub poena non contradicendi et prout diligitis Universitatem.

(Detur omnium facultatum Doctoribus et Magistris solariatis).

A parte Rectoris Univers.

De tertio vero convocationis articulo ad deliberandum proposito de scholis seu coloniis novis instituendis, in quibus usus artium ingenuarum exercitatione quoque (sine qua nihil praeclarum effici potest) adhibita edoceretur et ut Professores publici discipulorum probatorum continua disciplina a publicis lectionibus non avocarentur, tum ut institutum iam et conclusum de scholis parandis finem suum consequeretur, forulandique et negligentiae iam sublata occasione omnium Universitas magis elucesceret, omnium Doctorum et Mgrorum suffragiis nullo repugnante, quin potius omnibus postulantibus, innitendo priori conclusioni Universitatis (quae nescitur cuius causa finem suum non est consecuta) . . . . . *). Anno 1586 conclusum est, ut scholae instituantur privatae et in ordinem

*) Prawdopodobnie piszący sprawozdanie z tego posiedzenia opuścił kilka słów, bo inaczej trudno się dopatrzeć związku między zdaniami.

scholares pro cuiusque aetate et ingenio in certas colonias distribuantur. Quod quidem negotium agendi, distribuendi, collocandi Magnifico Rectori totius Universitatis decreto datum et concessum est. Et quidem omni semota mora summa cum sedulitate adhibitis et accersitis privatis scholarum votis et collegiorum, contubernionum quoque praeceptoribus revisisque ipsemet scholaribus novas et privatas studiorum colonias e consensu omnium in contubernio Hierusalem, loco omnium iudicio aptissimo (cum aliae domus Universitatis propter locatores suos non vacabant) instituit, ipsisque prius visis et de nomine in Cathalogum conscriptis mox iuxta colonias distributis ex iudicio praeceptorum, mandato ad aedes Divae Annae socios (sic) Universitatis totius et scholarum urbis promulgato, Spiritui Sancto missa ibidem solenniter peracta in contubernium Jerusalem cum omnibus studiosis et scholaribus, praeeuntibus cum sceptris bedellis veniens, luculentissima sua oratione invinctum est (sic) ad bonas artes colendas, virtutem amplectendam et mores honestissimos conservandos, amandos praeceptores conhortatus, singulisque coloniis datis praeceptoribus, ad coloniam Grammaticae Venerabiles viros Magistros Joannem Wislicium, Joannem Zaborovium et Stęzicium demandavit, ad Loicos quoque V. Mgrum. Rochum Posnaniensem et Mgrum. Joannem*) Schoneum Glogoviensem, Retoribus vero V. Mgros. Valentinum Fontanum et Sebastianum Pilsnensem Petricium assignavit, quos putabat cum propter privatam discipulorum copiam et eorum favores, diligentiam in docendo et eruditionem singulorum esse aptissimos, quibus etiam iuventuti commendatis diligenter in locum cuique assignatum introductis ibidemque munus docendi invocato iterum Divino auxilio pro horis suis deputatis exequentibus eos reliquit, suum tandem testando in Academiam amorem et fidem ipsemet quamvis aliis distentus negotiis coloniis interesse solebat, omnem movens lapidem, ut institutum opus rei literariae valde utile et honorificum et celebre eius conatibus ad effectum deduceretur et socordiae et negligentiae concepta opinio penitus tolleretur, quod Dei munere praestitit numerumque quingentorum et triginta scholarium in Cathalogo descriptorum in colonias deduxit, distribuit et in ordinem collocauit, quod ut diutius perduret, reliquis conandum fuerit.

Conclusiones Univers. p. 373. 374.

III.

Collocatio scholarum privatarum in aedificio Bursae Novae.

Anno 1588, die vero secunda mensis Augusti facta est Convocatio Universitatis Cracoviensis in eam formam:

*) Powinno być Andream.

Rnde. et Excell. D. Doctor Mgr. Venerabilis, adsit Dominatio Tua hodie hora 18 in hypocausto communi Collegii Maioris Dominorum Artistarum, dum signum campanae dabitur ad faciendam dismembrationem proventuum seu reddituum Plebanatuum solvi solitorum Przemecoviensis, Proszoviensis, Corcinensis, tum ad deliberandum et concludendum de aedificio pro Coloniis Novis studiorum iam institutis et collocatis in Bursa Nova ad hiberna collocandis per Universitatem deputato et ad alia concludenda, quae pro utilitate et honore Universitatis videbuntur proponenda . . . . . .

Porro de aedificio Bursae Novae Domus dictae, quae iam antea scholis institutis deputata fuit, totius Universitatis nomine nullo Doctorum et Mgrorum repugnante, conclusum est, ut pro iudicio et arbitratu Magnifici Dni Rectoris hypocausta aedificarentur sumptibus Procuratoris ex decreto et voluntate omnium Doctorum et Mgrorum. Universitatis praestante ex aerario publico Universitatis; quo in aedificio operam suam et studium Rector interposuit, negligente eodem Procuratore, suis Plebanatibus et arendis causisque privatis occupationes (sic) intento, uti omnibus patuit, aedificiaque necessaria, uti par fuit, construxit, in quibus collocaturus eo ipso ordine iam instituto scholas propositas erat, nisi adversa fortuna contagionis infirmitate et adversarum partium conatibus impeditus esset, ut hinc quisque gratam mentem illius incepti operis solum aedificio novae locationis retardato possit agnoscere relinquens caeteris, si meliora possunt.

Conclusiones Univers. p. 374. 375.

IV.

Anno 1589 die 18, 21, 22 Aprilis (rectoratu Martini Glicii) ex commissione Universitatis deliberatum est per Rectorem et Professores studiis privatis discipulorum occupari solitos de scholis privatis antea inceptis deinceps continuandis his conditionibus: 1. Ne impediant publica studia Univers. 2. Ne scholas Ecclesiasticas evertant. 3. Ne cultum divinum in templis diminuant. Assignati praeceptores in singulas scholas et Praefectus ad dubia resolvenda et disciplinam retinendam nominatus, quorum officium esset duraturum per totam commutationem aestivalem. De praemiis laborum in aliud tempus seposita deliberatio ex diligentia praeceptorum et profectu discipulorum concludenda. Publicatio earundem scholarum cum publicis in Philosophia lectionibus hac commutatione profitendis commissa est Magnifico et Rndo. Dno. Rectori Universitatis.

Conclusiones Universit. p. 378.

V.

Reformatio scholarum privatarum in rectoratu Nicolai Dobrocieski anno 1603.

Quia maior pars iuventutis ad Universitatem nostram venit, quae privata eaque arctiori et diligentiori institutione indiget, magno consilio et longa deliberatione conclusum fuit anno 1588, ut scholae privatae propter hanc rudiorem iuventutem in Alma Universitatis nostra instituerentur, in quibus prima septem artium liberalium ac utriusque lingvae initia et elementa via et ordine traderentur. Quas ad laudem et honorem Dei Omnipotentis utilitatemque publicam restituendas et reformandas decernimus. Harum autem scholarum talis erit ordinatio:

Schola Grammaticae.

Horae antemeridianae.

1. Examen memoriae.
2. Etymologia et syntaxis.
3. Terentius aut Florus.
4. Exercitatio.

Horae pomeridianae.

1. Fabulae Aesopi cum inflexionibus graecis.
2. Epistolae Familiares.
3. Exercitatio.

Antefestis diebus Arithmetica una hora antemeridiana.

Schola Poeticae.

Horae antemeridianae.

1. Examen memoriae.
2. Prosodia et figurae.
3. Vergilius.

Horae pomeridianae.

1. Phocylides cum ethymologia graeca.
2. Iustinus.
3. Exercitatio.

Antefestis diebus Musica una hora antemeridiana.

Schola Dialecticae.

Horae antemeridianae.

1. Dialectica.
2. Horatius.

Horae pomeridianae.

1. Epictetus cum syntaxi graeca.
2. Officia Ciceronis.
3. Exercitatio.

Antefestis diebus Geometriae principia una hora antemeridiana.

Schola Rhetoricae.

Horae antemeridianae.	Horae pomeridianae.
1. Rhetorica.	1. Demostenes graece.
2. Orationes Ciceronis.	2. Exercitatio.

Antefestis diebus Astronomiae elementa una hora antemeridiana.

Iisdem diebus Catechismus duabus minoribus scholis minor, duabus posterioribus maior, una hora pomeridiana praelegetur.

Quas quidem scholas ita adolescentum nostrorum instituimus, ut neque nostra studia aliarum scholarum extinguantur, neque maiora facultatum negligantur atque propterea, ut ad prima rudimenta nostros scholares non plane dimittimus, ita publicis gravioribus studiis suum locum et tempus pro captu scholarium relinquimus. Ad singulas scholas duo magistri in graecis et latinis literis versati deputabuntur ex Collegio Minori, vel si tot in Collegio minori non invenirentur, qui hoc docendi munus subire vellent, etiam ex iis, qui in Collegio non sunt. Director scholarum privatarum in triennium ad maximum vel minimum in annum eligetur a Domino Rectore Magistris scholarum prima Octobris ex Collegio Maiori Professor, aliquis gravis et doctus, qui scholas istas earumque lectiones in singulas commutationes cum duobus Consiliariis ex numero docentium electis, ordinabit, scholares, ad quas scholas idonei videbuntur, cum consilio eorundem Consiliariorum allegabit. De salario in singula quatuor tempora exigendo ab iis, qui docebuntur, sollicitus erit, et illud in partes aequas distribuet. Attendet, ut sit diligens et ordinata iuventutis in scholis institutio. Catechismum maiorem leget diebus antefestis atque ea omnia, quae ad bonum scholarum pertinere arbitrabitur, providebit, etiam invocato, ubi opus fuerit, Rectoris auxilio. Eorum Magistrorum, qui in erudienda iuventute scholisque congregandis laborabunt, in dismembratione facultatis Dominus Rector cum Consiliariis rationem habere tenebuntur. Ut disciplina eo melius inter iuventutem conservetur et licentia coërceatur, nulli Magistrorum in sua privata habitatione discipulos instituere licitum fuerit sub poena per Dominum Rectorem arbitranda nisi forte ex causa id a Dno. Rectore alicui permitteretur et certos studiosos in certa professione instituere possit.

Documentorum et Conclusionum Universitatis Cracoviensis Compendium Nr. 47½ p. 15.

VI.

Anno 1615. die 27 Februarii in rectoratu Iacobi Janidłovii.

Rnde. ac Egregie Dne. Doctor Mgr. Venerabilis. Adsit D. V. hodie hora 10. in Collegio DD. Iureconsultorum in habitatione mea ad tra-

ctanda et deliberanda super neglectis et remissis praeceptorum laboribus in coloniis seu scholis privatis, arctiorique et diligentiori institutione privata iuventutis in posterum excitanda. Item ad audiendum et publicandum, videndum, debitaeque executioni mandandum decreta reformationis Rndissimi olim Samueli Macieiovii, Episcopi et Academiae Cracov. Cancellarii de laboribus et progymnasmatibus per Regales Professores praescripto modo perpetuo exercendis, sub poena in decreto apposita, nec non ad alia quam pro utilitate Universitatis videbuntur, proponenda, prout diligitis bonum et honorem Uniuersitatis.

(Detur Rndis. Professoribus et Doctoribus, Decanis ac Consiliariis Rectoris Regiisque Professoribus).

Ex parte M. Rectoris.

In qua Convocatione praefatus Dnus. Rector primo exposuit vitia collegarum videlicet negligentiam Magistrorum et infidelitatem in docendo, dissolutionem discentium, promotionem inhabilium, inanimadversionem Dni. Praefecti in negligenter docentes et per qualescunque substitutos laborantes, confusionem diversarum artium in una schola, puerilem et contra primaevam coloniarum erectionem adeo vilem institutionem, ut a municipalibus et parochialibus scholis nihil differant dictae coloniae in praeceptis tradendis. Quibus omnibus pro honore Universitatis occurrere cupiens D. Rector super praemissis ad Dnos. Consiliarios induxit, petens, ut communi auxilio studia humaniora penitus extincta excitent, honori Universitatis et bono publico tum et iuventuti, quae ad Universitatem mittitur, salubriter consulendo. Circa quam inductionem quidam svadebant ad antiquam consvetudinem instituendae iuventutis penitus redeundum esse, praesertim cum classium erectio nihil aliud sit, nisi Academiolae contra Academiam institutio, ex quibus nihil lucri habet Academia, multum vero damni. Nam praeceptores privati nulli sunt et discipuli nullos recognoscunt magistros. Aliqui vero causa autoritatis dictas classes per Minores Collegas regi putabant deberi extraneis Magistris adiunctis. Plures autem D. Rectoris sententiam secuti, colonias Magistris extraneis fidentibus ingenio committendas esse sentiebant. Nam et isti fidelius caeteris aliis laborabunt; facta tamen eis spe vocationis ad collegiaturas vacantes cum ea nihilominus cautela, ut in classibus docentes a publicis lectionibus liberentur et pro actu laborantibus reputentur. Super quo Universitas cum non salariatis dispensare potest, Praefecto nihilominus autoritativo ex Maiori Collegio pro eisdem classibus assignato. Si vero aliquis negligentior et remissior in instituenda iuventute repertus fuerit, ille ascensu ad collegiaturam perpetuo carebit.

Acta rectoralia ab anno 1580—1618. N. 18, p. 541. 542.

VII.

Anno 1616, die 21. Iunii in rectoratu Sebastiani Krupka.

Instigator officii contra V. D. M. Simonem Zarcensem et D. Magistrum Moscicensem proposuit, quod illi contra mandatum M. D. Rectoris et suorum antecessorum privatim doceant cum detrimento scholarum privatarum, a quibus scholares avocant, et quoniam in tales poena 10. marcarum constituta est, ideo eam in eosdem extendi petiit. Citati responderunt, classes in dies magis labi nec posse subsistere propter negligentiam docentium, ideo, ne scholares fidei suae commissi tempus inaniter conterant et sine fructu domum abeant, domi lectiones praelegere coactos esse. Cumque in dies multi ad scholas Patrum Societatis Jesu ablegentur cum dedecore Universitatis, ne et hi postea abducantur, malle se aliquid facere, dixerunt. Nihilominus M. D. Rector cum videret, multum detrimenti habere scholas privatas propter eos, qui privatim docent, monuit dictos Magistros, ne horis, quibus in classibus praeleguntur lectiones, docerent domi, quibus classes vacant sub poena 10. marcarum.

Acta rectoralia N. 18. p. 564.

VIII.

Anno 1616 die 17. Augusti in rectoratu Sebastiani Krupka.

V. D. M. Grzybowski, qui monitus est antea saepius de negligentiis in classe poetica commissis, nec post binam Magnifici D. Rectoris diligentior fuit, idcirco protunc condemnatus est in poenam 10. marcarum a qua appellavit ad DD. Consiliarios eique appellationi delatum est.

Eodem die VV. Dni. Magistri Wysocki et Zarcensis moniti sunt per Magnificum D. Rectorem, ut in classibus sibi assignatis diligenter et sedulo doceant sub eadem poena.

Acta rectoralia N. 18, p. 585.

IX.

Fundatio Tyliciana.

Petrus Tylicki Dei et Apostolicae Sedis gratia Episcopus Cracoviensis ac Almae Universitatis generalis studii Cracoviensis Cancellarius. Notum facimus, quod cum Universitas Cracoviensis, dato nonnullis numero sui professoribus negotio, ordinationem instituerit de promovendis

privatis studiis rationemque privatim docendi exacte conscripserit, nos easdem ordinationes et docendi rationem recenter per professores conscriptam, ratam habendo, ipsam confirmamus, ac, ut eam hi, ad quos id spectat, observent, praecipimus, quod Magn. D. Rectori Universitatis sedulo respiciendum committimus. Cum vero studia absque temporalibus subsidiis languescant, reditus villae Biała per nos Universitati addictae, professoribus privatim docentibus adjungimus, ita distribuendos, prout iisdem ordinationibus est descriptum. Praeterea ordinamus, ut huius anni millesimi sexcentesimi quindecimi reditus nemo sibi usurpet, sed ii praeceptoribus privatim docentibus applicentur. Quod ne aliter fiat sub poena excommunicationis mandamus. In quorum fidem praesentes manu nostra subscriptas, sigillo nostro signari fecimus. Data Wawrzyncicіis, die Septima Octobris millesimo sexcentesimo decimo quinto. Petrus Episc. Crac. m. p.

Muczkowski, str. 18. (Wiadomość o Władysławsko-Nowodworskiem kollegium).

X.

Anno 1617, die S. Ladislai alias S. Casimiri, quae fuit 4. Martii, data est Convocatio Universitatis ad audiendam propositionem Illris. et Mgnfici. Dni. Bartholomei Nowodworski, Equitis Militiae Melitensis et S. R. M. Secretarii, qui summam octo millium florenorum polonicalium offerebat Academiae partim in salaria professorum trium classium, partim in alimenta et sustentationem quatuor studiosorum, prout in instrumento fundationis latius continetur. In qua quidem convocatione Universitas legitime congregata praefatum Illrem. D. Nowodworski eo inprimis honore dignata est, ut praesens non modo convocationi sed et consultationi interesset. Et cum illicet vel maxime peteret, ut Universitas summam 8.000 florenorum ab eo acciperet in vim census reemptionalis, qnam in dictos vere converteret, assensum est huic petitioni non sine elogio et collaudatione praeclarae in bonas artes et mansuetiores Musas in homine militari voluntatis. Dataque et recognitio perceptae pecuniae in futurum, qui sequitur, modum:

Valentinus Fontanus, Philosophiae ac Medicinae Doctor, Universitatis Cracov. Generalis Rector, meo ac totius Universitatis nomine recognosco, me ac totam Universitatem accepisse florenorum polonicalium sex millia et ducentos a Magnifico Dno. Bartholomeo Nowodworski de Nowodwor, de armis Nałęcz, districtus Tucholiensis, palatinatus Pomeraniae in Prussia, archidioecesis Gnesnensis, Equite Militiae Melitensis ordinis S. Ioannis Hierosolimitani, S. R. Mtis. Secretario, pro fundatione

alumnorum et bursae Nowodworscianae noviter per Magnificum Dnum praedictum iuxta eiusdem ordinationem quam primum fundandae et erigendae. Qua tota summa locata et in aerarium Academiae deposita Rector cum Universitate et Rndo Dno. Iacobo Janidłovio, I. V. D. Provisore Nowodworsciano seriam deliberationem instituet de collocatione eiusdem summae. Et quia ad complementum summae octo millium florenorum in ordinatione Nowodworsciana expressa desiderantur mille et octingenti flor., quos Magnificus Dnus. Nowodworski ostendit apud binos creditores, apud Generosum D. Kazanowski, Notarium Castrorum Cracoviensium mille quingentos florenos et apud Nobilem Dnum. Hieronimum Schembek trecentos florenos, super quibus summis obligationem ad Acta Castrensia praedictus D. Kazanowski pro parte sua fecit, Dnus. vero Schembek cautionem chyrographariam dedit. Ideo postquam praedictas summas Dnus. Provisor Nowodworscianus locavit et Rectori ac Universitati consignavit, obligat se idem Rector cum Universitate eandem summam mille octingentorum florenorum, sex millibus et ducentis in aerarium depositis addere et in omnibus punctis et clausulis ordinationi Nowodworscianae satisfacere. Datum in die S. Casimiri 1617 in Collegio Maiori Rectoratus sub sigillo.

Deinde petiit Magnificus Dnus. Nowodworski, ut tres Professores, qui in privatis classibus iuxta ordinationem Provisoris sui docebunt, liberi sint et immunes a publicis praelectionibus, habeanturque nihilominus pro actu laborantibus, ita ut quoties vocatio ad collegiaturas facienda sit, eorum quoque pro meritis habeatur ratio. Quod communi assensu recepti et approbavit Universitas partim in gratiam Universitatis, partim, ut eo maior sit cura et diligentia Professorum in privata iuventutis institutione. Ordinatio vero tum circa salaria Professorum trium, tum circa bursam et alumnos Nowodworscianos facta in publicum instrumentum redacta est, prout videtur in originali, quod habetur in Archivo Universitatis.

Acta rectoralia. N. 18, p. 594–596.

XI.

Prima fundatio Nowodworsciana.

In Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam tutelamque Archiepiscopi Gnesnensis et Episcopi Crac. Bartholomaeus Nowodworski de Nowodwór, gente nobilis de armis Nałęcz, districtus Tucholiensis, palatinatus Pomeraniae in Prussia, Archidioecesis Gnesnensis, Eques Mi-

litiae Melitensis Ordinis S. Ioannis Hierosolimitani S. R. Mtis Secretarius, universis et singulis, quorum interest aut in futurum quomodolibet interesse poterit, notum testatumque facio. Quod in omni vita mea id potissimum cupiverim, ut ad Dei Omnipotentis gloriam omnes meas actiones dirigerem, tum quoque de quam plurimis hominibus ac Repub. Ecclesiastica ac politica bene mererer, compendiariamque ad id viam esse existimaverim, si bonae indolis juvenum (qui aliis postmodum prodessent et ad Ecclesiae ministeria Reique publ. gubernacula recte admoneri possent) industriam conatusque ad capessendas honestissimas in celeberrima Cracoviensi Academia disciplinas adjuvarem. Cumque exemplo meo edoctus animadverterem multis rem augustam domi obstare, quominus liberalibus studiis commode vacare et in hominum lucem ac conspectum prodire possent, peculii mei gravissimis belli laboribus honeste quaesiti aliquam partem in potissimum usum destinavi, atque censum reemptionalem pro quatuor studiosis, tribus quidem districtus Tucholienis nobilibus, unico vero de oppido Tucholiae plebeio (qui Alumni Nowodworsciani appellandi essent Almae Univers. Academiae Cracovien., quae speciali obligatione eundem censum perpetuis temporibus se soluturam cavit) a Rndo. Dno. Iacobo Janidłowio ab Universitate et ex Theologis vel Iureperitis perpetuis temporibus eligendo dandum assignavi. Qui quidem munus illud Provisoris dictorum Alumnorum Nowodworscianorum et aliorum infrascriptorum omnium, in quo conscientiam ipsius quam maxime obligatam esse volo, obibit. Eius vero census reemptionalis summa trecentorum tantum florenorum polonicalium ex summa principali quinque millium floren. proveniens, hoc qui sequitur et non alio modo dispensabitur. Primum ex huiusmodi pecunia quinque millium florenorum polonicalium trecenti tantum floreni collecti pro victu quatuor studiosis et honestis iuvenibus ad capessendas literas idoneis et in trivialibus aliquo usque progressis et exercitatis in Urbe et Academia Cracoviensi honestarum disciplinarum studio vacantibus per integrum annum quinquaginta et duos florenos polonicales et non amplius hoc est in singulas septimanas quolibet die Sabbathi singulis per unum florenum distribuantur. Ita conjunctim quatuor illis studiosis ducenti octo floreni annuatim exponentur, ita tamen, ut in Bursa tantum Hierosolimitana hi Alumni Nowodworsciani habitent, et vestitu decenti scholasticaeque conditioni convenienti utantur, nec sint suspecti de aliqua haeresi, neque aliter quisquam suspicetur ad participationem hujus beneficii, nisi prius a Venerabili Plebano Tucholiensi moderno Ioanne Doręgowski et pro tempore existente Tucholiensi itidem Plebano testimonium indigenatus districtus Tucholiensis attulerint, quique Plebanus literas testimoniales studiosorum illorum paupertatis, honestae conversationis ad Provisorem Nowodworscianum dederit, insuper ingenii, studii, eruditionis et honestatis sufficiens

testimonium, si fieri poterit, a Praeceptoribus, si non, saltim ab eorum Plebano Tucholiensi dicto Provisori exhibuerint. In primis tamen obligare sese debent Ecclesiae et religionis Catholicae Romanae tum et Ecclesiastici Ordinis aeque ac Academiae Crac. tum et semper se observantissimos fore. Hoc autem beneficium non ultra quinque annos impendatur. Liberum vero erit unicuique tertio quoque anno primam Baccalaureatus lauream adire et singulis annis quinque floreni pro promotione per Provisorem reservabuntur. Quod si vero contigerit tempore pestis et aliis iustis de causis hanc eleemosinam interrumpi, tum pecunia, quae debebat pro studiosis exponi, conservetur, neque ad alios usus vel Universitatis vel Provisoris, in quo tam ipsius Provisoris quam totius Universitatis conscientias maxime obligavi, convertatur. Et quoniam hoc beneficium partim utilitatis publicae gratia, partim ob salutem Fundatoris confertur, studentes beneficiarii binas lectiones publicas vel privatas audient, qualibet commutatione sive in Artibus sive in Philosophia sive in Jure sive in aliis. Diebus canicularibus et Quadragesima singuli binas quoque lectiones in quavis audient facultate. Ad haec disputationes sive actus publicos Sabbathis et diebus Dominicis frequentabunt et argumenta oppugnantium calamo excipient.

Atque ipsi pro diversitate gradus et profectus quinque qualibet commutatione problemata sustinebunt. Quae studia nunquam intermittentur sine facultate a Provisore obtenta. In fine autem commutationis a Decano, tum a Praeceptore privato videlicet ordinario Eloquentiae Provisore Tyliciano, Doctoribus Magistris sive Baccalaureis testimonia diligentiae suae tam in lectionibus quam disputationibus et maxime stylo, optimo dicendi magistro, ad Provisorem suum adferent. Iidem quoque alumni huius beneficii participes Dominicis diebus pro Fundatore sub conscientiae suae obligatione quinquies saltem Orationem Dominicam pie recitabunt, singulis vero quartualibus in divinis Missae officiis ex mandato Mfici. Domini Rectoris fieri consuetis post mortem Fundatoris, si placet Universitati, ipsius beneficium aeque ac aliorum publice pronuntiabitur. Caeterum quia nisi curentur haec a quopiam, subsistere et durare non possunt, unus, ut dictum est, Provisor debet esse peculiaris huius negotii modo supradicto ordinatus, qui census exiget ac dispensabit et huic ordinationi praeerit ac penes eum erit ius et potestas a V. Plebano Tucholiensi commendatos sibi studiosos acceptandi reiciendique ex legitima causa indignos, vocato illo, qui privandus est, ut se defendat vel succumbat. Quod si succubuerit, reddet certiorem Plebanum Tucholiensem Provisor, si non poterit commode, saltim literis reddet per tabellarium dato illi salario de pecunia studiosi reiecti. Habebit autem Provisor is Album sive Metriculam perpetuam, in qua dies, annus, suscepti nomen, genus et patria, praeceptor et qualitas inscribatur. Quod si censum praedictum

Alma Universitas (quod crimen nefas esse duco) temporibus statutis et in obligatione expressis solvere intermiserit, extunc monenda illa a Provisore et exigendi praedicti census dicto Provisori etiam iuris mediis. In fine vero cuiuslibet commutationis Provisor vocatis beneficiariis, exigat ab unoquoque testimonia diligentiae suae sicuti superius dictum est, et quod fieri poterit per se, quod maxime velim, vel quempiam subdelegatum examinabit unumquemque, quem is profectum ex qualibet lectione et maxime stylo ac disputatione ceperit, ad quod adiunget, aliquem ex suis collegis, quem voluerit ac placuerit. Quod si aliquis supradictorum diligentiam et profectum suum demonstrare non potuerit ac secundum ea, quae superius memorata sunt, reprehensibilis fuerit visus, admoneatur primo a Provisore et illa admonitio in Metricula annotetur. Porro tribus vicibus admonitus, si se non correxerit, aut aliquid huic ordinationi contrarium admiserit, dimidio privetur stipendio ad Provisoris arbitrium. Illud vero ex poenis pro participantibus primam lauream reservetur. Quarto vero delinquens privetur hoc toto beneficio, ut supra dictum est, per decretum Mgfici Domini Rectoris et suorum Consiliariorum sine ulla procrastinatione ac privatio ea pariter cum causa in Metricula scribatur a Provisore, Plebano Tucholiensi transmittatur et in locum ipsius alius a Venerabili Plebano Tucholiensi Provisori commendetur, et similiter etiam inscribatur, quando quis alia de causa desinit hoc uti beneficio. Debebit etiam privari is, qui intermedio tempore competentem sustentationem aliunde nactus fuerit et alius in locum vacantem primo quoque tempore a Vener. Plebano Tucholiensi (cum is ut saepius dictum est a Provisore certior fuerit factus) commendari et suscipi. Quamvis autem pro tam pio labore praeclara et eximia merces a Deo Optimo Maximo Provisori expectanda sit, tamen quia vulgo dictitatur: Aggravat ille labor, quem praemia nulla sequuntur, habebit Provisor Nowodworscianus secundum voluntatem Fundatoris quinquaginta duos florenos. Habebunt omnes quatuor studiosi privatum unum praeceptorem videlicet ordinarium Eloquentiae Professorem Tylicianum Venerab. Simonem Halicium modernum et pro tempore existentem, qui illorum stylum, optimum dicendi magistrum, emendabit, atque huic Provisor singulis annis quinquedecim florenos numerabit. Obnoxius autem erit Provisor reddere quotannis administrationis suae rationem Mgn. Dno Rectori moderno Valentino Fontano, Medicinae Doctori et pro tempore existenti ac Decanis omnium facultatum, quae ratio fiat circa Dominicam *Iudica;* qua ratione finita repraesentabuntur omnes participes huius beneficii, et ex Metricula eorum nomina, merita atque demerita recitabuntur. Liberum autem erit praesidentibus rationi admonere, si quid circa delictum vel conservationem eorum animadversione dignum iudicaverint.

Et quo alacrius huic rationi et diligentiae attendatur, Provisor dictus eisdem rationem expositorum et perceptorum audientibus quinque florenos dabit, singulis annis quinque vicibus Divinum Missae officium lectum in Capella Hierosolimitana Pater Sacristianus Sanctae Annae Ecclesiae Collegiatae obibit, sumpto calice a Fundatore D. Ioanni Cantio oblato. Primo quidem pro festo S. Bartholomaei, secundo pro festo S. Ioannis Baptistae, tertio pro festo S. Georgii, quarto pro festo S. Antonii de Padva, quinto demum pro die S. Casimiri, Confessoris quarta Mensis Martii per Regnum Poloniae et Magnum Ducatum Lithuaniae aliasque Provincias, ipsarum sceptris parentes, celebrari soliti, qua die haec ordinatio (Deo sic disponente) stetit et in praesentia mea nepotisque mei ex fratre germano, Nobilis Georgii Nowodworski, Cancellariae S. R. Mtis. Notarii a tota Univer. per Rectorem congregata, approbata et conclusa est, ac singulis vicibus Provisor illi Sacristiano unum numerabit florenum. Studiosis vero Hierosolimitanis pro iisdem diebus quinquies Provisor refectiones comparabit ac qualibet vice duos dabit florenos.

Insuper ego, Grammaticae, Poëticae, Dialecticae, quae simul sit Rhetorica, classium Magistris Novodvorscianis solum tribus tria milia florenorum polonicalium perpetuis temporibus, quae singulis annis unicuique illorum sexaginta florenos faciant, do, dono, quorum conferendorum, vel si fuerint negligentes, amovendorum absolutam facultatem habebit Maius Academiae Collegium cum Provisore Nowodworsciano. Ut autem diligentiorem in instituendo iisdem scholis navent operam, ex consensu Univers. per me Fundatorem obtento a publicis legendis lectionibus immunes erunt, ita tamen, ut merita, quaecunque in istis scholis fecerint, in vocatione ad Collegium pro meritis publice probatis acceptentur. Quod si vero Univers. (quod absit) Praeceptores classium a publicis lectionibus liberare noluerit neque merita eorum, quaecunque in istis scholis fecerint, in vocatione ad Collegium Minus pro meritis publice probatis acceptaverit, tunc partem eiusdem census videlicet centum octuaginta florenorum in alios alumnos tres, quos prioribus quatuor addi volo, duos quidem nobiles, tertium autem plebeium Tucholiae dicti districtus Tucholiensis do, dono et addico unicuique annuatim quinquaginta duos florenos assignando, viginti vero quatuor florenos pro promotionibus omnium septem reservando per Provisorem. Novus vero Provisor accerset ad se beneficiarios et eos ad studia bene pertractanda adhonestabitur, et ordinationem hanc illis praelegi curabit. Quod si autem post tabellarii reditum a Plebano Tucholiensi Provisor certior fuerit factus illum non videre indigenas illius districtus iuvenes ad Academicas disciplinas aptos, septimanatim unum florenum vel florenos, uni vel pluribus pauperibus studiosis Bursae Hierusalem tantum incolis tantisper dabit, dum districtus Tucholiensis studiosi Cracoviam veniant, ac extraneus,

qui prior hanc eleemosynam perceperit, priuetur. Porro si censu reemptionali, quem apud Universitatem emi, velit se liberare Univers. Cracoviensis et summam hanc pecuniariam octo milium florenorum per me numeratorum in emptionem alicuius villae vel aliorum bonorum convertere voluerit, tunc ex redditibus villae vel aliorum bonorum emendorum eandem summam tantum quadringentorum octuaginta florenorum pro Alumnis meis Nowodworscianis et pro Praeceptoribus classium ac Provisore et pro aliis oneribus cedere volo, reliquum vero lucrum toti Universitati cedat. Quod si autem fortuiti casus in Voluminibus legum reperti minorem reddiderint hanc summam quadringentorum octuaginta florenorum, (qui tamen casus in casu reemptionali et si contractus non habet locum) neque studiosis, neque Provisori, neque tribus Magistris classium, neque refectionibus, Praeceptori privato, promotioni, sacerdoti, denique Decanis assignata stipendia obvenerint, aeque omnibus Provisor beneficiariis demet, servata tamen proportione atque rationem reddet exactissimam, ut dictum est, M. Dno. Rectori et omnium facultatum Decanis idem Provisor Novodvorscianus. Porro quod attinet ad census huius ordinationem si Universitas liberare se pensitandi onere voluerit, dedebit sex mensium spatio Provisorem interim existentem ea de re praemonere exactoque eo tempore et retentis censibus exsolutis eidem summam octo milium floren. polon. reddere. Qui eandem levabit et in alio loco cum scitu Vnrblis. Plebani Tucholiensis et Mfci. D. Rectoris Univers. Crac. locabit sic, ut Fundatoris ordinationi et intentioni in omnibus et singulis punctis, clausulis et articulis plene et integre temporibus perpetuis satisfiat. Haec perpetuo firmiter et iudicialiter observari M. Dnus. Rector totaque Univers. et donationem et ordinationem Fundatoris libere susceperunt et perpetuo pro sua fide et conscientia exequendam se obligaverunt, prout praesentibus se totamque Universitatem obligant. In cuius rei fidem et Fundatoris manu ac sigillo aeque et Rectoris Univers. Crac. et Seniorum Patrum subscriptionibus ordinatio et donatio munita est. Actum et datum in Collegio Maiori Serenissimi olim Vladislai Jagellonis Regis Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae; praesentibus Mfco. Dno. Valentino Fontano Phil. ac Medicinae Doctore, Universitatis interim Rectore, Adm. Rndis. Patribus Basilio Golinio, S. Theol. D., Praeposito S. Floriani, Iacobo Janidłovio, Protonotario Apostolico, Canonico Sandecensi et Iacobo Naymanowicz, Paenitentiario Ecclesiae Collegiatae Cathedralis Crac., I. U. Doctoribus Venerabilibus M. Iacobo Ustiensi, Artisticae Facultatis Decano, Rndis. M. Sebastiano Siradio Decano, M. Iacobo Turoboiscio, M. Daniele Sigonio, S. Th. Sententiariis, M. Francisco Bogucki, M. Martino Vadovio, M. Martino Plocensi, Canonicis S. Floriani, S. Theol. Professoribus totaque Universitate ad eandem ordinationem audiendam more solito per M. D. Rectorem congregata, V. Mgro. Iacobo Ptaszyński, publico

Notario, et Vnblis. Capituli Ecclessiae Cathedralis Crac. actuario, nec non Nobilibus Georgio ex fratre germano Fundatoris nepote Nowodworski, Stanislao Powalski, consanguineo Fundatoris, testibus ad praemissa. Anno Dni. millesimo sexcentesimo decimo septimo, quarto die Mensis martii, S. Casimiro dicato. Locus duorum Sigillorum.

Inscriptionum pro parte Universitatis Cracoviensis Compendium. M. S. A. U. J. N. 35, p. 678–692.

XII.

Egzekucya albo zyszczenie y wypełnienie fundacyey JM. P. Kawalera.

Przywodząc do skutku tę fundacyą JM. X. Jakub Janidło Doktor, iako czynny a cale dozorny Prowizor, aczkolwiek ieszcze summa JM. P. Kawalera na żadnych dobrach była nie usiadła, on iednak gotowym się oswiadczył z pieniędzy własnych wolą JM. P. Kawalera natychmiast wykonywać (co sobie potym zrażać miał, gdy czynsze przyszły) y bez odwłoki wszelakiey, wszystko czuło, mądrze, skutecznie obmyśliwać począł zaraz po zamknieniu kontraktu JM. P. Kawalera z Ich Mciami Pany Akademiki Roku 1617.

A to tym porządkiem. Naprzód przywziąwszy do siebie ludzi godnych, uczonych, których rozumiał, sporządził na wszystkie trzy szkoły nauki y wszelakie cwiczenia kształtem starych i mądrych a skutecznie Rzeczyposp. godne syny gotuiących Mistrzów. Y to na karcie arkusza więtszey, otworzystey w druk podał, iawnie po tym po drzwiach koscielnych rozbiiać kazał, okolicznym y daley położonym sąsiadom rozsyłał, tym sposobem młódź kwoli iey pożytkowi gromadząc. W tym tam patencie, opisały się porządnie y dostatecznie, wszystkich szkoł godziny y nauki, cwiczenia ranne i poobiednie, powszednie, przedswiętne, zabawy, deklamacye y okazowania się pewne w postępku JM. Panu Prowizorowi; zgoła wszystko, co należy do osobliwego a mądrze sprawianego sporządzenia, tam się postanowiło.

Potym JM. Pan Prowizor zasiadł pospołu z Ich Mościami Pany Akademiki z Wielkiego Collegium na tym, aby trzech Panów Mistrzów pilnych y godnie uczących, na tę pracą do trzech szkół wysadzili. Gdzie zgodnym zdaniem trzech obrali, pierwszego do spół Dyalektyki z Rhetoryką P. Wawrzyńca Smieszkowica, drugiego do Poetyki P. Mistrza Jakuba Witelliusza, trzeciego do Grammatyki P. Mistrza Bartłomieia Januszowica.

Panów Mistrzów postanowiwszy, iuż trzeba było szkoły otwierać, młódź gromadno zbiegaiącą się według postępku y zawziętych nauk,

różnie do różnych szkół (sprobowawszy, co kto umie) posyłać. Dla tegóż przed dwudziestym pierwszym dniem Miesiąca Maia Roku Pańskiego 1617 przez kilka dni przy bytności JM. Pana Prowizora y ci, którzy w tych szkołach uczyć mieli, y inszy z Panów Mistrzów, dostatecznie w postępek oney młodzi wglądali po kilku do izby puszczaiąc; a tu z tego y owego, czego się kto uczył, pilnie pytaiąc; y widząc każdego postępek, do szkoły go iemu należącey w Catalog wpisowali. Y tak examen abo probę odprawiwszy y Mszy Swiętey po tym o Duchu Swiętym, dwudziestego pierwszego dnia Maia (którą sam odprawował JM. X. Prowizor w kościele Anny Swiętey) gromada wielka młodzi wysłuchawszy, do szkół każdy do sobie naznaczonej, kupami wprowadzeni są, do Dyalektyki 129, do Poetyki 56, do Grammatyki 250. Gdzie JM. X. Prowizor każdego Pana Mistrza w każdey szkole pierwszey lekciey słuchał, odchodząc po tym tak Panów Mistrzów yako y studentów do pilnosci y czułey wyprawy swey powinności, roztropnie y gorąco (siła tu przypominaiąc) napominał. Ci tedy wszyscy pomienieni Panowie Mistrzowie, każdy w swey szkole rok swoy prowadził, za dozorem częstym y pilnym JM. X. Prowizora, powinność sobie opisaną zupełnie wyprawiaiąc, y gęste deklamacye, komedye, tragedye, z wielkiem cwiczeniem młodzi y wszystkich słuchaczów pochwałą, y osobliwym kontentowaniem się, wywodząc: co wszystko dostatecznie wypisał JM. Pan Prowizor w Metryce Nowodworskiego.

Roku zaś 1618, gdy ci Panowie Mistrzowie roku swego dokończyli, iż się wakancye w Collegium przytrafiły; pamiętaiąc Ich Mość Panowie Akademicy, iako na insze prace, yak y na te (na co się JM. Panu Fundatorowi obligowali), które w szkołach JM. Pana Kawalera wiernie y usilnie ponosili, dwu do Małego Collegium; iednego z Gramatyki Pana Mistrza Bartłomieia Januszowicza, drugiego z Dyalektyki Pana Mistrza Wawrzyńca Smieszkowica wzięli y między Collegi policzyli. Na tych mieysce bez omieszkania Ich Mość Panowie Akademicy z Wielkiego Collegium z JM. Panem Prowizorem dwu wysadzili; iednego Pana Mistrza Andrzeia Progę do Dyalektyki spół z Rhetoryką a drugiego Pana Szymona Rozemberskiego do Grammatyki; którzy od Sw. Wojciecha w Roku Pańskim 1618 zacząwszy rok swoy iuż ukończyli, pomimo roboty godnie y pożytkiem pięknym wyrobiwszy, poczet młodzi w Grammatyce, Poetyce y Dyalektyce sześćset maiąc. Ciż od Swiętego Wojciecha za sporządzeniem wszystkich nauk przez JM. X. Prowizora w teraźniejszym roku w tychże szkołach uczyć będą. W czym iako iest pilne y dozorne oko JM. X. Prowizora, tak y całe pilności swey maią od niego swiadectwa w księgach wyrażone.

Co się tknie czterech Alumnów abo Wychowańców JM. P. Kawalera, trzech szlachciców, czwartego Tucholczyka, tych tak wiele przez

ten czas było, y teraz iak ich wiele iest. co za dowcip, dzielność, postępek y inne wszystkie okoliczności, także iak wiele na nie wyszło, to dostatecznie iako insze rzeczy wszystkie, pisze w Metryce swey JM. X. Prowizor, maiąc teraz zupełną liczbę Cleryków pomienionych, którzy też tego wszystkiego, cokolwiek wziął y wydał, rachunek czynił, przy tych osobach, które są mianowane w Fundacyey. A to po skończeniu dwu lat, iako Fundacya stanęła, gdy się iuż trzeci zaczyna od Sw. Kazimierza w Roku teraźniejszym 1619.

Przedruk z broszury współczesnej p. t. Dwie fundacyje JMP. Bartłomieja Nowodworskiego, napisanej przez Prof. Dr. Wawrzyńca Smieszkowicza, profesora w szkołach Nowodworskich.

XIII.

Secunda fundatio Nowodworsciana.

Anno Dni. 1619 in tertio Rectoratu Admodum Rndi. Dni. Iacobi Janidłowii J. U. Doctoris, die ultima Maii, habita est eonvocatio totius Universitatis sub tali verborum tenore assignata: Rnde. Egregie Dne. Doctor Mgr. Venerabilis, adsit D. V. hodie hora 20 in hypocausto communi Collegii Maioris, dum signum pulsu campanae dabitur, ad cognoscendam et complectendam benevolentiam cum summa liberalitate et munificentia conjunctam Ill. et Mgci. Domini Bartholomaei Nowodworski Equitis Militiae Melitensis ordinis S. Ioannis Baptistae Hierosolimitani, Sacrae Maiestatis Regiae Secretarii ac Militiae Praefecti, nec non ad tractandum super ordinatione eiusdem Magnifici Domini, quam in ornamentum Universitatis nostrae et in argumentum rei literariae certa pecuniae summa in thesauro Universitatis deposita facere intendit tum ad videndum et audiendum....

Conclusione itaque super praemissis facta Magnificus Dnus. Bartholomeus Nowodworski, Eques Militiae Melitensis in uberrimis verbis benevolentiam, amorem cum munificentia et liberalitate summa Universitati toti testatus est instantique septem millia florenorum pro emendo censu reemptionali Universitati largitus est conditionibus et ordinatione occasione praedictae summae tali oblata...

Conditie y Ordinatia przez Je Mci. Pana Bartłomieia Nowodworskiego, kawalera maltańskiego Je Krolew. Mci. Dworzanina, w dzień Sw. Petronelli, którego dnia swiętej pamięci Władysław Król polski Jagiełło akademią krakowską fundował anno 1619 spisane i Akademiej krakowskiej podane.

1mo Aby siedm tysięcy złotych polskich akademia wzięła do ręku swych, z których pięcz tysięcy złotych na druk, a dwa tysiące na Tucholską szkołę obraca JM. P. Kawaler.

2° Aby Wyderkaf na siedmi tysięcy złotych przydawszy swoję summę pewną kupiły u Je Mci. X Biskupa krakowskiego abo Officiała JMci zapiszali a ostatek lucri niech pro Dismembratione Universitatis et pro consolatione Dni. Provisoris to jest annuatim P. Prowizorowi dwadzieścia złotych będą dane.

3° Aby od dwu tysięczy, które Akademia wzięła na Tucholską szkołę, annuatim dawała sto dwadzieścia złotych Prowizorowi Nowodworskiemu, które on przesyłacz ma mistrzowi Tucholskiemu.

4° Aby od piączi tysięczy złotych, które na Druk P. Kawaler obracza wiecznemi czasy nie dawała Akademia więczey wyderkafu annuatim nad pułtrzecia sta złotych polskych.

5° Aby Xięga in aliqua Facultate, sive Theologica, sive Iuridicia vel Medica sive artistica bela do druku dana za ten wyderkaf a to się ma dziać czo pięć lat, jeżli nie może być na każdy rok, w czem oneruje Pan Kawaler Rectoris et Provisoris conscientias.

6° Aby ten wyderkaf in defectu ksiąg drukowania X. Provisor Nowodworski obraczał na kupno czynszu nowego Clientów Tucholianow Nowodworskiego a in defectu iuxta ordinationem priorem, ut arbitrio Provisoris clientes substituantur. Gdyż za tysiącz dwieście y pięćdziesiąt złotych polskich, może być czynszu rocznego pięćdziesiąt złotych.

7° Aby księga nowo wydana drukowana była z tą clausulą: Impensis ex fundatione perpetua Generosi Dni. Bartholomaei Nowodworski, Equitis Melitensis Ordinis S. Ioannis Baptistae Hierosolimitani S. R. Mtis. Aulici et Militiae Praefecti.

8° Aby approbatia Rectoris et Provisoris pro tempore existentiae beła Xięgi Nowo drukowaney.

9° Aby Pana Mistrza do Tuchola posyłał Prowizor Nowodworski i yako się rzekło wyżej sto y dwadzieścia złotych polskich perpetuis temporibus annuatim posyłał, ktory tez gratitudinis ergo zakom Tucholskim w Niedzielę każdą Boga Rodzica ma przykazać spiewacz w kościele Sw. Bartłomieia po Mszy Wielkiey.

Anno itaque et die quibus supra in publica Universitatis Convocatione serio super praemissis deliberatum est gratiaeque Magnifico Dno. Fundatori sunt actae et conditiones supra scriptae per Universitatem totam sunt receptae, quae in ordinationem Magnifici Dni. Fundatoris suo tempore inserentur. Et quoniam eadem die pecuniam septem millium flor. Universitas a Magnifico Dno. Fundatore numeravit, quam in thesaurum Universitatis pro emendis aliquibus bonis terrestribus deposuit: ideo recognitionem super praefata summa septem millium flor. polon.

recepta et ad effectum praemissum deposita Magnifico Dno. Fundatori dat, cavendo insuper de bonis quam primum emendis, censuque reemptionali in iisdem bonis Magnifico Dno. Fundatori et suo provisori inscribendo.

MS. ABJ. N. 41, p. 155.

XIV.

De fundatione et ordinatione Vladislaviana.

Anno 1630, die quinta Septembris data est Convocatio sub hoc tenore: Rnde. Pater, Clarissime Dne. Doctor et Mgr. Vener. Adsit Reverentia Vra. hodie hora 18 in hypocausto Maioris Collegii ad deliberandum et finaliter concludendum de certis punctis fundationis Adm. Rndi. Dni. Władysławski et ad alia, si quae contigerit, proponi, prout diligitis bonum Univers. etc.

Dato loco Convocationi Adm. Rndus. Chawłos V. D. Posnaniensis et Varsaviensis Canonicus, prius exhibitis literis Adm. Rndi. Dni. Gabrielis Władysławski, haec puncta fundationis eiusdem ad deliberandum porrexit, quorum haec series sequitur. Intentio erectionis certarum lecturarum in Academia Crac. per Adm. Rndum. D. Gabrielem Władysławski ad censuram et deliberationem Dominis Academicis porrectae. Adm. Rndus. D. Fundator exigit legi: Institutiones Iuris Civilis horis antemeridianis, Canonicas Institutiones horis pomeridianis ita nimirum ut intra trimestre vel quadrimestre finiantur. Lectiones iuridicae singulis iis lectoribus pro portione laboris salaria constituenda iudicio Dnorum. Academicorum committantur. Lectis his punctis ad deliberandum propositis inductio per Dnum. Rectorem facta ex unanimi consensu omnia admiserunt, quod ad boni publici ornamentum et incrementum plurimum conferrent. (Ex actis Conclusionum Univ. extractum).

Documentorum et Conclusionum Univ. Crac. Compendium. N. 47½, p. 348.

XV.

Testament Gabryela Władysławskiego.

In nomine Domini Amen. Iż żaden czasu godziny wiedzieć nie może, ja Gabryel Władysławski, proboszcz warszawski etc. jeżelibym za teraźniejszym zajazdem moim do Chełmży z tym światem się rozłączyć miał a z Królem JM. Panem moim miłościwym widzieć się nie mógł i inszego tego roku testamentu czynić, tedy tą kilką słów wolą moję ostateczną sanus mente et corpore wszystkim, komu to wiedzieć będzie

należało, podaję. Naprzód Panu Bogu duszę moją a ciało ziemi oddaję, które, jeżelibym w Chełmży umarł, aby u S. Jerzego u zakonników, grób zmurowawszy, było pochowane, proszę. A jeżeliby mnie Pan Bóg w drodze z Chełmży jadąc do siebie powołał, tedy, aby w Płocku, albo w Warszawie, kędy będzie bliżej, było zawiezione i je według wolej Krola JMCi. pochowano. Fundacyją moję w Akademiej krakowskiej, aby do skutku przywiedziono, według intentiéj méj, o któréj JM. X. Kanonik warszawski X. Chawłos i X. Prowincyał Franciszkański dobrze wie, choćby i więcej dać nad trzydzieści tysięcy, które są u JM. Pana Łęckiego. Kościoł w Chełmży Ojcom Franciszkanom dokończyć i klasztorek ex fundamentis zbudować, albo im pieniądze dać na to. W Tarczynie kościoła dokończyć, sługom moim wszystkim popłacić tak, jako sługa mój Wężowski powie, którego Królowi JMCi w łaskę miłościwą zaleciwszy, onemu piętnaście set złotych za posługi jego wierne i parę koni naznaczam. Księgi wszystkie tak te, co są w Krakowie, jako i te, co są w Płocku, zakonnikom do Chełmży oddać. Tymże Ojcom role i ogrody wszystkie w Chełmży, mnie iure successionis należące, leguję; także wołów ośm i trzy konie. Corkom od synowice mojej Jagnieszki Rachwałowej po dwanaście set złotych; Mistrzowi Mathiaszowi Burzewicowi dwieście złotych, którego Królowi JMCi zalecam i proszę, aby miał opatrzenie, ponieważ chce być duchownym i uczy się dobrze, Romańczykownie dwieście złotych, a dwieście złotych między dalsze powinne rozdzielić. A ostatek, co zbędzie, wszystkie moje drobiazgi, i co mi będzie w krescencyach należało, i bydło poprzedawszy, na dispozycyją Króla J. Mci. Pana mojego miłościwego daję i J. K. M. exekutorem wszystkich moich zbiorów i tego testamentu czynię, uniżenie J. K. Mci. prosząc, jakom i ustnie sam prosił, aby rzeczami memi wszystkiemi tak disponować rozkazał, jako mu X. Prowincyjał Franciszkański będzie odemnie referował, a Wężowski sługa mój, o wszystkich zbiorach moich i o długach da Królowi J. Mci. dostateczną informacyją. Działo się w Chełmży die 15 Julii 1631. Na co się ręką własną podpisuję.

Gabryel Władysławski mp.

Muczkowski, str. 47. (Wiadomość o Władysławsko-Nowodworskiem kollegium).

XVI.

Fundatio Vladislaviana.

Vladislaus Quartus, Dei gratia Poloniae et Sveciae Rex, Magnus Dux Lithuaniae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae Livoniaeque etc. electus magnus Dux Moschoviae.

Universis et singulis quorum interest ad perpetuum deducimus memoriam. Illustria merita et tantorum annorum experimento abunde nobis probata fides, industria et eruditio Venerabilis Gabrielis Władysławski, S. Th. Doctoris, Praepositi Varsaviensis, Scholastici Lanciciensis, Plocensis, Culmensis Canonici, divi Sigismundi III. Poloniae et Sveciae regis, parentis nostri desideratissimi Secretarii, nostri vero ac Serenissimorum Casimiri, Ioannis Alberti, Caroli, Alexandri, fratrum nostrorum charissimorum in aetate teneriori moderatoris, ac in re literaria fidissimi ac sollertissimi institutoris, aequitatis et gratitudinis nexus, id a nobis exposcunt, ut quemadmodum in humanis agentem, pro exhibiti singularis officii merito, parentis alterius loco, omni grati animi testificatione coluimus, ita et nuper defuncto, iusta veluti parentationis continua et debita sui recordatione exsolvamus, supremaeque ipsius voluntatis tabulis ac praescriptis ibidem dispositionibus et ordinationibus regia et executoriali, morte Serenissimi Parentis nostri, ad nos devoluta potestate et authoritate, plene, integre ac fideliter exsequendis, assistamus. Enim vero cum floridam ac solidam aetatem a primis literarum tyrociniis Minervae consecrasset, celeberrima orbis Christiani gymnasia peragrasset, amplissimum ingenii omnifariaeque eruditionis ac eminentium virtutum exindeque honoris et dignitatis fortunarumque patrimonium peperisset, ad extremum vero tributum et censum equestrem suapte inprimis virtute, Regia ac nostra liberalitate, universae Reipublicae consensu omniumque Ordinum Regni iudicis et voluntate consecutus esset, illud potissimum, ingenuae et generosae mentis instinctu, animo agitabat, quanam ratione tot et tanta in se collata et collecta ornamenta, Deo imprimis supremo internorum et externorum bonorum largitori, ecclesiae sacrosanctae, nobis, reipublicae, reique literariae, a quibus nimirum ea omnia in se profecta et aucta libenter recognoscebat, singulari gratitudinis argumento refunderet. Proinde Academiam Cracoviensem Serenissimi olim Vladislai Jagellonis, antecessoris et atavi nostri pientissimi immortali memoria dignissima liberalitate deductam, fundatam et propagatam literariam coloniam, tandem vero iniuria temporum in redituum ac censuum rationibus magnopere diminutam, utpote publicum regni Poloniae eiusquae provinciarum, optimarum artium, disciplinarum ceterarumque virtutum domicilium, suorum vero ornamentorum ac fortunarum secundum divinam ac regiam beneficentiam, primariam parentem, aptissimum sui propositi exercendi campum delegerat, eamque pro virili sua sublevare, adornare et ibidem infra scriptas publicas lecturas fundare, dotare, et ex suo quasi castrensi peculio universalem haeredem instituere proposuerat, de quo nobis certo constat. In quem effectum bona terrestria immobilia videlicet: oppidum totum Izbica, in palatinatu Brestensi Cuiaviae consistentia, nec non villas Sokołowo, Długie, Skaszewo, sortes in Snieszewy et hae-

reditatem desertam Nowa wieś ac molendinum Pasieka et Sokołowski cum omnibus molendinis tam aquaticis, quam ventilibus, cum praediis, curiis, aedificiis, agris, pratis, campis, silvis, borris, stagnis, fluviis, piscinis, colonis, cmethonibus et hortulanis, aliisque omnibus et singulis fructibus, proventibus, utilitatibus in contextu officiosae inscriptionis et resignationis eorundem bonorum in Actis Castrensibus Varsoviensibus Sabbatho ante festum Aegidii, anno millesimo sexcentesimo trigesimo per Generosum Ioannem Łonicki, Castellanum Landensem, dictorum bonorum haeredem latius circumscriptis, pro summa triginta millium florenorum polonicalium titulo perpetuo et haereditario cum pacto tamen retrovendendi, dum adhuc in humanis esset, comparaverat, animo et intentione constitutas, atque tam in instrumento primarii contractus sive intercisae ratione arendae eorundem bonorum cum Generoso Castellano Landensi conscriptae et iisdem Actis Castrensibus Varsaviensibus roboratae, quam in ultimario testamento luculenter et dilucide expressa ac declarata eandem emptionem, inscriptionem et resignationem praedictorum bonorum ac summae pro ipsis expositae arendaeque provenientis ac totius et integri iuris sibi servientis, de persona sua in personam Rectoris Academiae pro tempore existentis ac universae Academiae Cracoviensis cum obligatione infra scriptarum lecturarum publicarum cedendi, transferendi, transfundendi ac omni meliori et efficaciori modo resignando et eandem investiendo. Quoniam vero destinata ad optatum statum deducere satagentem propera mors praevenit, ideo eandem Academiam Cracoviensem non solum praedictorum bonorum pro summa supra dicta, titulo retroventionis comparatorum, pensionisque sive arendae exinde provenientis, verum etiam universae mobilis substantiae suae peculiique relicti, demptis tamen praescriptis legatis, veluti universalem haeredem scripsit et supremae voluntatis testamento successorem instituit; eaque omnia Serenissimi Parentis Nostri ac consequenter Nostrae Regiae authoritati, ordinationi, dispositioni, absolutoque arbitrio, ordinanda, disponenda, perficienda, applicanda, stabilienda, debitae et reali executioni mandanda pro publica commoditate, studiosae iuventutis ampliore profectu, ipsius Academiae atque adeo rei literariae ornamento pariter et incremento, sancte iuxta ac religiose commendavit. Nos itaque suprema regia tuendarum et exsequendarum ultimarum voluntatum, earum vero cum primis, quae ad publicum commodum collimant et reipublicae concernunt utilitatem, sed et speciali dicti testatoris et nostri institutoris fulti potestate et authoritate, praedictam inscriptionem officiosam iurisque haereditarii bonorum emptorum, modo quo supra, cessionem et resignationem praedicti oppidi Izbica et villarum ibidem specificatarum per heredem eorundem bonorum, summaeque pro iisdem expositae in personam Venerabilis olim Gabrielis Władysławski, Praepositi Varsaviensis legitime factam,

iuxta expressam ipsius testatoris ac fundatoris mentem et intentionem, quam perspectam et exploratam habemus, in personam moderni Rectoris Academiae ac pro tempore existentis, universaeque Communitatis academicae plenarie et omni modo transferimus, transfundimus, applicamus et resignamus tam praedicta bona, quam pensionem ex arenda praedictorum bonorum mille octingentorum florenorum provenientem, pro infra scriptis publicis praelectionibus convertendam, videlicet: pro cursu philosophico quolibet anno inchoando et per biennium finiendo; pro historia universali, sive seorsim, sive coniunctim cum aliquo selectiore historico praelegenda; pro institutione sacerdotum sive casibus constientiae, pro chronologia, geographia, militari architectura sive fortificatione, summarie tractandis; pro institutionibus iuris civilis semestri expediendis; pro institutionibus canonici iuris itidem semestri praelegendis; pro musica professione quoad praxim et usum ecclesiasticum maxime tractanda; alias prout in instrumento ordinationis per Venerabilem Andream Chawłos, I. U. D. Posnaniensem, Varsaviensem Canonicum, praedicti fundatoris eo in negotio mandatarium anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo, die quinta mensis Septembris, Cracoviae in consessu Universitatis producto, ac ab utrinque recepto et acceptato, plenius descriptum et digestum est, sive postmodum pro conditione temporum aliarumve circumstantiarum pro iudico et arbitrio ipsorum Academicorum, tam in praesens, quam in futurum melius et utilius disponendum et ordinandum videbitur, Regia nostra authoritate et in subsidium executoriali potestate transfundimus, incorporamus, applicamus et adscribimus. Insuper vero et in supplementum eius fundationis tam pro augendis, in quantum mille octingenti non suffecerint, praedictorum lectorum stipendiis, quam pro transferendis in locum commodiorem humanioribus classibus, de quibus itidem praedicti fundatoris per supra dictum mandatarium et ipsam Universitatem inita compositio plenius enarrat, iuxta modum et conditiones ibidem praescriptas, ex relicto praedicti testatoris peculio eidem Academiae summam principalem viginti millium florenorum polonicalium pro comparando anno censu, vel in bonis fructificantibus collocandam, realiter et in effectu numerari mandavimus ita, ut tota et integra summa in eam fundationem et lecturarum praedictarum erectionem liberalitate praedicti testatoris collata quinquaginta millium florenorum polonicalium summam constituat, neque in alium unquam usum, nobis ac successoribus nostris inconsultis quocunque tempore aut praetextu converti vel diminui valeat. Cupimus namque et omnino habere volumus, ne quidquam vel nostra, vel dictae Universitatis ex parte, laudabili praedicti fundatoris intentioni, dispositioni, ordinationi, decedat; et si quidpiam forte in praemissis defuerit, de benignitate et authoritate nostra regia motuque proprio supplemus, confirmamus, roboramus, ratificamus, nec

non regiae nostrae succesorumque nostrorum tuitioni, probationi, defensioni, subiicimus et reservamus, perpetuaeque et inviolabilis firmitatis robore adstringimus, ac in comitiis futuris, vel in quibus id commodius expediri poterit, apud Ordines Regni authoritatem nostram regiam interposituros nos pollicemur, ut publico omnium Statuum et Ordinum consensu tam utilis reipublicae et necessaria fundatio publica lege sanciatur et confirmetur. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo Regni communiri mandavimus. Datum Varsaviae die VI mensis Maii, anno Domini MDCXXX tertio, regnorum nostrorum Poloniae et Sveciae primo anno. Vladislaus Rex (L. S), Paulus Kołudzki, Secretarius Regiae Maiestatis.

MSAUJ. Conclusiones Collegii Maioris ab anno 1734 ad 1776. N. 66, p. 527—534.

XVII.

Ordinatio fundationis Vladislavianae.

Ordinatio trium millium et ducentorum florenorum polonicalium Vladislavianae fundationis partim a summa capitali triginta millium florenorum polonicalium per Perillustrem olim Fundatorem anno Domini 1630 in bonis oppidi Izbica cum attinentiis per sex procento prout in Actis Curiae Regiae Varsaviensis Sabbato ante festum S. Aegidii Abbatis locata ibidemque haerente; partim a summa capitali viginti millium florenorum polonicalium per Universitatem Anno Dni. 1633 (coram Actis Castrensibus Cracoviensibus Sabbato post festum S. Mathaei Apostoli proximo per septem procento) originaliter in bonis Korabniki cum attinentiis locata, unde in bona Krzelow, deinde in bona Karsnica, postea in bona Wilkowice et Rudno ac tandem in bona Swierczkow et Chyczow anno Dni. 1715 feria secunda post Ramis Palmarum proxima prout in Actis Castrensibus Cracoviensibus translata ibidemque haerente provenientium, in salaria certarum lecturarum infra specificatarum et alios usus iuxta dispositionem pientissimi Fundatoris et eiusdem ultimae voluntatis Fidelissimi Executoris, Perillustris olim Ioannis Raciborski, Decani Varsaviensis, Canonici Pułtoviensis etc. convertendorum, per quem ex mente Fundatoris anno circiter 1632 eiusdem fundationis distribuendae planta infra specificata ad Universitatem est transmissa prout ex reformatione prioris inscriptionis per Magnificum Lendzki coram Actis itidem Varsaviensibus anno Dni. 1633 facta, nec non inscriptione summae posterioris ut infra effectuata ac denique ex conclusione Venerabilis Communitatis Collegii Maioris anno Dni. 1636, die secunda Junii de censu ducentorum florenorum Collegium Maius ac de aliis censibus, si qui in

domunculis lapideis e regione templi S. Annae pro classibus de novo protunc erigendis per Collegium Majus cessis antiquitus fuerint fundati, ex fundatione Vladislaviana in bonis Korabniki haerente per Procuratorem Universitatis pro tempore existentem providendo sive providendis lata dicitur. Est antem planta ordinationis praedictae tenoris ut sequitur eiusmodi.

Pro primo Cursista	400	flor.
Pro secundo Cursista	400	„
Pro Historico annuo et Chronographo .	200	„
Pro Casista	200	„
Pro Geometro, Geographo et Fortificatore	300	„
Pro Instituista Canonico	200	„
Pro Instituista Civili	200	„
Pro Musicae exercitio	50	„
Provisori lecturarum	100	„
Bursistis Culmensibus N. 6	300	„
Pro augendo stipendio tribus Classicis.	100	„
Pro Missa annua feriali tantum . . .	100	„
Pro lignis in Classibus	50	„

Pro calculatoribus et revisoribus lecturarum cuiusque professionis 6 aut 7 fl.

Pro reparatione Classium transportatarum vel censu aequivalenti reddendo Academiae aliisque occurentibus, quod restat.

Quae quidem praedictae ordinationis planta praemissa, quamvis non in originali ad praesens reperta producatur vera tamen esse censenda est quoniam variis in locis apud varios Antiquitatum Conservatores quamvis difformibus antiquis characteribus conformiter idem tamen de verbo ad verbum enuntiare est adinventa. Nec obstat, quod maior summa in bonis oppidi Izbica, quam triginta millium reperiatur. Non obstat, inquam, quia summa trium millium trecentorum triginta trium florenorum grossorum decem est per Perillustrem olim Ioannem Raciborski supra specificatum pro Borcana locata in praedictis bonis, prout videre est Libro Borcanarum fol. 63 tit. Raciboriana secunda summa capitalis etc. Haec summa per Generosum Ioannem a Łowczek Łowicki, Castellanum Inovladislaviensem Actis Castrensibus Varsaviensibus feria secunda ante festum SS. Viti et Modesti Martyrum anno Dni. 1633 inscripta. Census ab illa est florenorum ducentorum.

MS. A. U. J. Metrica Novodvorsciana. N. 111, p. 169.

XVIII.

Anno Dni. 1636, die 2. Junii, conclusum est in Convocatione ex unanimi consensu duas lapideas, dictas Stęzicianas, e regione templi S. Annae sitas, concedendas esse pro classibus de novo erigendis ea conditione, ut census consvetus, hoc est, V. Communitati Maioris Collegii floren. ducentorum annuatim ex fundatione Vladislaviana provideatur ex bonis Korabniki, quos dabit Dnus. Procurator Universitatis protunc existens etsi qui sunt alii census antiquitus in his lapideis fundati.

MS. A. U. J. Conclusionum Collegii Maioris lib. ab anno 1592—1681. N. 64, p. 107.

XIX.

Anno Dni. 1638, die vero 21. Aprilis, facta est ratio per Adm. Rndum. Dnum. Albertum Borovium S. Theol. Doctorem et Professorem, S. Floriani Custodem, Universitatis Procuratorem et interim Rectorem pro anno 1637. Qui quidem Adm. Rndus. D. Procurator in perceptis ostendit 12417 florenos 1. gr. 1. tern. excepta Vladislaviana pecunia. In expositis autem ostendit 8312 flor. 10 gr. 5 tern. Quibus deductis tanquam summa minore a perceptis tanquam summa maiore manent penes Adm. Rndum. D. Procuratorem floreni 4104 gros. 20 sol. 1. salva recollectione A. Rndi. Dni. Procuratoris. Quae quidem ratio auscultata approbata est per Rndos. Clar. ac Vener. D. Consiliarios Universitatis. fundationis autem Vladislavianae ab Illmo. Dno. Castellano Inovloclaviensi, item ex Korabniki et Ilkowice in perceptis idem A. R. D. Procurator ostendit 3522 flor. 20 gros. In expositis autem pro Dnis. Professoribus et pro communitalibus aliisque necessitatibus ostendit 1546 flor. 12 gr. Quibus deductis tanquam minore summa a maiore restant penes A. R. D. Procuratorem 1976 flor. 8 gr. Ex qua summa detractis pro audientibus rationem flor. 10, pro bedellis gr. 8., qui additi sunt priori salarium audientium rationem. Restant itaque penes A. R. D. Procuratorem 1966 flor. Quae resta dictae pecuniae cum aliis summis conversa est pro muratore novarum classium dicto Laitner et pro aliis necessitatibus ad easdem classes pertinentibus.

Anno Dni. 1639 die 18. Aprilis. Collectis tam perceptis quam expensis Vladislavianis pecuniis hoc triennio supputatum est tam ex resta anni praeteriti in ratione scripta superfuisse pecuniae flor. 1966, ex perceptis vero anni praeteriti immo dictae collectam esse summam florenorum 3900. Ab Adm. Rndo. Dno. Jacobo Naimanovicz, Can. Crac. datos fuisse floren. 1000, ex zuppis vero Vielicensibus ex pecunia ab Ill. Rege

donata flor. 2500. Quae summae in unum collectae faciunt summam generalem flor. 9366, id est novem millia trecenti sexaginta sex flor. Ex qua summa generali accepit D. Joannes Laitner, murator classium, civis Casimiriensis flor. 9000 hoc est novem millia, non computando mille flor. quos idem Laitner accepit ab Adm. Rndo. Dno. Opatovio. Deductis itaque 9000 a summa principali restant pecuniae Vladislavianae flor. 366. Ex quibus solutum Universitati ratione domus Goła et V. Communitati Collegii Maioris ratione Stęzycianae et pro roboribus ad novas classes et Sacerdoti a Missis studiosorum audientibus, D. Procuratori, bedellis, ut patet in expositis sub titulo Vladislaviana. Quae exposita in summam collecta facit flor. 887, a qua summa expositorum tanquam maiore deducta summa restae tanquam minore debet Vladislaviana Universitati florenos 521 gros. 12.

MS. A. U. J. Rationum Universitatis lib. ab anno 1625—1677. N. 37, p. 216. 239.

XX.

Translatio scholarum Nowodworscianarum.

Anno 1643, die 2. Junii translatio studiorum privatorum ex scholis antiquis pone Contubernium Philosophorum sitis ad novas scholas D. Annae eodem spectantes est facta. In Oratorio Pietatis Academico Christophorus Sapelius, M. D. Canonicus Crac. assistentibus Ecclesiae Cathedr. chorialibus Missam de S. Spiritu cantavit. Aderant praesentes Illmi. et Rmi. Dni. Petrus Gembicki Cracoviensis et Andreas Gembicki Luceoriensis, Episcopi, fratres germani et magni Academiae fautores, Thomas Oborski, Episcopus Leodicensis, sufraganeus, Nicolaus Oborski, Canonici Albertus Koryciński, Albertus Serebriski, Samuel Płaza, Canonici Cracov., Patrum Bernardinorum Provincialis, Priores Ordinum et Gvardiani quam plurimi, Stephanus Koryciński et Proconsul et Senatus Cracov., Doctores omnium facultatum, Nobiles praeter numerosam iuventutem academicam, quae ad sollemnitatem huius diei frequentissime confluxerat caeterique nobilissimi hospites. Marcus Sobieski, Palatinides Russiae, Capitaneus Javoroviensis oratione magnifica S. Vladislao IV, Regi Poloniae invictissimo gratias licet absenti egit amplissimas. Eiusdem frater germanus Joannes, natu minor, gratias hospitibus egit commodissime. Hic actus duravit horis fere tribus. Post meridiem singulae scholae scilicet Grammatica, Poetica, Rhetorica, Dialectica acceptis suis divorum tutelarium imaginibus, quas in scholis habebant ad parietem affixas, sigillatim in morem Supplicationum cum cantu solenni funalibus

accensis cum suis praeceptoribus et Provisore tunc Jacobo Vitellio ad novas scholas commeabant.

MS. A. B. J. N. 226. Annalium Almae Academiae Cracov. centuria I—IV authore M. Martino Radyminski, Collegii Maioris Professore cent. IV, p. 442.

XXI.

Oratio gratiarum actoria Serenissimo et Invictissimo Dno, D. Vladislao IV. Poloniae et Sveciae Regi, etc. etc. pro Collegio Vladislaviano regaliter studiosae nobilitati in Academia Crac. recens extructo, habita in Collegio Vladislaviano frequentissimo auditorio, in praesentia Illustrissimorum et Reverendissimorum Antistitum Illustrissimi Dni D. Petri Gembicki, Episcopi Crac. et Acad. Crac. Cancellarii, et Illustris. D. Andreae Gembicki, Luceorien. Episc. et Amplissimi Capituli Crac. ab Illustri et heroica indole iuvene, D. Marco Sobieski, palatinida Russiae, in Academia Cracovien. Eloquentiae et Philosophiae Studioso, anno Domini 1643 die 2. Jun. (Cracoviae, in Offic: Christophori Schedelii, S. R. M. Typ.).

Recens hoc et omni aevo memorabile Regis Serenissimi in literas nostras beneficium Illr. et Rndmi. Antistites Perillres, Adm. Rndi. et Nobilissimi Auditores; recens hoc, inquam et omni aevo memorabile Regis Sereniss. in literas nostras beneficium, non sinit nos esse taciturnos. Quin acriter excitat, ut in praesentia Illustr. Celsit. Utriusque (quae Regium affectum et animum in nos repraesentat) Sacr. Maiestati Regiae (tametsi praesentem non habeamus, sed beneficium recens, et augustum intuemur) excitat inquam, ut in praesentia Illustr. Celsitud. V. quam huic operi faciundo favisse, et apud S. R. M. commendavisse scimus, S. R. Maiestati gratias habeamus, cuius si Maiestatem coram intueremur tali uteremur dictione.

Si pro vestris immortalibus beneficiis S. R. Maiestas in Acad. Cracovien. eiusque Alumnos parum cumulate gratias egero, quaeso abtestorque Serenissimam Vestram Maiestatem, ne meae in dicendo imbecillitati, quam suorum magnitudini beneficiorum, id potius tribuendum putet. Sunt enim tanta in Academiam istam a Vestra Maiestate profecta beneficentiae singularis argumenta, ut ea, si non percensere tantum dicendo, sed etiam vel comprehendere cogitando, me posse putem, amens sim omnino. Parum Academiae isti fuisset, se iactare filiam Magni Vladislai Jagellonis suaque ab illo sibi collata insignia, praerogativas, iura, atque eius adhuc spirantes in parentibus suis vultus intueri, et ostentare, nisi Maiestas V. iam praecipitantem, non sua culpa, sed humana prudentia salutari dextera defenderet ab excidio, et prohiberet.

Idcirco non sine Divina ordinatione Serenissima Vestra Maiestas huic regno consentientibus populorum votis, data, ut esset, quae memoriam et beneficam in literas, Sanctissimorum Atavorum suorum voluntatem, conservaret et tueretur. Parum erat a Casimiro Secundo, Academiam gloriose cogitari, et inchoari, parum inchoatam instanter a Serrenissima Reginali Maiestate Hedvigi, etiam clenodio regali ad impensas designato promoveri insuper non multum intererat a Serenissimo Vladislao Jagellone inchoatum opus, gloriose perfici; nisi esset, qui a temporis et fortunae variantis iniuria, defenderet et conservaret. Haec Serenissima Regia Maiestas V. Gymnasio Cracoviensi praestitit; ut posset Academia Cracovien. merito illud dicere, quod aliquando ex gravi fortuna, quasi naufragio ereptus, et regaliter erectus, quispiam dixit „Perieramus nisi prope perissemus.“ Cum vero ad vetusta et penitus in animis Academiae huius insita beneficia, recentibus Maiestas Vestra, eandem Universitatem, non desinit prosequi et ornare beneficiis, atque hoc ipsum Gymnasio Vladislaviano, regali subsidio extructo testatur, quibus studiis qua pietate regiam istam in literas prosequemur benignitatem? Parietes medius fidius huius novi Gymnasii Tuae Maiestati gratias agere videntur, quod in his Maiestat: Vestrae reluceat in literas beneficentia, in Vladislavium, olim praeceptorem suum pietas, cuius extremam voluntatem etiam regalibus impensis huic aedificio extruendo imperatis, sancte custoditam et expressam esse voluisti; sed quid alienas impensas dico? V. Maiestat: fuerunt, quaecunque fuissent universae. Quidquid enim A. R. Gabriel Vladislavius habere potuit, Regales fortunae erant, in eum munifice collatae: eius non tenues census Maiestatis Vestrae liberalitate creverunt. Quos ille quidem non aliis usibus, non suis aut suorum amplificandis latifundiis, sed literis, tam humanioribus ornandis, quam severioribus philosophicis liberalius iuvandis, ut regius praeceptor insumpsit et effudit. Non raro ille sermone iactabat usitato, se non alibi quam in Academia, praecipue in hoc recenti aedificio et nomen et fortunas, et si quae haberet a Maiestate V. labore et meritis suis quaesita insignia, ac nobilitates, insuper omne suumque, ut ille dicebat (si quando urbanus esse vellet et facetus) Vladislavstvo defigere et collocare velle.

Quapropter non possum meminisse aliter A. R. Gabrielis Vladislavii quin primum Maiest. V. meminerimus: Non enim poterat dicere quicquam suum Vladislavius quod non esset a Maiestate V. in eum profectum, a quo et nomen, et fortunam, et honorem, et splendorem in ecclesia, et apud omnes aestimationem honorificam accepisset. Vestra itaque Maiestas hoc Gymnasium tam augustum extrui fecit, et novis impensis ex Salinis Wielicen: imperatis, et veteribus facultatibus Vla-

dislavio collatis, ut haberet quo tantum opus meditaretur. Nisi enim Maiestas V. fuisset, quis unquam, aut qualis Vladislavius extitisset.?

Permittes igitur Serenissime Rex, ut paucis de mirifica Maiest. V. in Acad. Crac. et literas voluntate dicam. Felicitatis enim publicae est, Principem non alienum esse a Sapientia et Musis. Implevit Maiestas V. perfectissime Principis Optimi et Patris Patriae numeros: in se uno absolutissimum bene regendi expressit exemplar. Ut enim Principis boni est, non solum bellorum, sed etiam pacis artes nosse; et utrumque tempus, ad salutem communem suorum ordinare subditorum: ita Maiestas Vestra post celebres triumphos, post laureas victrices, hostibus subactis gloriose comparatas, etiam laudatissima in Musas benignitate, nomen suum apud posteros voluit propagari. Incredibilia sunt illa, et prope Divina, quae tot bellis felicissime a Maiestate Vestra brevi tempore confectis gesta sunt. Sed quae pro iuvandis et ornandis scholis, praestita sunt immortalia habentur. Namque de bellicis laudibus solent non pauci aliquid interdum detrahere, illasque cum militibus communicare, ne propriae Imperatorum videantur: quidquid autem pro dignitate literarum effectum est liberaliter, illud immortale, nullis obnoxium casibus, neque invidiosae temporis expositum oblivioni. Praeclare quidam princeps inter imaginum symbola suarum, librum et gladium iussit depingi: cum lemmate et inscriptione tali: Hic regit, ille tuetur. Quasi librum unde scientia petitur, regendis sapienter populis, gladium autem fortiter tuendis designaret. Maiestatis Vestrae ad vetusta Sanctissimorum Atavorum insignia hoc domesticum est, hoc Vladislavianum et Jagellonianum est, regendi prudenter et tuendi subditos suos feliciter munus. Non aliter Atavus Tuus Serenissimus Vladislaus Jagello in literas fuit, quando in gravissimo bello perdomandis hostibus acriter instaret, non tamen literarum et Minervae oblitus est: Sed dum altera prope porta hostis in Rempublicam irrumperet, ille altera bonas literas, primosque in hoc Gymnasium Doctores induceret, ut eo ipso tempore et ex hostium opressa audacia, et immani barbarie triumpharet.

An non persimile Maiestatis vestrae factum? Cum etiam inter annorum bellicos tumultus, inter clangores tubarum, regalis in Academiam istam favoris, Maiestati Vestrae memoria non subducta, sed invenit sapientissime modum, quo eandem dexteram, et hostibus formidandam, et literis sublevandis ac tuendis ostenderet clementem. Pace vero reddita et compositis regni periculis, cum amaenum M. V. excitat literis politioribus domicilium, satis prolixe testatur, sibi non sagum magis quam togam, non plus Gradivum armatum, quam Minervam, pacatam, cordi esse oportere. Quapropter inhumanum et barbarum esset in hoc augusto Gymnasio de Maiestatis Vestrae beneficentia in literas conticescere, a qua lucem et spiritum, sedem et domicilium, in quo subsistant

honorifice acceperunt, quo facto Maiestas Vestra ostendit, luce palam, pulchram esse togae et sagi, armorum et literarum consociationem. Neque minoris esse oportere apud Principes belli studia, quam pacis ornamenta. Et tametsi aedificium hoc plurimum commendationis ex se ipso promeretur, ut pote ambitiosum structura, visendum peristyliis, eius tamen pretium amplius Maiestate Vestra commendatur, minusque est, quod ars ei, aut loci contulit conspectus, quam quod S. M. Regiae, in eo relucet affectus; ut ipsa haec domus Musarum non sic rutilat splendore suo, quam animo Regio: Animo cui hoc beneficium in literas placuit, cui innata est, semper benefica in hanc Universitatem voluntas. Legimus de romano aliquando Imperatore Fabio, qui aedem Musarum ex fano Herculis censoriâ pecunia refecit, non ideo solum quod literis et amicitia, summi poetae Ennii duceretur, sed quod in Graecia cum esset imperator, acceperat Herculem Musagetem esse, hoc est comitem ducemque Musarum, quia mutuis opibus et praemiis iuvari ornarique deberent, Musarum quies defensione Herculis conservari, et virtus Herculis canora Musarum voce praedicari et celebrari. Talem se Maiestas vestra huic praestitit Academiae: et salutariter erigendo prope collapsam, et erectam regaliter munifice exornando. Non paucos equidem nec illiberales, haec, quae fluxerunt ab Academia instituta saecula nobis produxerunt Mecaenates, sed haec aetas melior benigniori fato Serenissimam Maiestatem Vestram nobis et literis nostris benignissimum sydus produxit, quae novo more, raro exemplo, inusitato genere liberalitatis, literas nostras excitatas, ornatas, et amplificatas esse vellet. Recognoscit non ingrato Academia animo, liberalissimorum Maecenatum in nos voluntatis significationem, sive publicum sive privatum studium spectes, sive Latinas, Graecas, et Haebreas literas, quarum cultus et propagationes, nihil aliud sunt, quam rarae in nos et inusitatae beneficentiae spirantia et recentia monimenta. Verum Maiestatis Vestrae in hanc Academiam affectus et beneficium, omne genus quorumvis in nos meritorum, non adaequavit solum, sed longe modo antecessit. Quapropter quam diu literae erunt, quam diu Musarum hoc domicilium stabit, tam diu Maiestas Vestra vivet, et quantum aliis operibus detractura sit vetustas, tantum isti addet ad gloriam. Celebrabitur haec Maiestatis Vestrae inusitata in scholas istas liberalitas, omnium admiratione, praedicatione, atque grata memoria, quod ad istum splendorem Maiestas Vestra literas revocarit. Difficile enim dictu est et prope erubescendum, quanto et quali in situ olim literae nostrae squallerent, non sua sed fortunae culpa: ad extremam partem urbis quo sentina civilis defluit abductae et retrusae, ut non solum oculi spectando dolerent, sed etiam sensus omnes, situm et faetorem exhorrescerent.

Nunc vero quanta et quam visenda, non solis tantum et caeli, sed etiam Serenissimae Vestrae liberalitatis lux nobis oboritur: quomodo omnes invitat et allicit sensus ut hoc exteriore cultu et structura magnifica, ad literas alacrius et fidelius tractandas, alliciat et invitet. Adrianus Imperator ut testis Spartianus, Alexandriae Musaeum, in quo iuventus ad necessarios Reipublicae usus educaretur, tam visendo et splendito cultu extruxit et magnifice exornavit, ut illud Timon, Musarum Calathum per iocum vocaret, ubi pretiosissimae aves nutrirentur.

Quid aliud dicam hoc Musaeum, quam Musarum ornatissimum Calathum, in quo flos Patriae, Reipublicae amaenum ver, honestius deponatur? in quo Maiestas Vestra animas pretiosas, usibus Reipublicae olim profuturas, cultius, commodius voluit educari. At quam non angusto, sed augusto in loco, aperto caelo, in publica ostentatione et in ipso urbis aditu, prope inter ipsos oculos civitatis, ad ipsa Annae Sanctae et Divi Cantii limina, ut vel ex ipso vicinorum aspectu Divorum, mature incipiat iuventus condiscere, a literis cultum Dei et Sanctorum, non esse secernendum. Hic maxime decuit iuvenilia exerceri ingenia, ubi tam sunt proxima literarum patrocinia, non iam Apollines ficti vel Thaliae aut Polyhymniae praesides literarum fabulosae; sed ipsi caelites, spectatores et auxiliatores scholastici laboris. Hic se Maiestatis Vestrae ostentabit liberalitas, et in omnium oculos incurret in literas pietas, cum sera posteritas loquetur a Vladislavio cogitatum, et feliciter fundatum a Vladislao IV. gloriose perfectum hoc ipsum literarum decus. In quo felicitas insignis Gabrieli Vladislavio contigit, quod per Maiestatem Vestram etiam nunc in ore hominum est, qui sibi educationem in Maiestate Vestra ita felicissime, etiam fato functus cessisse recognoscit.

Duos fuisse in rerum natura maximos reges, Graecus non nemo dixit, Alexandrum et Aristotelem, alterum bellicae rei, alterum sapientiae. Non confero singula singulis, nec mediocritatem Vladislavii cum Maiestatis Vestrae solio regali, sed vel in hoc felicem existimo Vladislavium, quod sicut Aristotelem Alexander, quem magnum accepit maiorem fecit, plus aliquid Maiestas Vestra praestitit, Vladislavium cum accepit parvum, magnum fecit, fortunis et honoribus auxit, et illustravit.

Nunc idcirco illius felicitatis est, regnantem habere, cius ab initio regalem indolem, regnis, voluntate Dei ordinatam, scientia Optimi instruebat. Illa autem Optimi et scientia, per quam Princeps regno quam optime prodesse vult. Loquentur ad seram posteritatem parietes isti, Maiestatis Vestrae beneficentiam in literas, nulla ingrata oblivio, tantam obscurabit pietatem. Proferet ad perpetuam hominum recordationem fama verum gestarum nuntia Vladislao Jagell. regnante bonas literas Cracoviam honorofice inductas et Quarto gloriose conservatas, liberalissime ornatas: ut laus nulla maiorum Maiestatis Vestrae videatur, quam

non maioribus et amplioribus meritis, in Patriam et Academiam, Maiestas Vestra auxerit et illustrarit.

Conabimur non solum laudatione, quae impar est tantae munificentiae, sed etiam pictis intra domesticos parietes argumentis, etiam statua erecta, istius beneficentiae memoriam conservare. Quod superest precamur a Deo Optimo, ut Maiestas Vestra, Patriae, Ecclesiae et Academiae, sine ulla valetudini soffensione diutissime vivat. Patriae quidem cui pacem gratissimam, cum vicina regna tumultibus tam diuturnis permisceantur, reddidit. Ecclesiae, cuius iura sanctissime vult esse custodita. Academiae, cuius antiqua Sanctissimorum Regum in nos beneficia, hoc recenti favore et aedificio, non adaequavit tantum, sed etiam superavit. Dixi.

Przedruk z broszury współczesnej.

XXII.

De statua Vladislai IV in Collegio Vladislaviano ponenda.

Anno 1644, commutatione aestiva, Rectore Vitellio, gratitudinis mnemosinon qualecunque posset erectum Vladislao IV, Recreatori suo Universitas Cracoviensis decrevit, statuam aeream in classibus novis ponere. Cuius rei autem artificem primarium Venetiis D. Clementem Molli literis ad perficiendum opus invitavit offerendo sumptus, modo ille quam posset diligentissime Principis faciem et habitum corporis in aes inducere curaret. Convenit ergo in hunc fere modum:

In nomine Domini Amen. Praesenti scriptura declaratur, qualiter M. D. Clemens Molli S. R. M. Poloniae et Sueciae statuarius ex aere ipsius S. R. M. simulacrum supra Vladislaviani Collegii ianuam Crac. collocandum ab Illribus Mgnficis et Excell. Dnis Rectoribus et supra dictis Academiae gubernatoribus faciendi curam accepit. Multitudine et latitudine iuxta proportionem mensurae a D. Sebastiano, architecto datae et in ovali forma papyri factae pro pretio trecentorum imperialum talerorum perfectum et Cracoviae directam supri dicti Molli mense Julii 1644. Ipsi antem Illres Magnifici supra dicti tantummodo numerabunt pecuniam et dabunt ad quem ordinem recipiendi pecuniam D. Molli faciet. In cuius rei fidem utraque pars subscripsit. Jacobus Vitellius Rector Ego Clemens Molli confirmo ut supra.

Verum acceptis centum imperialibus nescitur quo accidente rem non deduxit in opus.

MS. A. B. J. N. 226. Annalium Almae Acad. Cracov. Mart. Radymiński cent. IV, p. 443.

XXIII.

Ordinatio privatarum lectionum in Collegio Vladislaviano studii generalis Almae Universitatis Cracoviensis pro ineunte commutatione aestiva, anno post natum Christum 1774, praemissa invocatione Sanctissimi Spiritus per solenne Missae sacrificium ac ibidem perorante Illri. ac Magnifico Dno. D. Ludovico de Husiatyn Kalinowski, filio Capitanei Leloviensis, Eloquentiae auditore per professores Nowodworscianos innovato studio manutenenda.

I. In schola Grammatica, cui praeficiuntur M. Mathias Brachucki et M. Adalbertus Sokołowski.

Hora 6ta exercitium breve per regulas syntaxeos, deinde examen memoriae cum explicatione praeteritarum lectionum serio fiet.

Hora 7ma. Publii Virgilii Maronis liber I. Georgicorum cum reductione ad ordinem grammaticum et prosodiam explicabitur.

Hora 8va. Marci Tullii Ciceronis Epistolarum liber I. ad Familiares cum reductione ad ordinem grammaticum, etymologiam et regulas syntaxeos explicabitur.

Hora 9na. propter meliorem captum explicatio eorum, quae difficiliora in grammatica occurrere possunt, dictabitur. Repetitio fiet quo ad omnes grammaticae partes, tum styli e domo allati revisio et reductio tam in syntaxi quam in ortographia.

Hora 1ma. pomeridiana examen memoriae, absentiarum et lectionis praeteritae una cum eiusdem explicatione fiet, tum exercitii matutini revisio et reductio ad ethymologiam et syntaxim.

Hora 2da. Publii Quidii Nasonis liber I. Tristium cum reductione ad ordinem grammaticum, ethymologiam, syntaxim et prosodiam explicabitur.

Hora 3cia praemissa styli domestici correctione vulgaris arithmeticae species demonstrabuntur.

Hora 4ta. feria 2da. Iustini liber IIdus. cum reductione ad ordinem grammaticum, etymologiam et syntaxim explicabitur, tum proponentur modi loquendi pura latinitate.

Feria 4ta. et 6ta Fabulae Aesopi, doctrina Calendarum explicabuntur, atque characteres formabuntur. Tandem stylus brevis componendus dictabitur.

Sabbato.

Horis matutinis profectus hebdomadarii examen, quo ad lectiones et revisio diligentiarum et correctio ortographiae tum latinae quam polonicae per utrumque professorem fiet.

Horis pomeridianis praemisso memoriae examine ex lectionibus et Catechismo, idem Catechismus Canisii explicabitur, praeterea doctrina catechistica de primis fidei rudimentis per quaesita firmabitur et examinabitur. Tandem styli correctio dictabitur, ad componendum vero pro die Dominico et pro aliis diebus festis stylus domum dabitur.

Diebus recreationum hora prima pomeridiana rudimenta linguarum hebraicae et graecae per V. Procopium Pawłowicz secundae laureae Candidatum docebuntur.

II. In schola poetica, cui praeficiuntur M. Andreas Cyankiewicz et M. Josephus Muszyński.

Hora 7ma. singulis diebus praeter diem Sabbati sensu elevatiore et maturiore polonicae latinaeque dissertationes complexae politicam, geographiam, carmina in vario genere, narrationesque poeticae, admistis interdum brevissimis in politica materia epistolis, tum apophtegmatis non disparibus, alternatim ita tradentur, ut linguae utriusque par atque mutuum exercitium habeatur. Item examen memoriae et absentiarum a schola seria fiet.

Hora 8va. liber Aeneidos Imus. Virgilii cum annotationibus mythologicis, phrasi latina et polonica reductione ad prosodiam, sensusque tropologicus ad imitationem eiusdem in carminibus servandus explicabitur.

Hora 9na. post examen memoriae Horatii Flacci liber I. Carminum cum reductione ad syntaxim et prosodiam, annotationibusque historiarum, poeticarum et sententiarum, tum sensus tropologici exponetur. Tandem ars poetica dictabitur.

Hora 2da. examen memoriae cum repetitione styli matutini et reductione ad ethymologiam et syntaxim, tropis etiam vel figuris venustioribus indicatis fiet.

Hora 3cia. post explicationem Claudiani ad phrases latinas et polonicas, reductionem ad prosodiam, sensus tropologici explanationem, dubiorum solutio, ex prosodia peragetur.

Hora 4ta. feria 2da. Arithmetica quo ad sublimiores species et historia alternatim dictabuntur et explicabuntur.

Feria 4ta. et 6ta. carmina varii generis utroque idiomate ad componendum dabuntur.

Sabbato.

Horis matutinis examen profectus hebdomadarii quoadortographiam polonicam et latinam, item repetitio regularis et figuratae syntaxeos tum reductio prosodiae una cum examine diligentiarnm peragetur.

Horis pomeridianis examen memoriae et Catechismi, qui de praeceptis Decalogi suppeditabit doctrinam, tractabitur ex praeterita lectione

quo ad sensum. Tum materia pro carminibus domi conficiendis proponetur.

Deinde exemplum alicuius fabulae per suos modos latino et patrio carmine compositae serio instituetur.

III. In schola Rhetorica, cui praeficitur M. Vincentius Smaczninski.

Hora 8va uti et aliis diebus examen memoriae ex rhetorica more inferiorum scholarum cum explicatione eiusdem rhetoricae per exempla et praxes secundum eius pracepta fiet.

Hora 9na explicatio Ciceronianae Orationis pro domo sua ad Pontifices, quo ad phrases, elegantiam, dignitatem et compositionem peragetur, eiusdemque explicationis imitatio cum modis exercitationis e domo adferenda examinabitur atque resolutiones argumentorum eiusdem orationis dictabuntur.

Hora 3tia post examen memoriae et explicationem rethoricae alternatim Geographia typis vulgata explicabitur et Historia Asiae dictabitur.

Hora 4ta feria 2da post explicationem ac demonstrationem geographiae aut examen historiae per quaesita, quo ad sensum utraque pertractabitur. Publicum vero exercitium ad finem commutationis ex eadem Geographia et Historia peragetur.

Feria 4ta et 6ta post examen memoriae ut superius et explicationem libri II Marci Annaei Lucani Pharsaliae quo ad frasim, tropos, figuras stylus, extemporaneus interpolatim per genera dicendi et locos, idiomate latino et polonico componetur.

Sabbato.

Hora 8va examen memoriae more inferiorum scholarum ex lectionibus totius hebdomadis, revisione diligentiae et exercitio perorationis Ciceronianae aut alterius styli instituetur.

Hora 9na corrigetur stylus hebdomadarius.

Hora 3tia dispositio oratoria styli hebdomadarii domum accipienda ad imitationem Ciceronis dabitur et impetus oratorii ex circumstantiis temporum e domo adferendi assignabuntur.

Diebus vero pervigiliorum Catechismus de virtutibus theologicis, praemisso examine quo ad sensum et explicatione praeteritae lectionis ex eodem dictabitur.

IV. In schola Dialectica, cui praesidebit M. Bonifacius Garycki, Contubernii Geloniani Senior.

Hora 8va in medio horologio feria 2da uti et aliis diebus examen memoriae ex praeterita lectione Dialecticae typis impressae cum expli-

cationibus Orationis Ciceronianae pro domo suo ad Pontifices cum imitatione explicatae periodi, serio instituetur.

Hora 9na Eadem Dialectica explicabitur non intermissis aliis praeceptis proponendis et dubiis ad faciliorem profectum conducentibus atque Historia Sacra Veteris Testamenti compendiose collecta tradetur.

Hora 3tia feria 2da et aliis diebus post examen rhetoricae una cum explicatione et adductis exemplis ad imitationem Orationis Ciceronianae iam alias mane explicatae, Computus Ecclesiasticus dictabitur.

Hora 4ta feria 2da post explicationem Computi Ecclesiastici, examen Historiae quo ad sensum diligenter absolvetur. Publicum vero exercitium ex Computo Ecclesiastico ad finem commutationis instituetur. Jam vero quartis et sextis feriis stylus oratorius per varia argumentorum genera ac praecipue per chriam componetur alternatim latino et polonico idiomate.

Sabbato.

Hora 8va examen lectionum totius hebdomadis.

Hora 9na styli hebdomadarii eorrectio fiet.

Hora 3tia dispositio oratoria styli hebdomadarii domum accipienda ad imitationem Ciceronis dabitur.

Diebus vero pervigiliorum et Sabbato Catechismus de obligationibus certorum statuum dictabitur cum examine praeteritae lectionis ex eodem Catechismo.

Observanda in omnibus scholis.

1. Singulis diebus, hora una ante et post meridiem explicationem lectionis procedat invocatio Spiritus S. cum Litaniis de B. V. Maria, diligens examen memoriae, una cum styli extemporanei bravissimi, mane scriptione, a prandiis correctione et cum absentiarum inquisitione.

2. Periphrasis sit culta, elaborata, pure oratoria et ad captum discipulorum accomodata.

3. Praecepta cuiusque artis tradantur et explicentur, ut statim eorumdem usus per exempla, qualia ars ipsa postulare videbitur, discentibus innotescat: facta syllogistica, ubi opus, subsumptione.

4. Diligentiarum libelli et lectiones omnes, ut quam pulcherrime (quantum fieri poterit) scribantur, diligenter per eos, quorum interest, curetur.

5. Linguae latinae usum assiduum et rectam vocum iuxta rationem accentus pronuntiationem unusquisque habeat diligentissime commendatam, similiter ortographiam et Calendarum notitiam.

6. Graecae et hebraicae linguae literas nosse, easdem efferre et scribere, tum quoque voces inflectere et cum aliis recte coniungere, ut pulcherrimum, ita maxime utile et necessarium existimetur.

7. Diebus Sabbativis mane de uniuscuiusque ingenio, labore, diligentia, profectu, frequentia, modestia, pietate et moribus testimonium audiatur, statim aliqua subiungatur admonitio. In superioribus vero scholis etiam declamationes alternatim fiant. A prandiis Catechismus, item Arithmetica, quae etiam ante festos dies diligenter inculcetur Tyronibus.

8. Stylus, qui est optimus magister loquendi et dicendi, in schola Grammatica et Poetica singulis diebus, in Rethorica autem et Dialectica iuxta Aphtonii Progymnasma pro tota hebdomade assignetur. Porro themata maxime ex Historiis Polonorum petantur. Feria 4ta et 6ta in omnibus scholis ultima hora extemporaneo exercitio tribuatur.

9. Quaelibet lectio ex Cicerone, poeta et historico (correctio ab initio typographiae erroribus), per partes et praecepta artis, quae illi scholae maxime propria, nempe in schola Gramatices ad etymologiam et syntaxim, in Poeseos ad syntaxim et prosodiam, in Rhetorices ad tropos, figuras, periodos etc., in Dialectices ad praedicabilia, praedicamenta, enuntiationes, locos dialecticos, item ad tropos et figuras etc. fiet, cureturque sedulo, ut per regulam veram, quaevis talis reductio semper confirmetur artificiose.

10. Singulis diebus post finitas lectiones matutinas, omnes et singuli intersint Sacrae Missae officio non efugiendo ex scholis, sed recta ad Oratorium eundo, studiorum suorum labores Maiestati Divinae offerendo, ut ad felicem progrediantur finem.

11. Diebus Dominicis et singulis festis una cum Professoribus mane descendant ad suum pietatis Oratorium ibidemque Officium B. M. V. pie, attende, ordine disposito, sine praecipitantia alternatim decantabunt, persistendo ad finem, nec non etiam contioni in ecclesia Sanctae Annae aderunt. Pomeridiana vero hora prima, Catechismo in ecclesia Divae Annae intererunt.

12. Honostissimam conversationem, summam ubique modestiam, suorum superiorum observantiam, piam Sanctorum Patronorum venerationem, honorem et cultum Dei assiduum, prae oculis habentes continuam divinae praesentiae memoriam, promptam ad recitandum semper Beatae Mariae Virginis Officium voluntatem, frequentem Confessionis et Communionis usum, quolibet mense, omnium denique studiorum et actionum ad Deum quotidianam directionem, ut ceu firmissima omnium superius commemoratorum iaciat quisque fundamenta, diligentissime provideatur.

Przedruk z broszury współczesnej.

XXIV.

Declamationes et repraesentationes.

A. 1617. representatae sunt Eclogae Pastorales authore M. Vitellio Poetices Professore. Quas eclogas praecesserat oratio de S. Cantio cum versibus liricis et affixionibus publicis in aede S. Annae authore M. Laurentio Smieszkowicz.

A. 1618. Professores ultra declamationes in singulis scholis habitas repraesentarunt dialogum Acolasti seu dissoluti filii aulam spirantis in Contubernio Pauperum, pro cuius apparatu et musicis expositi 2 fl. — authore M. Vitellio Poetices Professore. Ipsis diebus Resurectionis Dominicae declamatio fuit instituta in Contubernio Hierusalem de redivivo Christo cum carminibus authore M. Laurentio Smieszkowicz. In fine Commutationis hiemalis representata tragoedia Thyestes ex Seneca authore M. Vitellio, in Contubernio Hierusalem, in magno concursu diversi status hominum, pro cuius apparatu expositi sunt 2 fl. — Die S. Georgii representati „Peregrini“ in Emaus. Sub hoc tempus dierum Canicularium exhibita est Mostellaria Plauti cum intermediis versorum (sic) polonico idiomate et Avari cum mendicantibus stipendium rogantibus authore Professore Poetices Jacobo Vitellio, cui pro cantoribus 1 fl. — Die vero Decollationis S. Joannis Baptistae tragoedia Buchanani de S. Joanne decollato cum intermedio Pastorum et Satyra in mores scholarium invehendos authore M. Andrea Proga.

A. 1619. Pro cantoribus tempore declamationis ex schola Poetica authore M. Vitellio facta de Passione D. N. J. Chr. 1 fl. 10 gr. — Dialogus de Gallorum querella contra Gallinas exhibitus authore M. Rozemberski. Die S. Martini declamationes in laudem O. S. ex schola Poetica per M. Jaskrowic institutae cum intermedio Animae paenitentis.

A. 1629. Declamationes in Quadragesima de laudibus ieiunii et de Resurrectione Salvatoris nostri.

A. 1625. Polidorus Prodigus representatus.

A. 1626. Joannes Rożycki, Professor Dialectices, de festo S. Joannis Baptistae declamationem versu et oratione instituit et actus quosdam lugubres decollationem representantos induxit. Ante hunc actum pro festo Paschatis V. D. Abraamowic de schola Poeseos Professor, qui postea ad instituendum filium Illmi. Dni. Koniecpolski, ducis exercituum fuit vocatus, exhibuit

de Chri. Dni. resurectione gloriosa, declamationem; V. D. Albertus Samborski ex Seneca Tragico Hipolitum induxit; V. D. Mathias Crasnicius Natalem Dni. nri. Jesu Christi exornavit et carminum et orationis declamatione et personarum exhibitione; V. D. Baltazar Karyński Parentum indulgentiam filiis perniciosam declaravit productis aliquot actibus. Praeter scenae ornatum personas ad vivum exhibuit multis iucundioribus dialogis mistis, nam dies Bacchanalium erant.

A. 1627. D. Professores praeter institutionem in scholis susceptam quo solum specimina exhibuerunt. Pro festo Paschatis de Resurectione et de Natali D. N. J. Christi D. Baltasar Karyński declamationem vario genere carminis exhibuit. In studii innovatione D. M. Mychoncowicz oratione et carmine ex sua schola inductis personis iuventutem scholarum ad studia serio tractanda cohortatus est.

A. 1628. Professores ob quasdam certas causas ab exhibendis speciminibus abstinuerunt. V. D. Rachtamovic diem Natalis Salvatoris Nri. Octaviani tragoedia exornavit.

A. 1631. Hoc anno Professores ultra munus suae professionis Musas Novodvorscianas gratulatione felicem adventum Illmi. ac Rndi. D. Andreae Lipski, Episc. Cracov. expediverunt obviam.

A. 1632. Dno Professores Joachimus Speronovicz poemate eleganti, Daniel Otrębos oratione luculenta gratulati sunt S. R. Mti. Vladislao IV felicissima regni auspicia.

A. 1633. Omnes professores in declamando specimina exhibuerunt, et V. D. Lucas Piotrowski Grammaticas Institutiones conscripsit in usum iuventutis.

A. 1637. V. D. M. Nicolaus Sulikowski, Professor Dialecticae historiam de S. Joanne Eremita post Dominicam Septuages. in contubernio Jerusalem carmine exhibuit.

A. 1638. Idem Lechopediam seu orationem de institutione academica et alteram orationem in adventum Serenissimi Vladislai IV Regis Cracoviam, dum Vienna rediret, typis mandavit impensis Novodvorscianis. V. D. M. Stanislaus Osędowski, Professor Poeticae poemata de S. Catharina in schola sua fecit declamari, item poemata cum intermediis de Nativitate Dni, item poemata in Quadragesima de Passione, item die Parasceue in templo S. Annae vespere et alia poemata de Passione Dni. V. D. M. Jacobus Kubitkowic, Professor Rhetoricae orationem de pietate cum literis coniungenda in innovatione studiorum aestiva in templo S. Annae habitam typis man-

davit. V. D. M. Albertus Woytowicki Gramaticae Professor Gratae dialogum de Nativitate Dni in schola sua exhibuit. Praeterea V. D. Professores Rhetoricae et Dialecticae diebus singulis sabbathi declamationes styli alternatim in suis scholis faciebant.

A. 1639. V. D. M. Stanislaus Osędowski Poemata de Passione Dni a studiosis ipsis 30 in schola Poeseos declamare fecit. Idem die Parasceue plauctum mortis Salvatoris in templo S. Annae exhibuit; V. D. M. Andreas Lipnicius historiam de Xerxe in Contubernio Jerusalem repraesentavit.

A. 1643. Ex schola Dialectica publice in area Collegii Vladislaviani exhibita tragoedia ex Seneca Thyestes; in schola Poetica privatim Eclogae Pastorum satis pulchre et decenter; ex schola Rhetorica exhibita comoedia ex Plauto Mostellaria. Ad sumptus sublevandos tragoediae factae ex Dialectica schola Thyestes Senecae flor. 6.

A. 1644. Poeticae Professori D. Radzki exhibenti tempore Bacchanalium publice in area scholarum dialogum de S. Eustachio ad sumptus sublevandos dedi flor. 9.

A. 1746. V. D. Barański Prof. Gram. pro expensis dialogi de Passione Domini repraesentati dedi fl. 36.

A. 1747. V. D. Małyszko Prof. Gram. pro expensis dialogi feria 3 hebdomadae magnae post Passionem in ecclesia S. Annae finitam occasu solis adveniente in area classium sub allegoria Persei Andromedam liberantis Christum Salvatorem repraesentando fl. 36., ex pecunia pro typo.

A. 1751. V. D. Czerwiński Prof. Gram. dialogum de Passione Christi Domini repraesentanti in classibus dati 36 fl.

A. 1752. V. D. M. Krzystkowski dialogum in classibus sub tempus Bacchanalium repraesentanti dati 36 fl.

A. 1753. V. D. M. Cęcler dialogum sub tempus Bacchanalium repraesentanti 36 fl.

A. 1754. V. D. M. Minocki dialogum sub tempus hebdomadae magnae feria 3ia repraesentanti dati 36 fl.

Excerpta e Metrica Novodvorsciana N. 111.

XXV.

Fluminis Impetus Illustrissimo ac Magnifico Domino, D. Stanislao Lubomirski, comiti in Wisnicz, Palatino terrarum Russiae, Sandomirien. Scepusien. Białocerkievien. etc. etc. Capitaneo, dum primum, in templum

(quod magnifice ad propugnaculum Visniciense erexit et pie ob repressam Osmani Turcarum Imperatoris ferocissimi potentiam Deo Salvatori vovit) Sacratissimam Carmelitarum Discal. Familiam, solenni ritu, introduceret a nobili et studiosa iuventute scholarum Novodvorscianarum perpetui honoris et observan. ergo consecratus ac DD. (Cracoviae, in Typographia Matthiae Andreoviensis, anno D. 1630), impensis, ex fundatione perpetua, M. D. Bartholomaei Nowodworski, Equitis Melitensis, Ordinis S. Ioannis Baptistae Hierosolimitani, S. R. M. Aulici, et militiae Praefecti, excussa.

In Stemma Illustriss. Domus Epigramma.

Adria, Nar, Xanthus, Nilus, Tamesis, Padus, Ister,
Sequana, Scaldis, Arar, Vandalus, Arzus, Anas
Eridanus, Tybris, Narzon, Trebinius, Hebrus
Pegnesus, Rubico, Marsia, Senna, Tagus
Bagrada, Maeanderque, Athesisque, Clanisque, Metaurusque.
Et Tanais, Rhodanus, Cynga, Garumna, Liger,
Non iam turgescant praeter labentibus undis,
Quod foveant pisces: Ecce Sreniana viros.

M. Joannes Cinerski Rachtamovius Novodvor. Dial. Professor Contubernii Hierosom. Senior.

Aliud.

Exere inexhaustos, faelix Sreniava, liquotes
Et bona, per solidos munera, pande rivos.
Donec sydereo voluetur Aquarius orbe,
Fons dabit iste tuus posteritatis, opes.

Boguslaus Chwalibog, Studiosus Poeseos.

Aliud.

Multa catenati fudisti praelia Martis,
Sensisse et robur debuit unda tuum.
Quot subitis fluvius pulsatur saepe procellis,
Tot quoque te Patriae ferre coegit amor.
Cedo mihi similes, quibus aeque Patria cordi
Fixa sit, et stabit, saecula mille potens.

Casimirus Vaxman, Studiosus Poeseos.

Aliud.

Sydera quot coelum, quot terra emittit aristas,
Tot Lubomirsciadum fortia facta vigent.

Principibus tantis, quae maior in orbe Polono
Est Domus? et meritis fortior utilibus?
Iustitia hic et amor Patriae, et prudentia regnat,
Hic morum gravitas religio atque fides.
Et liquidum merito fluvium pro Stemmate gestant,
Depluit hic magnis maxima dona viris.

Stephanus Radzichowski, Studiosus Poeseos.

Paradigma.

Ut Hostius cecidit, confestim romana inclinatur acies: fusaque est ad veterem portam palatii. Romulus et ipse turba fugientium actus, arma ad coelum tollens: Iuppiter tuis, inquit, iussus avibus, hic in Palatino, prima urbi fundamenta ieci arcem iam scelere emptam Sabini habent: inde huc armati superata media Valle tendunt. At tu Pater Deum hominumque hinc saltem arce hostes, deme terrorem Romanis, fugamque foedam siste. Hic ego tibi templum Statori Iovi, quod monimentum sit posteris, tua praesenti ope seruatam urbem esse voveo. Haec precatus veluti sensisset auditas preces: Hinc inquit Romani Iuppiter Opt. Max. resistere, atque iterare pugnam iubet. Restitere Romani tanquam coelesti voce iussi.

Livius Dec. I. libr. I.

ODE Tricol. Tetr.

Faelicem tanto Sarmatiam viro!

Non solus olim Romulus arbiter
Pugnae tremendae, Supplicibus Iovem
Coniunxit armis et cruento
Inclyta templa dedit ministro.
Te pulchra Virtus, veraque gloria
Princeps iucundi, grande decus, boni,
Inter triumphantes, potentem
Inseret agminibus, Phalanges.
Videre Thraces, Prosphorus invidit
Fortis, Catenato Lubomirscius
Bassam ferocem, dum maniplo
Excuteret, pavidumque tabo.
Mersit cruento! Tum ecce frementibus
Frondescit armis Odrisius stupor
Tumultuosi detonantque
Ferrea diluvies Gradivi!

loteka Główna WSP
w Krakowie

Magnum Polonis, intulerat metum
Praeceps ahenas rumpere copias
Taboque fumantesque et igni,
Ausa Phalanx operire campos!
Si non potentis Dux Lubomirscius
Memor Tonantis, magnanimis preces
Iunxisset armis, et silenti
Praesidio premeret cohortes.
O magne celsi, o aetheris arbiter
Dixit, feroces (nos tua lecta gens)
Hostes tuo insultant Honori
Siste minas rigidumque Thracem?
Antiqua Sacrae progenies domus
Teresiae almae, posteritas frequens
Templumque montemque hinc solennem
In Patrios revehet penates.
Auditis Istri litora personant
Cornu Silentis Nunc Othomanidae
Praecox adussit flamma fibras,
Indocilis fugit ecce Mauors
Pugnae potentis! praecipiti metu:
Nescit scuero fortia brachia
Signare ferro, nescit pietis
Frangere equum rigidum lupatis
Sensere quid mens rite quid indoles
Instructa faustis conditionibus
Posset, quid armatus Tonantis
Praesidio taeito Polonus!
Denota charae pectora Patriae
Assueta magnis ire periculis
Ipsum iuvat Fas! ipsa Olympi
Numina prospiciunt saluti.
O mira virtus Vivida cui semel
Mentem occupavit gloria liberam
Ridet ruinas, ridet urnam,
Non timidus moriturque in armis.
Sic expedito Martius impetu
Lechus per enses, perque Equitum mare,
Descendit audax, et cruorem
Fundere pro patria paratus.

Franciscus Zebrzydowski, Studiosus Dialecticae.

ODE II.

Degeneres animos timor arguit.

Assurge vultu Lechia libero
Fecunda Nutrix cordis amabilis
Expende sacratos triumphos
Laetitiamque fove perennem.
O cui adornat, Pectus adorea
Mars fortis, o quem ferrea nubibus
Non terret armorum seges; nec
Mirmidonum Dolopumue nimbus.
Quem ferre pulchram pro Patria necem
Nudasque siccas intrepido gradu, et
Subire Bellonae cruentas
Laudis amor stimulat cohortes?
Quid debeamus turba tibi inpotens
Fatemur Ultro. Posteritas tamen
Inter triumphatos Dynastas
Insinuabit honorem amoenum.
Testis (Gelo, Thrax, Odrisius, Scythes
Cilix, Corallus, Rascus et Aethyops,
Et Dalmata, et Medus, Syrusque),
Turba gravis placidae quieti.
Dixitque tandem perfidus Osmanus
Cervi Leonum praeda ferocium
Nos sumus ultro, quos opimus
Fallere et effugere est triumphus.
Iras et enses vendimus improbi
En quid lucramnr? Gens gonerosior
Per damna per caedes ab ipso
Ducit opes animumque ferro.
Orate Pacem, reddite quae volet
Vani futuri temporis augures
Parci laborum: non magistra
Lingua placet sine mente forti.
Non iam Polonis magnanimis, Duces
Mittam superbos. Occidit, occidit,
Spes omnis et Fortuna nostri
Nominis, in Caracasso acuto

Ferro perempto. Sic doluit ferox
Tyrannus. Ast tu inscribe adamantinis
Templo, coronatos, Colossis,
In Paradisiaco triumphos:
Dux gentis o et praesidium tuae
Poloniae, Pacis Comes aureae
Princeps triumphi; o et mearum
Grande decus, columenque rerum.

Alexander Gratus Comes à Tarnov., Stud. Dial

ODE III.

Discite iustitiam moniti, et non temnere Divos.

Ite, ite, foedus rumpite barbari
Ite, ite Marti scribite copias
Templum peraugustum triumphos
Montibus his generosiores.
Defixit; in Vestrae opprobrium Africae,
Formidolosae plenum opus aleae, et
Gyganteum experti laborem
In Domini properate mortem.
Direpta signa, et brachia libero
Retorta tergo Civium! et insuper
Caedemque, et in sanos tumultus,
Funeraque, et populorum iniquas
Strages; et indignum excidium impius
Vidit tyrannus! Non oculus tamen
Pellexit infamem dolorem
Pectore non genuit feroci
Illum ast Parentum dira gementium
Lamenta, Quaestusque et gemitus acres,
Luctusque Vicatim secuti, et
Irriguis lachrymae catervis!
Tumultuosi turbine praelii
Concussa plebes, conditionibus
Foedis quid ultro te remordes?
Vir fugiens reparabit iste
Belli tumultus? depopulantia et
Certamina immittet. Canc, sed prius
Mars implicet crus ne dolosum
Frange gulam rigidam, et triumpha.

Joannes Michoski, Stud. Dial.

ODE IV. Trico. Tetras.

Gentis Polonae, purpereum iubar
Thracum Procustas sternis acinace,
Aequas Lubomiersci, Camilli,
Nobilium pia facta Regum.
Locavit alto, quem Solio genus,
Ad astra laudis, duxit adorea,
Quem nuper excepit, superbis
Sarmata bellipotens, trophaeis.
Decora pennis, quem super aureis
Vexit refusum, trans mare Gloria,
Dauni Gelonorum per oras
Transiliens celeri volatu.
Opima fixo Russia lumine.
Quem cernit, et quas auribus percipit
Mirata virtutes, in ipso
Ore videt, meritasque laudes.
Visnice curas pellito, et explices
Vultum serenum, iam fragor efferi
Martis quiescit, pace parta
Vota Diis renova benignis.
Iam thura fumant, iam Phrygiis domus
Ornata, et ostris, cantibus insonet
Carmelus, instauret Camaenas,
Fundere voce pios susurros.
Hunc mille votis, hunc prece prosequi
Ne cesset, ornat pulchra palatia,
Incrustat, et gemmis Eois
Templa, novo renovata cultu.
Aeterna dos haec nec violabilis
Durare in aevum, non Dominum negat,
Fortem, neque in terris morari
Longius haud patitur Dynastam.
Noscunt et aurei laeta fedilia
Caeli, Dynastae munificentiam
Choris, tubisque aeris sonori
Perpetuo astra canunt novenis.
Tithonia isthaec fama cubilia
Pulsabit ultra Memnonium solum
Temone pulsabit corusco
Maumetidum rigidas Phalanges.

Huic recludet pegmata syderis
Virtus in ulnis, quem fovet aurea,
Illum perennem reddet atque
Munere sydereo beabit.
Herois huius facta perennius
Inclusa vivent, pectoris in fibris
Tempusque post annos feroces
Non rabido, petet illa, dente.
Tanti Dynastae semper amabilis
Natura vitam restituet novam
Ut ales Eous priorem
Restituit moriens iuventam.
Vivet tremendus, Massagetum Duci,
Nullo casurus temporis impetu,
Et nomen invisum Collossis
Sarmatico rutilabit auro.
Ut crispa vivunt, robora Athlanticis
Desecta pratis, quae cariem suae
Non sentiunt foedam senectae,
Nec tinea pereuntque turpi.
Avita vivent nomina Stemmatis
Ornata gemmis, laudibusque inclyta,
Fulgore pulchro pulchriora,
Purpureis radiando signis.

Nicolaus Kunicki, Stud. Poes.

ODE VII. Dic. Tetras.

Nunc move, Vates, Cytharam sonoram,
Et Sophoclaeos refera cothurnos,
Aura nunc clangat, sonitu tubarum,
Templaque cantu.
Iulii Magni celebrare laudes
Linque, qui saevas domitabat arcu
Hostium turmas Scipionis almi,
Linque triumphos.
Nomen Orphaei, memorare magni
Desine immanes pelagi furores
Saxa Cerauni resonante sistro
Carmine mulsit.

Cedat Amphion, renovavit urbem
Qui sonis, flumen rapidum morari
Fecit, et Tygres, comites Leones
Ducere saltus.
Vincit hic, cunctos generosus Heros
En Lubomirski reparavit alta
Claustra Carmeli, micat inter omnes
Gloria cuius.
Fulgidum cursu veluti perenni
Nititur coelum stationis expers
Stemmatis, radios retexens
Spargit in oras.
Dexteram, qui, pauperibus benignam
Praebet, et promptum miseris levamen,
Strenuus de Lechiadum creatus
Sanguine Achilles.
Lumen est clarum gelidi Trionis,
Germen antiquum generis Poloni,
Cuius illustris, micat inter astra
Fama corusca.
Concinunt fortem Scythicae cohortes,
Gloriose inter Chocimi Meandros
Territae, laudat Valachus rebellis
Martis Alumnum.
Nobilis virtus retulit Triones
Lechicae gentis decus, in remotos
Nestoris faelix, Piliique soles
Vivere digna.

Nicolaus Pernus, Stud. Poes.

ODE VIII. Tricol. Tetrastr.

Urbs Roma, non sic Martigenas canet
Non tam potentes Dardanidum Duces,
Ut te Lubomirsci Polonia
Inferet aetheris Coluris
Tu pacis almae conscius Arbiter,
Mens consulentis provida Sarmatum,
Non rebus inflatus secundis
Nec dubiis tumefactus auris

Transacta per te magna negotia,
Regni Poloni compositi status,
Per te, Gradivi sunt furentis
Lethiferi positi tumultus
Aeterna Lechi spes, columen, soli
Vivas Eoi iam, excidium imperi
Prosterne bellator Cerastem
Tartaricas reprimens Catervas
Evectus alis hisce, per aëra,
Transibis ignem lactis iter pede
Calcans, coruscantes, nitebis
Luce novum iubar, inter ignes.
Vivas beatus, vocibus intonant
Ascraea vatis flumina Cracii
Iam corde cedant, cura tristis
Sollicitique metus ab imo.

Ioannes Zalassowski, Stud. Poes.

Epigramma.

En rutilat magni, virtus laudata Dynastae
En decorant magnum, rara trophaea Virum.
Tot patriae documenta dedit praeclara iuvandae,
Casibus in subitis, qui bene promptus erat.
Quis numeret? quoties patriae succensus amore
Fuderat immanes cominus ense Getas.
Sarmatiae hoc populis vulgabit fama superstes,
Saecula cognoscent, posteriora Virum.
Ille tamen gessit, quae maxima, parva putabat,
Cederet antiquis si pietate viris.
Nec documenta domus sacratae, tempus in omne
Duratora daret, iam data: Fama vige.

Petrus Branicki, Stud. Grammat.

STANISLAUS LUBOMIERSKI

Comes in Wisnicz.

Anagramma

S I S
Z E
L V S

Conscii Carmeli Munus

V I
T A
B O
N I S

Zelo zelatus sum pro Domino
Deo Exercituum.

Absorptus Orbis vorticibus foret!
Quin nos, et istud Sarmatiae impotens
Regnum, tot olim illustre pugnis,
Christigenum populator atrox
Hausisset ille: At vos precibus piis
Patres negastis: Vos geminas manus
Caelo tetendistis, tyrannus
Sulphureis premeretur undis,
Auditus ipso clamor in aethere,
Precesque Vestrae. Iam occidit, occidit
Fatale monstrum, dissidentum
Ludibrium Furiarum, et Orci.
Nunc ecce surgit Verticer nobilis,
Mons Sanctus, inter, sydeeas potens
Certare, faelici, cohortes
Lumine, et obsequio potenti.
Mons quem nivosi Civis Enipei,
Vel Memphis ingens, vel Casius vorax
Miretur excelsum et coruscis
Heniochus radiare tectis.

Hiacynthus Michałowski, Stud. Dial.

Przedruk z broszury współczesnej.

XXVI.

Exercitatio geographica per Nobilissimam Juventutem Academicam in Universitate Cracoviensi Rhetoricae scholae operam navantem intra amplissimam Literatissimorum Hospitum frequentiam sub assistentia M. Nepomuceni Martini Trąbski, Philosophiae Doctoris, scholae Rhetorices in Collegio Novodvorsciano interea Professoris, Contubernii Geloniani Senioris absoluta anno Domini 1768 die 26. Aprilis.

Constitutio Globi Terraquei.

1. Dissertationem de origine, natura, distinctione et objecto Geographiae praemittet.
2. Quid sit Sphaera mundi naturalis? quae eius partes? quid et quot systemata, explicabit.
3. Figuram terrae sphericam esse, rationibus ostendet, eamque immobilem in centro universi ab Authore naturae collocatam propugnabit.
4. Magnitudinem globi terraquei, secundum longitudinem circuli maximi, superficiem convexam et soliditatem metictur, variasque mensurarum geographicarum species adferet.

Divisio Globi Terraquei.

5. Centrum, Diametros, Axem, Polos et circulos Spherae Mundi generatim exponet.
6. Horizontem ac pro eius varietate triplicem Globi situm cum suis officiis et affectionibus demonstrabit.
7. Meridianum et Aequatorem eorumque officia et proprietates ostendet.
8. Zodiacum cum suis officiis et divisionibus explanabit.
9. Coluros Aequinoctiorum et Solstitiorum cum suis officiis considerabit.
10. Quatuor minores Circulos cum suis officiis declarabit.
11. Globum Terraqueum in zonas quinque partietur.
12. Plagas mundi tum ventos inde spirantes recensebit.
13. Parallelos et Climata exponet, eorumque numerum ac modum inveniendi determinabit.
14. Longitudinem et latitudinem locorum geographicam explanabit.
15. Distantiam locorum ope globi inveniendam inquiret.
16. Incolas Globi Terraquei pro diversa situs habitudine in Antaecos, Periaecos et Antipodes distribuet tum eorum affectiones enumerabit.
17. Habitatores Terrae in Ascios, Heteroscios et Periscios distinguet.

Repraesentatio Globi Terraquei.

18. Structuram Globi Terraquei in suas partes resoluet, tum usus eius explanabit.
19. Mapparum geographicarum explicationem plenariam adferet.
20. Usum mapparum in rebus ad Geographiam pertinentibus enucleabit.
21. Mappam regni Poloniae, quo ad granities Provincias, Lineas et alia eiusmodi resolvet et Actui Geographico coronidem imponet.

Przedruk z broszury współczesnej.

XXVII.

Doniesienie szkolnego użytku z Dziejopisma Polskiego przez Najszlachetniejszą Młodzież w Przesławnej Akademii Krakowskiej Gramatyki uczącą się pod dozorem X. M. Sebastyana Czaputowicza uczynione roku Pańskiego 1770 dnia 26 Kwietnia.

Rozporządzenie rzeczy:

1. Po skończonej krótkiej przemowie, zkąd powzięli nazwiska swoje Wojewodowie, opowie.
2. Jaka starożytność w Polsce wojewodów?
3. Wiele jest wojewodów w Koronie, w Xięstwie Litewskim i w przyległych onym Prowincyach?
4. Jaki urząd Wojewodów?

5. Jaka starożytność Województw w Polszcze?
6. Zkąd Kasztelanowie swoje nazwiska powzięli?
7. Jaka starożytność Kasztelanów w Polszcze?
8. Jaki podział Kasztelanów?
9. Którzy są Kasztelanowie więksi?
10. Którzy są Kasztelanowie mniejsi?
11. Jaki urząd Kasztelanów?
12. Jakie są prawa o Kasztelanach względem piastowania onych godności i urzędu?
13. Którzy są urzędnicy najwyżsi nazwani Ministri Króla i stanów? jaki ich porządek?
14. Jak dawno najwyżsi Urzędnicy nazwani Ministri Króla i stanów zasiadają w Senacie?
15. Jaka starożytność Marszałków? jakie porządki odbierania godności Marszałkowskiej?
16. Jaka starożytność Kanclerzów i Podkanclerzów w Koronie i Litwie.
17. Jaka przemiana duchownych i świeckich na Kanclerstwie?
18. Jakie są prawa Kanclerzów względem Sądu kanclerskiego pospolicie Assessoriatus rzeczonego?
19. Jaka starożytność Podskarbich wielkich Koronnego i Litewskiego?
20. Jakie są obowiązki Podskarbich wielkich?
21. Co się rozumie imieniem skarbu Koronnego i Litewskiego? straż Koronna do kogo należy?
22. Hetmanów wielkich wiele jest? jaka starożytność urzędu ich? jak dawno urząd ten zaczął być dożywotnim?
23. Hetmanów Polnych jaki początek, starożytność i obowiązek?
24. Jaki początek zwyczaj i obowiązek Sekretarzów wielkich Koronnego i Litewskiego?
25. Jaka liczba Referendarzy, początek i urząd?
26. Podkomorzych wiele? jaka ich starożytność i obowiązek?
27. Podskarbich Nadwornych Koronnych i Litwy wiele? jaka ich starożytność i zwyczaj?
28. Jaka starożytność i urząd Chorążych wielkich Koronnego i Litewskiego? toż i o Miecznikach Koronnym i Litewskim?
29. O innych urzędnikach koronnych i litewskich.
30. Dziękczynienie zwykłe czyni.

Przedruk z broszury współczesnej.

XXVIII.

Korzyść zabawy szkolnej z Dziejopisów pierwiastkowego Kościoła przez X. M. Zygmunta Włyńskiego, w szkołach Nowodworskich Profesora

zebrana, przez Najszlachetniejszą młódź polską w rymopiskiej pod ten czas ćwiczącą się nauce w obecności zacnych gości okazana dnia 26 Kwietnia R. P. 1770. (W Drukarni Akademickiej Kollegium Większego).

Przedmowa.

Zważając u siebie, coby w tych czasów opłakanych porze, ku pocieszeniu i ulżeniu naszemu służącą wcale być mogło zabawą, nic godniejszego posłuchania Waszego nie upatruję teraz nad dalsze dziejów pierwiastkowego Kościoła oznajmienie, któreśmy w roku teraźniejszym powzięli. Poważni słuchacze! Jeżeli bowiem przeszłe złotego pokoju czasy najmilej wspominać się zwykło, podczas ognistej krwawej wojny pożarów, tak właśnie, jak czerstwe zdrowie podczas uprzykrzonej choroby, jeżeli przy razowym chlebie i grubych pokarmach przedniejsze najlepiej w głodzie smakują potrawy, jeżeli uszy przeraźliwym obrażone krzykiem wdzięcznemi rady zabawiają się głosy; jeżeli na orzeźwienie wzroku szkaradną rzeczy udręczonego postawą, najlepsza rzecz jest odwrócić oczy na piękne widzeń portrety, toć i nam teraz w zamieszaniu powszechnym najprzyjemniejszą będzie, rozumiem, słodyczą od tak okropnej czasów naszych chwili na przeszłe pierwszych chrześcian myśl zapuścić wieki. Jakoż w tej drugiej części rozpoczętego dzieła naszego da nam się widzieć krociuteńko zebrana osnowa życia chrześcian pierwiastkowego Kościoła, jak wysoką świątobliwością słynęli, jak rzadkie były wielkie pomiędzy chrześcianami grzechy, jako zwierzchności byli zawzdy posłuszni, w jak wielkiem zawsze poszanowaniu mieli na służbę Boską poświęcone osoby, jak ścisłą i długą czynili pokutę, jak niewdzięcznikom dobrem za złe płacili, jako cierpliwie wszystko ponosili dla Boga, da nam się widzieć. Pozwólcie tedy łaskawego ucha kolejnym zwięzłych mów naszych wykładom i przyrzeczcie zwykłe nieudolności młodych wybaczenie (co sobie w Waszej jak najpokorniej ostrzegamy łasce) a tak z ochotą i z zaszczytem prac naszych, ja pierwszy o niezbyt długą upraszając cierpliwość, tak rzecz moją zaczynam.

Szymon Michalczewski, stolnikiewicz owrucki.

Porządek zbioru.

1. O trybie postępowania w sądach i karania chrzescian.
2. O prześladowaniu chrzescian.
3. O czynnościach Męczenników.
4. O więzieniach chrzesciańskich.
5. O szanowaniu kości swiętych.
6. O wyznawcach.
7. O wyklęciu.

8. O przyjmowaniu do pokuty i pokutowaniu za grzechy.
9. O obrządkach czyniących pokutę.
10. O czterech stanach pokutników.
11. O rozgrzeszaniu pokutujących.
12. O wpadających w nowe występki.
13. O Bogomyślcach i pannach w czystości żyjących.
14. O wdowach i diakonissach.
15. O ubogich.
16. O dobrach kościelnych.
17. O ludzkości i gościnności.
18. O chorych.
19. O pogrzebach.
20. O katakombach albo starych cmentarzach.
21. O biskupach i rządzie kościołów.
22. O przyjmowaniu kleryków.
23. O bezżeństwie duchownych.
24. O wzgardzie swiata duchownych.
25. O zabawach i rządach biskupich.
26. O powadze i uszanowaniu duchownych.
27. O cierpliwości chrześcian.
28. O roztropności i ostrożności chrześcian.
29. O miłości nieprzyjaciół i oddawaniu dobrem za złe.
30. O posłuszeństwie chrześcian.
31. O szczęśliwym końcu prześladowania.

Powieść dowcipna.

Pewien z Arystyppem narabiał, aby syna jego na naukę przyjął, lecz kiedy mędrzec za nadgrodę żądał pięćset groszy poczwornych, ojciec wielkością ceny ustraszony będąc: Taniejbym, rzecze, niewolnika kupił. Aliż ów odpowie: Będziesz ich miał dwóch. Żartobliwie zgromił mniej roztropnych rodziców zdanie, którzy nie są nigdy skąpszymi, jako w cwiczeniu swych dzieci, częstokroć bowiem większe koszta łożą na wychowanie zrzebców, niż synów.

Wiersz polski na wychowanie dzieci.

Pewien mający w młodych leciech syna,
W targ z Arystyppem zachodzić poczyna,
Narabiając skąpą umową,
By mu raczył naukę dać zdrową.
Mędrzec z ochotą obiecuje pracą,
Lecz gdy na roczną za usługi płacą
Pięćset sobie groszy wymawia,

Aż się temu drogość wielka stawia.
Zląkłszy się tedy, gdy go to przenika,
Rzecze zdumiany, a wszak niewolnika
Za mniejsze kupiłbym pieniądze.
Daj pokój, będziesz ich miał dwóch, sądzę
Odpowie mędrzec: co się miało znaczyć,
Schowaj pieniądze, lecz racz na to baczyć,
Że z niewolnikiem w równej cenie
Syn będzie miał swoje zalecenie.
Ten żart i mądre Arystyppa zdanie
Gromi rodziców złych nierozeznanie,
Którzyby jak najtaniéj chcieli
Zbyć dzieci swoich nauczycieli.
Większe na fraszki koszta łożyć wolą,
Na psy, na czeladź, która sprawia rolą,
A dla tych, co im synów ćwiczą,
Drżą, kiedy kilka groszy wyliczą.
Największej dumni nie zważają szkody,
Ponosząc dzieci pyszniej nad wiek młody,
A w ten czas ich bierze skąpienie,
Gdy dzieciom dać przyjdzie cwiczenie.
Słuchajcie! za nic godność i dostatki,
Za nic dziedzictwa z ojca, albo z matki,
Za nic urodzenie bez dania
(Horacyusz mówi:) wychowania.
Mężni się rodzą z mężnych, cni z cnotliwych
Jest w ciołkach, zrzebcach rodziców poczciwych
Cnota, orlica gołębięcia
Nie urodzi, ani kruk łabęcia.
Przecież nauka wrodzone przymioty
Zdobi i męztwu dodaje ochoty,
Niechże na obyczajach zbywa,
Urodzonych zacnie wstyd okrywa.
Weźcież to w żywą uwagę rodzice,
Uczcie się dzieci strzec jako źrzenice,
Chcecieli z nich być ucieszeni
Nie żałujcie na szkoły kieszeni.

Przy dokończeniu podziękowanie uczynił

Wincenty Wieruski,
subdel. grodzki krakowski.

Dictum argutum.

Quidam cum Aristippo agebat, ut filium suum erudiendum susciperet; sed cum philosophus pro mercede peteret quingentas drachmas, parens magnitudine pretii deterritus: Minoris, (inquit), emerem mancipium. At hic respondet: habetis duo. Lepide damnavit rudiorum parentum iudicium, qui nunquam parciores sunt, quam in instituendis liberis. Saepe namque maiores sumptus impenduntur educandis equis quam filiis.

Carmen lyricum in educationem iuventutis.

Nactus tenellum filiolum parens,
Conventionem de pretio facit,
Verbis Aristippo movendo,
Quo velit esse suus Magister.
Spondet laborem Philosophus parem,
Sed quinque centum pro meritis rogat
Drachmas, quod ut percepit actor
Obstupuit pretium laboris.
Voces iniqua mente Sophi ferens
Miratus inquit: mancipium viden'...
Pecunia longe minori
Fors emerem. Duo (dicit) ergo
Habebis: acris nempe locutio
Vult: tolle nummos, sed reminiscere
Servis pares quotquot futuros
Sis liberos habiturus olim
Insigne dictum Philosophi gravis
Illam parentum corripit indolem,
Qui praemium prolem docenti
Quam minimum numerare vellent.
Maiore nummo mimus et histrio
Maiore mopsus, vertagus acrior:
Doctor minore iudicatur
Artibus instituens iuventam.
Non parcit ullis sumptibus, ut suam
Pubem superbe vestiat arrogans,
Coarctat at manum tenacem,
Cum studiis venit ex colenda.
Audite! nil sunt gloria, nil opes
Nil dignitates, nil patrimonia,
Nil forma, nil genus vetustum
Arte valet fide, dicit augur:

Fortes creantur fortibus et bonis,
Est in iuvencis, est in equis patrum
Virtus: nec imbellem feroces
Progenerant aquilae columbam.
Doctrina sed vim promovet insitam,
Rectique cultus pectora roborant:
Utrumque defecere mores;
Dedecorant bene nata culpae
Haec ergo fixa mente revolvite
Gnavi parentes, discite! discite!
Probe iuventuti educandae
Munificas aperire dextras.

Przedruk z broszury współczesnej.

XXIX.

Rozmowy z Historyi Politycznej o Państwach teraźniejszych w szkole Rymotworskiej pod dozorem X. M. Józefa Jana Kantego Muszyńskiego Nowodworskiego w Krakowskiej Akademii Profesora zostającej, odprawione dnia 18 Kwietnia roku 1776.

Rozmowy Europejczyków.

1. O wierze, ile gruncie szczęśliwych rządów.
   Włoch, Niemiec, Turczyn, Angielczyk.
2. O pożytkach, które z krucyat, czyli wojen o Ziemię Swiętą chrześciańskich, dla Europy wpłynęły.
   Włoch, Turczyn, Francuz, Węgrzyn, Sas.
3. O rozmaitym sprawowaniu zwierzchności krajowej kształcie w powszechności.
   Hiszpan, Francuz.
4. O gminowładztwie w szczególności.
   Duńczyk, Szwajcar, Hollender.
5. O Rządzie Możnych.
   Duńczyk, Wenet, Genueńczyk.
6. O jedynowładztwie, obieraniu i następstwie, tudzież mieszanym Rządzie.
   Duńczyk, Hiszpan, Czech, Polak, Wenet.

Rozmowy z Europejczykami Azyanów.

1. O samowładztwie.
   Hiszpan, Sycylijczyk, Turczyn, Chińczyk, Pers, Arab.
2. O Wojsku.
   Szwed, Tatar, Pers, Mogolan.

Rozmowy z Europejczykami Afrykanów o przyczynach Afrykańskiej dzikości.

1. O niedostatku Praw, dzikości przyczynie pierwszej.
   Portugalczyk, Kafrer, Gwinejczyk.
2. O niedostatku nauk, wtórej przyczynie dzikości.
   Francuz, Portugalczyk, Barbarzyn, Kafrer, Gwinejczyk.

Rozmowy z Europejczykami Amerykanów.

1. O wadach ludzi nowego Świata, do życia ich społecznego nie zdatnemi czyniących.
   Hollender, Peruwian.
2. O nieuchronnej w krajach potrzebie handlu.
   Angielczyk, Hollender, Mexykanin, Peruwian.

Wierszem.

Po skończonych rozmowach w sprawie o pierwszeństwo między Azyą i Europą zaszłej, nastąpi Sąd, na którym zasiadłszy krzesło Eol, król wiatrów, przybierze sobie za współ-sędziów Solana, Boreasza, Zefira i Austra, Xiążęta swoje. Trzech z strony Azyi Patronów: Japończyk, Turczyn, Pers, tyleż z strony Europy to jest Wenet, Szwed, Hiszpan: po jednemu z strony Afryki i Ameryki, to jest Gwinejczyk i Peruwian stanie. Całą rzecz Sędzia uspokojeniem kłótni skoro zakończy, Pan Morza Neptun podziękuje mu za wyrok imieniem Europy a po wzajemnych przyjaźni oświadczeniach wraz obiema siedzącym krolom, na rozkaz morskiego, Syreny zaspiewają.

Przedruk z broszury współczesnej.

XXX.

*Statuta communia et singularia Scholae B. Mariae Virginis ad officium dirigentia et officia conservantia — per M. Sebastianum Antonium Burski, Phiae. Doctorem et Professorem, Canonicum Leopoliensem, Notarium publicum, Scholae eiusdem protunc existentem Seniorem,**) *quam alios Domum hanc inhabitantes Erectioni Ecclesiasticae et Reformationi accomodata et ex antiquis in hunc librum translata anno Dni. 1696 die 1 Januarii.*

Spectantia.

Ad inscribendum et admittendum studiosum Cathalogo inhabitantium Scholam Beatissimae Mariae Virginis in circulo Cracoviensi. E. D.

---

*) Sebastyan Burski był seniorem przy szkole P. Maryi od r. 1696—1703.

Senior pro tempore existens diligenter inquirere et certo scire debebit, si inscribendus et ad scholam admittendus non sit proscriptus, exclusus ex aliquo contubernio vel schola, an sit inscriptus in Album Universitatis. Tantumque inscriptum in Album et non exclusum aliunde servabit fovebitque in schola.

Admissus ad scholam studiosus debebit promittere et stipulatam manum Dno. Seniori dare (quod vim habebit iuramenti), se observaturum diligentissime haec puncta:

Promittet se in pietate, timore Dei aliisque virtutibus victurum semper.

Spondebit, se fore semper obedientem M. D. Rectoris mandatis, legibus scholae atque E. D. Seniori protunc existenti in licitis et honestis.

Promittet, se fore diligentem in studiis honestissimis, frequentaturum scholas, auditurumque lectiones cum sedulitate sibi convenientes.

Spondebit, se daturum E. D. Seniori ad servandum quae libet arma, si eum aliqua possidere contigerit.

Promittet, se denunciaturum et revelaturum E. D. Seniori omne id, quod spectabit ad obviandum omni licentiae tumultibus aut seditionibus quibuscunque procurandamque pacem et publicam tranquillitatem.

Deinde promittet, se omnes occasiones et conversationes ad mala omnia vetita et prohibita peius angue vitaturum et secreta domus non revelaturum.

Si boni patris familias munus est, ordinem bonum non modo curare familiae sed etiam sarta omnia et inviolata conservare, multo majus est officium Pastoris Ecclesiae, quippe est candela ardens supra candelabrum, ad cuius ordinata omnia, cuncta ordinantur. Et cum ordo sit anima rerum, ideo ego Hieronimus Powodowski, Canonicus Cracoviensis, Metropolitanae Ecclesiae B. Mariae Virginis in Circulo Cracoviensi Archipresbiter,*) expertus omnia vetustate consumi et ut poeta inquit: Mors etiam saxis marmoribusque venit.

Ne ordo bonus et regimen Ecclesiae ac Scholae, inter quorum Dei providentia sum Administrator, non aliud in oculis non in mente habens, nisi ut exinde laus divina crescat, certam ordinationem scholae ad aedes B. V. M. sitae constituo. Non alio fine nisi ut hinc laudetur Deus praepotens et quivis inhabitantium eandem domum invocatione sua cursum annorum suorum absolvat, ut autem caput corporis humani est excellentissimum ita ut a Seniore seu Rectore scholae tanquam principali membro Reipublicae scholasticae ordinandum duxi.

---

*) Hieronim Powodowski był Archipresbyterem w l. 1586—1613.

Praeeminentia D. Senioris.

Quemadmodum Deus praepotens caput supremam partem corporis humani constituit, ideo ut sit tanquam specula, ex qua praesentia videri et imminentia praecaveri possint, ita etiam quivis superior cuiuscunque corporis Reipublicae, ideo constituitur, ut eminentia ipsius sit potior et excellentior caeteris quique iudicio suo maturo omnia mala praevidere valeat. Volumus itaque, ut Senior seu Rector scholae B. M. V. pro tempore existens, principalem locum in schola obtineat eoque gaudeat, utque ei ceu capiti omnia membra obediant videlicet: V. D. Baccalaurei et Clerici (si qui forte fuerint), qui tamen non debent multi recipi, ut infra patebit, tum studiosi, mendicantes, domestici omnes et singuli nemine excepto idque in honestis et licitis eidem reverentiam debitam exhibeant, eumque tanquam regem et dominum proprium revereantur. Quoniam autem in hac schola antiquitus sunt certi, qui vocantur Officiales utpote Cantor, Signator, Subsignator et Pater seu Oeconomus scholae, hos quoque voluntati nostrae applicamus et volumus, ut B. Senior Scholae omnem in eos potestatem habeat, talesque sint semper sub obedientia Senioris et ei congruam obedientiam et reverentiam exhibeant, quorum si aliquis commiserit aliquid eum corripere debebit iuxta quantitatem delicti. Quod si aliquod grande nefas (quod absit) cum dedecore domus perpetraverit, aut circa officium et cultum divinum negligens fuerit, extunc Senior scholae poterit cum alienare et alium qui sit de voce et arte in locum eius surrogare Cantore excepto, quem non nisi cum consensu R. Dni. Archipresbiteri cumque Senatus Cracoviensis voluntate debebit officio privare et loco.

Officia Senioris.

Bonus rex hoc vel maxime debet observare, ut exemplo sit eius subditis (Regis enim ad exemplum totus componatur orbis) officium igitur erit Senioris potissimum, ut omnia ita agat, ut mercedem copiosam a Deo et amorem ab hominibus habeat, semperque prae oculis habeat conscientiam, ut respondeat Deo pro munere sibi oblato. Cavebit autem, ne ullum Baccalaureum, Clericum, Studiosum, Mendicantem, aut quempiam alium recipiat ad scholam suam aut a M. D. Rectore Academiae Cracoviensis prosciptum, aut aliunde exclusum, aut vagum et discolum, nisi habuerit testimonium suae probitatis et modestiae ab aliqua persona gravi et laudata. Hoc quoque curabit, ut omnes inhabitantes scholam suam habeat inscriptos in Album Universitatis, quod si aliquis repertus fuerit non inscriptus, curet eum inscribi. Neminem quoque recipiat, qui non sit ornamento Ecclesiae et commodo scholae. Mandata omnia M. D. Rectoris ad amussim exequatur. Leges in toto et in parte suae scholae conservet, domum aestivo tempore prima noctis, hyeme vero tertia in

magno Horologio claudet et clavem penes se habebit. Cathalogum studiosorum habeat tum quoque mendicantium. Inquisitionem nocturnam quolibet die faciat. Arma deferre et penes se habere studiosis non promittat. Nomina omnium inhabitantium in librum ad hoc destinatum inscribat, manu stipulata prius data de observantia, obedientia et reverentia sibi praestanda. Neminem quoque ex scholaribus, qui alibi studuerint Cracoviae ad scholam recipiat. Hic enim mos est, ut non persoluto didactro didascalo abeant discipuli ad alias scholas, sed primum requirat a Domino Seniore, cuius scholam frequentabant antea de satisfactione sibi facta. Habeat Baccalaureum seu locum tenentem, pium, sobrium, diligentem, qui possit eum iuvare in laboribus certo salario ei proposito. Id quod erit muneris Senioris, quotiescunque occasio postulaverit, Convocationem instituere et promulgare per Patrem, in qua quisquid pertinere videbitur ad melius esse domus et ad informationem, ne contra leges delinquant studiosi pro officio suo expediet. Cui quidem Convocationi omnes tenebuntur adesse. Singulis item diebus Dominicis ante Concionem pomeridianam doctrinam christianam sive ex Catechismo a nobis in lucem edito, sive ex alio authore approbato plebi enarrabit, seu iuxta antiquam consuetudinem per pueros ad hoc instructos per Quaestiones dialogistice tractare curabit. Plus enim ex tali doctrina profectus spiritualis, quam ex eruditis Concionibus praesertim rudes capere possunt. Quod ultimum ita sit legum observans in omnibus punctis et clausulis, ne conscientiae suae obsit et aliis sit causa delicti.

De diligentia in Officiis Ecclesiasticis.

Statuimus, ut Senior pro tempore existens summa diligentia et fide advigilet, ne aliqua negligentia in Divinis Officiis tam per Cantorem aliosque Officiantes quam per studiosos fiat. Negligentia Officiantum ut punienda, supra docuimus in articulo de praeminentia Senioris. Quod si vero aliquis studiosorum neglexerit officium Ecclesiasticum, pro prima negligentia reponat Seniori grossos duos, pro secunda quatuor, si tertio non se emendaverit, praemissa admonitione trina, per Seniorem excludatur ex schola. Si vero aliquis Studiosus intra Divinum Officium urgens negotium habuerit, tali negotio Seniori exposito, alium in locum suum substituat. Quod si talem non potuerit habere, Senior cognita iusta causa et necessitate poterit pro hoc tantum vice eum liberum facere ab Officio.

De officio Baccalaurei seu locum tenentis Dni Senioris.

Statuimus superius, ut omnes, nemine excepto, subsint Seniori et ei obedientiam in honestis ex licitis tum quoque reverentiam exhibeant.

Adhoc quoque obligatur locum tenens Senioris. Opus enim est in quavis Republica alios praeesse, alios subesse. Hoc quoque erit eius officium, iuvare Seniorem in laboribus scholasticis et ita omnia facere ac si Deo rationem redditurus memor debet esse huius, quod pueri ad scholam dantur non ut in otio delitescant, sed ut studia tractent. Invigilet, ut moribus bonis studeant. Linguam latinam commendet pueris et ad latinitatem eos inducat. Ad quod habebit distributas notas certis pueris, qui alii aliis et hi caeteris eas tradant. Notae vero istae erunt Nota Polonismi morum emendationis. In pronunciatione iuxta acceptum summam curam adhibeat et pueros in ea exerceat. Habebit certos Corycaeos, qui adibunt Cemeterium festis et Dominicis diebus et colligent pueros ad scholam, ne clamoribus et petulantia impediant Officia Ecclesiastica. Eius quoque erit officii omnibus Processionibus publicis interesse et Seniorem anteire. In summa hoc curet, quod videbit spectare ad commodum studentium.

De Baccalaureis inhabitantibus Scholam.

Quoniam studiosi propterea inhabitant scholam, ut sint ornamento Ecclesiae, quod non est majus quam iuvare Cantorem in choro, ideo statuimus, ne Baccalaurei plures tribus inhabitent scholam, ideo ne aliis studiosis Deo in Ecclesia servientibus et qui valent pro choro habitationes occupent tum propter alios, qui ex ea schola possunt promoveri ad gradum Baccalaureatus et illi quidem, qui ex domo promoti fuerint in schola maneant, quoad eos fortuna non evocaverit alio. Si vero ex domo non fuerint promoti, extranei admittantur, non tamen plures duobus et tertio locum tenente Senioris, officium cuius supra expositum. Caeteri vero Baccalaurei obedientiam et reverentiam Dno. Seniori praestabunt, iisdem enim legibus gaudent, quibus studiosi. Omnia quoque observabunt, quae sunt in legibus descripta. Convocationibus a Seniore intimatis, mandatis a M. D. Rectore pro tempore existente assignatis aderunt. Processionibus omnibus publicis teneantur adesse, nisi legitima impediente causa, quam debent Seniori manifestare. Huic quoque inserimus omnes Clericos, quo ad eadem obligantur. Quod si aliquis Baccalaureorum aut Clericorum negligens fuerit in suo officio, puniatur primo per Seniorem in grossos 6, secundo in duplo, tertio excludatur.

De Cantoris dignitate in choro et officio.

Ut dux in castris, ita Cantor in choro primum locum debet habere. Alius ergo erit praesentia (ad quam obligatur, nisi iuxta praepediente causa, quam tamen significare tenetur Seniori) tum quoque prudentia et scientia semper chorum regere. Ei omnes studiosi in choro

quo ad officium cantus obedire et obtemperare tenebuntur propter bonum ordinem Ecclesiae. Eius quoque erit muneris cantum in tabula scribere et singulis diebus statim post Missam Conventualem cum scholaribus cum textu et sine textu cantare eosque exercere in cantu a primis elementis incipiendo. Item quoties aliquid musica figurali cantandum in Ecclesia toties more solito in schola exercitium et correctura praecedere debet per eundem Cantorem iuxta illud: Disce domi, qualis debeas esse foris. Item Cantor tenetur Cantilenas, quas vocant Rotulas pro festo Natalis Dni. tam latino quam polonico sermone in tabula scribere omnesque studentes et scholares easdem Cantilenas docere, ut bona cum charmonia iucunde in templo cantentur. Similiter pro Dominica Palmarum et diebus Hebdomadae Sanctae Cantilenas consuetas scribere et pueros in eis exercere. Si vero habuerit praegnans negotium tunc obtenta licentia a Seniore Signator vices ipsius supplebit. Pro eo vero labore accipiet a singulis pueris per grossum unum.

De Signatore et officio eius.

Ut rex habet magistratum ad obeunda officia regia, ita Cantor in choro debet habere talem, qui munus ipsius possit recte obire. Quare statuimus unum e numero studentium, qui vocabitur Signator; eum sibi debet eligere Cantor et Seniori scholae protunc existenti praesentare. Huius vero Signatoris erit officium regere chorum in absentia Cantoris, praesente vero Cantore ad pulpitum ei adstare et in choro semper iuvare. Cui quidem Signatori Cantor debet victum de proprio procurare et eundem alere. Habitationem vero propriam habebit per Seniorem assignatam. Quod si fuerit negligens in officiis suis, referendus est per Cantorem ad Seniorem et Senior primo et secundo admoneat, tertio vero privet officio et alium praesentandum curet per Cantorem.

De Subsignatore et officio eius.

Alterum Officiantem, qui iuvare Cantorem in choro statuimus, qui dicetur Subsignator. Eius officia eadem erunt, quae Signatoris, excepto, quod non reget chorum in absentia Cantoris. Habitationem propriam habebit vel ut videbitur Seniori. Huic salarium certum dabit Senior videlicet sexagenam pro semestri, tum quoque a processionibus funebralibus quam majoribus tam minoribus per grossum. Hic tenetur necessaria domus (hoc est scholae) significare Senatui Cracoviensi toties, quoties opus fuerit.

De Patre et officio eius.

Tertium Officiantem statuimus Patrem vel Oeconomum Scholae, huius praeter illa officia communia cum Signatore et Subsignatore, ad

quae obligatur, alia sunt et quidem talia. Primum. Habitationes studiosis per Seniorem admissis assignare, a quarum assignatione accipiet a quolibet studioso grossos 6, similiter depositoria alias szafki Mendicantibus praescribet, pro quo labore sumet a Mendicantibus per grossum et medium. Secundum. Neminem Mendicantium recipiat aut vagum aut adultum, quod gravius sine scitu Rectoris scholae seu Senioris, sed eos, qui sint idonei ad studia tractanda. Quod si fecerit contra voluntatem Senioris, admoneatur aut poterit privari officio. Tertium. Mendicantes doceat Grammaticam et lectiones ab eis excipiat. Eosdem exerceat in cantu quolibet die Sabbativo. Quartum. Non permittat eos divagari sed studere neque eos abstrahat a studiis. Quintum. Omnem munditiem domus curet, et si aliquid adverterit, Seniori significabit. Sextum. Officiantes inferiores hoc est Custodem, Purgantes Cruciferum et Vigilantem quolibet die Sabbathino assignare, tum Vexilliferos. Custodis vero officium erit, diebus festis et Dominicis circumire Cemeterium et notare pueros clamantes et petulantes circa divinum officium, Vigilanti vero significare tempus abeundi ad templum a campana signum dare. Porro Dnus Senior eidem Patri a Processionibus tam maioribus quam minoribus ut et subsignatori dabit per grossum unum.

De Studiosis.

Cum studiosi non alio fine recipi debeant, nisi ut sint ornamento Ecclesiae, ideo Senior hoc vel maxime curare debebit, ut idoneos ad cantum et arte canentes admittat ad scholam. Ad hoc statuimus, ut nullum studiosum liberum faciat ab officio ecclesiastico dato, quod etiam sit eius germanus, id enim esset cum praeiudicio aliorum studentium, excepta tamen gravi necessitate studiosi, quam significare debet Seniori, qua visa Senior et consideratis omnibus et singulis circumstantiis poterit eum ab officio ecclesiastico liberum facere. Hoc tamen advertat, ne frequentius uni et idem studioso concedat facultatem absentandi se.

De modo intrandi chorum et exeundi ex choro.

Hoc quoque volumus et constituimus, ut omnes scholares insimul cum studiosis quibuslibet diebus Dominicis et festivis non sigillatim sed integra et honesta Processione simul omnes ordine eant ad chorum. Quod si aliquis ad Ecclesiam ex schola processionem non fuerit secutus studiosi more solito primo poena duorum grossorum puniantur, secundo in duplo, tertio e domo excludantur scholares vero cedantur. Qua vero ratione ingrediuntur chorum, eo quoque modo egredi debent ex choro.

De officiis studiosorum et cantu in choro.

Tenentur studiosi omnes nemine excepto (hic tamen excludimus Baccalaureos) omnibus Dominicis et festis diebus certis decantare cum Cantore scholae Matutinum praeterea Summum Sacrum quolibet die. Item Processionibus tam maioribus quam minoribus interesse, ad quas quidem Processiones praesentia Baccalaureorum et Clericorum requiritur. Quod si aliquis neglexerit, poenam reponat Seniori, prima vice 3 grossorum, secunda in duplo, tertia in triplo, quarta vero de domo excludatur. Omnes autem studiosi debent ad pulpitum stare vel genua flectere composite, excepto Cantore, Subsignatore, Signatore, Patre et Baccalaureis (si qui forte fuerint), qui omnes in stalis propriis idque inferioribus officia sua peragent. In templo non murmurent, non loquantur sed cantent aut orent, dum publice non est cantandum. Item scholastici omnes una cum studentibus Processione ad chorum eant. Quod si aliqui rebelles et discoli fuerint, si aedem sacram non visitaverint, tales e medio scholae sunt excludendi. Si vero ex studentibus aliquis huic statuto contrarius fuerit, talis cum scholastico suo sine mora eiiciendus est. Porro ut sint assidui ad officia, negligentias et absentias illorum notabit puer Cantoris vel Pater et Seniori referet.

De Processione funebrali.

Ad salarium Senioris, quod est per quam exiguum, nisi enim a pueris quartualia habet, addimus Processionem funebralem. Et quoniam Processio talis ad hanc Ecclesiam solet esse triplex integra, media et infima ideo statuimus, ut Senior a Processione integra accipiat marcam unam, a media florenum et medium, ab infima autem non debet extorquere, multi enim e vita decedunt, qui ne obolum habentes, aliorum cura humantur. Et ideo in tales misericordiam et charitatem christianam debet habere, ex quibus Processionibus Subsignatori et Patri per grossum unum dabit Senior.

De impedimentibus scholam numerosam.

Ut sit schola nostra frequentior et numerosior, in hoc invigilebit Senior, ne pueri per cameras studiosorum, sed in communi schola ad id destinata studeant. Quod si aliquis studiosorum noluerit huic statuto obedire et pueros penes se retinuerit praeter voluntatem Senioris, idcirco talis bis admonitus, si a sua temeritate non recesserit, per Seniorem communem omnium puerorum Praeceptorem et unum scholae Rectorem tanquam contumax et rebellis de domo excludatur. Hoc idem intelligendum de introductione puerorum in scholam sine scitu Senioris, cui primo

praesentandus est quilibet puerorum. Nemo item audebit conditionem aliquam in civitate habere sine scitu et praesentatione Senioris sub poena privationis. Nemo item audebit alter alterius surripere conditionem sub poena exclusionis.

De mandato Rectoris.

Statuimus, quod quotiescunque mandatum Rectoris Universitatis publice in Academia legitur et intimatur, toties omnes studiosi et Baccalaurei cum Seniore iuxta veterem consuetudinem academicam honeste, compositis moribus accedant, praevio primo Catalogo, quem debet legere Pater, ut sciat Senior de absentibus. Si quis autem mandatum Rectoris adire neglexerit toties quoties solvat Seniori duos grossos, vel ad M. D. Rectorem referatur.

De obedientia Seniori.

Quoniam omnis potestas a Deo, ideo statuimus, ut omnes sint sub obedientia Senioris. Quicunque vero Seniori non obediverit et ipsum verbo scandaloso, contumelioso, malo et quovis modo inhonesto offenderit et de hoc convictus fuerit, statim de domo eiiciatur, nisi satisfactionem talem obtulerit, de qua Senior sit contentus.

De armis.

Quoniam longe est Ars a Marte, ideo sancimus, ut nullus studiosorum audeat arma secum in camera habere, si autem ea habuerit, apud Seniorem reponat et cum necessitas postulaverit, eadem recipiat. Si quis vero contra statutum facere praesumpserit, solvat Seniori 4 grossos et arma ipsius accipiantur a Seniore. Si autem aliquis visus fuerit domum aut cameram armatus intrasse, pro poena primo solvat grossos 3, pro secundo duplum, pro tertio triplum, quarto de domo excludatur.

De clausione domus.

Statuimus, ut Senior diligenter domum custodiat et ad eius securitatem et pacem perpetuo intendat. Clavem domus semper apud se servet et retineat per se aut per Vigilantem, qui debet esse Ordinarius ex Mendicantibus. Aestivo tempore immediate post primam horam noctis domum claudat, hyeme vero post horam tertiam ad pulsum campanae in Praetorio. Item nullus audeat praescripta hora et determinato tempore prohibere, vel aliquo modo impedire clausionem domus sub poena 11 grossorum.

De inquisitione.

Volumus, quando Senior inquisitionem quocunque tempore per cameras fecerit, statim inhabitantes cameram aperiant sub poena 6 grossorum toties quoties.

De venientibus post clausionem.

Si quis post clausionem tarde venerit et fores pulsaverit, si id fecerit ante horam quartam hieme aut ante secundam aestate, aperiatur ei et pro poena solvat duos grossos toties quoties. Si autem tardius venerit, domus ei non aperiatur, ne alii nocte dormientes impediantur et ne vicini sumant scandalum, tum ne eo pacto domui et studiosis inhabitantibus ignominiae aut insolentiae nota intiratur. Talis vero tarde pulsans primo puniatur in quatuor grossis, secundo in duplo, tertio excludatur. Quod si eo audaciae devenerit et fores violenter pulsaverit, talis omnino et inemissibiliter excludatur.

De exeuntibus post clausionem.

Si aliquis post clausam domum vel per foramina vel aliquo alio modo exire aut intrare ausus fuerit, puniatur pro primo in grossis 6, pro secundo in duodecim, pro tertio sine mora excludatur, ne aliis sit scandalo. Quod si aliquis post inquisitionem quapiam arte vel ingressus vel egressus fuerit convocatione facta expulsus promulgetur.

De pernoctantibus extra Scholam.

Statuimus, ut quivis studiosus in habitatione sibi designata per Seniorem domus tempore nocturna dormiat, si vero aliquis extra domum dormiverit, primo solvat grossos 6, secundo duplum, tertio si id fecerit, excludatur.

De pernoctatione extraneorum.

Nullus studiosorum extraneas personas, etiam fratres pernoctare secum permittat, nisi venia prius a Seniore recepta. Quod si aliquis id fecerit, puniatur primo poena 4 grossorum, vel maiori, ut videbitur Seniori, quod si ad quartum non cessaverit, excludatur.

De introductione extraneorum.

Statuimus, ut nemo inhabitantium scholam audeat introducere alienas personas, per quas aliorum studium aut distrahatur aut impediatur. Si autem aliquis ausu temerario oppositum fecerit et a Seniore domus primo benigne admonitus fuerit et a talibus non cessaverit, puniatur primo in uno grosso, post hac in duplo, tandem excludatur. Si vero quis (quod absit) meretricem aut mala fama famosam personam introduxerit, simpliciter excludatur absqe omni mora et iudicio.

De ludis.

Nullus in domo hac manens ludos turpes et indecentes exercere praesumat, utpote ludum taxillorum, chartarum, aleae, sine alios qui-

De venientibus post clausionem.

Si quis post clausionem tarde venerit et fores pulsaverit, si id fecerit ante horam quartam hieme aut ante secundam aestate, aperiatur ei et pro poena solvat duos grossos toties quoties. Si autem tardius venerit, domus ei non aperiatur, ne alii nocte dormientes impediantur et ne vicini sumant scandalum, tum ne eo pacto domui et studiosis inhabitantibus ignominiae aut insolentiae nota intiratur. Talis vero tarde pulsans primo puniatur in quatuor grossis, secundo in duplo, tertio excludatur. Quod si eo audaciae devenerit et fores violenter pulsaverit, talis omnino et inemissibiliter excludatur.

De exeuntibus post clausionem.

Si aliquis post clausam domum vel per foramina vel aliquo alio modo exire aut intrare ausus fuerit, puniatur pro primo in grossis 6, pro secundo in duodecim, pro tertio sine mora excludatur, ne aliis sit scandalo. Quod si aliquis post inquisitionem quapiam arte vel ingressus vel egressus fuerit convocatione facta expulsus promulgetur.

De pernoctantibus extra Scholam.

Statuimus, ut quivis studiosus in habitatione sibi designata per Seniorem domus tempore nocturna dormiat, si vero aliquis extra domum dormiverit, primo solvat grossos 6, secundo duplum, tertio si id fecerit, excludatur.

De pernoctatione extraneorum.

Nullus studiosorum extraneas personas, etiam fratres pernoctare secum permittat, nisi venia prius a Seniore recepta. Quod si aliquis id fecerit, puniatur primo poena 4 grossorum, vel maiori, ut videbitur Seniori, quod si ad quartum non cessaverit, excludatur.

De introductione extraneorum.

Statuimus, ut nemo inhabitantium scholam audeat introducere alienas personas, per quas aliorum studium aut distrahatur aut impediatur. Si autem aliquis ausu temerario oppositum fecerit et a Seniore domus primo benigne admonitus fuerit et a talibus non cessaverit, puniatur primo in uno grosso, post hac in duplo, tandem excludatur. Si vero quis (quod absit) meretricem aut mala fama famosam personam introduxerit, simpliciter excludatur absqe omni mora et iudicio.

De ludis.

Nullus in domo hac manens ludos turpes et indecentes exercere praesumat, utpote ludum taxillorum, chartarum, aleae, sine alios qui-

De silentio.

Nemo inhabitantium clamores aut murmura in hypocausto Communitatis aut in camera aut in sphaera aut in atrio etiam et ante scholam in platea, die ac nocte facere audeat, quibus alii bonis et honestis incumbentes studiis et disciplinis, aut iam dormientes impediantur neque aliquas cantilenas absque licentia Senioris decantare neque in cytharis ludere multo magis saltare, aut nive aut lapidibus proiicere neque aliquas insolentias in domo vel extra domum sub poena 8 grossorum toties quoties. Si autem aliquis eo audaciae devenerit et legem istam contempserit eiiciatur tanquam ovis morbida ex schola.

De repositione poenae.

Ordinamus, ut quilibet pro excessu aliquo condemnatus a Seniore ad determinatum sibi tempus poenam reponat, quod si id facere neglexerit, moneatur, secundo et tertio, quarto vero procedatur cum eo tanquam cum rebelli et contumaci et excludatur.

De honore erga Seniorem.

Cum omnis potestas sit a Deo, ideo statuimus, ut Senior domus debito honore honoretur super quod quilibet susceptus studiosus ad hanc domum stipulatam manum debet dare Seniori ita, quod nullus contra eum verbis indecentibus, inhonestis, famosis aut contumeliosis obiurgationibus insurgat; si quis autem contrarium fecerit suam petulantem linguam in Seniorem exercendo, primo puniatur in grossis 6, si autem supra modum excesserit tanquam hostis literis et virtuti cum venerata sua lingua excludatur.

De silentio in Convocatione.

Volumus, ut silentium tempore Convocationis per Seniorem habitae ab omnibus teneatur, ita, quod nullus Seniorem sedentem clamoribus aut verbis subsanatoriis aut quovis modo offensivis infestare praesumat; si aliquis contra fecerit, excludatur vel ut Seniori videbitur. Quod si aliquis abfuerit a Convocatione nisi causa Seniori iusta absentiae dicatur et venia accipiatur, solvat grossos sex toties quoties, et si adeo pertinax fuerit, ut nunquam comparuerit, excludatur.

De munditia domus.

Quoniam mundities interna et externa multum confert bonae valetudini, volumus, ut Senior curet diligenter, ut tota domus semper tam extra quam intus, circum, circa, munde, eleganter et integre servetur. Sed praecipue ne studiosi sphaeras, atrium, gradus, quod maius stubam

aliquo modo polluere aut saltim perfundere, quod non sine factoribus est, audeant. Tum ne aliquas immunditias ex fenestris extra domum effundant aut eiiciant. Quod si quis huius sceleris convictus fuerit, primo solvat sex grossos, secundo in duplo, tertio excludatur. Ut autem eadem mundities domus intra nocturno tempore servetur, volumus, ut sit vas ad hoc destinatum, semperque nocte per Vigilantem ad fores scholae statuatur propter inhabitantes scholam, ne atrium inficiant, matutino vero tempore per Mendicantes vas hoc efferatur et purgetur. Item statuimus, ne ullus audeat celarium inficere sub poena octo grossorum. Si vero aliquis ad tertiam admonitionem et poenam non resipuerit, excludatur tanquam scandalum praebens aliis. Item singulis Vigiliis et diebus sabbativis Custodes cum Mendicis totam domum intus et extra (exceptis sphaeris) mundent et purgent atque purgamenta extra portam in cophinis efferant sine clamoribus et quavis offensione et scandalo vicinorum ac praetereuntium sub poena exclusionis.

De effusione lotii.

Hoc quoque sancimus, ut nullus studentium aut Mendicantium audeat ex habitatione propria aut ex aliqua alia fenestra immunditias extra vel intra domum eiicere, imo et aquam quantumvis purissimam effundere sub poena trium grossorum. Mendicus vero aut puer studiosi flagello castigetur, si vero secundo fecerint, duplici poena puniantur, si tertio, excludantur.

De sectis.

Nemo in hac domo mansionem habens aliquas sectas, conspirationes, singularitates aut schismata in domo vel extra domum facere praesumat contra Seniorem aut contra honestatem et domus utilitatem. Quod si aliquis de his convictus fuerit, statim sine omni procrastinatione de domo excludatur.

De verbis indecentibus.

Volumus ad conservandam mutuam charitatem, ut nullus contra alium verbis pungitivis, scandalosis, famae laesivis audeat insurgere. Quod quidem intelligimus non tantum de studiosis, sed etiam de extraneis, multo magis de Baccalaureis, Clericis, inhabitantibus hanc domum. Et quod gravius de Seniore, quod si aliquis talis fuerit repertus, qui alterius famam laeserit, parti laesae verbis deprecatoriis in Convocatione satisfaciet: nihilominus puniatur in grossis 4, secundo in duplo, tertio excludatur. Quod si aliquis repertus fuerit, qui in Seniorem verbis famae laesivis insurrexerit et de eo convictus fuerit, statim ac statim excludatur et e domo eiiciatur. Hoc quoque intelligimus de detractionibus. Si enim

aliquis cognomina imposuerit alteri, poenam reponat 10 grossorum toties quoties salva actione D. Senioris ad judicium M. D. Rectoris et restauratione famae suae.

De comminationibus et armis.

Si quis alteri comminatus fuerit aut arma contra aliquem portaverit et de hoc convictus fuerit, solvet grossos quinque, si vero monitus per Seniorem non cessaverit, puniatur in duplo, si tertio, excludatur.

De iniectione manuum violentarum.

Quicunque in aliquem in vel extra domum manus violentas quocunque modo iniecerit et si offensa enormis fuerit, parti laesae satisfacere tenetur et deprecari, nihilominus in media marca puniatur. Quod si quis alterum maxillaverit vel percusserit vel criminaverit, et si factum fuerit in schola, reus simpliciter excludatur. Si vero in aliquo loco privato factum fuerit, reus solvat grossos decem et parti laesae satisfaciat et verbis honestis coram personis, in quarum praesentia talis confusio fuit illata, deprecetur. Si autem aliquis alterum (quod absit) laeserit, sic quod vulnus aliquod notabile vel effusio sanguinis apparuerit, parti laesae satisfaciat, procurando chirurgum et deprecationem solennem faciat, pro poena vero mediam marcam irremissibiliter. Si autem duo usque ad crines litigaverint et alter alterum non accusaverit, ex officio per Seniorem citetur et quilibet eorum puniatur in grossis sex, ne vel ipsi vel alii post modum sint procliviores ad eiusmodi rixas.

De vicinis.

Omnes in domo manentes composite tam domi quam extra vivant, neminem unquam vicinum verbo, re aut opere molestando, sed si cui iniuria ab aliquo vicino illata fuerit, id quod iuris est apud D. Consules vel Officialem requirat. Qui vero contra hoc statutum deliquerit, puniatur primo in quinque grossis, secundo in duplo, tertio excludatur de domo. Si autem aliquis ex Mendicis hoc fecerit, acriter per Seniorem virgis cedatur; quod si talem disciplinam pati recusaverit, expellatur in instanti de domo.

De lignis.

Prudentis est Oeconomi, futura providere sumpto exemplo a formica. Optime namque dicitur: Provide futura, si vis vivere sine cura. Quare statuimus, ut Senior pro tempore existens tempestive provideat ligna postulatum inferens ad Senatum Cracoviensem, a quo dari solet unum decimale lignorum alias dziesiątek quolibet anno. Quae quidem ligna postquam convexerit, eadem bene claudat, diligenter servet et prudenter

dispenset. Dabit porro ex his unam vehem alias furę iednę Cantori pro hieme. Studiosis vero quibuslibet Dominicis et festis diebus, cum decantabunt Matutinum, calefieri curabit hipocaustum commune per calefactorem sub tempus Matutini, ut sic studiosi redeuntes ex Matutino descendant ad scholam calidam. Incipiet vero calefacere a festo Omnium Sanctorum et cessabit a festo S. Georgii.

De purgandis caminis.

Hoc quoque statuimus, ut Senior caminos in schola saepius inspiciat et eosdem per semitores civitatis, qui semper caminos purgant, expurgari faciat, potissimum adveniente hieme ita, ut nunquam calefactor audeat calefacere nisi reformatis fornacibus et bene purgatis. Cito enim removeatur fomes, ut periculum ignis evitetur.

De candellis.

Quoniam tenebrae sunt occasiones ad malum, ideo statuimus, ut hiberno tempore in schola semper ardeat candella usque ad tertiam noctis, qua etiam solet occludi porta scholae. Pro quibus candellis ex lapidea F. Dni. Christophori Kiiaczek in platea S. Nicolai sita recipiet Senior census reemptionalis alias wyderkafu a florenis centum provenientis florenos polonicales quatuor solui consuetos et pro iisdem candellis fundatos. Nemo vero studiosorum aut Mendicantium audebit lumen hoc extinguere. Quod si aliquis tantae audaciae et temeritatis fuerit, ut vel tumultus aliquos alias gas excitare praesumpserit, vel candellam extinguere, excludatur sine mora tanquam violator pacis communis et quietis.

De tempore lectionis.

Statuimus, ut eo tempore, quo Senior legit aut explicat aut aliquid aliud agit publicum in schola, nemo studiosorum eundem impediat vel clamoribus vel disceptationibus aliquibus vel castigatione puerorum. Quod si quis sub actu lectionis directe vel indirecte domi vel foris clamores aliquos fecerit aut pulsaverit, sive strepitum aut impedimenta aliqua in sphaera vel habitatione fecerit et excitaverit, statim de schola excludatur. Quod si extraneus studiosus id attentaverit, citetur ad M. D. Rectorem vel ei impediatur conditio.

De habitatione per Seniorem assignata.

Volumus, ut quilibet maneat in loco et habitatione sibi per Seniorem assignata. Si quis autem aliquid tale contra praescriptum Senioris fecerit, puniatur in 6 grossis et nihilominus inferat se in habitationem per Se-

niorem assignatam, si vero in secundo ausus fuerit, similiter puniatur, si tertio, excludatur.

De prandio die Caenae Domini.

Recepta consuetudine antiqua a Christo Domino tradita, statuimus, ut die Caenae Domini, hoc est, Feria quinta ante Pascha omnes studiosi et Mendici habeant prandium Seniore ipsis assidente, in quo tanquam discipuli Domini modeste se gerere debent et mensae cum timore Dei assidere praevia tamen Confessione et Eucharistia. Eligentur vero quatuor, qui accedent ad Benefactores et eleemosynam pro eo prandio petent, quam reponent in instrumentum per Seniorem occlusum. Potissimum vero descendent ad D. Procuratorem Universitatis, a quo antiquitus sexagena solet dari. Quod si aliquis studiosorum vel Mendicantium non fuerit confessus, et sacra Synaxi refectus, arceatur a tali mensa. Indignum enim est manum intingere in Paropside tanquam Iudas proditor Christi Domini Magistri sui.

De strena.

Ad sublevandam studiosorum penuriam victus statuimus, ut habeant strenam pro festo S. Catharinae Virginis et Martyris. Eligetur vero de medio illorum unus, qui recipiet pecuniam in aliquod instrumentum per Seniorem occlusum totumque Symbolum Benefactorum reddet Seniori, qui dismembrum faciet (non vero ipsi inter se) habita ratione illorum tantum, qui praesentes fuerint et ad Benefactores descenderint. Quod si aliquis abfuerit, carentiam habeat iuxta illud: Absentes careant. Cum his participabunt Clerici et Baccalaurei, si adfuerint. In hac vero distributione potior ratio habenda Senioris illorumque, qui cantu iuvant Cantorem in choro et sunt ornamento Ecclesiae. Porro Mendicantes habebunt strenam cum Patre pro festo Natalis Dni. Quia vero Pater habet propriam strenam, non debet participare cum studiosis.

De Mendicantibus.

Statuimus, ne ullus Mendicantium recipiatur in scholam nisi, qui per publicas lectiones audiverit vel scholas privatas frequentet aut saltim domi studuerit. Tenentur vero quotidie Missae Conventuali interesse et Salve decantare. Tum omnibus diebus Dominicis Processioni adesse aliisque de more Ecclesiae receptis, bis in Septimana hoc est Feria 3ia et 6ta recordatum ibunt, ut habenda ratio aetatis et studiorum, qui enim sunt maturioris aetatis et classes frequentant aut publicas lectiones audiunt vel in eadem schola studia tractant, hi liberi esse debent. Omnem autem modestiam observare debent circumiendo forum ita, ut nulli sint molesti. Quod si aliquis fuerit petulans, puniatur ad tenorem aliorum

a Patre vel Seniori referantur. Hoc vero stricte mandamus, ne Judaeos per plateas et in fornicibus, ubi mercimonia exercent, turbent et aliis eleemosynam extorqueant, sed accipiant, quod obligaverint obtulerintque. Quod si aliquis Mendicantium contra fecerit, severe puniatur a Seniore. Statuimus quoque et mandamus, ne Mendicantes descendant in silvam Civitatis Cracoviensis, quae vulgo apellatur Dąbie, ibique frondes resecent. Hinc enim summum damnum subsequitur et arefactio arborum.

Ex his Mendicantibus sit Vigilans, qui claudet et aperiet scholam clave sibi data per Seniorem, quam eidem reddet post clausam scholam. Huius aliud officium notare tarde venientes (hoc est post occlusam domum) studiosos et Seniori referre, Mendicantes vero Patri. Item statuimus ex iisdem Mendicantibus Calefactorem, qui calefaciet fornacem scholae et Senioris, pro quo labore sumet a pueris per grossum unum pro festo Sancti Gregorii. Curabit vero maxime, ut circumspecte procedat cum igne. Caeterum omnium erit, nemine excepto, Scholam, atrium purgare, cum opus fuerit, nives e tecto eiicere et ante scholam omnem munditiem curare.

Quae vero sequuntur partim usu et consuetudine sunt recepta partim a Magnifico Dno Rectore Universitatis constituta. Usus recepit, ut quotiescunque ad Aedes B. M. Virginis in Circulo Cracoviensi quadraginta horae pro bono Reipublicae et Regni Poloni absolvuntur, toties studiosi decantent post Vesperas primae diei Litanias de B. Maria Virgine cum Supplicationibus.

Hoc quoque est de Consuetudine, ut Feria quinta Magna omnes sint in Sacro ante Concionem et illud decantent cum Cantore, sub finem vero eius accedant ad S. Eucharistiam praeeunte Seniore.

Id etiam receptum est, ut studiosi Calefactori Scholae dent Sexagenam, quam Sexagenam Dnus Senior pro tempore existens debet defalcare studiosis ex strena pro S. Catharinae Virginis et M. in divisione facta per se et non alium de lege. Similiter aliam Sexagenam pro candellis ad imaginem B. Mariae Virginis in schola demere debet.

Anno Dni. 1642 Commutatione aestivali die 17 Mensis Augusti Rectoratu Magnifici ac Admodum Reverend. Dni Jacobi Ustiensis S. Theol. et Juris utriusque Doctoris et Professoris, Ecclesiarum Collegiatarum S. Floriani Clepardiae et S. Georgii in Arce Crac. Custodis atque Studii Universitatis Cracoviensis Generalis Rectoris confirmata est lex antiqua de Mendicis et mandatum, ne ullo tempore, quoties emendicant eleemosynam circumiendo forum, descendant Mendici ad fornices Judaeorum et eleemosynam per vim extorqueant et enim Judaei obligaverunt, se daturos strenam Patri Scholae annuatim.

Judaei quoque solent contribuere idque inprimis pro festo S. Gregorii pro festis Paschatis, Ascensionis, Pentecostes, S. Laurentii, S. Catharinae et Natalitiorum Christi Domini scilicet septies in anno pro quolibet festo superius enumerato florenos polonicales undecim. Nimirum pro parte Excell. Dni. Senioris floren. 4 pro parte studiosorum flor. 4, pro vero Officialis parte florenum unum et gros. 15. Insuper aromata bis anno pro festis Paschae et Natalis Domini tenentur Excellent. Dno Seniori interea existenti dare, quibus quietatio respectu persolutae Judaicae debet subscripta dari.

Haec sunt descripta ex antiquo libro, in quo hac leges continebantur iu hunc comparatum a me M. Sebastiano Antonio Burski Phiae. Doctore et Professore, Canonico Leopoliensi etc. protunc existente Seniore Scholae B. M. Virginis.

MS. A. U. J. N. 267. Liber in quo inscripta sunt nomina studiosorum scholae Archipresbyterialis.

XXXI.

Quaedam circa dictam strenam a me Constantino Raczkowski (1764—66) observata.

Strena haec inchoatur in Vigilia festi Trium Regum, priusquam tamen incipit, Senior cum Patre Scholae et Consiliariis tenentur supplicare Magnificio Rectori Universitatis, dari suae scholae licentiam ad id, ac permitti.

Stella cum lumine ad eam ex cummuni pecunia in strenando percipienda, comparatur Cantor titulorum eligitur a Seniore ex porrectis sibi a Communitate quatuor alumnis, nec obstat, si et Rhetor eligetur, dummodo vocem habuerit claram, suavem et sonoram fueritque modestus.

Ad colligendum peculium sub tempus strenae in carbonam occlusam (a qua clavis semper esse debet penes Seniorem) Exactores, ex Alumnis scholae duo eliguntur, unus pro parte sui a Seniore, alter a Communitate, quodsi eorum quis minus fidelis deprehensus fuerit, indilati ab officio praefato suo amovetur, quinimo poena arbitraria a Seniore mulctatur.

Post quemvis suum reditum ex strenando Pater scholae cum dictis Exactoribus conveniunt Seniorem, in quorum ille oculis carbonam aperit, pecuniam collectam in specie annotando hocque in Registro specialiter ad id comparato; idem facit Pater semper tamen in praesentia saepe dictorum Exactorum. Eligitur ante strenandum Cursor, cuius officium est, indagare diligenter de eorum nomine, cognomine, titulo, honore etc. tum de adventu magnatum, quare exactus et prudens requirit ad munus hoc

Alumnus, cum Senior eligit, communicato super eo consilio cum Patre scholae etc. Huic Cursori ex turno, quovis die assistere obligantur Dialectistae et Rhetores. Idem Cursor lucem praefert strenantibus, illos ducit, ubi strenare debent, cui et cum quibus honoribus et titulis. Post festum Purificationis, die sibi bene viso Senior una cum Patre scholae et ex unaquoque schola Deputatis a Communitate quatuor alumnis exsolvunt Titulorum Cantori iuxta initum pactum et proportionem collecti peculii, deinde Cursori eodem respectu prout dicto Cantori, Exactoribus, si placuerit ac demum computatis computandis, reliquam summam in tres aequales partes dividunt, pars una Seniori, altera Patri scholae, tertia cedit Communitati.

Ob vitandas in Communitate defraudationes illa pars tertia iterum dividitur ac dismembratur proportionale pro quavis schola et suae Scholae primoribus prudentioribusque Alumnis ad manus redditur pro reliquis distribuenda.

Notandum. Ex massa strenae huius potest detruncari aliquid pecuniae pro eo, qui aperiet et claudet scholam, haecque pensio pro dicto Janitore maneat penes Seniorem, ex qua ipsi quovis finito mense exsolvit respective ad tempus, major enim hyeme pensio danda est quam aestate.

Item. Strenantibus addebatur Consiliarius, sed quoniam Pater cum iis semper praesens est, non videtur aliqua eius esse necessitas, non enim major Consiliarii esse potest apud et inter strenantes existimatio quam Patris, adeoque sufficit, si ipse Pater eos in modestia custodiet interea Censores tam insolentiarum quam alias eiusmodi inconvenientiae fideles esse debent assignari eos pro exigentia suae prudentiae dictim mutando.

MS. A. U. J. N. 267. Liber in quo inscripta sunt nomina studiosorum scholae Archipresbyterialis.

XXXII.

Series eorum, quae in Literis Innotescentialibus ad servandum studiosis a M. D. Rectore pro tempore existente M. Casimiro Steplowski S. Theol. Dr. et Prof. Collega Maiore, Collegiatae S. Floriani Decano, Provisore scholarnm Novodvorscianarum sub data 6 Maii A. D. 1765.

1. Novella Ordinatio Facultatis Philosophicae in omnibus punctis, clausulis et articulis manu tenenda.

2. Magistri, Licentiati, Baccalaurei vocati a Tyliciano Professore provinciam sibi assignatam suscipiant et eandem mature ac pura latinitate exequantur.

3. Omnibus privatis Informatoribus (qui tantum ii esse debent, qui iurisdictioni Rectorali subiecti esse censent) omnino praecipitur, quatenus iuventutem in timore Dei, pietate, majorum observantia et scientiarum cultura exerceant, illi ubivis locorum assistant ad scholas, templa, Oratorium deducant et reducant neque devertimenti causa sine suo comitatu extra urbem exire patiantur.

4. Senioribus Contuberniorum, scholarum mandatur, quatenus nullum noviter advenientem aut ex Contubernio uno ad aliud vel Scholam, multo magis ex Contubernio ad Scholam sese transferentem, tum ex aliis scholis exclusum sine testimonio et recomendatione suscipiant, arma iisdem deferre non permittant, sed eadem apud se asservent, suos Alumnos Albo studiosorum inscribi curent et quosvis vagos aut ultra leges Piscor scianas in scholis manentes neque in studiis proficientes a septis scholasticis arceant et expellant.

5. Iisdem Senioribus praecipitur, ne actus et exercitia domestica cum divinis officiis negligantur, in trinis septimanatim visitationibus, ut lectiones a Magistris, Licentiatis, Baccalaureis, Studiosis publicis, Dialectistis, et Rhetoribus tractatae, revideantur, examinentur, verificentur.

6. Ut in Contuberniis et Scholis per Magistros, Baccalaureos vel alios lectionum publicarum Auditores a senioribus deligendos, Classistici studiosi Dialecticam et Rhetoricam quotidie audiantur.

7. Ut in Contuberniis et Scholares per Magistros, Baccalaureos vel Clericos hora praecedenti Convocationem catechizentur ac ut per omnes studiosos usus linguae latinae servetur.

8. Ut sub Scholis Parochialibus manentes studiosi prima rudimenta in scholis suarum Parochiarum discent neque horum discendorum causa ad alius Parochiae scholam sese conferant ac ut omnes Convocationibus adsint.

9. Ut Seniores scholarum saltim semel in septimana die sibi bene viso, scholares suos parochiales visitent, de profectu in literis, charactere, et ortographia examinent.

10. Ut studiosi in scholis manentes et sub scholis Parochialibus, Processionibus adsint, tumultus non excitent, de loco non contendant sed juxta praecedentiam Ecclesiarum, Collegiatarum atque Parochialium incedant.

11. Ut Seniores Catalogum suorum alumnorum cum expressa annotatione victus, mansionis, aetatis, patriae, emolumenti in studiis tum auditorum lectionum ac per Dialectistas et Rhetores, Oratoris Tyliciani, Rectori referent.

12. Mendicantibus studiosis inculcatur, ne victum precario ultra horam nonam exquirant et otiosi de die divagentur, Cantilenasque aliquas

indecentes decantent et ut Litanias potius polonico idiomate quam latino recitent.

13. Ut Seniores Contuberniorum et Scholarum pro mandatis, omnibus, pracipue tamen quartualibus cum suis alumnis descendant et ad finem perseverent.

14. Omnes et singuli iurisdictioni rectorali subiecti neminem iniurient aut infestent, iniuriamque sibi illatam non per se ipsos vindicent, sed eandem Rectori deferant.

15. Usus framearum penitus interdicitur.

16. Quicunque informatores actu non student neque sunt Albo inscripti, neque scholas frequentant, a privilegiis et immunitatibus Academiae et a defensione rectorali alienantur.

17. Cives Cracovienses, Clepardienses, Casimirienses et aliorum suburbiorum, ne sine facultate Rectoris studiosos suscipiant, admonentur, de quo si resciverint D. D. Seniores Rectori deferant.

18. Contuberniorum et Scholarum statuta etiam praeter haec expressa in suis omnibus punctis stricte manuteneantur.

MS. A. U. J. N. 267. Liber in quo inscripta sunt nomina studiosorum scholae Archipresbyterialis.

XXXIII.

Wyłożenie nauk dla szkół Nowodworskich Krakowskich podług Przeświętney Komissyi nad Edukacyą Narodową w Tabelli (na Szkoły Woiewódzkie) ułożonego przez Hugona Kołłątaya, Kanonika Katedralnego Krakowskiego, od Przeświętney Komissyi nad Edukacyą Narodową do Akademii Krakowskiey Delegowanego Wizytatora w roku 1777.

Czyniąc zadosyć włożonemu na mnie od Przeświętney Komissyi nad Edukacyą Narodową obowiązkowi, która, żądaiąc moiey przytomności przy wprowadzeniu do Szkół Nowodworskich nauk Szkołom Woiewodzkim przepisanych, chciała, ażebym liczby klass i ułożonego między niemi porządku iak naypilniey przestrzegał: za rzecz potrzebną osądziłem podać ninieyszy Tabelli wykład, który Imci Xiędzu Prefektowi i Nauczycielom Szkół tuteyszych Woiewodzkich za regułę służyć będzie.

Kładę nayprzód Tabellę Nauk od Przeświętney Komissyi dla Szkół Woiewódzkich ułożoną, do którey przyłączam wykład tychże Nauk dla każdey klassy w szczegulności. Przestrogi ogólne tak dla Imci Xiędza Prefekta, iako i Nauczycielów dostatecznie wyłożą, nie tylko to, co

w Instrukcyi mojey iest mi zalecono, ale nawet co Przeświętna Komisya w naypóźnieyszych przepisuie obwieszczeniach. Rozporządzeniu Uczniów na klassy wyznaczam dzień 21. Miesiąca Czerwca: á rozpoczęciu Nauk dzień 26. tegoż Miesiąca.

Datt. w Krakowie, dnia 5. Czerwca 1777.

X. Hugo Kołłątay.

Układ Nauk i porządku między niemi w Szkołach Wojewodzkich.

Nauki przez wszystkie klassy stopniami prowadzone	NAUKA CHRZEŚCIAŃSKA NAUKA MORALNA						
	Kl. I.	Kl. II.	Kl. III.	Kl. IV.	Kl. V.	Kl. VI.	Kl. VII.
Nauki szczególne każdey klassie	Język łaciński Arytmetyka Historya z Geografią Wiadomości o zwierzach ptastwie i rybach	Język łaciński Arytmetyka Historya z Geografią Tychże własności kontynuacya	Język łaciński Geometrya Historya z Geografią Botanika Wiadomości ogrodniczej roboty	Geometrya Botanika Wiadomości o Rolnictwie	Fizyka Algebra Wiadomości o rzeczach kopalnych	Logika Mechanika Hidraulika Wiadomości o człowieku względem zachowania zdrowia	Prawo Retoryka Poetyka Wiadomości o naukach kunsztach i rzemiesłach

Czytaiącego tę Tabelle ostrzega się, że Nauka Chrześciańska przez trzy pierwsze klassy w szkole, przez cztery następuiące będzie dawana w Kościele; oraz że Nauka Moralna na Prawie natury zasadzona, stopniami prowadzona, zakończy się na Prawie Politycznym, na Prawie Narodów i wiadomości Prawa Polskiego, Uczniowie w pierwszey klassie, znaydować się będą w dziesiątym circiter roku wieku swego: w drugiey, w iedynastym i tak daley: to iednak Rodzicom wolności nie odbierze prędszego lub pòźnieyszego dzieci swoich oddawania do szkół.

Z nauką języka Łacińskiego w trzech pierwszych klassach szczególnie dawaną, w następujących kontynuowaną, w ostatniey przy Retoryce powtórzoną, nie rozdzielenie złączona będzie nauka języka Polskiego. Dawane będą w Szkołach języki zagraniczne podług możności, na które osobny w czasie swoim wyidzie Regulament.

Nauka dzieiów ludzkich z Geografią w pierwszych trzech klassach od Nauczycielów dawana, w następujących czytaniu prywatnemu przy dozorze publicznym zostawiona będzie.

Nb. Nauki, które w rocznym ciągu po klassach dłużey nad inne zabawiać maią Uczniów, większemi literami są wyrażone.

Klassa I.

Nauczyciel M. Antoni Muszyński, Filozofii Doktór i Matematyki Profes.

I. Nauka Chrześciańska zamknie w tey klassie prosty, ale doskonały katechizm.

Nauczyciel ostrzega się, aby nie przyłączał do Katechizmu wiadomości o grzechach i ich podziale. Często albowiem takowa wiadomość przyczyną iest zepsucia serc młodych, które cnocie poświęcić należy.

II. Nauka Moralna zacznie od powinności względem Rodziców, á skończy się na powinnościach względem domowników: nauka ta ztąd początek swoy brać powinna, zkąd czułość serca dziecinnego do niey przystosować się może.

III. Język Łaciński dawany będzie wraz z Polskim. Nauczyciel zacznie od wprawienia dzieci w Ortografią, daiąc przepisy równie do dobrego pisania, iako i wymawiania, do czego oprócz krótkich reguł użyie pilności, aby dzieci żadnego słowa Łacińskiego lub Polskiego źle nie wymawiały, á częsta poprawa i przykład Nauczyciela staną za naydokładnieyszą regułę.

Pamięć dzieci zatrudni generalnemi i szczegulnemi Etymologii regułami, pilnym na to będąc, ażeby deklinacye i koniugacye z przykładu położonych imion lub słów dzieci iak naydostateczniey umiały.

Imienia bez drugiego przydatkowego, lub słowa bez Imienia Nauczyciel w deklinacyi i koniugacyi dzieciom do uczenia się nieda, ażeby się wcześnie wprawiały do zażywania tego wszystkiego, z czego się mowa Łacińska składa.

Nim wynidzie Elementarna od Kommissyi Grammatyka, Nauczyciel użyie Grammatyki Piotrowskiego, z którey oprócz wspomnioney Ortografii i Etymologii przyłączy reguły generalne każdego rozdziału z trzeciey części, których przykłady okazane będą na złączeniach słów z imionami.

Starać się także Nauczyciel powinien, ażeby też same reguły w języku Polskim zachował, okazuiąc między niemi różność, ieżli którą język przynosi a układ słów języka Oyczystego poprzedzi zawsze Łaciński, i na tym dopiero okazana różność, lub przeciwnie, będzie praktyczną dla uczniów demonstracyą.

Za ćwiczenia Szkolne służyć będzie mały iaki Peryod, z Autora Klassycznego wyjęty, zdanie moralne w sobie zamykaiący, i na Polski język przełożony, a do reguł generalnych Grammatyki Piotrowskiego księgi 3ciej przystusowany, takowa część mowy na łaciński język przekładana będzie, á błędy, które przeciw wymienionym regułom dzieci popełnią, okażą się na oryginalnym Autora słów układzie, co wszystko redukuiąc, do reguł dzieciom okazane być powinno.

Zaleca się Professorowi, ażeby używał listów Cycerona, powieści moralnych Fedra, Baiek Ezopa.

IV. Nauka Rachunku, zamknie w sobie pięć reguł prostych, y regułę złotą z przystusowaniem onych do praktyki, dla czego w dni święte i dni rekreacyi wprawiać należy dzieci do pisania regestrów Gospodarskich, Kupieckich, Żołnierskich i Dworskich, wynayduiąc do tego użyteczne i łatwe sposoby, i kładąc przed oczy dzieciom tabelle gotowe.

V. Geografia i Historya stosuiąc ie do dziecinney poiętności dawane będą o Polszcze. Geografia zacznie się od opisania Woiewództwa Krakowskiego, iako naylepiey dzieciom znaiomego, a skończy się na opisaniu całey Polski. Ten bowiem porządek zachowany bydź powinien, ażeby dzieci nayprzód poznały swóy kray, á potym nabywały wiadomości o innych Narodach. Geografia zawsze poprzedzać będzie Historyą, aby dzieci wprzód wiedziały o mieyscach. niż o sławnych akcyach, które się na nich stały.

Lubo zaś Nauka Moralna stosuiąc się do serca dziecinnego o samych tylko powinnościach domowych reguły przepisywać będzie, nie omieszka jednak Nauczyciel, ażeby dając Historyą, a z niey do Moralney odwołuiąc się Nauki, nie zastanawiał Uczniów nad sentymentami moralnemi, które z sobą Historya niesie, iakie są sprawiedliwość, dobroczynność, miłość Oyczyzny, oszczędność, hoyność, wdzięczność: toż mówić o występkach, których złość dzieciom znaiomaby była, naprzykład o obżarstwie, ospałości, lenistwie, prędkości, popędliwości etc. Akcye zaś gorszące nie będą przytaczane, mowi się tu o tych, o których moralney złości dzieci wiadomości nie maią.

Nie przestanie Nauczyciel na samym Chronologicznym królów Polskich opisie, i chwalebnych lub nagannych ich dziełach, ale oraz przytaczać ma partykularnych Obywatelów cnoty lub zasługi, ażeby dzieci

nie rozumiały, że Historya Kraiów, iedno iest, co opisanie życia królów; albo że Naród prócz królów nic szczegulnieyszego w dzieiach swoich nie ma, wyszukiwać przeto będzie takowe dzieła, któreby stan do cnoty pobudzały.

Do tey Nauki zalecaią się Fastes de Pologne, Geographie de la Croix, i inne w Oyczystym ięzyku wydane.

VI. Historya Naturalna, chcąc ią do poiętności dziecinney przystosować, zacznie się od opisania ptastwa i zwierza domowego, iako też i ryb znaiomych, naprzykład tych, które się w Woiewództwie Krakowskim znayduią. Do czego pomocą będzie Historya Naturalna X. Rączyńskiego i Kolimella.

Klassa II.

Nauczyciel M. Sebastyan Kanty Czochron Filozofii Doktor i Matematyki Profesor.

I. Nauka Chrześciańska zamknie w sobie Historyą starego i nowego Testamentu. Nauczyciel tey klassy wyprowadziwszy początek Człowieka i Boską nad nim w Raiu opiekę, ciągnąć będzie Chronologią od początku Świata, aż do Chrystusa, licząc szczegulnieysze Epoki, które odmianę czyniły w rządzie, w przeyściu Ludu Bożego. Nauczyciel historycznie umieści całą Naukę obiawienia począwszy od grzechu pierworodnego, aż do naprawy onegoż, explikuiąc Uczniom, co jest obiawione, a co powtórzone z prawa Natury.

II. Nauka Moralna w tey klassie o powinnościach towarzyskich względem bliźniego dawana będzie, iako o tych, które młody Człowiek w ludzkiej społeczności żyjący, ma przed oczyma, i codziennie na sobie doświadcza.

III. Język Łaciński wyżey przepisany kontynuować się będzie. Nauczyciel powinien moralne dzieciom dawać ćwiczenia przez reguły 3-ciey Części Grammatyki Piotrowskiego, z jak naydokładnieyszym ich w szczegulności tłumaczeniem. Do dawania kompozycyi służyć mu mogą dowcipne powieści Fedra, lub zdania Seneki rozum w młodych formuiące. To wszystko dawane będzie dobrą Polszczyzną. W każdey zaś okoliczności Nauczyciel pilnym będzie, ażeby dzieci w ięzyku Łacińskim słowa dobrze wymawiały.

IV. Arytmetyka wyżey wzmiankowana takowym po części powtarzana będzie sposobem, ażeby znacznieyszego czasu Nauczyciel używał na tłomaczenie przez przykłady wyższych reguł, iako to: Reguły Towarzystwa, Proporcyi etc. i łamaney liczby, przy którey nieopuści opisania wszystkich miary i wagi podziałów. Nad to powszechne Arytmetyki dawać będzie Axyomata, z dni reakreacyjnych lub świętych

powszechnych axiomatów Geometrycznych, do ogólnych opisów w szczególności figur, linii, długości, szerokości łatwieyszych Teorematów, skończy się na praktycznym iey używaniu, sposobiąc Uczniów do wymierzania izby, w którey się uczą, lub łąki na którey się podczas rekreacyi bawią, y na poznaniu Geometrycznych Instrumentów pomnieyszych.

V. Jako Geografia i Chronologia są dwa Historyi oczy, tak od niey nierozdzielne być powinny. Zaczym na tey Klassie Geografia będzie dawana w powszechności, zaczynając od iasney Globów, sfer, y kart Ziemopiskich znaiomości. Potym przystąpi się do podziału Ziemi, położeń Krajów, ich obyczajów, rządu, handlow, bogactwa i innych każdemu Narodowi właściwych zwyczaiów.

Nauczyciel na to mieć baczność powinien, aby podaiąc Historyą w szczególności o Państwach, wyznaczał Epochy, czyli kresy czasów. Ten zaś będzie naycelnieyszy dla Niego w Historyi zamiar, aby (iak się wyrzey rzekło) wystawiał za przykład to wszystko, co się zgadza z ludzkością, dobroczynnością y pobożnością. Niech oraz wytyka, wolnym będąc od przesądów, przednieysze dzieie, bez żadney w słowach ogródki z przydawaniem zawsze sprawiedliwey pochwały lub nagany. Niech zaraz pokaże mówiąc o dobrym i cnotliwym dziele wynikaiące z niego skutki szczęśliwe; mówiąc zaś o zbrodni, niech wytknie godne przestępstwa kary, które do zbrodni są nierozerwanie przywiązane. Wyliczaiąc Monarchów, niech właściwego każdemu nie opuści charakteru. Ten lub ów Monarcha niesprawiedliwie kray zawoiował, przez zdradę y niedotrzymanie słowa. Ten lub ów Mężny, Dobroczynny prawdziwą rządził się Polityką etc.

Do tego zaleca się Historya powszechna Rossueta.

VI. Botanika zacznie się tu od poznania ziół ogrodowych, łącząc do tego Naukę ogrodniczey roboty. Do czego zaleca się wielki Zielnik Syryniusza i Historya naturalna Rączyńskiego.

Klassa IV.

Nauczyciel M. Stanisław Kruszyński Filozofii Doktor, Matematyki Professor i Geometra przysięgły.

I. Nauka Moralna w sobie zawierać będzie powinności względem siebie samego opisuiąc prawa własności, osobistey sprawiedliwości i wszelkiey uczciwości.

II. Geometrya dawana będzie dokładnym y łatwym sposobem, tak iednak, ażeby suche owe Teoremata, nieużyteczne Problemmata

więcey Szkolney trudności y ciekawości niż użyteczności maiące, tu opuszczone były. Więc Nauczyciel z dobrych Autorów zbierać będzie naypotrzebnieysze pozycye, y one sposobem Euklidesa do praktyki stosować. W dni rekreacyom naznaczone z Uczniami wychodzić będzie w pole, y swą naukę praktycznemi obiaśniać przykładami, dostateczną daiąc im znaiomość o wszystkich Geometrycznych narzędziach. Nakoniec pokaże iak wiele Geometrya pomaga do rozsądnego, gruntownego i pewnego w każdey rzeczy myślenia, gdyż się przez nią wzwyczaia rozum, iasno widzieć rzeczy, dobrze o nich sądzić, dobrze iedno z drugiego wnosić, a przeto iest naylepszą praktyczną logiką.

III. Botanika zasadza się na poznaniu różnych ziół, które są potrzebom ludzkim użyteczne. Nauczyciel porządną o nich wiadomość łatwym i krótkim poda sposobem, wyliczaiąc zioła kraiowe, z opisaniem ich własności y skutków.

IV. Gdy Rolnictwo pierwszym iest każdego kraiu uszczęśliwieniem, Nauczyciel przyłoży się do iak naydokładnieyszego onegoż nauczania. Da wprzód poznać Uczniom ziemię, która ich karmi i nosi. Przystąpi do opisu różnych iey gatunków, i tych uprawy, do którey o potrzebnych narzędziach mówić będzie. Nad to uczyni wiadomość o urodzaiach kraiowych, o ich cenie, o przyczynach taniości i drogości Potym okaże, iż Rolnictwo iest nauka naycelnieysza i naywłaściwsza rodzaiowi ludzkiemu, ucząca Człowieka, i znać dary Boże i używać ich na pożytek naypewnieyszy i naysprawiedliwszy. Tu się nauczy Młodzian, które są pewne y fundamentalne prawdy, do których potym praktykę przyłączywszy, stanie się obiaśnionym Gospodarzem, zaprawiwszy sobie gust do Rolnictwa y gospodarstwa, lubić będzie wieś, znaiąc w ziemi naypewnieysze dostatków źródło.

Klassa V.

Nauczyciel M. Andrzey Trzciński Filozofii Doktor, Matematyki i Francuskiego Języka Professor.

I. Nauka Moralna iuż podała różne w szczególności o powinnościach przepisy, porządek wyciąga, aby tu Prawo Naturalne systematycznie dawane było.

II. Fizyka. Nayprzód się zastanowi na powszechnych ciała własnościach. Potym cztery w ciałach żywioły tłomaczyć będzie, sposobem w praktyce życia potrzebnym. Nakoniec przystąpi do ciał w szczególności, i z tey umieiętności Fizyczney, którą w dochodzeniu prawdy doświadczeniami ile można stwierdzi, zawsze pokazywać będzie rzetelne korzyści, czyniąc tym sposobem naukę pożyteczną. Jako ten, tak i inni Professorowie przestrzegają się, aby szczególne daiąc Nauki, wystrzegali

się owych nieużytecznych, próżnych, i iuż nieco zapomnionych spekulacyi, na których mózg wycieńczano i więcey czasu trawiono, aniżeli na potrzebney praktyce. Tu ieszcze, ieśli Professorowi czas pozwoli', to przytoczy cokolwiek pożytecznieyszego, co wielcy Filozofowie w naturze odkryli, a nigdy się zapędzać nie będzie w próżną około Fizycznych rzeczy Metafizykę, a oraz Uczniów ostrzeże w Historyi Fizyczney, które Systema naywięcey ma podobieństwa do prawdy. Do tego służyć mu będzie oprócz innych: Leçon de la Physique. X. Nollet.

III. Algebra zacznie się tu od ogólnych znaków algebraicznych, przystąpi do prostych operacyi, i drugiego stopnia ekwacyi nie przewyższy. Będzie dawana sposobem krótkim i łatwym, przez który do użycia Geometryi i Fizyki stosowana będzie.

IV. Wiadomość o rzeczach kopalnych, ta to naypięknieysza szczegulney Fizyki cząstka dawana będzie. Professor osobliwie o tych Minerałach uwiadomi, które się w kraiu znayduią.

Klassa VI.

Nauczyciel M. Jan Śniadecki, Filozofii Doktor i Matematyki Professor.

Ekonomika kontynuować będzie Naukę Moralną.

I. Logika tę szczegulną ma dla siebie własność, że w dochodzeniu prawdy rozum Człowieka kieruje. Więc Nauczyciel poda wprzód logiczne początki, i fundamentalne iey ustawy, potym też początki do wszelkich Nauk przystusuie. W tym dziele za cały grunt założy, iż wszelkich wyrażeń myślnych początkiem są zmysły. Ukaże iako Logiki istotny iest cel kierować myślami Człowieka, prowadzić go do poznania prawdy ubeśpieczać rozum od błędu. Poczynać będzie w poznaniu rzeczy od nocyi wiadomszych, prostych, osobnych, niezłożonych: postąpi potym do wyższych, niewiadomych, złożonych, powszechnych. Ukaże Nauczyciel źródła błędów, sofizmatów w mówieniu, w wnioskach, iakie są, przywiązania do strony, zwyczaie zadawnione, branie słów niedokładne, branie rzeczy myślą oderwane: za rzeczy istotne poda reguły zdrowey krytyki do sądzenia o książkach, o wartości świadectw, o dzieiach. Do czego służyć mu będą: Elementa Artis Logicos - Criticae Antonii Genuensis, La Logique ou l'art de penser avec des observations, propres a fomer le jugement. W całym zaś tey umieiętności biegu Nauczyciel głębszey Metafizyce roztrząśnienie kwestyi trudnych zostawi, a o to starać się będzie, aby więcey przykładami iak regułami do Logiki praktyczney, to jest do roztropnego rozumu użycia, swych Uczniów formował. Zgoła Logika zdrowa od owych bałamuctw, i dzikich wykwintów oczyszczona poda uwagi na władze i działania duszy, pokazuiąc iaką drogą w każdey materyi i publiczney i prywatney poznać ma prawdę i drugim ią okazać.

II. Nauka Mechaniki to iest znania y stawiania Machin pożytecznych, iakie są młyny, tartaki, stępy, równie iako Hidraulika i Hidrostatyka, podaiące wiadomość mocy, wagi, biegu, obrotu wody, odkryie sposoby kierowania tego żywiołu na korzyść szczegulną i powszechną.

III. Nakoniec Nauczyciel poda wiadomości o Człowieku względem zachowania zdrowia, przez które nie ma się rozumieć Nauka Lekarska, lecz to tylko, ażeby Człowiek mógł poznać przez nią swoią strukturę, konstytucyą, temperament, stan zdrowia, skłonności do chorób, sposób zachowania zdrowia etc. Do czego służyć będzie Tyssot.

Klassa VII.

Nauczyciel M. Józef Muszyński Filozofii Doktor i Professor.

I. Nauka Moralna zamknie w sposobie Prawo Polityczne, o związkach towarzystwa i powinnościach, iakie są Obywatelów względem Magistratu i wzaiemnie.

II. Prawo Narodów Nauczyciel dawać będzie sposobem następuiącym, zacznie nayprzód od tego, iż to iest Naród względem Narodu w Prawie publicznym, czym iest Człowiek względem Człowieka w prawie natury. Na tym zasadzony początku pokaże Uczniom, iakie są obowiązki iednego względem drugiego Narodu, co są Traktaty, iaka Traktatów obligacya, co iest wieczystość Traktów etc. Do tey nauki przyłączy Prawo publiczne w szczególności o Polszcze.

Prawo kraiowe dawane będzie podług tabelli układu prawodawstwa.

III. Retoryka umieszczona iest w tey ostatniey szkole dla tego, aby Uczeń z poprzedzaiących klass więcey rzeczy i gruntownych wiadomości nabywszy, ucząc się powszechnego i Oyczystego Prawa, był w sposobności mówienia, nie czczego i na samych słowach przestaiącego, ale pełnego myśli i mocy. Nauczyciel wystrzegać się będzie w powszechności, aby na niepotrzebnych przepisach, które wymownym nie czynią i na niesmacznych Chryach naywięcey czasu i pracy nie tracił, żeby dobrych przykładów podawaniem Uczniów poprawiał, iaka wymowa w Rzeczyposp. Obywatelowi przystoi, iak na Sądach, iak na Obradach, iak w innych przygodach publicznych Młodzian sposobić się do mówienia powinien. Aby nakoniec ostrzegał młodego o błędach pospolicie trafiaiący się nie doskonałym Mowcom, iakie są podchlebstwa, rozwlekłość w mówieniu, zbytek słów, niedostatek rzeczy i złe albo żadne myśli wyrazów z sobą sklejenie etc. Bydź tedy Retoryka powinna zbiorem rozsądnych uwag na wymowę, na iey przywary, na dobrych Mowców, i na powinności Krassomowcy. Zaczym niech nayprzód zbierze krótkie, iasne, wybitne uwagi z Cycerona, Quinti-

liana, Juliusza Cezara, etc. Bawiąc się około tłomaczenia gładką wymową mów Cycerona i innych, gdzie się słaby dowód znayduie, gdzie sofizma okrasą mowy utaione, rozbierze per Analysim konsekwencye, obnaży, że tak rzekę, ze stroiu wyrazów, tropów, figur, sens szczery, przestrzeze, żeby się nie dać uwodzić pierwszym mowy pozorom, któremi piękne dowcipy wiele dokazują, a zwodziciele wiele szkodzą. W tym wszystkim sposób podaie Rollin traktuiąc o Retoryce i Poetyce. Dalszą w nauczeniu regułą iest dla Nauczyciela podany od Prześwietney Kommissyi edukacyiney przepis.

IV. Poetyka sprawiedliwie się tu przyłącza, która stylem związanym zaostrzy dowcip, i ożywi imaginacyą przez wykładanie dobrych Autorów. Uczący Poetyki postąpi sobie podług reguł od Kommissii przepisanych. Zbierze podobne jak w Retoryce krótkie uwagi z naylepszych Autorów, i zniesie naprzykład Wirgiliusza z Twardowskim, Horacyusza z Sarbiewskim, potym poda reguły wierszów każdego rodzaiu według Grammatyki Piotrowskiego, przyłączywszy sposób roztropnego użyciu Mithiologii, oraz wyłożywszy iak potrzebna iest do poznania starożytnych Posągów, Basryliewów, Obrazów do czytania dawnych łacińskich Autorów etc.

V. Nakoniec podadzą się wiadomości o naukach, kunsztach i rzemiesłach, opisuiące ich historyą, stan teraźnieyszy, iednych nad drugie preferencyą, albo przez doskonałość, albo przez użyteczność.

Przestrogi Ogólne.

I. Ten wykład nauk służyć będzie potąd, pokąd nie wyniydą książki Elementarne, lub inna Kommissyi nie zaydzie dyspozycya.

II. IMĆ. Prefekt i Professorowie czytać będą przepisy dla nich od Kommissyi wydane.

III. IMĆ. Prefekt starać się będzie, ażeby przepisy dla professorów prywatnych czyli Dyrektorów, ściśle zachowane były, i te przepisy Dyrektorom do wiadomości poda.

IV. Rok Szkolny zacznie się dnia 25 Września Roku teraźnieyszego 1777, a skończy się dnia 25 Lipca w Roku następuiącym 1778.

V. Wakacye trwać będą przez dwa Miesiące, oprócz których innych nigdy nie będzie.

VI. Rekreacye dwa razy na tydzień, we Wtorek, i we Czwartek od południa tylko dawane będą.

VII. Szkoły zaczynać się będą zrana wszystkie razem o godzinie osmey, a kończyć się o godzinie 10, po których Msza będzie w Oratorium, po Mszy będzie mówiony Psalm De profundis z Kollektą za Fundatorów; po południu zaś od godziny drugiey do czwartey Szkoły trwać będą.

VIII. Przed zaczęciem Nauk, y przy dokończeniu Nauczyciel krótkie z Uczniami odprawi Nabożeństwo, iakie iest Wezwanie Ducha świętego, z Litanią de Beata mówioną i podziękowanie za dokończenie Nauk, będą zaś opuszczone, te śpiewania, na których czas nie pożytecznie ginie, y Nauczyciel przytomnym nie bywa.

IX. Przepisy o karach Nauczyciele zachowywać będą tym sposobem, iak Kommissya rozporządziła, o czym IMĆ. Xiądz Prefekt uwiadomi, któremu Przepisy y wszystkie obwieszczenia Kommissyi są oddane.

X. Gdy książki Elementarne ieszcze nie są wygotowane, zalecaią się Nauczycielom następujące:

1-mo. Nauki Chrześciańskiey Katechizm Missyonarzów Francuski dla Pospólstwa wydany, Cathechismus Canisii, Nowy Testament, Histoire Ecclesiastique par l'Abbé Mably.

2-do. Do Nauki Moralney la Phisiocratie Naturelle. Metaphysica Antonii Genuensis, Burlamaqui le droit de la Nature. Zbiór różnych materyi politycznych X. Popławskiego, les Elemantes de la Morale P. Bertranda.

3-io. Do Języka Łacińskiego Grammatyka Piotrowskiego i te, które Kommissya w Przepisie do Szkół Woiewódzkich zaleciła.

4-to. Do Arytmetyki. Arithmetica Practica Schotti, Elementa Matheseos pro Universitate Tirnaviensi, i te które Kommissya zaleciła w wyżey nadmienionym przepisie.

5-to. De Historyi zalecaią się Xiążki, które Kommissya radzi w przepisie dla Szkół Woiewódzkich, oprócz których do Historyi Polskiey zażyć można, les Fastes de Pologne. Histoire de Pologne. Talica układu umieiętności Historyi Narodowey.

6-to. Do Historyi Naturalney oprócz zaleconych od Kommissyi radzi się Historya Naturalna X. Rączyńskiego. Zielnik Syryniusza, y Kolimella. les Elements de Metalargie P. Bertranda.

7-mo. Do Geometryi te, które Kommissya w przepisie swoim radzi.

8-vo. Do Rolnictwa, les Elements de l'Agriculture P. Bertranda.

9-no. Do Fizyki Gravesande Philosophiae, Nephtonianae Institutiones, i inne od Kommissyi zalecone.

10-mo. Do Algebry, Logiki, Mechaniki, Hidrauliki zalecaią się te Xiążki, które Kommissya w swoim przepisie wyliczyła.

11-mo. Do Prawa Kraiowego zaleca się Syntagma Legum Regni Poloniae, Legnich, Tablica Układu Prawodactwa etc.

12-mo. Do Retoryki zaleca się Leyay.

XI. Extrakty z Autorów Klassycznych po Wakacyach iuż będą gotowe, na trzy pierwsze Klassy, na Klassy wyższe osobliwie na sió-

dmą, zażywać będzie Nauczyciel Cycerona, Juliusza Cezara, Horacyusza, Sarbiewskiego, etc.

XII. Rozporządzenie czasu naukom przepisanego zostawuje się IMCi X. Prefektowi, który ma bydź pilnym tak na zachowanie przepisanego od Komissyi porządku, iako też y na wyznaczenie dłuższego czasu tym Naukom, które większymi Literami w tabelli są wypisane.

XIII. We wszystkich naukach, do których Język Polski wystarczyć może, Professorowie używać go będą.

XIV. Nauczycielom trzech pierwszych klass zaleca się, aby w dobrym wymowy Polskiey układzie tłomaczyli Dzieciom Autorów Klassycznych, z rozsądnym onych przystosowaniem do reguł Grammatyki, snadniey y mocniey będą się pamiętały słowa i wyrazy, kiedy razem z nauką rzeczy złączone są.

XV. Zawsze z Autorów analyses, wątpliwości i czynienia krytyki zadawać będą.

XVI. W wszelkich kompozycyach na pierwszych trzech Klassach, owe, czcze, oschłe, obojętne problematyczne nadto wysokie dla uczniów materye od Nauczycielów wywołane będą.

XVII. Nauczyciele zachowuiąc sami przykładność obyczaiów, naukę moralną w każdey okoliczności, iaka się nadarzy, Uczniom przytaczać będą, łagodnie ich zawsze napominaiąc y zachęcaiąc do dobrego.

XVIII. Ponieważ Nauka Moralna traktuiąc o powinnościach w szczególności, nic innego nie iest, tylko rozebrane na części Prawo natury, które w klassie piątey Systematycznym sposobem dawane będzie, zaleca się Nauczycielom, ażeby względem tey Nauki wzaiemnie się znosili z Nauczycielem klassy 5-tey, dla potrzebney w prowadzeniu początków Prawa przyrodzonego iednostayności. Taż sama przestroga służy dla Nauczycielów szóstey i siódmej klassy, którzy Prawo Ekonomiczne i polityczne Narodów i Kraiowe dawać będą podług układu Prawa Natury.

XIX. Zaleca się Nauczycielom, ażeby ćwiczyli się w języku Francuskim, w którym się dla nich radzą Xiążki tak do instrukcyi, iako i edukacyi zdatne.

XX. Młódź także w Szkołach Woiewódzkich ćwicząca się będzie miała za powinność applikować się do Francuskiego lub Niemieckiego języka.

XXI. Rapporty teraz na końcu Miesiąca Lipca do Prześwietney Kommissyi edukacyi Narodowey odesłane nie będą, dla tey przyczyny, że Szkoły te zaledwie za kilka Niedziel przed rozpoczęciem zwyczaynych Wakacyi zaczną się.

XXII. Otwarcie Szkół publiczne po Wakacyach nie będzie, ponieważ tak promocya, iako i zaczęcie nauk w tym Miesiącu nastąpi.

Przedruk z broszury współczesnej.

powolności i ufności uprzątać ich nie przestanie. Będziecie słyszeli wiele nieostrożnych zarzutów ludzi mniej przywykłych do uszanowania praw i ustanowionych w Rzpltey najwyższych subseliów; takowe jednak powieści niech bynajmniej nie zmniejszają w umysłach waszych powinnej dla Przesw. Kommissyi wierności, która we wszystkich czynnościach waszych usprawiedliwić was potrafi. Są to zbyt wczesne bojaźni duchow tych, które rozum swój własnej poswięciły miłości, i u których to wszystko, cokolwiek o naukach postanowione jest, lub nie w ten sposób, jak oni myślą, lub nie w ten, jak się niegdyś naukom oddawali, nieporządnym bydź się zdaje. Czas sam jest, jakom wyżej nadmienił, wynalazcą rzeczy, czas też sam ma je prawo polepszać. On jeden o nowym nauk rozporządzeniu sprawiedliwe w przyszłości odkryje zdanie tak właśnie, jak przeszłe nauki, albo niedostatecznemi albo nieużytecznemi okazał.

Przedruk z broszury współczesnej.

XXXV.

Odpowiedź W. IMci X. Lipiewicza, kanonika Katedr. krak. szkół Władysławskich Prefekta na mowę Kołłątaja.

Nie mogę bydź jawniey przeswiadczonym o wielkich ku dobru powszechnemu przysługach, które w polu nowo otwartych nauk czynisz JW. Delegowany Wizytatorze! jako kiedy mam honor w licznym gronie zgromadzonych gości słyszeć głos Jego tchnący i obywatelstwem i duchem pomnażania nauk, na których, jako na fundamentach naymocnieyszych wspiera się uszczęśliwienie i potęga europeyskich mocarstw. Głos ten iest rzeczywistym dowodem i gruntownie oswieconego literata i gorliwego o dobro publiczne obywatela, któremu Kommissya Edukacyina powierzyła wprowadzenie do tey pierwszey krolestwa szkoły nowego nauk układu i jego wyłożenie naychwalebnieysze, co do porządku, naypożytecznieysze w kraju, co do istoty nauk, naypożądańsze od całego narodu, co do skutku samego.

Szczycę się nie mniey bydź uczestnikiem szczęścia tego, gdy szkół tych Władysławskich Prefektem mnie obranym mieć uroczyście raczyłeś, imieniem Przesw. Kommissyi Edukacyiney, którey, abym wiernie pełnił naytroskliwsze chęci, miłą dla mnie będzie powinnością, wyłożone od tey nowo ustanowioney magistratury przepisy iako naypilniey uskuteczniać.

Do Was więc zacni Nauczyciele! mowę moję obracam: wasz ten pierwiastkowy uczenia urząd, co do pracy trudny i przykry, lecz co do zasług w Ojczyźnie nader chwalebny i miły, mocno poważam i wielbię.

Jaką bowiem za zdaniem konsula i mowcy rzymskiego większą i zdatniejszą uczynić możecie Rzpltey usługę? iak gdy nauczycie młodzież w tych osobliwie zepsutych czasach, w których tak srodze nadwerężoną została, iż wszystkiemi siłami poskromić ią i karcić należy. Wybrani z pośród wielu Nauczyciele! w iakąż obfitować radość serca wasze będą? kiedy Narodowa Młodzież z pod ręki waszey wychodząc rzuci pierwsze fundamenta uszczęśliwienia siebie i Ojczyzny.

O nam ulubiona Narodowa Młodzi! zaświadczająca przed niebem i światem prace nasze, troskow szkolnych korono! i jedyna pociecho! którey Naywyższego rządy naymędrsze pozwoliły się doczekać tey nowey szkół Władysławskich ozdoby, a z nich z iako z nayczystszego religii i mądrości źrzódła czerpać zdroie ożywiaiące was na uszczęśliwienie doczesne i wieczne. Jakież dzięki uczynicie za wydoskonalenie wasze przez siedmioletnią naukę Przesw. Kommisyi Edukacyiney, która Wam te naywybornieysze nauk szrodki podała? Oto, iako ludzie staniecie się oświeconemi, iako obywatele pożytecznemi, iako prawodawcy przezornemi. Cóż Wam więcey ta Naywyższa nauk Magistratura mogła wyświadczyć? lub co większego od niey odebrać mogliście? wielkim iesteście udarowani dobrem, wielkiey przeto od Was wyciąga wdzięczności. Jakże ią okażecie? Oto usiłuycie stać się wiernemi religii synami, poczciwemi obywatelami Ojczyzny i na takowych usposobić się ludzi, aby wszystkie narody mogły Was nazwać dobremi Polakami.

Ten iest iedyny sposób wysłużenia się Przesw. Kommissyi Edukacyiney i kochaiącym was Nauczycielom, tey trzymaycie się drogi, a wydoskonalenie rozumów, uszczęśliwienie kraju, będzie waszych nauk przykrych nieco w pierwiastkach, ale słodkich w dokończeniu nayobfitszą nadgrodą. Wykonaycież tak zbawienne żądania tey naywyższey Magistratury, abyście Religii wzrost, Ojczyznie honor, Akademii zaszczyt, mnie zupełne serca ukontentowanie przez nowe a te naywyższe do nauk usiłowanie czynili.

Przedruk z broszury współczesnej.

XXXVI.

Oratio in Laudem Litteraram: quam post solenne Sacrificium, 21mo Junii Die, a. 1777 recens distribuendae in Septem Classes Juventuti Academicae destinato, Josephus Mężenski, Sub-Dapiferi Mscisławiensis Filius, in Universitate Cracoviensi Logicae et Eloquentiae Auditor, assistente M. Josepho Joanne Cantio Muszynski, Philosophiae Doctore, Rhetorices Professore, in Oratorio Novodvorsciano habuit.

Non defuerunt quidem ullo tempore Litterarum illecebrae, quibus in Polonia nostra, et Juvenum animi ad discendum excitarentur, et maturior aetas curarum taedia deliniret: in hoc tamen Reipublicae litterariae statu, quum in ejus venire consortionem, praeter eas Gentes, quae laude humanitatis fere constanter floruerunt, barbarae etiam atque agrestes desiderent; hominum ingenuorum arbitror esse neminem, quin vehementiori artium studio abripiatur: nisi forsitan in feritate sylvescere, quam rationem vitae, se Patriaque dignissimam aggredi malit. Quis enim hodie, modo se esse Polonum recordetur, non satis ad optimas artes habeat illiciorum: praesertim, si reputet secum, quid exempla bonorum Civium, quid publica salus, quid gloria Nationis, quid suprema Authoritas exigat?

Cum providentissimus Pater Patriae Stanislaus Augustus, Regum optimus, lucem nobis adferat tantam, ut Sapientia in Polono regnare solio videatur: cum non alios in Senatum, praeterquam Viros, nedum genere, sed eruditione quoque principes legat: non alios, praeterquam ingenio praestantissimos munificentia ornet, evehat ad Magistratus, ampliet dignitate, animo benevolentissimo complectatur: dubitare non possumus, quin excolendis datam operam mentibus, ceu gratissimum officium sit excepturus. Gymnasia frequenter visere, atque in iis ludicrae discentium exercitationi interesse, explorare quantum profecerint, laudare navos et industrios, ad eorumque aemulationem aliis adjicere stimulum, quod jam olim accepimus fama, in maximis habet deliciis: unde si incredibilem voluptatem sentimus, atque ad morigerandum justissimae expectationi invitamenta; quae in illa Pube animorum contentio exoriatur, non difficulter assequimur. Testis est haec Jagellonica Scientiarum Universitas, perpetuoque testis erit, primam inter Regias curam propagandarum Litterarum fuisse: utpote quam Augustus clementissimus juxta ac sapientissimus in fidem ita recepit, ut primo statem Regni sui lustratam anno voluerit, atque firmatam.

Nunc autem, et Patriae voto, et Regio, Procerum Amplissimorum Consessus, Quibus optimarum artium clientela divinitus delata est, quam mirifice respondet! Ab Iis utilissimae, pulcherrimae, amaenissimaeque scientiae in Scholas introducuntur, stabiliuntur praesidio, augenturque stipendiis. Et merito quidem, nec enim possunt aliunde, quam a Litteris, majora in Polonos emolumenta redundare. Id ego ut satis probem, non vereor: maxime tamen probatum iri confido; si vestra, Auditores lectissimi, benevolentia dicenti adspiretis.

Cur alias Gentes praeteream, ipsi que duntaxat Poloniae, etsi Litterae per Universum diffunduntur, studere velim; charissimae Patriae amor, quo nihil in Scholis impensius colitur; est causa mihi gravissima. Ita enim, quot in publico artium ludo versamur, a teneris formati

sumus; ut non modo, quamdiu intra Poloniae limites coarctamur, verum etiam, si alio pedem efferre contigerit, regionis, in qua lucem aspeximus, existimationem augeri cupiamus, atque celebritatem.

Non ignoro equidem, apud plerasque Nationes Polonorum indolem obteri, despicatuique haberi industriam: sed ideo haberi puto, quod illi ex impolitis Juvenibus, qui ad eos interdum, vix Matrum e manibus evoluti, proficiscuntur, de ingeniis nostris capiant conjecturam: quanquam nos ad rudem eorum plebem, Juventamque luxui atque otio dedi. tam non respicimus, de nativis illorum dotibus decernendo.

Ad consultum antiquitus erat, consuliturque hac potissimum tempestate gloriae nostrae: ut, nisi ad propagandum nomen Polonum, Athenae non sint quaerendae; quibus omnium Scientiarum Lycea domi patent. Nunc aequabimus facile caeteras Gentes: si non possumus, licet ne id quidem desperandum sit, eruditione continuo superare. Pollicentur fructum ejusmodi nobis, jacta semina: quae postquam ad maturitatem pervenerint, futurum est, ut nihil aut ad honestatem, aut ad fortunarum incrementum, aut ad laudem bellicam, aut ad consulendum publico bono, aut ad justitiae administrationem, aut denique ad Religionis integritatem Polonis desideretur.

Honestatem quod attinet, non est, cur multis recenseam, quantum a Litteris profluat ornamenti atque splendoris. Sive enim Caelum suspexeris, sive terram: quidquid oculis obversatur, nisi eruditione imbutus fueris, nescies, tuo id vel usui, vel commodo, vel oblectationi factum esse, detrimentoque, si ratione abutare, fieri posse: permulta tibi videbuntur falsa pro veris, noxia pro salutaribus, turpia pro decoris; decora autem et utilia pro obscaenis, atque perniciosis: ac ideo, praeter externam speciem, nihil apparebit in te humanum. Hinc consequitur, Gentem illam vix nomine hominum dignam, quae in perpetua ignoratione consepulta est, aegre quippe recti atque honesti cupiditate moveri potest, cujus et exiguam, propter libidinum aestus, habeat notionem, et memoriam nullam. Sed enim, liberalior quaedam natura Polonis contigit, quam ut dulcedinem verae laudis non sentiant, aecessit doctrina severior hodieque accedit: quae nobis, ad virtutem dignitatemque, ut contendamus, calcar fortissimum admovet. Proscribantur Litterae e Polonia; exulabit protinus ipsa virtus, exulabit honestas, corruptique mores et perditi invalescent. Graecia, quondam virtutum nunc barbariae sedes, nonne id exemplo declaret? Caeteroquin, de morum apud nos elegantia quid divinemus; ex hac solicitudine inferatur oportet, quae publicae Institutioni impenditur.

Nec retrahimur a studio Litterarum: quamvis vitam solitariam agere, ab humana societate abhorrere, saevire supercilio, rixari de nugis atque vanis commentis, interea vero, spretis artibus cum humanitate

conjunctis, disciplinaque morum posthabita, non oeconomicae rei, non fabrilium, non caeterarum omnium, quibus aut honeste vivere discant, aut fortunas amplificent, rationem habere unquam eruditi dicantur. Obsolevit jam ista criminatio, progressu magis Litterarum, quam verbis refutata. Quid? annon ejusmodi artes his temporibus vigent, quarum monitis ad probitatem instruimur, convictumque humanum? In latebris Libyae possunt; non possunt in Polonia videri Sapientes: qui, exemplo Diogenis, solem publicum fugiunt, ac pro veteri superstitione contemnunt utiliora, de ineptiis altercantes. Boni Viri bonique Cives, minime vero nugatores esse jubemur: res quoque nobis agraria proponitur atque hortensis, proponuntur alia multa, quibus ditiores efficiamur: ne tandem, cum Architecti praestantissimi, cum celeberrimi fabri ex Litteris habeant adjumenta, cum ad ipsa commercia si homines inculti se ingerunt, facile succumbant calamitati; nos glebae fertilissimae possessores, parte maxima vitae in discendo traducta, sterilitatem ab agris depellere, inopiamque a nobis nequeamus.

Hoc si non improbatur, nisi indigne: illud omnino indignissimum est, quod a plerisque malitiose jactari solet, Polonos, quondam bellica spectatissimos gloria, muliebres animos induisse cum Litteris. Quam ego reprehensionem, utcunque illa nos impetat, risu excipiendam decrevi. Profuitne robur Scytharum; cum eos, tanquam monstra quaedam naturae, propter inscitiam, execraretur humanum genus? qua regione constanter potiebantur, quamvis more latronum, continuo dimicarent? Quemadmodum illis, praedatione victum quaerere, solenne fuit: ita politioribus Gentibus, non abdomini suo, sed nominis perennitati consulere. Mihi sane videntur Principes ii, Cyrus, Philippus, Alexander, Caesar, Augustus, si non excelluissent doctrina, futuri fuisse ad praelia segniores: cum eo magis ad benemerendum de posteris excitarentur, quo luculentius praeviderent, seu turpitudinem vitae, seu gloriam, in eorum animis regnaturam. Zamoyscii nostri, Zbaravii, Potoccyi, Ossolinii, caeterique sexcenti num illiterati fuere? tamen eorum bellicae laudes etiam nunc nos recreant. Ex Libris et arma se didicisse et annorum jura, pronunciavit Alphonsus: quidni et amare Patriam, et tueri Poloni discant? Despiciendae sunt voluptates militibus. suadent Litterae: Parentes, necessarii et affines linquendi hortantur Litterae: incommoda sustinenda. authores sunt Litterae: subeundum vitae discrimen Patriae causa, impellunt Litterae: vitaque ipsa Patriam longe cariorem efficiunt. Quoties monumenta revolvimus Historiarum; nonne exemplis Heroum pulcherrimis ad paria facta invitamur? Flevisse quondam in Urbe Hispaniae Gaditana Pompeius dicitur; quod hac aetate, qua totum Orbem Alexander subegit, ille, post diu ancipitem pugnam, vix in aliquot exiguis Hispaniae Urbibus dominaretur. Nostris quoque ingentibus Viris, quum praelia

capesserent, magnorum imagines Imperatorum, ne dicam umbras, credo ante oculos oberrasse.

Quid autem, si Martis furores cesserint, ad felicitatem Civium magis est accommodatum, quam consilia: quae profecto iniri nequeunt, nisi ad prudentiam Cives instructi habeantur, iique, ceu quadam divinatione afflati, ex eventu praeteritorum ita statuant de praesentibus, ut prospiciant quoque futuris. Id enim vero liquido constat, plus consiliis quam armis stabiliri Rempublicam: utpote cum et victi consurgant, frequenterque possint plurimum contra Gentem, quae superba trophaeis, se fortunatam perpetuo atque tranquillam fore putat. Atqui ex Litteris promanant ea, quibus cum ad conservandam gloriam Gentis, tum ad internam tranquillitatem, sedandosque tumultus, tum demum ad faedera cum finitimis componenda ac obfirmanda boni Cives utantur. Eccur enim politia inter reliquas artes principem locum tenet, quin multas vastitate sua absorbet? nonne hujus neglectu, vel ignorantia vel abusu, Regna omnia, omnes Res-publicae periere? In consiliis igitur subministrandis politia cumprimis consulatur, necesse est: intereaque haec servetur moderatio; ne quenquam pudeat in alienam ire sententiam, si ille meliorem dare non poterit, atque utiliorem. Obstrepere amantissimis Patriae Civibus, eorumque saluberrima dicta respuere, nefas arbitror. Tales oportet esse Cives Polonos, qui consensione quadam conspirent, ut Patriae satisfaciant: unde et suo nomini, et posteris laudem relinquant.

Nunc illud consideremus, Justitiae rationem haberi non posse sine Litteris. Nam quomodo Leges condentur, aut obscurae explanabuntur, aut corruptae restituentur vigori suo, aut immutabuntur vicissitudine temporum exigente, aut denique animadversio fiet in sceleratos, si juris et aequi non habeatur notitia? Et militaris laus, et consiliorum facultas suggerendorum, et magistratuum functio, latent in praesidio atque tutela Litterarum. Optant nostri Cives in publicis versari officiis tanquam in luce, honores ambiunt, tribunalia conscendunt, suscipiunt legationes. Ignorent illi, quid suarum est partium, nec introspiciant munus quod obtinuerint; fallent desiderium Patriae, non ornabunt provinciam sed onerabunt, injuria afficient innocentes, sceleri atque furori habenas laxabunt. Atque ideo Majores nostri, quod difficilem administrationem justitiae experirentur, non raro conquesti sunt. Neminem fugit, impunitatis fiducia leges perrumpi ac violari, ab earum imperitis et rudibus. Nam quid amabo putatis harum sanctimoniae tam adversum; quam opibus aut generi, aut fortitudini fidere? aliorum statum inferiorem convellere, cavillari? vexare subditos, atque ceu mancipia tractare? in fortunas irrumpere vicinorum? Magistratuum authoritati resistere? Emolliuntur tamen feroces animi praeceptis doctrinarum: quae inter caetera commonent, humaniter cum hominibus versandum esse, nec posse in judiciis trium-

phare genus aut divitias, sed innocentiam atque virtutem. Quodsi igitur statem a teneris imbibamus honestissimas artes: genus illicio nobis erit, ne indigni fiamus Majoribus, qui servarunt justitiam, atque legibus pa ruerunt: ne vero divitiis abutamur; vitabimus luxum, cum omnium malorum, tum arrogantiae segetem ac materiam, memores, non auro atque argento, purpuraque, sed temperantiae et aequitatis studio Civem optimum quemque nituisse.

Jam Religionem spectemus, singulare Poloniae ornamentum; qua ut nihil divinitus collatum nobis est jucundius vel illustrius; ita nihil unquam possessum, quod majori in pretio haberetur. Quantum illa publicae incolumitati provideat, belle novimus: hac enim sublata, civile dissolveretur commercium, jura omnia conculcarentur, vim exererent scelera, nec ullo possent metu frenari. Huic artes et scientiae famulantur, huic propagandae unice student: in ipsaque pervestigatione naturae ideo desudamus, ut ex pulchritudine rerum omnium, splendorem conjiciamus et majestatem Authoris sui, iungamurque cum Eo officiis sempiternis. Religio Majores nostros litteratos effecit: namque a Miecislao Principe introducta persuasit multis, ut in exteras regiones sese conferrent, ibidemque Divinis humanisque scientiis imbuerentur. Casimirus tandem, atque Vladislaus Jagello, eruditionem in Regnum istud invexerunt, obsequi eam Religioni jubentes. Illi vero potissimum Vladislao, qui Lithuanorum Apostolus dici meruit, Gentemque illam extraxit in lucem e tenebris, unquamne dignas referet grates religiosa Polonia? Ex hac Sede Musarum, quam Rex iste condiderat, quot integerrimi Viri, iidemque domi ac foris, in campo et in senatu, in castris et in judiciis, in Conciliis quoque Rei-publicae Christi, Divina ac humana sapientia clarissimi prodiere! Excitamur horum virtute ad Litterarum amorem: ac quemadmodum illi, pro gloria Gentis, dilatandaque Religione laboraverunt; nobis laborandum pariter esse, nunc vero praesertim, quum ejusmodi disciplinae invehuntur in Scholas, quales cum ad privatam, tum ad publicam felicitatem maxime conferunt, eorum vestigiis admonemur.

Erat, erat quidem, qua in aliis etiam Gentibus tenerae mentes inficiuntur, nobilium quondam apud nos Juvenum aliquorum, haec opinio pestifera, sufficere sibi nobilitatem et patrimonium ad beate honesteque ac religiose vivendum: mihi tamen, quam diu in his commoror Scholis, quo nobiliores fuerint, majorem illorum Juvenum navitatem experto, nemo in Palaestra Scientiarum, imo in convictu humano, contendere sola nobilitate, sed industria et morum iucunditate posse videtur.

Quamobrem, macte animo estote commilitones! nec in ardore discendi deservete. Litterae nostrae, providentia sapientissimi Regis, custodiaque Procerum Amplissimorum continentur: ergo iniquam illam ignominiam, quae nobis ab externis imponitur, nullo retundemus negotio,

atque cognoscent Gentes, cum jam nemini fortasse, nisi docto Polono peregrinari licebit, nostros cum illis de palma certare pares esse, nec iis in Litteris cedere principatum. Tardiore nos ingenio nemo dixerit: nam in hac ipsa Academia Theologi, Juris-consulti, Medici, Philosophi, Mathematici, Oratores atque Poetae praestantissimi, ut aliis non officiunt aestus, borealia nobis frigora non obstare, iam olim eruditione sua confirmaverunt. Quo plausu, quanta nominis Poloni commendatione, ut omittam innumerabiles, Cantium nostrum de peregrinatione disputantem, Concilio Tridentino praesidentem Hosium, defixumque in astris Copernicum excepit quondam Italia! Enitendum est igitur, ut prisca Polonorum solertia, religio, pietas reflorescat.

Nova studiorum forma cui Juvenum displicet; doleat ille, verae suavitatis gustum sibi deesse: quem tamen acquiret, si iterum iterumque libaverit. Atque vobiscum mihi res in praesenti est, o Parentes nimis timidi! qui vereminor, ne inanibus instituantur praeceptis filii vestri, neve in discendo operam perdant. Eadem adolescentum erunt studia, puerorum eadem, quae fuerunt, quae in politioribus Nationibus vigent, quae ubivis in honore habentur; et ad summum perveniunt: erunt nihilominus multo iucundiora, multo faciliora, multoque utiliora, quam fuerunt.

Audii ego plerosque sociorum intra se differéntes: Quid sunt istae in Geometria atque Algebra notae, tanquam magica carmina? sed interea Geometriae usum non prorsus mihi ignotum, Algebrae in retegenda natura facilitatem commendabam. Numquid agricolae fiemus et hortulani? ajebant: at, quantum res agraria ét hortensis adferat commodi ac voluptatis, mox cognitum iri asseverabam. Non metuite! vos iterum alloquor, religiosi Parentes! ne morum exulet et Christiana doctrina: neutram a caeteris artibus se iungenda nemo non videt. Quantum ex Geographia lucis, quantum ex Historia capiemus! Si inversus est ordo; inversus est maximo emolumento discentium: ut breviori tempore id consequamur, quod antea diuturno labore comparari vix potuit. Rhetoricen atque Poesim toti Philosophiae atque Juri postpositam indignantur plerique: ego, si Princeps Poetarum Virgilius dicitur, Cicero Oratorum; utrumque in sua facultate excelluisse, post auditas multarum artium et Philosophorum praeceptiones contendo.

Agite Juvenes! cum prima Senatus Lumina Scientias et amplificent et illustrent, respondete expectationi Eorum: vos vero praesertim respondete, qui ad spem obeundae in hac Republica Provinciae nati estis: nec torpore et ignavia contabescite! Gaudete! quod ego vehementissime gaudeo, tam preclare vobis provisum esse; ut, cum ii, qui vos praecesserant, veteri consuetudine tantum; vos et veteri et nova eruditi, in varietate disciplinarum inveniatis delectum. Audite vocem Patriae,

vocem Procerum, interque Eos Plocensium et nostri Antistitis, Regii Coreuli, Cujus praecipua ope Academica Institutio nititur, audite vocem Patriae Patris: Vestrarum est partium, Juvenes! ne caeteris Gentibus deteriores Poloni fiant, providere. Digni sunt Viri Principes, quibus morem geratis: digna quam consolemini, Patria: dignus Pater Patriae, Cujus in propaganda Litteratura studium ex fructibus vestris apud posteros pateat!

Ad Majorem Dei Gloriam.

Przedruk z broszury współczesnej.

XXXVII.

List X. Hugona Kołłątaja do Ks. Michała Poniatowskiego Prezesa Komisyi edukacyjnej.

Jaśnie Oświecony Mości Xiąże Dobrodzieju!

Zalecone mi od JO. W. X. JMci Dobr. y Prześwietney Komissyi do Akademii tuteyszey rozkazy na dniu onegdayszym rozpocząłem. Akademia z wszelką powolnością oświadczyła wykonać rozporządzenia Prześwietney Komissyi, trudności zaś, które z okazyi podaney od siebie tabelli ponawia y o których przesłanie do JO. WX. Mci. Dobr. dopraszała się, na tem zależą:

Zwyczay dawania języka łacińskiego przez trzy klasy, od Akademików nieznany a od Jezuitów i Piarów zażywany, trudni ich w poznaniu tego, co mają dawać w tych trzech języka klasach, ile że Komissya nic nie powiedziała, tylko ogulnie trzy klasy językowi naznacza. Dla usprawiedliwienia tey akademików trudności, mam honor JO. WX. JMci donieść, że tu są szkoły parafialne, w których oprócz czytania, pisania i arytmetyki dają początki języka łacińskiego; szkoły te są na kształt Infimy Jezuickiej, zkąd wnoszą Akademicy, że w szkołach Nowodworskich na wojewodzkie mających się przerobić, dosyćby było dwie ustanowić dla języka klasy, to jest: poczynających i doskonalących się. Na tę Ich trudność rozkażesz JO. WX. JMć. Dobr. odpisać, a jeżeliby te Ich żądania swóy skutek wzięły, klas prócz tego może być siedm, gdyż Retoryka z Poetyką w szóstey; a w siódmey samo Prawo byłoby dawane.

Mówią oni i o fizykę a to dla jej porządku, jak mówią, wspacznego, lecz ponieważ żądana od nich w tabelli odmiana wieleby uczyniła różnicy w powszechnym nauk rozporządzeniu, w tej okoliczności czynię tylko zadość ich żądaniu, ale jestem przy układzie od Komissyi ustanowionym, exkuzując się, że nie jest moja rzecz nowy rozporządzać

nauk sposób, ale tylko wolę Komissyi wykonywać. Na ułagodzenie ich prośb oddaję do woli P. Komissyi, jeżeli to być może, aby im na jednę klasę języka łacińskiego zmniejszyła z tego względu, że Infimę czyli początki języka szkoły parafialne dają i na to czekać będę odpowiedzi JO. WX. Mci. Dobr.

Szkoły Nowodworskie podług dawnego układu cztery tylko miały klasy, podług teraźniejszego siedm ich potrzebują, dla tego starałem się nayprzód wynaleźć mieysce na trzy klasy y te z małą reformą w tym samym umieszczę domu, nie potrzeba będzie więcey jak wybić ściany, odmienić z pięć starych belek, drzwi, okna y nową dać podłogę. O koszcie na to ogólnym doniosę na przyszłą pocztę, bo w takowey czasu krótkości nie mogłem się rozmówić z rzemieślnikami. Spodziewam się zaś, że P. Komissya przyszle potrzebną na takową fabrykę pieniędzy kwotę y przyłączy dyspozycyą, czyli Zawadzki ma się exekwować, czy też mam się spuścić na tuteyszych maystrów a sam architektować będę, jednak abrys na obserwatoryum i innych fabryk odrysowanie dla lepszey wiadomości bytności Jego choć pomnieyszey wyciągać zdaje się.

Przystąpiwszy do aktualnej z Akademikami roboty, mam honor JO. WX. Mci. Dobr. donieść, że praca ta nigdy odemnie przewidziana nie była tak względem swoiey obszerności, jako też tyczącey się do niej przykrości.

Xcia JMci. Biskupa tuteyszego, któremu opowiedzieć się sądziłem za rzecz porządną, nie widziałem, JMX. Archidyakon gorliwy o powagę kanclerską, po przeczytaney instrukcyi nic więcey nie mówił, tylko względem szkół kieleckich, że te nie będąc od Komissyi opatrzone tym samym, nie słusznie byłyby zapytane, czyli się w nich podług przepisu Komissyi nauczyciele sprawują. Utrzymanie pisarza do tak obszerney roboty tysiąc złotych kosztować mię będzie, a ułożenie Archivi więcey niż tyle dwoye wyniesie, o dokończeniu Biblioteki nic jeszcze donieść nie umiem. Raczysz tedy JO. WX. Mć. Dobr. łaskawie o mnie pamiętać a wierne usługi moye, (które końcem zasłużenia sobie na względy Jego, K. Komissyi ofiarowałem), pewną przynaymniey ubezpieczyć nadzieją Probostwa P. Maryi, które już od roku miałem z łaski JO. WX. Mci. Dobr. przyobiecane.

Brat moy rodzony donosi mi o śmierci JMci. P. Drzewieckiego, Sędziego Ziemskiego krzemienieckiego, który jak ufa przyjaźni współwojewodzianów, tak nagli na mnie, abym go względom JO. WX. Mci. Dobr. zalecił. Nie jest prawda JO. WX. Mci. Dobr. znajomy, ale nie racz mu WX. Mć odmawiać swoiey w tym interesie protekcyi, który wraz z całą familią pragnie być zdatnym i wiernym JO. WX. Mci sługą, jako zaś tey prośby naszey zysk nie może być tylko dowodem łaski

dzisiaj odbiera Kantyczki i Medytacye. Nie wątpię ja temu, że Komissya będzie coraz w lepszym stanie i coraz więcey łożyć będzie mogła na nauki, upewniam jednak, iż co się tycze sposobności zachowania monumentów do nauk należących coraz mnieyszą znaydować będzie, która y teraz nieco przypóźniona.

Względem Kapelana pisałem dla tey przyczyny, iż był zwyczay w szkołach krakowskich płacenia mu kolendy, co bardzo znaczną czyniło intratę, gdy zaś ta jako uciążliwa dla dzieci jest zniesiona, a Komissya o Kaznodziei nawet nie zapomniała, sądziłem za rzecz słuszną, przełożyć to JO. W. X. Mci. Dobr., a oraz upewnić Go, że protekcya JO. Kanclerza, bardzo jest względem tego artykułu obojętna, co mi zaś na to odpowie JM. X. Archidiakon, opowiem JO. W. X. Mci. Dobr.

Języki francuzki i niemiecki był mi zalecony listem JO. W. X. Mci. Dobr., z tey przyczyny dopraszałem się, aby im wyznaczona była pensya, ile że nawet oryginalna na probostwie wielickim przez zakordowanie upadła. Jak są te języki potrzebne, można wnosić, że jesteśmy sąsiadami Niemcom i że język francuzki nie tylko na wielkim świecie, ale nawet w rzeczach handlu powszechnieje, przezco coraz bardziej staje się potrzebnym. Co do mnie swoy nad wszystkie przekładam, wiem jednak, że uprzedzenia y przesądy z tym większą delikatnością traktować należy, im niebezpiecznieyszą są chorobą. Edukacya dzisieysza ma do czynienia y z dawnemi y z teraźnieyszymi. Wszystko to trzeba pogodzić tak, aby zamiar P. Komissyi w czasie swoim wraz z prawdą nad ciemnością i afektowanym oświeceniem pomyślnie tryumfował. Nalazłem przyczynę, która utworzyła była konwikt w Krakowie, rodzice chcieli mieć dzieci swoje edukowane w tych językach, po którego zniesieniu oświadczyli do metrów dawać dzieci. Otóż pożytek dla szkół publicznych. Zaręczałem im na pamięć, że języki będą w szkołach dawane wnosząc z rozporządzenia, które w Sandomierzu zastałem. Jeżeli zaś w materyi edukacyi zdanie moye ważyć co może, radzę P. Komissyi, aby te dwa języki jak nayprędzey w Krakowie umieściła, gdyż będą przeszkodą powszechney edukacyi, z czego większa różność umysłów nastąpić może. Nie chcę apologii za językami pisać, bo w całey pracy mojey, wolę JO. W. X. Mci. Dobr. za model mieć pragnę, dość mi na tym, że JO. W. X. Mć. Dobr. tak chcesz a ja wykonam jako ten, który z powinnym szacunkiem mam za szczęście wyznawać, żem JO. W. X. Mci. Dobrodzieja nayniższy sługa

X. Kołłątaj.

Z Krakowa d. 29. Juli 1777.

MS. Arch. Akad. Umiej. N. 33. — Listy Kołłątaja do Prymasa, ks. Michała Poniatowskiego, Prezesa Komisyi edukacyjnej.

JO. W. X. Mci. Dobr. tak i wynikające obowiązki wieczyście mię uczynią JO. W. X. Mci. Dobr. wiernym y nayniższym sługą

Z Krakowa d. 17 Maja 1777. *X. Hugo Kołłątaj.*

MS. Arch. Akad. Umiej. Nr. 33. — Listy Kołłątaja do Prymasa, ks. Michała Poniatowskiego, Prezesa Komissyi eduk.

XXXVIII.

List Kołłątaja do ks. Michała Poniatowskiego Prezesa Komisyi edukacyjnej.

Jaśnie Oświecony Mości Xiążę Dobrodzieju!

JMć. Pan Cholewski przysłał mi excerpt z listu JO. W. X. Mć. Dobr. który mię zupełnie oświecił względem woli Jego w dalszych z Akademią czynnościach, abym jednak usprawiedliwił poprzedzające moje odezwy tak się JO. W. X. Mci. Dobr. ze wszystkiego tłomaczę.

Odjeżdżając do Krakowa przekładałem: iż jest nieuchronna expens na ułożenie Archiwum i Biblioteki, bom wiedział, w jakim się znajduje stanie. Odpowiedź na to dana mi była, iż z mieysca nayłatwiey y naylepiey o tym zaradzać, a poznawszy rzeczy miałem obowiązek donieść i czekać rezolucyi. Ta to jest przyczyna, dla której ja prosiłem JO. W. X. Mci. Dobr. o uwiadomienie mię, co mam czynić względem Archiwum i Biblioteki. Przeszła wizyta nie skończywszy dzieła zamierzonego wszystkie dokumenta w Archiwum będące z szuflad wyjąwszy pomieszała, a mnie został obowiązek weryfikowania stanu z tychże dokumentów, jak więc zadosyć powinności mojey mam uczynić nie przyspieszając pierwey ułożenia Archiwum.

Biblioteki pojezuickie bez regestru wszystkie do domu Św. Piotra przewiezione, ułożone tak dobrze jak siano, nie masz ich do czego weryfikować, nie masz kogo o całość ich zapytać. Chcąc zaś je układać, chcąc poznać co warte, trzebaby ze czterech rąk, któreby przez rok cały około nich robiły, cóż dopiero mówić o inszych Bibliotekach i duplikatach znajdujących się we wszystkich, a przecież porzucać to, szkoda jest wielka. Nie opuściłem ja JO. W. X. Mci. Dobr. przekładać, iż jest rzeczą z naypotrzebnieyszych pierwszą, ażeby Komissya miała Bibliotekarza i Archiwistę, płatnego y od siebie dependującego. Manuscripta tuteysze formują Bibliotekę naydokładnieyszą we wszystkich materyach, doświadczyliśmy zaś, jaką Komissya ma szkodę z zaniedbania Bibliotek pojezuickich. W Krakowie u Św. Barbary była Biblioteka co do manuscriptów y osobliwości na całą prowincyą naysławnieysza, Komissya

XXXIX.

Wypis instrukcyi i rezolucyi P. Komissyi edukacyi narodowey stosujących się do wizyty i reformy Akademii krakowskiej dokonanej przez JX. Hugona Kołłątaya z usprawiedliwieniem każdego punktu.

Roku 1776 d. 10 Novembris JX. Minocki od Akademii krakowskiey delegowany podał memoryał do P. Komissyi dopraszając się o przyspieszenie reformy Akademii krakowskiey, na który memoryał odpowiedziała Komissya pod dniem 12 tegoż miesiąca, iż pierwej wejrzy w stan aktualny Akademii, a potem do jej urządzenia przystąpi. Tym końcem wyznaczony został Hugo Kołłątaj na wizytatora r. 1777 d. 1 Aprilis, któremu dana jest instrukcya tegoż samego roku pod dniem 24 Kwietnia. Kładzie się w szczególności artykuł i przyłącza się zaraz usprawiedliwienie onego.

Punkta Instrukcyi H. Kołłątajowi danej.

1. Delegowany oświadczy naprzód Akademii, że Komissya nie tylko umie poważać jej powolność w przyjęciu teraźniejszego szkół Nowodworskich rozrządzenia i dalszą w porządku do przyszłej reformy łatwość, ale też upoważnia jak najuroczyściej, że przywileje i prerogatywy tej Akademii, z którychby żadna ku wydoskonaleniu i odnowieniu nauk pożytecznych nie wypadła przeszkoda, nie naruszone zostawi oraz że do polepszenia stanu Akademii przykładać się będzie.

2. A że do uskutecznienia w tym punkcie intencyi Komissyi potrzebne dostateczne jej uwiadomienie o rzeczywistości podanego w r. 1774 Akademii stanu, więc JX. Kołłątaj starać się będzie poznać jak najlepiej stan wyżej pomieniony tak przez przejrzenie się w dokumentach autentycznych jako też przez wyegzaminowanie regestrów, przychodów i informacyą od osób dobrze wiadomych zaciągnioną. Postara się oraz wszystkie fundusze Nauczycielom i ubogim studentom służące poznać co do wielości importancyi i liczby onychże, a to traktując i znosząc się zupełnie z temi wszystkiemi, których dozorowi lub opiece podlegają fundusze.

3. Ponieważ zaś z Archiwów Akademii najdokładniejsze o jej funduszach, dochodach, onych zatrzymaniu lub upadku powziąść się może wiadomość, z którejby wyniknąć mogły dostateczne srodki tak na ocalenie teraźniejszych jako też na przywrócenie upadłych lub zatrzymanych Akademii przychodów, przeto najpotrzebniejszą rzeczą jest, ażeby JX. Kołłątaj wszystkie Akademii Archiva przepatrzywszy, do klasyfikacyi i ułożenia Summaryuszów zdatne wybrał osoby, któreby dla Akademii

dzieło tak pożyteczne i zwłoki nie cierpiące, jak najprędzej wykonali. Summaryusze zaś na dwie spisane ręce, jedne przy Archiwum zostawi, drugie do Komissyi oddane być mają.

4. Gdy z podanego Akademii memoryału pokazuje się, iż Biblioteka potrzebuje reparacyi i rozrządzenia, Komissya obliguje X. Kołłątaja, ażeby nie tylko Bibliotekę, która jest w Wielkiem Collegium, ale też i wszystkie inne tak w domach akademickich jako też pojezuickich zobaczywszy zaradził w połączeniu z P. Akademikami o połączeniu tych wszystkich książek w jedną publiczną przy Akademii Bibliotekę pod dozorem jej zostawać mającą i wyznaczył jednego z Akademików na Bibliotekarza oraz zalecając klasyfikacyą i spisanie regestru manuskryptów i książek.

5. Domy Akademickie i exjezuickie w Krakowie, JX. Kołłątaj zwizytuje i Komissyą o ich liczbie zdatności lub nieużyteczności, wygodzie, szacunku oraz o potrzebie poprawy informować będzie.

6. Ażeby zaś przyszła reforma Akademii osobom aktualnie onę składającym nie była nieprzyjemną w czasie, Komissya obliguje JX. Kołłątaja, ażeby wcześnie do tego gotując umysły z wyznaczonemi na to od Akademii osobami miewał Sessye, dla roztrząśnienia okoliczności teraźniejszego stanu Akademii tyczących się.

7. Delegowany będąc przytomny wprowadzeniu do szkół Nowodworskich nauk Szkołom Wojewodzkim przepisanych, jak najpilniej dojrzy, ażeby liczba klas i ułożony między nimi porządek był zachowany, zdatnych Profesorow siedmiu i Prefekta obierze, wybranym odsyłanie raportów do Komissyi zaleci, uwiadomi także Akademią, że lubo Komissya dogadzając porządkowi dawnemu nauki teraz wprowadza na wiosnę, przecież rok szkolny powinien się stósować do powszechnego w całym kraju szkół rozporządzenia i zaczynać się od przyszłych wakacyi w jesieni, od której daty Komissya pensye dla Nauczycielów szkół Nowodworskich ad normam innych szkół tego Królestwa obmyślić deklaruje.

8. Komissya żąda, ażeby taż nauk jednostajność rozciągała się do wszystkich szkół mniejszych rządom Akademii podległych, które koloniami zowią, na ten koniec JX. Kołłątaj naradzać się będzie z Rektorem Akademii o potrzebnych do tego środkach a dla powzięcia wiadomości o ich stanie co do nauk i funduszów, albo sam przez siebie, albo przez wyznaczone od siebie osoby wizytować je nie zaniedba.

9. Szkoły w Województwie Sandomierskiem leżące, jako to: Sandomierskie, Radomskie i Kieleckie, ponieważ jadącemu do Krakowa być mogą po drodze, aby je odwiedził, Komissya zaleca, oraz za powrotem swoim Komissyę informował, czyli się w pomienionych szko-

łach zadosyć staje jej przepisom względem szkół wojewodzkich i powiatowych.

10. Komisya daje moc Delegowanemu, ażeby do spisywania aktów niniejszej wizyty wybrał osobę zdatną z wolnością odmienienia onej. Resztę przezorności i pilności Jego powierza.

Usprawiedliwienie każdego w szczególności punktu.

Ad I^mum^. Obwieściwszy Akademią przez wydane innotescenciales d. 12 Maii 1777 i zapisawszy akt wizyty swojej dnia 15 tegoż miesiąca, vide: Protokół sessyi i wizyty fol. 1. punkt ten do aktów Universitatis podał.

JX. Żołędziowski podówczas Akademii Rektor pisał list do JO. Xięcia JMć. Biskupa płockiego z podziękowaniem za rozpoczętą wizytę.

Wreszcie dosyć uczynienie temu punktowi w raporcie z r. 1778 w §. 1. JX. Kołłątaj usprawiedliwił, vide: Wizyty i reformy Akademii Krakowskiej tom II. N. 21.

Ad II^dum^. Na Sessyi dnia 21 Czerwca Akademia wyznaczyła osoby do informowania tak w ogólności o stanie Universitatis, jako też w szczególnych artykułach, ściągających się ad Communitates, Facultates, Collegia, Bursas, Borcanas, vide w Protokole Sessyi wizyty fol. 3. pod d. 21 Czerwca. Z wyznaczonymi bywały Sessye wielorakie, na których wprzód pytania zadawane były, stosowane do usprawiedliwienia stanu anni 1774, który znajduje się w tomie II. Wizyty i reformy Nr. 111.

1° Względem Akademii w ogólności, była Sessya naprzód dnia 10 Lipca vide: Protokół fol. 5., powtóre dnia 15 Września, vide tenże Protokół fol. 6., na których wyznaczeni usprawiedliwili stan fundacyi, praw, jurysdykcyi, possessyi i dochodów Universitatis vide tom I. Wizyty i reformy Akademii Nr. 18. Dla lepszego zaś dojścia prawdy w porównaniu stanu 1774 z usprawiedliwieniem przez delegowanych uczynionych nie zaniedbywały się i inne środki do tegoż celu dążące.

Starał się JX. Kołłątaj o justyfikacyą na wizytę w r. 1765. JO. Xciu JMci Biskupowi krakowskiemu podaną, która jest N. 19. tom I. Wizyty i reformy. Wynotował z Inwentarza stan wiosek i z Regestrów stan intrat tom I. N. 20, posłał na grunt do zweryfikowania Inwentarzów, wysiewów i innych artykułów, dochód stanowiących N. 21 eodem tomo, o czem wszystkiem dał informacyą w Raporcie z r. 1778 §. 15 fol. 36, 37 vide tom II. N. 21. Z informacyi, którą JO. X. JMć. Biskup krakowski jako wizytator Akademii na sejmie stanów Rzeczypospolitej uczynił, pokazuje się, iż Akademia nie miała więcej intraty tylko złp. 5000; w Stanie zaś od Akademii 1774 r. podanym w §. 7.

pokazuje się ogólnego Akademii przychodu złp. 3193 gr. 15., z dóbr zaś explikowała się Akademia pod §. XVI, jakoby nie miała żadnego przychodu oprócz tego, który przez dobrą ekonomią od wielorakich dystrybucyi z opłacenia prowizyi kościołom mógłby się oszczędzić, i nie rachuje więcej dóbr ad Universitatem należących tylko Nasiechowice, Dziewięcioły, Ściborowice i Gołcza, która jest tylko zastawna.

Z wizyty zaś niniejszej pokazuje się, że Akademia w r. 1777 przychodu miała 35.173 złp., z których wyexpensowała na pensye niektórym profesorom należące, na zapłacenie prowizyi kościołom i borkarn ubogim studentom 12.363 złp., na anniwersarze, które się między Akademią dzielą i reperacyą domów 5.686 złp., zostało się nad expens 14.942 złp. co Akademicy między siebie pro agno paschali zwykli byli dzielić i w tym roku między siebie rozdzielili. Pokazało się także przez wizytę, że wieś Tęgoborz, Szczodrkowice, Pielgrzymowice w stanie z r. 1774 od Akademii podanym przepomniane były, vide: Raport z r. 1778 tom II. Wizyty i reformy Akademii krakowskiej N. 21. fol. 36, 37.

2° Tym sposobem i cum Facultate Theologica odprawiły się Sessye vide: Protokół wizyty fol. 6. pod dniem 16 Lipca, fol. 7. pod dniem 14 Października, jak zaś delegowani usprawiedliwili stan Facultatis vide: Odpowiedzi i justyfikacye onychże tom I. N. 27, 28, 29, 30, 31, 32, także usprawiedliwienie Facultatis na wizycie JO. X. JMci. Biskupa krakowskiego vide eodem tomo N. 33, o czem Prześw. Komissya uwiadomiona vide: Raport z r. 1778 tom II. N. 21 fol. 71. Jak potrzebna była wizyta Facultatis Theologicae, okaże się to niżej, gdzie się usprawiedliwi dzieło Lustracyi do dóbr expedyowanej anno 1779, albowiem z wizyty i autentycznych odpowiedzi Facultatis pokazuje się tylko rocznego przychodu 9.868 złp. 26 gr., z Lustracyi i po ustanowionej generalnej Prokuratoryi z dóbr, prowizyi i dziesięcin okazuje się dochodu Facultatis Theologicae złp. 19.425 vide: tom II. Wizyty i reformy Akademii krakowskiej N. 81; co ma być porównane z justyfikacyą eiusdem Facultatis tom I. N. 29.

3° Cum Facultate Juridica vide: Sessye fol. 5 dnia 5 Lipca i fol. 8 dnia 20 Października w Protokole Sessyi wizyty, jakie zaś usprawiedliwienia Facultas dała vide: Wizyty i reformy tom I. Nr. 39, 40, o czem raport vide: tom II. Nr. 21 fol. 69 et sequentes.

4° Cum Facultate Medica vide: Protokół fol. 16 pod dniem 16 Lipca vide: Justyfikacyą Facultatis tom I. Wizyty i reformy Akademii N. 42, o czem raport anno 1778 tom II. N. 21 fol. 60.

5° Cum Facultate Philosophica vide: Protokół sessyi pod dniem 16 Lipca fol. 6. Odpowiedź Facultatis tom I. N. 47. Informacya

o tymże na wizytę 1765 podaną eodem tomo N. 51, o czem raport do Komissyi tom II. N. 21 fol. 40 et sequentes.

6° Cum Collegio Maiori vide: Sessya fol. 5 dnia 10 Lipca et fol. 8 dnia 16 Października w Protokole Sessyi Wizyty, justyfikacya delegowanych tom I. N. 34, 35, 36. Raport tom II. N. 21 fol. 75. Ex statu anni 1774 co do dóbr Collegii Maioris pokazuje się, że wieś Bronowice nie czyni więcej tylko 2.000 złp., w r. zaś 1777 na wizycie niniejszej, pokazało się, iż intrata tej wsi wynosi 5.430 złp. vide tom I. N. 36. Wieś Trątnowice podana jest in statu 1774 w złp. 2.800 podług Lustracyi i rozporządzenia Prokuratoryi puszczona jest na złp. 3.000 vide tom II. N. 30. Opuszczona jest także in statu 1774 połowa wsi Biały, którą Collegium przez zastaw posiada.

7° Cum Collegio Minori vide: Protokół Sessyi wizyty fol. 5 d. 11 Lipca et fol. 8 d. 17 Października. Justyfikacya zaś eiusdem Collegii tom I. N. 52, 53 i Wizytę Xcia Biskupa krakowskiego N. 54, o czem raport w tom II. N. 21 fol. 44 et sequ.

8° Względem Burs i Borkarn vide: Sessye w Protokole fol. 6, 7, 8; nie wszyscy jednak Seniorowie i Prokuratorowie usprawiedliwili stan Burs i Borkaru sobie powierzonych, czemu w inny sposób zadosyć się stało, o czem vide: Justificationes specifice względem Burs i Borkaru jakoteż informacye na Wizytę JO. Xcia JMć. Biskupa krakowskiego dawane i wypisy z aktów Kapituły, co wszystko pod swojemi tytułami znajduje się w regestrze tom I. Wizyty i reformy Akad. krak. Nie kładzie się tu ogólna summa dochodów Communitatum i wielorakich funduszów, aby jedno kilka razy powtarzane nie było, gdyż temu niżej będzie miejsce.

9° JX. Kszonowski, Proboszcz Św. Floryana usprawiedliwił stan swego probostwa vide: Protokół fol. 8, justyfikacya jego w tomie Wizyty i reformy N. 22, 23, tegoż odpowiedź na wizycie JO. Xcia Biskupa krakowskiego N. 24. Z tych justyfikacyi okazuje się, że probostwo Świętego Floryana ma dwie wioski to jest Bieńczyce w Polsce a Skawce za Kordonem. Podług wizyty JO. Xcia Biskupa krakowskiego miało czynić intraty złp. 6.800. Podług lustracyi na subsidium uczynionej złp. 4.800 podług ostatniej wizyty złp. 8.962 vide: Justificatio tom et N. quibus supra.

10° JX. Marxen Proboszcz Św. Mikołaja stan probostwa swego justyfikował w Protokole fol. 8 dnia 18 Października, justyfikacya znajduje się: Wizyty i reformy tom I. N. 25, która jest niedokładna. Inni Proboszczowie nie justyfikowali stanu swoich beneficyów, czemu się jednak zaradzało, jak o tem niżej.

Ad III^ium. Dnia 29 miesiąca Czerwca r. 1777 zlecił Rektorowi Akademii, ażeby Akademicy, mający u siebie papiery tyczące się be-

neficiów akademickich, professyi i innych fundacyi, oddali one do Archiwum generalnego vide: *Protokoł fol. 4. d. 24 Czerwca, d. 3 miesiąca Listopada.* Wizytował JX. Kołłątay archiwnm i do ułożenia onego niektóre wyznaczył osoby vide: *Protokoł Sessyi Wizyty fol. 4. d. 3 Czerwca.* Jakim zaś sposobem archiwum ułożone być powinno, znajduje się rozporządzenie do tego od JX. Kołłątaya wydane vide: Wizyty i reformy Akademii krak. tom III. N. 21 fol. 31.

Ad IV^{um}. Bibliotekarze od Akademii ustanowieni stan Biblioteki aktualny usprawiedliwili przed JX. Kołłątayem, o czem w księdze Wizyty i reformy t. I. N. 37, którym Bibliotekarzom tak pojezuicką Bibliotekę jako i inne akademickie JX. Kołłątay do ułożenia oddał, o czem w Raporcie a. 1778 §. XVI. tom II. Wizyty i reformy. Ułożenie regestru książek i manuskryptów zalecił JX. Kołłątay i regestr manuskryptów przy Raporcie P. Komissyi prezentował, który się znajduje u JW. Podkanclerzego Litew. Bibliotekarza nowego nie postanowił, czego znajduje się przyczyna w *Raporcie 1778 tom. II. N. 21 fol. 33 et sequ.*

Ad V^{um}. Ten artykuł usprawiedliwił JX. Kołłątay przed P. Komissyą w raporcie swoim: Wizyty Collegii Emerytów Sw. Piotra tom II. N. 21 fol. 76 et 82.

Ad VI^{um}. Videatur 1) Protokoł fol. 7. dnia 13 Października, 2) traktując cum Facultatibus o zaprowadzeniu przyszłej reformy odbierał JX. Kołłątay różne projekta, jako to: a Facultate Philosophica De ratione instituendi studii philosophici vide w księdze Wizyty i reformy t. II. fol. 23 a Facultate Medica w tejże księdze t. II. N. 20 miał także Sessyą 25 Września cum Facultate Juridica, jako o tem w Protokóle Sessyi fol. 16. Odebrał także projekt a Facultate Theologica: De ratione tradendae Theologiae vide tom III. N. 36.

Ad VII^{um}. Temu artykułowi jak się zadosyć stało, usprawiedliwia Raport o szkołach wojewódzkich krakow. tom II. N. 21 fol. 3 et sequ. i Protokół Sessyi i Wizyty fol. 2 et 3. Jakowe zaś później względem tych szkół zaszły rozrządzenia vide w *Protokóle rezolucyi Komissyi d. 26 et 27 Januarii item 9 Februarii a. 1778.* Zaprowadzenie reformy do szkół pomienionych uroczyście i kosztownie odprawione było bez żadnego na to Komissyi wydatku. Położył także JX. Kołłątay swym kosztem kamień na facyacie szkół dla pamiątki reformy przez Komissyą uczynionej vide: Inwentarz tom II. N. 9. Szczególniejszy zaś dozór nad tymi szkołami potąd utrzymywał, pokąd do nich ustawy fundamentalne zaprowadzone nie były, vide: Powtórna instrukcya 1778. N. 24. Raport a. 1779 N. 25. fol. 1 et 2. item Raport 1780 N. 46 fol. 1, co się znajduje w tomie II. Wizyty i reformy Akademii.

Ad VIII^um^. Ten artykuł uskutecznionym być nie mógł 1) ze szkół poznańskich wizytować i reformować nie można było, pókiby nie zaszła rezolucya Komissyi względem szkół pojezuickich tamże będących, 2) ze zbyt oddalonych od Krakowa kolonii JX. Kołłątay sam przez się wizytować nie mógł, ani kogo znalazł, któryby się podjął wizytę kolonii odbyć bez powrócenia łożonego na to kosztu i nagrody za fatygę, o czem w Raporcie a. 1778 N. 21. fol. 81. i w Raporcie a. 1779 N. 25 fol. 14.

Ad IX^um^. Ten artykuł usprawiedliwia akt i dekret Wizyty w szkołach sandomierskich tom I. N. 98 i 99 i Raport 1778 N. 21 fol. 86 et sequ., który zupełnie stosuje się do instrukcyi partykularnych tom I. N. 7 et 8. W radomskich szkołach akt i dekret wizyty tom I. fol. 100. Kieleckie szkoły wizytowane nie były, gdyż jako te znajdują się w Seminarium dyecezalnem, tak obawiał się JX. Kołłątay, żeby ztąd jakowa od jurysdykcyi Xcia. Biskupa krakow. nie nastąpiła przeszkoda, bo to zapowiedziane mu było przez JX. Olechowskiego, Audytora Curiae Episcopalis, o czem zaraz JO. Xciu JMci. Biskupowi płockiemu doniósł, o czem się do tego odwołuje listu.

Ad X^mum^. Na sekretarza aktów wizyty wybrany był X. Toryani i jego ręką Protokół wizyty zapisywany vide: Protokół fol. 2, którego fatygę JX. Kołłątay swoim nadgrodził kosztem.

MS. Arch. Akad. Umiej. N. 63.

XL.

Popis klasy IV w szkołach wojewodzkich krakowskich z Geometryi (Ziemiomiernictwa) i Rolnictwa pod nauczycielem M. Stanisławem Pomian Kruszyńskim w r. 1778 w miesiącu Lipcu.

O pożytkach, y wielkiey w kraiu naszym potrzebie nauki Geometryi przemowa miana od Floryana Zborowskiego, a w niej namieni:

1) Historyą o początku y wydoskonaleniu Geometryi przez pierwszych starożytności y wieku naszego sławnych Geometrów.

2) Okaże: iż ta nauka iest do poięcia młodych, sposobiąc ich do wyższych umiejętności.

3) Iż łatwym, iasnym, y przekonywającym każdego rozum w swoich dowodach ułożona sposobem, wcześnie rozum młodych zaostrzy, do sądzenia o każdey rzeczy gruntownie wprawi: a z założonych raz fundamentów prawdy, czyste porządnie wyprowadzać wnioski młodych przyzwyczai.

4) Że czyni Geometrya applikujących się Kawalerów skromnymi y ostrożnymi w zdaniach swoich; naucza ich sposobu należytego w wynalezieniu prawdy wszelkiego rodzaju, potrzebnego w naukach y w sprawach wszelkich. A tak Geometrya nazwać się może Logiką praktyczną.

Wstęp do Geometryi.

5) Który iest sposób matematyczny? methodus mathematica, którym wszystkie dowodzą się propozycye geometryczne?

6) Narzędzia miernicze, instrumenta geometrica wszystkie wyłożyć dla gości? ich używanie pokazać z przyzwoitym nad niemi rozsądkiem? iako I. Astrolabium koła całego lub pół koła; który instrument nazywaią Francuzi Grafometrem, Anglicy całego używają y zowią go Teodolidem. Ogólnie instrument ten do mierzenia kątów służący zwać się powinien Goniometrykiem. II. Stolik mierniczy, mensula geometrica, praetoriana, geodaetika, laski do niego okute, hastae ferreae cuspide munitae, łańcuch żelazny, Catena, Horda ferrea. III. Puszka żeglarska, Pixis nautica vel acus magnetica, którą marynarze zowią Boussole Rose Des Vents, ou compas. IV. Linie z celami, cum dioptris. V. Srzodwaga, libella do ustawienia stolika tego poziomnie horizontaliter. VI. Skala miernicka, scala geometrica decempeda na 10 części podzielona; iako y skala na 12 podzielona części podług wymiaru stopy paryskiey, rheńskiey, londyńskiey, szwedzkiey, rzymskiey, gdańskiey, etc. etc. VII. Przenosiciel prostoliniyny, transportatorium rectilineum vel circinus proportionalis do Arytmetyki, Geometryi, Architektury woienney y Chimii służący. VIII. Przenosiciel kołowy, transportatorium sphaericum, do mierzenia węgłów potrzebny. IX. Węgielnica lub linia prawdy Norma. X. Linie równo-odległe, paralellae.

7) Narzędzi prostych służących Geometryi używanie pokazać, to jest: I. Wózka mierniczego. II. Miary dzienney y nocney. III. Miary ręczney. IV. Laski prostey. V. Laski na krzyż złożoney. VI. Stołka prostego z liniami?

8) Mappy geometryczne pokazać? jako I. Dwie Mappy wielkie, na których, wszystkich w szkole dawanych Theorematów y Problematów są okazania y rezolucye. II. Dwie tylez mappy francuskiey geometryi Euklidesa dawaney pod tytułem: Les Elemens d'Euclide expliquez d'une maniere nouvelle et fres-facile, avet l'usage de chaque Proposition pour toutes les Parties de Mathematiques. III. Mappę Geometryi praktyczney do Geografii i Architektury na morzu wojenney przystusowaney? IV. Dla oświecenia y praktycznych przykładów z własnego wymiaru nauczyciela wyłożyć mappę gruntów w dobrach J. O. Xcia Czartoryskiego, wojewody ruskiego. V. Mappę z kondescencyi granicz-

ney między J. W. Kluszewskim kaszt. bieck. y J. W. Małachowskim star. karaczk. VI. Mappę z kondescencyi graniczney między J.W. Hrabią Tarnowskim y konwentem S. Klary przy św. Andrzeiu w Krakowie. VII. Mappę między JW. Hrabią Tarnowskim y W. Wosińskim Stolnikiem Gostyńskim. VIII. Mappę między W. Moszczyńskim Podkomorzym Nadwor. y W. Zielińskim pułkownikiem W. W. K.K. IX. Mappę własnego współuczniów wymiaru z nauczycielem całych classes Nowodworskich podług reguł Geometryi y Architektury nowym kształtem z dobroczynności Prześwietney Komissyi Edukacyiney wyporządzonych? X. Mappę tegoż wymiaru gruntów w ogrodzie Łobzowskim, z jego architektonicznym wydaniem. XI. Mappę Błonia tego z rzeką Rudawą oblewającą wymierzonego okazać, na którym codzienna iest Ichmć. Kawalerów promenada?

9) Znaki algebraiczne do Geometryi potrzebne rysować?

10) Definicye Geometryi y wszystkie iey części powiedzieć?

11) Co się rozumie przez linie y wielorakie są?

12) Co jest kąt Angulus y wieloraki jest?

13) Kąt prosty Angulus rectus, ostry acutus, rozwarty obtusus, iaką ma miarę?

14) Na co się zdać może poznanie węgłów?

15) Co iest linia śrzodkowa koła, diameter circuli, promień czyli półdyameter, radius vel semidiameter, cięciwa, Chorda vel subtensa, łuk, arcus, srzodek koła, centrum circuli?

16) Axiomata czyli prawdy niezawodne wyliczyć?

17) Theoremata o liniach y węgłach okazać?

18) Jeżeli linia prosta stoi na drugiey prostey, węgły dwa sobie przyległe, albo są proste, albo dwom prostym równe. Si linea recta rectae insistat, anguli contigui seu deinceps etc. Corollaria czyli wnioski okazać?

19) Węgły wierzchołkiem przeciwległe (anguli ad verticem oppositi) są równe.

20) Jeżeli linia prosta dwie równolegle przecina linie, czyni 8 węgłów, z których węgieł zewnętrzny równy iest wewnętrznemu z iednejże strony przeciwległemu. Si recta transit per duas paralellas, facit 8 angulos, quorum externus interno etc.

21) Węgły naprzemian-ległe anguli alterni są sobié równe.

22) Gdy prosta linia dwie linie równoległe przecina węgły wewnętrzne na iedneyże stronie (angulos internos ad eandem partem) robi dwom węgłom prostym równe.

23) Theoremata o troygrańcach, czworgrańcach y wielograńcach szczególne okazać?

24) W każdym tróygrańcu summa 3 węgłów równa iest dwom węgłom prostym. In omni △lo tres anguli simul sumpti etc.

25) W każdym Trzykącie węgieł zewnętrzny równy iest dwom węgłom wewnętrznym przeciwległym. In omni △lo angulos externus est aequalis duobus internis oppositis.

26) Węgieł w tróygrańcu większy jest ten, który naprzeciwko boku większego leży, y na odwrót. In omni △lo angulus maior est, qui maiori lateri opponitur et vicissim.

Wnioski. Na fundamencie Theorema tego doyść wysokości wieży z cienia od niey rzuconego.

27) W każdym tróygrańcu dwa którekolwiek boki są sobie równe razem wzięte, większe od trzeciego. In omni △lo duo latera simul sumpta etc.

28) Jeżeli dwóch tróygrańców dwa boki są sobie równe y węgieł od nich zajęty, całe tróygrańce są równe, także ieżeli dwa boki, węgły y bok jeden, nakoniec jeżeli 3 boki będą równe. Si in duobus △△ duo latera sunt aequalia et angulus iis comprehensus tota △△ item si duo anguli etc.

29) Summa 4 węgłów w każdym czwórgrańcu iest równa 4 węgłom prostym.

30) Czworogranie równoległe, które mają wspólną bazę, y są między jednemiż liniami równoległemi, są sobie równe △△, quae habent eandem vel aequales bases et in iisdem parallelis, sunt aequalia.

31) Wszystkie węgły wewnętrzne figury wielobocznej Polygoni, są równe tylu węgłom prostym dwakroć wziętym, wyjąwszy 4, ile jest boków w figurze wielobocznej.

32) W każdym trzykącie prostokątnym czworograniec doskonały na bazie czyli hipotenuzie zrobiony, równa się dwom czworograńcom doskonałym na bokach zrobionym. In quovis △lo rectangulo quadratum hypotensae est aequale duobus quadratis reliquorum laterum.

33) Theoremata o kole okazać?

34) Jeżeli dyameter cięciwę pionowo czyli prostokątnie przecina, dzieli ją na połowę y na odwrót. Diameter ad chordam perpendicularis, secat eam ac arcum bifariam.

35) Węgieł przy centrze dwa razy iest większy od węgła przy obwodzie kołowym. Angulus ad centrum est duplus anguli ad peripheriam.

Longimetriae (Dłużmiernictwa) problemata zadania ułatwić?

36) Linią prostą na karcie lub polu prowadzić?

37) Przez którykolwiek punkt linii daney krzyżową linią perpendicularem wystawić?

38) Prowadzić linią, któraby była równoległą paralella od linii daney y przez punkt także dany przechodziła?

39) Linią prostą na tyle, ilebym chciał, części równych podzielić?

40) Węgieł zrobić na papierze lub polu daną liczbę stopni zamykający?

41) Znaleść dwóch mieysc odległość, których obydwa kraie są dostępne? Distantiam duorum locorum indagare, ad quae datur accessus?

42) Zmierzyć odległość z iednego tylko końca dostępną?

43) Zmierzyć odległość z żadnego niedostępną końca?

44) Zmierzyć nowym sposobem odległość niedostępną naydalszą bez wszelkiego instrumentu zwyczaynego geometrom z ustępem w bok linią krzyżową?

45) Odległość niedostępną zmierzyć ze dwóch stacyi na wysokości obranych?

46) Przemierzyć odległość niedostępną stołkiem lub kapeluszem?

Altimetriae wysokomiernictwa zadania ułatwić?

47) Wymierzyć wysokość u spodu?

48) Wymierzyć wysokość, do którey od dołu nie masz przystępu?

49) Wymierzyć wysokość na niedostępnym położoną pagórku?

50) Rzeki zrzodła wynaleść stoczystość, oraz ie sprowadzić na pewne? fluvium nivellare?

51) Wymierzyć wysokość dostępną u dołu przez iey cień od słońca albo xiężyca rzucony, nie tylko w dzień ale y w nocy?

52) Tęż wysokość zmierzyć dziwnie prędko, y uciesznie przez miarę wysokości dzienney y nocney?

53) Wymierzyć dostępną wysokość przez laskę prostą?

54) Doświadczyć stoiącego drzewa bez wszelkiego instrumentu, wiele ma łokci w sobie?

55) Zmierzyć półdyameter wieży okrągłey albo czworograniastey nie wchodząc do niey?

56) Głębokość studni albo wieży zmierzyć?

Planimetriae (Półmiernictwa).

57) Definicye y wszystkich iey figur: trzykątów: czworogranów, wielokątów porządnych i nieporządnych. Polygonorum regularium et irregularium etc.

58) Ze 3 linii danych trzykąt zrobić?

59) Na linii daney wielkości czworogran doskonały, quadratum perfectum, wystawić?

60) Czworgran podłużny albo prostokątny, quadratum rectangulum una parte oblongius odrysować?

61) Czwartak Rombum, czwartaczek romboidem zrysować?

62) Wielokąty porządne y nieporządne zrysować?

63) Obwieść powierzchowność koła, circumferentiam circuli przez 3 punkta dane tym sposobem, którym te są punkta ułożone?

64) Trzykąta obszerność wewnętrzną zmierzyć? Aream △li invenire?

65) Znaleść wewnętrzne czyli srzodek czworgrańca; Aream □ti invenire?

66) Zmierzyć prostokąt rectangulum, albo czworgran podłużny?

67) Wewnętrze czwartaka albo czwartaczka znaleść?

68) Wymierzyć trapezy?

69) Wielokąty porządne i nieporządne zmierzyć?

70) Wewnętrzną koła obszerność znaleść?

71) Znaleść obwód maiąc dany semidyameter koła?

Stereometria (Bryłmiernictwo).

78) Definicye tey części Geometryi y wszystkich iey brył okazać?

79) Wynaleść obszerność wewnętrzną pryzmów. Aream prismatum etc.

80) Sześciokwadrat podłużny paralellopipedum zmierzyć?

81) Walca cilindri pełność znaleść?

82) Obszerność wewnętrzną piramidy opowiedzieć?

83) Stożka całego srzodek wynaleść, Aream coni invenire?

84) Stożka obciętego wewnętrzną obszerność?

85) I miąższość kuli wynaleść?

Trigonometria (Mierzenie trzykątami).

86) Definicye trygonometryi y w niey terminów używanych; co iest np. półcięciwie proste, sinus rectus; półcięciwie odwrócone czyli strzała łuku, sinus versus, olim sagitta. Linia tykaiąca koło recta tangens circulum, linia przecinaiąca łuk albo węgieł, secans arcus vel anguli, półcięciwie dopełnienia łuku, sinus complementi, Węgieł segmentu, angulus segmenti, liczby sztuczne logarithmi? etc. etc.

Zadania o trzykątach prostowęgielnych, de trianguli rectangulis.

87) Maiąc wiadomą hipotenuzę y jednego z katetów trzykąta prostowęgielnego wynaleść węgły, które nie są wiadome?

88) Maiąc dwa boki katetami nazwane wynaleść węgły niewiadome?

89) Maiąc węgły y bok ieden, czyli katet wiadomy, wynaleść bok drugi?

90) Maiąc hipotenuzę y węgły wiadome, wynaleść którykolwiek bok?

91) Maiąc hipotenuzę y bok ieden wiadomy wynaleść drugiego kateta?

92) Maiąc wiadome węgły y jednego kateta wynaleść hipotenuzę?

93) Maiąc dane katety trzykąta wynaleść hypotenuzę?

Zadania o trzykątach ukośnowęgielnych de triangulis obliquangulis.

94) Maiąc wiadome dwa boki y węgieł naprzeciwko jednego z nich leżący, wynaleść ów węgieł w trzykącie ukośnowęgielnym, który leży naprzeciw bokowi drugiemu wiadomemu?

95) Maiąc wiadome dwa boki z węgłem od nichże zamkniętym, wynaleść dwa inne węgły?

96) Maiąc wiadome 3 boki, wynaleść węgieł, który się będzie podobał?

97) Maiąc dwa węgły y bok ieden wynaleść którykolwiek bok?

98) Maiąc wiadome dwa boki oraz z węgłem, który się między niemi zawiera, wynaleść bok trzeci?

Rolnictwo.

O pożytkach y uszczęśliwieniu spływaiącem na narody z dobrego rolnictwa mowę nauczyciela powtórzyć? w którey dane są z Historyi następujące uwagi:

1) Że w naypięknieyszych Rzeczypospolitej rzymskiey czasach nayznacznieysi obywatele składali wieyskie pokolenia.

2) Że wielką u nich było obelgą, gdy kto za złe gospodarstwo w mieyskie pokolenie był przeniesiony.

3) Jak straszny był upadek tey naysławnieyszey Rzeczypospolitey, gdy obywatele rolnictwo, handel y rzemiosła za niewolnicze mieli zabawy?

4) Jak się zmnieyszyła włoskich obywatelów liczba, gdy grunta podzielone między żołnierzy Sulli, potem Cezara y Augusta zaniedbane były w uprawie?

5) Iż w Persyi ustanowiona była publiczna zwierzchność dozieraiąca prac rolniczych, a satrapowie czyli rządcy prowincyi, w których naylepiey było sprawowane rolnictwo, w naypierwszym byli u monarchy względzie.

6) Jako państwa chińskiego żyzność z mierności podatków i z szafowania dobrym gospodarzom od monarchy nagrody pochodzi?

7) Iż wszystkie narodowe zwierzchności powinny wzniecać w uprawuiących grunta przemyślność przez nadgrody y ulepszenie ich doli.

8) Że płody ziemne są zazwyczay naygłownieyszym handlu celem.

9) Zakwitnie przeto tym handel lepiey, im pilnie rolnictwo więcey wydawać będzie czy do przedarzy czy na wymian towarów.

10) Kunszta więc a zatym wygody y uciechy człowieka są w proporcyi składaney z owoców ziemi y z liczby osób, które praca rolnika żywi.

11) Jako każdy naród zamiast zayrzenia swoim sąsiadom kraju ich urodzayności, może łatwo pomnożyć płodu krajów swoich, to iest: istotney sobie przyczynić potęgi zabieżnością y pracą rolników?

12) Jako Anglia dopinać chcąca wielkości Rzymian, rolnictwo y handel za naymocnieyszą swego królestwa poczytuie zasadę? z tych powodów medal złoty sławnemu gospodarzowi Xciu de Bedfort przysądziła y ofiarowała z tym napisem: Pour avoir semé du gland.

13) Jak są piękne y sprawiedliwe zdania Filozofa dobroczynnego Xcia Lotaryńskiego o biednym ludu gospodarskim w Polszcze?

14) Jak wielce dawnieyszemi czasy polskie rolnictwo w obcych narodach słynęło?

15) Którym kraiom w całey niemal Europie podczas powszechney nieurodzayności Polska dostarczała zboża swego?

16) Ztąd dobroć y płodność własney kraiowey ziemi okazana.

17) Ztąd wzbudzona w młodych umysłach wdzięczność y miłość Naywyższego Opatrzności za pozwolenie tak żyzney ziemi.

18) Okazana jest nienchronna potrzeba, na wzór dobrze rządzonych królestw wydoskonalenia w Polszcze sztuki rolniczey; aby mógł kray kilkakrotnie żyzność, ludność, bogactwa y potęgę wewnętrzną powiększyć, ulepszaiąc swoie rolnictwo.

Po których uwagach w mowie uczynionych dla zniesienia wiele przesądów obywatelów następują rozdziały.

O rolnictwie w powszechności to iest:

O poznaniu y uprawieniu roli y zasiewie potrzebnieyszego zboża.

19) Podział ziemi na 6 klas wyliczyć y do oka pokazać?

20) Różne rodzaie czyli gatunki gruntów opowiedzieć?

21) Różne śrzodki polepszenia gruntu podług własnego każdego gatunku podać?

22) Co się rozumie przez gnoienie?

23) Podział gatunków gnoienia wyliczyć?

24) Powszechne reguły o uprawieniu roli namienić?

25) A w partykularności o głębokim oraniu, o robieniu szerokich zagonow.

26) O szerokich i wąskich skibach y o narzędziach rolniczych dać przyzwoite uwagi.

27) O podziale y rozrządzeniu gruntów na 4 rodzaie.
28) O zależeniu roli lub o ugorach.
29) O własnościach zboża na zasiew.
30) O rzadkim y gęstym sianiu.
31) O troiakim sposobie zasiewania.
32) O podorywaniu zasiewów.

} uczynić z informacyi gospodarskiey rozsądek?

33) O zbieraniu z pod oziminy jarego żyta.
34) O zimowey y iarey pszenicy.
35) O jęczmieniu.
36) O owsie.
37) O rzepnikowém nasieniu.
38) O prosie.
39) I o grochu.

} dać z doskonałey praktyki gospodarskiey przyzwoite uwagi.

Przedruk z broszury p. t. Popisy roczne szkół wojewódzkich krakowskich w pierwszym roku po wprowadzeniu nowego układu nauk od P. Kommissyi edukacyiney na cały naród przepisanych w r. 1778 w Lipcu.

XLI.

Rozłożenie nauk i godzin w szkołach krakowskich na sześciu nauczycielów, z których na każdego przypada na tydzień godzin 20 podług ustaw Przeswietney Kommissyi Edukacyi Narodowey, ogłoszonych w roku 1781.

Imiona Rządzcow i Nauczycielow.

Rektor M. Jozef Bogucicki, S. Teologii Doktor, Historyi Kościelney w Głowney Szkole Professor.

Prefekt M. Sebastyan Czochron, Filozofii Doktor, Matematyki Professor.

Nauczyciel Wymowy M. Franciszek Marciszewski.
Nauczyciel Fizyki M. Woyciech Jabłoński.
Nauczyciel Moralney Nauki i Prawa M. Wincenty Karczewski.
Nauczyciel Drugiey Klassy M. Michał Kubeszowski.
Nauczyciel Pierwszey Klassy M. Marcin Fiałkowski.

Nauczyciel I. Klassy.

Przed południem. W Poniedziałek, Srzodę i Piątek, od godziny 8. do godz. 10. w swoiey Klassie uczyć będzie Łaciny. Najprzod dawać będzie Grammatykę Języka Polskiego i Łacinskiego, powtore tło-

maczyć Wypisy Łacinskie z Autorów, potrzecie naznaczać zdania lub powieści iasne, krotkie i pożyteczne do przekładania z polszczyzny na łacinę, i z łaciny na polszczyznę

We Wtorek, Czwartek i Sobotę, od godz. 8. do godz. 10. dawać będzie Arytmetykę, stosuiąc się do poięcia Młodzi, i iak naypilnieyszey usilności przykładaiąc, aby w niey Uczniowie postępowali.

Od południa. We Srzodę, od godziny 2. do godz. 4. Języka Łacińskiego, tym samym co i zrana sposobem uczyć będzie.

W Poniedziałek i Piątek, o godz. 2 do godz. 3. uczyć będzie formowania Charakteru. Od godz. 3 do godz. 4. dawać będzie pierwsze wiadomości Historyi Naturalney, z właściwem mianowaniem w oyczystym ięzyku rzeczy zawieraiących się w troistym teyże historyi podziale.

W Srzodę, od godz. 3. do godz. 4. Moralną Naukę o obowiązkach między Rodzicami i Dziećmi zachodzących, dawać będzie.

W swey Szkole uczyć będzie na tydzień godzin 20.

Nauczyciel II. Klassy.

W swoiey Szkole tez same nauki i tymze porządkiem, co i w pierwszey, podług wydziału i porządku w Książkach Elementarnych przepisanego, dawać będzie.

W swey Szkole uczyć będzie na tydzień godzin 20.

Nauczyciel Wymowy.

W czterech Klassach z przepisanemi sobie naukami przechodzący.

KLASSA III. Przed południem. Poydzie do trzeciey Klassy w Poniedziałek, Srzodę i Piątek. Dawać będzie od godz. 8. do godz. 10. trzecią część Grammatyki, tłomaczyć Wypisy Łacińskie z Korneliusza Neposa, Listy Cycerona i Pliniusza.

Od południa. W Sobotę, od godz. 2. do godz. 4. uczyć będzie Łaciny tym iak wyżey sposobem.

W tey Klassie uczyć będzie na tydzień godzin 8.

KLASSA IV. Od południa. Poydzie do czwartey Klassy w Poniedziałek i Piątek. W Poniedziałek, od godz. 3. do godz. 4., w Piątek, od godz. 2. do godz. 4. uczyć będzie Łaciny, tłomacząc Wypisy Łacińskie z tychże co i wyżey Autorów, i daiąc ćwiczenia się w Wymowie.

W tey Klassie uczyć będzie na tydzień godz. 3.

KLASSA V. Od południa. Poydzie do piątey Klassy w Poniedziałek i Srzodę. W Poniedzałek, od godz. 2. do godz. 3. w Srzodę, od

godz. 2 do godz. 4. na rok pierwszy: przekładać będzie wybrane mieysca z Horacyusza, Juwenalisa etc. i mowy niektóre w Wypisach wyznaczone. Na rok drugi: Wypisy w rozmaitym rodzaju z Poetow Klasycznych i mowy niektóre.

W tey Klassie uczyć będzie na tydzień godz. 3.

KLASSA VI. Przed południem. Poydzie do szostey Klassy we Wtorek, Czwartek i Sobotę. Dawać będzie o godz. 8. do godz. 10. wiadomości i uwagi o Wymowie i Poezyi, przekładaiąc wraz wybrane Mowy z Cycerona, Liwiusza, Sallustyusza, Tacyta, Kurcyusza i List Horacyusza de Arte Poetica.

W tey Klassie uczyć będzie na tydzień godz. 6.

Nauczyciel Matematyki.

W czterech Klassach z przepisanemi sobie naukami przechodzący.

KLASSA III. Przed południem. Poydzie do trzeciey Klassy we Wtorek, Czwartek i Sobotę. Uczyć będzie od godz. 8. do godz. 10. We Wtorek, powtorzy bieg Arytmetyki, we Czwartek i Sobotę, dawać będzie Geometryą tak, iżby w tym roku dokończył Rozd. XI. Książki Elementarney teyże nauki.

W tey Klassie uczyć będzie na tydzień godz. 6.

KLASSA IV. Przed południem. Poydzie do czwartey Klassy w Poniedziałek, Srzodę i Piątek. Uczyć będzie od godz. 8. do godz. 10. Powtorzy część Geometryi dawaną w trzeciey Klassie, nie rozdziałow porządkiem, ale biorąc rożne teorye, i w demonstracyach onychże doprowadzaiąc do pierwszych początków, z których te wypływaią. To powtórzenie czynić się będzie bardziey przez wybadywanie i examinowanie Uczniów, niż przez ciągłe Nauczyciela wykładanie.

Od południa. Uczyć będzie czwartey Klassy w Poniedziałek, Srzodę i Sobotę. W Poniedziałek, od godz. 2. do godz. 3., we Srzodę, od godz 3. do godz. 4. Algiebrę; w Sobotę od godz. 2. do godz. 4. Geometryą dawać będzie. Przeydzie do dawania reszty pierwszey części Geometryi. Przyszedłszy do drugiey części, łączyć do Goemetryi Algiebrę z przyzwoitem pomiarkowaniem będzie, daiąc Algiebryczney nauce dwie godziny na tydzień, a tak miarkuiąc, żeby zupełnie całą Geometryą w tey Klassie dokończył: Algiebrę zaś aż na zagadnieniu drugiego stopnia zakończy.

W tey Klassie uczyć będzie na tydzień godz. 10.

KLASSA V. Od południa. Poydzie do piątey Klassy w Piątek. Pierwszego i drugiego roku, od godz. 2. do godz. 4. uczyć będzie Al-

giebry, tym porządkiem i wydziałem, iaki się wyznaczy w samey Książce Elementarney, aby się Lekcye Algiebry zgadzały z Lekcyami Fizyki.

W tey Klassie uczyć będzie na tydzień godz. 2.

KLASSA VI. Od południa. Poydzie do szostey Klassy w Poniedziałek i Srzodę. W Poniedziałek, od godz. 3. do 4., w Srzodę, od godz. 2. do godz. 3. Logikę dawać będzie.

W tey Klassie uczyć będzie na tydzień godz. 2.

Nauczyciel Fizyki.

W czterech Klassach z przepisanemi sobie naukami przechodzący.

KLASSA III. Od południa. Poydzie do trzeciey Klassy w Srzodę i Piątek. W Srzodę, od godz. 2. do godz. 3. wykładać będzie Wypisy z Autorów Łacińskich do Ogrodnictwa stosowane. W Piątek, od godz. 2. do godz. 4. dawać będzie Historyą Naturalną o Ogrodnictwie.

W tey Klassie uczyć będzie na tydzień godz. 3.

KLASSA IV. Przed południem. Poydzie do czwartey Klassy we Wtorek i Czwartek. Uczyć będzie od godz. 8. do godz. 10. We Wtorek, dawać będzie Historyą Naturalną o Rolnictwie z Wypisami z Autorów do teyże Historyi. We Czwartek, wykład wstępu do Fizyki, z pierwszemi ogolney Fizyki rozdziałami, podług wyznaczenia onychże w Książce Elementarney. Zabawi się na ogolnych prawach biegu, ciężkości i mocy, albo siły poruszaiącey.

W tey Klassie uczyć będzie na tydzień godz. 4.

KLASSA V. Przed południem. Poydzie do piątey Klassy w Poniedziałek, Srzodę, Piątek i Sobotę. W Poniedziałek, Srzodę i Piątek, od godz. 8. do godz. 9. dawać będzie Fizykę. Od godz. 9. do godz. 10. na rok pierwszy: Wypisy z Pliniusza do Historyi Naturalney o Zwierzętach stosowane, na rok drugi Historyą Naturalną o Rzeczach kopalnych. Przez dwa lata odbędzie bieg Fizyki w ten sposób, iżby żadna iey część nie minęła tak pierwszoletnich iako i drugoletnich Uczniow.

Od południa. Uczyć będzie piątey Klassy w Poniedziałek i Sobotę. W Poniedziałek, od godz. 3. do godz. 4. na rok pierwszy: dawać będzie Historyą Naturalną o Zwierzętach użytecznych w gospodarstwie, handlu, rękodziełach, o Pszczołach, Jedwabnikach etc. wyprowadzaiąc pożytek tak ogolny dla kraiu, iako szczegolny dla Obywatelow z darow Opatrzności. Na rok drugi: Historyą Naturalną o rzeczach Kopalnych, i Wypisy z Pliniusza do nichże stosowane. W Sobotę od godz. 2. do godz. 4. na rok pierwszy: dawać będzie Historyą Naturalną o Zwie-

rzętach, na rok drugi: wiadomości o zachowaniu Zdrowia, i Wypisy z Celsa.

W tey Klassie uczyć będzie na tydzień godz. 11.

KLASSA VI. Od południa. Poydzie do szostey Klassy w Poniedziałek i Srzodę. W Poniedziałek, od godz 2. do godz. 3 w Srzodę od godz. 3. do godz. 4. dawać będzie Historyą Kunsztów i Rzemiosł; Wypisy z Pliniusza o starożytnych Kunsztach i Rzemieślnikach.

W tey Klassie uczyć będzie na tydzień godz. 2.

Nauczyciel Moralney Nauki i Prawa.

W czterech Klassach z przepisanemi sobie naukami przechodzący.

KLASSA III. Od południa. Poydzie do trzeciey Klassy w Poniedziałek i Srzodę. W Poniedziałek, od godz. 2. do godz. 3. dawać będzie Dzieie Assyryiskie i Perskie z Geografią. Od godz. 3. do godz. 4. dawać będzie Moralną Naukę o przystoynym obcowaniu iednego z drugim, łącząc nieodstępnie wprawę Młodzi w dobre obyczaje, to iest postępowanie sobie we wszystkiem podług prawideł ludzkości i sprawiedliwości. W Srzodę, od godz. 3. do godz. 4. dawać będzie Wypisy Łacińskie, stosuiąc się do Dzieiów i Moralney Nauki.

W tey Klassie uczyć będzie na tydzień godz. 3.

KLASSA IV. Przed południem. Poydzie do czwartey Klassy w Sobotę. Dawać będzie od godz. 8. do godz. 9. Dzieie Greckie z Geografią. Od godz. 9. do godz. 10. Moralną Naukę z Prawem Natury.

Od południa. W Srzodę dawać będzie od godz. 2. do godz. 3. Wypisy z Autorow Łacińskich stosuiące się do Dzieiow i Moralney Nauki.

W tey Klassie uczyć będzie na tydzień godz. 3.

KLASSA V. Przed południem. Poydzie do piątey Klassy we Wtorek i Czwartek. We Wtorek, od godz. 8. do godz. 10. we Czwartek od godz. 8. do godz. 9., na rok pierwszy: dawać będzie Moralną Naukę, Prawo Ekonomiczne i Polityczne. Na rok drugi: Dzieie Rzymskie z Geografią. Od godz. 9. do godz. 10. na rok pierwszy: dawać będzie Wypisy do Moralney Nauki, na rok drugi: Wypisy do Dzieiow stosowane.

W tey Klassie uczyć będzie na tydzień godz. 4.

KLASSA VI. Przed Południem. Poydzie do szostey Klassy w Poniedziałek, Srzodę i Piątek. Dawać będzie od godz. 8. do godz. 10. Moralną Naukę, Prawo Narodow i Kraiowe.

Od południa. Uczyć będzie szostey Klassy w Piątek i Sobotę. W Piątek, od godz. 2. do godz. 4. dawać będzie Dzieie Narodowe z Geografią. W Sobotę, od godz.. 2 do godz. 3. Moralną Naukę i Prawo. od godz. 3. do godz. 4. Wypisy do Moralney Nauki i Prawa stosowane. Czytanie Historyi Powszechney, zostawia się domowey zabawie uczniow VI. Klassy. Kierować tem czytaniem, sprawę z niego odbierać, do tegoż Nauczyciela należeć będzie.

W tey Klassie uczyć będzie na tydzień godz. 10.

Nauczyciele

Zaczynać będą Szkoły tak ranne iako i poobiednie od wezwania Ducha S. odmawiając *Veni Sancte Spiritus.* Na końcu Szkół poobiednich odmówią z uczniami Psalm *De profundis* z modlitwą *Deus veniae largitor.*

Rozpoczynaiąc każdą naukę, w każdey oneyże części, przełożą iaśnie Uczniom swoim, na co się ona w życiu ich przyda, aby dać im poczuwać smak z powiększania wiadomości, iżby sami lubili naukę, z ochotą i wesołością się do niey przykładali; które przełożenie na końcu teyże nauki powtórzone będzie.

Ponieważ we czterech Klassach, czterech Professorow z przepisanemi sobie naukami z iedney do drugiey przechodzić będą, a każdy kompozycye i ćwiczenia do swoiey nauki stosuiące się wyznaczać ma, dla ochrony wszelkiego w tey mierze zamieszania ustanowiono: nayprzód, aby kompozycye i ćwiczenia tylko na Niedziele i dni rekreacyine wyznaczane były, potym aby Professor Nauki Moralney i Prawa, do takowego wyznaczenia miał Niedzielę; Nauczyciel Fizyki Czwartek; Nauczyciel Matematyki następuiącą Niedzielę. Toż dalszą koleią zacznie Nauczyciel Moralney we Wtorek i ta przez całoroczny bieg utrzymywana będzie.

Nabożeństwo.

Msza Studentska codzień zaczynać się będzie o kwadransie na osmą. O siodmey zrana dany będzie znak dzwonkiem szkolnym, za którym o kwadransie na osmą znaydować się powinna wszystka Młodż Szkolna z Dyrektorami na Mszy w Kościele Akademickim S. Anny. Na tey Mszy, iako i przy Kommuniach i innych nabożeństwach, odmawiać będą Nauczyciele i Uczniowie powinni modlitwę im podaną za tych wszystkich tak żywych iako i umarłych, którzy się do dobra Edukacyi Narodowey fundacyami, dobrodzieystwy, pracą i staraniem przy-

łożyli. Po Mszy reszta czasu do ósmey łożona będzie na oddanie sprawy z lekcyi Decurionom na to wyznaczonym.

W każdy miesiąc spowiadać się maią Uczniowie, na co wyznaczaią się następuiące Swięta. W Październiku S. Jan Kanty, w Listopadziə S. Stanisław Kostka, w Grudniu Niepokalane poczęcie Nayśw. Panny, w Styczniu Nowy Rok, w Lutym Nayśw. Panna Gromniczna, w Marcu S. Kazimierz, w Kwietniu lub przy końcu Marca Spowiedź Wielkanocna, w Maiu S. Stanisław Biskup, w Czerwcu S. Piotr i Paweł, w Lipcu ostatnia Niedziela przed zakończeniem Szkół. Częstsze do Swiętych Sakramentów przystępowanie, szczególnemu każdego nabożeństwu zostawia się z poradą rządzcy sumienia.

W Wielkim Tygodniu w Poniedziałek, Wtorek i Srzodę poprzedzaiące Kommunią Wielkoczwartkową, schodzić się będą Uczniowie na godzinę rano i po południu do Oratorium. Tam przekładane im będą uwagi stosowane do zebrania się w siebie samego, do przypomnienia powinności Chrześciańskich, do roztrząśnienia sumienia i poprawy obyczajów.

Nauka Chrześciańska co Niedziela i Święto od dziewiątey do półdziesiątey dawana będzie tym sposobem i porządkiem. Uczniowie dwóch pierwszych Klass w swoichże Klassach i od swoich Nauczycielów brać będą początki Wiary i wykład historyi Religii, to iest Starego i Nowego Testamentu. Zacząwszy zaś od trzeciey Klassy, uczniowie bywać powinni na Kazaniach w też same dni i godziny, w których młodszym Nauka Chrześciańska dawana będzie. W te zaś dni świąteczne, które na Uroczystość Patronów Szkoły i spowiedzi miesięczne wyznaczone są, wszystkich Klas uczniowie Kazania słuchać maią. W czasie Adwentu i Wielkiego Postu wyższe też Klassy prócz słuchania zwykłych Kazań, powinni będą znaydować się na Katechizmach i Naukach Chrześciańskich w godziny wyznaczone od Kaznodziei, maiącego dawać też Katechizmy a to dla odnowienia onych pamięci, aby sposobnieyszemi byli młodszych zwłaszcza Dyrektorowie w tey nauce dopilnować.

W Niedziele i Swięta, wszyscy Uczniowie, całe Zgromadzenie Nauczycielskie, wszyscy Dyrektorowie od ósmey do dziewiątey przytomni będą zwyczaynemu Szkołom naszym Nabożeństwu w Oratorium. Po tem skończonem, iedni poydą do Klass na Naukę Chrześciańską, drudzy do Kościoła na Kazanie.

Dyrektorowie.

Prefektowi podlegli będą we wszystkich szkolnych i dyrektorskich powinnościach. Bez niego, ani podeymować się domowego uczniów do-

zoru, ani odstępować onego nie mogą; z nim się znosić, iego rady zasiągać, iego ułożeń co do wewnętrznego w domu rządu słuchać powinni. Co miesiąc oddawać mu będą sprawę na piśmie, wyrażaiąc imiona, klassy, postępek w naukach, sprawowanie się co do obyczaiów, stan zdrowia uczniów swoich. Powinni iak naypilniey powtarzać z dziećmi Lekcye Szkolne i nigdy tego powtarzania po każdey Szkole nie opuszczą. Maią z Uczniami tak domowemi, iako i dochodzącemi, postępować na rozum i poięcie, wybadywania przyzwoite i zręczne czynić o tem wszystkiem, co słyszeli w Szkole, co czytali, czego się uczyli, wprawuiąc ich, aby iedną naukę, iedną prawdę z różnych stron baczyć i poznawać umieli.

Straż nieodstępna dzieci, istotną iest dyrektora powinnością. Odchodzić z domu nie będzie, chyba z koniecznej potrzeby, i to bardzo rzadko, naznaczywszy Uczniom albo robotę, albo rozrywkę iaką, stosuiąc się do ogólnego rozłożenia czasu. Odprowadzać ich do Szkoły, do Kościoła, na przechadzki, i tam być z innemi przytomny powinien, wyiąwszy czas swoich lekcyi. Tych zaś Uczniów, którzy przyłączeni tylko do innych, nie w iednymże z nim domu mieszkaią, nawiedzać czasami będzie.

Rekreacye.

Dyrektorowie z Uczniami w dni rekreacyine na rozrywkę wychodzić powinni. Starać się ieszcze maią, aby każdego dnia szkolnego, ile możności na wolnym powietrzu, zwłaszcza po obiedzie i wieczorem zabawiali się, a kiedy tego pora niedozwoli, różne ćwiczenia i rozrywki odbywali w domach.

Podczas rekreacyi i wakacyi ćwiczenia sił, gry, rozrywki, cały czas zabierać powinny, miarkuiąc wszystko rostropnością, przez wzgląd okoliczności, wieku, równych lub nierównych sił dzieci, zdrowia, przeszłego wychowania etc. Takowe zaś ćwiczenia i gry, do mocy, szykowności, zręczności i szybkości ciała, do męstwa i odwagi pomagaiące, nayprzyzwoitsze zdaią się te: gra w piłkę z ubieganiem się i żywem obracaniem, palon czyli gra w dużą piłkę, ciskanie zręczne kamieni na wodę, gonitwy do pewnego kresu, wyprzedzanie się na wzgórki i przykre mieysca, potykanie się w palcaty, ieżdżenie na koniach, rozmierzanie ogrodów, pól, mieysc do przystępu trudnieyszych i tym podobne.

Za godne szlacheckiey Młodzi poczytać się powinny ćwiczenia takowe, które obrotów żołnierskich w ciągnieniu, szykowaniu, dobywaniu, i bronieniu iakiego mieysca naśladuią. Nic bardziey do wpoienia męstwa, mocy duszy, szlachetney wielkomyślności i ducha starodawnego

rycerstwa nie pomoże, iako takowa młodzi zaprawa. W niey rostropnie kierowani, nauczą się rozeznawać bezrozumne iunactwo od prawdziwego męstwa i waleczności; zawczasu przekonani zostaną o tey prawdzie i do uiszczenia iey przygotuią się, iż każdy obywatel we wszystkich kraiach ale osobliwie w Rzeczypospolitey żołnierzem, to iest obrońcą Oyczyzny swoiey być powinien, nieoglądaiącym się na płacę, lecz idącym torem sprawiedliwości i honoru. A iako przełożeni i dozorcy nad edukacyą w zwyż wymierzonych ćwiczeniach i rozrywkach, bronić iak naypilniey maią wszelkich zdrad, podstępów, napastowania, przewodzenia mocnieyszych nad słabszemi, okazywania junactwa i zuchwalstwa, gdy się zaś co takowego przytrafi surowo karać; tak z drugiey strony wielce pomoże, kiedy nie lękliwych, nie delikatnych, odważnieyszych i zwycięzców w grach i ćwiczeniach, iawnie bez poniżenia nikogo pochwalać, na czele innych w podobnych rozrywkach stawiać, drugich do sławienia wierszem wygraney spółucznia zachęcać będą.

Examina i popisy.

W każdym miesiącu wszyscy Uczniowie examina szczególne, a na początku Lipca examen z całorocznego postępku odprawiać będą. Po ogólnym z całego roku examinie nastąpi Popis publiczny tych tylko Uczniów, którzy znaczniey się nad innych w iakieykolwiek nauce z pożytkiem okazali.

Czas wolny od nauk i Szkół otwarcie.

Wakacye dwómiesięczne będą. Zaczną się dnia 25 Lipca, a skończą się dnia 28. Września. Na te pierwey rozieżdżać się ani poźniey z nich powracać Młódź Szkolna nie powinna. Otwarcie Szkół dnia 29. Września uroczystym odprawi się sposobem. W ten czas czytani będą Uczniowie, którzy na promocyą do wyższych Klass zasłużyli.

Ktoby z Uczniów na Swięta wyiechał, ten odesłany do niższey Klassy będzie; za powtórnem zaś wyiechaniem, mieysce w Szkołach utraci. Za wczesny na wakacye wyiazd, lub opóźniony powrót, zostanie się w dawney Klassie przez czas w proporcyi opóźnienia, i póty do wyższey przypuszczony nie będzie, poki examinu z opóźnionych w teyże wyższey Klassie lekcyi, a prywatną pilnością nadgrodzonych nie odprawi. Doświadczenie uczy, iż takowe w biegu nauk, choć krótkie a częste przerwy postępkowi w nich niezmiernie szkodzą, ciąg i osnowę lekcyi psuią, koszta Rodziców i prace Nauczycielow zawodzą, że z sie-

dmioletniego rachowania szkolnego przeciągu, dwie części łożonego w samey rzeczy na uczenie się czasu, liczyć nie można.

Metrowie Języka Francuskiego i Niemieckiego.

Uczący się Języków na trzy części podzieleni będą, to iest: Poczynaiących, Postępuiących i Doskonalących się.

Przed południem. Dawać będą publiczne tych Języków Lekcye Poczynaiącym: w Poniedziałek, Srzodę, Piątek i Sobotę, od godz. 10. do godz. 11. Postępuiącym: we Wtorek i Czwartek.

Od południa. Postępuiącym: w Poniedziałek i Sobotę, od godz. 1 do godz. 2. Doskonalącym się: w Poniedziałek, Srzodę, Piątek i Sobotę, od godz. 4. do godz. 5.

Uczyć będą na tydzień godz. 12.

Metr rysunku.

Od południa. Dawać będzie swoię naukę w dni rekreacyine, to iest: we Wtorek i Czwartek. W zimie od drugiey do półczwartey, w lecie ad czwartey do półszostey.

Uczyć będzie na tydzień godz. 3.

Tym nauk, dozoru i starań tokiem, dawana Młodzi w Szkołach Narodowych Edukacya, zdolna będzie dać Społeczności cnotliwego człowieka, Oyczyźnie oświeconego obywatala, Religii dobrego chrześcianina.

Przedruk z broszury współczesnej.

XLII.

R. 1781. List JW. JMci. P. Józefa hr. Ankwicza, kasztelanica sandeckiego do JMci. X. Bogucickiego, Rektora szkół wydziałowych krakowskich.

Wielmożny Mci. Xięże Rektorze Dobrodzieiu!

Nie mogłem się oprzeć chęci gwałtowney okazania żywey radości, którą napełniony wyszedłem z mieysca popisu piątey Klassy. Przeto daruy WW. Mć. Pan Dobr. iż go śmiem prosić, abyś oddać raczył JP. Łabaiewskiemu pierścionek, który posyłam, stąd szacowny, że ma na sobie wyobrażenie mądrego i łaskawie nam panuiącego króla. Tego to Pana troskliwey o wychowanie kraiowey młodzieży staranności, winniśmy ustanowienie Kommissyi edukacyiney a Jey roztropnym rozrzą-

dzeniom tak widoczne pożytki Rządców i Nauczycielów z iedney, Uczniów zaś z drugiey strony pilność, odpowiadają powszechnemu życzeniu. Cnotliwych i kraiowi pożytecznych przybywać coraz więcey będzie Obywatelów.

Dziwiłem się łatwości, z którą tak w łacińskim iako i w oyczystym ięzyku uczniowie na zapytania odpowiadali. Całey Szkole równa należy się pochwała, ten iednak podarunek zaręczaiący niewątpliwy z moiey strony dla tak zacnych uczniów szacunek, zostanie przy JP. Łabaiewskim dla tego, iż na szczególnieysze zasłużył od JMci. X. Czochrona swego nauczyciela i szkół Prefekta zalecenie.

Mam honor być z prawdziwem uszanowaniem

WW. Mc. P. Dobrodzieia nayniższym sługą

Jozef hrabia Ankwicz,

Dnia 12 Lipca 1781. kasztelan sandecki mp.

Przedruk z broszury p. t. Popisy roczne szkół wojewódzkich krakowskich z r. 1781.

XLIII.

Mowa M. Sebastyana Czochrona, Szkół krakowskich Prefekta, miana w dzień otwarcia Szkół przed czytaniem uczniów do wyższych Klass przeniesionych roku 1781. dnia 29 Września.

Przezacna Młodzi Narodowa, pełni naywiększych nadziei Synowie, staraniu naszemu powierzeni!

Prześwietna Kommissya Edukacyina, którą winniśmy naytroskliwszemu o wychowanie Kraiowey Młodzi, mądrego i łaskawie nam panuiącego Króla staraniu; iedna iest z naygorliwszych o dobre obyczaie, cnotę, poczciwość i wasz nauk pożytek. Poznaie to każdy kochaiący Oyczyznę, i oświecony Obywatel z ułożeń i rozrządzeń Jey, do tego końca poczynionych. Wy sami naybliżey doświadczacie tego, z przepisanego od niey instrukcyi Publiczney sposobu, który nie tylko wpaia w umysły i serca wasze prawdy i nauki Religii, ale też uczy was być zdolnemi do wszelkich stanów i do dalszych nauk tymże stanom właściwych; co samo czyni Młodzież Narodową nayzdolnieyszą służyć Oyczyźnie.

Winniście Jey, za ten nieustanny około wydoskonalenia waszego dozór, żywą i nieśmiertelną wdzięczność. Ta wdzięczność, czyliż nie w tem nayuroczyściey oświadczona być może, gdy wszystkie do tego zwrócicie siły i chęci, ażeby nabytemi w Szkołach Publicznych, a na wiek dalszy przydatnemi światłami zarabiać na przyszłe swoie uszczęśliwienie przez cnotę, i być w czasie pożytecznemi przez naukę?

Tey tak miłey, i tak słodkiey nadziei, piękne ci wszyscy iuż rzucili nasiona, którzy przez pilność w naukach, przez przystoyność w obyczaiach, przez pracowite i dokładne przygotowanie się na Publiczny Popis, przez wybornie czynione z nauk swoiey klasie przepisanych, a przyszłemu przeznaczeniu swoiemu potrzebnych, na tem mieyscu odpowiedzi uczynili honor znakomity Sobie, Rodzicom, Szkołom, Rządzcom, Nauczycielom. Jawnie oni przekonywaią wszystkich, iż się staną zdatnemi do swoiego powołania, że unikną biedy, ucisku i nędzy do niewiadomości przywiązaney, i nie wydadzą się na niebezpieczeństwo tysiącznych błędów szkodliwych powszechności narodowey. Teraźnieyszy nauk publicznych układ, powszechne dobro za cel iedynie maiący, kierować ich będzie w życiu prywatnem i publicznem do zupełnego wykonania, co powinien człowiek, chrześcianin i obywatel wykonać w społeczności.

Uczniowie tacy słuszne mają prawo do chwały i nadgrody szkolney, która iest zadatkiem przyszłego ich szczęścia, a o którą się oni codziennie i szlachetnie ubiegali. Trzeba Szkołom uwielbiać takich Uczniów, trzeba Rodzicom i Kraiowi winszować takich Synów. Szacunek ten równie uczącym, iak uczącym się miły, nie minie was nigdy bogatych lub ubogich Rodziców godni Synowie, którzyście przez rok cały gorliwie wypełniali obowiązki, tyczące się waszego stanu; którzy w przeciągu nauk nie czem innem chcieliście się dystyngwować, i wynosić się iedni na drugich, tylko przez samą cnotę wiedząc doskonale, że próżna i nikczemna iest wszelka inna dystynkcya, ieżeli iey matką nie iest cnota.

Szkoły te Nowodworskie, dla których mieliście sobie za nayuroczystszą powinność być ozdobą, wypłacać wam się zawsze będą słodką pamięcią.

W Rodzicach waszych wzrastać będzie coraz większe ku wam przywiązanie, które nie tylko ich pobudzać będzie do hoynego nakładu na dalszą Edukacyą, ale też do obsypywania bogacenia was nieustannie błogosławieństwem Rodzicielskiem.

Rządzcy Szkół, dla których przez waszą dobroć i powolność staraliście się nie być w niczem przykremi, dadzą wam takie świadectwo, które was przed wszystkiemi upoważniać, i do wszystkiego wam pożytecznego drogę torować będzie.

Nauczyciele wasi, których pracowite około was trudy i starania, uwieńczyliście odniesionemi szczęśliwie z nauk pożytkami, nie insze do Prześwietney Kommissyi nad Edukacyą Narodową przełożoney, prześlą o was zdanie tylko to, żeście w naukach byli pilnemi, w obyczaiach chwalebnemi, korzystaiącemi z Instrukcyi Publiczney; żeście się w Szko-

łach tak sprawowali, iak przystoi na rozumnego, zacnego i poczciwego człowieka.

Piękna to iest chwała Przezacna Młodzi, w kwitnącym ieszcze wieku, zarobić sobie na to zalecenie i szacunek, który nawet ludzi dorosłych wielce zdobi i szczęśliwemi czyni. Niemasz większey dla Oyczyzny i Rodziców pociechy, iako gdy maią Synów i słyszą o nich, iż nadaremnie nie trawią młodego wieku, drogiego czasu, i kosztu na siebie łożonego; iż się staraią podobać Bogu i ludziom; usiłuią przez oświecenie swoiego rozumu i kształcenie swoiego serca, być dobremi Chrześcianami i pożytecznemi Obywatelami.

Izaliż nie takiemi być pragną ci wszyscy, którzy publiczne cnoty swoiey chęci do nauk i odniesionego z nich pożytku, przed poważnem Gości Zgromadzeniem na tem mieyscu dali dowody? Izaliż mówię, nie takiemi ci będą wszyscy, którzy pracą, staraniem i usilnością łożoną około umieiętności Klassie swoiey przepisanych, zasłużyli sobie od swoich Nauczycielów na tę szacowną chwałę i nadgrodę, aby mieli wolność postąpienia do wyższey Szkoły, do wyższych nauk, i być prędzey zdatnemi i pożytecznemi dla kraiu.

Wszyscy podobno życzycie sobie tego podwyższenia i tego szczęścia, nie wszyscy iednak spodziewać go się powinni: bo wszystkim iednakich zasług powinszować nie można. Jeżeli więc nie wszyscy równą około nabycia świateł łożyli pracę, pilność i ochotę, możnaż tego wyciągać, aby wszyscy równey nadgrody, chwały i szacunku uczestnikami zostali? Jeżeli nie w każdego sercu ten szlachetny punkt honoru i ta sprawiedliwa miała mieysce gorliwość, aby nie być podłego umysłu człowiekiem, niedbaiącym zupełnie o światła swoiemu przeznaczeniu nieuchronnie potrzebne, stosuiącym się do nagannych i śmiechu tylko godnych uprzedzeń: ale raczey usiłuiącym przez wszystkie sposoby podnieść się i postąpić do pożytkowania z dalszych nauk, które zdobią i czynią ludzi w towarzystwie; możnaż nie pokrzywdzić sprawiedliwości, która iest duszą ludzkiego społeczeństwa, przyczyną dobrego w nim rządu i źrzodłem uszczęśliwienia człowieka. Możnaż mówię, nie przytłumić iskierek cnoty i nie zranić szlachetney w uczących się emulacyi; gdyby Nauczyciele, poczciwego, pilnego, wypełniaiącego gorliwie obowiązki swoie, nieprzerwanie do szkół chodzącego, z nauk korzystaiącego, na karę lub naganę nie zasługuiącego nigdy ucznia równie z tym, co tylko niekiedy zaglądał do szkoły, co zarabiał na podłe i nikczemne imię włóczęgi, co żadnego na własne dobro, i na swóy honor nie miał względu, co przez gorszące ku przepisom szkolnym wykroczenia, przez ostatnią gnuśność i pełne hańby z nauk niekorzystanie, zacność człowieka, imię Rodziców, osobę swoię zawstydzał i upodlał; co iawną stratę publicznego kosztu, Rodzicielskiey troskliwości, wstyd Szkołom,

boleść Rządzcom i Nauczycielom sprawował; gdyby mówię Nauczyciele, tego gatunku ucznia, szkolną chwałą, zaletą i nadgrodą zaszczycali.

Godni zaiste tego zaszczytu pierwsi, bo odpowiadaią powszechnemu życzeniu; niegodni są drudzy, bo zawodzą swoie i kraiowe nadzieie. Pierwsi zasłużyli sobie sprawiedliwie od Prześwietney Komissyi Edukacyiney na trwały i gruntowny szacunek i na ten, który dnia dzisieyszego iuż się skończył, ośmioniedzielny po pracy spoczynek; od Rządzców na wzgląd i poszanowanie, od Nauczycielów na miłość i promocyą. Inni zaś nie co innego maią odebrać w korzyści, tylko iawny wstyd i wewnętrzną niespokoyność. Do pierwszego rzędu należą ci wszyscy, którzy mi są w katalogach podani, dla oznaymienia każdemu swey promocyi, a których ia inaczey czytać nie mogę, tylko z uszanowaniem ich imienia i cnoty. Do drugiego rzędu należą owi, którzy iako stali się niegodnemi przeprowadzenia do wyższey Klassy, tak dla kary, żadney na tem mieyscu nie usłyszycie odemnie ich imienia wzmianki. Wszędzie tym rzeczy idą tokiem, że praca i cnota zasługuie na chwałę, a występek i gnusność odbiera karę.

Przedruk z broszury współczesnej.

XLIV.

List X. Hugona Kołłątaya z dnia 1 Października 1783 do Zgromadzenia Nauczycieli uwiadamiaiący, iakim obrządkiem ma być obchodzona uroczystość pamiątki stoletney zwycięstwa pod Wiedniem przez Jana III. z Turków odniesionego.

Doszedł mię list pod dniem 15 Lipca od JO. Xcia JMci Poniatowskiego, Biskupa Płockiego, Koadjutora i Administratora Krakowskiego, w P. Komissyi Edykayiney Prezyduiącego, w którym odebrałem rozkaz ogłosić wszystkim Szkołom do Rządu mego i Szkoły Królestwa Główney należącym, iakim obrządkiem uroczystość pamiątki zwycięstwa pod Wiedniem na dzień 12-ty 8-bris naznaczona ma się obchodzić. Nie mogę dokładniey zadosyć uczynić woli Zwierzchności, iak kiedy położę słowa listu samego JO. Xcia JMci Prezyduiącego w Komissyi. „Należy też, abyśmy pamiętali na Dusze tych, którzy na tej Wyprawie Wiedeńskiey życie swe położyli, tym więc końcem, ogłosisz W. Mć P. wszystkim Szkołom Koronnym następuiący porządek w obchodzeniu tey stoletniey Pamiątki, to jest w Sobotę 11 Października będzie odprawione nabożeństwo za Dusze wszystkich poległych pod Wiedniem, iakoteż potym zmarłych, którzy piersiami swemi ratuiąc stolicy Cesarskiey, zachowali całe Chrześciaństwo od Jarzma Ottomańskiego i graniczącą Polskę z tą Potęgą; a zatym stali się naywiększemi dobroczyńcami swych współ-

Nie mogę się uwolnić, abym Wam w tey okoliczności nie przełożył, że ta pamiętna w dzieiach naszych epoka spływa po części na Stan Akademicki i na Szkoły Krakowskie tym niegdyś zaszczycone, że były pierwszym oświecenia mieyscem Janowi Sobieskiemu, uczniowi Woyciecha Dąbrowskiego, męża cnoty i nauki niepospolitey, którego z powodów wdzięczności Król zwycięzca wybieraiący się na wyprawę Wiedeńską wraz z Królową i Potomstwem swoim odwiedził, żądaiąc od tego błogosławieństwa, od którego gruntowne do cnoty i oświecenia odbierał prawidła, właśnie przystało, aby przy rozszerzeniu po całym kraju Stanu akademickiego i odebraniu Ustaw z rąk Zwierzchności, byliśmy zachęceni tak wielkim przykładem, któryby nas tem widoczniey o szlachetności naszego powołania przekonał. Nie obraziemy albowiem niczyiey zasługi, gdy to Szkole Królestwa Główney przyznamy, iż nie tylko była powszechną mistrzynią wielkich niegdy w Oyczyznie mężow, których Imiona nayodległeysza Potomność uwielbiać będzie, ale nadto dostarczała zdatnych Nauczycielów Familii Jagiellońskiey i innym Królom, którzy na łonie Oyczyzny swoiey zrośli.

Nieszczęściem dla Kraju stało się, że ta Królestwa Szkoła z czasem nachyliła się była ku upadkowi, a wielorakie Narodu klęski dały uczuć, iż ledwie nie spełniło się przepowiedzenie Jana Zamoyskiego, o którym przy założeniu Akademii Zamoyskiey powiedział in Prophasi ad Cives Polonos: „Ecclesiae et Regni Poloniae Dextra, id est firmitas Alma Academia Cracoviensis est. Ea enim et Immunitatibus Eius (Superi avertant) labentibus, rem simul Leges et Libertatem Regni liberrimi, labi opus est“. Skutki okropne dały uczuć Królowi Obywatelowi potrzebę dźwignienia Edukacyi Krajowey, nad którą, pod opieką Nay. Stanisława Augusta postanowiona od Rzeczypospolitey Zwierzchność, całą swoią na to obróciła usilność, aby w urządzeniu powszechnym Edukacyi Kraiowey, przywrócić mogła Akademią Krakowską do pierwszego iey stanu, i postawić ją na mieyscu dawney w Oyczyźnie zasługi, powierzaiąc iey wykonanie swych Ustaw a oraz dozór Edukacyi Krajowey w całey Koronie. Pierwsze na tron wstąpienie Nayjaśnieyszego Pana podwoiło zaraz radość Szkoły Główney daremnie niegdyś wyciągaiącey ręce do Zwierzchności Kraiowey z upadku, w którym ią przykre dla nauk okoliczności postawiły.

Rok 1764 zaczynaiący piąty wiek od iey założenia, a naznaczoney pożądaną Elekcyą Króla Obywatela, będzie w Dzieiach Akademii Krakowskiey słodką dla Potomności epoką. Od samych albowiem początków panowania Nayjaśn. Stanisława Augusta, tylą goryczami przeplatanego, Akademia Krakowska nie przestawała doznawać wielkiey Jego nad sobą opieki, gdy nayprzód chcąc się dokładniey uwiadomić o iey stanie, wyznaczył wizytę, na osobę JO. Xcia JMci Biskupa Krakowskiego,

a w r. 1768 o powiększeniu upadłych iey dochodów nowey troskliwości swoiey okazał dowody, przeznaczywszy ieszcze dla Akademii podówczas iedno z maiących iść w kommendę Opactw. Nie zrażony klęskami powszechnemi póty ulubione sercu Swemu dzieło Edukacyi Publiczney na Oycowskich piastował rękach, póki go wraz z Stanami Rzeczypospolitey, Mężom rzadkiey cnoty i powszechnego w Oyczyznie zaufania nie powierzył. Troskliwość Jego o podźwignienie Staau Nauczycielskiego właśnie dopełnia się teraz a my obeymuiąc powszechną około Edukacyi Krajowey pracę mamy za prawdziwy zaszczyt, wystawić na przykład powszechności Narodowey Jana Sobieskiego, niegdyś Szkoły Akademickiey ucznia, przez co tym mocnieysze w nas wzbudzić możemy zachęcenie do nastręczenia Oyczyźnie podobnych korzyści i okazanie w czasie Powszechności Narodowey, co może w talentach Obywatelskich, naywyższey Kraiowey Zwierzchności nad naukami opieka.

Zgłoszenie to czynię z wyraźney woli Zwierzchności naszey obowiązuiąc wszystkich Rządców i Nauczycielów Szkół rządowi Szkoły Główney Królestwa oddanych, aby podług ninieyszego przepisu Obrządek uroczystości zwycięztwa pod Wiedniem był obchodzony.

Dan w Krakowie 1 Października 1783. *H. Kołłątay*, S. G. K. R.

List ten druk. znajduje się w Bibl. Jagiell. pedag. N. 1224.

XLV.

R. 1785. Nauczyciele szkół Krakowskich proszą o wcześnie siebie zapewnienie względem osób toż Zgromadzenie składających na rok przyszły szkolny.

Zgromadzenie Nauczycielów Szkół Krakowskich
do Szkoły Główney!

Zgromadzenie Nauczycielów Szkół Krakowskich, troskliwe zawsze o dokładne wykonanie obowiązków swoich równie jak o los własny, z powinną czcią zanosi prośbę do Szkoły Główney, aby wcześnie zapewnione bydź mogło, iakowe go rozrządzenie na przyszły rok czeka, mianowicie względem Osób toż Zgromadzenie składających, które zaraz na początku roku szkolnego takowe maią obowiązki, do iakowych przygotowania ieszcze teraz potrzeba. Z którego powodu żądanie swoie Szkole Głównej przekładając, Jey rezolucyi doprasza się.

M. Franciszek Marciszowski.

Następują podpisy wszystkich profesorów.

MS. A. U. J. N. 5 p. 29 Protokół Not. od r. 1781 do 1788.

XLVI.

R. 1786. Nauczyciele Szkół Przygłównych Krakowskich, proszą o opatrzenie w mobilia swoich stancyi, o książki, gazety, instrumenta matematyczne, fizyczne i o pokrycie kosztów uroczystości zaczęcia szkół na kapelą, światło itp.

Wielmożny Rektorze! Przesławna Szkoło Główna!

Nauczyciele w Szkołach Przygłównych Krakowskich usiłujący nie ustępować w gorliwości, regularności i pilności innym po prowincyach będącym, dopraszaią się o sprawiedliwy wzgląd na żądania swoie:

1° Aby iak we wszystkich innych po całym Narodzie Szkołach, stancye tychże Nauczycielów w ruchome a te nieuchronne opatrzone były sprzęty, iakowe są: stołki, stoliki i t. d., które że są z potrzeb mieyscowych i takich, na iakie P. Komisya w Ustawach z kasy swoiey łożyć przepisuie i innym tego Szkołom nie ubliża, iakoteż na wymiatanie trzy razy na rok kuminów, przestawianie i polepianie pieców, naprawę drzwi, zamków, na korespondencyą z kasą Generalną mianowicie w interesie X. Poiezuitów, na naprawę naczyń do wody, siekier do rąbania drew, na papier i druk Popisów Publicznych i oprawę ich, na bicie i utrzymanie studni, o którey wyraźnie w Ustawach pod Rozdz. Dom. N. 20 i tu z kasy P. Komisyi obmyślane to było.

2° Aby służący, który dla utrzymania bezpieczeństwa i ochędóstwa w mieszkaniu Nauczycielów iest, był utrzymywany równie jak w Warszawie, Poznaniu, Lublinie, Płocku i po wszystkich Szkołach z kasy Prześw. Komisyi, nie zaś z pensyi tychże Nauczycielów, przez coby Dorobkowa ich pensya dość szczupła z siebie, a ciężko wypracowana przez nowe coraz a nie praktykowane gdzieindziey wydatki uszczuploną była. Co się zaś tyczy tego, który posługuie w Szkołach, iak wyraźnie mieć chce P. Komissya w Ustawach swoich pod Rozdz. Dom. odmiany inney nie żądaią.

3° Ponieważ pensya tychże Nauczycielów nie wystarcza na sprowadzenie potrzebnych i świeżo zawsze wychodzących książek a znayduią się w Bibliotece Kandydatów dzieła i tych edycyie wyborne w duplikatach, w materyach fizycznych, moralnych, matematycznych i Literaturze, równie iak y Atlasy, uprasza przeto toż Zgromadzenie o pozwolenie onych i pochlebia sobie, że Przesławna Główna Królestwa Szkoła ile gorliwa o oświecenie Kandydatów do Stanu Nauczycielskiego, pozwoli aktualnie uczącym Nauczycielom z tychże książek czerpać gruntowne w ich obiektach wiadomości dla udzielenia ich z pożytkiem edukuiącey się Młodzi.

4° Że także wiele zależy staraiącym się nabydź interesowanych wiadomości w Literaturze i iunych obiektach, od czytania dzieł Peryodycznych, z których dowiaduiemy się wcześnie o wynalazkach, doskonalenie się użytecznych narzędzi etc., uwiadamiamy się o książkach w różnych materyach wychodzących z przyłączeniem o nich zdań, przez co i oświecać się i poznawać zdania gruntowne oświeconych można. Uprasza toż Zgromadzenie, aby miało sobie po przeczytaniu wszystkich Szkoły Główney Nauczycielów też Dzieła Peryodyczne iako i Gazety kraiowe komunikowane.

Nauczyciel Matematyki doprasza się o opatrzenie Instrumentów do Lekcyi iego nieuchronnie potrzebnych, mianowicie stolika, sznura mierniczego i lasek... Do objektu zaś Fizyki Glob nowey edycyi arcypotrzebny i innych narzędzi stosownych do tego objektu potrzeba.

Uroczystość zaczęcia szkół, na kapelą, światło, ministrów i t. d. nakładu potrzebuje. *X. Marciszowski.*

Podpisy: Tylkowskiego, Fiałkowskiego, Czecha, Dymidowicza, Skorupskiego, Szopowicza.

MS. A. U. J. N. 5 p. 43 Protokół Not. od r. 1781 do 1788.

XLVII.

Rzeczy z Skarbca Szkół Krakowskich do Kościoła Świętey Anny oddane Roku 1786.

J. X. Szabel i J. X. Smaczniński, delegowani od Szkoły Główney do oddania Kollegiacie Ś. Anny Sprzętów Oratorii Szkół Krakowskich zdali Szkole Główney z wykonanego obowiązku na posiedzeniu dnia 28 Października następującą sprawę:

„Delegowani na Sessyi Szkoły Główney do rozrządzenia Sprzętami Szkół Krakowskich Oratorii, iako już przez Władzę Duchowną in usus profanos obróconego, zeszliśmy do Oratorium tychże szkół i do skarbcu dnia 2-go 8-bra 1786 i temiż rzeczami rozrządziliśmy w następujący sposób:

„Odebraliśmy rzeczy różnego gatunku podług tu przyłączonego Regestru, które wszystkie oddaliśmy Kollegiacie Ś. Anny do wolnego niemiż rozrządzenia, krom skrzyni iedney wielkiey do Skarbcu Szkoły Główney przeniesioney, i passyiki czarney z P. Jezusem srebrney do sądów Rektorskich zatrzymaney u Prokuratora. Na co tenże Regestr iest podpisany rękami J. X. Proboszcza i Prokuratora rzeczoney Kollegiaty Ś. Anny. A że dało nam się słyszeć, że w tymże Oratorium znaydywały się niektóre obrazy Kongregacyi Malarskiey dawniey w Classes swoie Sessye odprawuiącey, przeto lubośmy je wydali rzeczoney Kolle-

giacie, z tą iednak kondycyą, iż maią bydź zachowane do oddania teyże Kongregacyi Malarskiey, gdy się o nie dopominać będzie, i wyprobuie do nich należytość, których obrazów specyfikacya tu się przyłącza. Sreber żadnych z Oratorium nie odebraliśmy, bo te przed lat kilką złożone są in Aerario Universitatis, krom Puszki małey, która będąc u Ś. Anny dla Kommuni Studentów wzięta tamże zostala się. Tych sreber iako rzeczy droższych powinienby być Regestr in Archivo złożony, co ma się zalecić J. X. Prorektorowi Szkół.“

X. Józef Szabel, S. T. Dr. i Prof. ad praemissa Delegatus, X. Wincenty Smaczniński, S. T. Dr. i Prof. ad praemisa Delegatus m. p.

Spis rzeczy znajdujących się w Oratorium.

Puszka srebrna iedna,
Lichtarzy cynowych wielkich 6,
„ mniejszych 2,
„ mosiężnych 2,
„ cynowych stołowych 4,
Łódka cynowa z łyszką 1,
Lawaterz cynowy 1,
Szczypce żelazne 1,
Lichtarzy drewnianych pośrebrzanych 8,
Krucyfix drewniany 1.

Ornaty czerwone.

Bogaty z herbem Sobieskich 1,
Z białą kolumną i kwiatami 1,
Czerwony z kwiatami 1,
Z kolumną białą w prążki 1,
Cały atłasowy 1,
Dalmatyki morowe 2,
Dalmatyki czerwone z kwiatami 2.

Ornaty białe.

Lamowy z galonem złotym 1,
Srebrney i złotey lamy 1,
Atłasowy z kwiatami 1,
W kwiaty wielkie 1,
W kwiaty drobnieysze 1,
Dalmatyki morowe 2,
Stary nieużywany 1,
Biały z kwiatami złotemi 1,
Dalmatyki atłasowe 2.

Ornaty zielone.

Z kolumną czerwoną 1,
Cały zielony 1,

Ornaty fioletowe.

Z kolumną czerwoną 1.

Ornaty czarne.

Stary z kolumną fioletową w kwiaty 1,
Z kwiatami białemi 1,
Bogaty z kolumną białą 1,
Tabernaculum parterowe białe 1,
Antipedium parterowe białe 1,
Antipedia stare złe 2,
Firanek czerwonych z obrazu para 1,
Firanek białych para 1,
Firanka czerwona poiedyncza stara 1,
Szczyty białe 2.

Alby.

Alb, z których iedna podszyta kitayką 8,
Komże 2,
Tuwalnie cieńsze 2,

Humerałów 6,
Korporałów 10,
Tuwalnia grubsza 1,
Obrusów na ołtarze różnego gatunku 24,
Obrusów spodnich 9,
Ręczników małych 8,
„ wielkich 3,
Welów różnych 17,
Burs z palkami 33,
Pasków 5,
Poduszek na ołtarze 4,
Mszałów wielkich 2,
„ rekwialnych 2,
Kanony na ołtarze 3,
Pozytewki 2,
Kobierców złych 17,
Obicia sztuk 14.

Obrazy.

Obraz Niep. Poczęcia
„ Ś. Kazimierza
„ Ś. Katarzyny
} z Ołtarzów,

Najśw. Panny na blasze miedzianej z Aniołami i ŚŚ. Pannami w ramach drewnianych,
Obrazki dwa na gipsaturze,
Najśw. Panny z P. Jezusem na marmurze,
Św. Jana Kantego na blasze bez ramów,
Niepokalanego Poczęcia sztuczka srebrna na ramach, na których sztuczki srebrne,
Nayświętszey Matki z P. Jezusem i Świętym Janem na blasze,
Relikwiarz w ramach,
Relikwiarzyk mały,
Źwierciadło z wyobrażeniem Nayświętszey Panny Częstochowskiey,
Obraz wielki Św. Jana Kantego na płótnie,
Portatyle 2,
Ołtarz 1,
Konfesyonałów 2,
Ławki 2,
Kropielnic marmurowych 2,
Świec upalonych 90,
„ całych czterofuntowych 4,
„ trzyfuntowych 6,

Obrazy Kongregacyi Malarskiey.

Obraz Św. Łukasza,
„ Pana Jezusa Ukrzyżowanego,
„ Nayświętszey Panny z P. Jezusem i Św. Józefem, w kolumnę na gradusach,
„ Ś. Bartłomieia, Ś. Jakuba Patryarchy i Moyżesza

Rzeczy w tym Regestrze wyrażone oddałem Ichm. od Szkoły Główney Delegowanym dnia 2-go 8-bra 1786 roku. *X. Marciszewski* P. S.

Wyrażone w tym Regestrze rzeczy oddane są do Kościoła Kollegiaty Św. Anny przez Delegowanych od Szkoły Główney. Na co się podpisują. Die 18 Listopada 1786 roku. *X. Adam Jagielski*, Kościoła Kollegiaty Św. Anny Proboszcz mp. *X. Franciszek Kolendowicz*, jako Prokurator mp.

„Ponieważ Kongregacya Malarzy odezwała się o Obrazy i sprzęty swoie w szkołach Krakowa złożone, ciż delegowani obowiązani są do, uznania podanych przez Malarzy żądań i do wyrozumienia przyczyn

dla których Kongregacya malarska do Jurysdykcyi i Szkoły Główney zawsze należąc, poddała się iurysdykcyi mieyskiey.“

Felix Oraczewski, S. G. K. R.

MS. A. U. J. N. 7 str. 26—29. Protokół Obrad Ekonomicznych Szkoły Głównej zaczęty 25 Lipca 1786 a skończony w dniu 13 Grudnia 1795 r.

XLVIII.

R. 1786. JP. Dymidowicz prosi, aby mu wolno było dotrzymać JP. Starościca Lelowskiego dwa lata a naywięcey trzy lata z tey przyczyny, żeby potem na woiaż mógł z nim się udać do cudzych kraiów.

Michał Dymidowicz, Nauczyciel Matematyki w szkołach krakowskich zanosi żądanie przez Wielmożnego JMX. Wizytatora Szkół koronnych do Szkoły Główney a przez nią do P. Komissyi Eduk., które iest następuiące. Przed rokiem ieszcze, pomieniony Nauczyciel wszedł w umowę z JW. Starostą Lelowskim, w którey przyiął na siebie całkiem edukacyą syna JW. Starosty, który 4tą klassę kończy teraz. Pobudką do przyięcia obowiązków tey edukacyi był woiaż do cudzych kraiów z synem JW. Starosty warowany dla Nauczyciela. Jakoż ten warunek maiąc sobie Nauczyciel za okoliczność iednę z tych, które się mogą przyczynić na udoskonalenie go na dobro Kraiu i przysposobić tem bardziey do odbywania powinności swojego stanu podług ducha Prześw Komissyi edukacyiney ośmiela się prosić, aby mu wolno było dotrzymać JP. Starościca dwa, co naywięcey trzy lata przy sobie, po tych zaś skończonych poiechać na zwiedzenie cudzych kraiów, skąd powróciwszy dokończy oduczanie lat przepisanych z powinności. Co i iego chęć stania się doskonałym w swoim stanie potwierdzi i dogodzi żądaniu JW. Starosty.

MS. A. U. J. N. 5 p. 49. Protokół Not. od r. 1781 do 1788.

XLIX.

R. 1787. Zgromadzenie Nauczycieli szkół krakowskich prosi Szkołę Główną o wyznaczenie iednostaynego nakładu w drukowaniu Popisów.

Przesławna Główna Królestwa Szkoło!

Lubo oświecenie się naukami prawdziwie użytecznemi i zdatność w czasie dla społeczności bydź powinny zawsze dostarczaiącym dla

wszystkich bodźcem do odniesienia iak naywiększey z nauk korzyści maią to iednak do siebie umysły ludzkie, że pochwałą publiczną w tey mierze naywięcey się pobudzaią.

Doświadczenie kilkoletnie Nauczycielów szkół krakowskich, iak wiele w uczniach mogło to, że imiona pilnieyszych w Popisach drukowanych umieszczone były i iak skutecznie pobudzało do nadgrodzenia przy końcu przynaymniey roku tych, którzy albo dla późnego przybycia do szkół albo dla opieszałości swoiey opuścili się byli.

S tego więc powodu Nauczyciele szkół krakowskich pragnący, ażeby korzyść w iak naywiększey liczbie ich uczniów okazywała się zawsze, dopraszaią się Główney Królestwa Szkoły, aby na drukowanie Popisów iednostayny na zawsze nakład wyznaczyć raczyła. Starać się zaś będą rozwlokłem materyi opisywaniem nie powiększać nakładu tego.

Fr. Marciszowski Prorektor.

Józef Czech prof. matemat., *M. Fiałkowski* naucz. wymowy, *M. Dymidowicz* naucz. fizyki, *Skorupski* naucz. klassy II., *Szopowicz* naucz. kl. I., *Tylkowski.*

MS. A. U. J. N. 5. p. 60. Protokół Not. od r. 1781 do 1788.

L.

Wydatki na szkoły krakowskie w r. 1787 — 1788.

	uczy z powinności lat	uczy z dobrey woli lat	pensye metrów	pensye stołowe	pensye uczącego z powinności	pensye pierwiastkowe	pensye dorobkowe	pensye urzędowe	Suma ogólna
Prorektor Franciszek Marciszowski	—	7	—	650	—	500	—	600	1750
Nauczyciel I. klasy Jan Girtler	5	—	—	650	400	—	—	—	1050
Nauczyciel II. klasy Jozef Sołtykowicz	5	—	—	650	400	—	—	—	1050
Nauczyciel Wymowy Marcin Fiałkowski	—	7	—	650	—	500	300	—	1450
Nauczyciel Matematyki Józef Czech	—	7	—	650	—	500	300	—	1450
Nauczyciel Fizyki Kłosowski .	—	4	—	650	—	500	150	—	1300
Nauczyciel Prawa Tylkowski .	—	7	—	650	—	500	300	—	1400
Kaznodzieja Antoni Muszyński	—	7	—	650	—	500	—	50	1200
Metr rysunków Oestereicher .	—	—	1200	—	—	—	—	—	1200
Metr języka francuskiego — . . .	—	—	800	—	—	—	—	—	800
Metr języka niemieckiego — . . .	—	—	800	—	—	—	—	—	800
								Razem	13.500

MS. A. U. J. N. 7. Protokół obrad ekonomicznych Szkoły Głównej str. 97.

LI.

R. 1788. 23. Maja J. X. Marciszowski, Prorektor Szkół Krakowskich, prosi o uwolnienie go od trzymania u siebie książek elementarnych.

Jaśnie Wielmożny Rektorze! Przesławna Szkoło Główna Koronna!

Gdy P. Komissya rozrządziła, ażeby książki elementarne od Prorektorów były przedawane, chciała zapewnić i zabezpieczyć dochód z nich, który nie mógłby był inaczey być pewnym, gdyby też książki od obcych osób a nie szkolnych były utrzymywane. Wszakże myśl ta P. Komissyi ściągała się naybardziey do szkół na Prowincyi będących, ale tu pod bokiem Szkoły Główney, gdzie Prorektor więcey daleko ma obowiązków, iak gdzie indziey, które pochodzą z rozrzucenia uczniów i Dyrektorów po obszernym mieście, których potrzeba postrzegać, z nacisku tylu Dyrektorów, których potrzeba żądania słuchać, rady dawać, z zawaśnień między gospodarzami zachodzących, których potrzeba zaspokaiać i innych niezliczonych okoliczności, nie mogą bydź książki przedawane tylko z niewygodą uczniów a z wielkim zatrudnieniem Prorektora, gdy tymczasem Przełożony nad Składem prócz iakiego arkusza kiedy niekiedy poprawy i wyprawy książek na Prowincyą podczas Wakacyi wolnym iest i znayduie dla siebie względy uwalniaiące go dlatego, że się naprzykrza. Prócz tego pieniądze za książki nie mogą bydź u mnie przez cały rok chowane dla niebezpieczeństwa kradzieży kilka razy tu przypadłego i dla nieopatrzenia mieszkania, a w Drukarni mogą bydź na inne wydatki, iakoto na papier, na ludzi zaraz obrócone bez straty a z wielkim pożytkiem. Poddaię więc rzecz tę pod sąd JW. i Szkoły Główney, prosząc aby przedarz książek mogła bydź obowiązkiem Przełożonego nad Składem, człowieka bardzo wolnego od zatrudnień i tylko samym głosem swoim też zatrudnienia powiększaiącego.

X. Marciszowski, Prorektor.

MS. A. U. J. N. 5 p. 49. Protokół Not. od r. 1781 do 1788.

LII.

R. 1788. 23. Maja Zgromadzenie Szkół Krakowskich prosi, aby Dozorcą książek elementarnych był zawsze jeden z Profesorów tych Szkół.

Jaśnie Wielmożny Rektorze! Przesławna Szkoło Główna Koronna!

W każdym stanie uczciwe prace maią swoie nadgrody, kiedy w tak pięknem powołaniu Stanu nauczycielskiego naymniey ich się znayduie

i naypóźniey dochodzić zwykły. Ustawy Akademickie naywiększą maią baczność o dopełnienie powinności i całe prawa są zapełnione obowiązkami Nauczycielów. Świętéć to są prawa dla dobra Społeczności! i kto kocha nauki, nieuciąża go praca w tak pożytecznym zamiarze, ale przecież z wiekiem gorącość ustaie i te żywe siły długiem używaniem tępieią. Dlatego troskliwa była Prześwietna Komissya o nadgrodę naszę, bo w tey samey księdze ustaw czytamy opatrzenie potrzeb i dalsze obietnice promocyi. Miło nam iest wspomnieć z wdzięcznością tę Prześw. Komissyi opiekę, ile przeświadczeni iesteśmy, że dla nas tyle chciała uczynić, ile sama miała sposobów. Wszakże dla ulepszenia losu naszego ułożyła, co mogła, wskazała nam drogę do promocyi i wszelkie zasilenia obiecała. Cóż? kiedy tak szczupłe nadgrody naszey granice? Stopnie i urzędy, któremi nam nadgradzać postanowiła Komissya, iuż dawnieyszym oddane są. Zasługom iuż nie masz mieysca i za to nie masz kogo winić. Zostaie tylko uzbroić się męztwem i czekać z cierpliwością przeznaczenia, aż się iaka otworzy pora.

Owoż zdarza się teraz, kiedy Szkoła Główna urząd Vice-prefekta Drukarni opatrzyła wygodnieyszą pensyą iak Profesorska i z Vice-profesorską zrównała, więc iey przybył nowy stopień, którym przyzwoicie zasłużonego w Szkołach Narodowych Nauczyciela kontentować i wartaiącego przez swoie prace posunąć może. Zna dobrze JW. Rektor i Szkoła Główna wszystkie Zgromadzenia Osoby, że nie masz żadnego, któryby pierwey przez niższe stopnie nie przeszedł, któryby się na Prowincyi nie wysługiwał i lat kilka uczciwie nie pracował. Zna ieszcze Szkoła Główna ciężar obowiązku naszego i nieuchronne przy nich wydatki i potrzeby. Znamy też i my świeżym zbudowani przykładem iak Szkoła Główna ścisłą zachowuie sprawiedliwość dla osób pracuiących, że nie chciała, aby kto bez zasług był nad innych szczęśliwszym, widzieliśmy nie dawno, iak się nie mogła dyspensować od tego prawa, że się wprzód na Prowincyi zasłużyć, niżeli tu garnąć na urzędy potrzeba, że musiała osiadłe na tem mieyscu osoby rugować mocą i naprzykrzeniem dla dopełnienia prawa. Dosyć podobno na tem, żeśmy tu doszli, aby przekonać każdego, żeśmy zrobili wszystko, czego do zasługi naszey brakowało.

Słusznie więc teraz, gdy nam nie masz co zarzucić, niesiemy prośby nasze do JW. Rektora i Szkoły Główney, aby do Vice-prefektury Drukarni pierwsze na Professorów pracuiących względy mieć raczyła i wybór swoy w tym razie na Zgromadzenie nasze obróciła.

Przyimuie chętnie na siebie Zgromadzenie prezentować Szkole Główney z pomiędzy siebie kandydata takiego, który z talentów i cnoty znaydzie Szkoły Główney aprobacyą a przy swoiey zdolności oprócz tey funkcyi użyty zawsze bydź może do innych.

Jeżeli zaś kogo zastanowić potrafi dzisieyszy Dozorca druku, niech się go szczerze zapyta, wiele dotąd pracował i kiedy był czynnym w Stanie Akademickim, czyli oprócz wygodney Bursy zwątlił gdzie zdrowie na nauce? czyli przechodził przez niższe stopnie? a dosyć będzie do iego przekonania. My zaś tymczasem nie możemy opuszczać zdarzoney pory, która cały stan Nauczycielski interesuje, i składamy prośby nasze pod łaskawe względy JW. Rektora i Szkoły Główney z taką stałością, z iaką ufnością spodziewamy się, że prace nasze iakożkolwiek ocenione zostaną.

Następują podpisy Prorektora i innych Profesorów: Marciszowski, Czech, Kłosowski, Tylkowski, Sołtykowie, Girtler.

MS. A. U. J. N. 5 p. 81. Protokół Not. od r. 1781 do 1788.

LIII.

Rejestr książek na Szkoły Piotrkowskie na rok szkolny zaczynający się a 1 Octobris 1788 a kończący się 31 Julii 1789 odebranych dnia ... miesiąca ..... r. 1788.

Liczba egzemplarzy	Tytuł książki	edycyi	Rok	Cena złp.	Cena gr.
	Elementarzy	1	1785	1	2.4
80	Grammatyk klasy I. bez Przypisów	6	1788	—	16.4
30	Grammatyk klasy II. z Przypisami	3	1784	1	16.4
30	Grammatyk klasy III. z Przypisami	2	1783	1	20.4
20	Moralney klasy I. bez Przypisów	—	1787	—	5.4
40	Moralney klasy I. z Przypisami	—	1787	—	22.4
	Moralney klasy II. z Przypisami	—	1785	—	22
40	Moralney klasy II. bez Przypisów	—	1785	—	5
	Moralney klasy III.	—	1787	—	12.4
50	Wypisów klasy I.	4	1787	—	7.4
30	Wypisów klasy II.	3	1784	—	10.4
	Wypisów klasy III.	3	1787	—	25.4
	Arytmetyk	3	1785	1	18.4
	Dykcyonarzy łacińsko-polskich	2	1784	3	10.4
	Dykcyonarzy Starożytności	1	1779	3	10.4
	Historyi klasy III.	2	1784	—	16.4
	Przypisy do niey	1	1782	—	23.4
	Historyi klasy IV.	1	1780	—	22.4
	Geometryi części I.	2	1785	3	12.4
	Geometryi części II.	1	1781	1	22 1/2.4

Liczba egzemplarzy	Tytuł książki	edycyi	Rok	Cena złp.	Cena gr.
30	Logarytmów	1	1787	—	20.4
	Algiebry	1	1782	6	10.4
	Wstępu do Fizyki	2	1788	3	—
	O Elektryczności	1	1786	3	8.4
20	Grammatyk Niemieckich	1	1788	1	24.4
2	Botanik Szkołom do użycia od Prześwietnej Komissyi ofiarowanych	—	—	—	—
3	O Powinnościach Nauczyciela Szkołom do użycia od P. Komissyi ofiarowanych . .	—	—	—	—

R. 1788 dnia 1 Października Szkoły Piotrkowskie odebrały pakę z książkami, których gatunek i liczbę ten rejestr wskazuje. Tudzież dostały w czasie ostatniey wizyty od JW. JX. Wizytatora Jeneralnego Botaniki exempl. 1., O Powinnościach Nauczyciela exempl. 1. i Logarytmy exempl. 1., iako i teraz przydanych: Botanika exempl. 1., O Powinnościach exempl. 1., a Logarytmów 29.

X. Karabudziński, Szkół Prefekt.

Rejestr ten wraz z podobnym rejestrem z szkół szarogrodzkich poświadczony własnoręcznym podpisem Prefektów znajduje się w Bibl. Jagiell. pedag. N. 1276.

LIV.

Usprawiedliwienie Szkół Przygłównych Krakowskich względem wspólnego stołu z dnia 20 Grudnia 1788.

Odebrawszy na dniu 20 Listopada Rezolucyią Prześwietney Komissyi od Szkoły Główney Koronney nadesłaną Zgromadzenie usprawiedliwia się w następuiący sposób:

Przekonała się Zwierzchność po tyle razy, że nie masz Ustawy, w którey dopełnieniu Zgromadzenie nasze pokazałoby się obojętne, zwłaszcza gdy ta istotnie do pomnożenia dobra Edukacyi i samego stanu Nauczycielów zmierza. Nie szuka stąd chluby Zgromadzenie nasze, że w wykonaniu powinności stanu swoiego zawsze w nim Zwierzchność znaydzie nadmiar zasługi i gorliwości o dobro Edukacyi. Wszystkie trudności przywiązane do ciężaru nauczycielstwa nie są tu nawet poczytane za przeszkody, bo ie przemaga duch iednomyślny i gorliwa

w tym stanie cierpliwość. Jedna tylko powstała formalność stołu spólnego, którą od samych początków Zwierzchność nam przypomina, a mimo wszelkiego usiłowania nie mogła wniść w praktykę.

Sam czas tak długiej nieexekucyi dowiódł iey niepodobieństwa, kiedy ani miejsca sposobnego, ani nakładu na potrzebne do tego sprzęty żadnego nie masz. Już Zgromadzenie po tyle razy czyniło kroki do uskutecznienia tey iedney Ustawy, a wszystkie były daremne: tym końcem świeżo na dniu 29 Września przy początku roku szkolnego wczesną złożyło Sessyą, lecz widząc wiele trudności, nie znalazło środka do uskutecznienia tego Prawa. Przyłączamy Extrakt Posiedzenia naszego, z którego widzieć można, że Zgromadzenie miało dosyć pilności o dochowanie zaleconey ustawy i że nie było w stanie oddalić przeszkód, które są nieprzełamane. Wiadomo iest Szkole Główney, że przybywaiące tu corocznie z Prowincyi Osoby, w mieszkaniu swoim prócz brudnych murów nic wcale nie zastaią do skłonienia swoiego i na pierwsze do wygody sprzęty swoią półrocznią pensyą rozwiązywać muszą. Prawda że Stół wspólny po niektórych mieyscach może bydź Zgromadzeniu potrzebny i tam zapewne bez żadnego przymuszenia interes własny Zgromadzenia do niego nakłoni. Stół zaś wspólny w Krakowie bez wielkiey szkody Zgromadzenia, kosztu nawet Prześwietney Komissyi wprowadzony bydź nie może i gdyby Prześwietna Komissya nagliła do exekucyi tego prawa, interes i dobro powszechne Zgromadzenia gwałt ucierpi w tak wolnym stanie i Zgromadzenie dla posłuszeństwa straci swoię wygodę, nabawi się zmartwienia i niespokoyności, a może to Zgromadzenie, które dziś iest Zgromadzeniem przyiaciół, stanie się w czasie zgraią zawistnych fakcyi i zgorszenia po tylu mieyscach praktykowanego. Nareszcie, ieśliby tylko o przykład dla szkół innych chodziło, Zgromadzenie Krakowskie ma wielkie pole szlachetnieyszych okazania przykładów, kiedy w istotnych stanu swoiego obowiązkach da z siebie pięknieyszy wzór czułości i starania o chwałę. Żąda tego iedynie Zgromadzenie nasze, aby Zwierzchność tyle miała przeświadczenia o naszey powolności ku prawom, ile dla niey samey czuiemy podległości i uszanowania i te przełożenie w ręku JW. Rektora i Szkoły Główney składamy, dopraszaiąc się o potwierdzenie naszego usprawiedliwienia i o wsparcie łaskawe przed Prześwietną Komissyą.

X. Marciszowski m. p., *J. Czech* Pr. Matem., *X. S. Wedykowski* Pr. Wym., *J. Sołtykowicz* Pr. Pr., *M. A. Himonowski* Pr. kl. II., *J. K. Girtler* Pr. kl. I.

MS. A. U. J. N. 3. Protokół Not. od r. 1779 do r. 1796 str. 17.

LV.

Wypis z Protokółu Obrad Zgromadzenia Nauczycieli szkół Krakowskich z dnia 23 Września 1788 względem wspólnego stołu.

Działo się na Posiedzeniu Zgromadzenia Szkół Przygłównych Krakowskich dnia dwudziestego dziewiątego Września roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt ósmego.

Zgromadzenie pamiętne na Zlecenia przez ostatnią Wizytę sobie zostawione, chciało iak nayskuteczniey zaradzić względem wypełnienia onychże. Ale znalazło następuiące do stołu wspólnego przeszkody i trudności, nayprzód, że żadnych Zakładów i przysposobień nie ma i iest bez wszelkiego na nie funduszu; powtóre, że nie ma mieysca w domu swoim zdatnego do wspólnego stołu; potrzecie, teraźnieysza drogość bez wczesnego zapasu, czyniłaby wielką trudność przy znaczney Zgromadzenia stracie uskutecznieniu tego zlecenia; poczwarte, że żadnego człowieka znaleść nie może, na któregoby się spuścić mogło bez wystawienia się na niewygody i daremne koszta, wśród zaś siebie nie znaydzie żadney Osoby mogącey przy obowiązkach swoich zadość uczynić temu zleceniu; popiąte, że przybywaiące co rok Osoby z Prowincyi, półroczną pensyą na sprzęty potrzebne, z których nic w stancyach nie znayduią, łożyć muszą. Przy tych wszystkich przeszkodach wszystkie Osoby Zgromadzenia obowiązały się wzajemnie, ażeby z stołu osobnego żadne nieprzyzwoitości nie wypadły, któreby myśli P. Komissyi w ustawieniu stołu wspólnego przeciwne bydź mogły.

Wyięte z Protokołu Obrad Zgromadzenia Szkół Przygłównych Krakowskich.

J. Kalasanty Girtler, Kl. I. Pr.
Protokół Obrad Zgromadzenia trzymaiący.

MS. A. U. J. N. 3. Protokół Not. od r. 1770 do r. 1796 str. 18.

LVI.

Projekt użycia Łobzowskiego ogrodu na dobro edukacyi przedłożony r. 1789. d. 4. Marca na posiedzeniu Szkoły Głównej przez ówczesnego jéj Rektora Felixa Oraczewskiego, który przez Szkołę Główną przyjęty i w Protokół obrad ekonomicznych wpisany został.

Hanc olim veteres vitam coluere Sabini,
Hanc Remus et frater: in fortis Hetruria crevit.
Virgilius.

Dar dożywotni Łobzowa, który uczynił Nayjaśn. Stanisław August Szkole Głównéj, celem użycia go na dobro edukacyi młodzieży, jest

zaszczytem dla Zgromadzenia Akademickiego i jako znak ufności, że ta dozorcza Zwierzchność cała jest zajęta tak ważną dla narodu przysługą i jako znak przekonania, że jest w stanie wynaleźć najstosowniejsze środki do przygotowania Ojczyźnie we wszystkich stanach zdatnych ludzi, czynnych obywatelów, zręcznych obrońców i znających Polskę Polaków. Co za obszerne pole dla filozofa patryjoty, takim przeniknąć się obowiązkiem! Co za szlachetne użycie oświecenia i nauki, pracować na uszczęśliwienie kraju, w którym żyjemy i z którego żyjemy! Co za trafne utwierdzenie ufności narodu w edukacyi publicznéj! Wszystko o czém się przekonywamy w światłéj moralności, co postrzegamy w fizyce do jego użytku i dobra ogólnego ludzkości praktycznie stosować. Zastanowić nam się więc potrzeba, jak możemy najlepiéj użyć daru króla, czułego na przyszłe losy kraju przez pomaganie edukacyi, i jak połączyć zabawę przychęcającą do ćwiczeń fizycznych z przekonaniem młodych dowcipów, że w téj zabawie powinni znaleść wyobrażenie przyszłego przeznaczenia swego, tojest: zdatność, czynność, pracowitość, szykowność, zręczność i użyteczność na usługi Ojczyzny.

Mnie się zdaje, Najprzód: Ogród podzielić wymiarem geometrycznym na cztéry części równe, z których jednę obrócić na doświadczenia ogrodnicze, niewymyślne ale użytecznie powabne dla oka, i żeby każdy uczeń z piérwszéj, drugiéj i trzeciéj klasy zasadził tam w marcu drzewo owocowe, jakie klima pozwala, np. gruszkę, jabłoń, wiśnię, śliwę etc. a to w ulicę lub szachownicę, podług wymiaru ogrodniczego wyznaczoną. Żeby każde z tych drzew było opatrywane, chędożone i w czasie zbierane przez właściciela, póki zabawi w szkołach, i żeby nosiło nazawsze nazwisko tego, co je wsadził; a gdy ustąpi ze szkół, żeby najpilniejszy uczeń z klasy piérwszéj, drugiéj, trzeciéj był jego następcą tak co do starania, jako i do korzyści.

Powtóre: Druga część ogrodu może być przeznaczona na doświadczenia rolnicze trzeciéj i czwartéj klasie, do których należeć będzie: uprawa tego gruntu, zasiew różnego rodzaju ziarn, po kilka zagonów, zaprawa nasion podług różnych doświadczeń ekonomiko-fizycznych, próba różnych machin wynalezionych do gospodarstwa z kalkulacyją czy z nich korzyść, czy strata? Do rozrządzenia tychże klas należałby równie zbiór produktów rolniczych, stodółka na ich schowanie, wyżywienie pary wołów, utrzymywanie sprzężaju i jednego rolnika pilnującego tak pola, jako i zbioru; oraz stósowanie praktyczne różnych wynalazków wskazanych przez fizykę, tak co do wygubienia chwastów szkodzących zbożu, jako też od wytępienia kretów, robaków psujących pola i produktów. Gdy zaś w czasie z obrachowania nakładów i reprodukcyi umiarkują, jeżeli mogą utrzymać kilka krów i mléko po nich w dni rekreacyi mieć w korzyści, wtenczas owoce w piérwszych, mléko i inne

przysmaki rolnicze w drugich, przez zamianę tych produktów podług gustu właścicielów, dałyby im wyobrażenie handlu, jego proporcyi w obrachunkach, zabiegów, konkurrencyi i industryi wzajemnéj.

Po trzecie: Trzecią część ogrodu dla klasy czwartéj i piątéj należałoby obrócić na doświadczenia geometryczne, na wymiary, na piérwsze wyobrażenia inżynieryi, fortyfikacyi, ataków, obrony, ewolucyi wojennych. Forteca zaś byłaby użyta na skład faszyn, rydlów i innych narzędzi do fortyfikowania miejsca wybranego przeznaczonych; na schowanie zbioru różnych plant, które każdemu wolno podług upodobania podawać, z dowodami ich korzyści, ich mocy. Któryby zaś z uczniów najlepszą podał plantę, na ten rok byłby rządcą wszystkich robót inżynierskich, za aprobacyją i dozorem Profesorów, a ktoby pokazał i dowiódł niedokładność fortyfikacyi, jéj słabość, sposób dobycia, oraz podał plantę doskonalszych robót, temu wolno będzie atakować fortecę z swymi spólnikami, opanować ją, i podług swéj planty poprawy robić.

Po czwarte: Czwarta część ogrodu byłaby miejscem obrad pod dyrekcyją klasy szóstéj, którąby reprezentowała władzę rządową exekwującą, mającą moc ogólną zwoływania wszystkie inne klasy na spólne obrady na początku wiosny, oraz wysłuchania rocznych projektów we wszystkich częściach rządu, z dowodami (sposobem mowy) co w nich upatrują użytecznego dla społeczności; jaka korzyść z nich spływać może na dobro powszechne? czy są zgodne z prawami krajowemi? czy przystósowane do potrzeb kraju, do klima? etc. Stądby wypadała potrzeba wiadomości geograficznych, fizycznych i moralnych względem produktów i praw własnych każdéj z 3ch prowincyj składających Polskę; decyzyja Rady ogólnéj o całorocznych robotach, wybranie planty w każdym rodzaju na wszystkie udziały ogrodu, okazania awantażów taktyki dla czwartéj i piątéj klasy zatrudnionéj urządzeniem wojskowém, zobowiązanéj do obrony własności, wolności i bezpieczeństwa innych. Takie obrady przez całe lato we czwartki powtarzane pod szopą słomą pokrytą, utrzymowałyby policyją między wszystkiemi, przyjmując zaskarżenia na przewiniających, sądząc podług praw ustawami przepisanych, i inne podobne wyobrażenia rządu sprawując. W najpierwszych dniach rozpoczęcia szkół w jesieni, byłaby znowu walna rada rekapitulująca, co przez cały rok zrobiono, jakie były nakłady, jakie korzyści, kto najpilniej pracował, kto najlepiéj dopełnił planty podanéj, kto powrócił na piérwsze dni rozpoczęcia nauk, kto dotrwał do terminu zaczynającego wakacyje? Kto zaś wszystkiego dopełnił najściśléj, kto zasłużył medal złoty, byłby obrany rządcą prezydującym Radzie na rok przyszły, z pewną przywiązaną do tego dystynkcyją i korzyścią i uwieńczony koroną z roślin i kwiatów, powracałby tryjumfalnie do miasta z paradą

całych szkół, z chorągwiami, kotłami i muzyką, a każda klasa niosłaby znaki swoich robót i korzyści.

Dochód roczny Łobzowa z ekonomiją podzielony wystarczyłby na utrzymywanie tych zabaw użytecznych i dających uczniom wrażenia stosowne do przyszłego ich przeznaczenia, o którém trzeba jak najrychléj młodości do zmysłów mówić, żeby rosła z nią miłość rządu, miłość dobra publicznego i odwaga nie chełpliwa lub mieszająca spokojność społeczności, ale czuła i gotowa zawsze na obronę praw i całości Ojczyzny.

Do wojennych usług stan ogrodniczy i rolniczy równie należeć ma podług rozrządzeń piątéj klasy, aprobowanych od Senatu składającego szóstą klasę. W Radzie zaś sama szósta klasa reprezentować będzie Senat, a wszystkie inne deputować z pomiędzy siebie będą po ośmiu posłów z instrukcyjami, reprezentujących stan rycerski; inni uczniowie po ławach, w owalne amfiteatrum sporządzonych, arbitrów reprezentować będą, gdzie i dla gości gorliwszych o dobro nauk, miejsca wyznaczone być powinny tak dla dam, jako i dla obywatelów.

Te wszystkie zabawy, wsparte reflexyjami światłych Profesorów, powinny im zapewnić niezawodny zaszczyt w uczniach. Tak przekonany jestem. *F. Oraczewski.*

Urządzenie dopełniające tego planu i dochód przywiązany do Łobzowa, powinnyby być oddane Zgromadzeniu Profesorów Szkół Przygłównych z obowiązkiem, żeby zdawali rachunek wydatku i sprawę z exekucyi Szkole Głównéj co rok.

MS. A. U. J. N. 3. Protokół Not. od r. 1779 do r. 1796 p. 26.

LVII.

Punkta od Zgromadzenia Szkół Przygłównych do ułatwienia urządzenia Łobzowa Szkole Główney Koronney podane dnia 22 Kwietnia 1789.

Jako zawsze Zgromadzenie nasze pragnie poświęcać się na pożytek i usługę publiczną, tak nie może się uchylać nigdy od okazyi pożytecznych dla wzrostu i dobra Edukacyi. Proiekt więc Jaśnie Wielmożnego Rektora gorliwie i przezornie ułożony powolnie przyimuie i lubo iesteśmy dosyć pracami uciążeni i odległość od szkół Łobzowa iest nieco niewygodną, iednak ile nasze wystarczą siły o zupełne dopełnienie tego proiektu starać się będziemy. Te iednak Punkta chcemy ieszcze mieć ułatwione do Szkoły Główney.

1. By nietylko Ogród Łobzowa, ale i cała Ekonomia przy nim oddana była z Intratą na zawsze Szkołom Przygłównym, a to dla następuiących przyczyn: iż Ogród chcemy mieć tylko mieyscem pewnych

doświadczeń i zabawy w Proiekcie od Szkoły Główney approbowanym opisanych, na Folwarku zaś Łobzowa obszernieyszy mieć można widok, i wzór gospodarstwa całego a zatem więcey okazyy znaydować można będzie do obserwacyi proiektów stosownych do Oświecenia. W ten czas można ieszcze ułożyćby plantę urządzenia samych Poddanych i wprowadzić, ieśli bydź może, iakie porządkowe ustawy, ażeby się z czasem upowszechnić mogły. Możuaby ieszcze ustanowić Dziennik i Tabellę robocizny codziennéj, do którego Nauczyciel Rolnictwa wyznaczałby Uczniów kolejno, aby go porządnie co dzień zapisywali i Jemu Rapport dokładny czynili; przez co dokładnieyszego rządu nabyliby wyobrażenia zwłaszcza, że znowu na Obradach walnych ekonomicznych materya ta byłaby traktowana i Tabelle z Dziennikiem weryfikowane. Wiele ieszcze mogłoby wypaśdź zdarzeń z samego położenia mieysca i czasu, na któreby w szczupłym Ogrodzie natrafićby nieprzyszło: iako to naprawa budynków, lub stawianie nowych, naprawa dróg i onych wysadzenie drzewem, sypanie grobel, robienie tam na Rudawie, ażeby brzegom nie szkodziła i pól niezalewała. Są to okoliczności interessuiące uczących się, i dałyby sposobność praktykowania Nauk Fizycznych i pobudkę większą do przemysłu i reflexyi. Nakoniec nieprzyzwoitości mogących wyniknąć z wykroczenia iakiego z Uczniów przeciw Professorowi i nawzaiem uniknąćby można, gdyby własność mieysca była przy Professorach.

2. Ponieważ Kontrakt dzierżawy Łobzowa na S. Jan dopiero kończy się, a urządzenie wczesne robót około Planty podaney zaraz na wiosnę rozpoczynać trzeba, więc raczy Szkoła Główna zapomódz Zgromadzenie kwotą iaką pieniężną, którąby na wydatki pierwsze wystarczyć mogła, a te z Intraty Łobzowa w czasie naznaczonym wypłacone byłyby.

3. Życzy sobie wiedzieć Zgromadzenie w iakiey summie Szkoła Główna puszcza Łobzów i z iaką corocznie kalkulacyą zdawać sobie każe, gdyby do oddania go Szkołom Przygłównym przyszło, w czém raczy Szkoła Główna mieć wzgląd na prace i żatrudnienia, które podeymować musiemy. Dopraszamy się o przyśpieszenie rezolucyi, aby wcześnie przysposobienia uczynić można.

X. Marciszowski m. p., *X. Wedykowski*, *J. Czech* P. m., *J. Sołtykowicz* Prof. Pr., *W. Kłossowski* Prof. Fizyki, *M. A. Himonowski* Prof., *J. K. Girtler* Prof. kl. I.

MS. A. U. J. N. 3 str. 29 Protokół Not. od r. 1779 do 1796.

LVIII.

List Prefekta X. Franciszka Marciszowskiego do Szkoły Główney Koronnej w sprawie mustry studenckiej z dnia 29 Marca 1790 r.

Przesławna Szkoło Główna Koronna!

Mustra studencka będąc w Ustawach Uczniom zalecaną, pomimo coraz mnieyszą liczbę Uczniów w niey się ćwiczących, każdego iednak roku (wyiąwszy ieden dla niedostatku nakładu na nie) w Miesiącach Maiu i Czerwcu, nie bez znacznego nakładu, odbywać się zwykła. Gdy bowiem pozwalani od Regimentu tuteyszego do uczenia teyże Mustry nie bywają razem od pewnych powinności wolni, cenią siebie samych coraz wyżey, aby i zastępców swoich w powinnościach przy Regimencie opłacić i utrudzenie w uczeniu Uczniów Szkolnych sobie nadgrodzić mogli. Ztąd iest, że i w roku zeszłym ledwo za złotych dwieście szesnaście, i to ieszcze niepunktualnie, bo od Regimentu często zatrudniani, Mustry uczyli. Starałem ia się wynaleść człowieka wolnego od służby Regimentu, a razem biegłego w Mustrze, ale próżno, umawiałem się nawet z przełożonemi Regimentu, aby na dwa Miesiące chcieli urlopować tych, którzyby do ćwiczenia Uczniów byli wyznaczeni, lecz i to nadaremnie, ile że wszyscy w Regimencie zaięci są pod tenże czas naybardziéj powinnościami swemi. Nie pozostaie tedy tylko, aby wyznaczeni do Mustry studenckiéj w ten czas ich ćwiczyli, gdy im cokolwiek czasu od pierwszych powinności zbędzie, a przeto zawsze nieregularnie a z znacznym nakładem.

Cząstka dochodu Łobzowskiego na ćwiczenie Młodzi przeznaczonego niedostatek osobnego na Mustrę funduszu w poprzedzającym czasie zastępowała, z tegoż dochodu Łobzowskiego, aby na następującą także Mustrę raczyła Szkoła Główna przynajmniey złr. 216 przeznaczyć, upraszam. Dn. 29. Marca 1790. *X. Marciszowski* mp.

MS. A. U. J. N. 3 str. 50 Protokół Not. od r. 1779—1796.

LIX.

Wypis z Protokółu Obrad Zgromadzenia Nauczycielów Szkół Krakowskich z dnia 23 Maja 1790 r. w sprawie wyboru Plenipotenta na elekcyą Rektora.

Działo się na Sessyi Zgromadzenia Nauczycielów Szkół Krakowskich, złożoney dnia 23 Maia roku 1790, w celu obrania Plenipotenta na Elekcyą Wielmożnego Rektora Szkoły Główney Akademii Krakowskiey na mocy służącego mu Prawa i kommunikowanego przez Prezesa Elekcyi.

Zgromadzenie Nauczycielów Szkół Krakowskich sszedłszy się in pleno, obrało jednomyślnością Plenipotentem od siebie JP. Józefa Czecha

Filozofii Doktora, Nauczyciela Matematyki w Szkołach Krak., Jeometrę Przysięgłego J. K. Mci, Bursy Jeruzalem Seniora, któremu zleciło, aby na takową osobę wotował, któryby Dobru powszechnemu, Edukacyi, Szkoły Główney Akademii Krak. i Zgromadzeniu Nauczycielow Szkół Przygłównych naywięcey sprzyiaiącą i użyteczną bydź sądził.

Dan w Krakowie, w Collegium Professorów. Dnia 23 Maia R. 1790.

X. Franciszek Marciszowski mp., *M. Dymidowicz* Prof. Klass. II, *M. Ant. Himonowski* Prof. Wymowy, *Józef Sołtykowicz* Prof. Prawa, *X. Antoni Muszyński S. T. D.* Kaznodzieja mp., *W. Kłossowski* Prof. Fizyki.

Sebastyan Girtler Prof. Klassy I.
Sekretarz Zgromadzenia.

MS. A. U. J. N. 3 f. 55 Protokół Not. od r. 1779 do 1796.

LX.

Wydatek na szkoły Krakowskie w r. 1790/1.

	uczy z powinności lat	uczy z dobrey woli lat	pensya stołowa	pensya uczących z powinności	pensya pierwiastkowa	pensya dorobkowa	pensya urzędowa	Summa
Prorektor Franciszek Marciszowski	—	10	—	—	1150	—	600	1750
Profesor I klasy Sebastyan Girtler	—	½	—	—	1125	—	—	1125
Profesor II klasy Michał Dymidowicz	—	2½	—	—	1150	75	—	1225
Profesor Wymowy Antoni Himonowski	—	9	—	—	1150	400	—	1550
Prof. Matematyki Józef Czech	—	10	—	—	1150	450	—	1600
Profesor Fizyki Walenty Kłosowski	—	7	—	—	1150	300	—	1450
Profesor Prawa Józef Sołtykowicz	—	2	—	—	1150	50	—	1200
Kaznodzieja Antoni Muszyński	—	10	—	—	1150	—	50	1200
Metr rysunków Dominik Oestereicher	—	—	—	—	—	—	—	1200
Metr języka francuzkiego . .	—	—	—	—	—	—	—	800
Metr języka niemieckiego . .	—	—	—	—	—	—	—	800
							Razem . . .	13900

MS. A. U. J. N. 10. Protokoł obrad w materyach nauk od r. 1790 do r. 1797 str. 2.

LXI.

Raport do Prześwietnej Komisyi edukacyi narodowej z wizyty Jana Śniadeckiego w Szkołach Przygłównych krakowskich w r. 1790.

Osoby Zgromadzenia:

Prorektor JX. Franciszek Marciszowski, Profesor I Klasy JP. Sebastyan Girtler, Prof. Kl. II. Michał Dymidowicz, Prof. Wymowy JP. Antoni Himonowski, Prof. Matematyki JP. Józef Czech, Prof. Fizyki Walenty Kłosowski, Kaznodzieia JX. Antoni Muszyński, Metr języka niemieckiego JP. Józef Czech, Metr języka francuskiego JP. Józef Sołtykowicz, Metr Rysunków JP. Dominik Oestereicher.

Stan nauki.

Zeznał Wizytator, iż w szkołach tych Matematyka idzie naylepiey, którey Profesor posunąwszy się nawet znacznie za granicę książek elementarnych zupełną w uczniach swoich sprawił korzyść, nie był atoli tyle szczęśliwy w nauce Loiki jak w Matematyce, co jednak nie jest jego winą, ale winą gnuśności i opuszczenia się Klasy VI. Prawo także w tych szkołach, klasa I. i II. dawane były bardzo dobrze i z korzyścią uczniów. Precepta Wymowy dobrze, z języka atoli łacińskiego słaby w klasach wyższych w uczniach okazał się pożytek. Fizyka w niektórych traktatach dawana była niegruntownie, jest jednak nadzieja w usilności Profesora Fizyki, iż nauka ta lepiej dawaną będzie. Liczba uczniów 436.

Żądania osób akademickich.

JP. Dymidowicz, Profesor klasy II. prosi, aby mu przydane było pół roku do lat uczenia na zasługę i zarobek, bo gdy mu półtrzecia roku dobrowolnego uczenia wypada, chciałby mieć trzy lata sobie rachowane. Tenże uprasza o powrócenie mu złp. 48 gr. 15, wydanych na narzędzia fizyczne w szkołach winnickich, że zaś z woli P. Komissyi wysyłany był do Owrucza na examen mineralogiczny i na tę podróż nad wyznaczone sobie quantum naddał złp. 52 więc o powrócenie sobie w całości za obadwa gatunki kosztu złp. 100 gr. 15 doprasza się.

JP. Sołtykowicz Profesor Prawa przełożył Wizytatorowi żądanie, że 13 lat ciągle pracując w Stanie akademickim dopiero trzeci rok widzi sobie liczony w latach zasługi a 11 lat z jego życia i pracy jak wyrzucone, wyznaje on, że w r. 1780 przy założeniu Seminarii kandydatów u Sw. Piotra, będąc już podówczas Filozofii Doktorem, wezwany

do tego Seminarium na kandydata, miał sobie przez Przełożonych tego Seminarium wystawione wielkie stąd korzyści i promocye w Stanie akademickim, że mu tam nie powiedziano o uczeniu 6 lat z powinności i o odtrąceniu pensyi dorobkowej, ale owszem przyrzeczone imieniem P. Komissyi te względy i pożytki, jakie nie miały spływać na osoby te, któreby przez drogę takowey edukacyi w Seminarium nie przeszły, dopiero w r. 1783 wydane od P. Komissyi na Stan akademicki ustawy, cale inną postać i porządek rzeczy wystawując odkryły temu Profesorowi, jak daleko był zawiedziony, doprasza się więc, aby mu P. Komissya w lata zasługi nietylko 6 lat z powinności uczenia, ale nawet trzy lata swego w Seminarium Sw. Piotra bawienia czyli lata kandydackie liczyć raczyła, odstępuje on tych zarobków, któreby był powinien odbierać, byle tylko na dalsze lata taką pensyą dorobkową odbierał, jaka odpowiada liczbie lat w zasługi rachować się mającey.

Medale.

W szkołach krakowskich otrzymali medale: Stanisław Karkoszyński z klasy V złoty, Kajetan Morykoni i Kasper Wielogłowski z klasy V srebrne.

MS. A. U. J. N. 10 str. 11. Protokół obrad w materyach nauk od r. 1790 do 1797.

LXII.

R. 1792 2 Lutego. Zgromadzenie Nauczycieli do Szkoły Głównej w sprawie mustry uczniów.

Przesławna Szkoło Główna Koronna!

Zgromadzenie Professorów Szkół Przygłównych Krakowskich iako wszystkie Artykuły Ustaw Prześ. Kommissyi Ed. i zalecenia Wizytatorów Jeneralnych stara się gorliwie dopełniać i one do skutku przyprowadzać, tak z równą usilnością chce zadosyć uczynić Artykułowi Ustaw w Rozdziale 24. na karcie 62. umieszczonemu, gdzie za Edukacyą Fizyczną naznacza się: Ćwiczenie żołnierskie, który to punkt ponowiony iest zaleceniem przez Wizytatorów. A lubo iuż dawniej za staraniem Zgromadzenia była zaprowadzona Mustra do Szkół, wszelako, że ani tyle ochoczych do niej, co teraz, niedało się widzieć Uczniów, ani tego mieć nie można było, czego wyciąga po części przynaymniey ćwiczenie w Trybie Woyskowym; zaczym nie można było ani wszystkich Uczniów pod tąż Edukacyą podciągać, ani Regimentu, Batalionów,

Kompanii formować, officerów stanowić, i t. d. Teraz zaś postrzegłszy Zgromadzenie prawie we wszystkich uczniach wielką chęć do takowego Ćwiczenia, przeto ułożylo z wszystkich klas uczniów Regiment z ośmiu Kompanii i dwóch Batalionów składający się. Kreowani są Officyerowie, Unterofficyerowie i ci w dni wolne od nauk szkolnych uczą się obrotów żołnierskich. Lecz ponieważ taki podział i takie urządzenie, które dopiero prawdziwej korzyści spodziewać się każe, nie może się obejść bez bębnów, fletów i broni, przeto Zgromadzenie wnosi żądanie do Przesławney Szkoły Główney, aby mogła z Funduszu Łobzowskiego wyznaczyć na te drobnieysze requisita a koniecznie potrzebne złp. 200 i oraz by zaleciła Kassie wydać 60 złp. na zadatek zrobienia broni ręczney w Końskich, którą Zgromadzenie starać się będzie sprowadzić, tę potrzebującym uczniom sprzedawać, a za sprzedaną nazad Kassie pieniądze na zadatek wzięte powrócić. O to tedy Zgromadzenia Osoby Szkół Przygłównych krak. mają honor Przesławney Szkoły Główney w tey nocie upraszać i na to Rezolucyi oczekują.

Dan na Sessyi Zgromadzenia Szkół Przygł. dnia 2 Lutego 1792 roku.

A. Himonowski Prof. Wymowy, *M. Dymidowicz* Prof. Mat., *W. Kłossowski* Prof. Fizyki, *Mecherzyński* Prof. Kl. II., *J. Sołtykowicz* Prof. Prawa, *A. Hussarowski* Prof. Kl. I.

MS. A. U. J. N. 3. str. 140. Protokół Not. od r. 1779—1796.

LXIII.

R. 1792 12 Kwiecień. Obywatele Województwa krakowskiego żądają od Zgromadzenia Nauczycieli, aby uczniowie szkół Przygłównych z Delegacyą imieniem Młodzi tegoż Województwa wysłani być mogli do Warszawy na obchód dnia 3go Maja.

Działo się na Sessyi Zgromadzenia Szkół Przygłównych Koronnych
Dnia 12 Kwietnia Roku 1792.

Złożone było Posiedzenie względem ułatwienia zaniesionego do Zgromadzenia żądania przez Obywatelów Województwa Krakowskiego, aby Uczniowie Szkół Przygłównych z Delegacyą imieniem Młodzi tegoż Województwa wysłani bydź mogli do Warszawy na obchód dnia 3go Maja.

Resultatum.

Zgromadzenie wszedłszy w żądanie Obywateli i znalazłszy uskutecznienie iego iużto do inspirowania w umysły Młodzi miłości Oyczy-

zny i żywszego uszanowania ku Rządowi, iużto ku nieomylnemu iey pożytkowi przez oglądanie w praktyce skutków moralnego oświecenia naybliżey zmierzaiące; iuż do honoru i dobra Stanu Nauczycielskiego wiele pomóc mogące, osądziło za rzecz pożyteczną a słuszną przychylić się do wspomnionego Obywateli żądania i tym końcem zezwoliło na proponowanych przez nich uczniów, iako naypożyteczniey czuć, oszacować i opowiedzieć po nayprędszym powrocie Swym Kollegom mogącym wspaniały Obrządek Dnia 3go Maja. Ci zaś delegowani są w liczbie trzech: Stanisław Cieński, Uczeń Klassy IV, Starościc Dźwinogrodzki, Karol Chwalibóg Woyszczyc i Sędzic Krakowski, Uczeń Klassy V, Kajetan Morykoni, Uczeń Klassy VI, Cześnikiewicz Podlaski.

Ant. Himonowski Prof. Wymowy, *J. Sołtykowicz* Prof. Prawa, *W. Kłossowski* Prof. Fizyki, *M. Dymidowicz* Prof. Matematyki, *M. Mecherzyński* Prof. Kl. II., *A. Hussarowski* Prof. Kl. I.

Z protokółu Obrad Szkół Przygłównych wypisano i wydano.

A. Mecherzyński
trzymający Protokół.

MS. A. U. J. N. 3. f. 147. Protokół Not. od r. 1779 do 1796.

LXIV.

Przemowa Józefa Sołtykowicza, Nauczyciela Prawa w Szkołach Przygłównych Koronnych, do Dyrektorów przy tychże Szkołach domowy dozór nad Młodzią sprawuiących przed odebraniem od Nich przysięgi na Ustawę dnia 3 i 5 Maja 1792 roku w obecności zgromadzoney na Amfiteatr wszystkiey Młodzi szkolney dnia 15 Lutego 1792 roku miana.

Kiedy Naród brzmi wszędzie ukontentowaniem z odzyskanego po kilkowiecznym nieładzie porządku, kiedy dowody wdzięczności swoiey za to zewsząd przesyła Królowi swemu i Seymuiącym Stanom, komuż jeżeli nie osobom do oświecenia kraju wezwanym, mocniey czuć i czuley dzielić ukontentowanie, wdzięczność dla dobrego Króla i Stanów, gorliwość dla uprawy Rządu przystoi?

Kiedy weszła już szczęśliwie Prawda z przepaści wieków i rzuciła światła swego promienie na obydwa ziemi bieguny, komuż jeżeli nie nam należy skwapliwie rozniecić w tem niebieskiem świetle pochodnie Nauki a przesyłając przed nami strach i spustoszenie na to wszystko, co błąd buduie, niszczyć tym świętem ogniem roboty gwałtu, dumy i przesądu. Wezwani na to mieysce Zacni Nauczyciele Domowi, macie dziś pole rozpoczęcia chwalebnie i skutecznie dzieła powołania Waszego. Okażcie dzisiay w obliczu powierzoney Wam Młodzi iasny i eno-

tliwy sposób myślenia, a szlachetnym ku Oyczyznie uniesieni zapałem, łączcie się co żywo z przykładem nas Nauczycieli Publicznych i składaycie uroczyste zapewnienie Jey szczęścia w uszanowaniu i obronie Ustawy Rządu Nowego.

Nigdy te ściany wspanialszego i chlubnieyszego iak dziś nie widziały obchodu, kiedy w tem mieyscu, na którym niegdyś Bóg Uniwersalnego Porządku był czczony, Stworzenie oświecone złoży w Imie Jego przysięgę na dotrzymanie i obronę porządku w towarzystwie.

Oświecenie Wasze, byłoby prawda, wystarczaiącą dla Oyczyzny poręką, iż nie myślicie i nie chcecie dla niey czynić, tylko naylepiey, ale ta iest niedola zeszpeconej natury człowieka, iż on boi się zaufać sam sobie, boi się zaufać drugim, ieżeli obok przekonania swego i innych nie stawi zaraz gwaranta Boga. Jeszcze nie przyszedł ten szczęśliwy czas, w którym dosyć będzie pomyśleć każdemu człowiekowi, co iest złe, aby nie czynił, a iest cnotliwe i użyteczne, aby czynił gorliwie.

Nie nam zaiste światle przekonanym przysięgi, ale wielkiey części towarzystwa, w którym żyiemy, z naszey przysięgi potrzeba podobno przykładu i pobudki. Może przekonanie nasze tą świętością stwierdzone zbałamuconych sprostuje, lękliwych wzmocni, źle myślących od szkodzenia powściągnie.

Cóżbym dał za to zgromadzona Młodzi szlachetna! gdybyś i ty równo z nami mogła dziś uczuć wielkość i szacunek dzieła uszczęśliwienia twoiego w Nowey Rządu Ustawie; ale ty nie poymiesz iego ceny, bo nie możesz go porównać z klęskami, którycheś uniknęła szczęśliwie, które oycowie i krewni twoi krwią i łzami hojnie obmyli, a które dziś ieszcze iak świeże w nayokropnieyszey postaci w oczach naszych i pamięci stawiaią.

Cobym dał za to, gdyby wiek twoy niedoświadczenia wziął nagłą odmianę w porządku natury, a postawił cię w stanie zdolnym do uczynienia wraz z nami świętych ślubów za całość i posłuszeństwo Nowemu Kraju Rządowi; ale trudno tego wyciągać od nie stoiącego swą własną siłą przeświadczenia twoiego. Wierzay przynaymniey nam Przewodnikom twoim, którzy cię zwodzić nie chcemy i pomniy, że to, co teraz w oczach twoich uroczystym uwielbiamy obrządkiem, Święte iest, a ieżeli przez ciebie zachowane i bronione w przyszłości będzie, źródłem szczęścia twoiego niewątpliwie zostanie.

Na zapewnienie przecież przyszłych o tobie nadziei, uczyń przynaymniey tyle, co twe poięcie, co stopień oświecenia twego uczynić ci bez obawy dozwala. Poydź dogodzić chwalebnym chęciom serca twoiego i wystawić miłe widowisko Bóstwu w Jego Świątyni poślubiaiąc kwiat pięknego wieku ukochaney Oyczyźnie. Poydź z nami przed zebrane na

obrady Obywatelstwo Woiewództwa tego, a tam w obecności Poważnego Cnotliwych Mężów Zgromadzenia, miłość porządney wolności, trwałe utrzymywanie pokoiu w Narodzie, pierwszym zda mi się w Dzieiach świata przykładem, nieskażonemi twemi usty zaręczay.

Po tey przemowie JJ. PP. Dyrektorowie Młodzi Szkół Przygłównych, przystąpili w liczbie 43. do zaprzysiężenia Konstytucyi dnia 3. i 5. Maia przed Zgromadzeniem Nauczycieli Publicznych, którą odebrawszy Zgromadzenie udało się z całemi szkołami na mieysce Seymików celem złożenia u Laski aktu wykonaney przez siebie na tęż Konstytucyą przysięgi.

Przedruk z broszury współczesnej.

LXV.

Głos Antoniego Nałęcz Himonowskiego, Nauczyciela Wymowy, Prorektora Substytuta Szkół Przygłównych Koronnych, przy złożeniu przysięgi przez Zgromadzenie Nauczycieli Publicznych tychże Szkół Przygłównych Koronnych na Konstytucyą Trzeciego Maja wykonaney na Sejmiku Woiewództwa Deputackim Powiatów Krakowskiego, Proszowskiego i Xięstwa Siewierskiego po zagaieniu obrad d. 15 Lutego 1792 w Kollegiacie Akademickiey Św. Anny w Krakowie miany.

Jaśnie Wielmożni Panowie i Dobrodzieie!

Uczucie powszechney radości, którem przeięte było Zgromadzenie Nauczycieli i Młodzi Szkół Przygłównych Krakowskich od dnia Trzeciego Maia na odgłos wielkiego ustawy rządowej dzieła w obecności Waszey Przezacni Obywatele w tey tu Świątyni oświadczyć za naymilszy przyięło obowiązek, kiedy Was wspólnie okoliczność uroczystych obrad na to zgromadziła mieysce.

Co po słotney dnia kolei patrzącemu na wschodzące słońce w myśli stawa, gdy widzi od wdzięcznych promieni cały niejako ożywiony ziemi okrąg; to w pewnym względzie każdy uczuwa, przywodząc sobie na pamięć po tylu okropnych klęskach i ruinach Rzeczpospolitą naszą wznoszącą się obok potężnych mocarstw w mocy swey, okazałości i sile.

W tym bowiem Narodzie, w którym rząd był rozdzielony i słaby, bezkrólewia okropne, tron rozłączony z narodem, seymy od przemocy rządzone, magistratury sądownicze obawne, edukacya i instrukcya publiczna mniey uważane, przewaga możnych nałogiem; w tym mówię Narodzie słodkich nadziei zaiaśniało słońce, dogodna Konstytucya Trzeciego Maja, która będąc piętnem wiekami pożądaney praw odnowy,

będzie oraz epoką ocalenia i uszczęśliwienia obydwóch Narodów, ściślej dziś ieszcze z sobą połączonych: Polski i Litwy.

Jest to szczególnieyszy dar łaskawey Opatrzności nad Oyczyzną naszą tylu klęskami, a bardziey wewnętrznym skołataną nieładem. Pokolenia w niey odradzaiące się wspominać będą z chlubną wdzięcznością imiona Naylepszego z królów Stanisława Augusta, Cnotliwych: Małachowskiego i Sapiehy, marszałków, Światłych Reprezentantów Narodu, a między tymi Światłych Woiewództwa Krakowskiego posłów, którzy zaięci słodką o obywatelskie swobody czułością okazali walcząc z przesądem i interesowną obłudą wielkie swe dusze.

Wyciągało tego po nich dobro powszechne, szacowna Wasza dla nich przyiaźń, światłe instrukcye iednym z Nimi gorliwości ożywione zapałem.

Kosztuycież z chlubą w obradach Waszych pierwiastkowych nowego rządu korzyści, nadgradzaycie prawdziwe zasługi, przymioty i cnoty wybiorem, na który Prawda w tey Świątyni wieniec położy.

My Nauczyciele powołani do edukacyi młodych pokoleń, chęć nayusilnieyszych przemysłów naszych poświęcamy na ukształcenie serca i rozumu, a dobrze uczute dnia Trzeciego i Piątego Maia Rządowey Ustawy Dzieło wrażać w ich umysł i zachęcać do zamiłowania cnoty i Nowego Rządu za naymocnieyszy stanowimy interes. Stawiać ich oczom będziemy światło wiekopomnego seymu Marszałków, światło Woiewództwa tuteyszego Obywateli, aby w nie wpatruiąc się, szli tornm wielkich tych mężów, aby, co oni z chwałą uczynili i czynić rozsądnie będą, naśladowali w przyszłości tem goręcej, im mocniey przekonanemi zostaną, że Cnota tylko i rozsądna Wolność wsparta na gruntownem Oświeceniu wielkie rzeczy działa.

To ust świadectwo, aby żądaną dla nas ugruntowało ufność, łącząc się z światłem i przekonaniem Waszem, składamy oto w ręku Cnotliwego Męża Jaśnie Wielmożnego Obrad Marszałka*) akt świętey przysięgi na Ustawę Trzeciego i Piątego Maia przez nas Nauczycieli Publicznych i wszystkie osoby edukacyi młodzieży poświęcone: uroczyście wykonaney.

Ty zaś Młodzi Szlachetna starania naszego celu! pociągniona naśladowaniem ducha Nauczycieli swoich, masz dziś pole, jak chciałaś, dowieść skutków światła udzielanego Tobie, kiedy dla Rządu i Prawa w obliczu Oywatelskiem, w obliczu Oyców swoich posłuszeństwo i usza-

*) JW. Hiacynta Bzowskiego, Orderu Św. Stanisława Kawalera.

nowenie a dla Oyczyzny miłey pokoy i obronę na przyszłość jawnie zaręczysz:

Na to słowo Młodzież Szkolna otaczająca Koło obradowe, zawołała: „Zaręczamy!“

Przedruk z broszury współczesnej.

LXVI.

Raport Szkoły Główney Krakowskiey do P. Komissyi edukacyiney o wizycie J. X. Popławskiego odbytey w roku 1792 w Szkołach Krakowskich.

Osoby Zgromadzenia:

Prorektor Substytut JP. Antoni Himonowski,
Professor I. klassy JP. Andrzey Hussarowski,
„ II. „ JP. Mateusz Mecherzyński,
„ Wymowy JP. Antoni Himonowski,
„ Matematyki JP. Michał Dymidowicz,
„ Fizyki JP. Walenty Kłossowski,
„ Prawa JP. Józef Sołtykowicz,
Kaznodzieja J. X. Antoni Muszyński,
Metr Języka Niemieckiego JP. Franciszek Borowka,
„ „ Francuskiego JP. Józef Sołtykowicz.

Liczba Uczniów 500. — Zastępuiący chorego w tych Szkołach Prorektora, lubo przy pracowitych Professorskich obowiązkach, przecież powinności Urzędu Prorektorskiego starał się wykonywać. Spodziewa się Wizytator, że gdy mu teraz sam tylko dozór iest poruczony, nieuchybi żadnego Ustawami przepisanego obowiązku w miarę dobrych swych chęci i wielu do rządzenia przymiotów. Nauczyciel klassy I. czyni zadosyć powołaniu swemu, z Grammatyki popis dobrze się udał, Uczniowie przekładaiąc Wypisy każdy wyraz co do wszystkich stosunków grammatycznych uważali, a dopiero cały sens gładkim polszczyzny składem tłomaczyli, szukanie słów w Dykcyonarzu łacińsko-polskim iak iest przytrudne na początkuiące dzieci, tak postrzeżona w nich w tym punkcie łatwość dowodem była pilności z strony Professora, z Jeografii mniey niż mierny odniesiony pożytek, z Nauki moralney mierny, z Arytmetyki dobry, Formy charakterów okazywane były z ukontentowaniem Wizytatora. Nauczyciel klassy II. iako niegdyś w szkołach winnickich szczęśliwie pracował w obiekcie Moralnym z Uczniami klass wyższych, tak równie umiał się znaleść z młodszemi. Ze wszyst-

kich ieneralnie nauk wybornie Uczniów na popis wizytatorski usposobił, w czasie Examinu poznał Wizytator, że Professor ten stara się mówić do Uczniów swych rozsądnie i zrozumiale, takiegoż od nich tłomaczenia się wymagaiąc. Nauczyciel Wymowy tłómaczył wszystko, do czego był ustawami obowiązany, z części lekcyi do niego należących, na które iuż są książki elementarne, dosyć znaczny Uczniowie odnieśli pożytek, ale z tych, które sam zbierał i Uczniom dyktował, mniey pożytkowali, niżeli Zwierzchność ma prawo dopomnieć się; przyczyna tego być może udzielanie się pominionego Professora obowiązkom Rządcy, które iako trudne i obszerne całego człowieka wyciągać zdaią się. Professor Matematyki pracowicie dawał swoy obiekt, starał się on dać swoiey nauce taki porządek, iaki zawsze pierwszym Jeometrom zdawał się bydź naydokładnieyszym, w tłomaczeniu przepisaney sobie Jeometryi nie brał żywcem z książki pytań, lecz tak podania i zagadnienie szykował, iak iedne z drugich wypływaią i na nich się gruntuią, iak służyć mogą młodemu za praktyczną Loikę i iak po wielkiey części są od Euklidesa zostawione. Algiebra dawaną była iak należy i Uczniowie w niey znacznie postąpili. Oprócz Uczniów regularnie do klass przychodzących chodzili nadto do klassy III. Woyskowi od Artyleryi, z których dwóch popisało się z ukontentowaniem Wizytatora i przytomnych oficerów. Loika w klassie VI. dawana była dobrze, lecz tłómaczenie się uczniów nie dosyć odpowiadało zamiarom Professora. Professor Fizyki wydał na popis z Nauk nie maiących podówczas książek Elementarnych bardzo piękne traktaty, wszystkie przepisane sobie traktował materye, dał niepospolite dowody swey usilności i pracy, Uczniowie ze wszystkich nauk i po wszystkich klassach nadmierny pożytek odnieśli. Professor Prawa z Nauki moralney, Prawa natury, Prawa Polityczney, w miarę rzadkiey swoiey do tego obiektu zdatności Uczniów po wszystkich klassach usposobił, Wypisy także łacińskie gładko tłomaczyli, klassa iednak III. z Historyi nie naylepiey się popisała, w Jeografi mnieyszy niżeli się spodziewać należało postępek okazał się, przypisuie to Wizytator niedostatkowi kart jeograficznych. W językach francuskim i niemieckim, postępek znaczny, większy iednak z niemieckiego i większa liczba Uczniów do niego przykładała się. Prorektor żalił się na opieszałość Metra francuskiego, zalecił mu Wizytator, ąby gdy nie nastąpi poprawa, użył służącego sobie prawa i Metra bez żadnego względu na osobę odmienił.

MS. A. U. J. N. 10. str. 93. Protokół obrad w materyach nauk od r. 1790 do 1797.

ROZKŁAD

w Szkołach przygłównych Krakowskich, z ustaw

Pod rządem M. Antoniego Himonowskiego Prorektora. Pod Nauczycielami: Klasy I.: M. Andrzeiem Fizyki: M. Walentym Kłossowskim. Prawa: M. Józefem

W roku Szkolnym z 1793-go na 1794-ty od wprowadzenia do

Klassy	Godziny	Poniedziałek	Wtorek	Środa
I.	od 8 do 9 „ 9 „ 10	Pierwsza cz. Grammatyki Wypisy łacińskie na tęż klassę	Arytmetyka	Grammatyka Wypisy łacińskie
	„ 2 „ 3 „ 3 „ 4	Formowanie charakteru Początki Jeografii teraźnieyszey	Rysunki	Moralna na tę klassę Wypisy łacińskie do Moralney
II.	od 8 do 9 „ 9 „ 10	Druga część Grammatyki Wypisy Łacińskie na tęż klasse	Arytmetyka o liczbach całkowitych i łamanych	Grammatyka. Wypisy Łacińskie z Autorów
	„ 2 „ 3 „ 3 „ 4	Formowanie Charakteru Dalsza wiadomość Jeografii teraźnieyszey	Rysunki	Grammatyka Moralna i Wypisy Łacińskie do niey
III.	od 8 do 9 „ 9 „ 10	W. Trzecia cz. Grammatyki Tłumaczenie Wypisów Łac. z Korneliusza Neposa i Listy Cycerona	M. Nauka o stosunkach i proporcyach z przystosowaniem do reg. trzech Ciągów i Logarytmy	W. Grammatyka Tłumaczenie Wypisów Łacińskich
	„ 2 „ 3 „ 3 „ 4	P. Dzieie Assyryyskie, Perskie z Jeogr. i Wyp. Łac. Moralna o powinnościach naiemnych, czyli przystoynem obcowaniu i pożycia iednego z drugim	Rysunki	F. Hist. Natur. o Ogrodn. Wypisy do niey Łacińs. P. Moralna, Wypisy Łacińskie do Dzieiów i Moralney
IV.	od 8 do 9 „ 9 „ 10	M. Kończenie części pierwszey Jeometryi Część druga i Praktyka	F. Wstęp do Fizyki	M. Kończenie części pierwszey Jeometryi Część druga i Praktyka
	„ 2 „ 3 „ 3 „ 4	M. Początki Algebry W. Wypisy Łacińskie z Autorów klassyczn. i ćwiczenia się w Wymowie	Rysunki	P. Dzieie Grecki i Jeografiję. Wyp Łac. do tychże M. Algebra
V.	od 8 do 9 „ 9 „ 10	F. Fizyka Pierwszoletnia o Ogniu, Swietle Elektrycznem, Magnetyzmie	Prawo ekonomiczne	F. Fizyka Pierwszoletnia o Ogniu, Swietle Elektrycznem, Magnetyzmie
	„ 2 „ 3 „ 3 „ 4	W. Wypisy z Poetów klassycznych w rozm. rodz. i Mowy niektór. Autorów F. Zoologia, Botanika	Rysunki	W. Ćwiczenie się w Wymowie. Tłum. Wyp. Łac. i Mów niektór. Autorów
VI.	od 8 do 9 „ 9 „ 10	P. Moralna, Prawo Polityczne, Narodów i Kraiowe, tak Polityczne iako i Cywilne	W. Uwagi i wiadomości o Wymowie i Poezyi Mowy Cycerona, Liwiusza, Kurcyusza, Tacyta, List Horacego de arte poetica	D. Prawo Polityczne Narodów i kraiowe tak Polityczne iako i Cywilne
	„ 2 „ 3 „ 3 „ 4	F. Historyia Sztuk i Kunsztów i Wyp. Łac. do tey. M. Logika	Rysunki	M. Loika F. Historyia Sztuk i Kunsztów z Wypis. Łac.
Język niemiecki	od 10 do 11 „ 1 „ 2	Lekcya postępuiących i doskonalących się Lekcya poczynaiących	Lekcya postępuiących i doskonalących się Lekcya poczynaiących	Lekcya postępuiących i doskonalących się Lekcya poczynaiących
Język francuski	od 10 do 11 „ 1 „ 2	Lekcya poczynaiących Lekcya postępuiących i doskonalących się	Lekcya poczynaiących Lekcya postępuiących i doskonalących się	Lekcya poczynaiących Lekcya postępuiących i doskonalących się

Metr Rysunków Dominik Oesterreicher we Wtorki i Czwartki od godziny drugiey z południa Nauczyciel Matematyki dla ćwiczenia w praktyce Jeometryi, wyprowadzać będzie Uczniów zmysły użytek Narzędzi Matematycznych.

NAUK

Prześwietney Kommissyi Edukacyi Narodowéj
Hussakowskim. Kl. II.: M. Mateuszem Mecherzyńskim, Matematyki: M. Michałem Dymidowiczem, Sołtykowiczem. Wymowy: M. Dominikiem Markiewiczem.
Szkół Krakowskich Przepisów Instrukcyi Publiczney siedmnastym.

Czwartek	Piątek	Sobota
Arytmetyka	Grammatyka Wypisy łacińskie	Arytmetyka
Rysunki	Formowanie Charakteru Początki Jeografii teraźnieyszey	Grammatyka Wypisy Łacińskie
Arytmetyka	Grammatyka Wypisy Łacińskie	Arytmetyka
Rysunki	Charakter Dalsza wiadomość Jeografii teraźnieyszey	Grammatyka Wypisy Łacińskie
M. Jeometrya do Rozdziału XII. z Xięgi Elementarney Części pierwszey	W. Grammatyka. Tłumaczenie Wypisów Łacińskich	Jeometrya
Rysunki	O. Historya naturalna o ogrodnictwie Wypisy do niey Łacińskie	W. Grammatyka Wypisy Łacińskie
T. Wstęp do Fizyki	M. Kończenie części pierwszey Jeometryi Część druga i Praktyka	P. Moralna Prawo Natury Wypisy Łacińskie do tegoż
Rysunki	W. Wypisy Łacińskie i Ćwiczenia się w Wymowie	T. Historyia Naturalna o Rolnictwie Wypisy Łacińskie do tegoż
Prawo ekonomiczne	F. Fizyka Pierwszoletnia o Ogniu, Świetle elektrycznem, Magnetyzmie	Zoologia Wypisy Łac. do tey hist. stos.
Rysunki	M. Xięga V. Euklidesa	Kończenie Algebry
M. Uwagi i wiadomości o Wymowie i Poezyi Mowy Cycerona itd. i dawnych Polaków	P. Prawo Polityczne Narodów i Kraiowe tak Polityczne iako i Cywilne	M. Uwagi i wiadomości o Wymowie i Poezyi Listy Cycerona i t. d. Mowy dawnych Polaków
Rysunki	P. Dzieie Królestwa Polskiego z Jeografią Wypisy Łacińskie z Pisarzy Polskich	P. Moralna i Prawo Wypisy Łacińskie do Moralney
Lekcya postępuiących i doskonalących się Lekcya poczynaiących	Lekcya postępuiących i doskonalących się Lekcya poczynaiących	Lekcya postępuiących i doskonalących się Lekcya poczynaiących
Lekcya poczynaiących Lekcya postępuiących i doskonalących się	Lekcya poczynaiących Lekcya postępuiących i doskonalących się	Lekcya poczynaiących Lekcya postępuiących i doskonalących się

przez 2 godziny ciągle Rysunki Uczniom dawać będzie.
w czasach rekreacyi na pola i inne mieysca, końcem wykonania rozmiaru ukazuiąc na

Głoski wielkie przy każdey Nauce wypisane oznaczaią Nauczyciela tey Nauki i tak W. znaczy Wymowy. P. Prawa itd.

Obowiązki Dyrektorów i Uczniów.

Rozpoczęcie Roku Szkolnego dnia 29 Września, koniec dnia 29 Lipca.

1) W dni szkolne o kwadransie na ósmą wszystkich klass Uczniowie do Szkół zeyść się powinni tak, aby na Mszy Św. zaraz następuiącey, w przyzwoitym porządku wraz z Domowemi dozorcami wszyscy znaydowali się, po którey skończoney porządnie wyszedłszy, maią odmawiać Lekcye, przed wyznaczonemi na to od Nauczycieli. Szkoły zaś same (które zawsze od wezwania Ducha Św. zaczynać się maią) rano od 8 do 10 a z południa od 2 do 4 godziny iednostaynie trwać będą.

2) W Niedziele i Uroczyste Święta, o w pół do dziewiątey godzinie, wszystkich klass Uczniowie razem i ich domowi Dozorcy, do kościoła schodzić się maią; gdzie wysłuchawszy Mszy Ś., I szej i II-giej klassy Uczniowie do swych klass na Chrześciańską Naukę odeydą (wyiąwszy dni spowiedzi, w które kazania z innemi słuchać obowiązani), innych zaś czterech wyższych klass Uczniowie słuchać będą kapelana Szkół X. Antoniego Muszyńskiego. Prócz tego w czasie Adwentu i Wielkiego Postu, będzie dawany wszystkich klass Uczniom w Szkołach Katechizm, w Adwencie zaraz po Mszy Ś. a w Poście z południa o godzinie w pół drugiey.

3) Co miesiąc wszystkich klass Uczniowie w swoim kościele spowiadać się będą, oddaiąc Spowiednikowi kartki, ręką własną pisane, wewnątrz Imię i Nazwisko każdego spowiadaiącego zamykaiące, a zwierzchu oznaczaiące klasse, w którey zostaie. Do tey Spowiedzi wyznaczone są czasy następuiące: W Październiku Św. Jan Kanty, w Listopadzie Św. Stanisław Kostka, w Grudniu Niepokalane Poczęcie Panny Maryi, w Styczniu Nowy Rok, w Lutym N. P. Gromniczna, w Marcu Św. Kazimierz lub naybliższa tegoż Ś. Niedziela, w Kwietniu Spowiedź Wielkanocna, w Maiu Św. Stanisław, w Czerwcu ŚŚ. Piotr i Paweł, w Lipcu ostatnia Niedziela przed zakończeniem nauk.

4) Używanie Języka Łacińskiego w domu i Szkole między Uczniami zaleca się, w który aby ci uczniowie lepiey się wprawili, dawane im będą kompozycye raz z Polskiego Języka na Łaciński, drugi raz z Łacińskiego na Polski na Niedziele, Święta i dni rekreacyjne, tak, aby Nauczyciel Moralney Nauki, do takowey kompozycyi wyznaczenia miał Niedzielę, Wymowy Wtorek, Fizyki Czwartek, a Matematyki następuiącą Niedzielę i tak daley tym porządkiem.

5) Prócz tego z wszystkich klass Uczniowie obowiązani są uczyć się Języków obcych, to iest Francuskiego i Niemieckiego, które dzień w dzień rano i z południa, nawet w czasie popołudniowych rekreacyi

dawane będą, tak aby Język Francuzki bywał z rana dla poczynaiących a z południa dla postępuiących i dla doskonalących się; Niemiecki z rana, dla postępuiących i doskonalących się, a z południa dla poczynaiących.

6) Na Rysunki także (które we Wtorki i Czwartki od drugiey godziny z południa do czwartey dawane będą), wszyscy chodzić obowiązani. Do czego wcześnie przygotować sobie powinni podwoyne sexterny, to iest, ieden na rysunki, służące do zarysowania łąk, drzew, lasów, gór itd. drugi do wydawania członków i postaci ludzkich itd.

7) Każdy Uczeń wszystkich tych Nauk bez wyiątku uczyć się ma, które w iego klassie dawane będą i z nich wszelkim sposobem poszukiwać pożytku.

8) Każdy Uczeń obowiązany iest mieć domowego Dyrektora. Nie może zaś ani sam Uczeń Dyrektora obierać, ani sam Dyrektor z własney woli Ucznia w prywatny dozór przyimować, ani raz przyiętego z woli Zwierzchności, bez dołożenia się teyże od siebie oddalać. Nie powinien także Dyrektor pobocznych zaleceń siebie do Rodziców Uczniów poszukiwać, gdyż ieśli iest w pełnieniu obowiązków względem Uczniów wiernym, będzie miał przez samę sprawiedliwość pewne od swey Zwierzchnosci zalecenie.

9) Dany od Zwierzchności Dyrektor, Ucznia swego od dnia przyięcia cały rok w swym dozorze, to iest, do tegoż dnia drugiego Roku trzymać powinien, a zatem obowiązkiem iego będzie i wakacye z swym Uczniem (byle inna umowa z Rodzicami nie zaszła) przepędzić. Tenże Dyrektor, xiążek innych, prócz danych od P. Komissyi do uczenia używać nie może, Uczniów swoich do Szkół i Kościoła odprowadzać powinien, wprzód nim do Szkoły poydą, onych z Nauk doświadczać, iako i po skończonych Szkołach sprawę od nich z pożytku odbierać ma; powinien bydź stróżem zdrowia i obyczaiów Uczniów sobie powierzonych.

10) Czynienie po rannych i po obiednich Szkołach z Uczniami korrepetycyi (przyczem fukania i groźnych wyrazów strzedz się potrzeba) odczytywania kompozycyi maiących bydź w Szkole oddawanych, i onych własną ręką podpisywanie dla znaku poprawy. Poprawienie Sexternów i wprawiania w należyte zachowanie Pisowni; rozmawianie Językiem Łacińskim mianowicie z Uczniami wyższych klass, lub obcem na przemiany, iest każdego Dyrektora obowiązkiem.

11) Naybardziey każdy Dyrektor starać się ma, aby przykładem swoim do pobożności i cnoty (gdzie wypada pacierze rano i w wieczór razem z Uczniem odmawiać), do nauki i obyczayności swych Uczniów zachęcał, którym wystawiać często powinien, aby się grzecznie i ludzko

z wszystkiemi obchodzili, aby przystoyność każdemu mieyscu zachowali i powinne każdemu uszanowanie wyrządzali.

12) Opuszczaiących się Uczniów w naukach lub w uczęszczaniu do Szkół, wcześnie Dyrektor donieść powinien: za to bowiem każdy Uczeń ściśle się sprawić będzie obowiązany, iako też za późne do Szkół lub na nabożeństwo przychodzenie.

13) Każdy Dyrektor obowiązany iest pewny porządek w domowym Uczniów ustanowić dozorze, tak aby iednostayny czas był powtarzania, uczenia się czytania xiążek, rozrywki i przechadzki. Jeżeliby zaś prócz domowych Uczniów, miał nadto przychodnich, tedy i ci regularnie do niego uczęszczać i naywięcey pod iego okiem bawić powinni, a z mieszkań swych aby często przynosili świadectwo o ich obcowaniu i nie wychylaniu się za stancyą próżnem.

14) Starać się każdy Dyrektor powinien, aby nieodstępnie pod ten czas był przytomny w stancyi swoiey, kiedy Uczniowie znayduią się; niebytność albowiem iego bywa powodem niegotowania się Uczniów do Szkoły, a częstokroć złych wypadków przyczyną. Ile możności także odstręczać będzie od nawiedzania siebie lub Uczniów, owych, którzy swoiem bawieniem, albo chęć do próżniactwa, baśni lub obmów i t. d. zagrzać mogą.

15) Rodzicom Uczniów swoich, iako też im samym często ma przypominać, iż na żadne Święta, ani też wcześnie na Wakacye wyieżdżać nie wolno, za to bowiem Uczeń karom przepisanym podlegać musi.

16) Rzeczy i xiążki Uczniów przeglądać będzie, aby co z nich nie zginęło, lub na niepotrzebną zamianę nie było obrócone.

17) Odwiedzać się nawzaiem Uczniowie czasem powinni, to atoli dziać się ma nie często, a zawsze w oczach Dyrektora.

18) Każdy Dyrektor co miesiąc ma oddawać Zwierzchności o swych Uczniach Raport, w którym o zdrowiu, postępku w naukach, ochędostwie, posłuszeństwie itd. donosić powinien, równie iak stawić się ma za obwieszczeniem Zwierzchności na posiedzeniu, na których wszystkie inne tyczące się Dyrektorów obowiązki od P. Komissyi przepisane, czytać się zwykły.

19) Gdy się przytrafi dla słuszney przyczyny Uczniowi nie bydź w szkole, tedy obowiązkiem iest Dyrektora stawić się wraz z Uczniem przed Szkołą i tam słuszność takowey niebytności osobiście zaświadczyć.

20) Każdy Uczeń Dyrektorowi swemu powolność, poszanowanie, wdzięczność iak nayiawnieyszymi znakami okazywać powinien.

W czasie lata, zgromadzać się Uczniowie z Dyrektorami będą do Ogrodu Łobzowskiego, gdzie różne ćwiczenia sił, iako to obroty żołnierskie, w ciągnieniu, szykowaniu, dobywaniu, potykaniu się w palcaty,

wyprzedzanie się na wzgórki, gra w piłkę z żywem ubieganiem się itd. przez nich czynione być maią.

MS. A. U. J. N. 350 str. Raport Prorektora szkół przygłównych z r. 1810/11.

LXVIII.

Raport Szkoły Głównej krakowskiej do P. Komisyi edukacyjnej o wizycie W. Marcina Fiałkowskiego w Szkołach Krakowskich odbytej w r. 1793.

Osoby Zgromadzenia:

Prorektor X. Franciszek Marciszowski chory,
Prorektor Substytut P. Antoni Himonowski,
Profesor I. klasy P. Andrzej Hussarowski,
„ II. „ P. Mateusz Mecherzyński,
„ Wymowy X. Dominik Markiewicz,
„ Matematyki P. Michał Dymidowicz,
„ Fizyki P. Walenty Kłossowski,
„ Prawa P. Józef Sołtykowicz,
Kaznodzieja X. Antoni Muszyński,
Metr języka francuskiego P. Józef Sołtykowicz,
„ „ niemieckiego P. Andrzej Hussarowski,
„ rysunków P. Dominik Oestereycher.

Liczba uczniów 409. Examen z nauk składany był na 6 Posiedzeniach i trwał przez godzin przeszło 25. Uczniowie klasy I z Gramatyki, z Moralney, z Jeografii, z Arytmetyki i tłomaczenia Wypisów dobrą korzyść odnieśli; odpowiedzi ich dowodziły, że Nauczyciel nietylko na pamięć ale i na reflexyą ich uczył. Z klasy II podobnaż okazała się korzyść, więcej tu jednak na samę pamięć uczących się spostrzegł wizytator. Charaktery w obydwóch klasach miernie formowane były, Pożytek uczniów pod Nauczycielem Wymowy w obydwóch materyach w klasie III był mierny, w odpowiedziach uczniów więcey widać było pamięci niż reflexyi; w klasie IV dość dobry, więcey w uczeniu się reflexyi; w klasie V bardzo mierna korzyść i tylko na samę pamięć uczono się; w klasie VI podobnież mierna. Robot swych własnych uczniowie w tey klasie nie czytali, te zaś, które wizytator na publicznym popisie słyszał, nikczemne były, znadź że sam Profesor nie wielkie ma o rzeczy swoiey wyobrażenie i wiele trzyma o dawaniu Retoryki starey, w tłomaczeniu autorów klasycznych i nikczemny wybór i żadnej usilności i pomocy nie znadź było. Mówił z nim prywatnie wizytator

i spodziewa się, że w przyszłym roku i o korzyść uczniów i o wybór materyi dbalszym okaże się. Z nauk od Profesora Matematyki w klasie III dawanych z Arytmetyki i Jeometryi popisali się uczniowie wybornie, równie i w klasie IV, w klasie V z Algebry korzyść dobra, w klasie zaś VI z Loiki nadmierna. Uczniowie w klasach III, IV, V odpowiadali z reflexyą, w klasie zaś VI tylko na samę pamięć. Z nauk od Profesora Fizyki dawanych w klasie III z Ogrodnictwa i Wypisów korzyść dość dobra, w klasie IV z wstępu do Fizyki i Rolnictwa dobra, w klasie V z Fizyki nadmierna, z Mineralogii dobra, w klasie VI z historyi kunsztów wyborna. W powszechności z nauk od Profesora tego dawanych, odpowiadali uczniowie więcey na pamięć lubo postrzegał wizytator niektórych mocnieyszey reflexyi a szczególniey w klasie IV dawał świadectwo wizytator usilności Profesora w tłomaczeniu i wyborze materyi. Z nauk od Nauczyciela Prawa dawanych w klasie III z Moralney i Historyi korzyść dość dobra, z tłomaczenia Wypisów mierna, w klasie IV z Prawa Natury i Historyi dobra, w klasie V z Historyi Rzymskiey nadmierna, w klasie VI z Moralney i z Historyi dobra. Z języków korzyść dobra, większa liczba uczniów przykłada się do języka niemieckiego. Substytut Prorektor nie uchybia w swych powinnościach.

Nabożeństwo.

Nabożeństwo stosownie do przepisów P. Komisyi odbywało się.

Edukacya Fizyczna.

W szkołach krakowskich wychodzą uczniowie w dni wolne od nauk z Dyrektorami na rekreacyą. Profesor Matematyki na wiosnę z uczniami klasy IV wychodzi na rozmiary, Profesor zaś Fizyki z klasy III na praktykę botaniczną do ogrodu Łobzowskiego. Dla konsystującego w Krakowie woyska rosyyskiego musztry w tym roku nie było.

Medale.

Otrzymali medale Adam Siemieński woyszczyc wielicki, Jan Ciupiński z klasy VI złote, Woyciech Wilczyński z kl. VI i Ignacy Żarnowiecki z klasy IV srebrne.

Sarta tecta.

Dom do mieszkania wyznaczony nie iest dosyć wygodny, sale szkolne porządnie utrzymywane. Z wyznaczonych na sarta tecta złp. 800 i remanentu przeszłorocznego 32 złp. 13 gr. wydano złp. 664 gr. 29, co Prorektor na sesyi Zgromadzenia usprawiedliwił.

Żądania osób akademickich.

Sołtykowicz, Profesor Prawa zostawuiąc do woli i łaski P. Komisyi przepadłą kwotę złp. 450 z omyłki etatu r. 1789 na 1790 uymujący mu rok jeden i pół do emerytury wynikającą, żąda przynaymniey, aby ta w latach omyłka za rzetelną od Szkoły Główney uznana w etacie r. 1794 na 1795 mogła być poprawiona, aby tamże zamiast R^{u} 6° dobrowolnego uczenia, zapisany mu był rok zaczynający się 7$^{1}/_{2}$ z pensyą złp. 1475 do niego przywiązaną. Ta zaś omyłka stąd pochodzi, że ten Profesor będąc tylko 3 lata na funduszu kandydackim, lat 6 z powinności oduczał, kiedy tylko 4$^{1}/_{2}$ oduczać był powinien, spodziewa się on kiedy P. Komisya i innym tego dobrodzieystwa użyczyła i lata w etacie poprawiła, że i jemu onego nie ubliży. Szkoła Główna zaś powinna donieść, iż Profesor ten przez cały ciąg nauczycielstwa pilnie i pożytecznie dopełnia obowiązków swoich.

MS. A. U. J. Protokoł obrad w materyach nauk N. 10 str. 137.

LXIX.

R. 1793. 13. Stycznia Antoni Himonowski, Prorektor szkół Krakowskich, prosi o obmyślenie funduszu na czterech spowiedników i o reparacyą domu Zgromadzenia.

Przesławna Szkoło Główna Koronna!

Chęcią jest moią zawsze utrzymywać w należytym porządku to wszystko, czegokolwiek Ustawy i dobro Szkół po mnie wyciągają, wszelaką zaś nieprzyzwoitość dostrzegać i onę ile bydź może tamować równie jest obowiązkiem Prorektora.

Rzekł Rozdział XI Ustaw „aby się wszyscy uczniowie Szkół co miesiąc spowiadali“ a na uskutecznienie Artykułu tego Rozdział XII wyznacza do pomocy Kapellanowi Xięży wysłużonych. Iści się to po szkołach gdzie indziéj, czego byłem świadkiem; lecz tey usługi nie mogąc mieć w Krakowie z Emerytów, albo nie mieszkaiących w Krakowie, albo słabych, z powinnym uszanowaniem zanoszę prośbę do P. Szkoły Główney o obmyślenie Funduszu na czterech przynaymniey Spowiedników, którzyby w kościele naszym ciągle spowiadali Uczniów: gdyż jest niepodobieństwem, aby jeden Kapelan mógł wyspowiadać blisko 500 studentów rano, Mszą św. odprawić, Kazanie powiedzieć i Kommunią rozdać! Inaczej, iak się to od dawna dzieie wielu się nie wyspowiada dla niedostatku Xięży, wielu Mszy św. nie wysłucha, szukaiąc po cudzych Kościołach Spowiedników, wielu nazmyśla świadectw

dla uniknienia kary, a Rodzice coraz żwawiey wyrzucać nam będą, że w Szkołach Krakowskich Synowie Ich w Religii i Obyczaiach stygną.

Widząc w Domu Zgromadzenia moiego konieczną potrzebę odmiany i poprawy schodów rozchwianych i spróchniałych a dla chodzących wiele niebespiecznych, upraszam P. Szkoły Główney Koronney, aby delegować raczyła W. J. P. Radwańskiego na rozpoznanie tey nieuchronney reparacyi i danie abryssu na też schody, z którego snadniey będzie można oznaczyć na materyał i rzemieślnika kwotę taką, iakiebym mógł zażądać od W. J. Pana Lelewela P. Komisyi Eduk. Kassyera.

Ant. Himonowski Prorektor szkół krak.

Dan w Kollegium mnieyszem. Dnia 13 Stycznia 1793 Roku.

MS. A. U. J. Protokół Not. od r. 1779 do 1796 N. 3 str. 174.

LXX.

R. 1794. 6 Kwietnia. Antoni Himonowski, Prorektor Szkół Przygłównych Krakow. prosi o obmyślenie funduszu na zaopatrzenie Nauczycieli na miesiąc w żywność, aby mogli zastosować się do przepisu Komisyi Porządkowej.

Przesławna Szkoło Główna Koronna!

Zgromadzenie Nauczycieli Szkół z szczupłey swey Pensyi i tey jeszcze kwartałami z Kassy Jeneralney odbieraney niemogąc się zaoszczędzić na wszelkie przypadki; zanosi prośbę w koniecznej swoiey potrzebie do Przesławney Szkoły Główney, żeby z dochodu Łobzowskiego lub innego źródła Pensyą dla Zgromadzenia Osób obmyślić łaskawie raczyła, w tym zwłaszcza czasie, w iakim nie widzi żadney nadziei, aby też Zgromadzenie z Warszawy odebrało należytość dla siebie.

Prześwietna Komisya Porządkowa zaleceniem swem każdego mieszkańca ostrzegła, aby się na miesiąc w żywność opatrzył, taż sama przezorność i potrzeby życia radzą uczynić, czego iednak dokonać nie można bez funduszu, bez grosza, bez niczego. Przyszłoby do ostatniey przyyśdź niedoli wśród pracy w Szkołach stateczney, wśród niesposobności szukać gdzie indziej pożywienia.

Wzgląd Przesławney Szkoły Główney w tak przykrym czasie Zgromadzeniu okazany naymocniey zobowiąże Osoby do wdzięczności i pracy. *M. Antoni Himonowski*, Prorektor.

Dnia 6 Kwietnia 1794 Roku.

MS. A. U. J. N. 3 f. 212. Protokół Not. od r. 1779 - 1796.

LXXI.

Opisanie Szkół od założyciela swego Bartłomieia Nowodworskiego Kawalera Maltańskiego Nowodworskiemi zwanych w ulicy św. Anny pod liczbą 298 stojących.

Wchodząc do szkół z ulicy św. Anny jest nad bramą tablica marmurowa z napisem złotemi głoskami wyrażaiącym, iż gmach ten był odnowiony kosztem Stanisława Augusta Króla 1777 Roku. Drzwi bramy dwuskrzydłowe, na 6 zawiasach, blachą obite, z jednej strony drągiem żelaznym od muru podparte, drąg ten kłótką jest zamknięty. Zasuwka od dołu z takiey wysokości, jak ręką można dostać, połowę jedną drzwi u góry wstrzymywała, lecz teraz jest zepsuta. Drzwi zamkiem wielkim francuzkiem zamknięte.

Sień sklepiona, kamieniem płaskim wysłana.

1. Po lewey ręce od bramy dwa pokoiki jeden z drugiego. Drzwi do pierwszego z sieni dwuskrzydłowe na 4 zawiasach z antabką, zamkiem francuzkim i dwoma zasuwkami u jednej połowy. Okna dwa na ulicę, czterokwaterowe, wszystkie do otwierania, z zakrętkami, z okiennicami wewnątrz dwuskrzydłowemi na 4 zawiasach, z zasuwkami u góry i dołu. Z tego jest wchód do drugiego po dwóch stopniach. Drzwi poiedyncze na 2 zawiasach, z zamkiem francuzkiem. Okno jedno podobne ze wszystkiem do okien w pierwszym pokoiku. Ma piec z drzwiczkami żelaznemi. Pali się w nim z pokoiku. Szafka w murze z desek z 4 półkami. Służy pierwszy do schodzenia się Nauczycieli przed szkołą, drugi zaś na schowanie rzeczy używanych po klasach.

2. Po tey samey stronie salka mała, równoległa z dwoma poprzedzaiącemi pokoikami. Drzwi zupełnie podobne do opisanych na wchodzie do pierwszego pokoiku, a na zimę jest do nich przystawa z desek, z drzwiami poiedynczemi na 2 zawiasach, z klamką i dwoma chaczykami do zakładania. Okna dwa podwoyne na dziedziniec, czterokwaterowe, wewnątrz zakrętkami zamknięte. Piec kaflowy, w którym się z dziedzińca z pod ganku pali, drzwiczkami żelaznemi zamknięty. Katedra nie malowana z zamkiem u szufladki. Tablica drewniana z szaragami. Ławek białych do siedzenia i pisania 5 i jedną na przodzie do siedzenia.

3. Po prawej stronie od bramy są drzwi podobne do poprzedzaiących. Okien trzy na ulicę podobnych do okien w numerze poprzedzaiącym. Piec okrągły kaflowy z drzwiczkami żelaznemi; pali się w nim z sieni.

4. Daley ku dziedzińcowi są drugie drzwi zupełnie podobne do pierwszych, salka mała równoległa do poprzedzaiącey z dwoma oknami

na dziedziniec. Okna te są podwóyne i podobne do poprzedzaiących. Piec kaflowy zamknięty drzwiczkami żelaznemi; pali się w nim z sionki mieszkania stróża, które w następuiącym numerze opisane będzie. Katedra zielono malowana z szufladką, drzwiczkami na dwóch zawiasach i z zakrętką. Ławek białych do siedzenia i pisania 6, z których iedna zepsuta, jest także jedna ławka na przodzie do siedzenia. Do tey sali przede drzwi jest także na zimę przystawa z desek z drzwiami poiedynczemi, lecz nie masz u nich klamki, haka do zawias iednego i haczyków do zakładania wszystkich.

5. Wyszedłszy z sieni po prawej ręce pod schodami na ganek ku amfiteatrowi pomieszkanie dla stróża. Drzwi do sionki pojedyncze na 2 zawiasach ze skublem i wrzeciążem do zamykania na kłótkę, do izdebki drzwi poiedyńcze na dwóch zawiasach z klamką i rączką po obu stronach. Piec kaflowy, w którym się z sionki pali bez zamknięcia. Okno na dziedziniec podwóyne w nim 4 pręty zamiast kraty. Powała z podsiebitka.

6. Pod drugiemi schodami podobna izdebka z sionką do poprzedzaiącey, z tą tylko różnicą, że bez pieca, z oknem poiedynczem i sklepiona.

7. Sala duża, drzwi zupełnie podobne do opisanych pod liczbą 1 lub 2. Okna trzy czterokwaterowe podwóyne na tył wychodzące, zupełnie podobne do opisanych pod liczbą 2. Piec kaflowy z drzwiczkami żelaznemi, pali się w nim z sionki pod schodami pod liczbą 5 umieszczoney. Katedra zielona z zamkiem i kluczykiem podobna do poprzedzaiącey. Tablica z szragami. Szafa duża biała z zamkiem. Ławek białych do siedzenia i pisania 16, zielona iedna z 5 szufladami bez zamków, gdyż skradzione zostały, i czarna iedna. Do drzwi na zimę iest przystawa z desek z drzwiami poiedynczemi na 2 zawiasach z klamką i 2 haczykami do zakładania.

8. Sala duża, drzwi i okna poprzedzaiących. Do drzwi na zimę jest podobna przystawka, z tą tylko różnicą, że do zakładania iest 3 haczyki i tylko iedęn skradziony został. Katedra zupełnie taka. Ławek białych 13, zielonych dwie, a w obydwóch tylko 5 szufladek bez zameczków, czarnych także 2, z których iedna popsuta. Tablica z szragami. Piec kaflowy z drzwiczkami żelaznemi, w którym się pali z pod ganku.

Ganek na trzech stronach, tj. północney, wschodowey i południowey, z 16tu koszów składaiących się, wsparty na piętnastu słupach ramiennych, z których jedynaście od muru żelaznemi ankrami. Piwnica pod całym przodem, z 4 przedziałów składaiąca się, służy na skład węgli i drzewa. Pod tyłem, pod iedną salą Nr. 7 iedna służy do schowania różnych sprzętów.

Sień na wchodzie, równie iak ścieszka do schodów wyłożona iest kamieniem płaskiem, druga zaś sień prowadząca z dziedzińca na tył iako i cały dziedziniec wybrukowany iest kamieniem pospolitem. Między liczbą 6 i 7 sień druga czyli wychód na tył sklepiony. Drzwi na tył dwuskrzydłowe na 4 zawiasach, drągami dwoma w żelazo okutemi, u muru wiszącemi od muru podparte. Na tyle mieysce potrzebne murowane, maiące trzy przedziały deskami zapierzone i tyleż siedzeń bez drzwi.

Ze strony zachodniey schody podwóyne kamienne, iedne ku stronie północney do amfiteatru, drugie ku południowey do dwóch sal. Nad temi dach na murze ogniowym i dwóch kolumnach drewnianych z muru od schodów wychodzących wsparty. Ganek na piętrze z trzech stron z poręczem murowanym, z wierzchu kamieniem ciosowym krytym i klamrami na ołów sadzonemi powiązanym. Dach nad gankiem na stronie wschodniey podobnie na murze ogniowym i dwóch słupach drewnianych na poręczu ganku stoiących wsparty. Z północy zaś i południa dachem wypuszczonym pokryty. Posadzka na ganku z kamienia ciosowego.

9. Sala duża. Drzwi zupełnie podobne do opisanych w poprzedzaiących salach z przystawą drewnianą, na zimę iak wyżey, ale w niey wszystkich brakuie haczyków do zakładania. Okna 3 podwoyne na tył, podobne zupełnie do opisanych pod liczbą 7 i 8. Piec kaflowy z drzwiczkami żelaznemi, w którym się z ganku pali. Katedra podobna do powyższych z szufladką i zamkiem. Ławek białych do siedzenia i pisania 12 zielonych, 2 bez szufladek. Tablica z szragami.

10. Sala duża. Drzwi poiedyncze na 3 zawiasach, z zamkiem francuzkiem i przystawą z desek na zimę, u którey są drzwi poiedyncze na 2 zawiasach z klamką i 4 haczyki do zakładania tey przystawy do odrzwiów. Ławek białych do siedzenia i pisania 13, z których 3 zepsutych, a na przodzie iedna do siedzenia. Katedra podobna do poprzedzaiących, lecz bez zamku u szufladki. Okna 3 podwoyne, podobne do poprzedzaiących. Piec kaflowy z drzwiczkami żelaznemi, w którym się z ganku pali. Tablica z szragami.

11. Między Salami pod liczbami 9 i 10 nad wychodem na tył gabinecik sklepiony. Drzwi podwóyne, pierwsze z ganku z blachy żelazney na 3 zawiasach z dwoma skublami i z 2 wrzeciądzami; 18 szynami do blachy przybitemi, umocnione zamkiem polskiem i antabą. Drzwi drugie poiedyncze na 2 zawiasach z zamkiem francuzkiem i antabą. Skarbczyk ten iest bez pieca. Okno iedno czterokwaterowe ze zakrętkami, w oknie krata krzyżowa.

12. Amfiteatr na całym przodzie. Drzwi troie do wchodzenia. Nad środkowemi tablica marmurowa z napisem złotemi głoskami w łacińskim języku, opiewaiąca pamiątkę bytności Fryderyka Augusta, Króla Saskiego, Xcia Warszawskiego w tym gmachu dnia 10 Maia 1810 r. Drzwi

te środkowe są dwuskrzydłowe na 6 zawiasach, z 2 zasuwkami i zamkiem francuzkiem z antabą. Drzwi poboczne o trzecią część od środkowych niższe, ale wreszcie ze wszystkiem do środkowych podobne co do postaci zawias, zasuwek i zamków. Okien w tym gmachu 11 podwóynych dwuskrzydłowych, t. j. 7 na ulicę a 4 na ganek. Z nich zewnętrzne nowe, z zasuwkami u góry i u dołu, a srzodkiem z antabką do przyciągania; wewnętrzne zaś dawnieysze z prętem przez całą wysokość okna przechodzącym, z zakładką we środku i hakiem.

Po obu stronach po dziewięć ławek do siedzenia w górę się podnoszących w półkole, po dwoie schodków na każdey stronie, dwoistą liczbę stopni w porównaniu z ławkami maiących, równo z ławkami w górę idących. W górze, w tyle za siedzeniami po obu stronach chórki dla kapeli. Przy tych chórkach stoią po końcach zatchnięte trzy chorągwie studentskie i dwie laski malowane.

Sala ta ozdobiona jest 18 portretami, z których są znacznieysze: 1. Króla Kazimierza W. 2. Jadwigi. 3. Władysława Jagiełły. 4. Władysława czwartego. 5. Jana Sobieskiego. 6. Nowodworskiego założyciela tych szkół. 7. Osolińskiego Kanclerza. 8. Oleśnickiego Kardynała Biskupa Krakowskiego, założyciela bursy Jeruzalem. 9. Zadzika Biskupa Krakowskiego odnowiciela teyże bursy. 10. Nauczyciela Kopernika w Matematyce i Astronomii. 11. Krzysztofora Naymana, który się za Zygmunta trzeciego rozdzieleniu Akademii oparł oddaiąc oba berła królowi, z których iedno mieli wziąść Jezuici, temi słowy „Accipe Rex quod non dedisti.“ Tym sprawiedliwym wyrzutem zyskał trzecie berło od Króla, które teraz przed Rektorem noszone bywa.

Dach nad tym podwóynym gmachem iest podwóyny. Na połowie od ulicy iest dachówka, reszta gątami pokryta, lecz obie te połowy potrzebuią reperacyi.

Narzędzia ogniowe i Sprzęty Szkolne.

Drabiny pod dwa strychy	2
Osęka	1
Sikawka drewniana	1
Wiaderko skurzane	1
Siekiera	1
Łopatka żelazna	1
Kosztur do tłuczenia lodów	1
Szufla do zrzucania śniegów	1
Widły żelazne do pieców	1
Sanek żelaznych pod drzewo do pieców	8
Kadzi dębowych na wodę, każda trzema żelaznemi obręczami pobita	2
Obręczy żelaznych z kadzi zgniłey i rozsypaney	2

Latarń 2
Szczotka na kiiu długim do zmiatania paięczyny 1
Szczotki do omiatania prochu z ławek 1
Szaf sosnowych wiśniowo beycowanych z podwóynemi u góry drzwiczkami, u dołu po 3 szuflady maiących, z okuciem, zameczkami i kluczykami 4
Przy Szafach iest Pulpitów okutych z zameczkami i kluczykami . . 4
Szaf sosnowych niebeycowanych okutych z zameczkami i kluczykami; w iedney książki a w drugiey rysunki 2
Stolików sosnowych wiśniowo beycowanych, kwadratowych z szufladkami i mosiężnemi w nich wysuwkami 6
Krzesełek bukowych wiśniowo beycowanych siercią wysłanych i krepą zieloną pokrytych 10
Krzesełek drewnianych siercią wysłanych i dreliszkiem w paski niebieskie pokrytych 2
Stołek drewniany sosnowy ze spodem takimże 1
Chorągiew na drzewcach niebiesko malowanych z Firankami kitaykowemi, 1sza koloru czerwonego, 2ga niebieska, 3cia . . . 3
Lasek drewnianych z gałkami niebiesko malowanych 2
Karabinków drewnianych z Bagnetami blaszanemi 23
„ „ bez Bagnetów 2
(w trzech nie ma druta, czyli stępelka)
Stolik mały ze składanemi krzyżowanemi nogami 1
Stół kwadratowy iodłowy z szufladką bez zamku 1
Obrazów popsutych na płutnie bez ram 3
Tablica z Systematem Kopernika popsuta 1
„ z Kalendarzami popsuta 1
Obraz na płótnie z Systematem 1
Obrazów na płótnie 4
Antab żelaznych do przybicia poręczy dwóch długich sosnowych . 8
Dzwonek szkolny 1
Tabliczek przy każdey klasie nade drzwiami 6
Katedr drewnianych w piwnicy pod klassą 1szą 2
Poręcz nowych drewnianych w piwnicy 2
Napis nad rysunkową Szkołą na tabliczce za szkłem 1
Kłodek po dwa kluczyki maiących do skarbczyku 2

Dnia 7. Grudnia 1821 r. dałem świadectwo W. Himonowskiemu, że się to wszystko znayduie.

Kazimierz Wohlfeil
Konsyl. Dyr. E. N. i Wizytator Szkół Krakowskich.

MS. Arch. gimn. Św. Anny pt. Opisanie szkół Nowodworskich itd.

KOLEDZY KRÓLA JANA SOBIESKIEGO.

Największą chlubą i ozdobą gimnazyum Ś. Anny jest król Jan III. jako bezsprzecznie najznakomitszy jego wychowaniec. Uczęszczał tu wraz z bratem swym Markiem w l. 1640—1643 *) przez pięć półroczy szkolnych, zimowe i letnie poetyki (1640/41), zimowe i letnie retoryki (1641/42) i zimowe djalektyki (1642/43). Było to jeszcze w tych czasach, kiedy szkoła ta pod nazwą classes albo szkół Nowodworskich umieszczona była na ulicy Gołębiej w Bursie Nowej, gdzie dziś Collegium Novum.

Pierwsze wychowanie odebrał wraz z starszym o rok bratem Markiem w domu rodzicielskim pod opieką wykształconych, szlachetnych a surowych zasad rodziców, którzy jak sam król Sobieski mówił **), „procreati fortes ex fortibus, bo y matka nasza nie białogłowskiego była serca, naywiększe za nic sobie mayąc niebezpieczeństwa, wprawowali nas z młodu, abyśmy nie byli degeneres od przodków swych, wystawuiąc nam na oczy ieszcze w dziecinnym będącym wieku wielką sławę ich i odwagę na zaszczyt Kościoła Bożego y Oyczyzny, kazawszy nas zaraz z obiecadłem tego wiersza uczyć z nagrobku pradziada naszego:***) „Quam dulce est pro patria mori.“ Matka jak Spartanka mawiała do nich: „że gdyby jej syn uciekł z placu bitwy, nie uważałaby go za syna, a pokazuiąc na herb ich, przypominała ową Spartańską niewiastę, która wyprawiaiąc synów na podobne expeditie,

---

*) Metrica scholarum Novodvorscianarum ab anno 1630—1645. MS. A. U. J. N. 96.

**) Excerpt z manuscriptu własney ręki Nayiaśnieyszego Króla JMci ś. p. Jana Trzeciego. (Pisma do wieku i spraw Jana Sobieskiego).

***) Matką ich była Teofila z Daniłowiczów, córka Jana Daniłowicza, wojewody ruskiego i Zofii Żółkiewskiej, córki kanclerza i hetmana.

ukazowała im na ich tarcze, mówiąc: vel cum hoc vel super hoc.“ Nie dziw też że pod wpływem takich zasad, Jan doszedł do pierwszego stanowiska w Rzeczypospolitej a Marek zginął walecznie i zaszczytnie na polach Batoha w r. 1652.

Pierwsze nauki pobierali w domu rodzicielskim prywatnie pod kierunkiem bliżej nam nieznanych: Pawła Orchowskiego i Krzysztofa Rozenkiewicza. Od nich otrzymali elementarne wykształcenie a łacińskiego języka nauczyli się tyle, iż w szkołach Nowodworskich przy egzaminie wstępnym zostali obydwaj przyjęci do poetyki.

Do Krakowa przyjechali z Rusi z wiosną r. 1640, bo już w półroczu letniem t. r. widzimy ich zapisanych w poczet uczniów akademii krakowskiej *). Myli się p. Franciszek Kluczycki, zasłużony wydawca Sobiescianów twierdząc, że tylko względy na dostojność wojewodziców ułatwiły im osiągnienie veniae aetatis, iż choć lat 14 nie mieli, wpisano ich w album akademickie **). Rzeczywiście nie mieli jeszcze lat 14, bo starszy Marek miał dopiero lat 12 a Jan 11 ***), ale żadnych względów nie potrzebowali, bo uczniowie szkół Nowodworskich wpisywani byli bez wyjątku w album akademickie i jak słuchacze wydziałów składali przysięgę imatrykulacyjną.

Ojciec posyłając ich do szkół krakowskich, napisał Orchowskiemu, któremu oddani byli w opiekę przez cały czas nauki, obszerną instrukcyą †), której tenże miał się ściśle trzymać. Gdyby zaś synowie nie chcieli go słuchać, to niech go zaraz uwiadomi, „a on będzie wiedział co z tem rzec; jest pręt od tego, pod którym młodzi rostą.“

Życzeniem ojca było, by prócz nauki prywatnej udzielanej im przez profesorów Akademii w domu, chodzili do classes t. j. do szkół Nowodworskich, a to dla emulacyi z drugimi, „bo emulacya to wielki bodziec do nauki.“ Do której zaś mają iść klasy i czy obaj bracia do tej samej, pozostawia o tem decyzyą Prof. X. Opatoviuszowi, który był jeszcze jego nauczycielem i w dowód pamięci i wdzięczności posyła mu przez synów w darze konewkę srebrną pozłocistą. Egzamin wstę-

---

*) Quarta pars Matriculae incorporatorum Universitati Cracoviensi. MS. B. U. J. N. 261.

**) Pismo do wieku i spraw Jana Sobieskiego tom I. część I. str. 11.

***) Notatka spisana własną ręką matki Jana III., zachowana w Zbiorach w Kurniku. MS. N. 256 pt. „Pamięć iakom ia szła za mąż y iako się moie dzieci rodzili.“ Druk. w Pismach do wieku i spraw Jana Sobieskiego.

†) Instrukcya JMć. Pana Jakóba Sobieskiego, woiewody Bełskiego, Starosty Krasnostawskiego, dana JMć. Panu Orchowskiemu, iako Dyrektorowi JMć. Pana Marka, Jana, Sobieskich, Woiewodziców Bełzkich, gdy ich na studia do Krakowa oddawał, przez punkta podaną. (Druk. w Pismach do wieku i spraw Jana Sob.).

w tych czasach cieszyła tię w kraju więcej sławą Szkół Nowodworskich niż wykładami na wydziałach.

Rektorami w tym czasie byli: w roku 1640 Stanisław Pudłowski, Prof. Dr. prawa, Proboszcz przy kościele Św. Mikołaja, Protonotaryusz apostolski; w r. 1641 Jakób Najmanowicz, Prof. Dr. prawa, kanonik katedralny krakowski, słynny obrońca praw akademii w walce z Jezuitami. Śmierć (23 Listopada 1641) i pogrzeb jego przypadają właśnie na czas pobytu Sobieskiego w szkołach; w r. 1642 Jakób z Uścia Papencovius, Prof. Dr. teologii i prawa, kustosz przy kościele Ś. Floryana i Ś. Jerzego na Zamku.

Prowizorem czyli dyrektorem szkół Nowodworskich, był przez cały czas Jakób Piotrowicki rodem z Biecza, Prof. Dr. teologii, dziekan przy kollegiacie Wszystkich Świętych, kanonik przy kollegiacie Ś. Floryana i proboszcz w Bieczu przy kościele Ś. Ducha. Umarł w tym czasie, kiedy Sobiescy kończyli już djalektykę.

W poetyce uczył ich Mgr. Dr. filoz. Maciej Bolski inaczej zwany Piekarkowicz, który był profesorem w szkołach Nowodworskich od r. 1639 do 1642, później wstąpił do zakonu OO. Karmelitów Bosych *).

W retoryce uczył ich Mgr. Dr. fil. Andrzej Lipnicki, Profesor w szkołach Nowodworskich od roku 1637 do 1642, poczem powołany został do Collegium Minus, później do Collegium Maius, Prof. Tylicianus.

W djalektyce uczył ich Mgr. Dr. filoz. Samuel Kuszewicz, Profesor w szkołach Nowodworskich od r. 1641 do 1643 i rownocześnie Senior Bursy Jeruzalem, następnie powołany został do Collegium Minus, później był Prof. Dr. prawa a w końcu syndykiem lwowskim.

Źródła akademickie współczesne podają nam kilka nieznanych dotąd szczegółów do ich pobytu w szkołach Nowodworskich. Wiemy, że należeli do Sodalisów tj. do bractwa akademickiego pod wezwaniem Niepokalanego Poczęcia N. Maryi Panny, które miało swoje oratoryum w klasztorze OO. Karmelitów Bosych przy kościele Ś. Michała. W tem bractwie byli nawet wybierani na dygnitarzy i przemawiali kilkakrotnie w chwilach uroczystych. Jaki urząd pełnił Jan Sobieski, nie wiemy, wiemy tylko o Marku, że był kanclerzem bractwa.

W roku 1641 w dzień Niepokalanego Poczęcia N. Maryi Panny miał rano mowę na cześć tej tajemnicy religijnej Jan Sobieski, a wieczorem tego dnia kolega z tejże samej klasy Jan Ostroróg **). W roku 1642 w dzień Zielonych Świątek, przemawiał w Oratoryum Marek, również przemawiał tenże w dzień Ś. Katarzyny, patronki filozofów 25 Listo-

*) Metrica i Liber promotionum philosophorum ordinis.

**) Annales Oratorii pietatis academici apud Patres Carmelitas Discalceatos conventus SS. Michaelis et Joseph Cracoviae erecti a. d. 1631 ad 1643. MS. A. B. J. N. 219 str. 51.

pada tegoż roku. Przy wyborach w dzień Ś. Mikołaja wybrani byli obydwaj oficyałami bractwa.

Przy rozpoczęciu półrocza zimowego w szkołach Nowodworskich w r. 1641, kiedy byli w retoryce, obydwaj bracia mieli mowę po Mszy Św. odprawionej w kościele Ś. Anny, zachęcającą młodzież do zamiłowania w nauce *).

Kiedy byli w retoryce, Jan Cynerski Rachtamovius, niegdyś (1628 do 1632) Profesor w szkołach Nowodworskich a naówczas Collega Maior, Prof. Tylicianus, ogłosił drukiem mowę, którą miał w Oratoryum akademickiem na pochwałę Świętego Jana, p. t. Dilectus Christi discipulus i poświęcił ją dwom paniczom, uczniom szkół Nowodworskich, Janowi Sobieskiemu i Janowi Ostrorogowi **), opatrzył ją przedmową, w której wychwala ród Sobieskich, wychwala Jana i brata Marka, że są wzorem młodzieży, że z sławnem imieniem łączą piękne cnoty jak skromność, pobożność, bojaźń Bożą, zacność, niewinność i wreszcie wielki zapał do nauki i polot ducha. Chwali także ich urodę, ruchy i gesta itp. Ojca zaś ich nazywa obrońcą wolności ojczyzny i akademii. Przedmowę poprzedzają wiersze łacińskie na cześć domu Sobieskich, napisane przez kolegę ich Desideriusza Jana Lubomirskiego, ucznia retoryki.

Dnia 2 Czerwca r. 1643, kiedy ukończyli djaletykę i byli już na wydziale filozoficznym, odbyło się uroczyste przeniesienie szkół Nowodworskich z ulicy Gołębiej na ulicę Ś. Anny, do osobno wystawionego gmachu z funduszu Gabryela Władysławskiego, nauczyciela króla Władysława IV. Po nabożeństwie odprawionem w Oratoryum a dzisiejszym amfiteatrze, przemawiali obydwaj Sobiescy wobec licznie zgromadzonych gości, między którymi byli dwaj bracia biskupi Piotr i Andrzej Gembiccy. Marek dziękował w pięknej przemowie łacińskiej, którą dosłownie podałem w Materyałach źródłowych na str. 29, nieobecnemu królowi za opiekę nad tą szkołą i w ogóle akademią a przedewszystkiem za przyprowadzenie do skutku myśli Władysławskiego. Jan zaś dziękował gościom za liczny udział w tak pięknej a ważnej dla tej szkoły uroczystości ***).

Z tych kilku wzmianek poznać można, że instrukcye dane przez ojca Orchowskiemu nie były tylko martwą literą, ale weszły w wyko-

*) Metrica schol. Novodv. str. 99.

**) Dilectus Christi discipulus a M. Joanne Cynerski Rachtamovio etc. in Oratorio Pietatis officio encomio celebratus et Perillustribus ac Magnanimis Juvenibus D. Joanni Sobieski et D. Joanni Comiti ab Ostrorog debiti honoris ergo dedicatus. Cracoviae 1542.

***) Materyały źródłowe str. 28. (Z Radymińskiego Annalium Almae Acad. cent. IV. p. 442.

nanie i wydały też obfite owoce. W r. 1643 w Kwietniu, tj. w półroczu letniem, nie kończąc już wcale drugiego kursu djalektyki przeszli o pół roku wcześniej niż ich koledzy na wydział filozoficzny. Śledzić tam ich postępki i zajęcia, nie jest tu na razie mojem zadaniem.

Najważniejszym materyałem źródłowym do poznania czasów, o których wyżej była mowa, są owe wspomniane instrukcye i Metrica scholarum Novodvorscianarum ab anno 1639 ad 1645, czyli po naszemu katalog uczniów z tych czasów. Pomny na to, ze węzły koleżeństwa, zawiązane w młodocianym wieku na ławie szkolnej, trwają aż do grobowej deski i ważną nieraz w życiu odgrywają rolę, sądzę, że oddam przysługę badaczom dziejów króla Jana III., podając tutaj spis jego kolegów. W podaniu ich nazwisk, trzymałem się wiernie pisowni oryginału, nieraz też zdarzy się, że jedno i to samo nazwisko ma inną pisownię w poetyce a inną w retoryce.

A. D. 1640 Commutatio hyberna. Rectore Clarissimo Mgnfco Dno Stanislao Pudłowski J. U. D. et Professore, Ecclesiae S. Nicolai Praeposito, Protonotario Apostolico. Provisore Scholarum Novodvorscianarum A. R. D. Jacobo Piotrowicki, S. Theologiae Professore, Decano SS. Omnium Cracoviae, Canonico S. Floriani, Praeposito S. Spiritus Biecensi.

Schola Poetica.

Cui praefuit V. D. Mgr. Matthias Bolski.

G. Marcus et **Joannes Sobiescy**, Palatinidae Belzen.
Joannes et Nicolaus Comites in Ostrorog,
Petrus Działynski,
Desiderius Lubomierski,
Michael Chumieczki, Castell. Camenec.,
Thomas Ołtarzowski,
Stanislaus Linczowski,
Nicolaus Stadniczki,
Alexander Piszarski,
Florianus Łupinski,
Martinus Mirzeiowski,
Stephanus Mirzeiowski,
Petrus Boguslawski,
Pacoslaus Lanckoronski,
Preborius Lanckoronski,
Stanislaus Oraczowski,
Gabriel Oraczowski,
Petrus Przeclawski,
Martinus Przeclawski,
Martinus Łodzinski,
Franciscus Łodzinski,
Vladislaus Zabawski,
Stephanus Zabawski,
Joannes Rakowski,
Bonaventura Rupniowski,
Melchior Sztoczki,
Adamus Pagowski,
Franciscus Korcinski,
Stanislaus Dębinski,
Nicolaus Piszarski,
Nicolaus Lanckoronski,

Adamus Koziczki,
Alexander Wojenski,
Andreas Kloniowski,
Albertus Skulinski,
Albertus Kotulowic,
Albertus Piotraszewski,
Albertus Bleczawski,
Andreas Błazowski,
Albertus Zamarowski,
Adamus Slapkovius,
Albertus Samsonowic,
Albertus Wolinski,
Albertus Mikolaiczowski,
Albertus Gurski,
Andreas Paskowic,
Albertus Wątlinski,
Andreas Sosiecki,
Albertus Rozniatowic,
Aegidius Brzeski,
Albertus Szymkowski,
Albertus Wielowierski,
Alexander Cunicius,
Augustinus Vituczowski,
Adamus Moieyski,
Alexander Gorskowski,
Andreas Hipsior,
Albertus Andrzeiowic,
Albertus Czetnarowic,
Andreas Znoikowic,
Augustinus Mielarzowski,
Albertus Wierzbiczki,
Adamus Zaleizki,
Alexander Skurzewski,
Albertus Sulikowski,
Andreas Helczynski,
Andreas Kramarczyk,
Alexander Juraszewski,
Albertus Grzybkowic,
Albertus Wilkowic,
Alexander Radwanski,
Andreas Grzybowic,
Albertus Sulik,

Albertus Krzywinski,
Albertus Zerzykowic,
Albertus Puczaczki,
Albertus Suiski,
Andreas Snirczowski,
Antonius Miszewic,
Albertus Turowski,
Albertus Grzowski,
Adamus Proziński,
Bartholomaeus Podleiski,
Blazius Budziński,
Bartholomaeus Komonski,
Bartholomaeus Bolkowski,
Bartholomaeus Starozinski,
Balthasar Nowaczki,
Christophorus Budzinski,
Christophorus Chojnaczki,
Christophorus Smiskowic,
Christophorus Slodonski,
Christophorus Szuronski,
Christophorus Miłkowski,
Christophorus Łączki,
Christophorus Liliszowic,
Christophorus Wladanski,
Casimirus Heilowic,
Christophorus Kłokoczki,
Casimirus Glogoczki,
Casimirus Góreczki,
Casimirus Kuczarski,
Christophorus Łabiczki,
Casimirus Belchaczki,
Casimirus Krainski,
Dominicus Kelczewski,
Eustachius Szumowic,
Florianus Sadowski,
Florianus Trzesinski,
Felix Mozakowski,
Franciscus Borowic,
Franciscus Ruskowic,
Florianus Ledowic,
Franciscus Orłowski,
Franciscus Grabowski,

Franciscus Moieczki,
Franciscus Cymerman,
Gregorius Jaroszewic,
Gabriel Brzychwa,
Gabriel Waczowski,
Gregorius Szurowic,
Gregorius Krupnicki,
Gaspar Bogiński,
Gaspar Borowic,
Georgius Cyrus,
Gregorius Placzkowic,
Gaspar Rokiczki,
Gaspar Laskowski,
Georgius Jaruzenski,
Hyacenthus Fronckiewic,
Hyacenthus Gorszynski,
Hieronymus Konrat,
Hieronymus Maliński,
Hyacinthus Trzesniowski,
Joannes Werda,
Joannes Woyniczki,
Joannes Łączki,
Joannes Ploblarzewski,
Jacobus Sagankowic,
Joannes Krain,
Joannes Thomiczki,
Joannes Czeczowic,
Joannes Gurzynski,
Joannes Wiecorkowic,
Jacobus Gordonowic,
Joannes Pimowski,
Joannes Sarbiński,
Joannes Rakowski,
Joannes Ziarniczki,
Jacobus Reinekier,
Joannes Winarski,
Ignatius Zielinski,
Joannes Cadrowski,
Joannes Borzynski,
Joannes Dziedzic,
Joannes Reinekier,
Jacobus Sagankowic,
Joannes Wasniowski,
Joannes Habricius,
Joannes Kaminski,
Joannes Drzewicki,
Joannes Czwiatkowski,
Joannes Zabreski,
Joannes Woienski,
Jacobus Urbankowic,
Joannes Damianowic,
Joannes Muszynski,
Joannes Toscolowski,
Jacobus Romanowic,
Joannes Mogilenski,
Joannes Komonski,
Joannes Mankowic,
Joannes Wolanowski,
Joannes Dziubeczki,
Joannes Rykaczewski,
Joannes Barscowic,
Joannes Dąbrowa,
Joannes Bieczowski,
Joannes Gorelides,
Joannes Balkowic,
Joannes Sporyszowic,
Joannes Moscinski,
Joannes Węgrzynowicz,
Joannes Kamienieczki,
Joannes } brak nazwiska,
Joannes }
Lucas Stoinski,
Lucas Ryguinski,
Laurentius Jarnosowic,
Laurentius Rzeczyczki,
Laurentius Silezius,
Laurentius Wygarzynski,
Mattheus Scepanowic,
Matthias Boiakowic,
Martinus Stokowski,
Martinus Mitelski,
Martinus Badurski,
Matthias Strzeżewski,
Michael Ruskowski,

Martinus Circowic,
Martinus Latosiowic,
Martinus Jazwieczki,
Matthias Moieczki,
Matthias Kaminski,
Matthias Górski,
Melchior Rogowic,
Martinus Jaworowic,
Matthias Groth,
Martinus Janikowic,
Matthias Sadkowius,
Matthias Habielski,
Matthias Albinowic,
Martinus Czapliński,
Martinus Mogilski,
Matthias Zabkowic,
Matthias Zembota,
Matthias Kaczewski,
Mihael Owinski,
Nicolaus Dixon,
Nicolaus Michałowski,
Nicolaus Budzinski,
Nicolaus Kuczarski,
Nicolaus Sibelkowic,
Paulus Grzybkowic,
Petrus Romanowic,
Petrus Czechowic,
Paulus Makowski,
Petrus Relowski,
Paulus Szecinski,
Stanislaus Woslawic,
Stanislaus Janiszowski,
Sigismundus Wolski,
Stanislaus Bierowski,
Stephanus Gaudens,
Stephanus Uleyski,
Stanislaus Manczewski,
Sebastianus Urbankowic,
Simon Wozowiczki,
Simon Belchaczki,
Sigismundus Moleczki,
Sebasthianus Kaulinski,
Stanislaus Komonski,
Stanislaus Hercius,
Silvester Urbankowic,
Sigismundus Solikowski,
Simon Zebrowski,
Stanislaus Zatrowic,
Stanislaus Horlemes,
Stanislaus Rosbowski,
Stanislaus Kutkowic,
Sebasthianus Kloszowski,
Stanislaus Wichowski,
Stanislaus Suchodolski,
Simon Zamlinski,
Silvester Urbanowic,
Stanislaus Łyszogorski,
Stanislaus Woscinski,
Stanislaus Kozłowski,
Stanislaus Dzadkowic,
Sebasthianus Mieleczki,
Sebasthianus Zywiecki,
Thomas Zebrowski,
Theodorus Jędryskowic,
Thomas Glebowic,
Thomas Domanski,
Thomas Przerębski,
Thomas Jantorzewic,
Thomas Tymarowic,
Thomas Skawinski,
Valerianus Debowski,
Valentinus Łekawski,
Valentinus Duzewic,
Vladislaus Zabawski,
Valentinus Czyrcowic,
Valentinus Kozniczki,
Petrus Zaworski,
Petrus Popiołkowic,
Stanislaus Radwanski,
Paulus Lisowski,
Sigismundus Sebestianowic,
Martinus Budzikowic,
Joannes Kozubski,

Andreas Wirzbicki,
Albertus Gorski,
Joannes Iskrzycki,
Laurentius Jacochowski.

A. D. 1641. Commutatio aestiva. Rectore Perillustri Adm. Rndo. et Magnifico Dno Jacobo Naymanowicz I. V. D. et Professore, Canonico Crac. Archidiacono Pilecensi. Provisore Scholarum Novodvorscianarum A. R. D. Jacobo Piotrowicki S. Theologiae Professore, Decano SS. Omnium Cracoviae, Canonico S. Floriani, Praeposito S. Spiritus Biecensi.

Schola Poetica.

Cui praefuit V. D. M. Matthias Bolski.

Alexander Dennhoff Palatinides Syradiensis,
Marcus et Joannes Sobieiscy Palatinidae Bełzenses,
Adamus Pągowski,
Andreas Wierzbicki,
Alexander Gorskowski,
Albertus Lanckoronski,
Alexander Borowski,
Andreas Lochowski,
Albertus Wierzbicki,
Adamus Kłodzinski,
Alexander Kołaczkowski,
Alexander Czarnocki,
Andreas Brzezinski,
Adamus Swierczynski,
Albertus Potrzebowic,
Albertus Andrzeiowic,
Albertus Mikołayczewski,
Adamus Koszycki,
Andreas Rykalski,
Alexander Radwanski,
Andreas Ipsior,
Albertus Kołatowic,
Albertus Zamorowski,
Alexander Magnuski,
Albertus Kozakowski,
Albertus Solikowski,
Andreas Kramarczyk,
Albertus Górski,
Albertus Sulik,
Andreas Helerzynski,
Albertus Gorczynski,
Andreas Kosucki,
Albertus Łącki,
Andreas Paszkowic,
Andreas Ruszel,
Adamus Bukowski,
Albertus Bernacki,
Albertus Grzybkowic,
Andreas Błazeiowic,
Albertus Piotrowski,
Alberius Gorski,
Andreas Pawlikowic,
Adamus Sienkowic,
Albertus Sowinski,
Andreas Koronkowic,
Andreas Słodowski,
Albertus Krzywinski,
Albertus Skarbic,
Alexander Kozubski,
Albertus Gujski,
Albertus Radomski,
Albertus Gorczyk,
Albertus Stopczynski,
Albertus Jerzykowic

Andreas Wisłowic,
Adamus Moyczenski,
Albertus Dębowski,
Albertus Krosobucki,
Albertus Rozniatowic,
Adamus Łapczynski,
Albertus Gzowski,
Bonaventura Rupniowski,
Bartholomaeus Podleiski,
Baltazar Nowacki,
Bartholomaeus Komonski,
Blasius Jaskolski,
Bartholomaeus Odrąszkowic,
Bartholomaeus Chełpikowic,
Blasius Budzinski,
Christophorus Pizanka,
Casimirus Krainski,
Casimirus Mstowski,
Christophorus Kłokocki,
Christophorus Słodowski,
Chrysostomus Cortyn,
Casimirus Heilowic,
Christophorus Władawski,
Christophorus Kanikowic,
Casimirus Jurkowski,
Casimirus Gorecki,
Casimirus Makocki,
Christophorus Tilisowic,
Christophorus Wronowski,
Dominicus Kielczewski,
Eustachius Sumowic,
Florianus Łupinski,
Franciscus Szembek,
Franciscus Lanckoronski,
Franciscus Korczynski,
Franciscus Karnkowski,
Franciscus Łodzinski,
Franciscus Raszkowic,
Franciscus Klepacki,
Franciscus Gralewski,
Franciscus Cymerman,
Florianus Trzesinski,
Franciscus Zegrzenski,
Florianus Poloski,
Franciscus Augustinowic,
Gabriel Brzechwa,
Gabriel Oraczowski,
Gaspar Oginski,
Gregorius Krupnicki,
Gregorius Filipowski,
Gregorius Infulski,
Gaspar Laskowski,
Hiacynthus Stucki,
Hiacynthus Pipan,
Hieronymus Klembrzynski,
Hiacynthus Gorsczynski,
Hiacynthus Dindowic,
Hieronymus Condrad,
Joannes Ostrorog Pocillat. Supremi filius,
Joannes Szydłowski,
Joannes Szeling,
Joannes Kamienski,
Jacobus Solecki,
Joannes Trzebinski,
Joannes Cadrowski,
Jacobus Ipnarowic,
Joannes Krain,
Joannes Mankowic,
Jacobus Prodniovius,
Joannes Czechowski,
Joannes Iskrzycki,
Joannes Zasłoiski,
Joannes Łętkowski,
Joannes Czeparski,
Joannes Woiowski,
Jacobus Romanowic,
Joannes Karpinski,
Jacobus Seraphinowic,
Joannes Artwinski,
Jacobus Rudnicki,
Jacobus Szczerbowski,
Joannes Dymowski,
Joannes Cantius Wonieyski,

Joannes Lazarowic,
Joannes Dzierzanowski,
Joannes Mogilinski,
Joannes Kostrzewa,
Jacobus Dąmbrowa,
Joannes Janeczkowic,
Jacobus Urbankowic,
Joannes Christophorides,
Joannes Barszczewic,
Joannes Damianowic,
Joannes Koczynski,
Jacobus Węglinski,
Joannes Taborkowic,
Joannes Sarbinski,
Joannes Albinski,
Joannes Gołazdowic,
Jacobus Gordonowic,
Joannes Wieczorkowic,
Joannes Czaikowic,
Joannes Piotraszowski,
Joannes Dziubecki,
Joannes Swidowic,
Jacobus Wardouius,
Joannes Moszczynski,
Laurentius Jasnosowicz,
Laurentius Jakochowski,
Laurentius Kołowrocki,
Laurentius Sosinski,
Laurentius Wieczkowic,
Michael Humiecki Castellanid. Caminec.,
Martinus Mierzeiowski,
Maximilianus Skarbek Borowski,
Melchior Stocki,
Martinus Przecławski,
Matthias Zebota,
Matthias Bąbkowic,
Martinus Suski,
Matthias Bartoszkowic,
Matthias Krupinski,
Martinus Latoszykowic,
Martinus Jazwiecki,
Michael Owinski,
Martinus Kastulinski,
Matthias Zapalniski,
Martinus Gruzikowic,
Matthias Kwasowic,
Martinus Rucki,
Matthias Strzesiowski,
Matthias Kuszewic,
Martinus Mękwinski,
Matthias Silbski,
Martianus Malinowski,
Matthias Raczynski,
Martinus Spionkowic,
Martinus Bielinski,
Mathaeus Mikulski,
Matthias Rakonski,
Nicolaus Ostrorog Pocillat. supremi filius,
Nicolaus de Zmigrod Stadnicki,
Nicolaus Lanckoronski,
Nicolaus Pisarski,
Nicolaus Dixąn,
Nicolaus Budzinski,
Nicolaus Sibelkowic,
Nicolaus Stroiowski,
Nicolaus Sterniewic,
Nicolaus Kieczawski,
Pacoslaus Lanckoroński Castell. Vislicen.
Praeborius Lanckoronski Castell. Vislicen.
Petrus Rozowski,
Paulus Wołucki,
Petrus Ciechomski,
Petrus Poniatowski,
Petrus Popiołkowic,
Paulus Poszynski,
Petrus Romanowic,
Paulus Rodacki,
Petrus Kowarcius,
Petrus Romanski,
Petrus Czechowic,

Paulus Markowic,
Philippus Kowalski,
Petrus Mączynski,
Petrus Kraszowski,
Paulus Lisowski,
Stanislaus Koniecpolski Castellanid. Siradien.,
Stanislaus Działynski Capitan. Costen. filius,
Stanislaus Drohoiowski,
Stephanus Mierzeiowski,
Stanislaus Dębinski,
Stanislaus Golian,
Stephanus Biesierkiewski,
Sigismundus Sidłowski,
Stanislaus Zelazowski,
Stanislaus Rozanka,
Stanislaus Lanckoronski,
Samuel Chełmski,
Stephanus Zabawski,
Stanislaus Wazynski,
Stanislaus Stoinski,
Sylvester Urbanowic,
Stanislaus Ruskiewic,
Sebastianus Kalinski,
Stanislaus Karlinski,
Simon Piotrowicki,
Sebastianus Jakubowski,
Sebastianus Piątkowic,
Stanislaus Siemienski,
Stanislaus Betkowski,
Sigismundus Zdzierzulski,
Stanislaus Komonski,
Stanislaus Bzigiewic,
Stanislaus Abrahamowic,
Simon Dzierzycki,
Stanislaus Goleniowski,
Simon Graninski,
Stephanus Gaudens,
Simon Głowaczewski,
Stanislaus Bironski,
Stanislaus Dzachowic,
Simon Ziebrowski,
Sigismundus Sławikowski,
Simon Kobinski,
Stanislaus Burski,
Stanislaus Wolski,
Stanislaus Typographus,
Stephanus Gnatowski,
Stanislaus Gawłowic,
Simon Bogucki,
Stanislaus Susidłowic,
Sebastianus Wysocki,
Sebastianus Pindarski,
Stanislaus Gralinski,
Stanislaus Criszowski,
Stanislaus Kwasniowski,
Stanislaus Juskiewic,
Simon Łakocki,
Sebastianus Orzechowski,
Thomas Ołtarzewski,
Thomas Skąpski,
Thomas Tymarowic,
Thomas Gęskowski,
Theodorus Jędrzyskowic,
Thomas Kaski,
Thomas Jantoszowic,
Thomas Brodnicki,
Thomas Tulinski,
Vladislaus Ferdinandus Drochoiowski,
Valerianus Dębowski,
Vladislaus Obidowski,
Valentinus Wawrzynecensis,
Valentinus Pratorides,
Valentinus Bielski,
Vladislaus Tomaszewski,
Valentinus Kosmicki,
Valentinus Kozłowic,
Valentinus Głowacki,
Gasparus Dąbrowski,

Andreas Tonski,
Paulus Sumlikowic,
Stanislaus Wylczycki,
Adamus Grodzinski.

A. D. 1641 Commutatio hyberna. Rectore Perillustri Adm. Rndo. et Magnifico Dno Jacobo Naymanowic J. U. D. et Professore, Canonico Cracoviensi, Archidiacono Pilecen. (obiit eadem Commutatione).

Provisore Scholarum Novodvorscianarum A, R. D. Jacobo Piotrowicki S. Theol. Professore, Decano SS. Omnium Cracoviae, Canonico S. Floriani, Praeposito S. Spiritus Biecensi.

Postridie S. Galli Missa de Spiritu Sancto in Ecclesia S. Annae solenniter decantata, duo nobilissimi adolescentes ad studia literarum graviter capessenda condiscipulos suos sunt adhortati Marcus Sobieski Capitaneus Krasnostaviensis, Palatinides Russiae et **Joannes Sobieski** Capitaneus Javoroviensis, Palatinides Russiae.

Schola Rhetoricae.

Cui praefuit V. D. M. Lipnicius.

Marcus Sobieski Palatinides Russiae,
Joannes Sobieski Palatinides Russiae,
Nicolaus Ostrorog Pocillat. Regni filius,
Joannes Ostrorog Pocillat. Regni filius,
Alexander Męcinski,
Desiderius Lubomierski,
Joannes Werda,
Stanislaus Wocławic,
Joannes Sztokowski,
Adamus Kucharski,
Adamus Zosicki,
Adamus Jankowic,
Adamus Zaleyski,
Adamus Swiercinski,
Alexander Borowski,
Alexander Radwanski,
Alexander Pisarski,
Alexander Kolaczkowski,
Alexander Woynicki,
Alexander Prosinski,
Albertus Gorczynski,
Albertus Sulik,
Albertus Kosobucki,
Albertus Łabęcki,
Albertus Potrzebowic,
Albertus Schulinski,
Albertus Bechowski,
Albertus Wroblowski,
Albertus Piotrowski,
Albertus Gorski,
Albertus Samsonowic,
Albertus Hipkowic,
Albertus Turowski,
Albertus Siemiałkowski,
Andreas Kramarczyk,
Andreas Wierzbicki,
Andreas Kosacki,
Andreas Helerzynski,
Andreas Korzeniowski,
Andreas Znoykowic,
Andreas Rykalic,
Augustinus Niklaszowski,
Basilius Creorowic,
Bartholomeus Bratkowic,
Bartholomeus Podleyski,
Bartholomeus Kielbikowicz,
Bonaventura Rupniowski,
Blasius Liskowic,

Christophorus Mitkowski,
Christophorus Pisanka,
Christophorus Tylisowic,
Christophorus Budzinski,
Dominicus Kielcynski,
Eustachius Szumowic,
Franciscus Borowic,
Franciscus Augustynowic,
Franciscus Karwowski,
Franciscus Łodzinski,
Franciscus Iwicki,
Franciscus Orłowski,
Franciscus Truciewicz,
Franciscus Moderski,
Franciscus Lesniowski,
Franciscus Morecki,
Felix Mosakowski,
Florianus Sadowski,
Gaspar Borowski,
Gaspar Dąbrowski,
Gabriel Szembek,
Gabriel Michałowski,
Gregorius Krupnicki,
Gregorius Jaxan,
Gregorius Jaroszowic,
Gregorius Piotrowic,
Gregorius Bogdanowic,
Gregorius Goclinski,
Georgius Kromer,
Hieronymus Konrad,
Hyacinthus Grankowic,
Hyacinthus Dyndowic,
Joannes Dominicus Działynsky
Joannes Wieczorkowicz,
Joannes Klodzynski,
Joannes Dymkowic,
Joannes Kozubski,
Joannes Rakowski,
Joannes Reinekier,
Joannes Hyppolit,
Joannes Zakrzewski,
Joannes Piotraszewski,
Joannes Mankowic,
Joannes Satkowic,
Joannes Cedrowski,
Joannes Worowski,
Joannes Wasniowski,
Joannes Łącki,
Joannes Rekosławski,
Joannes Grunkowski,
Joannes Zabawski,
Joannes Zabrzeski,
Joannes Dworecki,
Joannes Karpinski,
Joannes Rupniowski,
Joannes Zarnicki,
Joannes Regulus,
Joannes Mogilanski,
Joannes Wolanowski,
Joannes Mogilinski,
Joannes Dworecki,
Joannes Męcinski,
Joannes Niklaszowski,
Joannes May,
Joannes Cepowski,
Joannes Janiskiewicz,
Joannes Zaborowski,
Joannes Dziedzic,
Joannes Jastrzębski,
Joannes Oczkowic,
Joannes Alexandrowicz,
Ignatius Zielinski,
Jacobus Reinekier,
Jacobus Jaworowicz,
Jacobus Węglinski,
Jacobus Branicki,
Jacobus Bartyzelowic,
Jacobus Hipnarowic,
Jacobus Sagankowic,
Laurentius Kruczkowski,
Laurentius Jasnosowicz,
Ludovicus Oborski,
Lucas Strinski,
Lucas Rygwinski,

Maximilianus Borowski,
Mathaeus Scoszewic,
Mathaeus Skrzesinski,
Mathaeus Uszewski,
Martinus Wieczorkowic,
Martinus Mogilski,
Martinus Mitelski,
Martinus Misiecki,
Martinus Cerkowic,
Martinus Bilinski,
Marcianus Mirzeiowski,
Matthias Morecki,
Matthias Groth,
Melchior Rogowski,
Nicolaus Wizemberk,
Nicolaus Pisarski,
Nicolaus Lanckoronski,
Nicolaus Będziewski,
Nicolaus Jaworowic,
Nicolaus Baranski,
Nicolaus Pękosławski,
Nicolaus Tonczawski,
Nicolaus Strowski,
Nicolaus Budzinski,
Petrus Dębinski,
Petrus Bogusławski,
Petrus Romanowicz,
Petrus Poniatowski,
Petrus Długoszewic,
Philippus Kowalski,
Paulus Strzyzowski,
Paulus Bogdan,
Paulus Zelichowski,
Paulus Węgrzynkowic,
Samuel Furmankowic,
Samuel Michniowic,
Simon Norowski,
Simon Wozowiecki,
Simon Pasinski,
Simon Waskowski,
Simon Zabicki,
Simon Zebrowski,
Simon Zagocki,
Simon Bełchacki,
Simon Wachocki,
Sebastianus Kalinski,
Sebastianus Kłocowski,
Sebastianus Orzechowski,
Stanislaus Oraczowski,
Stanislaus Bielski,
Stanislaus Jawiszewski,
Stanislaus Uieyski,
Stanislaus Wacławic,
Stanislaus Linczewski,
Stanislaus Działynski,
Stanislaus Boroniecki,
Stanislaus Zywiecki,
Stanislaus Lasonowic,
Stanislaus Brykner,
Stanislaus Dębinski,
Stanislaus Wiklowic,
Stanislaus Vigilans,
Stanislaus Gaudens,
Stanislaus Lukowski,
Stanislaus Frąckowic,
Stanislaus Saturowic,
Stanislaus Wazinski,
Stanislaus Rozanka,
Stanislaus Łosczynski,
Stanislaus Stoinski,
Stanislaus Rogowski,
Stanislaus Łodzinski,
Stephanus Mirzeiowski,
Stephanus Zelazowski,
Stephanus Gaudens,
Sylvester Wocławic,
Sylvester Urbankowic,
Thomas Domanski,
Thomas Dubiecki,
Thomas Seskowski,
Thomas Skąpski,
Thomas Grotkowski,
Vladislaus Zabawski,
Valentinus Słowacki,

Valentinus Dębowski,
Valentinus Kozmicki,
Valentinus Wawrzynecensis,
Valentinus Tylicki,
Valentinus Cerkowic,
Laurentius Chmielowic,
Joannes Romiszewski.

A. D. 1642 Commutatio aestiva. Rectore Adm Rndo et Magnifico Dno Jacobo Ustiensi S. Theol. et J. U. D. ac Professore, S. Floriani Clepardiae Custode. Provisore Scholarum Novodvorscianarum Adm Rndo Dno Jacobo Piotrowicki S. Theologiae Professore, Decano SS. Omnium Cracoviae, Canonico S. Floriani, Praeposito S. Spiritus Biecensi.

Postridie S. Adalberti Missa de S. Spiritu in Ecclesia S. Annae solenniter decantata Joannes Ostrorog, Pocillatoris Regni filius, perorabat.

Schola Rhetoricae.

Cui praefuit V. D. M. Andreas Lipnicius.

Marcus Sobieski Capitaneus Crasnostaviensis,
Joannes Sobieski Capitaneus Javoroviensis,
Alexander Denhof Palatinides Syradien.
Joannes Ostrorog Capitaneus Brochovien.
Nicolaus Ostrorog Capitaneus Roatinen.
Sigismundus Kazanowski,
Desiderius Lubomierski,
Ludovicus Oborski,
Stanislaus Działenski,
Joannes Werda,
Stanislaus Drochoiowski,
Vladislaus Drochoiowski,
Stanislaus Didinski,
Alexander Męcinski,
Alexander Borowski,
Alexander Prosinski,
Albertus Brzezinski,
Albertus Wierzbicki,
Adamus Prusczenski,
Albertus Stopczinski,
Albertus Chlezynski,
Albertus Lanc,
Albertus Kotulowic,
Augustinus Niklaszowski,
Alexander Kotarski,
Albertus Gurski,
Alexander Skorzewski,
Adamus Koszycki,
Albertus Gorzinski,
Adamus Grodzinski,
Albertus Potrzebowic,
Andreas Pruskiewic,
Adamus Sienlik,
Andreas Ruszel,
Andreas Korzonkowic,
Alexander Radwanski,
Andreas Znoikowic,
Albertus Bzowski,
Andreas Pawlikowic,
Andreas Kramarczyk,
Andreas Unieiowski,
Andreas Brozdowski,
Albertus Molinda,
Albertus Bechowski,
Albertus Moyczenski,
Andreas Brzezinski,
Bonaventura Rupniowski,

Bartholomaeus Hełbikowic,
Blasius Budzinski,
Blasius Hickorowic,
Blasius Mucius,
Bartholomaeus Komunski,
Christophorus Zarzecki,
Christophorus Pisanka,
Christophorus Racki,
Christophorus Wronowski,
Christophorus Lisowic,
Christophorus Kortyn,
Christophorus Słodowski,
Christophorus Budzinski,
Eustachius Kumowic,
Florianus Łupinski,
Franciscus Łubinski,
Franciscus Karwowski,
Franciscus Gorczykowic,
Franciscus Szembek,
Franciscus Łodzinski,
Franciscus Sikorzowic,
Franciscus Augustinowic,
Franciscus Krzesinski,
Florianus Bonikowski,
Gabriel Oracowski,
Gaspar Dąbrowski,
Gaspar Boginski,
Hieronymus Kondrat,
Hyacinthus Stoczki,
Hyacinthus Dziadowic,
Hyacinthus Dindowic,
Joannes Łętkowski,
Joannes Karpinski,
Joannes Trzebinski,
Joannes Dzierzanowski,
Ignatius Zielenski,
Joannes Zakowski,
Joannes Mankowic,
Joannes Zagorzowski,
Jacobus Ipnarowic,
Joannes Dymowski,
Joannes Mogilnicki,
Joannes Czechowski,
Joannes Remiszowski,
Joannes Janeczkowic,
Joannes Włoczynski,
Joannes Sporyszowic,
Joannes Dymkowic,
Joannes Moscinski,
Joannes Taborkowicz,
Jacobus Gordonowicz,
Joannes Pakosławski,
Joannes Walankowic,
Jacobus Kraus,
Jacobus Karpinski,
Joannes Krain,
Joannes Strowski,
Joannes Zelazowski,
Joannes Zakrzewski,
Joannes Kotlinski,
Joannes Kącki,
Joannes Czepowski,
Joannes Reynekier,
Jacobus Reynekier,
Joannes Woienski,
Joannes Obuszkiewic,
Joannes Wieczorkowic,
Joannes Zechowic,
Joannes Betkowski,
Laurentius Klimkowic,
Laurentius Kołowrocki,
Laurentius Jasnosowic,
Maximilianus Borowski,
Marcianus Mirzeiowski,
Matthias Bąmbkiewicz,
Matthias Bartoszkowic,
Matthias Artwinski,
Matthias Kasztulinski,
Martinus Misiecki,
Martinus Moginski,
Michael Owinski,
Michael Krolski,
Mathaeus Mikulski,
Matthias Strzesinski,

Matthias Zębota,
Michael Występ,
Martinus Grudziszkowic,
Mathaeus Usewski,
Martinus Kaczynski,
Martinus Slęcki,
Nicolaus Pękosławski,
Nicolaus Kuczapski,
Nicolaus Michałowski,
Nicolaus Strowski,
Nicolaus Dixąn,
Nicolaus Wizemberg,
Nicolaus Pisarski,
Nicolaus Lanckoronski,
Nicolaus Budzinski,
Paulus Zelechinski,
Pacoslaus Lanckoronski,
Petrus Roiewski,
Preborius Lanckoronski,
Paulus Markowic,
Petrus Czechowic,
Paulus Przypkowic,
Petrus Poniatowski,
Petrus Romanowic,
Petrus Długoszowic,
Petrus Bogusławski,
Petrus Popiołkowic,
Petrus Czapski,
Petrus Rozewski,
Petrus Gorniowic,
Stanislaus Rozanka,
Stanislaus Lenczowski,
Stanislaus Bielski,
Simon Zombiewski,
Stanislaus Golian,
Sylvester Urbanowicz,
Stanislaus Satkowicz,
Stanislaus Gralinski,
Stanislaus Dykalinski,
Simon Wakowski,
Simon Piotrowicki,
Stephanus Zabawski,
Simon Głowaczowski,
Sebastianus Piątkowic,
Stanislaus Komunski,
Stanislaus Zelazowski,
Simon Ziebrowski,
Stanislaus Stoinski,
Stanislaus Criszowski,
Stephanus Galomski,
Stephanus Mierzeiowski,
Sebastianus Kalinski,
Stanislaus Oraczewski,
Sebastianus Zywiecki,
Sebastianus Wysocki,
Simon Bełchacki,
Stanislaus Gorski,
Stanislaus Wolski,
Stanislaus Dębinski,
Stanislaus Zapartowic,
Stephanus Gaudens,
Sebastianus Jakubowski,
Stanislaus Wosiński,
Stanislaus Lędzki,
Stanislaus Rogowski,
Stephanus Biesiekierski,
Sebastianus Gronkiewicz,
Simon Setkowic,
Thomas Ołtarzowski,
Thomas Dubiecki,
Thomas Gęszkowski,
Thomas Tymarowicz,
Thomas Głombowicz,
Thomas Brodowicz,
Vladislaus Głowaczewski,
Vladislaus Thomaszewski,
Valentinus Zabawski,
Valentinus Wawrzynecensis,
Valentinus Kozłowic,
Nicolaus Zbelitowski,
Sebastianus Migdałowic,
Jacobus Podwałowicz,
Adamus Przymiecki,
Paulus Załuski,

Martinus Brzanowic,
Stephanus Grobinski,
Georgius Grobinski,
Simon Rekietowicz.

A. D. 1642 Commutatio hyberna. Rectoratu Admodum Rndi Domini Jacobi Ustiensis S. Th, et J. U. D. ac Professoris, S. Floriani et S. Georgii in arce Cracov. Custodis. Provisoratu Admodum Rndi Dni Jacobi Piotrowicki S. Theol. Professoris, Decani Sanctorum Omnium Cracov. et Sancti Floriani Canonici.
Postridie Sancti Galli Missa de Spiritu Sancto in Ecclesia Sanctae Annae decantata Joannes Niezabytowski perorabat.

Schola Dialectices.

Cui praefuit V. D. M. Samuel Kuszewic, Senior Contubernii Hierosolymitani.

Marcus Sobieski, } Palatinidae Russiae
Joannes Sobieski, }
Joannes Ostrorog, } Pocillatoris Regni filii
Nicolaus Ostrorog, }
Desiderius Lubomirski,
Sigismundus Kazanowski,
Nicolaus Pękosławski,
Joannes Karpinski,
Joannes Mogilanski,
Benedictus Krupaszyński,
Andreas Znoykowic,
Stanislaus Rozanka,
Christophorus Pisanka,
Petrus Długoszewic,
Ignatius Zielenski,
Paulus Zelichiński,
Nicolaus Lanckoronski,
Nicolaus Wisemberg,
Joannes Sporyszowic,
Joannes Zelazowski,
Jacobus Ignarowic,
Simon Setkowic,
Hyacinthus Dyndowic,
Franciscus Karwowski,
Christophorus Zarzęcki,
Albertus Wieckowski,
Andreas Korzonkowic,
Albertus Potrzebowic,
Alexander Meczyński,
Jacobus Reynekier,
Hieronimus Kondrat,
Stephanus Grabicki,
Thomas Gęskowski,
Marianus Pleczkowski,
Jacobus Kraus,
Adamus Kucharski,
Stanislaus Borowiecki,
Florianus Sadowski,
Adamus Swierczynski,
Bartholomeus Komunski,
Joannes Jastrzebski,
Marianus Slęcki,
Paulus Przybkowic,
Sebastianus Kalinski,
Stephanus Goscki,
Alexander Woienski,
Petrus Dembinski,
Stanislaus Dembinski,
Samuel Furmankiewic,
Stephanus Łodziński,
Stanislaus Zukowski,
Joannes Hippolit,
Stanislaus Uieiski,
Simon Narowski,
Franciscus Zwiecki,
Laurentius Kruczkowski,

Joannes Maykrzycki,
Samuel Miechniewicz,
Stanislaus Cezari,
Samuel Kaczkowski,
Christophorus Mitkowski,
Joannes Wybramowski,
Joannes Vosdasius,
Simon Migietowic,
Nicolaus Pisarski,
Stanislaus Oraczewski,
Joannes Czadrowski,

Martinus Misiecki,
Stanislaus Bielski,
Joannes Reynekier,
Gaspar Dambrowski,
Blasius Mulius,
Michael Klonski,
Franciscus Lesniowski,
Valentinus Jezowski,
Petrus Poniatowski,
Theodatus Grotkowski,
Martinus Lewikowski,

Gaspar Borowic.

Kiedy komitet jubileuszowy 300 rocznicy założenia gimnazyum św. Anny ogłosił odezwę, zapraszającą do udziału w uroczystości, wkrótce zawiązał się osobny komitet byłych uczniów, na którego czele stanął Prezes Akademii Umiejętności, Dr. Józef Majer, jeden z najstarszych żyjących wychowańców naszego gimnazyum i postawił sobie za zadanie rozwinąć agitacyą wśród kolegów, by jak najliczniej zebrali się na tę tak sympatyczną uroczystość i nadsyłali składki na koszta urządzenia jubileuszu i pozostawienia jakiej pamiątki dla gimnazyum. Zaraz na pierwszych swych posiedzeniach objawił ten komitet życzenie, by o ile to jest możebne, w Książce pamiątkowej były umieszczone nazwiska wszystkich uczniów, którzy w tym wieku do gimnazyum św. Anny uczęszczali. Komitet jubileuszowy uwzględnił to życzenie i polecił wykonanie tego autorowi Książki pamiątkowej.

Praca to żmudna i wymagająca wiele czasu, nie przedstawiała jednak wielkiej trudności, bo udało mi się wyszukać wszystkie katalogi uczniów począwszy od r. 1812, brak zaś katalogów od r. 1800 do 1812 zastąpić mogą drukowane klasyfikacye uczniów tego zakładu z r. 1803, 1804, 1805, 1806 i 1808, nawet takich, którzy otrzymali zły stopień. I tak *Nomina iuvenum in caesareo regio academico gymnasio Cracoviae humanioribus literis studentium ordine classium etc. publice proposita ad diem 15 Julii 1803* podając nam uczniów wszystkich klas z tego roku podaje zatem jeszcze takich, którzy tu z końcem przeszłego wieku uczęszczali, zaś *Iuventus c. r. academici gymnasii Cracoviae anno scholastico 1808* zastępuje brak spisu z r. 1807, a wreszcie katalogi z r. 1812 wypełniają braki katalogów z r. 1809, 1810, 1811. W ten sposób brakowałoby może tylko tych uczniów, którzy w tych latach chwilowo tylko byli uczniami tej szkoły. Od r. 1812 mamy już dokładne i szczegółowe katalogi uczniów tak zwyczajnych jakoteż i prywatnych a nawet ich cenzury i rodowody.

Dla lepszego zorientowania się a może nawet praktycznego użytku dla władzy szkolnej jako indeksu do katalogów, urządziłem spis ten alfabetycznie podając przy każdym uczniu rok, w którym się po raz pierwszy zapisał do gimnazyum bez względu na to, do której klasy i jak długo uczęszczał. Ci zaś, co w dawnem liceum lub w dzisiejszem gimnazyum św. Anny zdawali egzamin dojrzałości, odznaczeni są nadto gwiazdką *. Trzeba bowiem wiedzieć, iż egzamina dojrzałości *(examina maturitatis)* podobne prawie zupełnie do dzisiejszych odbywały się w naszém gimnazyum za czasów Rzeczypospolitej krakowskiej już od r. 1820. Przechowały się też do dziś dnia w jak najlepszym stanie wszystkie protokóły tych egzaminów.

W końcu nadmienić wypada, iż wielką przysługę oddali mi w sporządzeniu tego spisu dwaj uczniowie z VII klasy: Tadeusz Jasieński i Maksymilian Wiśniowiec, którzy przez całe tegoroczne wakacye pracowali nad tem pod mojem kierownictwem. Na nich też w znacznej części spada odpowiedzialność, jeżeliby przypadkowo mimo sumiennej kontroli z mej strony nazwisko jakie zostało opuszczone, za to tylko osobiście ręczyć mogę, iż nie brakuje żadnego nazwiska tych uczniów, którzy w tem gimnazyum od r. 1820, zdawali egzamin dojrzałości.

Abeles Henryk 1869.
Ablewicz Władysł. 1885.
Abraham Herman 1872.
Abrahamowicz Ed. 1877.
Abrahamowicz Ant. 1884.
Abramecki Józef 1828.
*Ackermann Adam 1881.
Adamaszek Jacobus 1803.
Adamaszek Jan 1887.
Adamczyk Ignacy 1829.
Adamczyk Stan. 1874.
Adamek Andreas 1808.
Adamek Jan 1814.
Adamek Ludwik 1830.
Adamek Wincenty 1831.
Adamowski Winc. 1820.
Adamowski Józef 1820.
Adamski Jan 1857.
*Adamski Wacław 1858.
Adamski Wojciech 1861.
Adamski Walenty 1863.
Adamski Józef 1864.
*Adamski Robert 1871.
*Adamski Tytus 1874.
Adamski Stanisław 1875.
Adamus Antoni 1878.
Adasiński Jan 1888.
Ader Jakób 1883.
Ader Maurycy 1884.
Adolf Adam 1884.
Adwentowski Tom. 1856.
Affe Joachim 1835.
Affe Aron 1865.
Agatstein Wolf 1851.
Agatstein Emil 1887.
Agatstein Zygmunt 1888.
Ahlich Edward 1850.
Ahlich Karol 1855.
Alber Jan 1838.
Albinowski Alfred 1873.
Albinowski Juliusz 1873.
Albiński Zygmunt 1860.
Albiński Mieczysł. 1864.
Alexander Karol 1846.
Alexandrowicz Ad. 1820.
Alexandrowicz Al. 1821.
Alexandrowicz Ad. 1854.
Alexandrowicz Alb. 1854.
*Alexandrowicz Teo. 1865.
Alkiewicz Józef 1817.
*Als Roderyk 1857,
*Alscher Maciej 1866.
Alscher Rajmund 1866.
Ambrożek Stanisł. 1882.
*Ambroziewicz Onuf. 1863.
Amort Jan 1812.
*Anczyc Władysław 1835.
Anczyc Stanisław 1854.
*Anczyc Wacław 1876.
Anczyc Stanisław 1878.
Anderle Wincenty 1833.
Anderle Wincenty 1863.
*Anderle Stanisław 1866.
Anderski Stanisław 1822.
Andreas Rudolf 1883.
Andrusikiewicz R. 1849.
*Andrusikiewicz W. 1857.
Andrusikiewicz T. 1863.
Andrysik Józef 1851.
Andrysik Francisz. 1885.
*Andrzejowski Ant. 1821
Andrzejowski Ign. 1829.

*Andrzejowski Kaz. 1884.
Angelus Włodz. 1865.
Angelus Kamil 1865.
Aniołczyk Teofil 1861.
Antecki Jan 1859.
*Antecki Antoni 1848.
Antoniewicz Henr. 1886.
*Antoniewicz Bol. 1874.
Antoniewicz Juliusz 1873.
*Antoniewicz Wacł. 1871.
Antonowicz Jan 1885.
Antoszewski And. 1863.
*Antowski Floryan 1836.
Apfel Józef 1856.
Apfelbaum Marek 1882.
Appenzeller Jacob. 1803.
Appenzeller Hilary 1855.
Arczyński Jan Nep. 1814.
*Arkel Szymon 1874.
Arkuszewski Alex. 1825.
Arkuszewski Bol. 1825.
Arldt Franciscus 1804.
*Armatowicz Feliks 1856.
Armatys Karol 1844.
*Armatys Hipolit 1848.
Armatys Tadeusz 1888.
Armiński Franc. 1808.
Armółowicz Teofil 1876.
Aronsohn Artur 1869.
Arsenschegg Adolf 1888.
Artwiński Kazim. 1879.
Ascher Xaverius 1803.
*Aschkenazy Zyg. 1869.
Aschkenazy Izydor 1871.
Attesländer Zygm. 1876.
Attesländer Maks. 1882.
*Auer Jan 1823.
Auerbach Abraham 1850.
Augustyn Józef 1871.
*Augustynek Michał 1871.
Augustynowicz Al. 1826.
Ausübel Samuel 1877.
*Auscaler Maksym. 1883.
*Axelrad Melchior 1856.
Babicki Kajetan 1872.
Babicz Jan 1852.
*Babiński Wincenty 1832.
*Babiński Romuald 1839.
Babiński Teofil 1843.
Babiński Wacław 1880.
*Babraj Józef 1877.
Babraj Jan 1882.
Babraj Franciszek 1887.
Bacewicz Antoni 1819.
Bachanowski Łuk. 1814.
Baczakiewicz Ant. 1861.
Baczalski Jan 1865.
Baczyński Roman 1830.
*Baczyński Julian 1862.
Baczyński Jan 1885.
Baczyński Wład. 1886.
Bachleda Andrzej 1887.
Badeni Michaël 1804.
Badeni Casimirus 1804.
*Badeni Kazimierz 1861.
*Badeni Stanisław 1862.
Badeni Józef 1882.
Badeni Ludwik 1883.
Badańczyk Stanis. 1882.
*Bader Maksym. 1865.
Bader Izrael 1883.
Bader Maksym. 1826.
Bajer Carolus 1808.
Bajer Josephus 1808.
Bajer Feliks 1812.
Bajer Maciej 1815.
*Bajer Julian 1823.
Bajer Alexander 1828.
Bajer Ludwik 1828.
Bajer Jan 1854.
Bajer Antoni 1856.
Bajer Edward 1856.
Bajer Alexander 1868.
Bajkowski Leopold 1872.
Bakałowicz Adam 1834.
Bakałtowicz Al. 1830.
Bąk Kazimierz 1881.
Bąkowski Paweł 1819.
*Bąkowski Wojciech 1822.
Bąkowski Franc. 1829.
*Bąkowski Ignacy 1859.
Bąkowski Winc. 1859.
Bąkowski Kazim. 1867.
Bąkowski Wład. 1868.
*Bąkowski Klemens 1872.
Bąkowski Stan. 1876.
Bal Adam 1878.
Bala Władysław 1877.
*Balisiński Jan 1827.
Balcarek Jakób 1859.
Baldini Emil 1855.
Balicki Karol 1830.
Balicki Stanisław 1868.
Baliński Antoni 1832.
Baliński Teofil 1842.
Baliński Roman 1869.
*Balko Władysław 1856.
*Balko Stanisław 1862.
Balko Alexander 1866.
Ballarini Carolus 1803.
*Balon Józef 1865.
*Balzar Franciszek 1871.
Balzar Emil 1871.
*Baltaziński Kazim. 1878.
*Bała Jan 1869.
Bała Stanisław 1880.
Bała Andrzej 1882.
Bałaziński Jan 1867.
Bałka Jan 1882.
Bałwański Wład. 1860.
*Bałys Piotr 1878.
*Bałucki Michał 1848.
Banach Benedyk 1859.
Banach Adam 1876.
Banachowicz Fr. 1823.
Banachowicz Jan 1829.
Banaś Jan 1864.
*Banaś Piotr 1870.
*Banasik Szymon 1843.
Banasik Wład. 1867.
Banasiewicz Wojc. 1803.
Banasiewicz Marc. 1804.
Banaśkiewicz Józ. 1815.
*Banaśkiewicz Fr. 1836.
Banczakiewicz Wł. 1813.
Bandrowski Fr. 1878.
*Bandrowski Al. 1880.
Bandrowski Leon 1881.
Bandura Józef 1870.
Bandurek Roman 1886.
Bandurski Wojc. 1824.
Banhidy Józef 1882.
Bania Franciszek 1870.
Baniakowski Cas. 1803.
Baniakowski Teofil 1845.
Baniecki Józef 1876.
Baniecki Miecz. 1982.
*Bańkowski Feliks 1826.
Bańkowski Lud. 1874.
Bańkowski Tomasz 1874.
Bański Adolf 1868.
Banke Henryk 1885.
Bannet Aron 1886.
Bannet Josel 1886.
Barabasz Karol 1859.
Barabasz Wiktor 1871.
*Barabasz Leonard 1873.
*Baran Wincenty 1860.
*Baran Romuald 1862.
*Baran Józef 1863.
Baran Wincenty 1864.
Baran Franciszek 1868.
*Baran Ignacy 1868.
*Baran Hipolit 1881.
Baran Władysław 1885.
Baranek Jakób 1855.
Baraniecki Józef 1848.
Baraniecki Artur 1876.
Barankiewicz Leop. 1815.
Baranowski Jan 1814.
*Baranowski Wal. 1816.
*Baranowski Wojc. 1819.
*Baranowski Szym. 1819.
*Baranowski Adam 1823.
Baranowski Jęd. 1824.
Baranowski Ign. 1826.
Baranowski Michał 1829.
*Baranowski Ant. 1833.
Baranowski Leop. 1833.
Baranowski Łuc. 1860.
*Baranowski Stefan 1860.
Baranowski Stan. 1860.
Baranowski Stan. 1869.
Baranowski Sew. 1870.
*Baranowski Fran. 1875.
Baranowski Jacen. 1876.
Baranowski Bolesł. 1884.
Baranowski Michał 1886.
Barański Antoni 1814.

Barański Alex. 1820.
Barański Winc. 1855.
*Barański Juliusz 1855.
Barański Jan 1861.
Barański Karol 1862.
Barański Jan 1875.
*Barański Franc. 1877.
Barański Paweł 1877.
Barański Michał 1877.
*Barański Adolf 1879.
Barański Stanisł. 1880.
*Barański Wład. 1881.
*Barbacki Antoni 1874.
Barbacki Jan 1879.
Barberowski Karol 1886.
*Barber Joachim 1857.
Barber Józef 1881.
Barbor Salomon 1874.
Barbor Saul 1874.
Barcik Jan 1886.
Barcikowski Jos. 1806.
*Barcio Józef 1864.
Barciszewski Jos. 1805.
Barczykowski Fr. 1826.
Barecki Józef 1828.
Barek Gustaw 1867.
Bargiewicz Jakób 1812.
Barglewicz And. 1803.
Bartl Jan 1844.
Bartl Władysław 1850.
Bartl Marceli 1864.
Barta Ferdynand 1871.
Bartmann Stanisł. 1863.
*Bartmański Ferd. 1850.
Bartmański Józef 1877.
Bartmański Jan 1880.
Bartmański Karol 1882.
Bartnik Józef 1862.
*Bartosik Ferd. 1867.
*Bartosiński Antoni 1842.
Bartosiński Jan 1883.
Bartsch Mathias 1803.
Bartoszewski Józ. 1819.
Bartynowski Napol. 1812.
*Bartynowski Fr. 1843.
Bartynowski Stan. 1868.
Bartynowski Wacł. 1878.
*Barwiński Szymon 1865.
*Baruch Juliusz 1881.
Baryan Antoni 1875.
*Barzycki Józef 1853.
Basta Karol 1885.
*Baster Błażej 1833.
*Baszczewicz Krys. 1821.
Baszewski Ant. 1803.
*Baszkopf Jakób 1875.
Bataglia Rogier 1883.
Bałaziński Wojc. 1825.
Batko Józef 1881.
Batko Józef 1883.
Batko Wojciech 1884.
Bątkowski Jan 1867.
Batsig Josephus 1803.
*Batorski Ludwik 1824.
Batorski Wiktor 1850.
Batuk Franciszek 1843.
Baudisch Karol 1862.
Baudisch Franc. 1881.
Bauknecht Józef 1854.
Baum Franciszek 1820.
Baum ab Appelshofen Theophilus 1803.
Baumann Stan. 1850.
Baumann Teofil 1852.
Baumann Roman 1860.
Baumann Kazim. 1879.
Baumgardtem Ad. 1869.
Baumgarten Eliasz 1872.
Bausiński Paweł 1820.
Bawolski Michał 1827.
Bażan Emmanuel 1803.
Bażan Eduardus 1808.
*Bażan Tadeusz 1879.
Bażan Stanisław 1880.
*Beaupre Antoni 1873.
Bebak Karol 1881.
Bęberek Franciszek 1883.
*Beck Ignacy 1865.
Beck Maksymil. 1884.
Bednarczyk Antoni 1860.
Bednarski Winc. 1820.
*Bednarski Piotr 1821.
Bednarski Kazim. 1825.
*Bednarski Jan 1873.
Bednarski Wład. 1882.
Bednarowicz Ant. 1834.
*Bednarz Stanisław 1865.
*Bednarz Józef 1874.
Bensdorf Józef 1830.
*Bedyński Wojc. 1827.
Bedrnik Wacław 1883.
Będzikiewicz Seb. 1887.
Bek Leonard 1820.
Bek Jan 1828.
Bekas Joannes 1803.
Bekasiński Jan K. 1836.
Belejowski Basil. 1808.
Belli Eustachy 1825.
*Belczyk Kajetan 1857.
*Bellisoni Karol 1881.
Bełcikowski Ign. 1824.
*Bełcikowski Jan 1827.
*Bełcikowski Adam 1852.
*Bełcikowski Stan. 1855.
Bełcikowski Fr. 1856.
Bełdowski Vin. 1805.
Bełdowski Antoni 1812.
*Bełdowski Józef 1832.
Bełdowski Stefan 1871.
Bełkowski Waw. 1819.
Bełkowski Wład. 1848.
Bełkowski Walery 1872.
Bełtowski Wład. 1865.
Bełtowski Konst. 1871.
Benda Józef 1837.
Benda Feliks 1844.
Benda Roman 1877.
Benda Maryan 1879.
Benduski Łukasz 1827.
*Benis Artur 1876.
Benischke Emeryt 1871.
Benisz Franciszek 1812.
Benoe Konstanty 1805.
*Benoe Atanazy 1838.
Beer Stanislaus 1803.
Beer Leon 1883.
Berer Hersch 1881.
Berer Herman 1885.
Berg Antoni 1817.
Berger Marek 1870.
Berger Józef 1876.
Berger Maksym. 1881.
Berger Zygmunt 1881.
Berger Karol 1881.
Berger Ludwik 1881.
Berger Arnold 1885.
Berger Henryk 1886.
Berlewicz Wincen. 1803.
Berlewicz Jan 1812.
Berlewicz Franc. 1812.
Berlewicz Antoni 1812.
Bernaciński Math. 1803.
*Bernaciński Feliks 1822.
*Bernaciński Kazim. 1838.
Bernaciński Franc. 1844.
*Bernaciński Józef 1874.
Bernaciński Miecz. 1883.
Bernacki Kazim. 1824.
Bernaczek Józef 1863.
Bernaczyk Carolus 1805.
*Bernadzikowski Sz. 1876.
Bernas Józef 1868.
Bernas Jan 1879.
Bernatowicz Kamil 1863.
Bernatowicz Wład. 1863.
Bernowski Ottokar 1864.
Bernreiter Jan 1869.
Berski Josephus 1803.
Berski Franciscus 1804.
Bernatschek Kajet. 1856.
Berthold Antonius 1803.
Bester Samuel 1872.
Bett Maurycy 1849.
Bett Adolf 1849.
Bett Baruch 1855.
*Bett Jakób 1885.
Bett Maksymilian 1870.
*Bett Dawid 1877.
Bętkowski Maciej 1824.
Bętkowski Antoni 1826.
*Bętkowski Kazim. 1850.
Bętkowski Wład. 1853.
*Bętkowski Zygmunt 1862.
Bętkowski Stefan 1862.
*Bętkowski Jan 1874.
Bette Godfryd 1827.
Bette August 1829.
Betta Dawid 1877.
Beym Albin 1858.

*Beym Wilchelm 1861.
Beym Stanisław 1866.
Bialik Hipolit 1847.
Bialik Ferdynand 1847.
Bialik Teodor 1855.
Białecki Alexander 1847.
Białecki Antoni 1847.
Białecki Michał 1879.
Białkowski Ignacy 1824.
Białkowski Stanisł. 1838.
*Białkowski Roman 1864.
Białkowski Erazm 1864.
*Białkowski Stanisł. 1865.
*Białkowski Fran. 1871.
Białobrzeski Aug. 1803.
Białobrzeski Alex. 1804.
Białobrzeski Jos. 1808.
Białobrzeski Ign. 1808.
Białobrzeski Stan. 1808.
Białoszyński Józef 1830.
*Białuski Władysław 1836.
*Biały Józef 1882.
Biazoni Władysław 1883.
Biba Vincentius 1803.
Biba Józef 1866.
Bibułowicz Jan 1878.
Bichoński Teodozy 1825.
Bichoński Teofil 1826.
Bicz Wojciech 1858.
Bicz Stanisław 1867.
Bicz Józef 1882.
Biechoński Wojc. 1815.
Biechoński Zyg. 1830.
Biechoński Sabin 1872.
Biechoński Fran. 1876.
Biechoński Antoni 1882.
Biedroński Stanisł. 1884.
*Biegański Fortunat 1816.
Biegański Józef 1816.
Biegański Ludwik 1817.
Biegański Stanisł. 1826.
*Biegański Hipolit 1826.
Biegański Jan 1826.
Biega Henryk 1857.
*Biela Jan 1876.
Biela Karol 1883.
*Bielak Stanisław 1863.
Bielak Antoni 1883.
Bielak Bronisław 1886.
Bielek Philippus 1808.
Bielek Stanislaus 1808.
Bielek Vilhelmus 1808.
*Bielik Józef 1867.
*Bielański Julian 1863.
*Bielański Gustaw 1863.
*Bielański Bronisław 1863.
Bielański Zygmunt 1871.
*Bielecki August 1821.
Bielecki Wiktor 1829.
Bielecki Mateusz 1834.
Bielecki Jan 1848.
Bielecki Edmund 1868.
Bielecki Michał 1878.
Bielecki Stanisław 1885.
*Bielczyk Karol 1865.
Bielski Franciszek 1812.
*Bielski Ignacy 1814.
Bielski Antoni 1819.
Bielski Zdzisław 1844.
Bielski Wincenty 1844.
*Bielski Józef 1868.
Bielski Ludwik 1888.
Bielawski Maksym. 1828.
Bielawski Roch 1835.
*Bielawski Bruno 1849.
Bielewicz Jan 1850.
*Bieliński Henryk 1816.
*Bieliński August 1829.
Bielikowicz Ludwik 1866.
Bielowski Bruno 1849.
*Bieńczewski Alex. 1847.
Bienias Józef 1887.
Bieniasz Jan 1874.
Bieniasz Józef 1885.
Bieniecki Zygmunt 1885.
Bieniak Szczepan 1882.
Bieniek Adolf 1862.
Bieniek Franciszek 1868.
*Bieniek Józef 1869.
Bienik Jan 1883.
Bienenstock Isaak 1850.
Bienenfeld Jakób 1854.
*Bienenfeld Henryk 1864.
Bieńkowski Teofil 1832.
Bieńkowski Bolesł. 1863.
Bieńkowski Józef 1882.
Bierczyński Antoni 1881.
Bierczyński Ignacy 1882.
Bierer Manfred 1886.
*Bierkowski Włodz. 1843.
Bierkowski Józef 1848.
Bierkowski Kazim. 1853.
Bierkowski Józef 1854.
Biermański Julian 1880.
Biernacki Wincenty 1819.
Biernacki Zygmunt 1880.
Biernacki Józef 1880.
Biernacki Kwiryn 1883.
Biernaciński Antoni 1832.
Biernat Romuald 1867.
Biernat Stanisław 1878.
Biernat Franciszek 1881.
Bieroński Marcelus 1806.
Bieroński Błażej 1824.
Bieroński Karol 1863.
*Bieroński Jan 1870.
Bierowski Józef 1882.
Bierówka Wojciech 1862.
Bierzyński Ludovic. 1803.
Bierzyński Joseph. 1803.
Bierzyński Juliusz 1819.
Biesiadecki Jan 1854.
Biesik Floryan 1863.
*Bietka Ignacy 1884.
Bietka Karol 1885.
Bigaj Ignacy 1865.
Bijald Władysław 1870.
Bilański Roman 1852.
Bilański Adam 1879.
Bilecki Paweł 1812.
Biliński Kazimierz 1855.
Biliński Andrzej 1882.
Bilski Antoni 1820.
*Bilski Łukasz 1822.
*Bilski Jan 1859.
Bilski Tomasz 1863.
*Bill Karol 1819.
Bińczycki Jan 1852.
Bińkowski Joannes 1803.
Bińkowski Mikołaj 1815.
Bińkowski Łucyan 1828.
Bińkowski Edmund 1849.
Bińkowski Karol 1855.
Birnbaum Joannes 1803.
Birnbaum Feiwel 1838.
Birnbaum Petachiel 1852.
Birnbaum Izrael 1854.
*Birnbaum Wilhelm 1855.
Biron Adamus 1803.
Biron Franciszek 1824.
*Bischof Ferdynand 1869.
Bisinger Jan 1826.
*Biskupski Wład. 1846.
*Biskupski Boles. 1858.
Bisztyga Jan 1874.
Bisztyga Kazimierz 1882.
Bitobram Jozef 1870.
Bittmann Franc. 1815.
Bittner Stanislaus 1803.
Bittner Edward 1865.
*Bittner Zygmunt 1886.
Bittner Stanisł 1886.
Bittner Kazimierz 1888.
Biwnat Jan 1875.
Bizański Stanisł. 1858.
Bizański Władysł. 1885.
Bizoński Jan 1815.
Bizub Józef 1882.
Blak Jan 1882.
Blank Carolus 1803.
*Blamowski Antoni 1823.
Blauth Marcin 1864.
Blaszka Maurycy 1827.
Blaszke Józef 1873.
*Blatt Gerson
*Blatteis Jakób 1848.
*Blatteis Zygmunt 1854.
Blatteis Szymon 1878.
*Błaszczykiewicz A. 1824.
Błaszczykiewicz J. 1826.
Błaszczykiewicz L. 1834.
*Błaszczykiewicz W. 1857.
Błażewski Stanisł. 1864.
Błahut Jan 1874.
*Blumenstock Leon 1848.
Blumenstock Herm. 1856.
*Blumenstock Hen. 1860.
Blumenstock Ferd. 1861.
Blumenstock Marek 1861.

Blumenstock Jakób 1863.
*Blumenstock Alfred 1875.
Blumenstock Hen. 1882.
Blumenfeld Izrael 1825.
Blumenfeld Michał 1855.
Blumenfeld Henryk 1866
Blumenfeld Fryd. 1883.
Błeszyński Marcel. 1803.
Błeszyński Franc. 1808.
Błeszyński Carolus 1808.
Błeszyński Józef 1813.
Błeszyński Ludwik 1815.
Błeszyński Antoni 1816.
Błeszyński Wład. 1816.
*Błeszyński Ignacy 1822.
Błeszyński Sewer. 1824.
*Błeszyński Jan 1877.
Błeszyński Ignacy 1878.
Błażyński Hieronim 1887.
Błasiak Wiktor 1887.
Blitkowski Tomasz 1832.
Bliźnik Józef 1862.
Błoński Antoni 1812.
Błoński Stanisł. 1816.
Bniński Roman 1881.
Bem Joannes 1805.
Bem Josephus 1805.
Behm Ludwik 1822.
Böm Karol 1812.
Bobak Wojciech 1871.
Bobek Michał 1862.
*Bober Ludwik 1949.
Bober Edward 1857.
*Bober Jan 1878.
*Bobkiewicz Henryk 1869.
Bobilewicz Julian 1847.
*Bobilewicz Adam 1873.
Bobilewicz Leopold 1886.
*Bobowski Józef 1873.
Bobowski Władysł. 1885.
Bóbr Adam 1887.
Bobrecki Dominik 1813.
Bobrowski Józef 1808.
Bobrowski Napol. 1821.
Bobrowski Jan 1873.
Bobrowski Kazim. 1878.
Bobrowicz Karol 1813.
Bobrowicz Jan 1813.
Bobrownicki Józef 1814.
*Bobrowski Ignacy 1868.
*Bobrzyński Błażej 1824.
Bobrzyński Ignacy 1855.
*Bobrzyński Winc. 1856.
*Bobrzyński Michał 1860.
*Bobrzyński Tad. 1867.
Bochenek Feliks 1812.
Bochenek Leon 1812.
*Bochenek Rajmund 1832.
Bochenek Władysł. 1844.
*Bochenek Mieczysł. 1849.
*Bochenek Witołd 1849.
Bochenek Karol 1849.
Bochenek Jan 1855.
Bochenek Stanisł. 1855.
*Bochenek Michał.
Bochenek Feliks 1875.
Bochenek Mateusz 1875.
Bochenek Stanisł. 1887.
Bocheński Stanisł. 1841.
Bocheński Karol 1847.
Bocheński Antoni 1867.
Bocheński Adolf 1881.
Bocheński Zygm. 1882.
Bochdanowicz Ant. 1857.
Bochnak Władysł. 1877.
Bochnak Tadeusz 1882.
Bociański Julian 1848.
*Boczarski Leon 1814.
Boczarski Leon 1849.
Boczek Karol 1967.
Boczkowski Antoni 1803.
*Boczkowski Julian 1837.
Boczkowski Antoni 1840.
Boczkowski Telesf. 1844.
Boczkowski Wład. 1849.
*Boczkowski Tad. 1869.
Bodzanta Piotr 1874.
Bodurkiewicz Cas. 1803.
Bodurkiewicz Joan. 1803.
Bodurkiewicz Ant. 1864.
*Boduszyński Bog. 1815.
*Boduszyński Feliks 1817.
*Boduszyński Ant. 1819.
Bogacki Carolus 1805.
Bogacki Joannes 1808.
Bogacki Gabriel 1808.
Bogacki Antoni 1813.
*Bogacki Maksym. 1849.
Bogacki Alex. 1861.
Bogacki Ludwik 1863.
Bogdański Antoni 1816.
*Bogdański Edward 1825.
Bogdański Józef 1828.
Bogdański Gustaw 1830.
Bogdański Maryan 1886.
*Bogdani Władysł. 1856.
*Bogdani Edward 1865.
Bogdany Henryk 1854.
Bogdanowicz Leop. 1869.
Bogdaszewski Rom. 1827.
*Bogdaszewski Kar. 1827.
*Bogdziński Stanisł. 1826.
*Bogdanowski Win. 1838.
Boglewski Andreas 1806.
Boglewski Ludwik 1856.
*Boglewski Anast. 1864.
Bogucki Jan 1812.
*Bogucki Edward 1816.
Bogucki Franc. 1825.
Bogucki Piotr 1828.
Bogucki Ignacy 1848.
Bogucki Kazimierz 1866.
Bogucki Jakób 1872.
*Bogucki Michał 1873.
Bogucki Jan 1879.
Bogucki Józef 1880.
Bogucki Stanisł. 1886.
*Boguński Tadeusz 1813.
*Boguński Stan. 1822.
Boguński Aleks. 1823.
Boguński Wład. 1845.
Boguński Miecz. 1849.
*Bogusławski Stan. 1814.
*Bogusławski Ign. 1815.
Bogusławski Mich. 1836.
Boguszewski Teod. 1858.
*Bogusz Nikodem 1819.
Bogusz Eugenius 1825.
Bogusz Walery 1825
Bogusz Tytus 1825.
*Bogusz Aleks. 1826.
Bogusz Alfred 1850.
*Bogusz Adam 1858.
Bogusz Antoni 1864.
Bogusz Franc. 1867.
*Bogusz Józef 1881.
Bogusz Stan. 1884.
Bogusz Feliks 1888.
*Bohdanowicz Ant. 1857.
Bohosiewicz Bogd 1871.
Bój Piotr 1877.
Bojanowski Karol 1813.
Bojanowski Jan K. 1813.
*Bojanowski Feliks 1824.
*Bojanowski Maciej 1874.
Bojarski Józef 1826.
Bojarski Michał 1830.
*Bojarski Aleks. 1855.
Bojarski Maciej 1874.
Bojda Jan 1882.
*Bok Maksym. 1878.
Bokenheim Joan. 1803.
Boksa Wincenty 1812.
Bolina Alojzy 1882.
Bolhar Antoni 1867.
Bolszyński Sian. 1849.
Bołaszewski Jos. 1808.
Bołaszewski Józef 1812.
Bołaszewski Ant. 1819.
Bołaszewski Teofil 1819.
*Bomba Józef 1863.
Bomor Jan 1887.
*Boniecki Antoni 1813.
Boniecki Ferd. 1813.
Bonieeki Ludwik 1816.
Bontani Józef 1815.
Bontani Wincenty 1815.
Borcholski Józef 1825.
Borecki Józef 1812.
Borecki Karol 1814.
Borecki Piotr 1821.
*Borecki Karol 1824.
Borecki Kazimierz 1874.
Borecki Stan. 1874.
*Borejko Józef 1861.
Borek Floryan 1879
Borkiewicz Józef 1812.
*Borkiewicz Honor. 1819.
*Borkiewicz Ludw. 1819.

Borkiewicz Wład. 1847.
Borkiewicz Stan. 1876.
Borkowski Wawrz. 1812.
Borkowski Marcin 1813.
Borkowski Ksaw. 1814.
*Borkowski Jan 1816.
Borkowski Franc. 1816.
Borkowski Leon 1824.
Borkowski Antoni 1827.
Borkowski Wilh. 1829.
Borkowski Emilian 1838.
Borkowski Włodz. 1846.
Borkowski Józef 1854.
Borkowski Klem. 1858.
*Borkowski Jan 1864.
*Borkowski Jerzy 1876.
Borkowski Wład. 1886.
Borowicz Paulus 1803.
Borowicz Teofil 1865.
Borowicz Adam 1866.
Borowicz Ludwik 1866.
Borowicz Józef 1888.
Borowicki Kazim. 1812.
Borowicki Paweł 1812.
Borowicki Karol 1815.
Borowiecki Paweł 1813.
Borowiecki Stan. 1827.
*Borowiecki Adam 1861.
*Borowiecki Józef 1872.
Borowski Adam 1812.
Borowski Teodor 1813.
Borowski Stefan 1817.
Borowski Franc. 1821.
Borowski Maciej 1825.
Borowski Józef 1830.
Borowski Julian 1830.
Borowski Ludwik 1830.
*Borowski Jan 1832.
Borowski Stan. 1867.
Borowski Ludwik 1882.
Borowski Leon 1883.
Boroński Antoni 1832.
*Boroński Lesław 1881.
Borodzic Antoni 1825.
*Borelowski Franc. 1830.
*Borelowski Andrzej 1831.
*Borelowski Walen. 1876
Borelowski Winc. 1885.
Borgenicht Meyer 1883.
Borucki Józef 1812.
Borzęcki Aurelian 1830.
Borzęcki Kolumb 1830.
Borzęcki Jan 1832.
Borzęcki Seweryn 1838.
Borzęcki Antoni 1854.
Borzęcki Wład. 1873.
Borzęcki Eugen. 1881.
Borzęcki Stan. 1881.
Borzuchowski Wac. 1874.
*Borzewski Robert 1857.
*Borzewski Feliks 1866.
Boruta Jakób 1880.
Bosaczyk Jan 1865.
Bossowski Henryk 1853.
*Bossowski Kaz. 1865.
*Bossowski Aleks. 1869.
Bossowski Jan 1873.
Bossowski Stan. 1873.
*Bośniacki Zygmunt 1856.
Bozewski Feliks 1866.
Boziewicz Jan 1878.
Boziewicz Bron. 1879.
Boznański Wład. 1842.
Boznański Karol 1874.
Boznański Adam 1849.
*Brandys Jan 1819.
Brandys Stan. 1822.
Brandys Jan 1849.
Brandys Ignacy 1854.
Brandys Stan. 1859.
Brandys Antoni 1869.
*Brandys Jan 1879.
Brandys Wojciech 1884.
Brandysiewicz Leon 1862.
Brandt Abraham 1846.
*Brandt Henryk 1867.
*Brańka Jan 1857.
Braun Franciscus 1806.
Braun Józef 1855.
Braun Rudolf 1883.
*Braunstein Samuel 1820.
*Braunstein Fryd. 1833.
Braune Robert 1856.
Branicki Walenty 1822.
Bravmann Józef 1874.
Braś Józef 1881.
Bratkowski Józef 1813.
Broczkowski Jos. 1805.
Broczkowski Hip. 1879.
Brochocki Kazim. 1861.
Brochocki Tadeusz 1885.
Brodziński Casim. 1805.
*Broda Jan 1858.
Brodzki Karol 1864.
*Brodowicz Edward 1840.
*Broder Leon 1882.
*Broder Herman 1876.
*Brodowski Jakób 1821.
*Brodowski Antoni 1878.
*Bromberg Leon 1852.
Bromberger Arnold 1880.
Bromberger Ignacy 1880.
Bromboszcz Józef 1837.
*Bromboszcz Kaz. 1842.
Bromowski Kazim. 1883.
Bronikowski Jos. 1803.
Bronikowski Mich. 1805.
Bronikowski Mich. 1812.
*Bronikowski Emil. 1825.
Bronikowski Ant. 1828.
Bronikowski Józef 1836.
Bronikowski Piotr 1862.
Bronikowski Nikod. 1864.
*Bronikowski Adam 1870.
Bronikowski Stefan 1870.
*Bronikowski Wład. 1879.
Bronikowski Bolesł. 1879.
Bronicki Tadeusz 1812.
Bronicki Karol 1812.
*Bronicki Franc. 1816.
Bronicki Pius 1832.
*Broniewski Ant. 1862.
*Broniewski Teofil 1869.
Broniowski Antoni 1856.
Broniowski Jan 1870.
*Broll Wojciech 1833.
*Broll Stefan 1842.
Broś Kazimierz 1872.
Broś Tomasz 1876.
Bross Joel 1886.
Bross Izrael 1887.
Brosch Józef 1852.
Browicz Stan. 1872.
Broze Maksym. 1828.
Brożek Karol 1843.
*Brożek Józef 1867.
*Brożek Józef 1867.
Brożkiewicz Wład. 1877.
Brożkiewicz Zygm. 1880.
*Brozíński Kazim. 1874.
Brzański Karol 1834.
Brzeski Josephus 1803.
Brzeski Wojciech 1812.
Brzeski Wład. 1812.
*Brzeski Cypryan 1822.
Brzeski Jan 1828.
Brzeski Aleks. 1836.
Brzeski Jan 1847.
Brzeski Kazim. 1848.
*Brzeski Miecz. 1354.
Brzeski Bronisł. 1855.
Brzeski Kazim. 1882.
Brzeski Henryk 1886.
Brzeszczyński Nap. 1824.
Brzeszczyński Al. 1826.
Brzeszczyński Pius 1827.
Brześciański Jan 1854.
Brzeżański Ludw. 1813.
Brzeżański Józef 1813.
Brzezicki Rafał 1875.
Brzeziński Feliks 1805.
*Brzeziński Teofil 1812.
Brzeziński Adam 1818.
Brzeziński Feliks 1818.
*Brzeziński Michał 1818.
*Brzeziński Józef 1822.
Brzeziński Erazm 1824.
Brzeziński Eryk 1826.
Brzeziński Karol 1827.
Brzeziński Hier. 1828.
Brzeziński Stan. 1830.
*Brzeziński Paweł 1833.
Brzeziński Wład. 1835.
Brzeziński Leon 1838.
Brzeziński Bron. 1876.
Brzezina Henryk 1884.
Brzozowski Ludw. 1830.
*Brzozowski Ksaw. 1873.
Brzostowski Adam 1848.

Brzechffa Józef 1827.
Brzechfeld Onufry 1827.
Breański Jan 1876.
Breda Stefan 1862.
Breitenwald Rob. 1880.
Breit Wiktor 1882.
Breyer Henryk 1873.
Brener Jakób 1854.
Briegelmayer Lud. 1859.
Briegelmayer Alfr. 1862.
Bryjak Józef 1886.
Bryganty Vincent. 1803.
Bryliński Ludwik 1865.
Bryliński Ludomił 1874.
Bryliński Mirosław 1882.
*Bryndza Ferd. 1848.
Bryndza Wojc. 1861.
Bryndza Józef 1863.
Bryniarski Marceli 1849.
Brynierka Leon 1886.
Brudek Jan 1828.
Brudzyński Hiac. 1803.
Brudzyński Eust. 1836.
Brudzewski Kaz. 1886.
Brudziński Ludw. 1826.
Brukmer Wiktoryn 1817.
*Brückner Franc. 1834.
Brühl Edward 1862.
Brühl Bolesław 1871.
*Brummer Herman 1865.
Brummer Jakób 1860.
Brummer Henryk 1874.
*Brunstein Józef 1859.
Bruśnicki Kasper 1823.
Bruśnicki Karol 1849.
Bruśnicki Teofil 1849.
Brzuszkiewicz Zyg. 1888.
Brzuszkiewicz Tad. 1888.
Bubisz Wawrz. 1887.
Buczek Konst. 1860.
*Buczkowski Adolf 1872.
Buczkowski Wilh. 1876.
Buchała Wojciech 1862.
*Buchlewicz Wacł. 1868.
*Buchoński Wojc. 1822.
Buchsbaum Roman 1883.
Buczyński Ludw. 1863.
*Buczyński Wład. 1871.
Buczyński Julian 1875.
Buczyński Stan. 1876.
Budaszek Paweł 1875.
Budaszek Feliks 1886.
Budziakowski St. 1812.
*Budwiński Adam 1856.
*Budyń Józef 1862.
Budzyński Ferd. 1865.
Budziszewski Stef. 1886.
Bugajski Jan 1825.
Bugajski Stanisław 1876.
*Bugayski Marcelus 1803.
*Bugayski Alex. 1827.
Bujak Kasper 1862.
*Bujak Franciszek 1864.
Bujak Jan 1867.
Bujakowski And. 1814.
Bujalski Dominik 1826.
*Bujalski Bolesław 1826.
Bujalski Bolesław 1832.
*Bujalski Maryan 1874.
Bujas Wacław 1887.
Bujarek Andrzej 1828.
Bukowski Roman 1821.
Bukowski Józef 1828.
Bukowski Antoni 1830.
*Bukowski Julian 1849.
Bukowski Józef 1865.
Bukowski Ignacy 1865.
Bukowski Władysł. 1870.
*Bukowski Maciej 1874.
Bukowski Tomasz 1876.
*Bukowski August 1878.
Bukowski Samuel 1878.
Bukowski Stanisł. 1880.
Bukowski Mieczysł. 1882.
Bukowski Stanisł. 1882.
Bukowski Władysł. 1882.
Bukowski Roman 1882.
Bukowski Jan 1884.
Bukowski Henryk 1885.
*Bulikowski Franc. 1820.
*Bulikowski Wład. 1853.
*Bulikowski Stanisł. 1853.
Bularz Walenty 1869.
*Buliński Jan 1837.
Buneler Adolf 1827.
*Buntner Aloizy 1867.
Buntner Rufin 1874.
Burski Josephus 1808.
Burdelski Józef 1816.
*Burdziński Paweł 1820.
Burdziński Andrzej 1832.
Burdelowski And. 1822.
Burdelowski Franc. 1824.
*Burdelowski Stan. 1866.
Burdelowski Tom. 1869.
Burski Michał 1826.
Buratowski Franc. 1864.
Buratowski Franc. 1875.
Burda Ludwik 1868.
Burda Franciszek 1882.
Buresch Dominik 1882.
Burkat Józef 1866.
Buresch Wojciech 1882.
Burgielski Józef 1875.
Burnatowicz Edw. 1884.
Burnatowicz Bron. 1885.
Burnus Stanisław 1881.
Burzyński Tomasz 1815.
Burzyński Paweł 1841.
*Burzyński Julian 1845.
Burzyński Franc. 1864.
*Burzyński Stanisł. 1876.
Burzyński Wład. 1880.
*Burzyński Stanisł. 1882.
Burzyński Maryan 1883.
Burzey Marcin 1834.
Buszydło Wojciech 1824.
*Buś Wojciech 1855.
*Buś Ankrzej 1855.
Buś Jakób 1860.
*Buszek Jan 1864.
Buszek Stanisław 1875.
Buszek Franciszek 1883.
*But Kasper 1867.
Butryna Edward 1877.
Butryna Władysł. 1883.
Buziacki Jan 1873.
Buziacki Janusz 1879.
*Buzdygan Mikołaj 1869.
*Bylicki Wiktor 1829.
*Bylicki Franciszek 1858.
*Bylicki Władysław 1858.
Byrdziak Jan 1883.
Byszkiewicz Paul. 1803.
*Byszewski Stanisł. 1877.
Bystroń Michał 1860.
Bystrzonowski Fel. 1808.
*Bystrzonowski Kaz. 1876.
*Bystrzonowski Ant. 1881.
Bytomski Franc. 1822.
Bytomski Maksym. 1872
Bzowski Petrus 1804.
Bzowski Casimirus 1808.
Bzowski Andres 1808.
Bzowski Cypryan 1812.
Bzowski Aleks. 1848.
Bzowski Izydor 1848.
Bzowski Jan 1848.
Bzowski Cypryan 1872.
Bzowski Kazimierz 1877.
Bzowski Stanisław 1877.
Bzowski Wincenty 1879.
Bzowski Bolesław 1881.
Bzowski Marceli 1881.
Bzowski Alexander 1881.
Bzowski Kazimierz 1883.
Bzowski Wincenty 1885.
Bzowski Karol 1885.
Bzowski Stefan 1886
*Cachel Wojciech 1876.
Cammra Felix 1884.
*Caneau Władysław 1874.
Cap Wojciech 1861.
*Cassina Ferdynand 1857.
Celiński Alexander 1812.
Celiński Władysław 1873.
Celiński Zdzisław 1873.
Celiński Wacław 1874.
Celle Otto 1881.
Celle Erwin 1883.
Cenner Joannes 1806.
Cenner Walenty 1830.
Censler Maksym. 1813.
*Cerbe Edward 1822.
*Cerbe Józef 1823.
Cenarski Ludwik 1830.
Cengler Feliks 1830.
Cengler Leon 1830.
Cengler Eligius 1862.

Cengler Stanisław 1877.
Cepura Leon 1852.
Cetnarowicz Wład. 1855.
Cedziwoda Felix 1856.
Cedziwoda Antoni 1862.
*Cedziwoda Feliks 1865.
Cedziwoda Edmund 1885.
Cehak Ferdynand 1858.
Ceratkiewicz Stan. 1860.
Cetnerski Konst. 1864.
Ceremuga Wład. 1885.
Cebulski Franc. 1887.
Cercha Ezechiel 1803.
Cercha Józef 1862.
Cercha Bronisław 1871.
Cercha Leon 1871.
*Cercha Maksym. 1873.
Cercha Bolesław 1875.
Cercha Stanisław 1880.
*Chachulski Jan 1819.
Chachulski Jan 1827.
Chachlowski Jan 1867.
Chachlewski Miecz. 1871.
*Chaberski Wład. 1853.
*Chaberski Kamil 1854.
Chaberski Hilary 1857.
Chądzyński Andrzej.
Chalcarz Jakób 1866.
Chałatkiewicz Ferd. 1826.
Chałupczyński Kaz. 1872.
Chałupczyński St. 1872.
Chamrat Ferd. 1812.
Chanicki Antoni 1817.
Chandler Teodor 1871.
Charzewski Winc. 1812.
Charasiński Jan 1812.
Charasiński Stefan 1815.
Chorążuk Teodor 1819.
*Charzewski Henr. 1830.
Charzewski Wład. 1848.
Charzewski Julian 1883.
Charłampowicz R. 1886.
Chęciński Ignacy 1812.
Chęciński Winc. 1847.
Chęciński Józef 1860.
Chęciński Jan 1864.
Chęciński Władysł. 1882.
Chełiński Wincenty 1874.
Chełpiński Paweł 1828.
Chełmecki Jan 1872.
Chełmecki Józef 1881.
Chełmecki Izydor 1884.
Chełmecki Franc. 1888.
*Chilewski Paweł 1822.
*Chilewski Stan. 1830.
*Chilewski Alex. 1864.
Chilewski Alojzy 1872.
Chilewski Maksym. 1883.
Chizzola Alfred.
*Chitry Juliusz 1852.
*Chladek Józef 1833.
Chlebowski Joan. 1805.
Chlebowski Ksaw. 1812.
*Chlebek Józef 1871.
Chlebek Michał 1883.
Chlipalski Jan 1885.
Chłędowski Adam. 1805.
*Chłędowski Kazim. 1860.
Chłopecki Piotr 1812.
Chłopecki Ludwik 1820.
Chłopicki Michał 1822.
*Chlasko Władysł. 1842.
*Chłapowski Stan. 1883.
*Chmielarczyk Jak. 1856.
*Chmielecki Julian 1819.
Chmielowski Stan. 1812.
Chmielowski Jan 1820.
Chmielowski Daniel 1820.
Chmielowski Bern. 1829.
*Chmielewski J. N. 1822.
Chmielowski Jan 1862.
*Chmielewski Ant. 1822.
Chmielewski Marc. 1854.
Chmielewski Stan. 1848.
Chmielewski Ant. 1871.
Chmielewski Józef 1871.
Chmielarski Sylw. 1842.
Chmielewski Leop, 1852.
*Chmiołek Jan 1863.
Chmielnicki Józef 1877.
*Chmiel Adam 1879.
Chmielarz Jan 1886.
Chmurski Antoni 1817.
Chmurowicz Leop. 1847.
Chmurowicz Karol 1849.
Chodakowski Ant. 1803.
Choynacki Adamus 1808.
Choynacki Józef 1812.
Chomentowski Mik. 1812.
Choynawski Franc. 1816.
Choydziński Franc. 1825.
Chodakowski Jan 1829.
Cholewiński Piotr 1829.
*Cholewiński Wacł. 1852.
Chodylski Julian 1830.
Chodorski Leopold 1853.
Cholewicz Wacław 1853.
Cholewicz Stan. 1854.
Cholewicz Kazim. 1882.
Chodacki Wilhelm 1853.
Chodacki Edmund 1860.
*Chorubski Michał 1640.
Chorubski Lesław 1859.
Chorubski Karol 1883.
Chorubski Bron. 1885.
Chorąży Władysł. 1860.
Chojnacki Antoni 1863.
Cholewka Sebast. 1866.
*Chowaniec Fryd. 1868.
*Chowaniec Franc. 1875.
*Chowaniec Franc. 1879.
Chowaniec Julian 1885.
Choralik Wojciech 1871.
Cholewa Józef 1881.
Cholewa Wojciech 1879.
Cholewa Józef 1883.
Cholewa Jan 1883.
Chomiak Ludwik 1873.
Chojnik Władysł. 1875.
Cholewka Leon 1877.
Chojecki Kazim. 1878.
Chorąży Józef 1880.
Cholewkiewicz J. 1887.
Chranicki Jan 1885.
Chrapczyński Jos. 1808.
Chrapczyński Jan 1888.
Chrapek Jan 1871.
Chrastiański Fil. 1803.
Christiani Fortun. 1803.
Christin Ignatius 1804.
Chrucki Stanisław 1812.
Chrząszczewski A. 1812.
Chrząstowski Ign. 1812.
Chrościński Adam. 1803.
Chrościński Onufry 1812.
*Chrościński Felic. 1820.
Chrościński Konst. 1822.
Chrościński Jan 1825.
Chróścielewski Jan 1882.
Chrucki Audrzej 1812.
Chrzanowicz Aleks. 1877.
Chrzanowski Adal. 1803.
Chrzanowski Ant. 1805.
Chrzanowski Jos. 1805.
Chrzanowski Ignat. 1805.
Chrzanowski Fr. 1822.
Chrzanowski Józef 1830.
Chrzanowski Wojc. 1836.
Chrzanowski Stan. 1836.
Chrzanowski Włod. 1842.
*Chrzanowski Stan. 1843.
*Chrzanowski Włod. 1843.
*Chrzanowski Leon 1846.
Chrzanowski Hen. 1847.
Chrzanowski Leop. 1850.
*Chrzanowski Fr. 1855.
Chrzanowski Ant. 1863.
Chrzanowski Piotr 1864.
*Chrzanowski Wł. 1871.
Chrzanowski Mar. 1878.
Chrzanowski Jan 1882.
Chrzanowski Kaz. 1883.
Chrzanowski Jan 1883.
*Chrząszczyński W. 1865.
Chrząszczyński F. 1871.
Chrząszczyński W. 1872.
*Chryściński Sew. 1835.
Chudecki Ignacy 1823.
*Chudyba Stanisł. 1878.
Chudziński Tom. 1886.
*Chumułka Maks. 1833.
Chwalibóg Cant. 1803.
Chwalibóg Conrad. 1803.
Chwalibóg Carolus 1805.
Chwalibóg Józef 1805.
Chwalibóg Felic. 1812.
Chwalibóg Konst. 1829.
Chwalibóg Tad. 1856.
*Chwalibóg And. 1873.

Czarnecki Joannes 1805.
Czarniecki Michał 1814.
Czarowski Onufry 1814.
Czatczyński Kaz. 1812.
Czaykowski Cas. 1803.
Czaykowski Cas. 1804.
*Czaykowski Ant. 1830.
Czaykowski Aleks. 1830.
*Czaykowski Stan. 1830.
*Czajkowski And. 1836.
*Czajkowski Franc. 1836.
Czajkowski Leon 1871.
Czajkowski Bol. 1880.
Czapski Andrzej 1837.
Czader Tomasz 1860.
Czaja Józef 1866.
Czaja Stanisław 1878.
Czajka Stanisław 1888.
Czaprański Alex. 1869.
Czapkiewicz Wład. 1869.
Czapkiewicz Ant. 1880.
Czapkiewicz Czes. 1883.
Czadek Karol 1871.
Czanderna Roman 1873.
Czaban Leon 1876.
Czader Jan 1877.
Czapliński Roman 1887.
Czapliński Antoni 1887.
Czarnowęski Kon. 1859.
*Czarnek Józef 1871.
Czarniak Andrzej 1867.
Czarnecki Leon 1877.
Czarnota Szymon 1882.
Czarny Kazimierz 1886.
*Czech Józef 1813.
Czech Stanisław 1813.
*Czech Tomasz 1832.
Czech Wojciech 1845.
Czech Jan 1885.
*Czechowski Ant. 1839.
Czechowski Jan 1881.
Czekoli Alexand. 1808.
Czekay Józef 1830.
Czekaj Jan 1871.
Czekaj Michał 1884.
Czekayski Carolus 1803.
Czekayski Josep. 1802.
Czekajski Ludwik 1884.
Czemerowski Henr. 1883.
Czermak Ignacy 1856.
Czerlunczakiewicz E. 84.
Czerlunczakiewicz Tadeusz 1881.
Czernecki Józef 1814.
Czerkawski Józef 1814.
Czerniak Maciej 1820.
Czerszyk Jan K. 1820.
Czerwiński Ignacy 1827.
*Czerwiński Jan 1855.
Czerwiński And. 1860.
*Czerwiński Kaz. 1883.
*Czernicki Jan 1820.
*Czernicki Miecz. 1844.
Czernicki Karol 1844.
Czernicki Gustaw 1847.
Czerny Julian 1844.
Czerny Wincenty 1845.
*Czerny Wład. 1850.
*Czerny Józef 1853.
*Czerny Franciszek 1859.
Czerny Bolesław 1863.
*Czerny Henryk 1765.
Czerny Mateusz 1867.
Czerny Wiktor 1868.
*Czerny Leopold 1872.
*Czerny Adolf 1873.
*Czerny Maryan 1874.
Czerny Antoni 1874.
Czerny Edward 1879.
Czerny Karol 1881.
Czernecki Józef 1852.
*Czernecki Józef 1852.
Czerwiakowski J. 1814.
*Czerwiakowski Ign. 1817.
Czerwiakowski Fel. 1854.
Czerniak Józef 1881.
Cześnikiewicz Stef. 1862.
Czesnak Julian 1866.
Czesnak Jan 1877.
*Czesnak Stefan 1880.
*Czertwertyński Wł. 1882.
Czonstecki Carol. 1808.
Czosnowski Maks. 1838.
*Czosnowski Joach. 1832.
Czoponowski Emil 1874.
Czupiński Andrzej 1830.
*Czupczyński Joz. 1817.
*Czuleński Teodor 1859.
Czuba Józef 1871.
Czubek Jan 1866.
Czubrzyński Stan. 1877.
Czynciel Józef 1865.
Czynciel Leonard 1869.
Czynciel Celestyn 1870.
Czyrniański Julian 1870.
Czyrniański Bolesł. 1874.
*Czyszczan Kazim. 1879.
*Czyszczan Tadeusz 1979.
Czyszczan Stanisł. 1879.
Czyszczan Juliusz 1882.
Czyż Ludwik 1820.
*Czyż Hippolit 1833.
*Czyżewski Antoni 1816.
Czyżewski Jan 1830.
Czyżewicz Ant. 1859.
Czyżewski Bron. 1865.
Czyżowski Tad. 1867.
Czyżowski Stan. 1870.
Daczyński Jan 1883.
Dach Emil 1880.
*Dajszczyk Julian 1868.
*Dadej Władysław 1870.
Damm Carolus 1808.
Damecki Nikodem 1831.
*Damasiewicz Kajet. 1850.
Damask Samuel 1863.
Damask Józef 1866.
*Damask Maurycy 1866.
*Damski Wacław 1867.
Dańczak Gustaw 1866.
Daniec Stanisław 1882.
Danecki Adamus 1804.
Danecki Stanisław 1831.
Daniecki Wincenty 1812.
*Daniecki Leopold 1823.
Danek Stanisław 1855.
Danek Karol 1855
*Danek Franciszek 1858.
Danek Stanisław 1863.
Danek Jan 1866.
Danek Henryk 1867.
Danek Rudolf 1872.
Danielski Leopold 1822.
Danielski Teodor 1827.
*Danielski Jan 1862.
Danoeur Jan 1861.
*Daniłło Jan 1881.
Dangel Edward 1882.
Dańkowski Stanisł. 1883.
*Dargun Lotar 1864.
Darowski August. 1808.
Darowski Gaspar 1822.
*Darowski Wacław 1822.
Darowski Jan 1822.
*Darowski Felicyan 1827.
Darowski Bolesław 1849.
Darowski Adam 1861.
Darowski Stanisł. 1864.
Darowski Anatol 1876.
Dasiewicz Józef 1880.
Daszkiewicz - Kundzicz Ludwik 1881.
Data Józef 1864.
Datka Adalbertus 1805.
*Datka Józef 1876.
Dattelbaum Artur 1877.
Dattelbaum Zygm. 1877.
Dattner Maktym. 1876.
Dattner Hugo 1885.
Dattner Zygmunt 1887.
Dawid Wilhelm 1818.
Dawidowski Mar. 1882.
Dąbkowski Józef 1812.
Dąbski Aleksander 1803.
Dąbski Mikołaj 1803.
Dąbski Antonius 1803.
Dąbski Carolus 1803.
Dąbski Franciscus 1805.
Dąbski Josephus 1805.
*Dąbski Feliks 1821.
Dąbski Stanisław 1848.
Dąbski Michał 1863.
*Dąbski Stanisław 1877.
Dąbski Adam 1879.
Dąbski Aleksander 1879.
Dąbski Adam 1881.
*Dąbrowicz Mikoł. 1826.
Dąbrowski Teodor 1819.
Dąbrowski Tomasz 1819.

Dąbrowski Feliks 1822.
Dąbrowski Wincen 1827.
*Dąbrowski Ludwik 1837.
Dąbrowski Włodz. 1842.
Dąbrowski Feliks 1847.
Dąbrowski Żelisław 1848.
Dąbrowski Alex. 1861.
*Dąbrowski Franc. 1864.
Dąbrowski Antoni 1871.
Dąbrowski Franc. 1877.
Dąbrowski Piotr 1881.
Dąbrowski Wacław 1881.
Dąbrowski Jarosł. 1883.
Dąbrowski Wojc. 1884.
*Dąbrowski Szymon 1884.
Dąbrowski Ignacy 1884.
Dąbrowski Stanisł. 1885.
Dąbrowski Jan 1888.
Deiches Emanuel 1878.
*Deiches Arnold 1880.
Deiches Izydor 1886.
*Deiches Ernest.
*Dekański Stanisł. 1878.
Dekordy Ludwik 1887.
*Delattre Wincenty 1847.
*De Laveaux Hipol. 1824.
De Laveaux Stan. 1847.
De Laveaux Lud. 1859.
De Laveaux Henr. 1860.
De Laveaux Lud. 1863.
*De Laveaux Edm. 1834.
De Laveaux Gust. 1865.
Dembizer Maksym. 1864.
Demaj Jan 1876.
*Demianowski Stan. 1863.
*Demetrykiewicz M. 1882.
*Dembosz Stanisł. 1814.
*Dembosz Jan 1816.
*Dębosz Józef 1853.
Dentkiewicz Maciej 1823.
Dendera Ludwik 1832.
Denker Alexand. 1852.
Denker Emil 1854.
Derowski Antoni 1823.
Deras Jan 1859.
*Derych Woltgang 1840.
Derych Adam 1870.
Derych Stanisław 1865.
Deras Jan 1867.
Deryng Władysł. 1869.
Derndarsky Budz. 1885.
*Deskur Antoni 1873.
*Deskur Józef 1873.
Deskur Stefan 1882.
Detruszek Karol 1815.
Dettloff Adam 1864.
Dettloff Karol 1868.
Dettloff Godzisław 1871.
Deyl Jan 1858.
Dębicki Carolus 1803.
Dębicki Ludovicus 1803.
Dębicki Hippolit 1812.
Dębicki Ignacy 1812.
Dębicki Jan 1826.
*Dębicki Zygmunt 1855.
*Dębicki Gustaw 1859.
Dębicki Juliusz 1866.
Dębicki Stefan 1868.
Dębicki Witołd 1877.
Dębiński Jannes 1803.
Dębiński Vencesl. 1803.
Dębiński Erasmus 1805.
Dębiński Antonius 1808.
Dębiński Vincent. 1808.
Dębiński Antoni 1812.
Dębiński Sylwest. 1812.
Dębiński Franc. 1817.
Dębiński Alexand. 1823.
Dębiński Adam 1854.
*Dembiński Adolf 1855.
Dębiński Piotr 1869.
Dębiński Ludwik 1873.
Dębiński Stefan 1879.
Dębiński Jan 1887.
Dębowski Jacobus 1806.
Dębowski Karol 1818.
Dębowski Jan 1829.
*Dębowski Stanisl. 1857.
Dębowski Julian 1862.
Dębowski Jacek 1862.
Dębowski Michał 1878.
Dębowski Mieczysł. 1880.
Dębowski Leon 1886
Dębski Mateusz 1813.
*Dębski Józef 1825.
Dębski Sykstus 1842.
Dębski Wojciech 1854.
Dębski Jan 1864.
Dębski Ludwik 1884.
Dębski Jan 1885.
Dębczyński Stanisł. 1831.
Dietzke Ferdynand 1863.
Dika Hubert 1881.
Dittersdorf Paweł 1877.
*Długołęcki Ferd. 1848.
Długopolski Ferd. 1878.
Długosz Ferdyn. 1855.
Długosz Wincenty 1856.
*Długosz Francisz. 1857.
Długosz Wiktor 1866.
Długosz Jan 1884.
*Długosz Tomasz 1880.
Długoszewski Al. 1829.
*Długoszewski Jęd. 1834.
Długoszewski Ign. 1839.
*Długoszewski Rom. 1842.
Długoszewski Józ. 1848.
Długoszewski Jan 1884.
Długoszewski Stan. 2884.
Dlusky Ignatius 1806.
Dmuchowski Wacł. 1881.
Dobek Alexander 1864.
Dobek Józef 1864.
Dobiecki Vincent. 1804.
Dobiecki Cyprian. 1804.
Dobiecki Józef 1813.
Dobiecki Antoni 1819.
Dobiecki Józef 1822.
Dobiecki Teodor 1831.
*Dobiecki Kazim. 1850
*Dobiński Józef 1822.
*Dobiński Włodzim. 1848.
Dobiński Gustaw 1854.
*Dobija Antoni 1865.
Doboszyński Stan. 1871.
Dobrosławski Mar. 1830.
Dobrosławski Wł, 1862.
Dobrosławski Ign. 1863.
Dobrowolski Alfred 1860.
Dobrowolski Karol 1863.
Dobrowolski Józef 1867.
Dobrowolski Wojc. 1871.
Dobrowolski Henr. 1884.
Dobrowolski Stan. 1886.
Dobrucki Andrzej 1875.
Dobrzański Lucas 1803.
Dobrzański Roman. 1704.
Dobrzański Zenon 1812.
*Dobrzański Wojc. 1822.
Dobrzański Jacek 1822.
Dobrzański Ignacy 1830.
*Dobrzański Henr. 1847.
*Dobrzański Józef 1850.
*Dobrzański Ferd. 1858.
Dobrzański Kazim 1859.
Dobrzański Wład. 1860.
*Dobrzański Piotr 1862.
Dobrzański Kazim. 1863.
Dobrzański Ferd. 1863.
Dobrzański Antoni 1867.
Dobrzański Antoni 1889.
Dobrzański Łuk. 1877.
Dobrzański Tad. 1879.
Dobrzański Henryk 1883.
Dobrzański Stan. 1884.
Dobrzański Bron. 1884.
Dobrzański Józef 1887.
*Dobrzycki Wład. 1864.
Dobrzycki Wład. 1882.
Dobrzycki Stan. 1886.
*Dobrzyński Jan 1816.
*Dobrzyński Michał 1822.
*Dobrzyński Wład. 1848.
*Dobrzyński Eugen. 1853.
Dobrzyński Wiktor 1856.
Dobrzyński Ferd. 1867.
Dobrzyński Kazim. 1885.
Dobrzyński Ludw. 1885.
Dobrzyński Józef 1888.
Doerfler Maximil. 1803.
Doening Stefan 1880.
Doening Mieczysł. 1885.
Doening Henryk 1887.
*Doleżal Wiktor 1856.
Doległo Bronisław 1861.
Doleżan Wiktor 1881.
Doliński Stefan 1849.
*Doliński Stanisł. 1857.
*Doliński Franc. 1861.

*Doliński Ludwik 1857.
*Doliński Roman 1865.
Doliński Kazim. 1866.
*Doliński Maryan 1885.
*Dolański Henryk 1868.
Dolański Mieczysł. 1887.
Dolnicki Jan 1881.
Dołkowski Eust. 1875.
Dołkowski Miecz. 1875.
Dołkowski Zygm. 1875.
Domaradzki Josep. 1804.
Domaradzki J. K. 1812.
Domagalski Józef 1832.
Domagalski Franc. 1837.
*Domagalski Teofil 1841.
*Domagalski Jan 1842.
Domagalski Winc. 1848.
Domagalski Wład. 1869.
Domagalski Józef 1974.
Domagała Jan 1880.
Domagała Wiktor 1882.
Domaniewski K. 1827.
Domaniewski Nap. 1827.
*Domański Wawrz. 1822.
*Domański Antoni 1835.
*Domański Stanisł. 1855.
*Domański Antoni 1859.
Domański Józef 1859.
Domanski Jan 1866.
Domański Stanisł. 1886.
Domasiewicz Kaj. 1852.
Domanus Jan 1870.
Domanus Józef 1871.
Dominik Wład. 1867.
Dominik Ludwik 1870.
Domnik Józef 1872.
Donheiser Józef 1883.
Dorant Romanus 1808.
Dorau Julian 1812.
*Dorau Ignacy 1824.
Dorau Mieczysław 1848.
Dorau Władysław 1348.
Dorau Władysław 1882.
Doruchowski Mich. 1816.
Dostal Władysław 1874.
Doskowski Józef 1873.
Doskowski Bolesł. 1874.
Doskowski Tad. 1878.
Dotkiewicz Simon.
Dowbor Walery 1831.
Dowbor Józef 181.
*Dowgiełło Melchior 1823.
Dowgiełło Wiktor 1827.
Draszki Wincenty 1815.
Draszki Feliks 1815.
Drabik Antoni 1840.
*Drachne Jan 1813.
Drachne Józef 1848.
Drachne Stanisław 1848.
*Dracz Jan 1861.
*Drążyk Michał 1864.
Drąg Józef 1881.
Drągowicz Antoni 1882.
Dręgacz Józef 1882.
Drelinkiewicz Seb. 1804.
Drelinkiewicz T. 1822.
Drelinkiewicz Sot. 1822.
Dreiseitel Antoni 1856.
Dreliński 1864.
*Drozdowicz Wal. 1876.
*Droba Ludwik 1874.
Drobner Józef 1882.
Drobner Edward 1837.
*Drobner Jakób 1841.
*Drobner Eliasz 1838.
Drobner Ludwik 1870.
Drobich Jan 1819.
Drobniewicz Józef 1868.
Drohomirecki Ad. 0870.
Drohomirecki Fr. 1871.
Drohojewski Sew. 1875.
Drohojowski Karol 1875.
Drozdowski Mich. 1826.
Drozdowski Jan 1869.
Drozdowski Stan. 1871.
Drozdowski Antoni 1875.
Drożdziewicz Stan. 1859.
Drożdzikowski Józ. 1816.
Drożdzikowski W. 1865.
Dróżdż Józef 1854.
*Dróżdż Bolesław 1856.
Dróżdż Leon 1865.
Dróżdż Józef 1854.
Dróżdż Szymon 1880
*Dropsy Józef 1818.
Druzgalski Tomasz 1815.
Druzgała Józef 1860.
*Dryński Józef 1822.
Drzewiecki Joseph. 1804.
Drzewiecki Adalb. 1808.
Drzewiecki Casim. 1808.
Drzewiecki Jan 1826.
Drzewiecki Szczep. 1878.
Drzygiewicz Wład. 1888.
Dubowski Antoni 1863.
Dubler Franciszek 1863.
Dubrawki Eugen. 1875.
Dubiel Franciszek 1879.
Duchalski Paweł 1812.
Duciłłowicz Jan 1847.
*Dudka Walenty 1886.
Dudzik Karol 1865.
Duda Jan 1854.
Duda Jakób 1869.
Duda Piotr 1880.
Duda Józef 1882.
Dudek Stanisław 1883.
*Dudkiewicz Szym. 1817.
Dudkiewicz And. 1831.
*Dudkiewicz Roman 1829.
Dudkiewicz Stan. 1856.
Dudkiewicz Adam 1860.
Dudkiewicz Julian 1864.
Dudkiewicz Henr. 1872.
Dudkiewicz Karol 1876.
Dudkowski Jan 1817.
Dudkowski Antoni 1818.
*Dudrewicz Jan 1819
Dudrewicz Bron. 1859.
*Dudrowicz Felic. 1816.
Dudrowicz Antoni 1865.
Dudziński Feliks 1822.
*Dudziewicz Waw. 1837.
Dudzik Antoni 1883.
Duhianowicz Casp. 1803.
Dukański Joannes 1803.
Dukiet Antoni 1831.
Dukalski Michał 1852.
Du Laurans Kamil 1827.
Du Laurans Wiern. 1848.
Dulęba Henryk 1864.
*Dulęba Władysł. 1870.
*Dulęba Adolf 1870.
Dulewicz Wincenty 1832.
Dulewski Julian 1862.
Duleżan Henryk 1826.
Düll Rudolf 1850.
Dulski Tadeusz 1883.
*Dumaire Władysł. 1858.
Dunin Franciscus 1805.
Dunin Nicolaus 1808.
Dunin Franciszek 1812.
*Dunin Leon 1812.
Dunin Julian 1812.
Dunin Bonawent. 1812.
Dunin Józef 1819.
Dunin Stanisław 1856.
Dunin Ignacy 1857.
Dunin Zygmunt 1878.
Dunikowski Stan. 1860.
Dunikowski Jan 1885.
Dunikowski Bol. 1887.
Duniecki Feliks 1866.
*Dunajewski Stan. 1871.
Dunajewski Julian 1877.
Dunda Józef 1875.
Dupont Włodzim. 1870.
Dupyński Andrzej 1813.
Durzyński Antoni 1812.
Durbasiewicz Jan 1853.
*Dura Franciszek 1859.
*Dura Józef 1861.
Dureba Henryk 1864.
Dureba Władysław 1864.
*Durkiewicz Julian 1878.
Durychowski Winc. 1827.
Duschek Joannes 1803.
Dusiński Matthaeus 1804.
Duszak Jakób 1879.
Dusza Józef 1871.
*Dutreppi Francisz. 1827.
Dutze Julian 1870.
Dwernicki Joseph. 1805.
Dworzański Roman 1857.
*Dworzański Jan 1857.
*Dworzański Karol 1861.
Dworzak Józef 1878.
Dybiński Antonius 1805.
Dybiński Joannes 1805.

Dybczak Jan 1863.
Dybała Andrzej 1885.
*Dyczek Jerzy 1857.
Dydyński Wincen. 1812.
*Dydyński Maryan 1856.
Dyduła Wojciech 1881.
Dyduła Błażej
Dyga Joannes 1806.
Dyktarski Sebast. 1803.
Dyktarski Józef 1815.
*Dylczyński Jan 1824.
Dyla Karol 1852.
Dylowski Leopold 1863.
Dylski Jan 1880.
Dymacz Stanisław 1825.
Dymek Jakób 1827.
Dymek Jan 1886.
Dymnicki Adam 1877.
Dymidowicz Ant. 1804.
Dymidowicz Izydor 1812.
Dymidowicz Michał 1819.
*Dymidowicz Zygm. 1841.
*Dymidowicz Henr. 1874.
Dyrda Tomasz 1878.
Dyras Franciszek 1848.
Dyrcz Walenty 1860.
*Dzianotty Józef 1814.
Dzianott Ludwik 1857.
*Dzianott Bolesław 1861.
Dzianott Bolesław 1885.
*Dziarkowski Wilh. 1841.
Dziarkowski Sylw. 1844.
Dziadkowiec Wal. 1865.
Dziembiński Lud. 1818.
Dzięcichowski Ant. 1819.
Dzierzbiński Leop. 1819.
Dzierzbiński Józef 1822.
Dzierzbiński Józef 1823.
Dzierzbiński Lud. 1845.
Dzierzbiński Józef 1848.
Dzierzbiński Winc. 1850.
Dzieślowski Jan 1823.
Dziemborowicz Jan 1823.
Dziemborowicz S 1830.
Dziembowski Józef 1867.
Dziewoński Franc. 1827.
*Dziewoński Jakób 1872.
Dziewoński Mich. 1874.
*Dziewiński Bolesł. 1872.
Dziewiński Adam 1875.
*Dziewiński Zenon 1877.
Dziewiński Adam 1883.
*Dzieduszycki Adam 1858.
Dzieduszycki Edw. 1877.
Dzielski Fabian 1881.
Dzięgielowski Art. 1881.
Dzięgiel Józef 1883.
Dziedzicki Kazim. 1885.
Dzikowski Theod. 2806.
Dzikowski Rom. 1812.
Dzikowski Michał 1812.
Dzikowski Franc. 1888.
Dziurski Kazim. 1814.
Dziubiński Winc. 1870.
Dziubczyński Fran. 1872.
Dziubasik Wojc. 1875.
*Dziurzyński Wład. 1887.
Dziwanowski Sew. 1815.
Dzwonkowski Kra. 1823.
Dzwonkowski Fel. 1858.
*Ebersohn Samuel 1844.
*Ebers Henryk 1867.
Eberhard Franc. 1866.
Eberhard Józef 1870.
Ebert Bolesław 1874.
Ebert Fryderyk 1882.
Eder Leopoldus 1805.
Egerer Leon 1870.
Eibenschütz Leon 1855.
Eibenschütz Zygm. 1862.
Eibenschütz Ingn. 1866.
Eibenschütz Sal. 1862.
Eibenschütz Maks. 1867.
Eibenschütz Zyg. 1867.
Eibenschütz Ign. 1867.
*Eibenschütz Emil 1869.
Eibenschütz Józef 1874.
Eibuschütz Szym. 1863.
*Eibuschütz Sal. 1867.
Eigenfeld Franc. 1833.
Eisenbach Casp. 1808.
Eisenbach Julian 1849.
Eisenbach Jakób 1856.
Eisenbach Zygm. 1858.
*Eisenberg Józef 1861.
Eisenberg Isaak 1863.
Eisenbuch Henryk 1883.
Eisfeld Antoni 1882.
Ekart Carolus 1808.
*Ehrenberg Zygm. 1872.
Ehrenberg Kaz. 1881.
Ehrenfeld Dawid 1883.
Ehrenpreis Ignacy 1884.
Ehrenpreis Edward 1885.
Eker Albert 1887.
Ekicz Jan 1812.
*Ekielski Eustachy 1815.
*Ekielski Aleks. 1015.
*Ekielski Napol. 1818.
Ekielski Adam 1848.
Ekielski Czesław 1839.
Ekielski Zygm. 1848.
*Ekielski Józef 1853.
*Ekielski Wład. 1865.
Elearski Andreas 1808.
Elgas Stanisław 1887.
Eliasz Walery 1850.
Eliasz Władysław 1860.
*Eliasz Bolesław 1865.
Eliasz Stanisław 1866.
Eliasz Kazimierz 1877.
*Eliasz Stanisław 1880.
*Eliasz Franciszek 1884.
Ellinger Napoleon 1857.
Ellinger Józef 1861.
Ellinger Stanisław 1879.
Elmer Walenty 1819.
Elsner Adalbertus 1803.
Elters Hirsch 1854.
Elterlein Wład. 1864.
Elterlein Zdzisław 1866.
Elterlein Zygmunt 1867.
Eminowicz Damian 1877.
Eminowicz Winc. 1878.
*Eminowicz Maryan 1880.
Eminowicz Stanisł. 1880.
Emilewicz Eugen. 1883.
Emilewicz Piotr 1883.
Engel Ferdynand 1872.
Engel Ludwik 1880.
Engelstein Izrael 1876.
Engelstein Salomon 1877.
*Engeström Waw. 1849.
Englert Paulus 1803.
Englert Jan 1882.
Englisch Josephus 1803.
Englisch Jan 1875.
Englaender Bern. 1885.
*Epstein Franc. 1862.
Epstein Leopold 1868.
Epstein Wacław 1871.
Epstein Tadeusz 1881.
Epstein Karol 1883.
Epstein Maksym. 1887.
Erben Carolus 1805.
*Erben Ernest 1864.
Erber Laurentius 1803.
Eret Aleksander 1827.
Eret Jan 1829.
*Ermich Józef 1861.
Ertel Jan 1830.
*Ertel Maurycy 1872.
Ertel Władysław 1872.
Ertel Henryk 1876.
*Estreicher Julian 1830.
*Estreicher Adolf 1830.
*Estreicher Xawery 1830.
*Estreicher Antoni 1833.
*Estreicher Karol 1839.
*Estreicher Stanisł. 1880.
Estreicher Tadeusz 1882.
Etgens Venceslaus 1808.
*Etgens Władysław 1847.
Etgens Juliusz 1850.
*Etgens Józef 1850.
Etgens Stanisław 1862.
Ettmayer Fryder. 1852.
*Ettmayer Ferd. 1852.
Ettmayer Henryk 1874.
Eydziatowicz Lud. 1882.
Fabiański Jan 1819.
*Fabiański Piotr 1854.
*Fabiański Julian 1881.
Fabiański Wład. 1883.
Fabiański Henryk 1885.
Fabian Jan 1887.
Fabrycy Ludwik 1839.
Fachinetti Cantius 1803.
*Fadenkecht Majer 1857.

Falęcki Ignatius 1803.
Falęcki Vincentius 1805.
*Falęcki Ludwik 1819.
Falęcki Nikodem 1852.
Falkowski Zdzisł. 1879.
Falkowski Feliks 1886.
Falter Henryk 1886.
Fałek Jan 1854.
Fanta Paulus 1804.
Faruchowicz Jos. 1803.
Farfurski Szczepan 1839.
Faskiewicz Franc. 1803.
*Fechter Józef 1858.
Feckowski Ludwik 1865.
*Fechtoegen Józef 1859.
Federhanns Jan 1857.
*Federowicz Kazim. 1836.
*Federowicz Adam 1863.
Federowicz Jan 1869.
*Federowicz Wład. 1871.
*Federowicz Tad. 1874.
Federowicz Kazim. 1880.
Federowicz Zdzisł. 1883.
Feifer Julian 1819.
Feill Rudolf 1880.
Feill Jan 1883.
*Feingold Izydor 1869.
Feix August 1856.
Feherpakaty Karol 1880.
Feintuch Bolesław 1857.
*Feintuch Jan 1865.
*Feintuch Henryk 1866.
Feintuch Miecz. 1867.
Feintuch Samuel 1868.
Feintuch Marcin 1877.
Fakiety Szczepan 1826.
*Feliks Zygmunt 1863.
Feliks Isaak 1870.
Feliksik Jan 1846.
Feliński Gerard 1885.
Feliński Maryan 1888.
Fendler Samuel 1883.
Ferber Jakób 1871.
Ferber Samuel 1883.
Ferenczak Mateusz 1874.
Ferensiak Ignacy 1863.
Ferster Stanisław 1888.
*Ferenz Ferdynand 1869.
Fetner Rudolf 1819.
Feuer Maksym. 1885.
Feuermann Artur 1857.
*Feuermann Henryk 1864.
Feyt Tomasz 1823.
Feyt Andrzej 1827.
*Fialka Zdzisław 1866.
Fialka Henryk 1882.
*Fiałek Wojciech 1863.
Fiałek Jakób 1872.
*Fiałek Jan 1880.
Fiałkiewicz Feliks 1854.
*Fiałkiewicz Aleks. 1867.
Fiałkiewicz Erazm 1872.
Fiałkowski Eust. 1812.
*Fiałkowski Roman 1853.
*Fibich Antoni 1846.
*Fibich Alojzy 1846.
Fibich Tomasz 1849.
Fibich Wład. 1849.
Fibich Erazm
Fibich Bolesław 1887.
Fiderlewicz Adam 1864.
Fidziński Jan 1819.
Fiedor Michał 1886.
Fiema Wincenty 1887.
Figlewicz Wacław 1883.
Figlewicz Stan. 1886.
Figwer August 1866.
Figwer Jan 1872.
Fihauser Michael 1803.
Fihauser Konst. 1814.
Fihauser Konst. 1856.
*Fihauser Ludwik 1857.
Fihauser Alfred 1858.
Fihauser Stan. 1858.
Fihauser Stan. 1881.
Fiksak Jan 1887.
Filaczyński Karol 1857.
Filasiewicz Hilary 1858.
Filewicz Jan 1862.
*Filling Kazimierz 1817.
Filiński Bolesław 1871.
Filipowski Stan. 1803.
Filipowski Ludov. 1804.
Filipowski Konst. 1831.
*Filipowicz Karol 1838.
Filipowicz Jan 1857.
Filipowicz Jacek 1859.
Filipkiewicz Winc. 1858.
Filipkiewicz Jan 1881.
Filipkiewicz Rom. 1883.
Filipiński Henryk 1862.
Filipek Kasper 1886.
*Fink Julian 1816.
*Fink Adam 1854.
Firek Juliusz 1863.
*Firek Andrzej 1876.
Firgaszek Stanisł. 1871.
Fiss Timotheus 1803.
Fisch Julian 1815.
*Fiszer Maciey 1824.
Fischer Władysław 1857.
Fischer Korneli 1861.
Fischer Antoni 1863.
Fischer Juliusz 1868.
Fischer Marceli 1869.
Fischer Abraham 1881.
Fischer Maryan 1882.
Fischer Mojżesz 1882.
Fischer Ryszard 1883.
Fischer Jan 1884.
Fischer Edmund 1888.
*Fischler Adolf 1877.
Fischler Wilhelm 1881.
Fitting Kazim. 1815.
Fitz Franciszek 1820.
Fitz Godfryd 1820.
Fitz Jan 1828.
Fitz Jan 1860
Fita Antoni 1879.
Fiutowski Karol 1823.
Fiutowski Emilian 1827.
Fiutowski Włodz. 1839.
Flaszka Joannes 1806.
Flaczyński Piotr 1836.
Flaschel Izaak 1858.
Flasiński Władysł. 1874.
Fleyszer Wolf 1830.
Fleiszer Michał 1845.
Fleszyński Joseph. 1803.
Fleszyński Anton. 1803.
Fleszyński Joannes 1808.
*Flis Józef 1860.
Flis Edward 1880.
Flis Ignacy 1883.
Florkiewicz Józef 1812.
Florkiewicz Feliks 1841.
*Florkiewicz Wład. 1846.
Florczyk Kajetan 1812.
Florczyk Sebast. 1820.
Florczyk Winc. 1860.
Florek Stanisław 1864.
Focht Walery 1847.
Fogter Josephus 1804.
Follprecht Franc. 1870.
Follprecht Hilary 1871.
Follprecht Juliusz 1875.
Folta Karol 1872.
Foltański Adalb. 1803.
Foltański Vincent. 1805.
Foltański Roman 1863.
Foltyński Józef 1812.
Foltyński Jan 1823.
Foltyn Antoni 1857.
Forytarski Franc. 1819.
*Fornalski Jakób 1828.
Forman Artur 1884.
Fortuna Michał 1882.
Fortuński Jędrzej 1840.
Fox Maciej 1848.
*Fox Józef 1863.
*Fox Franciszek 1865.
Frączek Franc. 1870.
*Frączkiewicz Alex. 1876.
Frącki Józef 1876.
Fradera Roman 1880.
Fraenkel Samuel 1344.
Fraenkel Henryk 1882.
Frenkel Salomon 1884.
Franaszek Woyc. 1815.
Franczykiewicz J. 1819.
Francki Maryan 1820.
*Franek August 1861.
Franosz Bernard 1826.
Franczak Sebast. 1865.
Frankowski Adalb. 1803.
Frankowski Adalb. 1806.
Frank Josephus 1808.
Frank Rudolf 1830.
Frankowski Wojc. 1812.

Frankiewicz Ant. 1826.
Frankiewicz Wład. 1864.
Franke Karol 1883.
Fray Moritz 1830.
Fragner Zygmunt 1874.
Frasiński Franc. 1848.
Frasiński Roman 1859.
Frasiński Józef 1875.
Frątczykowski J. 1819.
Freund Józef 1831.
Freund Jan 1880
*Freindelsberg L. 1859.
*Frey Maurycy 1831.
Frey Ingnacy 1884.
Fried Michał 1859.
Fried Wincenty 1859.
Friedberg August 1808.
Friedberg Karol 1869.
Friedberg Ernest 1873.
Friedberg Zygm. 1875.
*Friedberg Gwido 1879.
Friedberg Eugen. 1880.
Friedberg Wilhelm 1884.
Friedberg Julian 1886.
Friedhuber Jos, 1805.
*Friedhuber Ludw. 1826.
Friedlein Daniel 1812.
*Friedlein Franc. 1819.
Friedlein Rudolf 1823.
Friedlein Jan 1823.
Friedlein Karol 1823.
Friedlein Fryderyk 1828.
Friedlein Antoni 1830.
*Friedlein Józef 1846.
Friedlein Ludwik 1846.
Friedlein Czesław 1846.
Friedlein Jan 1857.
Friedlein Feliks 1861.
Friedlein August 1864.
Friedlein Stefan 1888.
Fritsch Carolus 1803.
Fritsch Wojciech 1830.
Fritsch Arnold 1854.
Fritsch Artur 1885.
Fritsch Feliks 1887.
*Frölich Jan 1812.
Frölich Antoni 1812.
*Froenrich Jan 1855.
Fronc Władysł. 1886.
*Froncz Władysław 1857.
Froncz Karol 1871.
Froncz Ludwik 1876.
Fröhlich Mieczysł. 1881.
*Frommel Jan 1858.
Frommer Artur 1885.
Frugielski Jacek 1812.
*Fryc Tomasz 1842.
Frycz Karol 1888.
Fryt Józef 1870.
Fuchs Daniel 1815.
Fuchs Jan 1841.
Fuchs Edward 1859.
Fuchs Aleksy 1860.
Fuchs Jan 1860.
Fuchs Aleksander 1863.
*Fuchs Franciszek 1864.
Fuchs Henryk 1870.
Fuchs Stanisław 1875.
Fuchs Artur 1883.
Fuchs Salomon 1888.
Fucielski Józef 1823.
*Fuciliński Adam 1869.
Fudalski Mieczysł. 1864.
Fujcher Karol 1861.
*Fuk Feliks 1861.
Fupek Wilhelm 1863.
Furdzik Antoni 1847.
Furdzik Edward 1888.
*Furgalski Antoni 1866.
Furko Zygmunt 1878.
Furko Julian 1884.
Furmanik Józef 1871.
Furmankiewicz Jak. 1823.
*Furmankiewicz R. 1827.
*Furmankiewicz Al. 1836.
Furmankiewicz St. 1867.
Furmankiewicz T. 1870.
Furmankiewicz Ad. 1877.
Furmankiewicz Ant. 1877.
Fusiecki Kazim. 1878.
Fusiecki Stan. 1881.
Gadomski Franc. 1803.
Gadomski Ludov. 1803.
Gadomski Józef 1818.
*Gadomski Franc. 1819.
*Gadomski Antoni 1821.
Gadomski Winc. 1824.
*Gadomski Eugen. 1833.
Gadomski Edward 1834.
Gadomski Wład. 1839.
Gadomski Karol 1847.
Gadomski Kaz. 1849.
Gadomski Tad. 1879.
Gadomski Stan. 1880.
Gadomski Jan 1885.
Gawroński Franc. 1803.
Gawroński Joan. 1803.
Gawroński Mar. 1804.
Gawroński Tad. 1814.
Gawroński Paweł 1814.
Gawroński Wilh. 1818.
*Gawroński Winc. 1822.
Gawroński Teles. 1840.
*Gawroński Kazim. 1842.
*Gawroński Ksaw. 1843.
Gawroński Julian 1845.
Gawroński Adam 1845.
Gawroński Wład. 1846.
Gawroński Karol 1863.
*Gawroński Bol. 1868.
*Gawroński Aleks. 1870.
Gawroński Wilh. 1879.
Gawroński Julian 1885.
Gamrat Ignacy 1824.
Gamrat Tadeusz 1826.
Garbusiński Jakób 1826.
Garbusiński Jan 1877.
Garbusiński Sabin 1879.
Gabrisi Michaël 1804.
Garguński Casim. 1805.
Gajdecki Alex. 1861.
Gajewicz Felix 1807.
Gajewicz Antoni 1813.
Gajewski Stan. 1807.
Gajewski Józef 1814.
*Gajewski Jan 1819.
Gajewski Winc. 1819.
Garycki Łukasz 1813.
Gałdasiński Wojc. 1813.
Garszyński Ignacy 1819.
Gałkiewicz Felix 1819.
Gałkiewicz Stan. 1819.
Galasiewicz Karol 1819.
Gałdziński Kasper 1821.
Gasiński Felix 1824.
Gasiński Grzegorz 1824.
Gasiński Alex. 1871.
Gasiński Józef 1872.
Gasiński Franc. 1883.
Gaszyński Leopold 1829.
Gaszyński Felix 1833.
*Gaszyński Henryk 1840.
Gaszyński Miecz. 1862.
Gander Jerzy 1823.
Garlicki Jan 1826.
Gazłowicz Paweł 1826.
Grafczyński Jakób 1826.
*Gawlikowski Józef 1816.
Gawlikowski Fran. 1819.
Gawlikowski Eran. 1826.
Gawlikowski Józef 1828.
Galinowski Józef 1832.
Gabryeli Maurycy 1832.
Ganvarski Stan. 1841.
*Gawełkiewicz Cz. 1842.
Gawełkiewicz Fel. 1850.
Gawełkiewicz W. 1851.
Gawełkiewicz L. 1882.
Gano Fryderyk 1843.
Gawlik Jan 1845.
*Gawlik Jan 1857.
Gawlik Julian 1885.
Galli Jan 1846.
Galasiewicz Maciej 1849.
*Gabrysiewicz Ign. 1850.
Gabrysiewicz Jan 1858.
Gabrysiewicz Józ. 1868.
*Gałusiński Antoni 1850.
Gagatnicki Józef 1851.
*Garbiński Roman 1852.
Gajer Franciszek 1856.
Ganszer Antoni 1856.
*Ganszer Edward 1856.
Ganszer Teodor 1857.
Gałuszka Teofil 1857.
Gałuszka Franc. 1862.
Garan Józef 1857.
Gaik Antoni 1859.
Gackowiec Bartł. 1860.

*Gawałek Leopold 1860.
*Gaweł Jan 1858.
Gaweł Józef 1861.
Gaweł Stanisław 1882.
*Gatty Teofil 1861.
Gancarczyk Andr. 1862.
Gancarczyk Franc. 1863.
Gancarczyk Jan 1879.
Gardner Jan 1862.
Gadowski Jan 1863.
Gadowski Jan 1867.
Gadowski Winc. 1866.
Gadowski Józef 1877.
Gadowski Wład. 1881.
*Gajczak Marcin 1853.
*Gajczak Wojciech 1856.
Gajczak Józef 1865.
*Gach Józef 1866.
Gałdeński Zygm. 1866.
*Gałdeński Aleks. 1868.
*Gałecki Władysł. 1867.
*Gałecki Bronisław 1867.
Gałecki Zygmunt 1867.
Gałecki Mieczysł. 1867.
*Gałecki Kazim. 1880.
Gall Jan 1867.
Galos Jan 1867.
Galos Andrzej 1874.
Galos Teofil 1877.
*Garapich Michał 1868.
Gasiewicz Stanisł. 1872.
Gabriel Julius 1864.
*Gabryel Józef 1872.
Gabryelski Zdzisław 1880.
Garlicki Roman 1873
Gawłów Ignacy 1874.
*Gawęda Tomasz 1861.
Gawęda Jan 1874.
Gawenda Józef 1877.
Gawenda Stan. 1883.
Gadkiewicz Roman 1874.
Gadziński Mikołaj 1875.
Garczyński Witold 1874.
Garbień Jan 1876.
Garbień Wojciech 1876.
Gajowy Leopold 1880.
*Gałek Władysław 1881.
Gawłów Ignacy 1883.
Gajda Ludwik 1883.
Gacek Jan 1883.
Galas Franciszek 1883.
Gans Jan 1884.
Gatlik Franciszek 1885.
Galant Maryan 1885.
Gałgusz Adolf 1886.
Galica Andrzej 1887.
Gaertner Jan 1885.
Gartner Francisz. 1888.
*Gąsek Jan 1871.
Gąsiewski Julian 1813.
Gąsiorowski Winc. 1813.
Gąsiorowski Stan. 1827.
Gąsiorowski Józef 1845.
Gąsiorowski Edw. 1854.
*Gąsiorowski Ant. 1856.
*Gąsiorowski Wojc. 1858.
Gąsiorowski Leop. 1863.
*Gąsiorowski Fred. 1867.
Gąsiorek Stanisł. 1832.
Gąsiorek (recte) Gąsiorowski Karol 1854
*Gąsiorek Franc. 1875.
Gąsowski Teodor 1835.
Gątkowski Winc. 1854.
Gątkiewicz Feliks 1860.
Gąsiewicz Antoni 1863.
Gąsiecki Jakób 1872.
Gągulski Piotr 1879.
Gąsienica Stanisł. 1872.
*Gąsienica Andrzej 1884.
Gąsienica Stanisł. 1888.
Gdowski Henryk 1865.
Germann Joannes 1803.
German Ludomił 1862.
Germann Henryk 1867.
Gedefrois Karol 1813.
Gebierg Ludwik 1828.
Gerdung Ludwik 1840.
*Gebauer Aleks. 1841.
Gerlach Zygmunt 1851.
*Gebhardt Zygmunt 1853.
*Gebhardt Władysł. 1863.
*Gebhardt Kamil 1864.
*Gebhardt Józef 1866.
Gebhard Stanisław 1869.
Gebhardt Bolesław 1871.
*Gebhardt Gustaw 1867.
Gebhard Ludwik 1863.
Gebhard Teofil 1873.
Gersz Gabryel 1856.
*Geppert Żelisław 1862.
*Geppert Stanisław 1864.
Geppert Jan 1868.
Geppert Henryk 1871.
Geppert Jan 1872.
*Geissler Ernest 1864.
Gessner Adolf 1871.
*Geślak Jan 1871.
Geclinger Henryk 1871.
Gedl Kazimierz 1878.
Georgeon Ludwik 1880.
Georgeon Leon 1885.
Georgeon Franc. 1885.
Geissler Eugen. 1880.
Geisler Mieczysł. 1883.
Gelinek Józef 1882.
Geiger Włodzim. 1882.
Gędzierski Józef 1832.
Gędzierski Hipolit 1833.
Gędzierski Sewer. 1834.
Gędzierski Stanisł. 1869.
Gędzierski Walery 1883.
Gędzierski Jan 1883.
Gise Ignatius 1803.
Gizicki Simon 1804.
Girkter Feliks 1813.
Gidlewski Grzegórz 1813.
Gidliński Sebast. 1813.
Gierasiński Jędrzej 1814.
Gieniziński Ignacy 1816.
Gieniński Bartłom. 1816.
Gierkiewicz Stanisł. 1818.
Gierowski Edward 1822.
*Gilg Erazm 1824.
Gilg Kazimierz 1829.
*Gielg Jan 1822.
*Giersza Michał. 1824.
Gettlich Adam 1830.
Gietlich Antoni 1827.
Gietlich Józef 1828.
Gierczycki Walenty 1835.
Giebułtowski Al. 1826.
*Giebułtowski Stan. 1846.
*Giebułtowski Stef. 1851.
Girtler Jacobus 1804.
*Girtler Jakób 1838.
Girtler Aleksander 1849.
Girtler Bolesław 1858.
Gil Wojciech 1850.
Gielhof Aleksander 1856.
Gileczek Józef 1856.
Gibas Józef 1861.
Giernicki Jan 1865.
Gieluczyński Oskar 1867.
*Giełdanowski Ant. 1878.
Gina Robert 1882.
Gieleniewski Stan. 1883.
Ginalski Stanisław 1884.
Ginzig Adalbert 1885.
Gissman Karol 1886.
*Glaser Szaje 1851.
Glaser Henryk 1883.
*Glazór Jan 1856.
Glazór Stanisław 1881.
Glattman Feliks 1864.
Glattman Emil 1870.
*Glattman Ludwik 1872.
Glorger Joannes 1802.
Glixelli Sebastian. 1806.
Glixelli Adalbertus 1807.
Gleycer Józef 1815.
Gliński Francisz. 1813.
Gliński Wincenty 1816.
Gliński Ignacy 1816.
Gliński Andrzej 1860.
Gliński Jan 1865.
Gloger Antoni 1821.
Gloger Ksawery 1827.
Gleinich Ludwik 1831.
Glejmek Ludwik 1832.
Glück Samuel 1835.
Gleitzman Józef 1850.
*Gleitzman Józef 1874.
*Glücksmann Leon 1856.
Glücksman Jakób 1866.
Glücksman Jakób 1882.
Glücksmann Albert 1883.
*Gluziński Antoni 1869.
*Gluziński Lesław 1869.

*Gluziński Tadeusz 1874.
Glewski Celestyn 1871.
Gloss Teofil 1873.
Glos Józef 1874.
Głazewski Antoni 1832.
Gładyszewski Th. 1803.
Gładysiewicz Mat. 1816.
Gładysiewicz Wojc. 1824.
Gładysiewicz Klem. 1849.
*Gładyszewicz Jac. 1836.
Głatkowski Mart. 1805.
Głąbik Aleksander 1807.
*Głowacki Jan 1813.
*Głowacki Jan Nep. 1813.
Głowacki Andrzej 1850.
*Głowacki Bolesław 1851.
Głowacki Robert 1869.
Głowacki Wacław 1877.
Głębocki Józef 1813.
Głębocki Wincenty 1814.
*Głębocki Aleks. 1816.
*Głębocki Józef 1820.
Głębocki Michał 1820.
Głębocki Józef 1822.
Głębocki Józef 1831.
Głębocki Euzeb. 1860.
Głębocki Witold 1855.
*Głębocki Władysł. 1856.
Głuszkiewicz Hier. 1826.
Gładyszowski M. 1851.
Gładysek Józef 1884.
*Głombiński Stan. 1862.
Głuszak Wacław 1880.
Głuszek Franc. 1866.
Głuc Józef 1870.
Głowiński Walent. 1871.
Głogowski Józef 1880.
Gniewiński Jos. 1804.
*Gniewiński Teofil 1850.
Gnutkiewicz Simon 1804.
Gnutkiewicz Paweł 1816.
*Gnutkiewicz Winc. 1819.
Gnutkiewicz Teofil 1840.
Gnutkiewicz Stan. 1851.
Gnutkiewicz Rom. 1854.
Gnoiński Michał 1814.
Gnoiński Antoni 1821.
Gnutkowski Paweł 1815.
Gniazdowski Fel. 1856.
*Gniewosz Wład. 1865.
Gniadek Jan 1571.
Godowski Franc. 1804.
Godowski Michał 1818.
Godowski Jan 1863.
Gottesmann Andr. 1804.
Golik Josephus 1805.
Górka Adalbertus 1805.
Górka Ignatius 1805.
Górka Piotr 1850.
*Górka Józef 1880.
Gontkiewicz Thom. 1807.
Gontkiewicz Emil 1862.
Górkiewicz Michael. 1807.
Górkiewicz Józef 1875.
Gorgosch Antonius 1807.
Gołuszyński Rom. 1813.
Gołuszyński Rom. 1813.
Gołuszyński Rom. 1814.
Gorzyński Nicefor 1813.
Gorzyński Jan 1821.
*Górzyński Hilary 1845.
Górzyński Feliks 1847.
*Godlewski Apolon. 1819.
Godlewski Romuald 1856.
Gorzkowski Antoni 1819.
*Goławski Józef 1819.
Goczałkowski Woj. 1821.
Godziszewski Fr. 1821.
Górakowski Jan 1821.
*Gomski Wincenty 1826.
*Goliński Kajetan 1826.
Goliński Teodor 1830.
Goliński Teodor 1830.
Goliński Adam 1864.
*Goliński Jan 1869.
Goleński Jan 1830.
Goleński Jan 1867.
*Golz Antoni 1831.
*Golz Rudolf 1839.
Golcz Artur 1869.
Golcz Witołd 1870.
Goybion Alexy 1827.
Gorzechowski Kaj. 1832.
Gorzechowski Józ. 1842.
Gorczyński Józef 1849.
Gorczyński Józef 1852.
*Gorczyński Satur. 1857.
Gorczyński Flor. 1887.
Górczyński Bronisł. 1858.
*Górczyński Bron. 1859.
Gottlieb Jakób 1846.
Gottlieb Henryk 1858.
Gottlieb Władysł. 1863.
Gottlieb Józef 1875.
Gottlieb Samuel 1880.
Godziński Józef 1849.
Gorol Józef 1850.
Goralczyk Antoni 1850.
Gołuszka Francisz. 1852.
Górnik Maxymil. 1854.
Golecki Tomasz 1854.
*Goldmann Rafael 1855.
*Góra Karol 1855.
*Góra Apollinary 1860.
Gostwicki Franc. 1855.
*Goldgard Elias 1856.
Golachowski Kam. 1858.
Golachowski Adolf 1859.
*Godek Aleksander 1862.
*Gołąb Michał 1863.
Gonczarski Ludwik 1865.
*Gorączka Marceli 1866.
*Gorączka Józef 1878.
Gorączko Jan 1884.
Goralik Alojzy 1858.
Góralik Stanisław 1866.
Golechowski Mich. 1868.
Gorczyca Francisz. 1870.
Gostomski Stanisł. 1870.
Gostomski Wład. 1873.
Gołosiński Leon 1871.
Gontoski Grzegórz 1871.
Gontoski Gabryel 1877.
Godyń Ludwik 1871.
Gońka Andrzej 1872.
Gońka Piotr 1879.
Gońka Piotr 1883.
Goldwasser Leon 1872.
Goldwasser Maxym. 1878.
Goldfarb Abraham 1874.
Gołąbek Piotr 1878.
Górnia Gustaw 1875.
Goetzlinger Henryk 1876.
*Goldmann Samuel 1876.
Górnik Jan 1877.
Gotlik Felix 1877.
Goldsand Eliasz 1879.
Goldsand Jakób 1883.
Goslar Jan 1880.
Gostwicki Franc. 1856.
*Gostwicki Stanisł. 1881.
Gostwicki Karol 1881.
Gogella Franciszek 1881.
Golczewski Bronisł. 1881.
Goldfinger Abrah. 1880.
Goldfinger Edward 1881.
Goldfinger Oskar 1881.
Goldfinger Izydor 1881.
Goldfinger Albert 1881.
Goldfinger Szymon 1881.
Goldfinger Chaim 1882.
Goldfinger Julian 1884.
Goldfinger Salomon 1884.
Goldfinger Albert 1885.
Goyski Zygmunt 1882.
Gojski Zygmuut 1885.
Goetel Piotr 1883.
Goldberg Loebel 1883.
Gornisiewicz Jan 1828.
Górnisiewicz Szym. 1884.
Goldstein Izrael 1886.
Goldstein Pinkas 1887.
Górayski Josephus 1803.
Górayski Adamus 1803.
Górayski Ludovic. 1806.
*Gorayski Władysł 1852.
*Gorayski August 1853.
*Gorayski Roman 1878.
Gołuchowski Hip. 1803.
Gołuchowski Gab. 1803.
*Gołuchowski Kon. 1835.
Górecki Ignatius 1805.
Górecki Wincen. 1819.
Górecki Karol 1824.
Górecki Józef 1830.
Górecki Kazimierz 1850.
Górecki Mieczysław 1862.
Górecki Ignacy 1864.
Górecki Kazimierz 1865.

Górecki Andrzej 1872.
Górecki Edward 1884.
Gołębiowski Józef 1813.
Gołębiowski Mich. 1813.
Gołębiowski Karol 1814.
Gołębiowski Ignacy 1824.
Gołębiowski Alex. 1826
Gołębiowski Paweł 1829.
Gołębiowski Flor. 1833.
Gołębiowski Józef 1845.
Gołębiowski Józef 1880.
Górski Antoni 1819.
Górski Andrzej 1824.
Górski Jan 1824.
*Górski Jan 1829.
Górski Józef 1831.
Górski Alojzy 1832.
Górski Franciszek 1834.
Górski Jan 1857.
*Górski Adolf 1868.
*Górski Czesław 1872.
Górski Franciszek 1870.
Górski Ludwik 1872.
Górski Jan 1872.
*Górski Franciszek 1874.
*Górski Piotr 1874.
*Górski Antoni 1874.
Górski Jan 1874.
*Górski Ludwik 1875.
*Górski Konstanty 1878.
Górski Gabriel 1878.
*Górski Józef 1877.
Górski Ludwik 1880.
*Górski Józef 1881.
Górski Tadeusz 1881.
Górski Xawery 1882.
Górski Michał 1883.
Gołęberski Stan. 1813.
*Gołęberski Marcin 1824.
Gołęberski Stanisł. 1850.
Gołemberski Czesł. 1858.
Gołemberski Adam 1861.
Gołemberski Adam 1865.
Gołemberski Zygm. 1868.
Gostkowski Ludw. 1813.
Gostkowski Samuel 1813.
*Gostkowski Alex. 1830.
Gostkowski Alex. 1851.
Gostkowski Miecz. 1859.
Gostkowski Alfons 1874.
*Gostkowski Flor. 1872.
Golian Walery 1824.
*Golian Zygmunt 1841.
*Goebel Jerzy 1842.
*Goebel Roman 1842.
*Goebel Leon 1847.
Goebel Stanisł. 1847.
*Goebel Karol 1857.
Goebel Robert 1864.
Grysik Szymon 1803.
Graybner Alexand. 1804.
Graybner Stanisl. 1804.
Graybner Vladisl. 1804.
Grzywiński Joseph. 1805
Grzyberowski Fran. 1816.
*Grzymalski Józef 1822.
Grzymalski Józef 1824.
Grubecki Sebastian. 1806.
Grupp Fridericus 1806.
Grossner Karol 1813.
Grygowski Ludwik 1814.
Grygowski Konst. 1814.
Groch Józef 1819.
Grobler Ludwik 1822.
*Grünbaum Emanuel 1825.
*Gruszczyński Ant. 1826.
Grebel Adam 1826.
Groppler Ludwik 1824.
Grudziński Franc. 1827.
Grochowolski Syw. 1827.
Grzegorzewski Józ. 1828.
Grudziński Tomasz 1829.
Grudziński Alex. 1831.
*Grudziński Piotr 1832.
Grudziński Tomasz 1850.
Grudziński Jan 1885.
Grylicz Ferdynand 1830.
*Greld Izydor 1830.
Gronner Samuel 1830.
Grynfeld Tomasz 1824.
Grynfeld Tomasz 1830.
Grynfeld Adam 1831.
Grynfeld Stanisł. 1831.
Gratkowski Hen. 1831.
Grużlewski Hipolit 1832.
Grodzki Zygmunt 1833.
Grządzielski Jan 1833.
Grund Franciszek 1834.
Gruszczyński Dom. 1834.
Gruszczyński Adam 1851.
Gruszczyński Miec. 1878.
Gruszczyński Jak. 1881.
Gruszecki Antoni 1866.
Gruszecki Józef 1879.
Grendyszyński St 1835.
Grendyszyński Hen. 1835.
*Greliński Andrzej 1843.
Grzywiński Tad. 1847.
Grabek Jakób 1847.
Grzywa Józef 1849.
Grychowski Ludwik 1853.
Grychowski Wład. 1865.
*Grychowski Wiktor 1875.
Grychowski Ant 1883.
Grünn Edward 1854.
Grzesiński Winc. 1855.
Grzesicki Wincenty 1856.
Grzesicki Adam 1874.
Grzesicki Jan 1881.
*Graczyński Adolf 1856.
Grabczak Józef 1857.
Grünzweig Izydor 1857.
Grzonka Franciszek 1858.
*Greger Waleryan 1858.
*Grudziński Stefan 1860.
Gross Eugieniusz 1863.
*Gross Antoni 1852.
*Gross Wiktor 1863.
Gross Konrad 1864.
*Gross Felix 1870.
*Gross Adolf 1878.
Gross Michał 1878.
Gross Ignacy 1881.
Gross Kazimierz 1883.
Gross Berl 1883.
Groetschel Artur 1863.
Graca Adolf 1863.
Grek Stanisław 1863.
*Grabania Saturn 1864.
Gruber Ludwik 1865.
Gralichowski Zenon 1865.
*Graf Karol 1856.
Graff Bolesław 1866.
*Graff Edward 1874.
Graff Stanisław 1880.
*Grzybczyk Jan 1867.
*Gramatyka Karol 1874.
*Gramatyka Wojc. 1874.
Gramatyka Błażej 1885.
Grzywiński Paweł 1869.
*Gruszka Stanisław 1870.
Grybowski Michał 1870.
Gruber Wiktor 1870.
*Grzybczyk Józef 1870.
Gruszecki Antoni 1871.
*Grochola Walenty 1871.
*Grygierzec Józef 1871.
Grosser Artur 1873.
*Grosser Stanisław 1873.
Groetschel Ludwik 1974.
Groblewski Henryk 1876.
Gryglak Andrzej 1877.
Grzymalski Wład. 1855.
Grzymalski Zygm. 1877.
Grodzki Tomasz 1878.
*Groblicki Jan 1879.
Grossmann Wład. 1879.
Grossmann Stanisł. 1880.
Grossmann Bolesł. 1883.
Gronkowski Michał 1880.
Grabarz Michał 1881.
Grabicz Jan 1881.
*Grzesiak Antoni 1882.
Grzesiewicz Alfons 1882.
Grzesiewicz Wac. 1884.
Groetschel Henryk 1882.
Grzywacz Wojciech 1882.
Grosicki Jan 1882.
Groblewski Henryk 1883.
Grabczak Marcin 1884.
Grosse Edmund 1885.
Grosse Witołd 1888.
Grądalczyk Jan 1885.
Grabiński Wacław 1887.
Groblicki Błażej 1887.
Grochowski Zygm. 1888.
Grünzweig Zygm. 1888.
Gretzer Michał 1888.
Grabowski Pasch. 1803.

Grabowski Const. 1803.
Grabowski Cantius 1804.
Grabowski Onuphr. 1805.
Grabowski Simon 1806.
Grabowski Tad. 1807.
Grabowski Michael 1807.
Grabowski Adalb. 1807.
Grabowski Hipolit. 1813.
Grabowski Wojc. 1813.
Grabowski Stanisł. 1813.
Grabowski Aleks. 1816.
*Grabowski Floryan 1819.
Grabowski Antoni 1827.
Grabowski Wojc. 1828.
*Grabowski Edward 1830.
Grabowski Włodz. 1830.
*Grabowski Winc. 1832.
*Grabowski Maks. 1838.
*Grabowski Kazim. 1855.
Grabowski Ignacy 1861.
*Grabowski Franc. 1865.
Grabowski Jacek 1866.
Grabowski Feliks 1871.
Grabowski Mar. 1875.
Grabowski Jan 1881.
Grabowski Zygm. 1882.
Grabowski Miecz. 1882.
Grabowski Feliks 1883.
Grabowski Sewer. 1885.
Grabowski Eugen. 1886.
Grabowski Julian 1888.
Grabowski Wład. 1888.
Grzybowski Alex. 1803.
Grzybowski Wojc. 1813.
Grzybowski Jan 1819.
Grzybowski Winc. 1822.
Grzybowski Adam 1826.
Grzybowski Alexy 1834.
Grzybowski Józef 1834.
Grzybowski Franc. 1847.
Grzybowski Józef 1858.
Grzybowski Józef 1864.
*Grzybowski Ludw. 1879.
Grzybowski Józef 1879.
Grzybowski Ludw. 1880.
Grzybowski Wład. 1883.
Grzybowski Grzeg. 1885.
Grodzicki Antoni 1803.
*Grodzicki Filip 1819.
Grodzicki Aleks. 1881.
Grodzicki Mar. 1884.
Grodzicki Kazim. 1884.
Grodzicki Wład. 1885.
Grodzicki Józef 1886.
Gralewski Joannes 1805.
*Gralewski Stanisł. 1828.
*Gralewski Cezar 1831.
*Gralewski Ignacy 1831.
Gralewski Piotr 1869.
*Gralewski Stanisł. 1872.
Gralewski Celestyn 1872.
Gralewski Stanisł. 1876.
Gralewski Eugen. 1878.
Grabkowski Hipol. 1813.
Grabiański Tom. 1814.
*Grabiański Jan 1814.
Grabiański Konst. 1833.
Grabiański Roman 1833.
Grabiański Zygm. 1881.
*Grabiański Flor. 1877.
Grotowski Franc. 1817.
Grotowski Kanty 1817.
*Grotowski Antoni 1868.
*Grotowski Bolesł. 1875.
Grotowski Erazm 1875.
Grotowski Wład. 1884.
Grotowski Stefan 18·4.
Guzowski Hippol. 1803.
Gutowski Franc. 1803.
Gutowski Leon 1815.
Gutowski Jan 1819.
Gutowski Jan 1819.
Gutowski Józef 1824.
Gutowski Leon 1822.
Gutowski Józef 1825.
Gutowski Józef 1826.
Gutowski Aleks. 1830.
*Gutowski Roman 1874.
*Gutowski Zach. 1874.
Gurka Adalbertus 1804.
Guhry Franc. 1807.
Guhry Michaël 1807.
Gutkowski Zenon 1813.
Gutkowski Wiktor 1813.
Gutkowski Błażej 1813.
Gutkowski Antoni 1825.
*Gutkowski Józef 1835.
Gutkowski Ignacy 1835.
Gutkowski Miłosł. 1845.
Gutkowski Radosł. 1845.
Gutkowski Adam 1847.
Gutkowski Edward 1847.
Gutkowski Stefan 1865.
Guldasiński Wojc. 1813.
Gumiński Wojc. 1814.
Gumiński Konst. 1855.
Gumiński Józef 1862.
Gumiński Wład. 1863.
*Gudrayczyk Jacek 1814.
Gurkiewicz Feliks 1819.
Gurkiewicz Stan. 1819.
Gulka Erazm 1822.
Gutwiński Stan. 1824.
Gutwiński Karol 1864.
Gut Jan 1826.
Gurniski Michał 1829.
Guttry Aleks. 1831.
Güntzberg Jonas 1847.
*Guttmann Tobias 1857.
Guttmann Tobiasz 1862.
Gutmann Eugen. 1870.
*Gułkowski Tad. 1861.
Gumplowicz Feliks 1847.
*Gumplowicz Ludw. 1849.
Gumplowicz Mark. 1850.
*Gumplowicz Maks. 1856.
Gumplowicz Maur. 1868.
Gumplowicz Henr. 1878.
Gumplowicz Henr 1880.
Gumplowicz Leibel 1880.
*Gubarzewski Wład. 1862.
Gubarzewski Emil 1870.
Guirard Wład. 1863.
Guibillon Ludw. 1853.
*Gunia Marcin 1863.
Gunia Henryk 1879.
*Guzdek Wojc. 1864.
*Guzdek Jan 1880.
*Gustawicz Bron. 1865.
Gutmanowicz Al. 1866.
Gutmanowicz Leon 1875.
Guzik Karol 1868.
Guzik Józef 1882.
Gücker Józef 1868.
Gubota Jan 1871.
Gurbiel Antoni 1871.
*Gulik Franc. 1872.
Guziakiewicz Jan 1876.
Guzy Antoni 1880.
Günzig Adolf 1880.
Günzig Mojżesz 1880.
Guziński Jan 1883.
Guzikowski Piotr 1884.
Gwóźdź Jan 1859.
*Gwoździowski Jan 1865.
*Haas Kajetan 1827.
*Haas Edward 1859.
*Habowski Napol. 1818.
*Habura Franc. 1863.
Hachlowski Adalb. 1808.
Hachlowski Tom. 1855.
Hachłowski Tom. 1849.
Hadwani Antoni 1820.
Hadziewicz Teodor 1835.
Haerting Albert 1872.
Haganowski Mich. 1804.
Hagauer Maks. 1872.
Hahn Ludwik 1827.
Hahn Stanisław 1867.
*Hahn Wład. 1880.
Hahorkiewicz Lud. 1888.
*Hailig Adolf 1860.
Hajda Stanisław 1887.
Hajduga Piotr 1841.
*Hajdukiewicz Jan 1859.
Hajewski Stan. 1854.
Hajewski Józef 1869.
Hajewski Wład. 1878.
Hakulski Antoni 1820.
Halaburda Jan 1879.
Halbert Rudolf 1872.
Haleczko Józef 1864.
Haleczko Tad. 1886.
Hallastra Józef 1862.
Hallastra Józef 1866.
Haller Adalbertus 1803.
*Haller Cesar 1834.
*Haller Edmund 1836.
*Haller Wład. 1845.

Haller Józef 1864.
Haller Kazimierz 1866.
Haller Gustaw 1874.
Haller Stanisław 1882.
Hally Józef 1885.
Hałaciński Kazim. 1876.
Haładkiewicz Zeno 1824.
*Hałatkiewicz Stan. 1829.
*Hałatkiewicz Erazm 1832.
*Hałatkiewicz Fel. 1832.
Hałatkiewicz Winc. 1881.
Hałenowski Marc. 1820.
*Hamerlak Józef 1868.
*Hamuda Karol 1864.
*Hanczakowski Jan 1857.
Handlik Józef 1824.
Hanicer Abraham 1849.
Hanicki Walery 1858.
*Hanicki Aleks. 1880.
Hanker Karol 1868.
Hankus Edward 1885.
Hann Franciszek 1820.
Hann Kanty 1827.
*Hännel Atanazy 1832.
*Hannicki Antoni 1817.
Hanok Józef 1880.
Hantschel Kajetan 1875
Hanusiak Franc. 1864.
Hanusiak Józef 1871.
*Hanusz Antoni 1859.
Hanuszek Szymon 1886.
Hanszel Jan 1820.
Hanzlik Jakób 1824.
Harabaszowski Cas. 1803.
Harabaszowski Fr. 1813.
Harabaszowski L. 1806.
Harajewicz Tad. 1867.
*Harajewicz Wład. 1871.
Harasimowicz Marc. 1872.
Haraschin Joseph. 1803.
*Harassek Henryk 1866.
Harba Wojciech 1856.
Harburt Andrzej 1858.
Harburt Maciej 1879.
Haredziński Jan 1831.
Hartman Feliks 1882.
*Hasenöhrl Fryd. 1858.
Hasselquist Ludov. 1804.
Hatt Józef 1882.
Hauptmann Karol 1880.
Hauser Joel 1851.
Hauser Hirsz Wolf 1851.
Hausner Ferd. 1888.
Hausner Antoni 1888.
Hausser Paulus 1803.
Hausser Paul 1804.
Hawelski Ignacy 1822.
Hawełka Franc. 1808.
Hawliczek Leon 1882.
Haworka Stan. 1866.
Haycz Karol 1868.
Haydziński Kazim. 1867.
Hayto Wawrz. 1824.
Hebda Cantius 1803.
Hebda Wincenty 1813.
*Hebda Stanisław 1818.
Hebda Wincenty 1828.
Hebda Apolinary 1850.
Hebda Jan 1881.
Hebdosienski Joan. 1804.
Hebenstreit Petrus 1806.
*Hecler Jan 1857.
Hecok Ignacy 1849.
Heer Karol 1864.
Heggenberger M. 1845.
Heim Leopold 1880.
Hein Israel 1873.
*Hejnar Jan 1874.
*Heinz Alojzy 1858.
*Höltzel Antoni 1822.
*Höltzel Ludwik 1825.
*Helcel Antoni 1869.
Helcel Tadeusz 1869.
Helcel Zygmunt 1873.
Helcel Władysław 1871.
*Heller Eranciszek 1858.
*Heller Herman 1859.
Heller Zenon 1859.
Hellich Franc. 1813.
*Helmann Feliks 1828.
*Helmann Ignacy 1828.
Hellmann Dawid 1875.
*Hellmann Dawid 1878.
Helner Stanisław 1878.
Hendel Józef 1824.
*Hendel Tomasz 1832.
*Hendel Wojciech 1832.
*Hendel Teofil 1866.
Hendel Bolesław 1874.
Hendryk Edward 1883.
Hendrzak Franc. 1850.
*Hendrzak Leon 1878.
Henike Wiktor 1871.
Henisch Stanisł. 1864.
Henisz Paweł 1856.
Henisz Oswald 1857.
*Henitze Ludwik 1836.
Henneberg Nicol. 1803.
Hennel Cypryan 1830.
Hennig Henryk 1832.
*Hennig Edward 1836.
*Henoch Jan 1860.
*Henoch Hugo 1864.
Henoch Teodor 1868.
Henoch Kazim. 1874.
Henoch Wład. 1879.
Henoch Stanisław 1885.
HerasimowiczJóz. 1866.
Herasimowicz Wł. 1875.
Hercok Jan 1860.
*Herdliczka Gustaw 1856.
Herdliczka Julian 1859.
Herdliczka Julian 1860.
Herdliczka Gustaw 1862.
Herdlitzka Karol 1861.
*Herma Franc. 1884.
Hermann Karol 1817.
Hermann Walenty 1828.
Herman Ignacy 1840.
Hermann Franc. 1851.
Hermann Jan 1859.
Hermann Jan 1872.
Hermann Maks. 1879.
Herrmann Aleks· 1883.
Hermann Henryk 1888.
Hermanowski Józef 1816.
*Hermanowski Winc. 1836.
*Herncisz Teodor 1878.
*Hernth Franc. 1855.
Hernth Józef 1857.
Herold Wacław 1863.
Herschthal Henryk 1883.
Herteux Aleks. 1866.
Herz Jacek 1828.
Herz Karol 1870.
Herz Feliks 1871.
Herz Henryk 1882.
Herz Wilhelm 1882.
Herzberg Klemens 1851.
*Herzog Ignacy 1817.
Hess Alfred 1879.
Hess Wład. 1882.
Heski Stanisław 1882.
*Heumann Konst. 1838.
Heumann Adolf 1845
Heymann Stan. 1868.
Hibiński Adolf 1863
Hibiński Walery 1881.
*Hickel Jan 1858.
Hickiewicz Feliks 1851.
Hietzgern von Nordfelden Tytus 1856.
Hilberg Ernestus 1803.
Hillenbrand Eug. 1853.
Himonowski Teod. 1813.
Himonowski Ant. 1813.
*Hirsch Dawid 1883.
Hirschberg Joseph. 1808.
*Hirschfeld Maurycy 1858.
*Hirschfeld Aleks. 1858.
Hirschfeld Maurycy 1362.
Hizer Franciszek 1824.
Hobociak Marcin 1860.
Hochleitner Karol 1853.
Hochstim Izydor 1858.
Hodur Franc. 1882.
Hodzer Kanty 1824.
*Hoeflich Jan 1886.
Hoefern Joannes 1803.
Hoenisberg Leop. 1803.
Hoff Stanisław 1887.
Hoffmann Henryk 1858.
*Hoffman Kazim. 1863.
Hoffmann Alfred 1866.
Hoffmann Henryk 1873.
Hoffmann Stan. 1879.
Hoffmann Józef 1886.
Hojnos Andrzej 1885.
Holcer Adolf 1863.

Holzer Eugen 1886.
Holewiński Franc. 1828.
Holli Franciszek 1813.
Holski Karol 1828.
Holuj Józef 1875.
Hołoj Franciszek 1883.
*Holzapfel Dawid 1866.
Hołubowicz Wikt. 1851.
Hołubowicz Julian 1858.
Hołubowicz Kazim. 1870.
Homelski Ludwik 1880.
*Homme Edward 1843.
*Homme Tomasz 1850.
Homme Franc. 1851.
Homme Ludwik 1863.
Homolacs Bronisł. 1853.
Homolacs Karol 1884.
Homolacs Stanisł. 1884.
Homolacs Emanuel 1885.
*Homolacz Józef 1866.
Homolacz Józef 1866.
*Homolacz Juliusz 1873.
Homorlak Józef 1861.
Homułko Maks. 1864.
Honcisz Franciszek 1867.
Hopcas Józef 1868.
Hordyński Andrzej 1858.
Hordyński Stanisł. 1848.
Hordyński Kazim. 1885.
*Hordyński Stan. 1886.
Horecki Samson 1856.
Horn Karol 1821.
Horn Karol 1855.
*Horn Roman 1858.
Horny Carolus 1808.
Horoch Tadeusz 1854.
Horodyński Szym. 1856.
*Horodyński Jan 1859.
Horodyński Boguch. 1863.
Horodyński Zbign. 1863.
Horodyński Stan. 1864.
Horodyński Onuf. 1874.
Horodyński Jan 1874.
Horodyński Ksaw. 1880.
*Horodyski Emil 1819.
*Horowitz Leon 1855.
*Horowitz Dawid 1858.
*Horowitz Jakób 1859.
Horowitz Jonasz 1864.
*Horowitz Jonas 1867.
Horowitz Rudolf 1869.
Horowitz Edward 1885.
Horowitz Israel 1886.
Horwath Jan 1877.
Horwath Maryan 1879.
Horwath Juliusz 1880.
Horwath Maryan 1885.
Hosz Ludwik 1863.
*Hoszowski Konst. 1816.
Hoszowski Ludwik 1859.
Hostacz Józef 1875.
Hoycz Joseph. 1803.
Hoydziński Wojc. 1824.
Hoydziński Franc. 1824.
Hoym Michał 1831.
*Hozer Jan 1878.
Höhne Ludwik 1888.
Höntzlik Franc. 1832.
Hradeczny Henryk 1859.
Hradeczny Wilh. 1864.
Hrapek Józef 1888.
Hrebenda Henryk 1858.
*Hrebenda Wład. 1860.
Hroboń Kazimierz 1876.
Hrubant Władysł. 1859.
Hrubant Stefan 1859.
Hrubant Władysł. 1864.
Hruza Har. 1883.
Hryniewiecki Mod. 1862.
*Hubaczek Eugen. 1874.
Hubaczek Adam 1882.
Hubé Romuald 1816.
Hubé Józef 1816.
*Hube Karol 1831.
*Hube Michał 1837.
*Hube Jan 1838.
*Hube Wiktor 1843.
Huberman August 1849.
Hubicki Zdzisław 1831.
Hubicki Aleks. 1862.
Hubicki Mieczysł. 1864.
Hubicki Wład. 1867.
Hubicki Gustaw 1888.
*Hubrich Teodozy 1867.
Hubrich Aleks. 1868.
Hubrich Jan 1880.
Hubrick Józef 1875.
Hubwal Gustaw 1873.
Hudaszek Adam 1884.
Hudeczek Ewin 1887.
Hudecki Martinus 1803.
Hudzikiewicz Fr. 1872.
Humerlak Michał 1866.
*Humiecki Korneli 1874.
Hummel Adolf 1883.
Humnicki Ignacy 1813.
Hupka Włodz. 1854.
Hupka Kazim. 1854.
Huplaszewski Piotr 1849.
Huppenthal Wład. 1884.
Huppert Aleks. 1848.
Huppert Henryk 1859.
Huss Jan 1887.
Husarzewski Józef 1852.
Hutlauer Antoni 1824.
Hutnicki Zygm. 1861.
Hügler Adolf 1884.
Hülle Andreas 1803.
Hycik Wawrz. 1877.
Hysiński Sebast. 1803.
Hyla Wawrz. 1877.
*Hyrycki Stanisław 1877.
Ibel Franciszek 1884.
*Ichheiser Bernard 1858.
*Ichheiser Michał 1866.
Idzik Błażej 1822.
*Idzik Franciszek 1842.
Idzikowski Daniel 1829.
*Idzikowski Franc. 1843.
Idzikowski Adam 1854.
Ignaszewski Rom. 1849.
Iglicki Józef 1872
*Illasiewicz Piotr 1858.
Iłłakowicz Tadeusz 1870.
Iłłakowicz Kazim. 1870.
Iłłakowicz Stan. 1872.
Indycki Maryan 1883.
Indycki Bartłomiej 1883.
*Ingrisz Karol 1868.
Ippoldt Juliusz 1879.
*Irzykowski Antoni 1826.
Irzykowski Aleks. 1875.
Iradzki Antoni 1827.
Irzyński Franc. 1867.
*Irzyczek Karol 1875.
Iskierski Maksym. 1886.
Iwaszkiewicz Mar. 1870.
Izeppi Antoni 1834.
Izenberg Adolf 1878.
Izenberg Maurycy 1883.
Izenberg Ozyasz 1884.
Izenberg Ludwik 1887.
Iżycki Antoni 1875.
Iżycki Oktawian 1885.
Jabczeński Mikołaj 1814.
Jabczyński Wojc. 1852.
*Jabłczyński Jan 1829.
*Jabłonowski Wład. 1856.
Jabłonowski Stan. 1869.
Jabłoński Antoni 1819.
Jabłoński Ignacy 1813.
*Jabłoński Wojc. 1827.
Jabłoński Józef 1827.
Jabłoński Ignacy 1829.
Jabłoński Stefan 1865.
*Jabłoński Stanisł. 1866.
Jabłoński Józef 1866.
*Jabłoński Jacek 1868.
Jabłoński Aleks. 1872.
Jabłoński Kazim. 1878.
Jabłoński Antoni 1879.
Jabłoński Tadeusz 1881.
Jabłoński Henryk 1885.
Jache Floryan 1831.
Jachimek Karol 1873.
Jachimowicz Ant. 1869.
Jachimski Wład. 1858.
Jachimski Henryk 1879.
Jachimski Stanisł. 1885.
*Jachymiak Ludwik 1877.
Jachymiak Andr. 1886.
Jackiewicz Konst. 1831.
Jackowski Karol 1872.
*Jacobi Emil 1874.
Jaczewski Maryan 1876.
Jadamus Leopold 1860.
*Jadowski Jan 1848.
Jadowski Józef 1848.
Jadowski Filip 1848.

*Jagielski Stanisł. 1843.
*Jagielski Franc. 1851.
Jagielski Stanisław 1862.
*Jagiełka Andrzej 1871.
*Jaglarz Andrzej 1867.
*Jaglarz Jan 1868.
Jaglarz Ignacy 1869.
*Jaglarz Paweł 1873.
Jaglarz Franciszek 1882.
Jagła Stanisław 1882.
Jagła Julian 1883.
*Jagoda Franciszek 1824.
Jagniński Ksaw. 1828.
*Jahl Alojzy 1875.
Jahn Władysław 1861.
Jahn Karol 1863.
Jakelbowski Józef 1815.
Jakiewicz Jan 1854.
Jakiewicz Jan 1855.
Jakiewicz Wład. 1858.
Jaklicz Adolf 1866.
*Jakliński Leon 1868.
Jakobsen Ulrich 1854.
Jakobsohn Izaak 1863.
Jakobsohn Maur. 1879.
Jakóbski Karol 1879.
Jakóbowski Joan. 1806.
Jakóbowski Wacł. 1881.
Jakóbowski Cezar 1887.
Jakubiec Marcin 1813.
*Jakubowicz Miecz. 1849.
Jakubowicz Jan K. 1849.
Jakubowski Józef 1813.
*Jakubowski Lud. 1813.
Jakubowski Marcin 1813.
Jakubowski Franc. 1813.
Jakubowski Kamil 1840.
Jakubowski Adam 1841.
Jakubowski Zenon 1847.
*Jakubowski Mac. 1848.
*Jakubowski Bron. 1851.
*Jakubowski Faust. 1852.
Jakubowski Roman 1857.
Jakubowski Adam 1864.
Jakubowski Alojzy 1866.
*Jakubowski Franc. 1869.
*Jakubowski Jan 1871.
Jakubowski Zygm. 1872.
Jakubowski Antoni 1876.
Jakubowski Faust. 1880.
Jałbrzykowski Zyg. 1849.
Jamiński Francisz. 1865.
Jamros Antoni 1864.
Jamroż Józef 1881.
Jana Stanisław 1863.
Jana Kazimierz 1865.
Jana Antoni 1881.
Janatsch Wacław 1854.
Janczatek Abrah. 1826.
Janczurowicz Jan 1823.
*Janczy Wincenty 1829.
*Janczy Walenty 1831.
Janda Józef 1817.
Janicki Stanislaus 1803.
Janicki Stanisł. 1813.
*Janicki Józef 1817.
Janicki Franciszek 1817.
Janicki Wincenty 1817.
Janicki Leopold 1823.
Janicki Michał 1823.
*Janicki Józef 1824.
*Janicki Eugeniusz 1831.
*Janicki Ignacy 1835.
Janicki Michał 1851.
Janicki Kazimierz 1854.
Janicki Kazimierz 1855.
*Janicki Edward 1862.
Janicki Edward 1865.
*Janicki Kazimierz 1886.
Janicki Adam 1887.
Janiczek Józef 1859.
Janiga Stanisław 1884.
Janik Ludwik 1830.
Janik Jan 1878.
*Janikiewicz Stan. 1878.
Janikiewicz Stan. 1880.
Janikowski Adam 1803.
Janikowski Casim. 1803.
Janikowski Casim. 1804.
Janikowski Feliks 1813.
Janikowski And. 1813.
Janikowski Waw. 1813.
Janikowski Ferd. 1829.
*Janikowski Antoni 1854.
Janikowski Bron. 1873.
Janikowski Antoni 1877.
*Janikowski Ludw. 1879.
Janikowski Antoni 1880.
Janikowski Zygm. 1880.
Janikowski Wład. 1886
Janikowski Wład. 1886.
Janisz Jan 1888.
Janiszewski Norb. 1804.
Janiszewski And. 1818.
Janiszewski Winc. 1824.
Janiszewski Leon. 1833.
Janiszewski Michał 1841.
Janiszewski Stan. 1842.
*Janiszewski Maks. 1851.
*Janiszewski Antoni 1867.
Janiszewski Adolf 1867.
Jankisch Adalb. 1803.
Janko Marceli 1858.
Jankowski Valent.1804.
*Jankowski Stanisł. 1821.
Jankowski Wład. 1832.
Jankowski Winc. 1846.
Jankowski Mikołaj 1887.
Janocha Józef 1830.
Janoschik Albin 1870.
*Janota Rudolf 1855.
Janowski Franc. 1813.
Janowski Edward 1815.
*Janowski Jan 1821.
Janowski Henryk 1824.
*Janowski Włodz. 1843.
Janowski Jan 1849.
*Janowski Walenty 1856.
Janowski Stanisł. 1882.
Janowski Adam 1883.
Janowski Bronisł, 1887.
Jański Józef 1864.
Janta Antoni 1850.
Januar Salomon 1888.
Janusz Stanisław 1867.
Janusz Kazimierz 1876.
Januszewicz Piotr 1813.
Januszewicz Teofil 1813.
Januszewicz Józef 1813.
Januszkiewicz Ign. 1870.
Januszkiewicz 1874.
Januszkiewicz Ad. 1886.
Januszkiewicz Bol. 1888.
Januszowski Józef 1880.
Januszowski Joan. 1806.
Januszyński Ant. 1813.
Januszyński Ant. 1813.
*Janutka Walenty 1822.
Jarczyński Ludwik 1832.
Jarczyński Józef 1839.
Jarek Błażej 1847.
Jarecki Szczesny 1881.
Jarmarkowski J. 1847.
Jarmulski Alojzy 1861.
Jarmulski Emil 1886.
Jarnuszkiewicz St. 1871.
Jarocki Feliks 1803.
Jarocki Wincenty 1813.
Jarocki Józef 1813.
Jaroni Stanisław 1814.
Jaroński Miecz. 1874.
Jaroński Stanisł. 1875.
*Jarosz Jan 1854.
*Jarosz Rudolf 1854.
Jarosz Juliusz 1868.
Jarosz Franciszek 1874.
*Jarosz Jan 1874.
Jarosz Andrzej 1881.
Jarosz Zygmunt 1888.
*Jaroszewski And. 1813.
Jaroszewski Karol 1813.
Jaroszewski Antoni 1814.
Jaroszewski Piotr 1813.
Jaroszewski Maciej 1819.
Jaroszewski Piotr 1817.
Jaroszewski Zygm. 1846.
*Jaroszewski Wład. 1846.
Jaroszyński Kaz. 1887.
Jaroszyński Kaz. 1886.
*Jaroszyński Edw. 1877.
*Jarotek Jan 1875.
*Jarwiński Wacław 1869.
*Jarynkiewicz Teofil 1864.
Jarynkiewicz Wł. 1866.
Jarząbek Andrzej 1860.
*Jarzębski Jan 1833.
Jarzyński Michał 1840.
Jarzyński Tomasz 1813.
*Jarzyński Wład. 1840.

*Jarzyński Michał 1840.
Jasielski Leopold 1879.
Jasielski Konst. 1883.
Jasieński Joannes 1808.
Jasieński Szymon 1813.
Jasieński Jan 1861.
Jasienski Hen. 1883.
Jasieński Bogusł. 1888.
Jasiński Joachim 1814.
Jasiński Urban 1817.
Jasiński Romuald 1819.
Jasiński Henryk 1819.
Jasiński Jan 1820.
Jasiński Edward 1820.
Jasiński Antoni 1833.
Jasiński Feliks 1833.
Jasiński Wincenty 1833.
*Jasiński Dominik 1834.
Jasiński Roman 1842.
Jasiński Jan 1846.
Jasiński Ferdyn. 1854.
Jasiński Jan 1859.
Jasiński Ignacy 1865.
Jasiński Felix 1873.
Jasiński Gustaw 1873.
Jasiński Stanisł. 1881.
Jasiński Jan 1882.
Jasiński Wład. 1884.
Jaskierski Petrus 1805.
Jaskierski Józef 1872.
Jaśkiewicz Zygm. 1881.
*Jaskólski Franc. 1852.
Jaskólski Tad. 1868.
Jaskólski Tadeusz 1868.
Jaśkowski Franc. 1814.
Jaśkowski Adam 1814.
Jaśkowski Feliks 1820.
*Jaskowski Mikołaj 1843.
Jastrzębski Theod. 1803.
Jastrzębski Franc. 1803.
Jastrzębski Joan. 1803.
Jastrzębski Joannes 1805.
Jastrzębski Nicol. 1808.
Jastrzębski Feliks 1828.
Jastrzębski Ignacy 1862.
*Jastrzębski Julian 1868
*Jastrzębski Jan 1875.
Jastrzębski Stan. 1879.
Jastrzębski Karol 1880.
Jastrzębski Jan 1888.
Jaszczurowski Józ. 1876.
Jaszczykowski Kaz. 1830.
Jaugustyn Miecz. 1882.
*Jawornicki Feliks 1834.
Jawornicki Bolesł. 1883.
*Jawornicki Józef 1867.
Jaworski Stanislaus 1803.
Jaworski Casimir. 1804.
Jaworski Joannes 1806.
*Jaworski Feliks 1826.
Jaworski Józef 1827.
Jaworski Emil 1852.
*Jaworski Michał 1852.
Jaworski Klemens 1857.
Jaworski Sebast. 1862.
Jaworski Walery 1866.
Jaworski Francisz. 1866.
Jaworski Jan 1866.
Jaworski Sebast. 1867.
Jaworski Wincent. 1867.
Jaworski Stanisł. 1874.
Jaworski Leopold 1877.
Jaworski Tadeusz 1880.
Jaworski Józef 1880.
Jaworski Zygmunt 1881.
Jaworski Kamil 1882.
Jaworski Julian 1883.
Jaworski Zygmunt 1884.
Jaworski Józef 1884.
Jaworski Józef 1886.
*Jawurek Aleksan. 1845.
Jawurek Stanisł. 1872.
Jądrkiewicz Xav. 1806.
Jąkała Wawrzyn. 1864.
Jękielski Leopold 1823.
*Jeleń Józef 1818.
Jeleń Jan 1829.
Jeleń Jan 1846.
Jeleń Antoni 1866.
Jeleń Franciszek 1876.
*Jeleński Edward 1873.
Jeleński Adam 1874.
Jelonek Ignacy 1879.
*Jelonek Władysł. 1878.
Jelonkowski Jacek.
Jelonkowski Jul. 1860.
Jende Paweł 1859.
Jendl Jan 1852.
Jendl Stanisław 1886.
*Jendt Filip 1848.
*Jenicz Krzysztof 1842.
Jeromne Stanisław 1850.
Jerzewski Bened. 1815.
Jerzmanowski Fel. 1805.
Jerzmanowski Ant. 1818.
Jerzmanowski Józ. 1824.
Jerzmanowski Bol.
Jerzowski Joseph. 1804.
Jerzowski Joseph. 1805.
Jerzykowski And. 1827.
Jettel Józef 1863.
Jezierski Maryan 1814.
Jezierski Antoni 1857.
Jezierski Karol 1857.
Jezierski Franc. 1866.
Jeziorski Karol 1813.
Jeziorski Antoni 1860.
*Jeziorski Francisz. 1862.
*Jeziorski Antoni 1863.
Jeziorski Antoni 1865.
*Jeż Andrzej 1871.
Jeż Jan 1871.
Jeż Wincenty 1878.
Jeżewski Dominik 1881.
Jeżowski Jakób 1818.
Jeżowski Henryk 1818.
Jeżowski Henryk 1824.
*Jęczyk Wojciech 1827.
Jędresiński Stan. 1820.
Jędrkiewicz Jan 1842.
Jędruszek Michał 1825.
Jędrys Józef 1885.
Jędrzejasz Ludwik 1863.
Jędrzejewski Caj. 1804.
Jędrzejowski Paul. 1803.
Jędrzejowski Win. 1814.
Jędrzejowski Jan 1817.
*Jędrzejowski Nap. 1820.
Jędrzejowski Fr. 1832.
*Jędrzejowski Ant. 1836.
*Jędrzejowski Wł. 1839.
Jędrzejowski Jan 1860.
Jodłowski Tomasz 1815.
Jodłowski Michał 1820.
Jodłowski Jan 1821.
Jodłowski Adolf 1857.
Jodłowski Wład. 1851.
John Julian 1873.
Jonta Franciscus 1806.
*Jopek Juliusz 1856.
Jopek Franciszek 1858.
Jordan Joannes 1803.
Jordan Rogatianus 1804.
Jordan Antonius 1806.
Jordan Theophil. 1806.
Jordan Seweryn 1813.
*Jordan Karol 1821.
*Jordan Władysł. 1833.
*Jordan Zygmunt 1835.
*Jordan Eugeniusz 1835.
*Jordan Feliks 1835.
Jordan Ignacy 1849.
Jordan Antoni 1854.
Jordan Bolesław 1881.
Jordan Roman 1881.
Jordan Adam 1887.
Jordens Leon 1886.
Jordens Julian 1888.
Josephu Wacław 1859.
Józefowski Michał 1824.
Józefowicz Karol 1814.
*Józefczyk Bolesł. 1858.
*Józefczyk Wład. 1860.
*Józefczyk Bronisł. 1861.
*Józefczyk Stanisł. 1868.
Józefczyk Tadeusz 1870.
Józefski Stanisław 1863.
Józefski Walery 1867.
Józefski Kazim. 1870.
Józefski Tadeusz 1870.
Józefski Paweł 1813.
Józefski Aleks. 1855.
Jóźewski Paweł 1813.
Judkiewicz Jan 1856.
Judkiewicz Henryk 1857.
Judkiewicz Izydor 1858.
Judkiewicz Maks. 1862.
Judkiewicz Jakób 1869.
Judziński Józef 1850.

Jurgowski Tomasz 1855.
Jurgowski Aleks. 1862.
Jurgowski Aleks. 1864.
Jungier Izaak 1857.
Jurkiewicz Emilian 1819.
Jurkiewicz Emilian 1824.
Jurkiewicz Maryan 1881.
Jurkiewicz Karol 1886.
Jurkowski Andrzej 1863.
Jurkowski Wiktor 1819.
Jurkowski Jan 1864.
Jurowicz Israel 1854.
Jurowicz Bernard 1855.
*Jurowitz Izydor 1861.
*Jurowitz Salomon 1869.
Juras Józef 1883.
Jurasiński Franc. 1886.
Jurasiński Jozafat 1882.
Jureczko Józef 1881.
*Jurecki Feliks 1882.
Juryciński Joseph. 1804.
Jurczyński Szym. 1827.
Jury Piotr 1833.
Juraschek Franc. 1864.
Juszczakiewicz T. 1883.
Juszczkiewicz T. 1859.
Kabelik Jan 1872.
Kacerz Władysław 1852.
Kaczkowski Józef 1813.
Kaczkowski Jan 1825.
*Kaczkowski Ign. 1842.
*Kaczkowski Miecz. 1879.
Kaczmarczyk Fr. 1853.
Kaczmarczyk Jan 1878.
Kaczmarczyk Ant. 1880.
Kaczmarski Jan 1855.
Kaczmarski Józef 1859.
*Kaczyński Teodor 1860.
Kaczyński Józef 1882.
*Kaden Kazimierz 1873.
*Kaden Ludwik 1875.
*Kaden Gustaw 1877.
*Kaden Józef 1877.
Kaden Henryk 1883.
Kaden Witold 1887.
Kadłubowski Cas. 1805.
Kadłubowski Jos. 1805.
Kadłubowski Stan. 1816.
Kadłubowski Rud. 1829.
*Kadłubowski Józef 1829.
Kaiser Piotr 1879.
Kajzy Karol 1843.
*Kalman Gustaw 1879.
Kalczyński Teodor 1882.
Kalczyński Piotr 1886.
Kalemba Romuald 1885.
Kaleta Tomasz 1886.
Kalous Karol 1883.
Kalinka Andreas 1803.
*Kalinka Aleksand. 1826.
*Kalinka Julian 1831.
*Kalinka Kazimierz 1836.
*Kalinka Walery 1836.
Kalinowski Leop. 1846.
Kalinowski Wład. 1857.
*Kaliński Ignacy 1861.
Kalinowski Wojc. 1862.
*Kalinowski Leon 1874.
Kalinowski Leon. 1882.
Kaliciński Wład. 1835.
Kaliciński Ignacy 1840.
Kaliciński Wojc. 1855.
Kalicki Józef 1887.
*Kalisiewicz Tom. 1822.
*Kalisiewicz Tom. 1825.
Kalisiewicz Winc. 1826.
Kalistowski Wal. 1824.
Kaliszer Eliasz 1835.
Kalista Michał 1874.
Kalita Leon 1866.
Kalisz Jakób 1852.
Kałużyński Franc. 1814.
Kałużyński Stan. 1827.
Kałużyński Jan 1827.
Kamecki Władysł. 1884.
Kamiński Franc. 1806.
Kamiński Mikołaj 1813.
Kamiński Antoni 1813.
Kamiński Onufry 1830.
Kamiński Kazim. 1851.
Kamiński Ludwik 1862.
Kamińskt Jakób 1863.
Kamiński Zygm. 1865.
Kamiński Jakób 1885.
Kamieński Andrz. 1828.
Kamieński Henryk 1875.
Kamieński Andrz. 1887.
Kamocki Francisz. 1868.
Kamocki Antoni 1875.
Kamocki Francisz. 1886.
*Kamski Francisz. 1864.
Kamster Majer 1854.
Kanarkowski Ant. 1818.
Kancler Konst. 1816.
Kancler Jonas 1877.
Kandler Zdzisław 1880.
Kanenberg Karol 1813.
Kania Wojciech 1877.
Kania Franciszek 1881.
Kaniewski Joseph. 1804.
Kaniewski Winc. 1817.
*Kaniewski Wład. 1832.
Kaniowski Józef 1826.
Kante Jan 1846.
Kantor Józef 1882.
Kantor Antoni 1882.
Kantorek Jan 1835.
Kantorek Józef 1860.
Kantorek Stefan 1886.
Kańka Paweł 1883.
Kańkowski Jakób 1824.
Kański Franciscus 1806.
Kański Adam 1827.
Kański Leon 1827.
Kański Walenty 1872.
Kański Franciszek 1874.
Kański Jan 1874.
Kapała Piotr 1883.
*Kapel Jan 1879.
Kapel Józef 1888.
Kapela Sebastyan 1860.
Kapiński Wład. 1867.
*Kapiszewski Ludw. 1853.
Kapralski Jan 1813.
Kaps Karol 1855.
*Kapuściński Jan 1819.
*Kapuściński Jan 1821.
*Kapuściński Mac. 1821.
Kapuściński Mat. 1829.
Kapuściński Jan 1884.
Kapuśnik Józef 1882.
Karabiński Emil 1880.
Karabiński Edm. 1885.
Karasiewicz Józef 1813.
Karaszkowski Józ. 1813.
Karaś Edward 1859.
*Karaś Zygmunt 1876.
*Karaś Stefan 1876.
Karaś Andrzej 1883.
Karcz Jan 1884.
Karczewski Jan 1817.
*Karczewski Feliks 1838.
Karkosieński Balt. 1805.
Karkoszka Jan 1845.
Karkowski Adam 1864.
Karliński Jan 1828.
*Karliński Franc. 1842.
Karliński Justyn 1873.
Karliński Leon 1874.
*Karoński Roman 1827.
*Karowski Józef 1872.
Karowski Karol 1879.
Karpiński Ksawery 1817.
*Karpiński Alfons 1856.
*Karpiński Franc. 1866.
Karpisz Marcin 1859.
Karski Josephus 1807.
*Karsznicki Karol 1819.
Karsznicki Jan 1827.
Karwacki Adam 1814.
Karwacki Karol 1831.
*Karwacki Zygm. 1875.
Karwat Jan 1843.
Karwin Franciszek 1824.
*Karwicki Józef 1832.
Karwowski Tad. 1881.
Karzewski Wacław 1874.
Karzlik Józef 1859.
Karzyński Tomasz 1820.
Kaśniewski Wład. 1852.
Kaspar Julian 1876.
*Kasparek Ferdyn. 1874.
*Kasparek Feliks 1882.
Kasparek Adam 1885.
Kasprowicz Leon 1829.
Kasprowicz Wład. 1865.
Kasprowicz Jan 1866.
Kasprowicz Józef 1869.
*Kasprowicz Stan. 1874.

Kasprzycki Stef. 1832.
*Kasprzycki Stefan 1835.
Kasprzycki Karol 1851.
Kasprzykiewicz T. 1861.
*Kasprzykiewicz F. 1863.
Kasznica Joannes 1803.
*Kasznica Józef 1850.
Kasznica August 1851.
Kasznica Władysł. 1851.
Kasznica Józef 1851.
Kasznica Karol 1861.
Kasznica Stanisł. 1888.
Kaszowski Henryk 1863.
Kaszpar Wacław 1852.
Kaszycki Francisz. 1872.
Kaszubski Antoni 1829.
Kaszuba Wojciech 1845.
*Katarzyński Józef 1823.
Katarzyński Józef 1831.
Katarzyński Franc. 1831.
Katrzyński Jan 1820.
Kattersohn Adolf 1886.
Katuski Stefan 1866.
*Kaufmann Józef 1851.
*Kaufmann Michał 1852.
Kaufmann Daniel 1866.
Kawecki Aleks. 1813.
Kawecki Ludwik 1814.
*Kawecki Stanisław 1817
Kawecki Leon 1820.
*Kawecki Walenty 1829.
Kawecki Jan 1860.
Kawecki Roman 1882.
Kawecki Jan 1884.
Kawecki Ignacy 1886.
Kawek Jakób 1824.
Kawka Wojciech 1832.
Kawola Jan 1873.
Kawiorski Winc. 1860.
Kawski Jakób 1821.
*Kawski Aleksand. 1829.
Kawski Konstanty 1854.
Kawski Aleks. 1856.
Kaysztura Joseph. 1804.
*Kazanowski Ant. 1834.
Kazanowski Stefan 1877.
Kazicki Hipolit 1864.
*Kądziola Melchior 1884.
Keller Adam 1831.
Keller Leon 1858.
Kellermann Józef 1858.
Kellner Henryk 1885.
Kempf Edward 1869.
Kempler Samuel 1887.
Kempiński Ignacy 1815.
*Kenty Rajmund 1865.
Kerm Reinhold 1857.
*Kestenberg Józef 1835.
Keyka Kazimierz 1872.
Kędziorski Karol 1827.
*Kępiński Ignacy 1863.
Kępiński Ludwik 1816.
Kępiński Napoleon 1819.
Kępiński Francisz. 1852.
Kępiński Zygmunt. 1856.
Kępiński Mieczysł. 1856.
Kępiński Stanisł. 1882.
Kiciński Joannes 1803.
Kiciński Stanisław 1873.
Kiciński Tadeusz 1873.
Kiciński Adam 1883.
Kiczek Zygmunt 1885.
Kiebzak Karol 1869.
Kiebczak Teodor 1883.
Kiec Jan 1874.
Kiejcha Jan 1854.
Kielikowski Jan 1873.
Kielesiński Eust. 1887.
*Kiełtycki Wojciech 1816.
Kiełczewski Winc. 1830.
*Kiełkiewicz Stanisł. 1833.
Kieres Antoni 1813.
*Kieres Roman 1833.
*Kieres Bogumił 1864.
*Kieres Jan 1867.
Kieres Juliusz 1872.
*Kiersz Telesfor 1820.
Kiernicki Alfred 1854.
Kiernicki Gustaw 1854.
Kiernicki Henryk 1854.
Kiernicki Seweryn 1857.
*Kiernicki Alfred 1857.
Kiernicki Jan 1880.
Kiernik Stanisław 1880.
Kierpaul Józef 1827.
Kieszkowski Czesł. 1857.
Kieszkowski Jacek 1862.
Kieszkowski Czesł. 1862.
Kieszkowski Jerzy 1884.
Kieszkowski Julian 1884.
Kieta Andrzej 1887.
Kijas Henryk 1873.
Kijas Tadeusz 1873.
Kijas Bronisław 1874.
Kilian Joannes 1805.
Kiliński Stanisław 1863.
Kiński Franciszek 1827.
Kirchmajer Vincen. 1803.
*Kirchmayer Józef 1836.
Kirchmajer Julian 1836.
Kirchmajer Jan 1874.
*Kirchmajer Adam 1874.
*Kirchmajer Kazim. 1878.
Kirchmajer Stefan 1880.
Kirchner Władysł. 1869.
Kirner Adolf 1874.
Kirschner Francisc. 1805.
*Kirschner Aaron 1856.
Kirschner Adolf 1857.
Kirschner Bolesław 1874.
Kirschner Maciej 1883.
Kisiński Antoni 1819.
Kisiński Romuald 1881.
Kistul Adolf 1831.
Kistenberg Józef 1835.
Kisiel Daniel 1865.
Kiszala Ludwik 1871.
Kitliński Ignatius 1804.
*Kitowski Tomasz 1819.
Kitowski Jan 1831.
Kizell Floryan 1814.
Klacer Zygmunt 1854.
Klakla Jakób 1872.
Klakurka Mikołaj 1867.
Klakurka Jan 1883.
Klakurka Władysł. 1883.
Klamczyński Wojc. 1827.
Kłapa Waleryan 1883.
*Klapsia Alfons 1855.
Klebert Franciszek 1818.
Kleczyński Adamus 1806.
Kleczyński Jan 1882.
Kleczyński Wład. 1882.
*Klein Leon 1856.
Klein Jan 1858.
Klein Franciszek 1859.
Klein Henryk 1879.
Klein Jan 1887.
*Kleinberg Joachim 1863.
Kleinberg Karol 1872.
*Kleinberg Józef 1881.
Kleinberg Ferdyn. 1881.
Kleinberg Gutmann 1882.
Kleinberger Salom. 1829.
*Kleinberger Arnold 1852.
Kleinberger Adolf 1879.
Kleinberger Wład. 1882.
Klemensiewicz Vin. 1807.
*Klemensiewicz Józ. 1829.
Klemensiewicz Win. 1850.
*Klemensiewicz Ed. 1852.
Klemensiewicz Raj. 1858.
Klemensiewicz Lud. 1861.
*Klemensiewicz Rob. 1871.
Klemensiewicz Rob. 1874.
Klemensiewicz T. 1877.
Klemensiewicz Józ. 1887.
Kleszcz Józef 1883.
Kleszcz Władysł. 1888.
Kleszcz Aleksander 1888.
*Kleszczowski Fran. 1821.
*Kleszczyński Jan 1820.
Kleszczyński Edw. 1827.
Kleszczyński Józef 1827.
Kleszczyński Ign. 1827.
Kleszczyński Józef 1846.
Kleszczyński Fran. 1848.
Kleszek Jan 1883.
Kletta Fryderyk 1867.
Klews Filip 1841.
Klęp Jan 1858.
Klęp Józef 1877.
*Klęsk Juliusz 1873.
Klęsk Roman 1882.
Kliche Józef 1845.
Klimczyk Francisz. 1879.
Klimczyk Stanisław 1883.
Klimek Andrzej 1855.
*Klimek Emil 1870.

Klimek Adolf 1871.
Klimek Maryan 1888.
*Klimkiewicz Marc. 1859.
Klimkiewicz Stefan 1869.
Klimkowski Józef 1823.
Klimkowski Jan 1859.
*Klimkowski Lud. 1885.
Klimaszewski And. 1831.
Klimuntowicz Jan 1832.
Klimowski Franc. 1866.
Klimowski Maciej 1887.
Klimonda Józef 1880.
Klisiewicz Wojc. 1887.
Klobasa Rudolfus 1803.
*Klobasa Wiktor 1861.
Klobasa Stanisław 1880.
Kloc Kazimierz 1888.
Kloeff Fryderyk 1820.
Klóska Tomasz 1870.
Kluska Stanisław 1881.
Kluska Józef 1883.
Kluczycki Jan 1869.
Kluczycki Franc. 1886.
Kluczycki Stanisł. 1886.
Klug Edward 1853.
Klug Alfred 1858.
Kluger Wojciech 1829.
Kluger Antoni 1830.
Kluger Majer 1849.
Kluger Bolesław 1859.
Kluger Władysław 1860.
Kładziwo Ludwik 1825.
Kłak Stanisław 1888.
Kłapotowski Franc. 1825.
Kłębkowski Zygm. 1885.
*Kłobukowski Wład. 1854.
*Kłodzianowski And. 1865.
Kłodziński Joannes 1805.
Kłopewski Wład. 1820.
Kłopowski Antoni 1821.
Kłosowski Stanisł. 1813.
Kłosowski Adam 1813.
Kłosowski Antoni 1821.
Kłosowski Adam 1836.
Kłoszkiewicz Stan. 1874.
Kłyczek Roman 1863.
*Kłysiński Jan 1848.
Kmiecicki Stanisł. 1871.
*Kmiecik Jan 1867.
Kmiecik Józef 1882.
*Kmiecikiewicz Piotr 1861.
*Kmieciński Jan 1872.
Kmita Gabryel 1813.
Kmita Teodor 1813.
Kmita Józef 1813.
Kmita Kajetan 1813.
Kmita Stefan 1818.
Kmita Szymon 1819.
Kmitowicz Aleks. 1849.
Knakowski Józef 1830.
Knal Karol 1828.
Knapczyk Ludwik 1869.
Knapczyński Mich. 1849.
*Knapik Stanisław 1842.
Knapik Wojciech 1883.
Knapik Józef 1884.
Knischke Franc. 1883.
Knobbloch Franc. 1852.
Knobbloch Karol 1854.
Knopff Władysław 1853.
Knopff Juliusz 1853.
Knopff Bolesław 1856.
Knopf Szymon 1887.
Knutelski Józef 1851.
Knych Wilhelm 1884.
*Knycz Andrzej 1853.
Knyszkowski Eraz. 1869.
Kobak Klemens 1886.
*Kobiela Jan 1874.
Kobielski Joannes 1804.
Kobierzyński Win. 1833.
Kobierzyński Kas. 1872.
Kobylański Aleks. 1840.
Kobyliński Michał 1850.
Kobyłecki Stan. 1803.
Kobyłecki Laur. 1807.
Kobyłecki Józef 1816.
Koc Jan 1816.
Koch Antonius 1803.
Koch Joannes 1804.
Koch Antonius 1808.
Koch Teofil 1813.
*Koch Franc. 1871.
Kochanowski Ant. 1803.
Kochanowski Józ. 1819.
Kochanowski And. 1848.
Kochanowski Wł. 1848.
Kochanowski Rom. 1869.
Kochanowski St. 1883.
Kocipiński Bron. 1854.
Kochański Leon 1882.
Kochmański Jos. 1804.
Kocz Jan 1815.
Koczanowicz Lud. 1828.
Koczanowicz Stan. 1887.
*Koczewski Jan 1820.
Koczon Michał 1852.
Koczurkiewicz Win. 1881.
Koczyński Teod. 1859.
Kodesz Josephus 1806.
Kodrębski Włodz. 1875.
*Koelichen Wiktor 1871.
Koelichen Zygm. 1871.
Koelichen Józef 1871.
Koelichen Stefan 1872.
Kohl Vincentius 1807.
Kohlberger Joan. 1803.
*Kohn Maksym. 1864.
Kohn Ignacy 1879.
Kojasiewicz Karol 1820.
*Kojsi Jan 1868.
*Kojsiewicz Jan 1815.
Kojsiewicz Ludwik 1845.
Kolasa Antoni 1854.
Kolasa Józef 1861.
Kolasiński Antoni 1828.
Kolasiński Adam 1832.
Kolasiński Nikod. 1865.
Kolasiński Antoni 1865.
Kolasiński Stan. 1870.
*Kolasiński Alfons 1880.
Kolbiarski Antoni 1820.
Kolbiarz Bartłom. 1863.
Kolbiarz Antoni 1870.
Kolegowicz Józef 1885.
Kolesa Józef 1873.
Kolendowski Hil. 1813.
Koliba Jan 1828.
Kolik Antoni 1856.
*Koliński Sebast. 1836.
Kolipiontek Jan 1827.
Koslicher Wład. 1855.
Kolischer Teodor 1864.
*Kolitscher Franc. 1866.
Kollatorowicz Fr. 1870.
Kollatorowicz Fel. 1874.
Kollatorowicz St. 1874.
Kolor Michał 1867.
*Kolstrąg Jan 1859.
Kołaczek Mathias 1803.
Kołaczkowski Stan. 1863.
Kołek Jan 1864.
Kołodziej Henryk 1862.
Kołodziejczyk Ap. 1860.
Kołodziejczyk Ad. 1872.
Kołodziejczyk St. 1887.
Kołoszek Adam 1884.
Kołowski Ksaw. 1813.
Kołowski Erazm 1814.
Kołusiński Jan 1817.
Komalski Stan. 1873.
Komar Xawerius 1803.
Komar Sabba 1803.
*Komar Hercules 1822.
Komar Teofil 1847.
Komar Miecz. 1883.
Komar Edward 1885.
Komarnicki Tad. 1857.
Komoniewski Ant. 1820.
Komoniewski Adam 1829.
Komornicki Val. 1804.
Komornicki Seraf. 1814.
Komornicki Grzeg. 1822.
Komornicki Alek. 1823.
*Komornicki Teod 1827.
*Komornicki Aug. 1849.
Komornicki Wład. 1854.
Komornicki Wład. 1858.
Komornicki Miecz. 1859.
Komornicki Miecz. 1863.
Komornicki Stan. 1873.
Komornicki Aleks. 1875.
Komornicki Stefan 1875.
Komorowski Joan. 1804.
Komorowski Ant. 1824.
Komorowski Ad. 1827.
Komorowski Józef 1828.
Komorowski Józef 1857.
Komorowski Jul. 1875.

*Komorowski Stan. 1877.
Komorowski Stef. 1877.
Komorowski Bol. 1878.
Komorowski Wład. 1878.
Komperd Jakób 1878.
Komperda Ferd. 1884.
*Konarski Konst 1828.
Konarski Rafał 1831.
*Konarski Kazim. 1835.
Konarzewski Jan 1825.
Konarzewski Teofil 1835.
Kończyński Tad. 1886.
Kondracki Józef 1829.
Kondracki Stan. 1838.
Konderadzki Seb. 1813.
Koneczny Feliks 1873.
Koneczny Józef 1876.
*Konieczny Wojc. 1856.
Konieczny Jan 1863.
Konieczny Jan 1883.
Konieczyński Jak. 1830.
*König Józef 1832.
König Jan 1832.
König Stanisław 1872.
*Konopiński Michał 1874.
Konopka Stan, 1803.
Konopka Thad. 1803.
Konopka Józef 1813.
Konopka Teodor 1830.
*Konopka Stan. 1829.
Konopka Józef 1830.
*Konopka Henryk 1835.
*Konopka Kaz. 1841.
Konopka Stan. 1856.
Konopka Adam 1863.
Konopka Andrzej 1863.
Konopka Adam 1870.
Konopka Jan 1871.
Konopka Stefan 1872.
Konopka Stanisł. 1878.
Konopka Karol 1881.
Konopnicki Wilh. 1854.
Konopnicki Bol. 1856.
Konopnicki Stan. 1868.
Konrad Józef 1831.
Konrad Józef 1877.
Konstantyn Jan 1828.
Konstantyn Edw. 1828.
Konstantynowicz R. 1871.
Konstmanowicz Cz. 1879.
*Kontkiewicz Stan. 1827.
Kopacz Stanisł. 1861.
Kopaczyński Nap. 1820.
*Kopak Tadeusz 1869.
Kopak Wojciech 1869.
Kopakowski Ant. 1815.
Kopciński Nicolaus 1803.
Kopczyński Paweł 1815.
Kopczyński Jakób 1821.
Kopczyński Jakób 1829.
Kopczyński Erazm 1852.
Kopeć Michał 1863.
Kopera Feliks 1883.
Koperek Franc. 1874.
Kopernicki Wład. 1872.
Kopernicki Stan. 1879.
*Koperski Józef 1841.
*Kopff Wiktor 1815.
Kopff Konstanty 1815.
*Kopf Władysław 1850.
Kopf Henryk 1856.
*Kopf Józef 1864.
*Kopf Leon 1868.
Kopetschny Edw. 1875.
Kopiński Ignacy 18167.
Kopiński Antoni 1817.
Kopiński Wład. 1841.
Kopiński Józef 1841.
Kopiński Stan. 1851.
Kopiński Aleks. 1863.
Kopiński Miecz. 1885.
Kopiński Tadeusz 1887.
Koplik Natan 1856.
Kopp Wład. 1869.
Koppel Fryderyk 1850.
Koppelik Andreas 1807.
Kopowski Ignacy 1816.
*Kopyciński Ignacy 1813.
Kopyciński Franc. 1813.
Kopyciński Paweł 1825.
Kopytkiewicz Ant. 1877.
Korbel Józef 1858.
Körber Franc. 1851.
Körber Ludwik 1883.
Korczak Kazimierz 1817.
*Korczowski Jan 1877.
Korczyk Francisz. 1865.
Korczyński Vinc. 1803.
Korczyński Jan 1815.
*Korczyński Ludw. 1828.
*Korczyński Włodz. 1828.
*Korczyński Henryk 1828.
*Korczyński Edward 1859.
*Korczyński Miecz. 1871.
Kordas Antoni 1888.
*Kordaszewski M. 1867.
Korde Józef 1813.
Kordecki Michał 1872.
Kordek Piotr 1828.
Kordzik Antoni 1876.
Korecki Tadeusz 1874.
Koresteński Adolf 1856.
*Kornaszewski M. 1823.
Korn Floryan 1875.
Kornberg Hugo 1872.
Kornberg Ludwik 1872.
*Kornblüh Leon 1840.
Kornfeld Edmund 1870.
Korngold Józef 1856.
Korngold Leopold 1885.
*Korniatowski Kaz. 1835.
*Kornicki Jan 1849.
Koruszewicz Ferd. 1821.
Korta Jan 1885.
Korypski Leon 1881.
Korytowski Konst. 1814.
Korytowski Jan 1814.
Korytowski Leon 1813.
*Korytowski Seb. 1816.
Korytowski Soter 1819.
*Korytowski Ludw. 1842.
Korytowski Bol. 1846.
Korytowski Miecz. 1853.
Korytowski Aug. 1864.
*Korytowski Mar. 1875.
Korytowski Wład. 1876.
Korytowski Zygm. 1878.
Korytowski Rajm. 1883.
Koryżna Stanisław 1817.
Korzeniowski Seb. 1813.
Korzeniowski Piotr 1861.
*Korzeniowski Józef 1881.
Korzeniowski T. 1886.
*Kosakowski Ant. 1815.
Kosakowski K. 1826.
Kosakowski Marc. 1832.
Kosch Adam 1815.
Kosch Teodor 1883.
Kosches Dawid 1883.
Kosek Ludwik 1852.
Kosek Kazimierz 1862.
Kosek Kazimierz 1870.
Kosecki Michał 1813.
*Kosicki Franciszek 1838.
Kosielski Stefan 1885.
Kosiewicz Franc. 1813.
Kosiewicz Ferdyn. 1813.
Kosieżkiewicz K. 1828.
Kosioł Błażej 1820.
Kosionowicz Józef 1865.
Kosiński Adamus 1806.
Kosiński Edward 1820.
Kosiński Antoni 1830.
Kosiński Piotr 1831.
*Kosiński Władysł. 1861.
*Kosiński Piotr 1866.
Kosiński Adam 1871.
Kosko Adam 1828.
Kośmiński Adam 1874.
Kosobucki Józef 1832.
*Kossak Stefan 1871.
Kossakowski Lud 1879.
Kossonoga Teofil 1876.
Kossowicz Jan 1824.
*Kossowicz Jan 1834.
Kossowicz Jan 1872.
Kossowski Andr. 1803.
*Kossowski Kazim. 1815.
Kossowski Samuel 1821.
Kossowski Walent. 1825.
Kosowski Henryk 1872.
Kosowski Józef 1883.
Kostecki Antoni 1825.
*Kostecki Leon 1832.
Kostecki Ignacy 1835.
*Kostecki Antoni 1838.
*Kostecki Francisz. 1858.
Kostecki Ludwik 1862.
*Kostecki Tadeusz 1865.

Kostecki Adam 1868.
Kostecki Wład. 1873.
Kosterkiewicz W. 1827.
Kosterkiewicz Jan 1854.
Kosterkiewicz A. M. 1858.
*Kosterkiewicz Al. 1859.
*Kosterkiewicz St. 1865.
*Kosterski Ludwik 1835.
*Kostka Paweł 1850.
Kostka Alfred 1851.
Kostka Leon 1883.
Kostka Karol 1885.
Kostka Alfred 1886.
Kostka Jan 1888.
*Kostkiewicz Kaz 1883.
*Kostkiewicz Zygm. 1883.
Kostrakiewicz St. 1881.
*Kostuch Piotr 1875.
*Kosturski Hen. 1870.
Koszak Joannes 1803.
Koszarski Edward 1832.
Koszarski Sylw. 1832.
Koszowski Samuel 1820.
Koszutski Hipolit 1815.
Kościelnicki Jan 1884.
Kościelnik Feliks 1839.
Kościelski Bronisł. 1885.
Kościołek Andrzej 1886.
Kościński Wład. 1878.
Kotarba Stanisław 1849.
Kotarba Franciszek 1848.
Kotarba Franciszek 1860.
*Kotarba Jan 1861.
Kotarba Tadeusz 1883.
Kotarba Władysł. 1884.
Kotarski Jan 1862.
*Kotasek Stanisł. 1860.
Kotecki Edward 1849.
Kotiers Jan 1865.
Kotkowski Fryd. 1814.
Kotkowski Erazm 1814.
Kotkowski Marceli 1814.
Kotkowski Józef 1816.
Kotliński Alexand. 1806.
Kotlarczyk Jan 1871.
Koton Maciej 1825.
*Kotowski Napol. 1820.
Kotowski Gabryel 1848.
Koturba Jan 1854.
Kotrubski Jan 1864.
Kottas Józef 1869.
*Kotulecki Tomasz 1880.
Kotulecki Antoni 1887.
Kotulski Mikołaj 1813.
Kotulski Jędrzej 1878.
Kotyian Julian 1869.
Kowak Antoni 1887.
*Kowalczyk Jan 1849.
Kowalczyk Piotr 1858.
Kowalczyk Jakób 1860.
Kowalczyk Jan 1869.
Kowalczyk Józef 1871.
Kowalczyk Wojc. 1883.
Kowalczyk Wład. 1885.
Kowalczewski Fr. 1864.
Kowalewski Izydor 1855.
Kowalewski Zygm. 1862.
*Kowalik Jan 1833.
Kowalik Jan 1886.
*Kowalikowski Piotr 1821.
*Kowalikowski Jan Kanty 1846.
*Kowalikowski Wł. 1872.
Kowalikowski Wł. 1876.
Kowalówka Jakób 1851.
Kowalski Cajetanus 1803.
Kowalski Josephus 1803.
Kowalski Joannes 1803.
Kowalski Joannes 1805.
Kowalski Paweł 1813.
Kowalski Józef 1816.
Kowalski Jan 1819.
*Kowalski Mateusz 1819.
*Kowalski Andrzej 1820.
*Kowalski Henryk 1822.
*Kowalski Leon 1823.
Kowalski Teofil 1827.
Kowalski Szczepan 1828.
Kowalski Alexand. 1828.
Kowalski Andrzej 1830.
Kowalski Ignacy 1831.
*Kowalski Ludwik 1840.
Kowalski Władysł. 1842.
Kowalski Emanuel 1846.
Kowalski Ludwik 1848.
Kowalski Tomasz 1848.
Kowalski Wincenty 1850.
Kowalski Michał 1852.
Kowalski Józef 1852.
*Kowalski Henryk 1855.
Kowalski Bronisław 1858.
Kowalski Karol 1859.
Kowalski Mieczysł. 1861.
*Kowalski Kazimierz 1862.
*Kowalski Stanisł. 1869.
Kowalski Karol 1870.
Kowalski Stanisł. 1871.
*Kowalski Tytus 1871.
Kowalski Jan 1872.
Kowalski Błażej 1872.
Kowalski Bolesław 1872.
*Kowalski Józef 1876.
Kowalski Mieczysł. 1876.
Kowalski Francisz. 1877.
Kowalski Karol 1877.
Kowalski Leon 1878.
Kowalski Stanisław 1878.
Kowalski Antoni 1880.
Kowalski Stefan 1881.
Kowalski Stanisł. 1882.
Kowalski Antoni 1884.
Kowalski Stanisł. 1886.
Kowalski Bogusław 1887.
Kownacki Cyprian 1803.
Kownacki Kazim. 1816.
Kownacki Konst. 1888.
Koy Stanisław 1863.
*Koy Michał 1874.
Kozak Józef 1863.
Kozakiewicz Stan 1875.
Kozakowski Józef 1816.
Kozakowski Marc. 1821.
Kozakowski Piotr 1828.
Kozera Adam 1869.
Kozerski Sebastyan 1814.
Kozerski Francisz. 1820.
Kozerski Augustyn 1823.
*Kozdrowicz Winc. 1820.
Koziański Antoni 1863.
Koziański Eugen. 1883.
Koziański Kazim. 1884.
Koziebrodzki Kaz. 1861.
Koziebrodzki Leop. 1870.
Koziebrodzki Józef 1880.
Koziebrodzki Eug. 1882.
*Kozielski Jan 1828.
Kozieński Mikołaj 1849.
Kozicki Zygmunt 1860.
Kozik Józef 1859.
Kozikowski Thom. 1804.
*Koziński Tomasz 1835.
Kozioł Tomasz 1872.
Koziołkowski Jul. 1888.
*Koziorowski Gust. 1854.
Koziorowski Ign. 1858.
Kozłowski Ignat. 1803.
Kozłowski Theod. 1803.
Kozłowski Carolus 1807.
Kozłowski Simon 1807.
*Kozłowski Franc. 1813.
*Kozłowski Ludwik 1818.
*Kozłowski Arnold 1818.
Kozłowski Błażej 1821.
*Kozłowski Abdon 1821.
Kozłowski Jozafat 1822.
Kozłowski Woje. 1823.
Kozłowski Apolin. 1824.
Kozłowski Ignacy 1826.
Kozłowski Józef 1827.
Kozłowski Ludwik 1827.
Kozłowski Mikołaj 1829.
Kozłowski Aleks. 1829.
Kozłowski Walenty 1829.
Kozłowski Józef 1830.
Kozłowski Albin 1830.
*Kozłowski Woje. 1830.
Kozłowski Florent. 1830.
*Kozłowski Sykstus 1832.
Kozłowski Walery 1841.
Kozłowski Franc. 1846.
Kozłowski Gabryel 1847.
Kozłowski Edward 1857.
Kozłowski Władysł. 1860.
Kozłowski Marcin 1861.
Kozłowski Aleksan. 1862.
Kozłowski Zygm. 1863.
Kozłowski Henryk 1865.
Kozłowski Witold 1869.
Kozłowski Józef 1870.

Kozłowski Apolin. 1870.
Kozłowski Wład. 1870.
*Kozłowski Edward 1874.
*Kozłowski Stanisł. 1877.
Kozłowski Karol 1879.
*Kozłowski Jan 1880.
Kozłowski Andrzej 1880.
*Kozłowski Józef 1881.
Kozłowski Miecz. 1883.
Kozłowski Aleks. 1885.
Kozłowski Karol 1887.
Kozłowski Kazim. 1888.
*Kozubowski Ferd. 1835.
Kozubowski Stan. 1860.
Kozubowski Stefan 1865.
Kozubowski Winc. 1867.
Kozubowski Lesł. 1868.
*Kozubowski Jan 1875
*Kozubowski Adam 1877.
Kozubski Francisc. 1804.
Kozubski Henryk 1855.
Koźmiński Józef 1820.
Koźmiński Eust. 1828.
Koźmiński Bolesł. 1850.
Koźnik Walenty 1879.
Kożuch Jan 1885.
Kraiński Vincent. 1804.
Krajewski Feliks 1803.
Krajewski Wolfg. 1813.
Krajewski Adolf 1813.
Krajewski Kazim. 1827.
Krajewski Roman 1887.
Krajkowski Stan. 1828.
Krajdocha Edward 1859.
Krakauer Wiktor 1883.
*Kralczyński Kaz. 1849.
*Kramaczyński Józ. 1829.
*Kramarzyński K. 1860.
Kramarzyński K. 1864.
*Kramarzyński Miec. 1864.
Kramer Samuel 1872.
Krammer Ludwik 1835.
Krasicki Francisz. 1868.
Krasicki Włodzim. 1874.
Krasicki Bronisław 1881.
Krasiński Józef 1822.
Krasiński Roman 1871.
Krasiński Edward 1882.
Krasiński Adam 1885.
Kraska Herman 1858.
Krasnosielski Jos. 1803.
Krasuski Michael 1804.
Krasuski Antoni 1814.
Krasuski Ludwik 1814
Krasuski Józef 1814.
Krasuski Kazim. 1817.
Krasuski Ludwik 1846.
Krasuski Włodzim. 1847.
Krasuski Romuald 1850.
*Krasuski Ludwik 1868.
Krasuski Kazim. 1876.
Krasuski Zygmunt 1884.
Krassowski Winc. 1886.
Krassowski Józef 1886.
*Kraszewski Stefan 1873.
Kraszkowski Piotr 1813.
*Kraśnicki Erazm 1843.
Kraśnicki Erazm 1875.
*Kratochwil Wład. 1857.
Kratochwil Piotr 1883.
Kratzer Ferdynand 1831.
Kratzer Kazimierz 1865.
Kraus Ferdinandus 1803.
Kraus Leopoldus 1804.
Kraus Tytus 1820.
Kraus Antoni 1849.
Kraus Józef 1854.
*Kraus Włodzimierz 1858.
Kraus Ignacy 1859.
Kraus Józef 1861.
*Kraus Ludomir 1861.
*Krauz Adam 1816.
Krauz Tytus 1816.
Krauz Seweryn 1824.
Krauz Zygmunt 1826.
Krause Bolesław 1866.
Krause Antoni 1866.
*Krause Michał 1881.
Krausnecker Ksaw. 1857.
*Krausowicz Bartł. 1862.
Kräutler Maksymil. 1849.
*Kräutler Edward 1857.
Kraupa Bolesław 1882.
Kraupa Rudolf 1884.
Kraupa Edward 1886.
*Krawecki Jan 1868.
Krawczyk Antoni 1870.
*Krawczyk Wład. 1877.
Krawczyk Walenty 1882.
Krawczyk Marcin 1886.
Krawczyński Karol 1840.
*Krawczyński Wal. 1876.
Krawski Aleksand. 1818.
Krecz Franciszek 1867.
*Kreiner Gabryel 1868.
Kreiner Jan 1881.
Kremer Józef 1813.
*Kremer Karol 1820.
*Kremer Aleksander 1823.
Kremer Józef 1860.
*Kremer Stanisław 1861.
*Kremer Jan 1864.
Kremer Zygmunt 1871.
Krengel Józef 1877.
*Kretowicz Walenty 1863.
Kretowicz Jan 1865.
Kreutzberg Oskar 1868.
Kręciewski Anton. 1804.
Kręciński Winc. 1804.
Kręciński Karol 1814.
Kręciński Aleks. 1864.
Krępa Aleksander 1886.
Krieger Herman 1874.
Krobicki Tadeusz 1861.
Krobicki Wiktor 1861.
Kroczak Jan 1882.
Kroczewski Franc. 1803.
Kroczewski Adam 1803.
Kroebl Ignacy 1849.
Krogulec Piotr 1826.
*Krogulski Franc. 1874.
Krogulski Roman 1877.
Krokiewicz Stanisł. 1813.
Krokiewicz Piotr 1876.
Krokowski Adalb. 1803.
Król Franciszek 1836.
Król Jan 1858.
*Król Jan 1870.
*Król Teofil 1870.
Król Teofil 1877.
Królikiewicz Dyon. 1813.
Królikiewicz Waw. 1817.
Królikiewicz Lud. 1823.
Królikiewicz Ewa. 1827.
Królikiewicz Karol 1880.
*Królikowski Michał 1829.
Królikowski Karol 1829.
Królikowski Franc. 1832.
Królikowski Karol 1815.
Królikowski Mikoł. 1818.
Królikowski Aleks. 1831.
Królikowski Bartł. 1849.
Królikowski Franc. 1855.
*Królikowski Czesł. 1856.
Królikowski Adam 1878.
*Królikowski Michał 1879.
Królikowski Wład. 1883.
*Kromer Fryderyk 1823.
Kromer Adam 1824.
Kromer Aleksand. 1825.
*Kromer Józef 1852.
Kromer Witold 1855.
Kromer Kazimierz 1862.
Kromholz Walenty 1817.
Kromholz Julian 1826.
Kromholz Ludwik 1828.
Kromka Franciszek 1847.
Kronengold Aaron 1851.
*Krongold Wilhelm 1864.
*Kronhelm Juliusz 1866.
Kronhelm Józef 1867.
Kronhelm Antoni 1873.
Kropf Juliusz 1883.
Krówka Karol 1877.
Krówka Stanisław 1888.
Króżel Jan 1884.
Kruczek Jan 1866.
*Kruczkiewicz Józef 1817.
Kruczkowski Jan 1872.
Kruczkowski Łuk. 1885.
Krudowski Jan 1867.
Krudowski Franc. 1872.
Krudowski Maks. 1885.
*Krudzielski Tom. 1870.
*Kruk Kazimierz 1863.
Kruk Stanisław 1865.
Krumpholz Antoni 1803.
Krumpholz Tadeusz 1831.
Krupa Józef 1861.

*Krupa Michał 1874.
Krupa Jan 1876.
Krupa Stanisław 1880.
*Krupecki Francisz. 1825.
Krupecki Józef 1854.
Krupiński Matth. 1803.
Krupiński Michał 1807.
Krupiński Winc. 1814.
*Krupski Kazimierz 1862.
Krupski Stanisław 1870.
*Krupski Leopold 1880.
Kruszyński Onuph. 1807.
Kruszyński Kazim. 1813.
*Kruszyński Józef 1860.
*Kruszyński Kazim. 1873.
*Krysa Jakób 1875.
Krysta Jan 1852.
Krysten Karol 1850.
Krystek Piotr 1885.
*Krzystyniak Andrz. 1858.
Krystyniacki Leop. 1885.
Kryszka Jacobus 1804.
Kryszka Gustaw 1831.
Kryszka Jakób 1831.
*Kryszka Antoni 1831.
Kryszkier Kanty 1813.
Kryszkier Ignacy 1814.
*Kryszkier Antoni 1822.
*Kryszkier Jan 1827.
Krywult Joannes 1807.
Krywult Władysł. 1863.
*Krywult Stanisław 1867.
Krywult Adam 1872.
*Krywult Walery 1873.
Krywult Jan 1885
Krzakowski Jan 1826.
Krzakowski Sebast. 1826.
Krzakowski Michał 1882.
Krzeczowski Miecz. 1882.
Krzedawski Jan 1866.
Krzemień Stanisł. 1879.
Krzemiński Ferd. 1841.
*Krzemiński Józef 1848.
Krzep Józef 1871.
Krzepella Leopold 1862.
*Krzepela Józef 1865.
Krzepicki Maurycy 1826.
Krzeptowski Wojc. 1884.
Krzesz Józef 1813.
Krzesz Wincenty 1820.
Krzętowski Grzeg. 1827.
Krzewski Adolf 1826.
Krzyk Stanisław 1881.
Krzykowski Julian 1882.
Krzymuski Wład. 1871.
Krzyściak Sebast. 1859.
Krzysiak Tomasz 1866.
Krzysik Józef 1869.
Krzyszkiewicz Can. 1807.
Krzyszkowski Józef 1820.
Krzyszkowski Fr. 1830.
Krzyszkowski Tad. 1863.
Krzyszkowski Kaz. 1871.
*Krzyszkowski Er. 1876.
Krzyszkowski A. 1878.
Krzyszkowski Al. 1879.
Krzyszkowski H. 1879.
Krzyszkowski J. 1880.
Krzyszkowski Al. 1880.
Krzyszkowski Lud. 1886.
Krzyszkowski Ferd. 1886.
Krzyształowicz St. 1878.
*Krzyształowicz Fr. 1879.
Krzyształowicz Ad. 1881.
Krzyształowicz W. 1882.
Krzysztoforski Edm. 1865.
Krzywaczka Józef 1876.
Krzywański Józef 1817.
Krzywdziński Jan 1866.
Krzywdziński Ant. 1871.
Krzywdziński Al. 1872.
Krzywoń Karol 1871.
Krzyżanowski Can. 1803.
Krzyżanowski Lud. 1803.
Krzyżanowski H. 1805.
Krzyżanowski Tad. 1806.
Krzyżanowski J. 1813.
Krzyżanowski W. 1814.
Krzyżanowski Ign. 1818.
*Krzyżanowski Er. 1819.
Krzyżanowski Stan. 1824.
Krzyżanowski Józ. 1826.
*Krzyżanowski Ign. 1836.
Krzyżanowski Bol. 1852.
*Krzyżanowski Leon 1859.
Krzyżanowski St. 1861.
*Krzyżanowski Kaz. 1863.
*Krzyżanowski Ad. 1865.
*Krzyżanowski R. 1865.
*Krzyżanowski Kaz. 1869.
Krzyżanowski Józ. 1870.
Krzyżanowski Jan 1873.
*Krzyżanowski Kar. 1873.
Krzyżanowski St. 1875.
*Krzyżanowski A. 1878.
Krzyżanowski Jan 1878.
Krzyżanowski Ad. 1882.
Krzyżanowski Jan 1888.
Książek Jan 1864.
Książek Władysł. 1868.
Książek Karol 1870.
Książek Antoni 1883.
Książko Wojciech 1817.
Księżarski Adalb. 1804.
Księżarski Jacek 1813.
*Księżarski Feliks 1830.
*Księżarski Henryk 1830.
*Księżarski Jacek 1862.
Księżny Feliks 1862.
Księżyc Andrzej 1803.
*Kubala Ludwik 1856.
*Kubala Achilles 1862.
Kubala Edmund 1872.
Kubalski Antoni 1817.
Kubalski Feliks 1870.
Kubalski Edward 1883.
Kubarski Andrzej 1836.
Kubaszek Jan 1868.
Kubaszek Franc. 1885.
Kubecki Antonius 1803.
*Kubecki Antoni 1817.
Kubecki Prosper 1827.
Kubecki Konst. 1828.
Kubecki Ludwik 1829.
Kubelka Zygm. 1888.
Kubiakowski Emil 1862.
Kubiakowski Ign. 1866.
*Kubica Błażej 1861.
Kubica Michał 1883.
Kubicki Felix 1884.
Kubin Jan 1868.
Kubistal 1869.
Kubiszewski Jan 1826.
Kublin Franc. 1886.
*Kubliński Walenty 1883.
*Kuc Maciej 1859.
Kucharski Stan. 1813.
Kucharski Jan 1860.
*Kucharski Tad. 1866.
Kucharski Andrzej 1868.
Kucharski Cezar 1870.
Kucharski Stan. 1882.
Kuchciński Józef 1804.
Kuchciński Piotr 1826.
Kucieński Leon 1813.
*Kucieński Stan. 1821.
*Kucieński Wojc. 1828.
*Kucieński Roman 1828.
*Kuciński Tomasz 1816.
*Kuciński Jan 1818.
*Kuciński Samuel 1824.
Kuciński Antoni 1824.
Kuciński Jan 1825.
*Kuciński Ludwik 1837.
Kucik Franciszek 1876.
Kućmida Józef 1885.
Kuczapski Adalb. 1803.
Kuczek Alojzy 1860.
Kuczera Jan 1828.
Kuczera Karol 1854.
*Kuczera Maksym 1877.
Kuczkowski Winc. 1813.
Kuczkowski Narc. 1817.
Kuczkowski And. 1819.
Kuczkowski Jan 1821.
Kuczkowski Wit. 1858.
*Kuczyński Jan 1820.
Kuczyński Józef 1837.
Kuczyński Józef 1850.
Kuczyński Franc. 1881.
Kuczyński Jan 1881.
Kuczyński Feliks 1884.
Kudas Jan 1851.
Kudas Jan 1883.
*Kudasiewicz Adolf 1829.
Kudasiewicz Teofil 1846.
*Kudasiewicz Wład. 1855.
Kudasiewicz Rom. 1867.
Kudasiewicz Stef. 1887.

Kudelka Ferd. 1857.
Kudelski Karol 1884.
Kudelski Franc. 1886.
Kudlicki Józef 1813.
Kufel Józef 1851.
Kufelkowski Jan 1870.
Kufrejski Konst. 1855.
Kuhn Ignatius 1803.
Kuhn Andrzej 1826.
*Kuhn Teofil 1834.
Kuhn Adolf 1837.
Kuhn Jakób 1848.
Kuhn Adam 1870.
Kühnel Aug. 1827.
Kühnel Karol 1879.
Kühnel Artur 1885.
*Kukalski Mikołaj 1839.
Kukliński Winc. 1861.
Kuksiński Tomasz 1817.
Kukulski Jan 1858.
Kukulski Bron. 1884.
Kukuła Antoni 1865.
Kula Antoni 1869.
Kula Jan 1876.
Kula Wojciech 1878.
Kulawiak Józef 1858.
Kulawik Stanisł. 1824.
Kulawik Winc. 1875.
*Kulawski Filip 1822.
*Kulawski Winc 1855.
Kulczyk Franc. 1857.
Kulczyk Franc. 1869.
Kulczycki Joseph. 1805.
Kulczycki Winc. 1813.
Kulczycki Karol 1814.
*Kulczycki Ignacy 1815.
*Kulczycki Maur. 1818.
*Kulczycki Wład. 1861.
Kulczycki Ludwik 1865.
Kulczyński Vinc. 1803.
*Kulczyński Leon 1860.
*Kulczyński Wład. 1865.
*Kulczyński Jan 1871.
*Kulczyński Franc. 1873.
*Kulesiński Franc. 1838.
Kulesza Józef 1817.
Kuliczkowski Ferd. 1825.
Kulig Romuald 1864.
Kulig Julian 1885.
Kulig Ludwik 1886.
Kulka Marcin 1843.
Kulka Wawrz. 1852.
Kulka Jan 1862.
Kulka Józef 1888.
*Kulikowski Nikazy 1832.
*Kulikowski Karol 1873.
*Kulikowski Wład. 1873.
*Kulikowski Wikt. 1880.
Kulikowski Wład. 1883.
Kuliński Antoni 1823.
Kuliński Ignacy 1825.
Kuliński Antoni 1825.
*Kuliński Zygm. 1883.
Kuliński Kazim. 1886.
Kulm Antoni 1820.
*Kulma Jan 1861.
Kulpiński Kajetan 1824.
Kulpiński Jan 1828.
Kulski Joannes 1803.
Kulski Sylwester 1837.
*Kulski Julian 1846.
*Kulski Stefan 1873.
Kulski Julian 1873.
*Kułakowski Henr. 1829.
Kułakowski Teod. 1856.
Kułakowski Kaz. 1881.
Kumala Józef 1817.
Kumala Jan 1879.
*Kumor Józef 1886.
Kumpter Karol 1835.
Kuna Maciej 1833.
Kunce Wład. 1871.
*Kundzicz-Daszkiewicz R. 1881.
Kunzelmann Józef 1857.
Künstler Karol 1847.
Kupercki Wojciech 1819.
Kupiec Wojciech 1875.
Kupiszyński Fr. 1820.
Kurek Antoni 1888.
Kurdna Jan 1869.
*Kurkiewicz Antoni 1837.
Kurkiewicz Ludwik 1862.
Kurkiewicz Józef 1871.
Kurkiewicz Leon 1871.
*Kurleto Antoni 1854.
*Kurletto Stanisław 1875.
Kurleto Jan 1881.
Kurlitowski Jacek 1813.
Kurnatowski Wit. 1880.
Kurnikowski Teofil 1861.
Kurnikowski Wład. 1865.
Kurowski Ignacy 1815.
Kurowski Józef 1820.
Kurowski Jan 1829.
*Kurowski Julian 1838.
Kurowski Ludwik 1843.
Kurowski Stefan 1863.
Kurowski Józef 1865.
Kurowski Walenty 1879.
Kurowski Andrzej 1886.
Kurawski Jan 1872.
Kurzewski Józef 1816.
Kurzewski Andrzej 1816.
Kusiak Stanisław 1856.
Kusionowicz Mar. 1866.
*Kusionowicz Wład. 1876.
Kusłowski Ludwik 1813.
Kuszczak Ecmund 1848.
Kuszelewski Alex. 1865.
*Kuszpeciński Teod. 1870.
Kutkiewicz Józef 1833.
Kutrzeba Franc. 1813.
Kutrzeba Wiktor 1871.
Kutrzeba Stanisł. 1887.
Kutschka Antoni 1857.
Kutschera Leon. 1871.
*Kutczera Maksym. 1877.
Kutyba Piotr 1887.
Kuzia Jan 1862.
Kuzia Józef 1862.
Kuzia Franciszek 1865.
Kuźma Jan 1862.
*Kuźniar Wincenty 1878.
Kuźniar Feliks 1885.
*Kwak Wojciech 1858.
Kwakiewicz Teod. 1862.
Kwakiewicz Józef 1873.
Kwapiszewski Tad. 1818.
Kwapniewski Alex. 1852.
*Kwapniewski Józ. 1860.
Kwapniewski Kar. 1863.
Kwaśniak Józef 1871.
Kwaśniewski Stan. 1803.
Kwaśniewski Łuk. 1803.
*Kwaśniewski Józ. 1838.
*Kwaśniewski Jul. 1848.
Kwaśniewski Fr. 1862.
Kwaśniewski Alex. 1872.
Kweizer Mieczysł. 1870.
Kweizer Wład. 1870.
Kwiatkiewicz Guid. 1872.
Kwiatkiewicz Stan. 1872.
*Kwiatkowski Józef 1817.
Kwiatkowski Andz. 1827.
*Kwiatkowski Adam 1832.
Kwiatkowski Wł. 1842.
Kwiatkowski Tad. 1854.
Kwiatkowski Jan 1855.
Kwiatkowski Wł. 1856.
Kwiatkowski Jul. 1859.
Kwiatkowski Stan. 1861.
Kwiatkowski Dom. 1872.
Kwiatkowski Mar. 1876.
Kwiatkowski Edw. 1883.
Kwiatkowski Tom. 1883.
Kwiatkowski Wł. 1888.
Kwieciński Adalb. 1804.
Kwieciński Piotr 1848.
Kwieciński Ant. 1852.
Kwieciński Józef 1856.
Kwieciński Stan. 1858.
*Kwieciński Mac. 1866.
Kwieciński Antoni 1872.
Kwieciński Jan 1873.
Kwieciński Tad. 1876.
Kwieciński Tad. 1880.
Kwieciński Stan. 1880.
Kwieciński Jan 1880.
*Kwieciński Winc. 1882.
Kwinta Józef 1861
Laberschek Jan 1886.
Laberschek Feliks 1887.
Lachmann Stan. 1864.
*Lachowicz Juliusz 1870.
Lachowizer Benj. 1804.
Lachowski Celest. 1880.
Lachowski Paweł 1881.
Lachsberg Saul 1888.

Lamatsch Josephus 1807.
*Lambert Stan. 1873.
Landa Hubert 1883.
Landau Józef 1854.
Landau Joel 1868.
Landau Władysł. 1870.
Landau Ludwik 1873.
*Landau Zygm. 1874.
Landau Zygm. 1878.
Landau Schachne 1883.
*Landau Maksym. 1888.
Langie Tadeusz 1854.
Langie Kazimierz 1854.
Langie Adam 1875.
*Langie Maryan 1878.
Langie Kazimierz 1883.
Langer Venceslaus 1803.
Langier Valentinus 1804.
*Langer Jacenty 1832.
Langier Andrzej 1848.
Langier Józef 1850.
Langer Jan 1872.
Langer Andrzej 1883.
Langer Bernard 1888.
Langmann Zygm. 1874.
Langrock Bernard 1878.
Langrock Joachim 1880.
Langrock Edward 1882.
Langrock Rudolf 1885.
Lanikiewicz Józef 1857.
Lanoe August 1827.
Larch Ludwik 1826.
Larysch Josephus 1804.
Larysch Joannes 1804.
Larysz Konrad 1821.
Lasciński Bron. 1866.
Laśkiewicz Laur 1803.
*Lasko Józef 1874.
Lasko Artur 1875.
*Laskowski Roch 1813.
Laskowski Paweł 1816.
Laskowski Aleks. 1816.
Laskowski Karol 1817.
Laskowski Maks. 1820.
Laskowski Sewer. 1820.
Laskowski Karol 1820.
*Laskowski Wład. 1821.
Laskowski Bolesł. 1824.
Laskowski Kazim. 1872.
Laskowski Stan. 1878.
Laskowski Apolin. 1888.
Lasociński August 1887.
*Lasocki Czesław 1871.
Lasocki Jan 1886.
Lasocki Konst. 1886.
*Lasoń Andrzej 1849.
Laszczyk Józef 1815.
Latasiewicz Jakób 1832.
Latinik Emil 1863.
Latinik Ksawery 1875.
Latinik Jan 1885.
*Latner Szymon 1847.
Latner Szymon 1847.
Latner Aleksander 1856.
Latner Aleks. 1867.
*Latocha Jan 1878.
Latocha Walenty 1884.
Latoś Henryk 1874.
*Latosiński Teofil 1823.
*Latosiński Józef 1872.
Latuschke Wład. 1882.
Latysiński Kajetan 1821.
Latzke Stefan 1872.
Lauer Zygm. 1887.
Launer Jan 1882.
Launer Wiktor 1882.
Launer Wład. 1887.
Launsky Robert 1857.
*Lauterbach Israel 1885.
*Lauterbach Mojż. 1885.
Lauvernay Zygm. 1846.
de Lavaux Stefan 1885.
Lax Saul 1877.
Lax Jonas 1880.
Lax Aleksander 1881.
Layster Michael 1803.
*Lazarewicz Tomasz 1870.
Lazarewicz Aleks. 1871.
Lebiecki Jan 1885.
*Lebiedzki Wawrz. 1835.
Lebiedzki Józef 1839.
Lebowski Anton. 1803.
Lebowski Eustach. 1805.
Lebowski Michael 1805.
*Lebowski Kazim. 1874.
Lebowski Stan. 1874.
Lebrun Hyacint. 1803.
Lebrun Stanislaus 1805.
*Lechert Józef 1825.
Lechert Maryan 1829.
Lechicki Jan 1879.
Lehmann Jakób 1850.
*Lehmann Adolf 1855.
Lehmann Franc. 1861.
Lechowski Antoni 1876.
*Ledwoń Jan 1852.
Lefart Michał 1873.
Legawski Włodz. 1832.
Lehr Ludovicus 1807.
Leichanschneider J. 1872.
Leinkram Zygmunt 1883.
Leistina Marek 1879.
Leja Józef 1878.
Lek Andrzej 1882.
Lekczyński Stan. 1803.
Lekczyński Petrus 1805.
*Lekczyński Marceli 1828.
Lekczyński Izydor 1833.
Lekrzycki Antoni 1819.
Łekszycki Franc. 1827.
Lekszycki Józef 1828.
*Lekszycki Stan. 1828.
Lekszycki Michał 1833.
Lekszycki Karol 1833.
Lekszycki Wład. 1877.
*Lekszyński Franc. 1822.
Leliwa Andrzej 1863.
Lemoch Leon 1858.
Lenarski Thomas 1803.
Lenartowicz Math. 1803.
Lenartowicz Bog. 1829.
*Lenartowicz Józef 1865.
Lenartowicz Miecz. 1874.
*Lenartowicz Kaz. 1879.
Lenartowicz Wład. 1881.
Lenartowicz Stefan 1883.
Lenartowicz Jan 1886.
*Lenczowski Antoni 1871.
Lenczowski Stan. 1874.
Leenzowski Erazm 1878.
Lenda Karol 1870.
Lenda Władysław 1883.
*Leniartek Jakób 1854.
Leniek Jan 1869.
Leniek Wojciech 1880.
*Leniński Piotr 1866.
Leniński Kazim. 1882.
Lenkalski Aleks. 1840.
Lenkart Francisc. 1805.
Lentz Franc. 1825.
*Leo Artur 1867.
Leo Karol 1868.
*Leo Juliusz 1872.
Leonhard Wiktor 1868.
Leonhardi Jan 1871.
Leonhardi Teodor 1873.
*Lepiarz Roman 1858.
Lepold Feliks 1815.
Lepucki Tomasz 1885.
Leser Henryk 1883.
Lesikowski Jan 1883.
Lesikowski Ignacy 1883.
Lesiński Stan. 1882.
Leskiewicz Aleks. 1828.
Leśniak Walenty 1862.
Leśniak Kazimierz 1863.
Leśniak Andrzej 1868.
Leśniak Teodor 1871.
*Leśniak Andrzej 1876.
*Leśniak Stan. 1877.
Leśniowski Józef 1821.
Leśniowski Adam 1828.
*Leśniowski Wal. 1835.
Leśniowski Feliks 1858.
Leszczyński Valent. 1805.
*Leszczyński Jan 1816.
Leszczyński Stan. 1821.
Leszczyński Karol 1826.
Leszczyński Kanty 1826.
Leszczyński Kanty 1828.
Leszczyński Franc. 1829.
Leszczyński Kajet. 1834.
Leszczyński Michał 1839.
Leszczyński Ignacy 1839.
Leszczyński Winc. 1841.
Leszczyński Jan 1852.
*Leszczyński Zdzis. 1863.
Leszczyński Stan. 1869.
Leszczyński Tad. 1880.

*Leszko Wojciech 1835.
Leszko Bronisław 1863.
*Leszko Wład. 1863.
Leszowski Wawrz. 1825.
Lewakowski Zygm. 1880.
Lewandowski Fel. 1803.
*Lewandowski Ant. 1819.
Lewandowski Marc. 1841.
*Lewandowski Stan. 1849.
Lewandowski Józ. 1851.
*Lewandowski Józ. 1851.
*Lewandowski Zyg, 1854.
*Lewandowski Piotr 1865.
Lewandowski Ant. 1875.
Lewandowski Kaz. 1880.
*Lewandowski Kar. 1885.
Lewartowski Nicod. 1807.
*Lewartowski Włod. 1852.
Lewartowski Alek. 1855.
*Lewartowski Wład. 1857.
Lewartowski Adam 1871.
Lewartowski Paweł 1874.
*Lewartowski Adam 1875.
Lewek Edward 1885.
Lewiak Stanisław 1878.
Lewicki Casparus 1807.
Lewicki Feliks 1816.
*Lewicki Józef 1817.
Lewicki Józef 1842.
Lewicki Paulin 1852.
Lewicki Apolinary 1864.
Lewicki Stan. 1884.
*Lewiecki Feliks 1873.
*Lewiecki Józef 1880
*Lewiecki Konst. 1880.
Lewiński Thad. 1807.
Lewiński Winc. 1813.
Lewkowicz Feliks 1825.
*Lewkowicz Ludw. 1832.
*Lewkowicz Ludw 1835.
Lewkowicz Sykstus 1839
*Lewkowicz Ksaw. 1881.
Lewkowicz Stan. 1884.
Lępart Wincenty 1851.
Lęski Ludwik 1813.
Lęski Tadeusz 1813.
Lgocki Jan 1805.
Lgocki Jozef 1814.
Lgocki Kazimierz 1863.
Lgocki Adolf 1869.
Lgocki Henryk 1874.
Liber Stephanns 1806.
Libera Józef 1813.
Libera Jan 1813.
*Libera Antoni 1863.
Libera Ludwik 1870.
Libera Jan 1874.
Libera Roman 1885.
Librowski Antoni 1820.
Librowski Walery 1834.
*Librowski Stanisł. 1855.
Librowicz Stanisł. 1871.
Librowicz Wład. 1871.
Librowicz Jakób 1872.
Libmann Józef 1879.
Libmann Adolf 1879.
Libura Jan 1874.
Libura Mikołaj 1879.
Lichański Henryk 1880.
Lichański Kazim. 1882.
Lichoń Walenty 1881.
Lichowski Jan 1878.
Lichtblau Joseph. 1804.
Lichtenauer Frid. 1806.
Lichtenauer Joan. 1806.
Lichtenstein Henr. 1884.
Lieban Aleksand. 1862.
*Liebinsfeld Edward 1860.
Liebling Adolf 1883.
Lieblick Bruno 1884.
Liebeskind Józef 1883.
Liebmann Józef 1876.
Lieder Wacław 1886.
Liepmann Aleks. 1876.
Liffler Antoni 1861.
Ligaszewski Jan 1888.
Ligęza August 1860.
Ligęza Bronisław 1887.
Ligęza Antoni 1843.
Ligocki Józef 1814.
Like Wojciech 1817.
Like Leo 1813.
Like Dominik 1818.
Like Władysław 1856.
Like Leon 1864.
Likicz Mendel 1839.
Limanowski Franc. 1868.
Linczewski Nikod. 1831.
Linowowski Winc. 1831.
Lindenberger Adolf 1878.
Lindenberger Wilh. 1878.
Lindner Jan 1878.
*Linderski Milton 1835.
*Linerth Adolf 1852.
Linhard Ignacy 1818.
*Linhard Karol 1817.
Linhard Ignacy 1813.
*Linhardt Emil 1857.
*Linhardt Wilhelm 1857.
Linomski Kazim. 1818.
Linowski Stanisl. 1803.
Linowski Gasparus 1803.
Linowski Leopold 1813.
*Linowski Henryk 1829.
Linowski Rudolf 1829.
Lipar Władysław 1881.
*Lipczyński Antoni 1821.
*Lipczyński Ignacy 1822.
*Lipiński Lucyan 1859.
Lipiński Ludwik 1852.
Lipiński Marcin 1825.
Lipiński Piotr 1829.
Lipiński Faustyn 1830.
Lipiński Jan 1863.
Lipiński Stefan 1861.
Lipiński Ludwik 1881.
Lipiński Władysł. 1885.
Lipiński Karol 1888.
Lipiński Stanisław 1886.
*Lipieński Leopold 1818.
*Lipka Marcin 1852.
*Lipka Antoni 1856.
*Lipka Jan 1856.
Lipka Wojciech 1861.
Lipka Jan 1887.
Lipkowski Tad. 1852.
Lipkowski Bened. 1882.
Lipkowski Jerzy 1885.
Lipkowski Serafin 1885.
Lipman Józef 1847.
Lipowicz Wład. 1881.
Lipowicz Jan 1883.
Lipowski Leon 1817.
Lipowski Konst. 1854.
Lipowski Maciej 1878.
Lipowski Stanisł. 1868.
Lipowski Gustaw 1874.
Lipowski Zygmunt 1874.
*Lipowski Konst. 1859.
Lippel Gustaw 1882.
Lippel Jakób 1886.
Lippkowski Bened. 1882.
Lipski Thaddaeus 1806.
Lipski Jan 1813.
Lipski Antoni 1813.
Lipski Jacek 1813.
Lipski Feliks 1813.
Lipski Antoni 1851.
Lipski Antoni 1853.
Lisek Wincenty 1835.
Liske Antoni 1885.
Lisicki Francisz. 1813.
Lisicki Antoni 1821.
Lisicki Wincenty 1813.
Liskiewicz Feliks 1830.
*Liskiewicz Tomasz 1833.
Liskiewicz Jan 1843.
Lisowiecki Mar. 1883.
Lisowiecki Antoni 1883.
Lisowski Antonius 1803.
Lisowski Feliks 1803.
Lisowski Piotr 1820.
Lisowski Roman 1825.
Lisowski Ignacy 1825.
Lisowski Teofil 1825.
Lisowski Aleksand. 1825.
Lisowski Leon 1826.
*Lisowski Ksawery 1829.
Lisowski Franc. 1865.
Lisowski Ludwik 1870.
*Lisowski Grzegórz 1875.
Lisowski Kazim. 1880.
Lisowski Maryan 1881.
Lisowski Roman 1881.
Lisowski Tadeusz 1888.
Listewnik Władysł. 1886.
Lisze Antoni 1813.
Liszewski Antoni 1815.
Liszewski Wojc. 1817.

Liszka Błażej 1821.
Liszkiewicz Marcin 1868.
Litwa Jan 1857.
Litwiński Caietan. 1805.
Litwiński Jan 1814.
Litwiński Kanty 1825.
*Litwiński Paweł 1839.
Litwiński Jan 1870.
Litychowski Franc. 1815.
Lityński Witold 1852.
Livery Leon 1864.
*Livery Tadeusz 1867.
Liwarski Ignacy 1818.
Liwicki Antoni 1835.
Lizoń Franciszek 1873.
Lochmann Joannes 1803.
Lochmann Joannes 1804.
Loeffler Antonius 1803.
Loeffler Otto 1881.
Loewenstein Izyd. 1834.
Loewenstein Adolf 1834.
*Loga Józef 1882.
Loga Wacław 1882.
Lois Walenty 1816.
Lompa Teodor 1832.
Long Ottokar 1880.
*Loria Leo 1857.
*Lorencki Jacek 1825.
Lorenowicz Eust. 1884.
*Lorentski Andrzej 1815.
Lorentski Andrzej 1854.
*Lorenz Franc. 1869.
Lorecki Wincenty 1813.
Lorko Franciszek 1884.
Losik Józef 1873.
Losko Henryk 1879.
Losy de Losenau Ludovicus 1803.
Louis Andrzej 1813.
Louis Józef 1813.
Louis Walenty 1816.
*Louis Józef 1845.
Louis Napoleon 1871.
*Löbenstein Gustaw 1851.
*Löbenstein Otto 1852.
*Löffler Franciszek 1849.
Löffler Wilhelm 1849.
Löffler Antoni 1861.
Lubasz Jan 1821.
Lubasz Błażej 1826.
Lubaszkiewicz Jak. 1815.
Lubczyński Karol 1859.
*Lubecki (Drucki) Franciszek 1878.
Lubecki Władysł. 1881.
Lubliner Maurycy 1883.
*Lubomirski Andrz. 1872.
*Lubomirski Stefan 1874.
*Lubomirski Wład. 1875.
Lubomirski Jerzy 1880.
*Lubomirski Zdzisł. 1880.
Lubomirski Leon 1885.
Lubomirski Eugen. 1886.
Luboradzki Sewer. 1886.
Lubowiecki Feliks 1813.
Lubowiecki Wojc. 1814.
*Lubowiecki Józef 1815.
*Lubowiecki Karol 1815.
Lubowiecki Jan 1828.
Lubowiecki Wład. 1846.
*Lubowski Józef 1834.
Lubowski Henryk 1847.
Lubowski Edward 1848.
*Lubowski Henryk 1853.
Lucki Jan 1829.
Luczyński Antoni 1814.
Luczycki Floryan 1816.
Ludwikowski Jan 1834.
*Ludwiński Szczep. 1833
Ludwiński Stanisł. 1880.
Ludwig Antonius 1804.
Ludwig Wilhelm 1866.
*Luftig Leopold 1863.
Luka Jan 1868.
Lukas Karol 1871.
Lukas Otton 1875.
Lukas Władysł. 1881.
Lukas Józef 1883.
*Lustgarten Ludwik 1855.
Lustgarten Maks. 1884.
Lustgarten Jakób 1885.
Luttenberger Stef. 1873.
Lutostański Bolesł. 1880.
Lutrowicz Eustach. 1832.
Lutrowicz Karol 1832.
Luxenberg Zygm. 1866.
*Luxenberg Jakób 1858.
Lychowski Józef 1817.
Łabudziński Vin. 1803.
Łabajewski Alex. 1813.
Łabajewski Marc. 1827.
Łabaczewski Wac. 1885.
Łabenski Feliks 1816.
Łabenski Leon 1816.
Łabęcki Wiktor 1818.
Łabęcki Julian 1818.
Łabęcki Konstanty 1820.
Łabęcki Piotr 1821.
Łabęcki Karol 1827.
*Łabęcki Julian 1826.
Łabęcki Konstanty 1828.
Łabęcki Stanisław 1829.
Łabęcki Józef 1874.
Łabędzki Karol 1818.
Łabędzki Seweryn 1818.
Łabędzki Piotr 1828.
Łabędzki Jan 1831.
Łabędzki Felicyan 1831.
Łabędzki J. Roch 1831.
Łabędzki Stanisł. 1831.
Łabuda Wincenty 1873.
Łabuziński Kajetan 1829.
Łabuziński Józef 1831.
Łabuziński Kajet. 1831.
Łabuziński Kajet. 1858.
Łabuzek Stanisł. 1880.
Łabużnyk Kajetan 1829.
Łacek Stanisław 1881.
*Łachman Stanisław 1871.
Łaciak Franciszek 1881.
Łakociński Józef 1850
Łakociński Józef 1884.
Łakomski Maciej 1817.
Łakomski Erazm 1857.
Łakomski Józef 1857.
*Łakomy Ludwik 1818.
Łakota Antoni 1871.
Łapecki Adryan 1834.
Łapczyński Michał 1880.
Łapiński Leon 1849.
Łapiński Jan 1852.
Łapiński Andrzej 1854.
*Łapiński Roman 1865.
Łapiński Karol 1868.
Łapiński Wojciech 1870.
Łapiński Zygmunt 1875.
Łapsiński Franc. 1820.
*Łapsiński Józef 1828.
Łasiński Stanisł. 1879.
Łasiński Miecz. 1881.
*Łaski Ludwik 1867.
Łaś Szczepan 1881.
Łaszczewski Wacł. 1880.
Łaszcz Józef 1880.
Łata Stanisław 1849.
Łatasiewicz Franc. 1818.
Łatkiewicz Julian 1862.
Łatkiewicz Wład. 1863.
Ławecki Ludwik 1842.
Ławecki Antoni 1842.
*Ławicki Kazimierz 1877.
Ławicki Adam 1877.
Łazarski Stanisł. 1864.
*Łazarski Mieczysł. 1864.
*Łazarski Józef 1866.
Łazarski Wawrz 1873.
Łazarski Karol 1881.
Łazarewicz Tad. 1881.
Łazniński Franc. 1880.
Łazowski Wojciech 1820.
*Łazowski Adolf 1858.
Łącki Joachimus 1803.
Łącki Franciscus 1805.
Łącki Franciszek 1813.
Łącki Michał 1816.
Łącki Fortunat 1820.
Łącki Franciszek 1821.
*Łącki Feliks 1825.
Łącki Julian 1829.
Łącki Edward 1829.
Łącki Aleksander 1829.
Łącki Józef 1830.
Łącki Aleksander 1831.
*Łącki Antoni 1840.
Łącki Stefan 1863.
Łącki Adam 1876.
*Łącki Włodzim. 1878.
Łącki Józef 1882.
Łącki Sylwester 1885.

Łączka Piotr 1861.
Łączkowski Edm. 1816.
Łączkowski Wal. 1816.
Łączkowski Wacł. 1817.
*Łączyński Franc. 1820.
Łempicki Bernard. 1803.
Łempicki Romuald 1829.
Łempicki Ludwik 1831.
*Łempicki Karol 1833.
Łempicki Jan 1872.
Łempicki Stanisł. 1872.
Łępicki Kazim. 1829.
Łępicki Antoni 1829.
Łępicki August 1829.
Łębkowski Winc. 1828.
*Łępkowski Józef 1839.
*Łępkowski Karol 1878.
Łępkowski Winc. 1878.
Łępkowski Grzeg. 1880.
Łępkowski Czesł. 1880.
Łępkowski Jan 1886
Łęgowski Feliks 1857.
Łękawa Walery 1828.
*Łękawa Leon 1877.
Łękawski Franc. 1881.
Łęgnik Alexand. 1828.
Łęski Ludwik 1814.
Łęski Adam 1814.
Łęski Samuel 1816.
Łęski Teodor 1816.
*Łęski Tadeusz 1838.
*Łobarzewski Józef 1876.
*Łobaczewski Er. 1852.
Łobaczewski Tad. 1881.
Łobaczewski Ad. 1881.
*Łobczowski Józef 1877.
Łobodziński Leon 1860.
Łobodziński August 1861.
Łochyński Ignacy 1831.
Łodyński Kazim. 1868.
Łodziński Ignatius 1803.
Łodziński Jacobus 1803.
Łodziński Piotr 1835.
Łodziński Jan 1838.
Łodziński Ludomir 1855.
Łodziński Wiktor 1866.
*Łodziński Tomasz 1870.
Łodziński Tad. 1888.
Łojowski Karol 1818.
Łojowski Wojc. 1818.
Łojowski Stanisł. 1820.
Łojasiewicz Julian 1829.
Łojek Wojciech 1888.
Łomnicki Jan 1885.
Łomnicki Miecz. 1885.
Łoniewski Alexius 1803.
Łopacki Bernardus 1803.
Łopacki Andreas 1803.
Łopacki Cantius 1807.
Łopacki Antoni 1823.
Łopacki Franc. 1828.
*Łopacki Ludwik 1848.
Łopacki Henryk 1848.
Łopaciński Michał 1881.
Łopatkiewicz Kaz 1826.
Łopatkiewicz Al 1870.
Łopuszański Jan 1830.
Łopuszański Tad. 1884.
Łosik Tomasz 1865.
Łoś Wincenty 1867.
Łoś Karol 1873.
Łoś Stanisław 1878.
Łoś August 1879.
*Łotocki Antoni 1871.
*Łowczowski Wikt. 1877.
Łowczowski Kaz. 1883.
Łoziński Joannes 1806.
Łoziński Ignacy 1813.
Łoziński Piotr 1813.
Łoziński Stanisł. 1861.
Łoziński Lesław 1864.
*Łoziński Kamil 1867.
Łoziński Czesław 1873.
*Łubieński Stan. 1871.
Łubieński Tomasz 1881.
Łubkowski Stan. 1875.
Łubkowski Wład. 1885.
Łubusiewicz Franc. 1835.
Łucki Jan 1829.
Łucki Leon 1849.
*Łucki Julian 1849.
*Łuczkiewicz Piotr 1824.
Łuczkosieński Paul. 1803.
Łuczkosieński Fr. 1862.
Łuczycki Floryan 1816.
Łuczycki Alfons 1830.
Łuczyński Antoni 1815.
Łukański Franc. 1803.
Łukański Faustin. 1803.
Łukański Andrzej 1813.
Łukański Józef 1813.
*Łukasiewicz Franc. 1818.
Łukasiewicz Ant. 1833.
*Łukasiewicz Julian 1857.
Łukasik Andrzej 1860.
Łukasik Karol 1883.
Łukasik Czesław 1883.
Łukaszek Antoni 1822.
*Łukaszewicz Maks. 1841.
Łukaszewicz Jan 1884.
Łukaszewicz Stan. 1884.
Łukaszewski Artur 1881.
Łukaszkiewicz Jak. 1815.
Łukaszkiewicz Cz. 1849.
Łukawski Stanisł. 1803.
Łukawski Henryk 1886.
Łukowicz Antoni 1886.
Łukowski Jan 1845.
Łukowski Wiktor 1886.
Łuniewski Victor. 1807.
Łuniewski Stanisł. 1864.
*Łuniewski Jan 1874.
Łuniewski Stefan 1881.
Łusakowski Jan 1874.
Łuszczewski Tad. 1873.
Łuszczkiewicz Dan. 1814.
Łuszczkiewicz M. 1814.
Łuszczkiewicz St. 1821.
*Łuszczkiewicz St. 1839.
*Łuszczkiewicz Wł. 1839.
Łuszczkiewicz Nap. 1870.
*Łuszczkiewicz Józ. 1873.
Łuszczkiewicz St. 1873.
Łychowski Józef 1817.
Łypaczewicz Wojc. 1832.
Łypaczewicz Adam 1833.
Łypaczewski Jacek 1830.
Łypaczewski Aleks. 1832.
Łysakowski Kaz. 1829.
Łysakowski Adam 1831.
Łysakowski Bolesł. 1863.
Łysakowski Franc. 1870.
Łysakowski Karol 1880.
Łysak Jan 1850.
Łysek August 1879.
Łyszczarczyk Jan 1880.
Łyszczarz Franc. 1885.
Łyżwiński Józef 1826.
*Łyżwiński Karol 1837.
Łyżwiński Jan 1860.
Łyżwiński Piotr 1867.
Macewicz Ludwik 1851.
Macewicz Konst. 1851.
Mach Franciszek 1854.
Mach Jan 1870.
Mach Władysław 1876.
Machalski Michał 1869.
*Machalski Józef 1875.
Machalski Włodz. 1888.
*Macharzyński Ant. 1813.
Macharzyński Ign. 1813.
Machauf Ignacy 1880.
Machauf Bernard 1881.
Machek Karol 1880.
Macher Jan 1860.
Machinko Feliks. 1861.
Machlowski Andrz. 1877.
Machna Włodzim. 1881.
Machnicki Thomas 1806.
Machnicki Stefan 1813.
Machnicki Kasper 1826.
Machnicki Józef 1846.
*Machnicki Henryk 1865.
Machnicki Tymot. 1867.
Machnicki Alex. 1869.
Machnicki Winc. 1874.
Machnicki Feliks 1882.
Machnicki Alfred 1887.
*Machniewicz Wład. 1862.
Machniewicz Stan. 1863.
Machniewicz Fr. 1871.
Machniewski Fel. 1880.
*Machniowski Wojc. 1835.
Machowetz Jan 1872.
Machowski Franc. 1817.
Machowski Wiktor 1826.
Machowski Winc. 1863.
Machowski Franc. 1882.
Machunbaum Maur. 1866.

Maciak Jan 1887.
Maciąga Wawrzyn. 1855.
Maciejowski Stan. 1803.
Maciejowski Józef 1817.
*Maciejowski Jan 1819.
*Maciejowski Ign. 1823.
*Maciejowski Kanty 1842.
Maciejowski Antoni 1842.
Maciejowski Franc. 1846.
Maciołowski Julian 1855.
Maciołowski Jan 1859.
Maciołowski Julian 1888.
Maciszewski Karol 1864.
*Maciszewski Maur. 1864.
Macke Józef 1851.
*Maday Ludwik 1858.
Madey Franciszek 1803.
Madej Jan 1883.
*Madejski Władysł. 1850.
Madejski Józef 1869.
*Madejski Andrzej 1876.
Madejski Paweł 1883.
Mager Edward 1883.
Magerle Władysł. 1859.
Magerowski Wład. 1864.
Magielowski Feliks 1824.
Magiera Jan 1878.
Magierski Franc. 1884.
Maglia Gustaw 1860.
Magnuski Bolesław 1873.
*Mahr Alojzy 1871.
Maierosz Jacenty 1813.
*Majer Józef 1817.
*Majer Wojciech 1817.
Majer Franciszek 1825.
Majer Ludwik 1826.
*Majer Stanisław 1846.
Majer Antoni 1875.
Majer Franciszek 1880.
Mayer Fryderyk 1872.
*Majeranowski Wł. 1835.
*Majeranowski Ant. 1845.
Majeranowski Józef 1845.
Majcher Stanisław 1878.
Majchrowicz Kaz. 1877.
Majchrowicz Wojc. 1888.
Majdrowicz Eugen. 1869.
Majerski Józef 1870.
Majerski Aleksand. 1887.
Majewicz Andrzej 1827.
Majewicz Edmund 1885.
Majewski Casimir. 1803.
Majewski Cantius 1803.
Majewski Feliks 1803.
Majewski Dionys. 1804.
Majewski Franc. 1804.
Majewski Michaël 1805.
Majewski Carolus 1807.
Majewski Wilhelm 1813.
Majewski Aleks. 1813.
Majewski Kanty 1813.
Majewski Mateusz 1813.
Majewski Jacek 1814.
*Majewski Kazim. 1821.
Majewski Jan 1828.
*Majewski Erazm 1828.
Majewski Aleks. 1828.
*Majewski Leon 1833.
Majewski Edward 1845.
*Majewski Józef 1834.
Majewski Tadeusz 1849.
*Majewski Wład. 1855.
*Majewski Stan. 1857.
Majewski Wład, 1864.
*Majewski Stanisł. 1865.
*Majewski Wład. 1866.
Majewski Stanisł. 1871.
*Majewski Aleks. 1872.
*Majewski Konrad 1874.
Majewski Stefan 1878.
*Majewski Jan 1879.
Majewski Tadeusz 1883.
Majewski Wincenty 1888.
Majka Andrzej 1865.
Majka Wojciech 1874.
*Majkowic Chill 1880.
Major Wilhelm 1864.
Majorkiewicz J. 1818.
Majtelski Stanisł. 1814.
*Makarewicz Adolf 1858.
Makarewicz Michał 1862.
Makarewicz Tad. 1880.
Makomaski Vinc. 1803.
Makomaski Edm. 1863.
*Makomaski Wład. 1865.
Makomaski Józef 1865.
*Makomaski Edm. 1868.
Makomaski Teofil 1868.
Makowiecki Piotr 1871.
Makowski Teodor 1814.
*Makowski Ludwik 1828.
Makowski Antoni 1835.
Makowski Anast. 1839.
Makowski Karol 1854.
*Makowski Paweł 1857.
Makowski Waler. 1859.
*Makowski Andrzej 1863.
Makowski Feliks 1864.
Makowski Antoni 1865.
*Makowski Aleks. 1871.
Makólski Mieczysł. 1874.
Makucki Jan 1868.
Malarski Aleksy 1827.
Malarski Wojciech 1830.
Malarski Ignacy 1830.
*Malarz Maciej 1872.
Malczewski Kazim. 1813.
Malczewski Sewer. 1813.
Malczewski Wilh. 1815.
Malczewski Aleks. 1819.
Malczewski Henr. 1819.
Malczewski Antoni 1883.
Malenowski Wikt. 1869.
*Malec Bartłomiej 1880.
Malica Andrzej 1879.
Maliczak Stanisł. 1876.
Malik Robert 1852.
Malik Leonard 1875.
Malina Franciszek 1813.
Malina Józef 1864.
Malinowski Franc. 1825.
Malinowski Julian 1830.
Malinowski Sewer. 1830.
Malinowski Teofil 1852.
Malinowski Jan 1855.
Malinowski Teofil 1856.
Malinowski Kasper 1869.
Malinowski Ludwik 1872.
Malisch Joannes 1807.
*Maliszewski Antoni 1815.
Maliszewski Józef 1823.
Maliszewski Józef 1848.
*Malkiewicz Antoni 1870.
Mally Ludwik 1866.
Malota Karol 1869.
Malski Dominik 1813.
Malski Karol 1813.
Małachowski Fran. 1825.
*Małachowski Tad. 1876.
Małachowski Zygm. 1878.
*Małachowski Wład. 1880.
*Małachowski Zdzis. 1882.
Małachowski Bol. 1883.
Małachowski Stan 1885.
Małachowski Eug. 1886.
Małoga Jan 1852.
Małoga Stanisław 1883.
Małota Jan 1877.
Małuja Marcin 1874.
*Małys Stanisław 1878.
*Mamczyński Ignacy 1849.
*Mamot Stanisław 1837.
Mandecki Joannes 1803.
Manderowski Laur. 1805.
Mandel Salomon 1870.
Manecki Szymon 1814.
Manek Gabryel 1824.
Manicki Józef 1827.
*Mann Maurycy 1824.
Mańka Wojcieeh 1882.
*Mańkowski Franc. 1850.
Mańkowski Konst. 1871.
Mańkowski Wład. 1872.
Mańkowski Henr. 1883.
Maraniecki Józef 1826.
Marasse Ludwik 1820.
Marasse Alfons 1821.
*Marasse Ludwik 1825.
*Marasse Adam 1853.
*Marasse Mieczysł. 1852.
Marcinkowski Ant. 1828.
*Marciszewski Józef 1826.
Marciszewski Ant. 1807.
Marciszewski Lud. 1817.
*Marcisiewicz Piotr 1841.
*Marcisiewicz Fel. 1868.
Marcisiewicz Lud. 1871.
Marcisiewicz Flor. 1881.
Marczewski Anton. 1803.

Marczewski Erazm 1805.
Marczewski Flor. 1813.
Marin Cajetanus 1803.
Marchocki Onufry 1813.
Marchowski Marc. 1806.
Marchwicki Edw. 1830.
*Marcoin Jan 1833.
*Marcoin Juliusz 1837.
Marcoin Konrad 1862.
Marcoin Tad. 1865.
*Marcoin Bolesław 1866.
*Marcoin Stefan 1870.
Marczyk Stan. 1849.
Marczyk Ignacy 1876.
*Marczykiewicz Fr. 1830.
Marczyński Cas. 1803.
Mardeusz Antoni 1862.
*Marecki Tad. 1878.
Marek Antoni 1847.
*Marek Andrzej 1855.
Marek Józef 1857.
Marek Jan 1865.
Marek Roman 1884.
Mareszkiewicz Mar. 1814.
Margasiński Ignacy 1818.
Margasiński Antoni 1849.
Margasiński Leon 1857.
*Margules Maxym. 1872.
Markheim Zelig 1851.
Markheim Maur. 1857.
Markiewicz Józef 1828.
Markiewicz Bron. 1884.
Markl Stanisław 1887.
Markowicz Jan 1825.
Markowicz Franc. 1851.
Markowski Wład. 1875.
Markowski Jan 1880.
Markus Wład. 1872.
*Markusfeld Samuel 1826.
Markusfeld Józef 1828.
*Markusfeld Henr. 1828.
*Markusfeld Zygm. 1864.
Marlikowski Szym. 1825.
Marlikowski Stan. 1825.
Marlikowski Ant. 1828.
Marowski Kazim. 1885.
Marro Edmund 1881.
*Mars Józef 1837.
Mars Antoni 1862.
Mars Jan 1865.
Mars Stanisław 1867.
Mars Zygmunt 1871.
Marszałek Alojzy 1883.
Marszałkowicz Zyg. 1855.
Marszewski Winc. 1820.
Marszycki Franc. 1866.
Marszycki Franc. 1868.
Martini Eugen. 1868.
Martini Roman 1868.
Martulik Jan 1827.
*Martusiewicz Winc. 1861.
Martykiewicz Woj. 1813.
Martyniak Mathias 1803.
Martyński Vinc. 1803.
Marusarz Jakób 1880.
Marusiński Józef 1868.
Marusiński Feliks 1868.
Marusiński Kaz. 1868.
Marusiński Stefan 1868.
Marusiński Stan. 1880.
*Marxen Rajmund 1824.
Marxen Józef 1824.
Marxen Filip 1827.
Marxen Rajmund 1848.
Marxen Jan 1855.
Marxen Józef 1855.
*Marxen Ryszard 1855.
Maryani Maxym. 1825.
Maryański Ludw. 1825.
Maryasiński Ignacy 1820.
Maryasiński Józef 1820.
*Marynowski Jan 1854.
Marynowski Miecz 1862.
Marynowski Adam 1873.
*Marynowski Kaz. 1873.
Marynowski Wład. 1877.
Marynowski Józef 1880
Marzec Franc. 1857.
Masalski Leon 1807.
Masalski Konst. 1813.
Masalski Felix 1827.
*Masalski Wład. 1848.
Massalski Stefan 1887.
Massalski Tadeusz 1887.
*Maschek Gabryel 1824.
Maschler Józef 1883.
Masik Alexander 1867.
Masik Mikołaj 1867.
Maślakiewicz Wł. 1878.
Maślaniec Stan. 1888.
Maślonka Adam 1867.
*Masłoń Jan 1876.
*Masłowicz Marc. 1834.
Masłowiec Antoni 1884.
Masłowski Stan. 1813.
Masłowski August. 1819.
Masłowski Dom. 1824.
*Masłowski Xaw. 1834.
Masłowski Teofil 1866.
Mastelski Joannes 1803.
Mastelski Winc. 1813.
Mastelski Mateusz 1813.
Mastelski Ludwik 1821.
*Mastelski Leon 1821.
Mastelski Ludwik 1867.
Maszewski Alex. 1813.
Maszewski Kresc. 1813.
Maszewski Napol. 1813.
Maszewski Jan 1827.
Maszewski Julian 1870.
Maszewski Julian 1874.
Maszewski Stan. 1882.
Mataczkiewicz Józ. 1827.
*Matakiewicz Ant. 1846.
*Matakiewicz Max. 1849.
Matczyński Stan. 1813.
*Mateja Michał 1871.
*Matejko Franc. 1841.
*Matejko Edmund 1841.
*Matejko Zygmunt 1842.
Matejko Adolf 1846.
Matejko Jan 1849.
Matejko Tadeusz 1876.
Matejko Jan 1882.
Matejko Stefan 1883.
Matejko Władysł. 1883.
Matejko Wacław 1883.
Matejko Jerzy 1885.
Matejko Adam 1887.
Materna Witalis 1885.
Matias Karol 1877.
Matlakiewicz Karol 1886.
Matlachowski Mar. 1879.
Matrasiewicz Karol 1827.
Mattes Marceli 1860.
Matula Aleksander 1873.
Matula Jan 1873.
Matula Maryan 1876.
Matulski Józef 1825.
*Matulski Jan 1864.
Matusiak Jan 1850.
*Matusiak Szymon 1877.
Matuski Walery 1818.
*Matusiński Henryk 1855.
Matusiński Ignacy 1860.
*Matusiński Maks. 1862.
*Matusiński Teofil 1865.
Matusiński Jacek 1882.
Matuszewski Kaz. 1813.
Matuszkiewicz St. 1865.
Matykiewicz Mik. 1870.
Matyński Jan 1856.
Matysik Błażej 1826.
Matysiak Wojciech 1870.
Matzke Stanisław 1881.
Maurizzio Stan. 1867.
Maurizzio Adam 1875.
May Josephus 1803.
May Wawrzyniec 1865.
May Stanisław 1870.
May Wiktor 1877.
Maj Jakób 1877.
Maydrowicz Muzan 1813.
Maykowski Paweł 1864.
Maykuciński Wal. 1826.
Mayzel Mikołaj 1858.
Mayzel Wacław 1859.
Mayzel Bronisław 1861.
Mayzel Tadeusz 1872.
Mayzel Bolesław 1873.
Mayzel Zygmunt 1873.
*Mayzel Tadeusz 1876.
Mayzel Marcin 1877.
Mayzel Henryk 1880.
Mayzel Kazimierz 1888.
Mazański Mateusz 1820.
Mazaraki Walery 1835.
Mazaraki Tadeusz 1875.
Mazaraki Wład. 1886.

Mazesarz Jan 1870.
*Mazgaj Piotr 1869.
Mazgaj Mieczysław 1874.
Maziarski Józef 1861.
Mazur Maximilian. 1803.
Mazurkiewicz M. 1813.
Mazurkiewicz Tom. 1828.
Mazurkiewicz Ign. 1830.
*Mazurkiewicz Jul. 1870.
*Mazurkiewicz D. 1873.
Mazurkiewicz Józ. 1873.
Mazurkiewicz Fr. 1879.
*Mazurkiewicz Józ. 1882.
Mazurkiewicz Józ. 1886.
Mazurkiewicz Zyg. 1888.
Maździta Stanisł. 1854.
Mącki Michał 1872.
Mączyński Wojc. 1813.
*Mączyński Józef 1817.
*Mączyński Maciej 1850.
*Mąkolski Jan 1837.
Mąkowicz Stanisł. 1814.
*Mąkowicz Stanisł. 1841.
*Mąsiorski Ignacy 1826.
*Mąsiorski Franc. 1843.
Mąsiorski Tomasz 1883.
Mecenseffy Henryk 1860.
Mecherzyński Hier. 1813.
Mecherzyński Kar. 1813.
*Mecherzyński Fr. 1846.
Mecherzyński Kaj. 1846.
Mecherzyński Jul. 1882.
Meciszewski Hil. 1813.
Meciszewski Wacł. 1851.
Meciszewski Stan. 1851.
Meciszewski Zygm. 1879.
Meciszewski Felix 1813.
Mecnarowski Paulus 1803.
*Mecnarowski Ign. 1859.
Mecnarowski Rysz. 1886.
*Medwan Artur 1862.
Medwecki Alojzy 1852.
Medwecki Fryd 1883.
Medwetzky Józef 1854.
Medwetzky Zyg. 1856.
Medwetzky Alfred 1857.
*Medyński Joachim 1861.
Mehoffer Eugien. 1871.
Mehoffer Alfred 1871.
Mehoffer Wiktor 1875.
*Mehoffer Józef 1880.
Mehoffer Wilhelm 1885.
Meisel Gustaw 1882.
Meissner Karol 1860.
*Meissner Henryk 1861.
Meissner Francisz. 1873.
*Melsz Eugeniusz 1821.
Melsz Seweryn 1825.
Melsz Ludwik 1839.
*Menache Izrael 1864.
*Mendelsburg Leon 1865.
*Mendelsburg Hen. 1867.
*Mendelsburg Zyg. 1869.
Mendelsburg Leon 1870.
*Mendelsohn Jonat. 1849.
*Mendelsohn Baruch 1858.
*Mendocha Henryk 1863.
Mendyk Jan 1861.
Mendyk Stanisław 1884.
*Menger Karol 1859.
*Menger Antoni 1860.
Menkes Maksym. 1880.
*Mentel Gwido 1866.
Menzel Tomasz 1816.
Mercik Michał 1883.
*Merczyński Emil 1864.
Meresiński Jan 1825.
Merkert Franc. 1863.
Merta Franciszek 1849.
Merty Hilary 1821.
Mertz Josephus 1806.
Mertz Ksawery 1814.
Merz Michał 1883.
Merz Alfred 1884.
Metzl Alfred 1865.
Meus Stanisław 1826.
Meus Juliusz 1858.
*Meus Stefan 1862.
Meus Rajmund 1868.
Meus Stanisław 1886.
Meyzel Roman 1883.
Męciński Andreas 1806.
Męciszewski Ant. 1813.
Męciszewski Felix 1813.
Męciszewski Kanty 1813.
Mędrzycki Józef 1860.
Menzel Joannes 1806.
Mężyński Józef 1826.
Mężyński Stanisł. 1827.
Miarczyński Ign. 1862.
Miarczyński Wilh. 1866.
Miarczyński Jan 1867.
Miarczyński Cyryl 1872.
Miarczyński Zygm. 1883.
Miasiewicz Stanisł. 1824.
Miaskowski Jan 1821.
Miaskowski Ignacy 1827.
Miaskowski Jan 1859.
Miaskowski Jan 1871.
Miaskowski Piotr 1871.
Michalewicz Włod. 1880.
Michalec Stanisław 1860.
Michalczewski Ks. 1814.
Michalczewski Piotr 1820.
Michalczewski Jul. 1842.
*Michalczewski Wal. 1842.
*Michalewski Jan 1861.
Michalik Józef 1857.
Michalik Tomasz 1859.
*Michalik Józef 1875.
Michalik Jan 1877.
*Michalik Kazimierz 1880.
Michalik Jan 1881.
Michalik Jan 1883.
Michalik Gustaw 1885.
Michalik Stanisław 1886.
Michalka Jan 1876.
Michalka Stanisław 1879.
Michalski Joannes 1804.
*Michalski Ignacy 1820.
Michalski Walery 1833.
Michalski Bartł. 1853.
*Michalski Stanisł. 1869.
Michalski Henryk 1872.
Michalski Emil 1877.
Michalski Stanisł. 1882.
Michalski Wiktor 1882.
Michalski Józef 1883.
Michalski Stanisł. 1884.
Michałowski Wojc. 1813.
Michałowski Sew. 1813.
*Michałowski Adam 1821.
*Michałowski Lud. 1823.
*Michałowski Fr. 1849.
*Michałowski Ign. 1849.
*Michałowski Józef 1849.
*Michałowski Stan. 1849.
*Michałowski Juliusz 1853.
Michałowski Piotr 1863.
*Michałowski Tad. 1871.
*Michałowski Jan 1872.
Michałowski Henr. 1872.
Michałowski Stan. 1879.
Michałowski Józef 1883.
Michałowski Wład. 1883.
Michna Kazimierz 1871.
Michniak Józef 1881.
*Michniewicz Miecz. 1864.
Michniewski Kaz. 1820.
*Michniewski Ant. 1834.
Michniewski Miecz. 1877.
*Michnik Władysł. 1875.
*Michnik Stanisław 1879.
*Miciński Wacław 1852.
Miciński Jan 1860.
*Miczek Franciszek 1885.
Miczyński Feliks 1845.
*Miczyński Franc. 1849.
*Miczyński Jan 1876.
*Miczyński Zygm. 1877.
Midowicz Teofil 1852.
Midowicz Józef 1859.
*Midowicz Ludwik 1860.
Miecik Jan 1843.
Miecik Stanisław 1860.
Miecik Julian 1872.
Miedzik Kazimierz 1872.
Miedziński Joach. 1807.
*Miękusiński Jan 1871.
Mierosławski Adam 1880.
*Mieroszewski St. 1841.
*Mieroszewski Kar. 1847.
*Mieroszewski Jan 1864.
Mieroszewski L. 1876.
*Mieroszowski Kaz. 1880.
*Mieroszowski Józ. 1881.
Mieroszewski Fel. 1882.
Miroszewski Aug. 1827.
Miroszewski Henr. 1878.

Mierzejewski Rom. 1863.
Mierzwicki Walery 1863.
Mierzyński Michał 1836.
Mieszkowski Wojc. 1817.
*Mieszkowski Franc. 1822.
Mieszkowski Tom. 1817.
Mieszowski Emil 1883.
Miętka Wojciech 1867.
Miętus Ignacy 1851.
Miętus Mateusz 1859.
Miętus Wojciech 1871.
Miętus Marcin 1873.
Miętus Jakób 1879.
Miętus Jan 1883.
*Miętuszewski Maks. 1846.
Migórski Józef 1819.
*Mika Aleksander 1864.
*Mika Michał 1864.
Mika Izydor 1870.
Mika Kazimierz 1882.
Mikiewicz Bened. 1804.
Mikiewicz Józef 1860.
*Mikiewicz Feliks 1865.
Mikiewicz Edward 1867.
*Mielników Jan 1867.
*Mikocki Alfred 1862.
*Mikocki Feliks 1864.
Mikołajski Szczep. 1874.
Mikosz Stanisław 1860.
Mikoszewski Józef 1826.
Mikoszewski Józef 1888.
*Mikrut Jan 1872.
Mikuciński Eugen. 1858.
*Mikucki Francisz. 1846.
Mikucki Stanisław 1847.
Mikucki Jerzy 1874.
Mikucki Julian 1874.
Mikucki Antoni 1875.
Mikucki Jan 1877.
*Mikucki Leon 1878.
Mikucki Xawery 1882.
Mikucki Władysł. 1883.
*Mikulski Alexand. 1871.
Mikulski Stefan 1383.
Mikułka Włodz. 1870.
Mikułowski Hieron. 1806.
Mikułowski Ignacy 1813.
Mikułowski Franc. 1819.
*Mikułowski Roman 1830.
Mikułowski Antoni 1830.
Mikułowski Zdzisł. 1868.
Mikuszewski Józef 1814.
Mikuszewski Józef 1827.
Mikuszewski Aug. 1827.
*Mikuszewski Anast. 1834.
*Mikuszewski Jan 1834.
Mikuszewski Józef 1848.
Mikuszewski Flor. 1848.
Mikuszewski Bogd. 1883.
Milczowski Szczep. 1828.
Mildner Józef 1866.
Mildner Mieczysł. 1880.
Mildner Stanisław 1880.
Miller Wacław 1814.
Miller Mieczysł. 1888.
*Milerowicz Józef 1870.
*Miliewski Alfred 1851.
*Milieski Kazimierz 1865.
Milieski Adolf 1866.
Milieski Witołd 1878.
Milkowski Anton. 1807.
Milkowski Joannes 1807.
Miloslavjewić Jerzy 1882.
Milżecki Vincent. 1803.
Milżecki Ferdyn. 1813.
Milżecki Jan 1816.
*Milżecki Paweł 1817.
Miłek Antoni 1863.
Miłkowski Anton. 1804.
*Miłkowski Julian 1839.
*Miłkowski Feliks 1860.
Miłkowski Karol 1871.
Miłkowski Zygm. 1873.
Minasowicz Edm. 1881.
Minasowicz Rudolf 1881.
Minasowicz Józef 1885.
Miniewski Karol 1880.
*Minkiewicz Józef 1841.
Minkiewicz Wład. 1848.
Minkiewicz Tad 1887.
Miński Stefan 1877.
*Miński Adam 1878.
Miński Kazimierz 1885.
Miodoński Michał 1858.
Miodoński Franc.. 1883.
Miodoński Ign. 1884.
Mirecki Francisz. 1803.
Mirecki Kajetan 1814.
Mirecki Eustachy 1870.
Mirecki Władysł. 1875.
Mirecki Władysł. 1880.
Mirek Andrzej 1883.
Mironowicz Wikt. 1881.
Mirowski Piotr 1845.
*Misiewicz Wilh. 1875.
Misiura Jędrzej 1881.
Misky Władysław 1854.
*Mistalski Józef 1820.
Mistrzyński Winc. 1872.
Miszczak Paweł 1820.
*Miszewski Juliusz 1819.
Miszewski Emil 1819.
Miszewski Zygm. 1869.
*Miszczak Paweł 1816.
Miszke Józef 1852.
Miś Wincenty 1872.
Miś Wincenty 1883.
Miśkiewicz Jan 1881.
Miśniakiewicz M. 1870.
Mitkowski Julian 1827.
*Mitschka Tadeusz 1870.
Mitteus Józef 1820.
Mizerski Jan 1857.
Miziński Antoni 1875.
Miziński Karol 1881.
Mlekodaj Jan 1879.
Mliko Walery 1874.
*Młocki Włodzim. 1837.
Młodecki Ludwik 1817.
Młodecki Henryk 1864.
Młodecki Stanisl. 1883.
Młodecki Jan 1883.
Młodowski Julian 1833.
Młodzik Karol 1869.
Młynarski Franc. 1880.
Młynowicz Rom. 1872.
Młyszek Ludwik 1881.
Mniewski Aleks. 1814.
Mniewski Karol 1814.
Mniszek Wojciech 1881.
Mniszek Roman 1884.
Mniszek Tytus 1886.
Mniszech Aleks. 1888.
Mochnicki Jan 1827.
*Moczydłowski Ant. 1833.
Moczydłowski Ant. 1865.
*Moczydłowski Ign. 1869.
*Moczydłowski Wł. 1869.
*Modelski Konst. 1821.
Modleński Dom. 1826.
Modliszewski Jos. 1803.
Modzelowski Henr. 1854.
*Mohr Michał 1816.
Mohr Karol 1816.
*Mohr Michał 1857.
*Mohyła Józef 1871.
Mogilański Franc. 1813.
Mogilański Stan. 1861.
*Mokrzycki Witołd 1876.
Mokrzycki Stanisł. 1878.
Moleński Dominik 1826.
Molek Andrzej 1880.
Molencki Jan 1882.
Molski Franciszek 1820.
Molski Adam 1820.
Molęcki Jan 1849.
*Molędziński Józef 1849.
Molędziński Karol 1854.
Mone Wildelm 1878.
Moneta Jan 1878.
Monica Wojciech 1852.
Monica Alhert 1853.
Moniczewski Józef 1825.
*Mondschein Adolf 1835.
Mondschein Edw. 1834.
Mopór Kazimierz 1878.
*Morański Jan 1868.
*Morański Antoni 1871.
*Moraczewski Tad. 1871.
*Moraczewski Stan. 1871.
Morawicki Jan 1815.
*Morawiecki Alex. 1858.
Morawiecki Józef 1860.
Morawiecki Karol 1860.
Morawiecki Kaz. 1861.
Morawiecki Michał 1868.
Morawiecki Stanisł. 1878.
Morawiecki Kazim. 1861.
Morawski Herman 1826.

*Morawski Stanisł. 1834.
Morawski Floryan 1840.
*Morawski Hieronim 1840.
Morawski Tomasz 1870.
*Morawski Wiktor 1878.
*Morawski Ludom. 1878.
Morawski Ludwik 1880.
Morawetz Otton 1853.
Morbitzer Konst. 1818.
Morbitzer Antoni 1818.
*Morbitzer Ignacy 1834.
Morbitzer Henryk 1850.
Morbitzer Aleks. 1879.
*Morelowski Wład. 1833.
*Morelowski Stan. 1855.
Morelowski Ludw. 1856.
*Morelowski Jul. 1865.
Moreau Adolf 1858.
Morgenbesser Hip. 1872.
Morgenstern Henr. 1872.
Morgulec Stanisł. 1885.
Morstin Henryk 1869.
Morstin Roman 1869.
Morstin Tomasz 1870.
*Morsztin Ludwik 1863.
*Morsztin Wład. 1864.
Morsztyn Jan 1827.
Morsztyn Julian 1827.
Morsztin Eust. 1827.
*Morsztyn Tadeusz 1846.
Morsztyszkiewicz J. 1824.
Moryc Walenty 1862.
Moryc Wilhelm 1878.
Morus Wład. 1882.
Moser Juliusz 1862.
Moskal Józef 1865.
Moskal Andrzej 1887.
Moskalski Joseph. 1807.
Moskalski Ignacy 1824.
Moskalski Winc. 1827.
Mosler Josephus 1803.
Mossakowski Jul. 1869.
*Mossing Kazim. 1857.
Mostak Wojc. 1876.
Mostowski Maciej 1816.
Mostowski Wład. 1818.
Mostowski Jan 1830.
Mostowski Teodor 1863.
*Mostowski Edward 1870.
Mostowski Henr. 1871.
Mostowski Tadeusz 1874.
Mostowski Kazim. 1881.
Mosurski Jan 1830.
Mossór Stef. 1881.
*Moszański Antoni 1841.
Moszczański Stefan 1883.
Moszczeński Fran. 1805.
*Moszczeński Ign. 1833.
Moszczyński Józef 1821.
Moszczyński Ferd. 1865.
*Moszkowitz Jakób 1872.
Moszyński Basilius 1805.
*Moszyński Ant. 1841.
*Moszyński Kazim. 1842.
Moszyński Wład. 1846.
*Moszyński Ludw. 1851.
Moszyński Eman. 1855.
*Moszyński Jerzy 1859.
Moszyński Eman. 1859.
Moszyński Grzeg. 1863.
Moszyński Stan. 1886.
Motowidło Józef 1820.
Motyka Aleksaner 1868.
Motylski Eman. 1888.
Motrycz Juliusz 1858.
Motrycz Julian 1862.
Moycha Wincenty 1825.
Moycha Sylwester 1859.
Możdian Michał 1830.
Mrdalski Konst. 1824.
Mrdaček Emil 1882.
Mroczkowski Car. 1803.
Mroczkowski Józef 1823.
Mroczkowski Filip 1823.
Mroczkowski Alex. 1863.
Mroczkowski Fel. 1883.
Mroczkowski Józef 1884.
Mrowinesies Art. 1856.
Mróz Andrzej 1879.
Mrozicki Andrzej 1850.
Mrozicki Pius 1855.
Mroziński Wojc. 1819.
Mroziński Ludwik 1863.
Mroziński Józef 1864.
*Mroziński Franc. 1867.
Mroziński Hipolit 1871.
Mroziński Stanisł. 1871.
Mrozowski Franc. 1818.
Mrozowski Ignacy 1834.
*Mrozowski Józef 1835.
Mrozowski Hom. 1870.
Mrożek Jan 1872.
Mrożkiewicz Jan 1830
*Mucha Andrzej 1865.
Mucha Ludwik 1882.
Mucha Józef 1881.
*Muczkowski Tad. 1833.
*Muczkowski Stefan 1841.
*Muczkowski Józef 1871.
Mul Franciszek 1813.
*Mularski Stanisław 1830.
Multański Jan 1834.
*Mułkowski Adolf 1828.
*Mułkowski Hipolit 1834.
Mułkowski Erazm 1837.
Munk Majer 1851.
Munk Michał 1885.
Munkatzy Michał 1869.
Murczyński Cant. 1803.
Murray Jakób 1866.
Murzwiński Józef 1819.
Murzynowicz Jac. 1803.
Murzynowski Felix 1875.
Muschal Wiktor 1865.
*Muschket Karol 1859.
Musialik Adalbert 1807.
Musiał Grzegórz 1880.
Musiał Franciszek 1886.
*Musiałowicz Vinc. 1807.
*Musiałowicz Maciej 1813.
Musiałowicz Fran. 1854.
Musiałowicz Kaz. 1862.
Musz Józef 1828.
Muszczeński Piotr 1813.
Muszczeński Ant. 1813.
Muszyński Leopold 1803.
Muszyński Joseph. 1806.
Muszyński Adam. 1813.
Muszyński Tom. 1819.
*Muszyński Maciej. 1824.
Muszyński Sebast. 1837.
Muszyński Antoni 1851.
*Muszyński Wład. 1853.
Muszyński Alex. 1862.
Muszyński Teofil 1866.
Muszyński Jan 1877.
Muszyński Damian 1882.
Muszyński Bolesł. 1886.
Muszyński Wacł. 1886.
Mutnieński Franc. 1814.
Muzorski Jacobus 1806.
Mużner Józef 1837.
Müldner Antoni 1853.
Müldner Wilhelm 1853.
Müldner Henryk 1857.
Müldner Otto 1868.
Mühleisen Bogusł. 1880.
Müller Adalbertus 1803.
Müller Franc. 1803.
Müller Jan 1830.
Müller Józef 1832.
Müller Władysław 1842.
Müller Stanisław 1842.
*Müller Gustaw 1853.
Müller Wacław 1854.
Müller Romuald 1859.
Müller Kazimierz 1860.
Müller Antoni 1865.
*Müller Antoni 1869.
Müller Hipolit 1870.
Müller Franciszek 1871.
Müller Antoni 1874.
Müller Józef 1883.
Münger Jakób 1854.
*Münnich Władysł. 1864.
Münnich Leopold 1867.
Münnich Maryan 1868.
Münnich Leopold 1869.
*Münz Łazarz 1859.
Münz Władysław 1869.
Münz Samuel 1870.
*Münz Michał 1872.
*Münz Emil 1874.
*Mycielski Jerzy 1870.
Mycielski Józef 1870.
*Mycielski Franc. 1848.
*Mycielski Jan 1871.
*Mycielski Adam 1874.
Mycielski Wład. 1876.

*Mycielski Stan. 1877.
*Mycielski Edward 1883.
Myczkowski Józef 1816.
Myczkowski Stef. 1881.
*Mydlarski Ludwik 1832.
*Myrczyk Koloman 1835.
Myrta Jan 1854.
Myśliński Stanisł. 1813.
Myśliwiec Zygm. 1883.
Myszkowski Józef 1816.
*Myszkowski Ludw. 1850.
*Myszkowski Ludw. 1856.
Myszkowski Stan. 1861.
Myszkowski Alex. 1867.
Myszkowski Jul. 1867.
*Mardyta Stanisław 1854.
Nachmann Wład. 1879.
*Nagajski Stanisł. 1831.
Nagrecki Teofil 1860.
Nagel Jan 1884.
Nahowski Józef 1877.
Naimski Zygmnnt 1885.
*Najedło Feliks 1861.
Nalborzyk Jan 1882.
Nalepa Tomasz 1813.
Nalepa Feliks 1878.
Nalepa Tymoteusz 1881.
Nalepa Józef 1883.
Nalepiński Joseph. 1804.
Nalepiński Leon 1816.
Nalepiński Michał 1816.
Nalepka Michał 1850.
Nalewakowski Mac. 1831.
Nałęcz Władysław 1884.
Namysłowski Ant. 1858.
Namysłowski Wład. 1861.
*Namysłowski Fran. 1865.
Namysłowski Alek. 1870.
Napiorkowski Ferd. 1841.
Nardenbruch Rom. 1858.
Naróg Jakób 1864.
Nasalik Teofil 1865.
Nastaborski Stanisł. 1825.
Nasturkiewicz Jos. 1803.
Nasturkiewicz Fel. 1833.
Nasturkiewicz Zyg. 1333.
Natorski Karol 1851.
Natorski Roman 1880.
Nattel Jan 1867.
Natter Władysław 1874.
*Natter Jan 1875.
Natter Kazimierz 1879.
*Natter Wiktor 1860.
Nawara Maciej 1884.
Nawarowski Kaz. 1819.
*Nawrański Wincen. 1822.
*Nawrat Stanisław 1866.
Nawratil Carolus 1803.
Nawratil Floryan 1866.
Nawratil Władysł. 1869.
Nawratil Mieczysł. 1885.
Nawrot Paweł 1827.
Nawrot Antoni 1884.
Nawrocki Wincenty 1827.
Nawrocki Franc. 1839.
Nazarowski Paweł 1823.
*Nebenzahl Samuel 1873.
Nebenzahl Leon 1882.
Nebenzahl Baruch 1883.
Nebenzahl Henryk 1883.
Nebeski Władysł. 1885.
Necz Słanisław 1819.
Necz Jan 1819.
Neider Franciszek 1865.
Neisser Antonius 1803.
Nencki Józef 1815.
*Nenyczka Marian 1867.
Neronowicz Roman 1879.
Nestowicz Stanisł. 1813.
Netuszik Cypryan 1852.
Neubauer Eugen. 1869.
Neubauer Wiktor 1869.
Neuberger Adolf 1883.
Neugebauer Carol. 1808.
Neuhoff Tadeusz 1864.
Neuländer Emanuel 1851.
Neumann Karol 1862.
Neumann Józef 1864.
Neumann Włodzim. 1867.
Neumüller Raimund 1853.
Neumüller Juliusz 1887.
Neusser Władysław 1852.
*Neusser Gustaw 1856.
*Neusser Antoni 1862.
Neusser Gustaw 1882.
Neustadt Adolf 1884.
*Neuwerth Józef 1868.
Nęcki Kazimierz 1815.
Nędziński Floryan 1827.
Nękowski Karol 1842.
Nichthauser Salom. 1888.
Nidecki Aleksand. 1803.
Niedbała Michał 1874.
*Niederberg Isaak 1858.
Niedziałkowski K. 1813.
Niedziałkowski St. 1813.
Niedziałkowski Józ. 1822.
Niedziałkowski Z. 1846.
Niedziałkowski Jan 1859.
Niedzielski Anton. 1805.
*Niedzielski Antoni 1834.
*Niedzielski Franc. 1834.
Niedzielski Ignacy 1834.
Niedzielski Wład. 1847.
Niedzielski Andrzej 1865.
*Niedzielski Stanisł. 1871.
*Niedzielski Paweł 1870.
Niedzielski Wincen. 1873.
Niedzwiedzki Józef 1855.
Niedzwiedzki Zyg. 1860.
Niedzwiedzki Miec. 1882.
Niedzwiedzki Mar. 1888.
Niemczek Jacobus 1803.
*Niemczewski Franc. 1857.
Niemczewski Feliks 1885.
Niemczykiewicz J. 1826.
Niemczykiewicz K. 1830.
Niementowski Józ. 1881.
Niemiński Feliks 1854.
Niemirycz August. 1816.
Niemkiewicz Jan 1859.
*Niemojewski Wac. 1877.
Niemojewski And. 1881.
Niemojewski Tad. 1881.
*Nieniewski August 1870.
Nieniewski Apolin. 1870.
Nieniewski Stanisł. 1871.
Nieniewski Jan 1877.
Nieniewski Wład. 1883.
Niepiekło Wincenty 1814.
Nieprski Wincenty 1813.
*Nieradzki Józef 1818.
Niesiołowski Józef 1833.
*Niesiołowski Edw. 1853.
Nieszkowski Emil 1813.
Nieszkowski Adolf 1813.
Niewiadomski Stan. 1863.
Niewiadomski Wac. 1863.
*Niewiadomski Czes. 1863.
Niewiadomski Gab. 1871.
Niewiarowski Alek. 1815.
Niewodowski Wład. 1885.
Niewolkiewicz L. 1886.
Niewolski Franc. 1884.
Niezabitowski Ant. 1867.
Nigg Floryan 1885.
Nikiel Kazimierz 1813.
Nikiel Jan 1851.
Nikiel Józef 1862.
Nikielowski Ant. 1813.
Niklas Wincenty 1872.
Niklewicz Petrus 1804.
Niklewicz Teodor 1823.
Niklewicz Tadeusz 1883.
*Niklibori Józef 1882.
Nikoledon Ignacy 1813.
Nikoledon Józef 1824.
Niepokój Bronisław 1852.
Nisner Józef 1873.
Nitecki Jan 1871.
Nitkowski Józef 1829.
Nitsch Maksymilian 1855.
Nitsch Leonard 1882.
Nitsch Kazimierz 1884.
Nitsch Roman 1885.
*Niwicki Władysław 1871.
Niwicki Stanisław 1872.
*Niwiński Jan 1828.
Niwiński Antoni 1831.
*Nizioł Jędrzej 1846.
*Niziołek Stanisław 1882.
Noah Ludwik 1881.
Noah Wilhelm 1856.
Noakowski Józef 1813.
Noakowski Franc. 1813.
Noakowski Mikołaj 1823.
*Noakowski Stanisł. 1843.
Noakowski Wincen. 1848.
Noakowski Karol 1851.

Noakowski Feliks 1882.
Noculski Wojciech 1813.
Nodzeński Karol 1859.
*Nodzyński Bolesł. 1880.
Nodzyński Feliks 1887.
Nodzyński Julian 1888.
*Noga Józef 1876.
Noga Feliks 1980.
Noiński Aleksand. 1813.
*Noiński Ignacy 1833.
Nomla Józef 1883.
Normann Jakób 1880.
Nosakiewicz Ant. 1827.
Noskowski Ksaw. 1813.
*Noskowski Antoni 1813.
Noskowski Jan 1829.
Notast Dominicus 1803..
Notast Valentinus 1803.
Nowacki Josephus 1808
Nowacki Franc. 1815.
Nowacki Paweł 1876.
Nowaczyński Mik. 1824.
Nowaczyński Edw. 1877.
Nowaczyński Teod 1884.
Nowaczyński Adolf 1888.
Nowak Joannes 1805.
Nowak Filip 1819.
*Nowak Piotr 1834.
Nowak Władysław 1839.
*Nowak Walenty 1854.
Nowak Jan 1856.
*Nowak Jakób 1858.
Nowak Ludwik 1861.
Nowak Kasper 1863.
Nowak Józef 1864.
Nowak Karol 1869,
Nowak Antoni 1870.
Nowak Edmund 1871.
Nowak Walenty 1873.
Nowak Antoni 1873.
*Nowak Jan 1873.
Nowak Stanisław 1873.
*Nowak Jan 1875.
*Nowak Mieczysł. 1876.
Nowak Leon 1875.
Nowak Zygmunt 1878.
Nowak Stanisław 1879.
Nowak Józef 1879.
Nowak Kazimierz 1881.
Nowak Jan 1883.
Nowak Witold 1884.
Nowak Kasper 1885.
Nowak Franciszek 1886.
*Nowakiewicz Jul. 1859.
Nowakowski Jos. 1808.
Nowakowski Sever. 1808.
Nowakowski Fran. 1813.
Nowakowski Karol 1813.
Nowakowski Stan. 1814.
Nowakowski Jan K. 1814.
*Nowakowski Lud. 1816.
Nowakowski Józef 1816.
Nowakowski Bon. 1819.
Nowakowski Naz. 1818.
Nowakowski Józ. 1819.
Nowakowski Fel. 1819.
Nowakowski Wal. 1826.
Nowakowski Fran. 1827.
Nowakowski Ad. 1827.
Nowakowski Al. 1829.
Nowakowski Józ. 1829.
*Nowakowski Lud. 1830.
Nowakowski Woj. 1830.
Nowakowski St. 1833.
Nowakowski L. 1833.
Nowakowski Błaż. 1833.
Nowakowski Ks. 1833.
*Nowakowski Wal. 1834.
Nowakowski Rom. 1840.
Nowakowski Jul. 1850.
Nowakowski Zyg. 1851.
*Nowakowski Józ. 1852.
Nowakowski Ign. 1855.
Nowakowski Hen 1860.
Nowakowski Józ. 1861.
Nowakowski Rud. 1862.
Nowakowski Ant. 1863.
Nowakowski Mir. 1863.
Nowakowski Józ. 1865.
Nowakowski Ant. 1868.
Nowakowski Józ. 1871.
Nowakowski Fr. 1872.
Nowakowski St. 1883.
Nowakowski St. 1888.
Nowalikowski Seb. 1813.
Nowasilski Leon 1852.
Nowicki Antonius 1803.
Nowicki Antonius 1808.
Nowicki Szymon 1813.
Nowicki Antoni 1823.
Nowicki Stanisław 1826.
Nowicki Antoni 1826.
Nowicki Leon 1869.
*Nowicki Adam 1876.
Nowieki Franc. 1878.
*Nowicki Jan 1879.
Nowiński Franc. 1804.
Nowiński Joseph. 1806.
Nowiński Stanis. 1808.
Nowiński Valent. 1808.
Nowiński Jan 1813.
Nowiński Kajetan 1813.
*Nowiński Tadeusz 1818.
*Nowiński Antoni 1819.
Nowiński Tomasz 1830.
*Nowiński Józef 1841.
*Nowiński Konstan. 1842.
*Nowiński Jan 1854.
*Nowiński Stanisł. 1854.
*Nowiński Bronisł. 1864.
Nowiński Józef 1871.
Nowiński Józef 1881.
Nowiński Bronisł. 1884.
Nowolecki Ludwik 1868.
Nowolecki Stanisł. 1872.
Noworytha Fryd. 1827.
*Noworytha Józef 1833.
Noworytha Wład. 1862.
Noworyta Jan 1883.
Nowosiadłowski W. 1882.
Nowotny Kazim. 1877.
*Nuki Jakób 1863.
Nunberg Alojzy 1864.
Nunn Karol 1849.
Nunn Eugeniusz 1849.
Nuradzki Daniel 1857.
Nurkowski Aleks. 1863.
Nussenfeld Ignacy 1885.
Nuz Stanisław 1816.
*Nycz Józef 1862.
Nycz Jacek 1863.
*Nycz Wincenty 1864.
*Nycz Henryk 1881.
Nycz Ignacy 1883.
Nykara Jakób 1881.
Obermayer Mich. 1804.
Oberski Fryderyk 1826.
Oberski Adolf 1829.
Obertyński Feliks 1860.
Obich Aloysius 1803.
Obidowicz Jan 1883.
Obłaza Jan 1867.
*Obniski Mikołaj 1831.
*Obniski Aleksand. 1835.
*Oborski Antoni 1853.
Oborski Wacław 1857.
Obraczag Robert 1863.
Obrębski Rudolf 1821.
Obrzędkiewicz M. 1806.
Obtułowicz Ferd. 1866.
*Ocetkiewicz Krys. 1824.
*Ocetkiewicz Jan 1862.
Ocetkiewicz Józef 1884.
Ochalski Stanisław 1883.
Ochman Jan 1828.
Ochmański Józef 1824.
Ochmański Tomasz 1824.
Ochmański Józef 1848.
*Ochmański Antoni 1859.
Ochmanowicz Jac. 1830.
Ochoński Sebast. 1883.
Oczkowski Jacek 1813.
Oczkowski Franc. 1829.
*Oczkowski Bron. 1873.
Oczkowski Adam 1883.
*Odrzywolski Tytus 1821.
*Odrzywolski Winc 1825.
*Odrzywolski Bron. 1855.
Odrzywolski Sław. 1859.
Odrzywolski Bol. 1870.
Odrzywolski Miecz. 1872.
Oetinger Józef 1830.
Oertel Jan 1859.
*Offner Karol 1857.
Ogłodek Józef 1826.
Ogonkiewicz Józef 1865.
Ogrodziński Aug. 1868.
Okarmus Michał 1883.
Okęcki Edward 1883.

Okęcki Konstanty 1883.
Okęcki Stanisław 1886
Okoń Stanisław 1864.
Okoń Antoni 1872.
Okoński Michał 1813.
Okoński Roman 1855.
Okólski Szymon 1831.
Okórnicki Kazim. 1883.
Okuniewski Stan. 1883.
Olas Szymon 1879.
Olas Franciszek 1882.
Olaszewski Józef 1828.
*Olayossy Wład. 1867.
Olbiński Konstanty 1851.
Olbrycht Antoni 1806.
Olearczyk Jan 1829.
Olearczyk Emil 1869.
*Olearski Władysł. 1831.
*Olearski Bronisł. 1860.
*Olearski Kazim. 1866.
Olechowski Thom. 1803.
Olechowski Paulus 1803.
Olechowski Tadd. 1803.
Olechowski Teod. 1813.
Olechowski Józef 1826.
*Olechowski Antoni 1829.
Olesieński Vincen. 1803.
Olesiński Stanisł. 1829.
Olesiński Franc. 1882.
Olesiński Antoni 1883.
Oleśniewicz Steph. 1803.
Olexik Adamns 1808.
Olexy Józef 1852.
Olexy Wawrzyn. 1866.
Olewicz Józef 1829.
Olewski Aureli 1849.
Ochmański Antoni 1859.
Olkuśnik Jóżef 1854.
Olkuśnik Wojciech 1857.
Olszanik Władysł. 1884.
Olszewski Vincent. 1803.
Olszewski Stanisł. 1813.
Olszewski Teod. 1813.
Olszewski Stanisł. 1822.
Olszewski Stanisł. 1824.
Olszewski Stanisł. 1824.
Olszewski Teobald 1826.
Olszewski Hieron. 1829.
*Olszewski Józef 1832.
*Olszewski Włodz. 1852.
Olszewski Franc. 1859.
Olszewski Tomasz 1859.
Olszewski Edward 1880.
Olszewski Rom. 1861.
Olszewski Tytus 1868.
*Olszewski Stanisł. 1870.
*Olszewski Walery 1870.
Olszewski Bronisł. 1875.
Olszewski Tadeusz 1876.
Olszewski Zygm. 1880.
Olszewski Jan 1884.
Olszewski Jan 1886.
Olszewski Zygm. 1887.
Onderka Władysł. 1883.
Onyszkiewicz Mich. 1846.
Onyszkiewicz Tad. 1872.
*Opacki Jacek 1822.
Opaliński Antoni 1817.
Opid Ludwik 1876.
Opidowicz Wład. 1880.
Opidowicz Henryk 1884.
*Opieński Jan 1875.
*Opieński Henryk 1880.
Oprocha Jan 1877.
Oprócha Szczepan 1882.
Oprych Antoni 1883.
Opłatkiewicz Bart. 1803.
*Oprządkiewicz Al. 1822.
Opydo Antoni 1849.
*Opydo Franciszek 1872.
Opydo Teofil 1880.
Opydo Stanisław 1883.
Opydowicz Jan 1884.
*Oraczewski Edward 1822.
*Oraczewski Jan 1839.
Oraczewski Stanisł. 1859.
Oraczewski Konst. 1863.
Oraczewski Stan. 1863.
Orawiec Antoni 1883.
Orczykowski Jan 1814.
Orczykowski Jan 1835.
Orczykowski Jan 1867.
Orlik Franciszek 1877.
Orłowski Antoni 1816.
Orłowski Onufry 1816.
Orłowski Jan 1834.
*Orłowski Józef 1850.
Orłowski Władysł. 1857.
*Orłowski Francisz. 1876.
*Orłowski Jan 1876.
Ormianin Tomasz 1870.
*Ornstein Jakób 1880.
Orpiszewski Michał 1879.
Orzechowski Petrus 1803.
Orzechowski Stan. 1808.
Orzechowski Tom. 1824.
Orzechowski Kons. 1869.
Orzechowski Sebas. 1871.
*Orzechowski Jan 1875.
*Orzechowski Leon. 1875.
Orzechowski Wład. 1876.
Orzechowski Andr. 1877.
Orzechowski Karol 1878.
Orzechowski Mar. 1879.
Orzechowski Stan. 1885.
Osika Jakób 1872.
*Osiecki Stanisław 1859.
Osikowski Tomasz 1813.
Osikowski August. 1814.
Osiński Karol 1864.
Oskard Stanisław 1865.
Oskwarek Wojc. 1849.
Oskwarek Domin. 1855.
Osmulski Filip 1815.
Ossoliński Wład. 1860.
Ossowski Józef 1826.
Ossowski Adam 1827.
Ossowski Ignacy 1829.
Ostafin Jan 1856.
Ostafiński Joannes 1806.
Ostaszewski Kaz. 1822.
*Ostaszewski Adam 1877.
*Ostaszewski Stan. 1887.
Ostaszewski Kaz. 1880.
Ostrawski Bronisł. 1870.
Ostrogórski Karol 1867.
Ostrowski Teod. 1804.
Ostrowski Brutus 1813.
Ostrowski Plato 1815.
Ostrowski Feliks 1816.
*Ostrowski Jan 1826.
Ostrowski Alexy 1835.
*Ostrowski Alexand. 1856.
*Ostrowski Stefan 1860.
Ostrowski Wład. 1864.
Ostrowski Stanisł. 1881.
Ostrowski Tomasz 1886.
Ostrzeszewicz Fr. 1806.
Ostrzeszewicz Ces. 1808.
Ostrzeszewicz F. 1813.
Ostrzeszewicz K. 1816.
Ostrzeszewicz Mich. 1831.
Ostrzeszewicz Hen. 1831.
Ostrzeszewicz Gas. 1855.
*Ostrzeszowicz Ign. 1848.
Ostrzeszewicz Józef 1876.
*Ostrzesowicz Henr. 1813.
*Osuchowski Mar. 1871.
Osuchowski Mar. 1880.
Osuchowski Ludw. 1888.
Oswald Władysł. 1883.
Oszacki Francisz. 1814.
*Oszacki Kazimierz 1835.
*Oszacki Jan Nep. 1840.
Oszacki Antoni 1840.
Oszacki Błażej 1845.
Oszacki Julian 1882.
*Osypanka Józef 1852.
Oświalowski Casp. 1808.
Oświęcimski Fran. 1868.
*Otawski Kazim. 1871.
Otawski Jan 1881.
Otowski Jan 1883.
Otowski Roman 1887.
Otto Henryk 1834.
Otto Jan 1862.
*Otto Henryk 1870.
Otto Julian 1874.
Otto Henryk 1875.
Otrębski Andrzej 1827.
*Otremba Gustaw 1871.
Otwinowski Franc. 1829.
Otwinowski Feliks 1829.
Otwinowski Józef 1871.
Owca Jan 1845.
Owczarkiewicz W. 1831.
Owczarkiewicz Ed. 1858.
Owsiak Stefan 1886.
Owsiński Stephan. 1808.

Oxiętowicz Ludov. 1803.
Oxiński Petrus 1803.
Ozgler Jan 1828.
Ozgler Michał 1831.
Ozgler Michał 1835.
Ożegalski Ignacy 1826.
Ożegaiski Francisz. 1826.
Ożegalski Erazm 1826.
Ożegalski Michał 1882.
Ożegalski Ludwik 1884.
Ożga Wojciech 1886.
Ożóg Kazimierz 1866.
Ożóg Tomasz 1884.
Pabian Andrzej 1885.
Pabudziński Ant. 1808.
*Pacak Jan 1814.
*Pacak Felix 1818.
Pach Józef 1862.
*Pach Marcin 1871.
Pachel Stanisław 1886.
Pachnicki Franc. 1822.
Pachole Zeno 1872.
Pachoński Wojc. 1825.
Pachoński And. 1854.
*Pachoński Józef 1859.
Pachoński Michał 1867.
Pachoński Julian 1868.
Pachoński Ludw. 1877.
Paciorkowski St. 1808.
Paciorkowski Jan 1818.
*Paciorkowski Józ. 1819.
Pacuła Władysław 1875.
*Pacuła Andrzej 1878.
Pacuła Stefan 1885.
Pacyna Felix 1849.
Paczek Alexander 1826.
Paczek Kazimierz 1826.
Paczek Teodor 1829.
*Paczewski Alcks. 1862.
Paczoski Seweryn 1831.
Paczowski Hippolit 1831.
Paczowski Ignacy 1831.
Paczykowski Ign. 1816.
Paczygowski And. 1818.
Paczygowski Tom. 1822.
*Paczygowski Wład. 1847.
Pade Marcin 1815.
Pade Józef 1815.
Pade Antoni 1822.
Pade Władysł. 1843.
Padechowicz Fran. 1827.
*Padechowicz Lud. 1831.
*Padechowicz Fran. 1873.
Padechowicz Ign. 1882.
Paderowski Józef 1879.
Padewski Zygm. 1876.
Padlewski Wład. 1861.
Padlewski Wład. 1862.
Padlewski Józef 1866.
Padlewski Stan. 1882.
Padlewski Jan 1882.
*Pagaczewski Mac. 1825.
Pagaczewski Jul. 1841.
Pajączkiewicz Mar. 1803.
Pająk Józef 1848.
Pająk Augustyn 1852.
Pająk Jan 1877.
Pająk Ludwik 1884.
Pająk Józef 1887.
Pajor Ludwik 1871.
Pajor Władysł. 1882.
Pajor Maryan 1885.
Pakies Józef 1871.
Pakies Adam 1877.
*Pakoszewski Teofil 1831
*Palatyński Emil 1860.
Palatyński Leon 1861.
Palczewski Anton. 1803.
Palczewski Piotr 1825.
*Palczewski Piotr 1826.
Palczewski Jan 1830.
Palczewski Adam 1858.
Palczewski Edward 1863.
Palczewski Roman 1867.
Paleczek Alexy 1854.
*Paleczek Kazim. 1880.
*Paleczny Michał 1852.
Paleczny Bron. 1876.
Palichleb Dominik 1859.
Palichleb Dominik 1865.
Palka Jan 1826.
*Palka Michał 1843.
*Palka Mieczysław 1872.
Palka Jan 1873.
Palka Feliks 1877.
Palkowski Adam. 1808.
Palkowski Alex. 1808.
Palla Josephus 1808.
Palla Wojciech 1871.
Palmann Ludov. 1803.
Paluch Józef 1869.
Paluch Adolf 1882.
Paluch Karol 1882.
Palusiński Alex. 1854.
*Palusiński Franc. 1860.
Palusiński Aug. 1861.
Pałasiński Wład. 1879.
Pałaszowski Kaz. 1825.
Pałka Jan 1839.
Pałka Józef 1866.
Pałka Władysł. 1883.
Pamulski Jan 1875.
Panatowski Zygm. 1875.
Panczakiewicz Józ. 1856.
Panczakiewicz L. 1879.
*Panczakiewicz M. 1884.
Panczakiewicz And. 1884.
Panczakiewicz Kaz. 1887.
Panek Jan 1873.
Panek Józef 1875.
Panek Jan 1877.
Panek Józef 1880.
Panek Gwidon 1884.
Panek Kazimierz 1885.
Panelski Józef 1822.
Panelski Ignacy 1822.
Panier Felix 1813.
Panieczko Józef 1885.
Pankowski Alex. 1803.
Panosiewicz Nap. 1816.
*Panosiewicz Stan. 1827.
Pantot Jan 1852.
Panusiewicz Felix 1835.
Panusiewicz Alex. 1835.
Panuszewski Bol. 1881.
*Papara Julian 1856.
Papee Maxym. 1875.
Papesch Teofil 1883.
Papieski Wład. 1857.
Papieszkiewicz T. 1839.
Paprocki Ignacy 1813.
Paprocki Antoni 1818.
Paprocki Bruno 1852.
*Papuziński Piotr 1839.
Papuziński Stanisł. 1872.
Parczewski Adam 1827.
*Pareński Józef 1823.
*Pareński Edmund 1853.
Pareński Franc. 1853.
*Pareński Stanisł. 1854.
*Pareński Teodor 1862.
*Pareński Wacław 1863.
*Parewski Alexan. 1862.
Parfamowicz Gust. 1863.
Paroż Teofil 1838.
Parszywka Józef 1872.
Partykiewicz Fran. 1852.
*Paruszewski Sylw. 1878.
Paruszewski Bol. 1880.
Parylewicz Mart. 1803.
*Parylewicz Tytus 1854.
Parynkiewicz Jak. 1831.
Paryński Józef 1824.
Parys Franc. 1822.
Parys Kajetan 1827.
Paryżek Ottokar 1884.
Parzątka Michał 1866.
Parzelski Stanisł. 1818.
*Parzelski Józef 1822.
*Parzelski Ignacy 1841.
Parzyński Jan 1884.
*Paschma Józef 1865.
Pasterski Adam 1852.
Pastwiński Val. 1805.
Pastwiński Blas. 1806.
Pastwiński Val. 1808.
Paszcza Kasper 1885.
Paszczyński Józef 1831.
Paszkiewicz Tad. 1882.
Paszkowicz Wład. 1831.
Paszkowski Jan 1825.
*Paszkowski Stan. 1862.
Paszkowski Jan 1881.
Paszyc Antonius 1805.
Paszyński Stanisł. 1865.
Pataszewski Józef 1829.
Patek Władysł. 1865.
Patelski Tomasz 1822.
*Patolski Franc. 1834.

Patolski Antoni 1840.
Patroński Jan 1827.
Patyński Franc. 1822.
Patyński Ignacy 1831.
Patyński Ignacy 1835.
Pauczyński Maciej 1822.
*Pauczyński Jozafat 1822.
Pauli Franc. 1808.
Pauli Franc. 1824.
Paulicki Franc. 1829.
Paulisch Zachar. 1869.
Paulisch Zygm. 1885.
Paupie Adolf 1863.
*Pawełek Julian 1870.
Pawełkiewicz Jan 1834.
Pawełkiewicz Mar. 1841.
*Pawlica Jan 1858.
*Pawlik Kasper 1827.
Pawlik Jan 1843.
Pawlik Józef 1878.
Pawlik Błażej 1882.
Pawlikowski Wal. 1854.
*Pawlikowski Ant. 1863.
Pawlikowski Józ. 1867.
*Pawlikowski Jan 1871.
Pawlikowski Stan. 1872.
Pawlikowski Tad. 1873.
*Pawlikowski Jan 1874.
*Pawlikowski Wojc. 1875.
*Pawluch Zachar. 1869.
*Pawluszkiewicz A. 1883.
Pawłowski Aleks. 1803.
Pawłowski Barth. 1804.
Pawłoski Winc. 1816.
Pawłoski Michał 1820.
Pawłowski Wiktor 1826.
Pawłoski Kazim. 1831.
Pawłoski Stan. 1834.
Pawłowski Józef 1860.
Pawłowski Alex. 1867.
*Pawłowski Franc. 1872.
Pawłowicz Piotr 1820.
Pawonicz Wład. 1865.
Pazdur Sylwester 1880.
Paż Józef 1860.
Paż Józef 1865.
Pągacz Jan 1882.
Pągowski Piotr 1827.
*Pągowski Marcin 1827.
Pągowski Jan 1858.
Pągowski Jan 1863.
Pągowski Edward 1863.
Pągowski Stanisł. 1880.
Pągowski Jan 1884.
Pągowski Julian 1885.
Pągowski Edmund 1886
*Peiper Leibel 1884.
Peksa Józef 1868.
Pelczar Zenon 1877.
*Pelikan Salomon 1857.
Peller Ferdynand 1870.
Pelz Józef 1879.
Pelz Samuel 1880.
*Pełczyński Józef 1842.
Pełka Emilian 1826.
Pełka Dominik 1831.
Pełka Władysław 1881.
Penc Aleksy 1831.
Pendracki Stanisł. 1881.
Pendras Antoni 1820.
Peracy Karol 1820.
Peracy Karol 1824.
Peray Karol 1820.
Perc Stanisław 1825.
*Perełka Andrzej 1878.
Perlberger Salomon 1884.
Perlberger Henryk 1887.
Perlik Józef 1848.
*Perwolf Leopold 1858.
Perwolf Emanuel 1868.
*Peszkowski Tytus 1869.
Peszkowski Stan. 1869.
Peszkowski Jacenty 1869.
*Peszkowski Bron. 1871.
Peter Jan 1880.
*Peterek Ferdynand 1865.
*Petersch Maksym. 1880.
Peterseim Alfred 1881.
Peterseim Leon 1883.
Petrowicz Steph. 1803.
Petrowicz Ant. 1803.
Petrowicz Basil. 1804.
Petryk Jan 1878.
Petryński Stefan 1887.
*Pędzimąż Wład. 1879.
Pękalski Ludwik 1826.
Pękalski Kazim. 1858.
Pękosławski Józef 1813.
Pętkowski Anast. 1820.
Pfau Maryan 1866.
Pfauer Stanisław 1822.
Pfeifer Jan 1827.
Pfeifer Jan 1861.
Pfeifer Jan 1864.
Pfeifer Juliusz 1864.
Pflaisterer Berthold 1857.
Philippi Konst. 1830.
*Philippi Engelbert 1830.
Piasecki Andreas 1804.
Piasecki Antonius 1805.
Piasecki Jan 1813.
Piasecki Julian 1814.
Piasecki Jakób 1825.
Piasecki Adam 1830.
Piasecki Marcin 1830.
Piasecki Aaron 1830.
Piasecki Józef 1846.
Piasecki Stanisł. 1850.
Piastuszkiewicz J. 1803.
Piąnlik Jan 1814.
Piątkiewicz Stan. 1860.
Piątkiewicz Seb. 1880.
Piątkowski Casp. 1803.
Piątkowski Joan. 1808.
Piątkowski Aleks. 1813
Piątkowski Mat. 1818.
Piątkowski Józef 1820.
*Piątkowski Józef 1825.
Piątkowski Jakób 1827.
Piątkowski Antoni 1853.
Piątkowski Miecz. 1854.
Piątkowski Stan. 1864.
Piątkowski And. 1868.
Piątkowski Lud. 1879.
Piątkowski Józef 1886.
Pichel Stefan 1849.
Pichera Antoni 1820.
Piech Sebastyan 1886.
Piecha Michał 1865.
Piechnik Edmund 1881.
Piechnik Józef 1885.
Piechocki Marceli 1851.
Piechocki Stanisł. 1855.
Piechoński And. 1873.
*Piechota Marcin 1884.
*Piechowicz Aleks. 1821.
*Piechowicz Jan 1852.
Piechowski Mat. 1813.
Piechowski Wiktor 1884.
Piechuta Kalikst 1884.
Pieczonka Jakób 1852.
Pieczonka Maryan 1870.
Piegłowski Józef 1814.
*Piegłowski Teofil 1825.
Pieguszewski W. 1879.
Piekarczyk Fran. 1860.
Piekarczyk Antoni 1881.
Piekarczyk Wal. 1883.
*Piekarski Marcel. 1803.
*Piekarski Ignatius 1803.
*Piekarski Feliks 1815.
Piekarski Józef 1866.
*Piekosiński Jan 1854.
*Piekosiński Franc. 1861.
Piekoszewski Jan 1825.
Piekowski Józef 1816.
*Pielgrzymowicz J. 1826.
Pielsłowski Teofil 1820.
*Pieniążek Witalis 1813.
*Pieniążek Józef 1818.
Pieniążek Czesł. 1855.
*Pieniążek Czesł. 1863.
*Pieniążek Przem. 1864.
*Pieniążek Karol 1868.
Pieniążek Jarosł. 1870.
Pieniążek Jan 1870.
Pieniążek Stanisł. 1877.
Pieniążek Stanisł. 1883.
Piero Antoni 1874.
Pierzchalski Jan 1880.
Pierzchała Wład. 1855.
Pieszkiewicz Wal. 1845.
*Pieszkiewicz Edw. 1855.
Pieszkowski Józef 1816.
*Pieterkiewicz Wł. 1864.
Pietkiewicz Józef 1878.
Pietraszkiewicz J. 1863.
*Pietraszkiewicz A. 1873.
Pietraszkiewicz K. 1876.

*Pietraszkiewicz St. 1881.
Pietrowski Joannes 1803.
Pietrzak Jan 1875.
*Pietrzykowski K. 1826.
Pietrzykowski Ad. 1827.
Pietrzykowski Kaz. 1827.
Pietrzykowski Wł. 1831.
*Pietrzykowski Jan 1832.
Pietrzykowski Kaz. 1834.
Pietrzykowski Hip. 1845.
*Pietrzykowski Fr. 1863.
Pietrzykowski Józ. 1879.
Pietrzykowski Kar. 1879.
Pietrzycki Piotr 1870.
Pietrzycki Ludwik 1875.
Pietrzycki Karol 1886.
Piętkowski Wincen. 1813.
Piętka Józef 1875.
Piętka Jan 1879.
*Piętaszewski Mat. 1827.
Pigulski Jan 1814.
*Pick Ludwik 1881.
Pick Karol 1883.
Pick Franciszek 1885.
Pik Ignacy 1879.
*Piksa Wincenty 1858.
Pilarski Jan Kant. 1813.
Pilarski Jacenty 1872.
Pilada Ignacy 1813.
*Pilchowski Stan. 1880.
*Pilchowski Stan. 1881.
Pilecki Antoni 1829.
Pilecki Szymon 1831.
Pilecki Adolf 1851.
*Piliński Tadeusz 1849.
Piliński Stanisław 1864.
*Piliński Włodzim. 1869.
Piliński Jan 1873.
Piliński Kazimierz 1882.
*Piłka (Pudełko) Władysław 1876.
Pindelski Romuald 1851.
Pindelski Teofil 1852.
Pindelski Piotr 1865.
*Pineles Józef 1869.
Pinkalski Wincenty 1879.
Pinkas Rajmond 1866.
Pinkas Maksymilian 1867.
*Pinkas Jan 1868.
Pion Stanisław 1871.
Pion Adolf 1872
*Piotłuch Kublicki Alfred 1883.
Piorkowski Joseph. 1803.
Pioronkiewicz Kaz. 1864.
Piotrkowski Joan. 1804.
Piotrnowski Ign. 1813.
Piotrnowski Franc. 1813.
Piotrnowski Adolf 1813.
Piotrowicz Stanisł. 1880.
Piotrowski Tad. 1813.
Piotrowski Wiktor. 1813.
Piotrowski Teofil 1813.
*Piotrowski Winc. 1814.
Piotrowski Ludw. 1818.
Piotrowski Teofil 1831.
Piotrowski Bolesł. 1831.
*Piotrowski Stanisł. 1831.
Piotrowski Bolesł. 1838.
*Piotrowski Feliks 1841.
Piotrowski Zygm. 1845.
Piotrowski Andrz. 1846.
*Piotrowski Witold 1855.
Piotrowski Karol 1871.
Piotrowski Stan. 1871.
Piotrowski Gustaw 1874.
Piotrowski Gustaw 1877.
*Piotrowski Feliks 1879.
Piotrowski Sewer. 1880.
Piotrowski Miecz. 1880.
Piotrowski Hieron. 1883.
Piotrowski Zygm. 1884.
Piotrowski Franc. 1888.
Piotrowski Teofil 1888.
Piotrowski Piotr 1888.
Piotrowski Bolesł. 1880.
Piotrowski Jan 1888.
Piórek Tomasz 1861.
Piękosz Francisz. 1865.
*Piórko Adam 1869.
Pituła Ignacy 1859.
Pituła Piotr 1874.
Pitro Wojciech 1865.
Pitsch Alfred 1885.
Pirazzi Józef 1855.
Pirazzi Karol 1867.
Pirecki Wojciech 1816.
Pirożek Antoni 1858.
*Pirożek Jan 1860.
*Pirożek Szymon 1863.
Pirożek Konstanty 1868.
Pisarzewski Josep. 1803.
*Pisek Hirsch 1878.
Pisek Józef 1887.
Pisiewicz Wład. 1883.
Piskaczek Ludwik 1868.
Piskaczek Ottokar 1869.
Piskorski Stanisł. 1886.
Pischinger Ernest 1885.
Piszczek Francisz. 1865.
Piwoński Paweł 1860.
Piwarski Antoni 1880.
Piwowarski Adam 1820.
Piwowarski Stefan 1886.
Piwowoński Wład. 1852.
Piwowoński Aug. 1861.
Piwowoński Jan 1867.
Piwowoński Stan. 1875.
*Piwowoński Adolf 1861.
Planner Adam 1883.
Plater Henryk 1883.
Platowicz Jan 1882.
*Placer Józef 1815.
*Placer Xawery 1816.
*Placer Bolesław 1848.
Placer Floryan 1849.
Plebankiewicz J. 1815.
Plecha Władysław 1874.
*Plees Leopold 1841.
Plees Jan 1853.
Pless Józef 1824.
Pleszowski Jan 1867.
Pleszowski Ant. 1835.
Plewieński Antoni 1835.
Plinkiewicz Kazim. 1825.
Plinkiewicz Kazim. 1869.
Plinkiewicz Józef 1880.
Plinta Karol 1820.
Plinta Karol 1874.
Pluciński Piotr 1846.
Pluciński Józef 1854.
Plutecki Mateusz 1831.
Płachecki Antoni 1842.
Płachecki Romuald 1848.
Płachecki Jan 1851.
Płachecki Francisz. 1855.
Płachecki Zdzisław 1888.
*Płaczek Wiktor 1874.
Płatek Ludwik 1880.
Płatek Feliks 1881.
Płatek Tadeusz 1885.
Pławiński Franc. 1827.
Pławnicki Antoni 1859.
Płatkiewicz Kanty 1813.
Płaziński Anton. 1808.
*Płazeński Leopold 1842.
Płaza Antoni 1886.
Płecki Franc. 1834.
*Płocki Karol 1816.
Płocki Ignacy 1831.
*Płonczyński Alex. 1830.
*Płonczyński Wikt. 1831.
Płutecki Stan. 1805.
Pniaczek Franc. 1865.
Pniaczek Paweł 1878.
Pniewski Józef 1827.
Pniower Maksym. 1856.
Pniower Emil 1865.
Pniower Alfred 1866.
Pobudkiewicz Tom. 1813.
Pobudkiewicz Ad. 1815
*Pobudkiewicz T. 1831.
Pobudkiewicz Fran. 1841.
Pobudkiewicz Józ. 1848.
Pobudkiewicz T. 1873.
Pobudkiewicz T. 1880
Pobudkiewicz Woj. 1883.
Pochowski Bodd. 1886.
Pochwalski Tad. 1867.
Pociecha Michał 1869.
Pocwa Blasius 1804.
Podczaski Jan 1813.
Podczaski Antoni 1872.
Podczaski Michał 1872.
*Podczaski Wład. 1877.
Podczaski Zygm. 1879.
Podczaski Zygm. 1880.
Podczaski Jakób 1881.
Podczaski Józef 1882.

Podczaski Leonard 1886.
Podczaski Konrad 1887.
Podczerwiński Hier. 1878,
Podczerwiński Al. 1885.
Podgórski Ant. 1806.
Podgórski Felix 1813.
Podgórski Teod. 1313.
Podgórski Michał 1815.
Podgórski Adam 1815.
Podgórski Kasper 1816.
Podgórski Lud. 1865.
Podgórski Tad. 1882.
*Podhorski Balt. 1822.
Podlacha Wład. 1887.
Podlaszewski Włod. 1864.
Podlewski Hippol. 1803.
Podlewski Felix 1813.
Podlewski Józef 1813.
Podlewski Antoni 1826.
Podlewski Alex. 1827.
*Podlewski Karol 1834.
Podlewski Jakób 1848.
*Podlewski Kazim. 1870.
*Podlewski Felix 1870.
Podłuski Wład. 1884.
Podoba Kaspar 1855.
Podobiński Franc. 1855.
*Podobiński Antoni 1856.
Podolecki Adam 1867.
*Podolski Józef 1815.
Podolski Alex. 1822.
*Podolski Antoni 1822.
Podolski Stanisł. 1825.
Podoski Hilary 1851.
Podoski Józef 1851.
*Podsada Jan 1873.
*Podsadecki Stan. 1872.
Podsadecki Piotr 1883.
Podsadecki Jan 1886.
*Podsoński Wład. 1861.
*Podsoński Jan 1864.
*Podwin Adolf 1852.
Podwin Franc. 1865.
*Podwin Jan 1865.
Podwin Adam 1878.
Poglies Rudolf 1880.
Pogonowski Stan. 1816.
Pogonowski Tytus 1854.
Pogorzelski Wiktor 1882.
Pohorecki Marceli 1884.
Pohorecki Tad. 1885.
Pohorecki Jan 1885.
Pojatowski Jan 1874.
*Pokiziak Aleks. 1881.
Polak Michał 1829.
Polak Adam 1854
Polak Jacenty 1876.
Pollak Arnold 1883.
Pollak Ignacy 1885.
Pollak Karol 1886.
Pollakiewicz Thom. 1803.
Polakiewicz Lud. 1845.
*Polański Piotr 1862.
Polewka Franc. 1880.
Polewka Józef 1882.
Policzkiewicz Mar. 1885.
Polier Józef 1831.
*Poltzer Julian 1831.
Polzer Antoni 1829.
Polaczek Ludwik 1839.
Polaczek Konst. 1871.
Polaczek Antoni 1871.
Polaczek Stanisł. 1875.
Polaczek Wład. 1882.
Polaczek Fryder. 1886.
Połończyk Jan 1856.
Połończyk Jan 1883.
Pol Kazimierz 1871.
Pol Tadeusz 1872.
Poll de Pollenburg Hugo Wincenty 1851.
*Poller Józef 1843.
Poller Walery 1870.
Polityński Józef 1854.
*Polityński Wład. 1859.
*Politalski Roman 1831.
Polman Włodzim. 1879.
Pohlmann Marceli 1858.
Połaszewicz Edw. 1863.
Połakowski And. 1857.
Połocznik Waler. 1859.
Południowski Józ. 1859.
*Pomiankowski L. 1873.
Pomiechowski A. 1826.
Pomietlarz Wład. 1885.
Pomiński Leopold 1881.
Poniatowski Józef 1820.
*Poniedziałek Stan. 1838.
*Ponikło Stanisław 1864.
Ponikło Tadeusz 1867.
Ponicki Franciszek 1880.
Ponikiewicz Piotr 1879.
*Poniński Napoleon 1814.
Poniński Stanisł. 1814.
Popczyński Stan. 1849.
Poeck Karol 1875.
Popiel Antoni 1813.
Popiel Michał 1814.
*Popiel Paweł 1822.
Popiel Wacław 1827.
Popiel Ludwik 1827.
*Popiel Hipolit 1832.
*Popiel Jan 1848.
*Popiel Antoni 1862.
Popiel Zbigniew 1879.
Popiel Paweł 1882.
Popielo Błażej 1861.
Popielecki Karol 1818.
*Popielecki Stanisł. 1818.
Popielecki Kasper 1820.
Popielecki Józef 1827.
*Popielecki Ignacy 1831.
Popielecki Karol 1841.
Popielecki Marceli 1868.
*Popiołek Aleksy 1833.
Popiołek Franc. 1882.
Popławski Sebast. 1804.
Popławski Feliks 1806.
Popławski Wojc. 1814.
Popławski Kasper 1816.
Popławski Józef 1818.
Popławski Jan 1826.
Popławski Franc. 1830.
Popławski Zygm. 1831.
*Popławski Jan 1853.
Popławski Józef 1884.
Popowczak Jan 1884.
Poppik Tytus 1859.
Poprawski Ludwik 1875.
Popszyński Ant. 1803.
Porębski Konst. 1831.
Porębski Leopold 1835.
Porębski Karol 1867.
Porębski Michał 1882.
Porębiński Stan. 1813.
*Portik Jan 1871.
Poruszewski Sylw. 1878.
Porwił Marcin 1850.
Porzeprzyński Fel. 1861.
Posiadłowski Zyg. 1879.
Possinger Ludwik 1867.
*Pospoła Karol 1875.
Postawka Maksym. 1813.
Postawka Wilhelm 1813.
Postel Maurycy 1883.
Potaczek Józef 1865.
Potaczek Jan 1866.
Potaczewski Mart. 1803.
*Potakowski And. 1861.
Potakowski Stan. 1881.
Potocki Józef 1820.
Potocki Karol 1817.
Potocki Jan 1840.
*Potocki Artur 1862.
Potocki Władysł. 1864.
Potocki Roman 1865.
Potocki Ludwik 1868.
Potocki Stanisław 1868.
*Potocki Andrzej 1871.
*Potocki Karol 1871.
*Potocki Tomasz 1871.
Potocki Wincenty 1873.
*Potocki Władysł. 1875.
Potocki August 1880.
Potocki Józef 1881.
Potocki Oswald 1884.
Potrzebiński Stan. 1881.
Potworowski Xaw. 1874.
Potworowski Gust. 1874.
Poussier Cesar 1874.
Powidaj Adam 1880.
*Powstański Jan 1821.
Pozorny Feliks 1826.
Pozowski Rafał 1813.
Pozowski Stanisł. 1813.
Pozowski Ignacy 1815.
Późniak Franc. 1865.
Późniak Leopold 1875.
Praczkiewicz Wojc. 1829.

*Praschill Leopold 1853.
Praus Franc. 1816.
*Praus Edward 1830.
Praus Stanisław 1831.
Prauss Ignacy 1860.
Prażmowski Jan 1855.
Prebendowski Win. 1854.
Preczka Franc. 1862.
Prędowski Ludov. 1808.
Prefort Wincentius 1804.
Preinl Franc. 1872.
*Preisendanz Franc. 1851.
Prejza Franc. 1876.
Pretwic Stefan 1871.
Preuss Leon 1863.
Pretzel Samuel 1856.
Pretzel Gustaw 1885.
Prezentkiewicz Józ. 1827.
Prezentkiewicz Kaz. 1831.
Prochal Tomasz 1886.
Prohaska Franc. 1856.
Prochownik Franc. 1880.
*Prokop Karol 1858.
Promiński Jan 1875.
Prostak Piotr 1852.
*Prostak Antoni 1877.
Prostak Jan 1880.
Prusek Józef 1877.
Pruszanowski Ez. 1864.
Pruszanowski Rob 1864.
*Pruszkowski Wł. 1875.
*Pruszkowski Wł. 1881.
Pruszyński Józef 1831.
*Pruszyński Zygm. 1840.
*Pruszyński Józef 1877.
Pruszyński Zeno 1887.
Prüwer Albert 1880.
Prymas Antoni 1873.
Prysak Wład. 1882.
Prysak Bolesł. 1885.
*Przecławski Soter 1825.
Przecławski Edw. 1830.
Przecławski Winc. 1831.
Przecławski Wal 1871.
Przedrzymirski T. 1867.
Przędzek Michał 1831.
Przesmecki Antoni 1813.
Przesmycki Fel. 1849.
Przesmycki Kazim. 1871.
Przesmycki Teofil 1873.
*Przesmycki Stan. 1875.
Przetacznik Piotr 1888.
*Przetocki Kazim. 1870.
Przewłocki Bol. 1874.
Przewłocki Rob. 1875.
Przeworski Jakób 1879.
Przybielecki Adam 1869.
Przyborowski Aloy. 1803.
Przyborowski Adal. 1806.
Przyborowski Nic. 1806.
Przyborowski Adal. 1808.
Przyborowski Nic. 1808.
Przyborowski Felic. 1808.
Przyborowski Kon. 1816.
*Przyborowski Ign. 1822.
Przyborowski Kon. 1825.
Przyborowski Wal. 1831.
Przyborowski Piotr 1854.
*Przyborowski Kar. 1865.
Przybylski Joan. 1803.
Przybylski Petrus 1808.
Przybylski Mich. 1815.
Przybylski Julian 1831.
Przybylski Julian 1834.
Przybylski Józef 1838.
Przybylski Józef 1841.
Przybylski Józef 1846.
*Przybylski Wład. 1853.
*Przybylski Cesar 1855.
Przybylski Józef 1855.
Przybylzki And. 1855.
Przybylski Wład. 1857.
Przybylski Wilh. 1864.
Przybylski Wład. 1865.
*Przybylski Zygm. 1865.
Przybylski Jan 1882.
Przybyłkiewicz St. 1881.
Przybyłowicz Józef 1820.
*Przybyłowicz Stan. 1848.
*Przybyłowicz Bron. 1853.
Przybyłowicz Józef 1853.
*Przybyłowicz Jan 1865.
*Przybyłowicz Adam 1878.
Przybyłowski Jul. 1881.
Przybyłowski Jan 1882.
*Przychocki Kazim. 1849.
*Przychocki Ignacy 1856.
Przychocki Piotr 1859.
Przychocki Stan. 1861.
*Przyłęcki Wojc. 1816.
Przyłęcki Konst. 1829.
Przypadło Mannes 1855.
Przywarski Antoni 1827.
Przywarski Franc. 1827.
*Psarski Franc. 1879.
Pstroszczyński Sz. 1826
Pstroszyński Ign. 1827.
Pstroszyński Wojc. 1827.
Pstruszyński Tom 1835.
Pstrusiński Stan. 1838.
Pszorn Bolesław 1869.
Pszorn Kazim. 1879.
Ptasiński Jan 1882.
Ptasiński Józef 1885.
Ptaśkiewicz Ambr. 1803.
Ptaszczewski Józef 1826.
Ptaszczewski Hip. 1826.
Ptaszkiewicz Kaz. 1813.
Ptaszyński Józef 1886.
*Puchacki Franc. 1872.
Puchalski Jan 1814.
Puchalski Franc. 1820.
Puchalski Walenty 1831.
Puchalski Jan 1858.
Puchalski Jan 1863.
Puchalski Andrzej 1869.
Puchalski Felix 1871.
Puchalski Tomasz 1871.
*Puffeles Fryderyk 1857.
Puk Michał 1869
Pukło Józef 1865.
Pukło Wojciech 1869.
*Pukowski Hip. 1848.
Pukowski Stefan 1870.
Pulchny Mikołaj 1881.
Pułaski Franc. 1886.
Puławski Kazim. 1873.
Puławski Wojciech 1873.
Purchliński Casim. 1803.
Pusławski Karol 1863.
Pusławski Eman. 1882.
Pusłowski Felix 1805.
Pustelnik Jan 1880.
Puszet Ludwik 1853.
*Puszet Stanisł. 1854.
Putaj Jan 1870.
Putała Jan 1853.
Putczyński Franc. 1853.
Putyra Jan 1885.
Puzyna Leon 1884.
Pyhowski Franc. 1822.
Pyrczak Karol 1887.
Pyrzanowski Bern. 1825.
Pyrzanowski Lud. 1826.
Pysz Józef 1813.
Pysz Andrzej 1813.
Pytel Franc. 1882.
Pytlarski Bron. 1880.
Pyzikowski Nic. 1806.
Pyzikowski Martin. 1808.
*Raab Józef 1879.
Raab Stanisław 1882.
Raapp Władysław 1830.
*Rabinowicz Jakób 1864.
*Rabinowicz Wolf 1877.
Rachlewicz Wład. 1857.
*Rachlewicz Konst. 1864.
*Raciborski Maryan 1886.
Raciężki Hyppolit. 1805.
Raceński Josephus 1806.
Raciński Fortunat 1814.
Raczek Antoni 1869.
Raczyński Leon 1808.
*Raczyński Teofil 1812.
Raczyński Kazim. 1816.
Raczyński Józef 1829.
Raczyński August 1861.
Raczyński Adam 1867.
Raczyński Hieron. 1868.
Raczyński Józef 1871.
Raczyński August 1871.
Raczyński Tadeusz 1873.
Raczyński Wład. 1877.
*Radek Jan 1862.
*Radkiewicz Wojc. 1834.
*Radoń Jan 1852.
Radoński Thomas 1803.
Radoński Theodor. 1806.
Radoński Jacobus 1808.

Radomski Matthae. 1805.
*Radomski Michał 1815.
Radomyski Antoni 1812.
Radomyski Michał 1815.
Radomyski Ignacy 1823.
Radomyski Tad. 1852.
Radomyski Adam 1873.
*Radomyski Jan 1880.
*Radwan Franc. 1858.
Radwański Feliks 1803.
Radwański Adamus 1803.
Radwański Andr. 1803.
*Radwański Andrzej 1827.
*Radwański Jan 1828.
Radwański Wład. 1830.
*Radwański Bolesł. 1839.
*Radwański Feliks 1839.
Radwański Klem. 1857.
Radwański Adam 1858.
Radwański Feliks 1859.
Radwański Kazim. 1863.
Radwański Paweł 1867.
Radwański Kasp. 1868.
Radwański And. 1869.
Radwański Stanisł. 1870.
Radwański Wacław 1870.
Radwański Miecz. 1871.
Radwański Eman. 1874.
Radwański Piotr 1878.
Radwański Kazim. 1882.
Radwański Tad 1886.
*Radzięda Teofil 1872.
Radzicki Mikołaj 1827.
Radziejowski Rafał 1816.
Radzikowski Jan 1825.
Radzikowski Julian 1832.
Radzikowski Miecz. 1883.
Radzikowski Lud. 1883.
Radzikowski Stan. 1883.
Radziminski Wład. 1881.
Radziszewski Józ. 1879.
Radziszewski Hen. 1884.
Rafacz Tomasz 1875.
*Rajski Stanisław 1833.
*Rajski Józef 1873.
Rajski Cypryan 1879.
Rak Antoni 1862.
Rakowski Wincen. 1817.
Rakowski Ludwik 1818.
Ral Konstanty 1819.
*Ramlau Saladyn 1825.
*Rampelt Karol 1866.
Ramski Ludwik 1882.
*Ramult Leon 1862.
Ramult Witold 1876.
Ramza Kazimierz 1812.
*Ranunkel Hersch 1859.
Rapacz Wincenty 1883.
*Rapaport Arnold 1850.
Rapoport Józef 1856.
Rappaport Ludwik 1869.
Rappaport Feliks 1870.
Rappaport Edmund 1887.
Rappe Karol 1852.
Raquellier Karol 1830.
*Rasp Karol 1849.
*Rasp Henryk 1852.
Raszewski Franc. 1812.
Raszewski Roch 1823.
Raszke Bolesław 1863.
*Raszke Władysł. 1865.
Raszke Leon 1870.
Raszkiewicz Michał 1862.
Rattaj Adolf 1863.
Ratyński Tomasz 1812.
Raubal Józef 1867.
*Rauscher Teofil 1823.
Rawski Paweł 1883.
Raynoschek Gust. 1849.
Raynoschek Edw. 1852.
Rayski Michaël 1808.
Rayski Stanisław 1832.
Raytar Jacek 1827.
Raziński Leon 1825.
Rażny Józef 1885.
Rączka Michał 1882.
*Rączkiewicz Karol 1834.
Rączkiewicz Mat. 1852.
Rączkiewicz Antoni 1861.
Rączyński Antoni 1824.
*Rebner Karloman 1861.
Recel Tomasz 1812.
*Reder Gwido 1860.
Rechtenberg Alf. 1861.
Redyk Wiktor 1847.
Redyk Leon 1883.
Reibscheid Eliasz 1883.
Reich Izaak 1883.
Reich Artur 1884
Reicher Ignacy 1870.
Reicher Leon 1870.
Reicher Emil 1878.
Reicher Edward 1881.
Reichenberg Miecz. 1877.
Reichert Edmund 1879.
Reichersdorfer Jan 1815.
*Reichmann Wilh. 1875.
Reichmann Samuel 1888.
*Reifer Abraham 1852.
Reifer Selig 1856.
Reiner Wolf 1828.
Reiner Leopold 1864.
Reiner Karol 1865.
Reiner Juliusz 1865.
Reiner Daniel 1877.
Reiner Leon 1887.
Reinhard Andreas 1803.
Reihle Herman 1861.
Reiss Fryderyk 1850.
*Reiss Karol 1852.
Reiss Edward 1861.
Reitz Carolus 1803.
*Reysner Bronisław 1876.
Rębalski Mateusz 1818.
Rębacz Jan 1870.
Regulski Joseph. 1803.
Regulski Józef 1871.
Regulski Kazim. 1871.
Rehmann Józef 1847.
*Rehmann Antoni 1853.
*Rehmann Zygm. 1863.
Rehmann Feliks 1878.
*Rej Mikołaj 1880.
Rej Stanisław 1880.
Rej Ludwik 1880.
Rejski Kazim. 1871.
*Rejski Artur 1871.
Rekiel Feliks 1819.
Rekiert Jan 1812.
*Rekiert Antoni 1812.
Rekiert Józef 1812.
Rekiert Andrzej 1819.
Rekiert Stanisł. 1819.
Rekiert Michał 1859.
*Rekiert Ludwik 1863.
Rękiewicz Jan 1869.
Reklewski Alex. 1803.
Reklewski Roman 1827.
*Reklewski Ludwik 1830.
Reklewski Stefan 1841.
Reklewski Zygm. 1863.
Reklewski Stan. 1866.
Rekowski Konst. 1833.
Rekucki Wojciech 1881.
Relicki Ludwik 1812.
Relicki Pantaleon 1815.
*Rembacz Jan 1864.
Rembacz Stanisł. 1872.
Remer Alfred 1848.
*Remer Stefan 1863.
Remer Lucyan 1879.
Remin Stanisław 1866.
Resch Ludwik 1857.
*Rewakowicz Stan. 1854.
Reykowski Ignacy 1814.
Reymann Edward 1882.
Reyner Gaspar 1824.
Richter Franc. 1849.
Richter Robert 1852.
Riedel Gothard 1842.
Riedel Kazim 1842.
Riedel Teodor 1842.
*Riedel Ignacy 1842.
Riedel Jan 1848.
Riedel Władysł. 1870.
Riedel Wacław 1870.
Riedel Stanisł. 1874.
Riedel Józef 1874.
Riedel Teodor 1880.
*Riedmüller Józef 1833.
Riedmüller Bolesł. 1878.
Rieger Józef 1817.
Rieger Piotr 1830.
*Rieger Paweł 1830.
Rieger Maciej 1830.
Riess Franc. 1815.
*Riess Franc. 1860.
Riess Teodor 1870.
Rieth Antoni 1819.

Rimler Eugen. 1867.
Ripniker Franc. 1803.
Ripp Mojżesz 1883.
Rippel Józef 1883.
Ripper Jan 1856.
Ripper Wład. 1862.
*Ripper Fr. Adam 1865.
Ripper Wilhelm 1885.
Rietl Joannes 1808.
Ritter Rudolf 1862.
Rittermann Moryc 1819.
Rittermann Izaak 1840.
Rittermann Wład. 1847.
Rittermann Edw. 1863.
*Ritterschild Miecz. 1849.
Rittmann Ignacy 1888.
Robakowski Tom· 1819.
Rochniak Stanisł. 1825.
Rochowicz Jan 1862.
*Rodzoń Stanisł. 1857.
Roeffel Carolus 1808.
*Roettinger Józef 1865.
*Rogalski Jan 1819.
*Rogalski Konst. 1850.
*Rogalski Ignacy 1856.
*Rogalski Antoni 1872.
*Rogalski Stefan 1872.
Rogaski Mikołaj 1812.
Rogawski Stan. 1814.
*Rogawski Karol 1834.
*Rogoda Kasper 1816.
Rogoda Adam 1850.
*Rogojski Zygm. 1859.
*Rogojski Stan. 1862.
Rogorzewski Wikt. 1888.
Rogoski Franc. 1818.
Rogowski Mat. 1817.
Rogowski Waw. 1824.
Rogowski Michał 1828.
Rogowski Kwiryn 1846.
Rogowski Apolin. 1846.
Rogowski Jan 1848.
*Rogowski Stan. 1855.
Rogowski Ignacy 1860.
Rogowski Kazim. 1865.
*Rogowski Walery 1872.
Rogoyski Michaël 1804.
Rogoziński Jacob. 1805.
Rogoziński Alex. 1808.
Rogoziński Jac. 1812.
Rogoziński Piotr 1812.
*Rogoziński Wład. 1817.
Rogoziński Filip 1824.
Rogoziński Kazim. 1849.
Rogoziński Józef 1870.
*Rogoziński Tytus 1872.
*Rogoziński Jan 1882.
Rogoziński Gabr. 1887.
*Roguski Tadeusz 1874.
Rohland Franc. 1876.
Rohner Joannes 1804.
*Rohnn Szczepan 1813.
Röhr Karol 1861.
Roj Stanisław 1888.
Rojewski Stefan 1839.
Rokach Samuel 1881.
Rokossowski Wojc. 1879.
Rokosz Wojc. 1879.
Rolik Jan 1812.
*Rolle Józef 1874.
*Rolle Kazim. 1877.
Rolle Zygmunt 1879.
Rolski Teodorus 1803.
Rom Stanisław 1818.
Romanowicz Teod. 1812.
Romanowski Mart 1803.
Romanowski Phil. 1805.
Romanowski Jac. 1814.
Romanowski And. 1860.
Romanowski Stefan 1880.
Romanowski Ant. 1883.
Romański Jacek 1816.
*Romański Winc. 1857.
Romański Kazim. 1885.
Romer Henryk 1832.
Romer Zygm. 1853.
Romer Wład. 1854.
Romer Edmund 1855.
*Romer Gustaw 1857.
*Romer Wład. 1860.
*Romer Stanisł. 1872.
*Romer Eustachy 1874.
Romer Jan 1874.
Romer Konst. 1876.
Romer Stan. 1877.
Romiszewski Ad. 1884.
Rommel Baltazar 1823.
*Rompalski Joan. 1804.
Rompalski Bon. 1812.
*Rompalski Jan 1833.
Rompelt Józef 1884.
Romprecht Winc. 1816.
Ronikier Michał 1830.
Roniker Stan. 1884.
*Rontal Walenty 1814.
Rosa Antoni 1881.
Rosbacher Rudolf 1818.
Rose Fryderyk 1872.
Rosenbajger Wojc. 1858.
Rosenbajger Wojc. 1866.
Rosenbaum Edw. 1871.
*Rosenberg Edward 1856.
Rosenberg Michał 1863.
*Rosenberg Maur. 1867.
Rosenberg Maur. 1871.
*Rosenblatt Józef 1864.
*Rosenblatt Eman. 1865.
*Rosenblatt Henr. 1874.
Rosenblum Szym. 1857.
Rosenfeld Alex. 1823.
*Rosenfeld Jakób 1823.
Rosenfeld Marek 1827.
*Rosenfeld Leon 1833.
Rosenthal Marek 1827.
Rosenthal Zygm. 1830.
*Rosenzweig Leon 1834.
*Rosenzweig Zygm. 1836.
*Rosenzweig Izydor 1840.
*Rosenzweig Michał 1841.
Rosenzweig Sam. 1860.
Rosenzweig Henr. 1866.
Rosenzweig Stan. 1866.
Rosenzweig Sam. 1867.
*Rosenzweig Jan 1876.
*Rosenzweig Józef 1876.
Rosenzweig Roman 1876.
Rosenzweig Stefan 1884.
Rosicki Stan. 1881.
Rosiek Wład. 1887.
Rósiński Józef 1873.
Roskowitz Teodor 1886.
Rosner Joannes 1803.
Rosner Josephus 1803.
*Rosner Jan 1858.
*Rosner Jan 1863.
Rosner Franc. 1872.
*Rosner Ignacy 1876.
*Rosner Alex. 1877.
Rosner Feliks 1882.
Rosner Józef 1883.
*Rossowski Henr. 1860.
Rossowski Wład. 1872.
Rossowski Stan. 1872.
*Rostafiński Michał 1815.
Rostafiński Stan. 1825.
Rostocsil Stan. 1875.
Roszek Wład. 1878.
Roszek Józef 1882.
Roszkowski Leon 1870.
Rotarski Ignatius 1804.
Rotarski Feliks 1828.
*Rotarski Józef 1833.
Rotermund Józef 1828.
Roth Stanisł. 1879.
Rother Józef 1861.
Rotkiewicz Stan. 1863.
Rothlaender Jakób 1887.
*Rotschek Oskar 1866.
Rotter Zygm. 1855.
*Rotter Fryderyk 1869.
Rotter Stanisł. 1871.
Rotter Bolesław 1876.
Rotter Adolf 1881.
Rotter Franc. 1887.
Rottermann Jul. 1864.
Rottermund Maur. 1877.
Rottersmann Zyg. 1874.
Rottersmann Adolf 1875.
Rouseau Antoni 1825.
Rowiński Stan. 1882.
Roziński Ignacy 1817.
Rozmanit Antoni 1817.
Rozmanit Stan. 1828.
Rozmanit Flor. 1829.
Rozmanith Stan. 1832.
Rozmanith Leon 1850.
*Rozpędzichowski Wincen. 1819.
Rozpędzikowski A. 1830.

Rozpond Franc. 1884.
Roztworowski Wł. 1881.
Roztworowski Stan. 1885.
Roztworowski Jerzy 1888.
Rozwadowski Joan. 1803.
Rozwadowski Jak. 1852.
Rozwadowski Józ. 1857.
*Rozwadowski Wład. 1870.
Rozwadowski Stan. 1871.
Rozwadowski Kaz. 1881.
Rozwadowski Ad. 1882.
*Rozyński Alex. 1824.
*Rożański Michał 1812
*Rożański Konrad 1825.
Rożański Alexy 1828.
*Rożański Włodzim. 1842.
*Rożański Józef 1852.
Rożański Walery 1852.
Rożałowski Stan. 1852.
Rożałowski Jan 1856.
Rożen Michał 1863.
Rożek Kazimierz 1884.
Rożkiewicz Wład. 1885.
Róziczka Włodzim. 1867.
Różycki Michał 1812.
Różycki Antoni 1815.
Różycki Antoni 1824.
Różycki Ludwik 1830.
Różycki Mieczysł. 1850.
Różycki Michał 1852.
Różycki Stanisł. 1863.
Różycki Karoł 1869.
Różycki Jakób 1869.
Różycki Władysł. 1877.
Rożycki Edward 1880.
Różycki Karol 1881.
Różycki Henryk 1881.
*Różycki Stanisław 1883.
Różycki Leon 1885.
Różycki Kazimierz 1888.
Rubinstein Rafał 1871.
Rubczyński Stan. 1884.
Ruczka Alexander 1860.
Ruciński Wincenty 1844.
Ruciński Józef 1847.
Ruciński Alfred 1852.
Ruda Ignatius 1803.
*Rudawski Leonard 1827.
*Rudawski Wład. 1835.
Rudawski Gabryel 1870.
Rudawski Kazim. 1883.
Rudawski Emil 1884.
Rudnicki Jan 1812.
Rudnicki Maksym. 1825.
Rudnicki Karol 1828.
Rudnicki Michał 1830.
Rudnicki Paweł 1830.
Rudnicki Dyonizy 1852.
*Rudnicki Józef 1861.
Rudnicki Tomasz 1861.
Rudnicki Maryan 1867.
Rudnicki Jan 1871.
Rudnicki Wacław 1871.
Rudnicki Julian 1873.
Rudnicki Bronisł. 1875.
Rudzki Jan 1812.
Rudzki Józef 1825.
Rudzki Stefan 1877.
Rudzki Cezar 1882.
Rudzki Henryk 1883.
Rudzki Tadeusz 1885.
Rudzki Cezar 1886.
Rudolfi Karol 1883.
Ruebenbauer Kaz. 1876.
Ruff Salomon 1882.
Rumel Melchior 1818.
Rumiński Józef 1858.
*Rumiński Jan 1858.
Rumper Alexander 1813.
*Rulikowski Zdzisł. 1868.
Rundeiler Konst. 1832.
*Rupalski Julian 1828.
Rupek Marcin 1849.
Rupek Karol 1863.
*Rupik Karol 1868.
Ruprecht Josephus 1804.
*Russek Paweł 1840.
Russek Hipolit 1852.
*Russek Karol 1859.
Rusinek Eligeus 1861.
Rusin Józef 1869.
*Rusocki Kwiryn 1814.
Rusocki Władysł. 1827.
Russocki Ludwik 1815.
Russocki Krzyszt. 1815.
Rust Carolus 1804.
Ruszczyński Kaz. 1874.
Rutka Antoni 1866.
Rutkiewicz Kazim. 1815
Rutkowski Casim. 1808.
Rutkowski Jan 1812.
Rutkowski Feliks 1812.
Rutkowski Józef 1815.
Rutkowski Leon 1815.
Rutkowski Jan 1817.
Rutkowski Ignacy 1817.
Rutkowski Wojc. 1819.
Rutkowski Michał 1819.
Rutkowski Antoni 1825.
*Rutkowski Robert 1825.
Rutkowski Jan 1825.
Rutkowski Maks. 1828.
*Rutkowski Kazim 1840.
Rutkowski Jan 1859.
*Rutkowski Karol 1866.
*Rutkowski Wiktor 1866.
Rutkowski Felix 1866.
Rutkowski Józef 1867.
Rutkowski Wład. 1870.
Rutkowski Tad. 1871.
*Rutkowski Maks. 1879.
Rutkowski Wład. 1880.
Rutkowski Stan. 1883.
Rutkowski Jan 1883.
Rübner Zygmunt 1883.
Rybacki Edward 1854.
Rybacki Józef 1865.
Rybacki Rudolf 1869.
Rybacki Władysł. 1875.
Rybak Leon 1865.
Rybak Wojciech 1886.
*Rybakiewicz Adolf 1857.
Rybakiewicz Bol. 1878.
Rybarzewski Fran. 1882.
Rybarski Fabian 1815.
Rybicki Wojciech 1827.
Rybicki Stefan 1887.
Rybiński Jan 1813.
Rybiński Feliks 1830.
Rybiński Karol 1867.
*Rybczyński Ałex. 1859.
Rybka Władysł. 1862.
Rycharski Jan 1883.
*Rychlak Józef 1875.
Rychlicki Karol 1850.
*Rychlicki Hipolit 1853.
*Rychlicki Leonard 1859.
Rychlicki Bernard 1859.
*Rychlicki Władysł. 1862.
Rychlicki Stefan 1868.
Rychlik Ignacy 1871.
Rychlik Bogumił 1880.
Rychlewski Julian 1867.
Rychliński Antoni 1817.
Rychliński Adam 1819.
Rychliński Ludwik 1819.
Rychta Valentinus 1804.
Rychter August 1827.
*Ryczkiewicz Wal. 1835.
Rydel Antonius 1808.
Rydel Lucyan 1881.
Rydel Adam 1883.
Rydel Mikołaj 1885.
Rydz Jan 1868.
Rydz Tomasz 1871.
Rygalski Jacobus 1803.
Rykaczewski Laz. 1806.
Rykaczewski Mak. 1812.
Rylski Antonius 1805.
*Rylski Antoni 1817.
Rymarczyk Antoni 1874.
Ryncki Karol 1871.
*Rypel Wojciech 1855.
Rypel Jan 1855.
Rypel Jan 1865.
Ryś Józef 1879.
Ryś Michał 1884.
Ryszard Stanisł. 1882.
Ryszkowski Cas. 1803.
Ryszkowski Leon 1852.
Ryszkowski Sew. 1862.
*Ryszowski Stanisł. 1854.
*Rzaski Walenty 1858.
*Rząca Tadeusz 1885.
Rzeczniowski Fel. 1803.
Rzeczniowski J. 1803.
Rzeczyński Feliks 1803.
Rzemłowski Daniel 1823.
Rzepecki Casim. 1808.

Rzepecki Ignacy 1812.
Rzepecki Francisz. 1812.
Rzepecki Kazim. 1819.
*Rzepecki Stanisł. 1882.
Rzepecki Adam 1885.
Rzepczyński Wacł. 1853.
Rzesiński Jan K. 1813.
Rzesiński Jan K. 1847.
Rzewuski Joseph. 1803.
Rzewuski Jan 1812.
Rzewuski Józef 1815.
Rzewuski Fortunat 1815.
Rzewuski Antoni 1815.
Rzewuski Ludwik 1815.
Rzewuski Franc. 1819.
Rzewuski Alexand. 1830.
*Rzewuski Feliks 1859.
Rzewuski Tadeusz 1882
Rzizek Oskar 1865.
Rzuchowski Jan 1867.
Rzymkowski Fel. 1881.
Sablik Ignacy 1861.
Sachajdak Andrzej 1867.
Sadowski Joseph. 1803.
Sadowski Carolus 1805.
*Sadowski Leopold 1815.
Sadowski Floryan 1815.
*Sadowski Wojciech 1816.
Sadowski Ludwik 1824.
Sadowski Konst. 1827.
Sadowski Teofil 1833.
Sadowski Wilhelm 1857.
Sadowski Stanisł. 1877.
Sadkowski Flor. 1815.
*Sadkowski Ludwik 1824.
*Sahalski Ludwik 1816.
*Sajduk Józef 1874.
Salawa Wojciech 1858.
Salawa Wawrzyn. 1868.
Salawa Michał 1868.
Salawa Piotr 1868.
Salawa Bolesław 1887.
*Salomon Phöbus 1860.
*Salomon Akira 1865.
Salomoński Cypr. 1806.
Salomoński Joan. 1806.
Salomoński Karol 1871
Salomoński Kamil 1872.
*Salwach Roman 1865.
Sałach Michał 1880.
Sałacki Ignacy 1814.
*Sałasz Jan 1826.
Sałasz Mieczysław 1855.
Sałasz Bolesław 1875.
Sałęga Marcin 1887.
Samański Tomasz 1813.
Samczyński Stan. 1814.
Samek Tomasz 1877.
*Samelson Szymon 1824.
Samelson Ludwik 1826.
Samelson Ludwik 1833.
*Samiecki Adam 1861.
*Samkowski Felic. 1820.
Samkowski Józef 1820.
Samlicki Francisc. 1808.
Samuelsohn Martin. 1805.
Samulski Józef 1880.
Sanak Władysł. 1868.
Sanetra Michał 1882.
Sanderski Apolin. 1855.
Sanderski Franc. 1869.
Sandorski Kazim. 1822.
Sanduski Apolinary 1855.
*Sanguszko Paweł 1853.
*Sanocki Leon 1860.
Sapalski Antoni 1803.
Sapalski Napoleon 1833.
Sapalski Wincenty 1833.
Sapalski Janisław 1845.
Sapalski Władysł. 1863.
Sapeciński Józef 1820.
Sapeciński Mikołaj 1821.
Sapeciński Jan 1824.
Sapiński Ignacy 1862.
Sapiński Stanisław 1884.
Saporski Wojciech 1867.
*Sare Samuel 1854.
Sare Jakób 1-69.
Sarliński Jakób 1813.
Sarysz Jan 1829.
Saski Sylwester 1880.
Sasowski Maciej 1815.
Sassorski Winc. 1851.
Saszewski Franc. 1858.
Saszewski Serafin 1863.
Satalecki Józef 1829.
*Satalecki Ludwik 1843.
Satalecki Ignacy 1845.
Satalecki Adolf 1848.
Satkowski Józef 1820.
*Satkowski Paweł 1827.
Satkowski Franc. 1829.
Satkowski Stanisł. 1851.
*Satkowski Zygm. 1875.
Sawa Stanisław 1882.
Sawczyński Józaf. 1822.
*Sawczyński Teofil 1854.
Sawicki Alojsius 1803.
Sawicki Jan 1813.
Sawicki Julian 1827.
Sawicki Józef 1830.
Sawiczewski Julian. 1808.
Sawiczewski Flor. 1808.
Sawiczewski Ign. 1813.
*Sawiczewski Zygm. 1841.
*Sawiczewski Bol. 1846.
Sawiczewski Wład. 1852.
Sawiczewski Stan. 1877.
Sawiczewski Wac. 1885.
Saworski Filip 1827.
Sądel Mateusz 1884.
Sąsiedzki Kazim. 1880.
*Schabenbeck Józ. 1859.
Schaetzel Mieczysł. 1861.
Schalben Maksym. 1888.
Schanzec Henryk 1879.
Schapiro Salomon 1873.
Schauer Adalbertus 1803.
Schauer Nicolaus 1803.
*Schantroch Rudolf 1875.
*Schebesta Józef 1861.
Scheder Marceli 1868.
*Scheller Franc. 1863.
Scheller Teodor 1864.
Scheller Adolf 1866.
Scheller Franc. 1867.
Schenkein Samuel 1883.
*Schenkl Adolf 1856.
Scheurich Leon 1868.
Scheurich Ignacy 1873.
Scheuring Herm. 1869.
Scherer Adolf 1862.
Scherautz Karol 1879.
Schilbach Carolus 1808.
Schindler Joseph. 1804.
Schindler Julius 1858.
Schirotzky Jan 1858.
Schirmer Leopold 1861.
Schippel Jan 1883.
Schiroky Franc. 1871.
Schlank Maurycy 1864.
Schleif Franciszek 1820.
Schlesinger Henryk 1885.
Schlesinger Jan 1885.
*Schlichtyng Alfred 1875.
Schmalz Fryderyk 1872.
Schmalz Aleksand. 1880.
Schmeidel Edmund 1865.
Schmelker Henryk 1871.
Schmid Ludovic. 1803.
Schmid Henryk 1830.
Schmiden Henryk 1820.
Schmidt Georgius 1803.
*Schmidt Michał 1856.
Schmidt Antoni 1857.
Schmidt Antoni 1860.
Schmidt Wincenty 1864.
Schmidt Józef 1865.
Schmidt Ryszard 1868.
Schmidt Sylwester 1867.
Schmidt Franciszek 1883.
Schmidt Adam 1884.
Schmidt Bronisław 1885.
Smiritz Jan 1806.
Schmitt Aleksander 1867.
Schmitz Joannes 1806.
*Schmitzel Emil 1872.
Schmulz Józef 1885.
Schützel Mieczysł. 1861.
Schomek Wacław 1867.
Schneider Joannes 1803.
*Schneider Jan 1856.
Schneider Gustaw 1861.
Schneider Franc. 1880.
Schneder Leopold 1868.
Schnepp Antoni 1866.
Schneweis Józef 1829.
Schoenauer Leop. 1803.
Schoenowitz Rud. 1884.

Schoeppel Emil 1885.
Schoenowitz Mich. 1803.
Schoenowitz Zygfr. 1868.
Schorr Jakób 1888.
Schornstein Samuel 1852.
Schornstein Leon 1852.
Schornstein Joach. 1862.
Schornstein Zygm. 1871.
*Schön Karol 1859
*Schönberg Mark. 1859.
*Schönberg Maur. 1865.
Schoenberg Izaak 1868.
*Schönborn Józef 1834.
*Schönborn Leon 1834.
Schramm Roman 1867.
*Schramm Hilary 1868.
Schreiber Bernard 1880.
Schreiber Samuel 1885.
*Schreider Józef 1834.
Schremer Kazim. 1869.
Schreiter Leon 1845.
Schretter Franc. 1867.
Schreyer Francisc. 1803.
Schubert Oktawian 1861.
*Schuch Franciszek 1820.
Schuhmacher Jan 1882.
Schulsinger Efraim 1880.
Schulz Napoleon 1852.
*Schumann Franc. 1876.
Schuster Robert 1857.
Schuster Franc. 1872.
Schünke Emil 1861.
*Schüssler Franc. 1837.
Schüssler Karol 1878.
*Schütz Adolf 1866.
Schütz Władysł. 1874.
Schwabe Józef 1858.
Schwabe Julius 1858.
Schwanda Eberh. 1803.
Schwartz Eugeniusz 1860.
*Schwarz Romuald 1856.
*Schwarz Emil 1863.
Schwarz Stanisł. 1865.
Schwarz Zygmunt 1870.
*Schwarz Kazim. 1874.
Schwarz Jan 1886.
Schweizer Kazim. 1862.
*Schwenk Antoni 1872.
*Scibor Franciszek 1874.
Scibora Bolesław 1867.
*Sciborowski Kon. 1836.
*Sciborowski Wład. 1842.
Sciborowski Zygm. 1849.
Sciborowski Jan 1853.
*Sciborowski Kazim. 1874.
Sciborowski Jan 1883.
Scigalski Józef 1851.
*Scisło Wojciech 1876.
Scistowski Vincent. 1806.
Sebald Stefan 1888.
Sebastyański Ign. 1867.
Sech Józef 1872.
Sech Stanisław 1875.
*Sedlmayer Józef 1861.
*Sednik Stefan 1870.
Seeliger Ludwik 1873.
Seeliger Ferdynand 1877.
Seeling Antoni 1854.
Seichter Józef 1870.
Seidl Rudolf 1854.
*Seidl Edward 1854.
*Seidler Antoni 1855.
*Seidler Maksymil. 1855.
Seidler Józef 1857.
*Seidler Wilhelm 1866.
Seifert Teofil 1851.
*Seifert Władysław 1856.
Seifert Franciszek 1861.
*Seinfeld Natan 1875.
*Seinfeld Herman 1876.
Seligman Leon 1874.
Selinger Bernard 1883.
Semetkowski Wł. 1854.
*Semkowicz Sylw. 1858
Semkowicz Ign. 1866.
Semkowicz Józef 1866.
Semrat Franciszek 1876.
Senarski Jacobus 1803.
Senderkowski Jos. 1804.
*Sendler Ignacy 1861.
Sendler Stefan 1865.
Senft Henryk 1851.
Senft Adolf 1862.
Senft Karol 1869.
Senipon Stefan 1871.
Senko Stanisław 1877.
Sentek Władysław 1887.
Sentysz Michał 1884.
Serafiński Edward 1855.
*Serafiński Antoni 1867.
Serczasz Izydor 1883.
Seredyński Damas. 1804.
*Seredyński Wład. 1857.
Seredyński Karol 1870.
*Seredyński Antoni 1886.
Serkowski Joseph. 1805.
Serkowski Emil 1834.
*Serkowski Roman 1850.
*Serkowski Bolesł. 1852.
Serkowski Wilhelm 1857.
Serwin Józef 1874.
Setkowicz Józef 1850.
Setkowicz Paweł 1887.
Setmajer Henryk 1887.
*Seuchter Edward 1858.
Seuk Stanisław 1877.
*Seweryn Walenty 1836.
Sewitto Leon 1857.
Sędrakowski Lud. 1885.
Sędzielowski Józef 1832.
*Sędzielowski Fran. 1835.
Sędzielowski Stefan 1863.
*Sędzikowski Feliks 1836.
Sędzimir Kazim. 1875.
Sędzimir Wacław 1875.
Sędzimir Mieczysł. 1882.
Sędzimir Czesław 1887.
Sękawa Walenty 1872.
*Sękowski Maksym. 1839.
Sękowski Stefan 1870.
Siarkowski Wład. 1854.
Sicca Ludovicus 1803.
Sicca Nepomucenus 1803.
Sicca Mauritius 1805.
Sieciński Józef 1835.
*Sieczkowski Winc. 1822.
Siedlarski Aleks. 1847.
Siedlarski Jan 1881.
Siedlecki Antoni 1853.
Siedlecki Leopold 1853.
Siedlecki Józef 1856.
*Siedlecki Stanisław 1856.
Siedlecki Aleksand. 1857.
Siedlecki Wawrzyn. 1862.
*Siedlecki Aleksand. 1867.
Siedlecki Kazim. 1871.
Siedlecki Jan 1876.
Siedlewski Aleksan. 1871.
Siedlewski Juliusz 1874.
Siedlewski Aleksan. 1874.
*Siegler Maurycy 1855.
Siegler Otto 1879.
Siekliński Jan 1864.
Siekierski Ludwik 1815.
Siekierski Ludwik 1872.
Siekierski Jan 1876.
Siemański Wincen. 1816.
Siemek Tomasz 1863
*Siemieński Winc. 1847.
*Siemieński Jan 1850.
Siemieński Sewer. 1854.
*Siemieński Aleks. 1862.
Siemieński Michał 1881.
Siemioński Gabriel 1804.
Siemiowski Michał 1881.
*Siemiński Leopold 1861.
Siemontowski Zyg. 1868.
Siemoński Kamil 1822.
Siemoński Edward 1822.
Sieniawski Franc. 1805.
Sieniawski Stanisł. 1858.
Sieniewicz Michał 1881.
Sieniewicz Wład. 1884.
*Sieprawski Jan 1877.
*Sieradzki Apolinary 1850.
Sieradzki Jan 1852.
*Sieradzki Hieron 1857.
*Sieradzki Antoni 1858.
Sieradzki Włodzim. 1881.
Sierak Michał 1883.
Sierakowski Szym. 1855.
Siermontowski Stef. 1865.
Sierodzki Francisz. 1882.
Sierosławski Ant. 1880.
Sierzputowski Mak. 1818.
Sierzputowski Mar. 1818.
Sierzputowski Fr. 1820.
*Sierzputowski Mak. 1824.
Sierzputowski Stan. 1830.

Sierzputowski Ign. 1838.
Siewierski Karol 1816.
Siewierski Juliusz 1858.
Sieżakowski Szym. 1855.
Sieżakowski Szym. 1856.
Sikora Jan 1874.
Sikorski Stanisław 1803.
Sikorski Antoni 1813.
Sikorski Kazimierz 1813.
Sikorski Stanisław 1814.
Sikorski Gabryel 1816.
Sikorski Julian 1816.
Sikorski Francisz. 1819.
Sikorski Roman 1822.
*Sikorski Wojciech 1826.
Sikorski Andrzej 1827.
Sikorski Mikołaj 1828.
Sikorski Łukasz 1830.
*Sikorski Leander 1832.
Sikorski Łukasz 1837.
*Sikorski Aleksand. 1857.
Sikorski Tadeusz 1869.
Sikorski Andrzej 1870.
Sikorski Stanisław 1875.
Sikorski Emil 1877.
Sikorski Jan 1880.
Sikorski Józef 1886.
Sikorski Władysł. 1886.
Siwadłowski Antoni 1852.
Siwecki Cantius 1808.
Siwecki Paweł 1813.
Siwici Józef 1867.
Siwiński Mieczysł. 1877.
*Siwiński Józef 1879.
Sigmund Franc. 1858.
Silberfeld Feliks 1852.
Silberfeld Zygm. 1852.
*Silberfeld Jonatan 1852.
Silberfeld Izydor 1866.
Silbermann Jakob 1885.
Silberstein Ignacy 1829.
Silberstein Hacael 1833.
Silberstein Józef 1837.
Silberstein Szymon 1838.
Silberstein Leop. 1858.
Silberstein Maur. 1858.
Silberstein Adolf 1866.
Sim Karol 1865.
Siostronek Adolf 1868.
Sitkowski Jan 1824.
Sitkowski Józef 1827.
Sitkowski Michał 1832.
Sitowski Maximil. 1803.
*Sitowski Jan 1865.
Skabowski Wojc. 1869.
Skakalski Józef 1855.
Skakalski Eugen. 1856.
*Skalski Władysł. 1849.
*Skalski Mieczysł. 1853.
Skalski Leopold 1860.
*Skalski Mieczysł. 1871.
Skalski Wincenty 1875.
*Skaławski Wład. 1876.
*Skałka Józef 1881.
Skałowski Stefan 1876.
Skąpski Franc. 1813.
Skąpski Bolesł. 1887.
Skarbek Teofil 1865.
Skarbek Wład. 1877.
Skarbiński Feliks 1812.
*Skarbiński Feliks 1836.
*Skarbiński Antoni 1842.
Skarbiński Józef 1843.
Skarbiński Stan. 1874.
Skarczewski Ign. 1816.
*Skarszewski Tad. 1868.
Skarzewski Erazm 1816.
Skarzewski Żuk Stanisław 1881.
*Skarzyński Miecz. 1825.
Skarzyński Erazm 1826.
*Skarżyński Józef 1833.
Skarżyński Karol 1835
Skawicki Adalb. 1865.
Skawiński Kasper 1829.
Skawiński Andrzej 1853.
Skawiński Karol 1883.
Skaza Ludwik 1881.
Skażewski Feliks 1816.
Skażewski Leon 1816.
Skiba Józef 1856.
Skibiński Michał 1824.
Skibiński Jan 1863.
Skibiński Józef 1883.
Skibniewski Zygm. 1882.
Skibski Jan 1879.
Skimina Walenty 1857.
Skimina Karol 1863.
Skirliński Jan 1871.
Skirski Paweł 1833.
Skłosowski Wład. 1818.
Skobel Stanisł. 1856.
Skocic Duszan 1885.
Skoczyński Stan. 1827.
*Skoczyński Stefan 1881.
Skoda Miecz. 1876.
Skołdyński Feliks 1813.
Skołyszewski Fran. 1880.
Skołyszewski Wikt. 1880.
Skołyszewski Wł. 1882.
Skóra Mateusz 1873.
Skórczewski Wład. 1887.
*Skorkowski Kaz. 1825.
*Skorkowski Trajan 1831.
*Skórkowski Feliks 1869.
Skórkowski Antoni 1871.
Skorosieński Ant. 1804.
Skórski Józef 1813.
Skórski Kazim. 1873.
*Skórski Ludwik 1881.
*Skotnicki Wład. 1835.
Skotnicki Feliks 1835.
Skotnicki Franc. 1840.
Skotnicki Kazim. 1871.
Skorupka Kazim. 1813.
Skorupka Leon 1865.
Skorusz Jan 1820.
Skorut Stanisł. 1874.
*Skowroński Wal. 1822.
Skowroński Józef 1832.
*Skowroński Szym. 1835.
Skritkowski Stan. 1872.
Skrobotowicz Wilh. 1881.
Skracha Stanisław 1882.
Skrochowski Kaz. 1881.
Skrochowski Stan. 1881.
Skrybant Piotr 1877.
Skrzyszewski Bron. 1878.
*Skrzydlka Wład. 1856.
Skrzyński Rom. 1822.
Skrzyński Jakób 1830.
*Skrzyński Hipolit 1830.
Skrzyński Aleks. 1851.
*Skrzyński Włodz. 1858.
Skrzyński Antoni 1858.
*Skrzyński Zdzisł. 1860.
Skrzyński Kaz. 1861.
*Skrzyński Sewer. 1861.
Skrzyński Winc. 1868.
Skrzyński Wład. 1869.
Skrzyński Jan 1887.
Skuciński Jan 1884.
*Skudro Jerzy 1879.
Skulimowski Grzeg. 1818.
Skulina Jan 1879.
Skulski Henryk 1877.
Skurowski Michał 1822.
Skupień Franc. 1853.
Skupień Tomasz 1853.
Skupiński Ignacy 1820.
Skupiński Andrzej 1826.
Skurczyński Winc. 1826.
Skurczewski Julian 1867.
Skutnik Roman 1881.
Skwarzyński Win. 1848.
Skytowski Karol 1816.
Slaski Aleks. 1813.
Slaski Dominik 1816.
Slaski Konst. 1827.
Slaski Stanisław 1829.
Slaski Alexander 1830.
Slaski Bronisław 1879.
Ślebarski Michał 1863.
*Sleczek Stanisław 1872.
*Sleczkowski Czesł. 1867.
*Slepicki Marceli 1876.
Slimanowski Teod. 1815.
*Sliwiński Walenty 1825.
Sliwiński Józef 1830.
Sliwiński Stan. 1830.
*Sliwiński Michał 1863.
Sliwiński Jan 1869.
Sliwiński Józef 1880.
Sliwiński Bronisł. 1880.
Sliwiński Alexan. 1881.
*Sliwiński Oskar 1883.
*Slizowski Paweł 1834.
*Slizowski Kamil 1837.
Slósarczyk Józef 1871.

Slósarczyk Antoni 1883.
Slusarczyk Andr. 1861.
Slusarek Tomasz 1869.
Slusarski Sebast. 1867.
*Sławiński Hipolit 1825.
Słobiński Josephus 1805.
*Słapa Jan 1868.
Slapa Roman 1872.
Słapa Władysław 1880.
*Słapa Wilhel 1885.
Słatychno Jan 1876.
Sławik Marcin 1869.
Sławikowski Tad. 1866.
Sławikowski Mar. 1885.
Sławski Karol 1868.
Sławiński Jan 1850.
Sławiński Władysł. 1858.
Słodkowski Jos. 1808.
Słomka Jan 1854
Słomka Stanisław 1872.
Słomnicki Wiktor 1886.
Słonawski Karol 1876.
Słoniński Józef 1816.
*Słoniński Antoni 1816.
Słoniński Karol 1849.
Słoniński Wład. 1850.
*Słonecki Jan 1875.
Słoniowski Józef 1887.
Słotwiński Jan 1831.
Słotwiński Wiktor 1845.
*Słotwiński Ludwik 1847.
Słotwiński Henryk 1847.
*Słotwiński Zdzisł. 1871.
Słotwiński Feliks 1872.
Słowik Kazimierz 1884.
*Służewski Włodz. 1877.
Służewski Lucyan 1878.
*Smaczniński Winc. 1813.
Smadzyński Joan. 1803.
Smagowski Jan 1840.
*Smaragd Chaim 1859.
Smaydziński Cant. 1804.
Smetana Józef 1852.
Smiałowski Antoni 1869.
Smiałowski Winc. 1882.
Smiałowski Wład. 1888.
Smęda Jan 1881.
Smidowski Tad. 1815·
Smidowski Stan. 1824.
*Smidowicz Zdzisł. 1870.
Smidowicz Alojzy 1884.
Smietański Wład. 1856.
Smietana Karol 1863.
*Smietana Stanisł 1871.
Smietana Tomasz 1878.
*Smietana Aleks. 1881.
Smieszek Konst. 1874.
Smieszkiewicz Fr. 1882.
Smieszkiewicz St. 1882.
*Smiłowski Winc. 1819.
*Smiłowski Jan 1827.
Smiłowski Miecz. 1854.
Smiłowski Bron. 1858.
*Smiłowski Miecz. 1859.
Smolarski Edward 1857.
*Smolarski Stanisł. 1860.
*Smolarski Kazim. 1865.
*Smolarski Wiktor 1870.
*Smolarski Zygm. 1871.
Smolarek Laurent. 1803.
*Smoleński Ignacy 1827.
Smoleński Walen. 1830.
Smoleński Alfred 1857.
*Smoleński Józef 1867.
*Smolin Aureliusz 1874.
Smolik Adam 1865.
Smoliński Kanty 1830.
Smogłowski Winc. 1819.
Smoniewski Józef 1885.
Smozerski Daniel 1820.
Sobalski Stanisław 1822.
Sobecki Michał 1825.
Sobiecki Simon 1806.
Sobiewski Józef 1813.
Sobkiewicz Sebast. 1803.
Sobański Antoni 1877.
Sobański Adam 1888.
Sobański Hieron. 1888.
Sobesto Teofil 1881.
*Sobieniowski Tad. 1839.
*Sobierajski Michał 1826.
Sobierajski Kazim. 1848.
Sobierajski Wawrz. 1850.
*Sobierajski Jozafat 1853.
Sobierajski Feliks 1854.
Sobierański Jan 1867.
Sobieszczański Wł. 1870.
*Sobieszczański L. 1878.
*Sobolewski Konst. 1837.
*Sobolewski Zygm. 1845.
Sobolewski Feliks 1867.
Sobolewski Józef 1868.
Sobolewski Jan 1880.
Socha Józef 1886
Sochaniewicz Jan 1865.
Soczotowski Paweł 1818.
Soczotowski Ign. 1826.
Soczyński Joseph. 1803.
Soczyński Karol 1821.
Soczyński Tobiasz 1860.
*Soczyński Roman 1871.
Soczyński Józef 1874.
*Sokalski Józef 1816.
Sokalski Antoni 1852.
Sokalski Waler. 1855.
*Sokalski Seweryn 1858.
Sokalski Walery 1862.
Sokalski Józef 1883.
Sokolnicki Józef 1813.
Sokolnicki Alojzy 1852.
Sokolski Juliusz 1833.
Sokolski Teofil 1833.
Sokolski Władysł. 1833.
Sokólski Adam 1853.
*Sokulski Antoni 1816.
Sokulski Józef 1829.
*Sokulski Wojciech 1830.
*Sokulski Karol 1833.
Sokolik Ignacy 1867.
Sokołowski Józef 1824.
Sokołowski Ignacy 1828.
*Sokołowski Adam 1828.
Sokołowski Jan 1854.
Sokołowski Aleksy 1858.
*Sokołowski Henr. 1866.
Sokołowski Bron. 1872.
Sokołowski Kaz. 1874.
Sokołowski Stan. 1877.
Sokołowski Bog. 1881.
Sokołowski Stefan 1881.
Sokołowski Tad. 1887.
Solarczyk Józef 1861.
Solarczyk Karol 1862.
Sołarczyk Wawrz. 1876.
Solawa Michał 1849.
Solawa Ludwik 1855.
Solecki Lucyan 1818.
*Solnicki Karol 1819
Solowski Józef 1827.
Soluski Joannes 1806.
Soldraczyński Tad. 1858.
Sołga Franciszek 1864.
Sołtyk Stanisław 1866.
Sołtykiewicz Tad. 1887.
Sołtykowski Józef 1821.
*Sołtys Wojciech 1859.
*Sołtys Wojciech 1874.
Sołtys Bronisław 1878.
Sołtysek Stanisław 1865.
Sołtyszek Karol 1849.
Soroczyński Wł. 1854.
Sommer Wincenty 1887.
Somnicki Adam 1861.
Sorg Eugeniusz 1831.
*Sorg Kwiryn 1840.
Sosin Jan 1860.
*Sosin Franciszek 1870.
Sosin Piotr 1875.
Sosnowski Józef 1832.
Sosnowski Tomasz 1833.
Sosnowski Józef 1885.
Sosnewski Kazim. 1816.
Saśmierz Kajetan 1850.
Sośnicki Martinus 1803.
Sośnicki Jan 1858
*Soświński Jan 1812.
Soswiński Waw. 1813.
Soświński Jacek 1813.
Soświński Wład. 1845.
Soświński Józef 1849.
Soświński Julian 1851.
Soświński Józef 1852.
Soświński Alfred 1857.
*Soświński Antoni 1865.
Soświński Ignacy 1870.
Soukoup Rudolf 1866.
Sowiński Ludwik 1863.
Sowiński Francisz 1875.
Sowiński Ludwik 1880.

Sierzputowski Ign. 1838.
Siewierski Karol 1816.
Siewierski Juliusz 1858.
Sieżakowski Szym. 1855.
Sieżakowski Szym. 1856.
Sikora Jan 1874.
Sikorski Stanislaus 1803.
Sikorski Antoni 1813.
Sikorski Kazimierz 1813.
Sikorski Stanisław 1814.
Sikorski Gabryel 1816.
Sikorski Julian 1816.
Sikorski Francisz. 1819.
Sikorski Roman 1822.
*Sikorski Wojciech 1826.
Sikorski Andrzej 1827.
Sikorski Mikołaj 1828.
Sikorski Łukasz 1830.
*Sikorski Leander 1832.
Sikorski Łukasz 1837.
*Sikorski Aleksand. 1857.
Sikorski Tadeusz 1869.
Sikorski Andrzej 1870.
Sikorski Stanisław 1875.
Sikorski Emil 1877.
Sikorski Jan 1880.
Sikorski Józef 1886.
Sikorski Władysł. 1886.
Siwadłowski Antoni 1852.
Siwecki Cantius 1808.
Siwecki Paweł 1813.
Siwici Józef 1867.
Siwiński Mieczysł. 1877.
*Siwiński Józef 1879.
Sigmund Franc. 1858.
Silberfeld Feliks 1852.
Silberfeld Zygm. 1852.
*Silberfeld Jonatan 1852.
Silberfeld Izydor 1866.
Silbermann Jakob 1885.
Silberstein Ignacy 1829.
Silberstein Hacael 1833.
Silberstein Józef 1837.
Silberstein Szymon 1838.
Silberstein Leop. 1858.
Silberstein Maur. 1858.
Silberstein Adolf 1866.
Sim Karol 1865.
Siostronek Adolf 1868.
Sitkowski Jan 1824.
Sitkowski Józef 1827.
Sitkowski Michał 1832.
Sitowski Maximil. 1803.
*Sitowski Jan 1865.
Skabowski Wojc. 1869.
Skakalski Józef 1855.
Skakalski Eugen. 1856.
*Skalski Władysł. 1849.
*Skalski Mieczysł. 1853.
Skalski Leopold 1860.
*Skalski Mieczysł. 1871.
Skalski Wincenty 1875.
*Skaławski Wład. 1876.
*Skałka Józef 1881.
Skałowski Stefan 1876.
Skąpski Franc. 1813.
Skąpski Bolesł. 1887.
Skarbek Teofil 1865.
Skarbek Wład. 1877.
Skarbiński Feliks 1812.
*Skarbiński Feliks 1836.
*Skarbiński Antoni 1842.
Skarbiński Józef 1843.
Skarbiński Stan. 1874.
Skarczewski Ign. 1816.
*Skarszewski Tad. 1868.
Skarzewski Erazm 1816.
Skarzewski Żuk Stanisław 1881.
*Skarzyński Miecz. 1825.
Skarzyński Erazm 1826.
*Skarżyński Józef 1833.
Skarżyński Karol 1835
Skawicki Adalb. 1865.
Skawiński Kasper 1829.
Skawiński Andrzej 1853.
Skawiński Karol 1883.
Skaza Ludwik 1881.
Skażewski Feliks 1816.
Skażewski Leon 1816.
Skiba Józef 1856.
Skibiński Michał 1824.
Skibiński Jan 1863.
Skibiński Józef 1883.
Skibniewski Zygm. 1882.
Skibski Jan 1879.
Skimina Walenty 1857.
Skimina Karol 1863.
Skirliński Jan 1871.
Skirski Paweł 1833.
Skłosowski Wład. 1818.
Skobel Stanisł. 1856.
Skocic Duszan 1885.
Skoczyński Stan. 1827.
*Skoczyński Stefan 1881.
Skoda Miecz. 1876.
Skoldyński Feliks 1813.
Skołyszewski Fran. 1880.
Skołyszewski Wikt. 1880.
Skołyszewski Wł. 1882.
Skóra Mateusz 1873.
Skórczewski Wład. 1887.
*Skorkowski Kaz. 1825.
*Skorkowski Trajan 1831.
*Skórkowski Feliks 1869.
Skórkowski Antoni 1871.
Skorosieński Ant. 1804.
Skórski Józef 1813.
Skórski Kazim. 1873.
*Skórski Ludwik 1881.
*Skotnicki Wład. 1835.
Skotnicki Feliks 1835.
Skotnicki Franc. 1840.
Skotnicki Kazim. 1871.
Skorupka Kazim. 1813.
Skorupka Leon 1865.
Skorusz Jan 1820.
Skorut Stanisł. 1874.
*Skowroński Wal. 1822.
Skowroński Józef 1832.
*Skowroński Szym. 1835.
Skritkowski Stan. 1872.
Skrobotowicz Wilh. 1881.
Skracha Stanisław 1882.
Skrochowski Kaz. 1881.
Skrochowski Stan. 1881.
Skrybant Piotr 1877.
Skrzyszewski Bron. 1878.
*Skrzydlka Wład. 1856.
Skrzyński Rom. 1822.
Skrzyński Jakób 1830.
*Skrzyński Hipolit 1830.
Skrzyński Aleks. 1851.
*Skrzyński Włodz. 1858.
Skrzyński Antoni 1858.
*Skrzyński Zdzisł. 1860.
Skrzyński Kaz. 1861.
*Skrzyński Sewer. 1861.
Skrzyński Winc. 1868.
Skrzyński Wład. 1869.
Skrzyński Jan 1887.
Skuciński Jan 1884.
*Skudro Jerzy 1879.
Skulimowski Grzeg. 1818.
Skulina Jan 1879.
Skulski Henryk 1877.
Skurowski Michał 1822.
Skupień Franc. 1853.
Skupień Tomasz 1853.
Skupiński Ignacy 1820.
Skupiński Andrzej 1826.
Skurczyński Winc. 1826.
Skurczewski Julian 1867.
Skutnik Roman 1881.
Skwarzyński Win. 1848.
Skytowski Karol 1816.
Slaski Aleks. 1813.
Slaski Dominik 1816.
Slaski Konst. 1827.
Slaski Stanisław 1829.
Slaski Alexander 1830.
Slaski Bronisław 1879.
Ślebarski Michał 1863.
*Sleczek Stanisław 1872.
*Sleczkowski Czesł. 1867.
*Slepicki Marceli 1876.
Slimanowski Teod. 1815.
*Sliwiński Walenty 1825.
Sliwiński Józef 1830.
Sliwiński Stan. 1830.
*Sliwiński Michał 1863.
Sliwiński Jan 1869.
Sliwiński Józef 1880.
Sliwiński Bronisł. 1880.
Sliwiński Alexan. 1881.
*Sliwiński Oskar 1883.
*Slizowski Paweł 1834.
*Slizowski Kamil 1837.
Slósarczyk Józef 1871.

Slósarczyk Antoni 1883.
Slusarczyk Andr. 1861.
Slusarek Tomasz 1869.
Slusarski Sebast. 1867.
*Sławiński Hipolit 1825.
Słobiński Josephus 1805.
*Słapa Jan 1868.
Słapa Roman 1872.
Słapa Władysław 1880.
*Słapa Wilhel 1885.
Słatychno Jan 1876.
Sławik Marcin 1869.
Sławikowski Tad. 1866.
Sławikowski Mar. 1885.
Sławski Karol 1868.
Sławiński Jan 1850.
Sławiński Władysł. 1858.
Słodkowski Jos. 1808.
Słomka Jan 1854
Słomka Stanisław 1872.
Słomnicki Wiktor 1886.
Słonawski Karol 1876.
Słoniński Józef 1816.
*Słoniński Antoni 1816.
Słoniński Karol 1849.
Słoniński Wład. 1850.
*Słonecki Jan 1875.
Słoniowski Józef 1887.
Słotwiński Jan 1831.
Słotwiński Wiktor 1845.
*Słotwiński Ludwik 1847.
Słotwiński Henryk 1847.
*Słotwiński Zdzisł. 1871.
Słotwiński Feliks 1872.
Słowik Kazimierz 1884.
*Służewski Włodz. 1877.
Służewski Lucyan 1878.
*Smaczniński Winc. 1813.
Smadzyński Joan. 1803.
Smagowski Jan 1840.
*Smaragd Chaim 1859.
Smaydziński Cant. 1804.
Smetana Józef 1852.
Smiałowski Antoni 1869.
Smiałowski Winc. 1882.
Smiałowski Wład. 1888.
Smęda Jan 1881.
Smidowski Tad. 1815.
Smidowski Stan. 1824.
*Smidowicz Zdzisł. 1870.
Smidowicz Alojzy 1884.
Smietański Wład. 1856.
Smietana Karol 1863.
*Smietana Stanisł 1871.
Smietana Tomasz 1878.
*Smietana Aleks. 1881.
Smieszek Konst. 1874.
Smieszkiewicz Fr. 1882.
Smieszkiewicz St. 1882.
*Smiłowski Winc. 1819.
*Smiłowski Jan 1827.
Smiłowski Miecz. 1854.
Smiłowski Bron. 1858.
*Smiłowski Miecz. 1859.
Smolarski Edward 1857.
*Smolarski Stanisł. 1860.
*Smolarski Kazim. 1865.
*Smolarski Wiktor 1870.
*Smolarski Zygm. 1871.
Smolarek Laurent. 1803.
*Smoleński Ignacy 1827.
Smoleński Walen. 1830.
Smoleński Alfred 1857.
*Smoleński Józef 1867.
*Smolin Aureliusz 1874.
Smolik Adam 1865.
Smoliński Kanty 1830.
Smogłowski Winc. 1819.
Smoniewski Józef 1885.
Smozerski Daniel 1820.
Sobalski Stanisław 1822.
Sobecki Michał 1825.
Sobiecki Simon 1806.
Sobiewski Józef 1813.
Sobkiewicz Sebast. 1803.
Sobański Antoni 1877.
Sobański Adam 1888.
Sobański Hieron 1888.
Sobesto Teofil 1881.
*Sobieniowski Tad. 1839.
*Sobierajski Michał 1826.
Sobierajski Kazim. 1848.
Sobierajski Wawrz. 1850.
*Sobierajski Jozafat 1853.
Sobierajski Feliks 1854.
Sobierański Jan 1867.
Sobieszczański Wł. 1870.
*Sobieszczański L. 1878.
*Sobolewski Konst. 1837.
*Sobolewski Zygm. 1845.
Sobolewski Feliks 1867.
Sobolewski Józef 1868.
Sobolewski Jan 1880.
Socha Józef 1886
Sochaniewicz Jan 1865.
Soczotowski Paweł 1818.
Soczotowski Ign. 1826.
Soczyński Joseph. 1803.
Soczyński Karol 1821.
Soczyński Tobiasz 1860.
*Soczyński Roman 1871.
Soczyński Józef 1874.
*Sokalski Józef 1816.
Sokalski Antoni 1852.
Sokalski Waler. 1855.
*Sokalski Seweryn 1858.
Sokalski Walery 1862.
Sokalski Józef 1883.
Sokolnicki Józef 1813.
Sokolnicki Alojzy 1852.
Sokolski Juliusz 1833.
Sokolski Teofil 1833.
Sokolski Władysł. 1833.
Sokólski Adam 1853.
*Sokulski Antoni 1816.
Sokulski Józef 1829.
*Sokulski Wojciech 1830.
*Sokulski Karol 1833.
Sokolik Ignacy 1867.
Sokołowski Józef 1824.
Sokołowski Ignacy 1828.
*Sokołowski Adam 1828.
Sokołowski Jan 1854.
Sokołowski Aleksy 1858.
*Sokołowski Henr. 1866.
Sokołowski Bron. 1872.
Sokołowski Kaz. 1874.
Sokołowski Stan. 1877.
Sokołowski Bog. 1881.
Sokołowski Stefan 1881.
Sokołowski Tad. 1887.
Solarczyk Józef 1861.
Solarczyk Karol 1862.
Solarczyk Wawrz. 1876.
Solawa Michał 1849.
Solawa Ludwik 1855.
Solecki Lucyan 1818.
*Solnicki Karol 1819
Solowski Józef 1827.
Soluski Joannes 1806.
Soldraczyński Tad. 1858.
Sołga Franciszek 1864.
Sołtyk Stanisław 1866.
Sołtykiewicz Tad. 1887.
Sołtykowski Józef 1821.
*Sołtys Wojciech 1859.
*Sołtys Wojciech 1874.
Sołtys Bronisław 1878.
Sołtysek Stanisław 1865.
Sołtyszek Karol 1849.
Soroczyński Wł. 1854.
Sommer Wincenty 1887.
Somnicki Adam 1861.
Sorg Eugeniusz 1831.
*Sorg Kwiryn 1840.
Sosin Jan 1860.
*Sosin Franciszek 1870.
Sosin Piotr 1875.
Sosnowski Józef 1832.
Sosnowski Tomasz 1833.
Sosnowski Józef 1885.
Sosnewski Kazim. 1816.
Saśmierz Kajetan 1850.
Sośnicki Martinus 1803.
Sośnicki Jan 1858.
*Soświński Jan 1812.
Soswiński Waw. 1813.
Soświński Jacek 1813.
Soświński Wład. 1845.
Soświński Józef 1849.
Soświński Julian 1851.
Soświński Józef 1852.
Soświński Alfred 1857.
*Soświński Antoni 1865.
Soświński Ignacy 1870.
Soukoup Rudolf 1866.
Sowiński Ludwik 1863.
Sowiński Francisz 1875.
Sowiński Ludwik 1880.

Spałek Maciej 1851.
Spałek Karol 1875.
Spałek Adam 1877.
Späth Fryderyk 1887.
Sperro Wiktor 1880.
Sperro Antoni 1869.
Sperro Leopold 1871.
Spett Franciszek 1879.
Spette Aleksander 1829.
Spiechowicz Jan 1879.
Spiegel Jonas 1877.
Spira Petrus 1805.
Spitzel Maksymil. 1883.
Spitzer Józef 1856.
Spitzer Henryk 1861.
Spitzberg Bolesław 1862.
Spitzberg Stanisł 1865.
Spitzberg Wilhelm 1866.
Spławiński Antoni 1856.
Spławiński Winc. 1858.
Spławiński Winc. 1863.
Sponner Józef 1865.
Sponner Wiktor 1871.
Sporn Emil 1858.
*Sporn Julius 1858.
Sporysz Ignacy 1874.
Spyrzyński Marcin 1826.
Spyss Wincenty 1873.
Spysz Stanisław 1881.
Spytek Jan 1852.
Spytkowski Wład. 1872.
Spytkowski Jan 1883.
Srednicki Ludw. 1820.
*Sroczyński Józef 1820.
Sroczyński Napol. 1820.
Sroczyński Ludwik 1821.
Sroczyński Wład. 1858.
Sroczyński Artur 1863.
Sroczyński Józef 1880.
Sroczyński Ludwik 1884.
Sroka Zygmunt 1881.
Srokowski Stanisł. 1883.
Stabik Aleksander 1815.
Stager Ludwik 1868.
Stach Franciszek 1872.
Stacherski Adam 1860.
*Stachowicz Teod. 1842.
Stachowicz Franc. 1863.
Stachura Joannes 1805.
Stachura Antoni 1855.
Stachura Tomasz 1858.
Stachura Tomasz 1863.
Stachura Jan 1884.
Stachurski Stanisł. 1851.
Stadewanic Antoni 1818.
Stadler Sylwester 1825.
Stadler Jan 1880.
Stadnicki Hilary 1813.
Stadnicki Fortunat 1827.
Stadnicki Bronisł. 1828.
*Stadnicki Jan 1853.
*Stadnicki Stanisł. 1855.
Stadnicki Władysł. 1860.
*Stadnicki Stanisł. 1860.
*Stadnicki Adam 1867.
Stadnicki Stefan 1885.
Stahl Ludwik 1858.
Stahlberger Teodor 1872.
Stalatkiewicz Feliks 1830.
Stalusiński Wawrz. 1821.
Stamierski Józef 1830.
Staminowski Bog. 1885.
Stamzel Jan 1819.
Standerski Joan. 1806.
*Standerski Tom. 1822.
Standzlik Joannes 1808.
Stanecki Feliks 1813.
Stanecki Kazimierz 1816.
Stanecki Teodor 1831.
Stanek Jan 1855.
Stanek Józef 1857.
Staniszewski Car. 1803.
Staniszewski Joan. 1806.
Staniszewski Fr. 1816.
Staniszewski Jul. 1881.
*Stanisławski Józef 1835.
Stanisławski Feliks 1864.
Stankiewicz Teod. 1826.
Stankiewicz Kaz. 1829.
Stankiewicz Jakób 1880.
Stankiewicz Antoni 1864.
Stankiewicz Józef 1881.
Stankiewicz Wikt. 1883.
Stankler Rudolf 1816.
Stanko Leopold 1852.
*Stanko Wojciech 1856.
Stankowski Norb. 1830.
Stanoch Jan 1885.
Stanowski Leo 1806.
Stanowski Józef 1815.
Stanowski Józef 1818.
*Stanowski Stanisł. 1821.
Stanowski Edward 1851.
Stanowski Teofil 1853.
Stanowski Julian 1858.
Stanowski Józef 1858.
Stanowski Romuald 1866.
Stanowski Wład. 1870.
Stanowski Jerzy 1875.
Stanowski Zygm. 1882.
Stanowski Wiktor 1883.
Stanowski Henryk 1886.
Stański Leon 1841.
*Staffa Ignacy 1870.
Stapski Maciej 1832.
Starakiewicz M. 1888.
Staraszek Henryk 1864.
Starczewski Rajm. 1813.
*Starczewski Karol 1843.
Starczewski Wilh. 1843.
Starewicz Wiktor 1883.
Starowiejski Franc. 1803.
Starowiejski Joan. 1803.
Starowiejski Cant. 1804.
Starowiejski Jac. 1808.
Starowiejski Kaz. 1833.
Starowiejski Jan 1849.
Starowiejski Bol. 1868.
Starowiejski Kam. 1868.
*Starowiejski Franc. 1869.
Starowiejski Wład. 1878.
*Starowiejski Leon 1878.
Starowiejski Stan. 1882.
Starski Teofil 1818.
*Starwer Herman 1855.
Starzecki Ambrozy 1867.
Starzeński Ludwik 1858.
Starzewski Stan. 1865.
*Starzewski Tad. 1873.
Starzewski Jan 1878.
Starzewski Józef 1881.
Starzewski Stan. 1886.
Starzewski Leop. 1887.
*Starzycki Franc. 1821.
*Starzycki Wojciech 1825.
Starzycki Marceli 1856.
Starzycki Wacław 1857.
Starzyński Roman 1880.
Starzyński Stanisł. 1885.
Starzyński Józef 1816.
Staserczyk Tytus 1878.
Staszczyk Jan 1862.
Staszycki Francisz. 1822.
Staszel Maciej 1876.
Staśkiewicz Jan 1816.
Stattler Henryk 1827.
Statles Józef 1836.
Staloski Napoleon 1867.
Stalowski Michał 1863.
Stalowski Jan 1863.
Stalowski Stefan 1865.
Stalowski Franc. 1874.
*Stawarski Antoni 1863.
Stawianowski Jan 1813.
Stawianowski Stef. 1813.
Stawianowski Leon 1813.
Stawianowski Jan 1814.
Stawianowski Luc. 1826.
Stawianowski Kaz. 1826.
Stawin Stefan 1835.
Stawiński Antoni 1803.
Stawiński Adam 1847.
Stawiński Filip 1855.
Stawowski Stanisł. 1825.
Stawowski Marcin 1826.
*Stawowski Jan 1855.
Stawowski Ignacy 1862.
Stawowski Michał 1865.
Stawowski Rom. 1870.
Stayer Leopold 1868.
Steczkowski Bol. 1861.
Steg Piotr 1878.
Steher Fryderyk 1861.
Steher Stanisław 1862.
*Steibelt Adolf 1853.
Steiner Stanisław 1831.
Steiner Alojzy 1861.
*Stein Józef 1849.
Steinberg Adolf 1857.

*Strumieński Apol. 1861.
Struniawski Jan 1836.
Struzik Bronisław 1883.
*Strycharski Winc. 1837.
Strycharski Jan 1855.
Stryczkowski Józef 1879.
Strzelbicki Caiet. 1803.
Strzelbicki Vinc. 1808.
*Strzelbicki Marcin 1817.
*Strzelbicki Hieron. 1824.
*Strzelbicki Kazim. 1838.
*Strzelbicki Stefan 1843.
*Strzelbicki Stan. 1854.
Strzelbicki Bolesł. 1863.
Strzelecki Józef 1833.
*Strzelecki Stanisł. 1834.
Strzelecki Adam 1836.
*Strzelecki Stanisł. 1866.
Strzelecki Aleks. 1872.
Strzelecki Michał 1879.
Strzelecki Stanisł. 1880.
Strzelichowski Jan 1876.
Strzemecki Antoni 1874.
*Strzępek Andrzej 1880.
Stroszewski Franc. 1803.
Strzyszawski Clem. 1803.
Strzyżawski Thom. 1803.
Strzembosz Józef 1816.
*Strzemecki Andrz. 1835.
Strzemecki Antoni 1840.
Strzeszyński Stan. 1845.
*Strzelichowski P. 1856.
Strzechowski Karol 1866.
*Strzechowski Wilh. 1863.
Strzępkowski Jan 1870.
Strzeszewski Wład. 1887.
Sturka Jan 1820.
Stutzner Kazimierz 1857.
*Styczeń Wawrzyn 1854.
Styczeń Paweł 1880.
Styczeń Stanisław 1887.
*Stypkowski Tom. 1853.
Stypkowski Aleks. 1857.
*Stypkowski Aleks. 1866.
Stypkowski Michał 1883.
Stypułkowski Amb. 1822.
Stypulski Franc. 1832.
Styrkowski Józef 1825.
Styliński Mieczysł. 1885.
Stysiński Jan 1836.
*Stysiński Bron. 1886.
*Studeny Alfred 1864.
Studziński Marcin 1832.
Studziński Mateusz 1832.
Studziński Karol 1857.
Stuglik Jozafat 1880.
Stummer Mathias 1803.
Sztummer Faustyn 1832.
Stumpfner Hirsch 1854.
Suchecki Stanisł. 1813.
Suchecki Winc. 1821.
Suchecki Józef 1843.
Suchecki Stanisł. 1843.
Suchecki Filip 1848.
Suchecki Tad. 1851.
Suchecki Sewer. 1861.
Suchecki Jan 1871.
Suchecki Teofil 1872.
Suchecki Karol 1879.
*Suchecki Stanisł. 1879.
Suchorzewski Ad. 1871.
Suder Józef 1850.
Sues Jan 1883.
*Sulikowski Teofil 1822.
Sulikowski Konst. 1839.
Sulikowski Aleks. 1871.
Sulikowski Zygm. 1881.
Sulikowski Bolesł. 1883.
*Sulimirski Antoni 1827.
Sulimirski Aleks. 1831.
Sulimirski Kazim. 1831.
Sulimirski Józef 1851.
Sulimirski Bolesł. 1874.
Sulnicki Michał 1813.
Sulnicki Józef 1882.
Sumiński Tomasz 1885.
Sumiński Artur 1888.
Supiński Eugen. 1887.
Surmacki Leopold 1825.
Surówka Jan 1850.
Surówka Józef 1861.
Suryn Ignacy 1858.
Suski Adamus 1804.
*Suski Ignacy 1872.
Suski Ludwik 1879.
Suski Sebastyan 1883.
Süsser Piotr 1870.
*Süsser Izaak 1880.
Süsser Józef 1882.
Süsser Bendel 1882.
Süsskind Dawid 1883.
Süssmann Zygm. 1888.
Sutko Jan 1868.
Sutkowski Józef 1870.
Sutor Wawrz. 1854.
Suway Tomasz 1863.
Sużyn Józef 1866.
Swatek Franc. 1883.
Swiądrowski Wład. 1886.
Swiątek Antoni 1865.
*Swiątek Winc. 1865.
Swiątek Aleks. 1870.
Swiątek Bolesł. 1874.
Swiątek Józef 1874.
*Swiątek Karol 1876.
Swiątek Jan 1877.
Swiątkowski Józef 1818.
Swiątkowski Ign. 1824.
*Swiątkowski Tom. 1838.
Swiątkowski Feliks 1882.
Swiątnicki Karol 1866.
Swiątnicki Jan 1880.
*Swiba Bronisław 1880.
Swiba Kazimierz 1883.
Swiba Teodor 1886.
Swieiński Wojc. 1816.
*Swider Stanisław 1879.
Swiderski Sylw. 1806.
Swiderski Antoni 1826.
*Swiderski Faustyn 1836.
*Swiderski Paweł 1855.
Swiderski Franc. 1875.
Swidowski Feliks 1803.
Swidowski Tomasz 1825.
Swidowski Antoni 1879.
Swidowski Stan. 1879.
Swidowski Rudolf 1884.
Swidrowicz Franc. 1813.
Swidziński Jan 1825.
Swidziński Ignacy 1828.
Swiejkowski Eman. 1885.
*Swierczewski Jan 1843.
Swierczewski Kaz. 1852.
Swierczewski Fran. 1863.
Swierczewski Józef 1883.
Swierczyński Józef 1860.
Swierczyński Wł. 1861.
Swierczyński Wład. 1866.
Swierczyński Kaz. 1877.
Swierczyński Józef 1878.
Swierz Tomasz 1868.
*Swierz Szczęsny 1870.
Swierzeński Satur. 1832.
Swierzyński Bol. 1868.
Swierzyński Winc. 1868.
Swierzyński Aleks. 1876.
Swierzyński Jan 1876.
Święcicki Michał 1813.
Święcicki Michał 1825.
Święcicki Jan 1829.
*Święcicki Adam 1857.
Świętalski Stan. 1883.
Świętosławski Jan 1847.
Swieyskowski Mart. 1806.
*Swirski Adam 1857.
Swirski Ludwik 1858.
Switalski Wojciech 1816.
*Switkowski August 1827.
Switkowski Stan. 1862.
Switkowski Wład. 1862.
Switkowski Miecz. 1867.
*Switkowski Przem. 1869.
Switkowski Kaz. 1871.
Swoboda Franc. 1803.
Swoboda Jakób 1833.
Swoboda Józef 1840.
Swoboda Wacław 1840.
Swoboda Franc. 1853.
Swoboda Rudolf 1858.
Swoboda Stanisł. 1876.
Swoboda Jan 1881.
Swoboda Stanisł. 1883.
Swoboda Wład. 1883.
Swolkien Julian 1826.
*Swolkien Aleks. 1826.
Swolkien Seweryn 1826.
Swolkien Rudolf 1829.
*Swolkien Wład. 1848.
Swolkien Andrzej 1864.

Swolkien Bogusł. 1884.
Sworzeniowski R. 1875.
*Syc Władysł. 1886.
Sygietyński Jan 1878.
Syktowski Karol 1813.
Sykutowski Włodz. 1863.
Synowczyński Stan. 1827.
Syrot Teodor 1813.
*Syrski Szymon 1849.
*Sysak Jan 1850.
Szabel Leo 1813.
Szabelski Wojc. 1816.
*Szadkowski Eug. 1856.
Szado Błażej 1880.
Szaflarski Bartlom. 1803.
Szafran Józef 1858.
Szafran Jan 1865.
Szafran Jan 1870.
Szafranowicz And. 1868.
Szafrański Paulus 1803.
Szafrański Stan. 1831.
Szafrański Stan. 1838.
Szafrański Antoni 1874.
Szafrański Jan 1874.
Szafrański Ludwik 1883.
*Szajna Edward 1854.
Szajnok Karol 1851.
Szajrych Henryk 1863.
Szalaj Eugen. 1871.
Szalewski Andrzej 1813.
Szalewski Antoni 1813.
Szalewski Jacek 1813.
Szalewski Jan 1816.
*Szalewski Antoni 1839.
Szalffg Stan. 1880.
*Szałaśny Andrzej 1886.
Szameit Eugen. 1851.
Szameit Wład. 1858.
Szameit Dobiesł. 1858.
Szaniawski Filip 1817.
*Szaniawski Wład. 1874.
*Szancer Wład. 1848.
Szancer Maxym. 1852.
Szancer Hipolit 1852.
Szancer Zygm. 1857.
Szancer Alfred 1885.
Szancer Eugen. 1887.
Szarański Józef 1881.
Szarek Stanisł. 1865.
Szarfstein Jakób 1855.
Szarzyński Michał 1818.
*Szarzyński Ignacy 1846.
*Szaszkiewicz Cez. 1875.
*Szaszkiewicz Józ. 1875.
*Szaszkiewicz Kaz. 1875.
*Szaszkiewicz Lud. 1875.
*Szaszkiewicz Stan. 1875.
Szauer Józef 1831.
Szaykowski Karol 1824.
Szczaniecki Stefan 1887.
Szczawiński Joan. 1803.
Szczawiński Mich. 1832.
Szczawiński Leon 1846.
Szczeciński Rom. 1854.
Szczepanek Piotr 1825.
Szczepanek Wojc. 1831.
*Szczepaniak Jan 1865
Szczepaniak Jak. 1877.
Szczepanowski And. 1813.
Szczepanowski Ad. 1813.
Szczepanowski Józ. 1813.
*Szczepanowski St. 1822.
*Szczepanowski Jan 1822.
Szczepanowski Ign. 1831.
Szczepanowski Al. 1848.
Szczepanowski Wł. 1876
Szczepański Mich. 1808.
*Szczepański Fel. 1826.
*Szczepański Alfred 1854.
Szczepański Rom. 1854.
*Szczepański Wład. 1863.
Szczepański Leop. 1866.
Szczepański Józef 1871.
Szczepka Henryk 1880.
*Szczepkowski Izyd. 1874.
Szczerba Maryan 1868.
Szczerba Adam 1885.
Szczerbiński Wł. 1866.
Szczerbowski Jan 1860.
Szczerbowski Jan 1865.
Szczerbowski Fran. 1882
Szczerliński Bartł. 1830.
Szczudło Jan 1860.
Szczudło Franc. 1860.
Szczudło Franc. 1860.
Szczur Jan 1857.
Szczur Jan 1863.
Szczur Stanisław 1864.
Szczur Gustaw 1870.
Szczur Stanisław 1870.
Szczurek Mikołaj 1850.
Szczurek Waw. 1861.
Szczurek Franc. 1866.
Szczurek Józef 1884.
Szczurek Maryan 1885.
Szczurkowski Wł. 1850.
Szczurkowski Bron. 1863.
Szczurkowski Kar. 1872.
Szczurkowski Jak. 1877.
Szczygielski Edw. 1847.
Szczygielski Jan 1876.
Szczygieł Ludwik 1888.
Szczygłowski Józef 1884.
Szczypczyk And. 1864.
Szczypta Wojc. 1884.
Szczypta Jan 1885.
Szczyrczak Piotr 1883.
*Szczytnicki Stan. 1882.
Szczytnicki Wład. 1882.
Szefranek Otto 1879.
Szefranek Swięt. 1884.
Szegłez Otto 1879.
*Szelegowski Sylw. 1876.
*Szeliga Wład. 863.
*Szeligiewicz Jan 1853.
*Szeligowski Mirosł. 1858.
Szeligowski Stan. 1876.
Szeliński Franc. 1803.
Szembek Franc. 1818.
Szembek Jan 1818.
Szembek Winc. 1818.
*Szembek Adam 1834.
*Szembek Józef 1834.
Szembek Wład. 1837.
Szembek Leon 1862.
Szembek Wiktor 1862.
*Szembek Stefan 1863.
*Szembek Jerzy 1864.
Szembek Roman 1871.
Szembek Józef 1883.
Szenkl Adolf 1855.
Szeptycki Jerzy 1878.
Szeptycki Aleks. 1880.
*Szeptycki Roman 1880.
Szeptycki Stan. 1882.
*Szeptycki Kazim. 1883.
*Szewczyk Józef 1849.
Szewczyk Franc. 1873.
Szindler Ferdyn. 1829.
*Szkładany Wiktor 1861.
Szklarski Tomasz 1813.
*Szklarski Antoni 1822.
Szklarski Józef 1833.
Szklarski Ignacy 1833.
*Szklarz Michał 1858
*Szlachtowski Stan. 1866.
Szlachtowski Felix 1877.
Szlagglied Jakób 1830.
Szlagórski Karol 1843.
Szlagórski Jan 1847.
Szlatter Wojc. 1813.
Szleger Józef 1830.
Szlesinger Samuel 1852.
Szlesinger Jan 1855.
Szlosarski Piotr 1828.
*Szmatka Antoni 1852.
Szmeydel Alojzy 1830.
Szmeydel Adam 1840.
*Szmeydel Gabryel 1840.
Szmeydel Antoni 1850.
*Szmeydziński Mik. 1828.
Szmid Henryk 1830.
Szmiden Henryk 1825.
*Szmidt Piotr 1840.
Szmidt Wład. 1862.
Szmidt Józef 1856.
Szmidt Henryk 1856.
Szmayder Antoni 1815.
*Szoll Karol 1878.
Szołajski Tymot. 1851.
*Szołajski Maryan 1873.
Szołajski Alfred 1877.
Szołajski Karol 1879.
Szoniawski Winc. 1814.
Szönberg Marcin 1857.
Szopiński Baltazar 1861.
Szopowicz Henryk 1830.
Szopski Wład. 1830.
*Szopski Jan 1827.

Szopski Ludwik 1827.
Szopski Józef 1829.
Szopski Władysł. 1830.
Szopski Józef 1867.
Szopski Felicyan 1876.
Szorc Spirydyon 1813.
Szorz Dyonizy 1814.
Szorz Wespazyan 1814.
Szostakiewicz Stan. 1821.
*Szostkiewicz Józef 1814.
Szostkiewicz Seb. 1822.
Szostkowski Józef 1858.
Szotarski Nicolaus 1803.
Szotarski Antoni 1813.
Szotarski Wład. 1832.
*Szotarski Zygmunt 1837.
Szotarski Bolesław 1841.
Szotarski Stan. 1862.
Szotarski Wład. 1872.
Szpaczek Józef 1825.
Szpaczek Jan 1868.
*Szpaczek Ludwik 1871.
Szpak Jan 1873.
Szpak Jan 1876.
Szpakowski Petrus 1803.
Szpakowski Jan 1881.
Szpądrowski Ign. 1883.
Szpengler Ignacy 1824.
Szpengler Franc. 1828.
Szpengler Karol 1865.
Szperche Jan 1873.
Szperling Józef 1823.
*Szpinalski Woje. 1828.
Szpindler Zygmunt 1878.
*Szponder Andrzej 1873.
Szponder Wojciech 1879.
Szpondrowski Fr. 1821.
Szpor Wincenty 1813.
Szpor Ignacy 1814.
*Szpor Stanisław 1841.
*Szpor Władysław 1842.
Szpor Walery 1856.
Szpor Zdzisław 1879.
Szpor Witold 1879.
Szpor Bogusław 1880.
*Szpor Lucyan 1881.
Szpor Kazimierz 1881.
Szpor Romuald 1886.
*Szporek Ludwik 1871.
Szrajder Ludwik 1851.
*Szrajter Leo 1848.
Szramm Zygmunt 1841.
Szranderski Tom. 1822.
Szrednicki Soter 1826.
Szreniawski Antoni 1826.
Szromba Józef 1875.
*Sztafiński Kazim. 1852.
Szteczka Jan 1824.
Sztoch Paweł 1829.
Sztucner Ludwik 1855.
Szubert Ignatius 1808.
Szubert Antonius 1808.
Szubert Józef 1819.
Szubert Józef 1825.
Szubert Awit 1850.
Szubert Adolf 1873.
Szubert Ignacy 1881.
Szubert Maryan 1882.
Szucht Edmund 1826.
Szucht Henryk 1827.
Szufinowicz Paweł 1826.
Szufinowicz Paweł 1868.
Szugt Henryk 1829.
Szuh Franciszek 1821.
Szuh Napoleon 1851.
Szujski Ignatius 1803.
Szujski Artur 1826.
*Szujski Józef 1853.
Szujski Tadeusz 1874.
Szujski Wład. 1876.
Szukiewicz Aleks. 1832.
*Szukiewicz Wład. 1853.
Szukiewicz Karol 1854.
Szukiewicz Woje. 1879.
Szukiewicz Maciej 1883.
Szulz Karol 1858.
Szulz Przemysław 1862.
Szumerski Anton. 1803.
Szumerski Cantius 1804
Szumlakowski Fer. 1849
Szumlakowski Ter. 1854.
Szumlański Leop. 1831.
Szumiński Feliks 1875.
Szumski Aleks. 1858.
Szumski Kazim. 1879.
Szurek Stanisław 1877.
Szurek Karol 1878.
Szurek Jan 1886.
Szurmacki Agaton 1821.
Szurmiak Aleks. 1859.
Szuro Stanisław 1869.
Szustakiewicz Jos. 1803.
Szutkiewicz Jan 1872.
Szutran Stanisław 1884.
Szutran Jan 1887.
Szuwalski Stan. 1827.
Szuzic Maksym. 1884.
Szwagierkiewicz K. 1845.
Szwanda Jan 1880.
Szwartz Jerzy. 1815.
Szwartz Bazyli 1818.
Szwarz Antoni 1813.
Szwarz Eugeniusz 1853.
Szwayger Józef 1813.
Szwayger Antoni 1826.
*Szwiliński Leopold 1831.
*Szwob Adam 1875.
Szwurakowski Ad. 1820.
Szwyn Jan 1849.
Szybalski Franc. 1806.
Szybalski Michał 1813.
*Szybalski Miecz. 1854.
Szybalski Bronisł. 1885.
Szybowski Stan. 1877.
Szydek Adam 1884.
Szydek Wincenty 1884.
Szydlik Jan 1851.
*Szydłak Andrzej 1874.
Szydłowski Józef 1828.
*Szydłowski Józef 1840.
Szydłowski Piotr 1847.
*Szydłowski Nikod. 1854.
Szydłowski Ignacy 1854.
Szydłowski Stan. 1877.
Szydłowski Franc. 1878.
Szydłowski Jan 1878.
Szyferstein Aleks. 1826.
Szyjewski Andrzej 1855.
Szymański Jędrzej 1813.
*Szymański Jan 1813.
Szymański Stan. 1827.
*Szymański Henryk 1875.
Szymczykiewicz W. 1824.
Szymczykiewicz W. 1850.
Szymczykiewicz W. 1874.
Szymczykiewicz St. 1883.
Szymeczek Valen. 1808.
Szymkayło Winc. 1831.
Szymkajło Józef 1856.
Szymkiewicz Miecz. 1859.
*Szymkiewicz Stan. 1861.
Szymkiewicz Kaz. 1867.
Szymończyk Kon. 1868.
Szymoniak Wład. 1858.
Szymonowicz Nap. 1818.
*Szymonowicz Fel. 1818.
Szymonowicz Fel. 1827.
Szymonowicz Woj. 1853.
Szymonowicz W. 1857.
Szymonowicz Stan. 1888.
Szymoński Gabriel 1805.
Szymski Józef 1873.
*Szynglarski Wład. 1857.
Szynglarski Adolf 1880.
Szypowski Leon 1816.
Szyrhard Jan 1865.
Szyszadewski Fel. 1838.
Szyszka Stanisław 1885.
*Szyszkowski Ant. 1819.
Szyszkowski Teofil 1819.
*Szyszyłowicz Dyon. 1864.
*Szyszyłowicz Miec. 1864.
*Szyszyłowicz Ign. 1868.
Tabaczyński L. 1882.
Tabolski Jan 1861.
Tabor Karol 1830.
*Tabor Władysław 1872.
*Tabor Bronisław 1872.
Tabor Józef 1880.
Taborski Lucas 1804.
Taborski Józef 1865.
Taborski Józef 1880.
*Tachan Wiktor 1856.
Tachler Franc. 1858.
*Tachowicz Marcin 1842.
Tacik Andrzej 1868.
*Taczyński Andrzej 1825.
Taffet Adolf 1838.
Takuski Jakób 1881.

*Talapka Andrzej 1870.
Talapka Wawrz. 1884.
Talarkiewicz Stan. 1855.
Talikowski Soter 1816.
*Talowski Jan 1838.
Talasiewicz Wład 1881.
Taniewski Witołd 1885.
Tański Adam 1852.
Tański Stefan 1880.
*Tański Teodor 1880.
Tarapacz Karol 1865.
Tarasiewicz Tad. 1873.
Tarasiewicz Michał 1882.
Tarchał Mateusz 1814.
Tarczeński Józef 1872.
Tarczyński Joan. 1803.
Tarczyński Feliks 1804.
Tarczyński Aleks. 1812.
Tarczyński Ludwik 1824.
Targowski Caiet. 1803.
Targowski Joannes 1804.
Targowski Józef 1816.
Targowski Erazm 1819.
Targowski Teofil 1819.
Targowski Teodor 1819.
Targowski Karol 1819.
Targowski Leon 1821.
Targowski Józef 1822.
Targowski Bernard 1827.
Targowski Tomasz 1869.
Targowski Michał 1882.
Tarkowski Józef 1823.
Tarkowski Walenty 1864.
Tarkowski Kazim. 1874.
Tarło Józef 1879.
*Tarłowski Emilian 1830.
*Tarłowski Winc. 1859.
Tarnawiecki Miecz. 1865.
Tarnawski Wład. 1885.
Tarnowski Bartł. 1823.
Tarnowski Tomasz 1825.
Tarnowski Wojc. 1826.
*Tarnowski Hier. 1826.
Tarnowski Ignacy 1838.
*Tarnowski Stan. 1850.
*Tarnowski Jan 1851.
Tarnowski Juliusz 1857.
*Tarnowski Jan 1867.
*Tarnowski Juliusz 1871.
Tarnowski Zdzisł. 1874.
Tarnowski Jan 1874.
Tarnowski Adam 1876.
Tarnowski Stanisł. 1876.
Tarnowski Szczep. 1876.
Tarnowski Maciej 1877.
Tarnowski Aleks. 1880.
Tarnowski Jan 1881.
Taroni Stanisław 1812.
Taroni Bernard 1824.
Taroni Feliks 1883.
*Tatar Józef 1862.
*Tatarczuch Wład. 1862.
Tatarczuch And. 1863.
Tatarczuch Bolesł. 1888.
Tatarkiewicz Tom. 1824
Tataruch Antoni 1883.
Tatara Ludwik 1888
Teichman Ludwik 1830.
Teichman Jakób 1878.
Teisler Wład. 1872.
Tekielski Antoni 1823.
Tekielski Mateusz 1881.
Telczyński Stan. 1855.
Telczyński Tad. 1862.
Teliga Maryan 1885.
Tellek Władysł. 1885.
*Tempka Błażej 1865.
Tempka Maryan 1888.
Tenderski Andrzej 1812.
Tennenbaum Izaak 1864.
Teodorowicz Fr. 1824.
Teodorowicz Kon. 1827.
Tepferd Jan 1825.
Tepser Ryszard 1884.
Terakowski Józef 1869.
*Tergonde de Coppieters Władysław 1857.
Terlecki Hipolit 1848.
Terlecki Aleksan. 1854.
Terlikiewicz Jan 1876.
Terlikiewicz Teofil 1876.
Terlikiewicz Ant 1887.
Terpiński Wład. 1857.
*Terpiński Ludwik 1863.
Terpiński Leon 1863.
Tertil Robert 1852.
*Tetmajer Włodz. 1874.
Tetmajer Stanisł. 1874.
Teufler Julian 1819.
Teussler Edward 1864.
Teyssler Edmund 1883.
Tęcza Józef 1872.
Thomas Amand. 1819.
Thullie Tadeusz 1888.
Thullie Jan 1888.
Tieffenthal Artur 1887.
Tilcer Karol 1871.
Tilcer Ludwik 1875.
Tilles Samuel 1856.
*Tilles Joachim 1861.
*Tilles Emil 1864.
Tingler Henryk 1879.
Tittel Edward 1854.
Tkaczewski And. 1820.
Tlachna Jan 1856.
Tlachna Leopold 1862.
*Tobijasz Stanisław 1871.
*Tobolski Józef 1866.
Tochowicz Winc. 1888.
Toczyski Zygmunt 1882.
Toczyski Adam 1884.
Tokarski Edmund 1861.
*Tokarz Stanisław 1859.
Tokarzewski Józef 1871.
*Tołłoczko Julian 1877.
*Tołłoczko Edward 1879.
Toma Martinus 1805.
Tomanek Miecz. 1868.
Tomaniewicz Stan. 1859.
Tomaniewicz Bol. 1867.
Tomasik Leon 1880.
Tomasik Józef 1882.
Tomaszewicz Stan. 1821.
Tomaszewicz Czes. 1855.
Tomaszewski Bartł. 1825.
Tomaszewski Fr. 1830.
Tomaszewski Wład. 1865.
Tomaszewski Emil 1880.
Tomaszewski Jul. 1881.
Tomaszewski St. 1881.
Tomaszewski Jan 1882.
Tomaszewski Edw. 1883.
Tomaszewski Kamil 1884.
Tomaszewski Z. 1884.
Tomaszewski Wł. 1885.
Tomaszkiewicz Fr. 1812.
*Tomczykiewicz A. 1836.
Tomczykowski K. 1875.
Tomicki Stanisław 1813.
Tomikowski Urban 1803.
Tomkiewicz Fr. 1803.
Tomkiewicz Aleks. 1812.
*Tomkiewicz Jan 1855.
Tomkowicz Henr.
*Tomkowicz Apollo 1816.
Tomkowicz Jan 1860.
*Tomkowicz Henryk 1860.
*Tomkowicz Stan. 1861.
*Tomsa Ignacy 1842.
Topolewski Józef 1887.
Toporek Kazimierz 1825.
Torba Wojciech 1884.
Torbiński Piotr 1825.
Toroński Napol. 1823.
*Tota Ludwik 1864.
Toth Andreas 1803.
Tournel Stanisław 1877.
Traczewski Wal. 1884.
Traubner Józef 1885.
Trauczyński St. 1850.
*Trauczyński Wł. 1865.
Trawiński Wład. 1823.
Trawiński Floryan 1864.
Trawiński Felic. 1864.
*Trębowelski Bol. 1853.
Trębowolski Leon 1834.
Treitler Gustaw 1856.
Treliński Jan 1826.
Treliński Franc. 1826.
Trembecki Wład. 1859.
Trembecki Zygm. 1860.
Trembecki Juliusz 1883.
Trębicki Antoni 1887.
Tremer Józef 1825.
Trepka Ferdynand 1812.
Trepka Melchior 1813.
Trepka Jan 1815.
Trepka Wincenty 1815.
Trepka Stanisław 1815.

Trepka Aleksan. 1826.
Trepka Antoni 1830.
Trepka Feliks 1840.
Trepka Józef 1876.
Trepka Władysł. 1878.
Treutler Carolus 1804.
Treutler Martinus 1804.
Troiacki Jan 1816.
*Trojnalski Juliusz 1856.
Trojnalski Włodz. 1857.
Tropp Jan 1821.
Trombars Henryk 1884.
Trompeter Henryk 1878.
Truskawiecki Rom. 1860.
Truskawiecki Wł. 1864.
Truskolawski Jan 1880.
Truty Józef 1882.
Trybalski Stan. 1874.
Trybalski Mikołaj 1881.
*Trybulec Józef 1855.
*Trybulec Jan 1857.
*Trylski Ludwik 1867.
Trzaskowski Ign. 1848.
*Trzaskowski Julian 1872.
Trzciński Tadeusz 1812.
Trzciński Stanisł. 1812.
Trzciński Henryk 1825.
Trzciński Felicyan 1827.
Trzciński Stanisł. 1838.
Trzciński Józef 1868.
Trzciński Tomasz 1879.
*Trzciński Bogusł. 1879.
Trzciński Julian 1888.
Trzeciecki Jan 1812.
Trzecieski Jan 1868.
Trzesiński Stan. 1883.
Trzeskowski Lud. 1813.
Trzeszkowski Hier. 1829.
Trzewiczek Jan 1821.
Trzewiczek Jan 1883.
*Trzmiel Władysł. 1881.
Trzop Jan 1871.
Trzop Jan 1886.
Trzopiński Ignacy 1823.
Trzoss Stanisław 1849.
Tschapka Maks. 1887.
*Tschernich Jan 1857.
Tuchowski Antoni 1850.
Tullius Jan 1888.
Tułecki Zygmunt 1882.
Tupalski Francisz. 1850.
Tura Jakób 1844.
Tura Jędrzej 1844.
Tura Bartłomiej 1854.
Turakiewicz Łuk. 1887.
Turczyk Stanisł. 1865.
Turczyński Sebast. 1808.
Turczyński Franc. 1812.
Turek Andreas 1803.
Turek Jan 1881.
Turek Stanisław 1883.
Turek Adam 1887.
*Turkiewicz Aug. 1853.
Turkiewicz Juliusz 1856.
Turkiewicz Jan 1859.
Turliński Jan 1826.
*Turman Ludwik 1861.
Turnau Ludwik 1855.
Turnau Karol 1881.
*Turnau Jerzy 1883.
Turnau Adolf 1883.
*Turowicz Franc. 1838.
Turowicz Kazim. 1883.
Turski Stephanus 1806.
*Turski Tomasz 1842.
*Turski Jan 1845.
Tury Antonius 1805.
*Tury Piotr 1830.
Turzański Stefan 1865.
Tustanowski Wik. 1869.
*Tustanowski Stefan 1879.
Tustanowski Adam 1881.
Tuszkowski Miecz. 1869.
Tuszyński Józef 1858.
Tuszyński Karol 1862.
Twardowski Joan. 1804.
*Twardowski Stan. 1860.
Twardowski Leon 1883.
Twardzicki Joseph. 1804.
Tworzydło Sebast. 1874.
Tychowski Sidon 1854.
Tyczyński Józef 1868.
*Tylka Jacek 1872.
*Tylka Michał 1874.
*Tylkowski Marcin 1834.
Tylsz Franciszek 1816.
*Tymieniecki Feliks 1812.
*Tymieniecki Winc. 1830.
Tymiński Julian 1880.
Tymkowicz Antoni 1885.
Tyralewski Wład. 1860.
Tyralik Jan 1885.
Tyralski Andrzej 1813.
Tyralski Józef 1821.
*Tyralski Włodz. 1848.
Tyralski Stanisław 1849.
Tyralski Stefan 1852.
Tyralski Ludwik 1859.
Tyrała Franciszek 1868.
Tyrała Józef 1878.
Tyrała Kazimierz 1883.
Tyrcha Franciszek 1869.
Tyrchowski Nic. 1805.
*Tyrchowski Wład. 1830.
*Tyrchowski Stan. 1834.
Tyrka Jan 1850.
Tyrkalski Józef 1852.
Tyrpa Wojciech 1827.
Tyssoń Wiktor 1848.
Tyssoń Gustaw 1853.
Tyszkiewicz Ign. 1871.
Tyszkiewicz Tad. 1887.
*Uchacz Błażej 1864.
Udrański Michaël 1806.
*Udziela Edmund 1875.
*Udziela Maryan 1876.
Uhma Czesław 1877.
Uhma Adam 1878.
Uhma Franciszek 1878.
Uiberschön Jan 1830.
Uibrich Mathias 1803.
*Ujhely Ferdynand 1853.
Ujkowski Ignacy 1815.
*Ulanowski Adam 1873.
*Ulanowski Bolesł. 1875.
*Ulanowski Kazim. 1877.
Ulanowski Maks. 1882.
Ulbricht Adam 1885.
Ulfig Jan 1830.
Ulidowski Franc. 1823.
*Ulidowski Jan 1834.
Ulrych Ignacy 1827.
Ulrych Franciszek 1849.
Ulrych Stanisław 1850.
Ungar Aron-Izrael 1880.
Ungar Jakób 1881.
Ungeheuer Michał 1879.
Ungeheuer Stanisł. 1879.
*Unger Samuel 1864.
Unger Eugeniusz 1885.
Uniatycki Józef 1854.
Unrug Kazimierz 1880.
Urasiński Jan K. 1843.
Urasiński Edward 1849.
Urasiński Zygm. 1849.
Urasiński Bolesł 1850.
*Urbańczyk Jan 1856.
*Urbańczyk Franc. 1863.
Urbańczyk Józef 1872.
Urbanek Wilhelm 1887.
*Urbański Ludwik 1834.
Urbański Ludwik 1860.
Urbański Daniel 1864.
Urbański Maks. 1875.
*Urbański Michał 1874.
*Urbański Józef 1882.
Urbański Wład. 1885.
Urbaszek Rudolf 1888.
*Ursel Wilhelm 1864.
Urys Wincenty 1832.
Usarski Franc. 1868.
*Uszewski Bernard 1818.
Uszewski Alex. 1818.
Uszewski Józef 1823.
Utracki Jan 1815.
Uznański Jan 1815.
Uznański Leon 1827.
*Vayhinger Adolf 1854.
Vetter Rudolphus 1806.
Vogel Adolf 1864.
Vogler Stefan 1878.
Voigt August 1872.
Vopalka Bronisł. 1885.
Vorzimmer Eman. 1879.
Vorzimmer Leon 1887.
Vorzimmer Henryk 1888.
Voss Karol 1875.
Wachlarz Jan 1833.
*Wacholz Antoni 1861.

*Wacholz Edmund 1861.
Wachtel Mendel 1850.
Wachtel Benjamin 1855.
*Wachtel Karol 1862.
*Wachtel Henryk 1862.
Wachtel Antoni 1864.
*Wachtel Baruch 1882.
Wachtel Michał 1884.
Wachtel Jakób 1885.
Wacławowicz P. 1813.
Wacławowicz Jan 1850.
Wacławowicz W. 1881.
Wacławowicz Kaz. 1883.
Wacławski Sebast. 1803.
Waga Józef 1886.
*Wagner Jan 1867.
Wagner Bronisław 1883.
Wahn Władysław 1866.
Wajcowicz Piotr 1880.
Wajda Jan 1852.
Wajda Wojciech 1866.
Wajda Augustyn 1877.
Wajda Roman 1879.
Wajda Wincenty 1882.
Wajda Julian 1882.
Wajda Michał 1884.
Wajgner Jozefat 1840.
Wajgt Aleksander 1853.
Wajgt Władysław 1853.
Wajnagi Teofil 1865.
Wajnar Wład 1884.
Wajtych Feliks 1868
Waksman Jakób 1825.
Wachsmondzki J. 1864.
Waksmundzki Jak. 1825.
Walas Stanisław 1879.
*Walczak Jan 1856.
Walczakiewicz A. 1828.
*Walczakiewicz F. 1830.
*Walczyk Maciej 1841.
Walczyk Jakób 1880.
Walczyński Miecz. 1887.
Waldgon Jan N. 1818.
Waleński Ksawery 1830.
Waleryński Antoni 1812.
Waleski Stefan 1830.
*Waleszyński Alek. 1817.
Walewski Aleks. 1822.
Walewski Stanisł. 1827.
Walewski Aleks. 1827.
Walewski Romuald 1827.
Walewski Stanisł. 1854.
*Walewski Juliusz 1856.
Walewski Julian 1870.
Walewski Aleks. 1871.
*Walewski Stanisł. 1876.
*Walewski Jan 1879.
Waliczek Joannes 1803.
Waligóra Stanisł. 1876.
Waligórski Leon 1812.
Waligórski Kalikst 1812.
Waligórski Wilh. 1812.
Waligórski Leop. 1814.
Waligórski And. 1818.
Waligórski Tomasz 1819.
Waligórski Ferd. 1825.
Waligórski Józef 1825.
Waligórski Jan 1825.
Waligórski Onufry 1842.
Waligórski Zyg. 1848.
Waligórski Wład. 1852.
Waligórski Tad. 1854.
Waligórski Jan 1856.
Waligórski Franc. 1861.
Waligórski Wojc. 1864.
Waligórski Dyon 1867.
Waligórski Jan 1879.
Waligórski Leon 1880.
Waligórski Stan. 1880.
Walkosz Jakób 1885.
Walkowski Jan 1883.
Wallek Adolf 1864.
Waller Jan 1817.
Wallis Wacław 1884.
Walner Josephus 1803.
Walner Hyppolit. 1805.
Walner Valent. 1806.
Walny Karol 1871.
Walser Josephus 1808.
*Walter Filip 1822.
*Walter Jan 1826.
*Walter Bolesław 1845.
Walter Julian 1877.
Walter Józef 1878.
Walusiak Stanisł. 1862.
Walz Stanisław 1887.
Wałecki Ignacy 1836.
Wałecki Antoni 1877.
Wałek Ludwik 1877.
Wałkowicki Ignacy 1883.
Wałkowiński Kar. 1853.
Wałkowski Kaz. 1883.
Wandas Wawrz. 1854.
Wandelli Karol 1827.
Wander Schilden Carolus 1803.
Wanek Bronisław 1864.
Wanek Ottokar 1866.
Wanek Norbert 1868.
*Waniewicz Ludwik 1828.
*Waniewicz Teofil 1830.
*Waniory Franc. 1827.
Waperthal Aaron 1864.
Waperthal Izaak 1865.
Waraty Jan 1818.
Warraty Feliks 1845.
Waraty Julian 1863.
Warchał Franc. 1879.
Wareski Karol 1821.
*Wareski Bronisł. 1848.
Warga Błażej 1823.
Wargowski Leon 1880.
*Warmski Eugen. 1875.
*Warmuz Mateusz 1861.
Warmuz Jan 1884.
*Warschauer Jonat. 1833.
Warschauer Wilh. 1845.
Warszakiewicz K. 1813.
Warszewicz Józef 1872.
Wartakiewicz Pet. 1803.
Warzycki Floryan 1818.
Warzycki Feliks 1834.
Warzycki Bronisł. 1866.
*Warzycki Albin 1875.
*Warzycki Franc. 882.
Wasilewski Piotr 1821.
Wasilewski Józef 1821.
*Wasilewski Feliks 1822.
Wasilewski Edm. 1823.
Wasilewski Teodor 1861.
*Wasilewski Tytus 1865.
Wasilewski Bol. 1871.
Wasilowski Jan 1812.
Wasiński Marceli 1812.
Waśniewski Jakób 1823.
*Waśniewski Fr. 1865
Waśnikiewicz Jan 1883.
Waśniowski Jan 1887.
*Wasserthal Izaak 1864.
Wasyka Jaromir 1863.
Wasyka Zdeńko 1867.
Waszak Jarosław 1860.
Waszak Aleks. 1865.
*Waszkiewicz Adolf 1863.
Waszkiewicz Wł. 1874.
Waszkiewicz Józef 1879.
Waszkiewicz Jan 1879.
*Waszko Karol 1873.
Wataszowski Stan. 1864.
*Wawnikiewicz Fr. 1818.
Wawrausch Car. 1806.
Wawrausch Josep. 1806.
Wawrausch Ant. 1806.
Wawronowicz Ant. 1805.
Wawrzecki Aleks. 1857.
Wawreczko Edw. 1884.
Wawrzeniecki W. 1814.
Wawrzyczek Mich. 1826.
Wawrzykowski W. 1857.
*Wawrzynowski M. 1870.
Waytaler Józef 1830.
Waytaler Ignacy 1826.
Waytaler Jacek 1834.
Waytowski Franc. 1820.
Wądrzyński Jan 1819.
*Wągrowski Karol 1849.
Wąsalski Walenty 1822.
Wąsalski Stanisł. 1854.
Wąsalski Faustyn 1857.
Wąsik Stanisław 1874.
Wąsikiewicz Jac. 1806.
Wąsikiewicz Jan 1812.
Wąsikiewicz Józef 1828.
Wąsikiewicz Stan. 1868.
Wąsikiewicz Alek. 1883.
Wąsikowski Fr. 1812.
Wąsiołek Józef 1830.
Wąsowicz Jędrzej 1812.
Wąsowicz Michał 1812.

Wąsowicz Ludwik 1814.
Wąsowicz Eustachy 1817.
Wąsowicz Feliks 1817.
Wąsowicz Julian 1817.
Wąsowicz Ludwik 1826.
*Wąsowicz Napol. 1827.
*Wąsowicz Artur 1830.
Wąsowicz Sebast. 1833.
Wąsowicz Ludwik 1872.
Wąsowicz Wład. 1879.
Wątakiewicz Laur. 1803.
Wątkiewicz Joan. 1806.
Wątorek Antoni 1854.
Wątorek Ludwik 1877.
Wątorek Zygmunt 1881.
Wątorek Adolf 1884.
Wątorek Karol 1886.
Wątorski Jan 1850.
Wątorski Jan 1862.
Wątorski Stefan 1879.
*Wątorski Józef 1884.
Wcisło Antoni 1859.
*Wcisło Andrzej 1870.
*Wcisło Jan 1872.
Wcisło Piotr 1882.
Wciśliński Franc. 1830.
Wdowiszewski Lud. 1834.
Wdowiszewski W. 1841.
Wdowiszewski Ign. 1843.
Wdowiszewski W. 1863.
*Wdowiszewski Jan 1866.
Wdowiszewski A. 1872.
Wdówka Piotr 1866.
Weber Mojżesz 1822.
*Weber Teodor 1823.
Weber Filip 1823.
Weber Mikołaj 1826.
Weber Władysław 1846.
Weber Feliks 1860.
Weber Maksymil. 1865.
Weber Józef 1869.
Webersfeld Edward 1857.
Wechsler Samuel 1856.
*Wechsler Ludwik 1862.
*Wechsler Moritz 1862.
Weczerzik Carolus 1806.
Weidenbusch Lud. 1808.
*Weigl Antoni 1856.
Weigel Wilhelm 1803.
Weigel Artur 1867.
Weihert Henryk 1873.
Weinberg Julian 1833.
Weindel Francisc. 1803.
*Weisblatt Eliasz 1819.
Weissblum Józef 1846.
Weiss Piotr 1832.
Weiss Leon 1860.
*Weiss Hieronim 1869.
Weiss Leon 1872.
Weiss Bolesław 1883.
Weiss Witołd 1883.
*Weisse Karol 1843.
Weisser Józef 1885.
Weitzenblum Ew. 1840.
*Weitzenblüth Jakób 1833.
Wenda Aleksander 1821.
*Wenda Alojzy 1830.
Wenda Ludwik 1856
Wenda Stanisław 1881.
Wenda Jan 1883.
Wenda Aloizy 1887.
Wenda Józef 1887.
Wenecki Leon 1833.
Wenecki Edward 1843.
Wentzel Josephus 1806.
Wentzel Hamilkar 1825.
Wentzel Adolf 1830.
*Wentzel Konrad 1833.
*Wentzel Wiktor 1837.
Wentzel Maciej 1883.
Wermuth Ignacy 1868.
Werner Ernestus 1806.
Werner Christoph. 1808.
*Werner Kamil 1865.
*Werner Józef 1872.
Werner Stanisław 1873.
*Werner Samuel 1875.
*Werner Zygmunt 1877.
*Wersakiewicz Kon. 1815.
Wertstein Rafał 1876.
Wesecki Francisz. 1882.
Weseli Ignacy 1813.
Wesołowski Nicol. 1803.
Wesołowski Mikoł. 1816.
Wesołowski Wal. 1816.
Wesołowski Xaw. 1821.
Wesołowski Antoni 1825.
Wesołowski Feliks 1830.
*Wesołowski Jan 1833.
Wesołowski Mikołaj 1833.
Wesołowski Józef 1842.
Wesołowski Franc. 1869.
Wesołowski Kamil 1885.
Wesołowski Tad. 1885.
Wesper Franciszek 1818.
*Wesper Teofil 1826.
Wesper Jan 1830.
Wesper Maryan 1883.
Westenholz Franc. 1862.
Westwalewicz Lud. 1834.
Westwalewicz Tom. 1860.
*Westwalewicz Józ. 1874.
Weter Eliasz 1883.
Wetzstein Salomon 1845.
*Wetzstein Salomon 1872.
Weyda Jozafat 1869.
Weyda Stanisław 1869.
Węcławski Domin. 1812.
Wędkiewicz Jakób 1812.
Wędkiewicz Wład. 1865
Wędraszek Franc. 1825.
Wędraszek Winc. 1825.
Wędrychowicz Br. 1864.
Wędrychowski Al. 1803.
Wędrychowski Jos 1804.
*Wędrychowski Wł. 1862.
Wędrychowski W. 1864.
Wędrychowski Łuc. 1866.
Wędrychowski Jan 1880.
Wędrychowski St. 1885.
Wędzicha Karol 1870.
*Wędzicha Henryk 1872.
Wędzieszowski Józ. 1821.
Węgierski Bonaw. 1812.
Węgierski Feliks 1833.
Węgierkiewicz Jan 1825.
Węgierkiewicz K. 1830.
Węglarz Bartłomiej 1867.
Węglewski Józef 1812.
Węgliński Stanisł. 1830.
Węgliński Alfred 1874.
Węgliński Franc. 1887.
*Węgrzynek Stan. 1885.
*Węgrzynowski Ig. 1849.
Węgrzynowski Fr. 1854.
*Węgrzyński Wład. 1869.
Wężowicz Winc. 1847.
Wężowicz Józef 1852.
*Wężyk Leonard 1830.
*Wężyk Alexander 1830.
Wężyk Wojciech 1833.
Wężykowski Mikoł. 1819.
Wiadrowski Winc. 1873.
Wiadrowski Franc. 1875.
Wiatr Ludwik 1875.
Wiatrowski Józef 1876.
Wiatrowski Bolesł. 1879.
Wiączkowski Paw. 1817.
Wibizal Ottokar 1888.
Wicherek Stefan 1854.
Wicherek Józef 1859.
Wicherek Franc. 1863.
Wichleński Stefan 1877.
Wichter Jan 1871.
*Widal Józef 1834.
Wideński Teofil 1846.
Widerakiewicz Ign. 1812.
Widerakiewicz W. 1816.
Widisz Andrzej 1881.
Widlarz Ferdynand 1864.
Widuchowski Jan 1885.
Wieczorek August 1824.
Wieczorkowski J. 1813
Wieczorzyński A. 1803.
Wieland Jakób 1818.
*Wieland Jan 1830.
Wilert Daniel 1825.
Wielguszewski A. 1804.
*Wieliczko August 1887.
Wielogłowski Stan. 1812.
Wielogłowski R. 1819.
*Wielogłowski Wal. 1822.
Wielogłowski Alek. 1828.
Wielogłowski Ign. 1828.
Wielogłowski Jan 1828.
Wielogłowski Felix 1833.
Wielogłowski Wac. 1875.
Wielopolski Bron. 1861.
*Wielopolski Józef 1881.

Wielopolski Konr. 1884.
Wielowieyski Alex. 1812.
Wielowieyski Herc. 1812.
*Wielowieyski Hen. 1817.
*Wielowiejski Wład. 1846.
*Wielowiejski Przem. 1848.
Wieńczek Józef 1847.
Wieńkowski And. 1864.
Wiercik Wincenty 1864.
Wierciński Ferd. 1816.
*Wierciński Maks. 1819.
*Wierciński Ferd. 1824.
Wierciszewski Ad. 1804.
Wierciszewski An. 1804.
Wierciszewski Ad. 1813.
Wierczakiewicz St. 1830.
Wiernek Francisz. 1852.
Wierschlewski Ant. 1806.
Wierzbicki Thom. 1804.
Wierzbicki Józef 1830.
Wierzbicki Wład. 1830.
Wierzbicki Michał 1841.
Wierzbicki Wacław 1849.
*Wierzbicki Daniel 1850.
Wierzbicki Franc. 1860.
*Wierzbicki Józef 1860.
Wierzbicki Franc. 1873.
Wierzbicki Zygm. 1885.
Wierzbiński Bened. 1827.
Wierzbowski Józef 1864.
Wierzeyski Tomasz 1827.
Wierzuchowski K. 1877.
Wiesiołowski Józef 1879.
*Wiesiołowski Stef. 1879.
Wietrzyk Ignacy 1882.
*Wietzki Jan 1832.
Wiewiorowski Ign. 1812.
Więcław Teofil 1882.
Więzownicki Ant. 1830.
*Więzownicki Fran. 1832.
Wikowski Wincen. 1830.
*Wiktorczyk Roman 1859.
Wiktorowicz Winc. 1882.
Wilchelm Antoni 1833.
Wilczewski Wład. 1870.
*Wilczewski Leon. 1875.
Wilczkiewicz Stan. 1824.
Wilczyński Wojc. 1812.
Wilczyński Andrz. 1812.
Wilczyński Karol 1817.
Wilczyński Józef 1824.
Wilczyński Wawrz. 1826.
Wilczyński Antoni 1868.
*Wilczyński Kazim. 1870.
Wilczyński Józef 1873.
Wilczyński Bolesł. 1881.
Wilczyński Feliks 1886.
Wilert Daniel 1825.
Wilgocki Franc. 1820.
Wilkiewicz Franc. 1805.
Wilkoński Piotr 1820.
*Wilkosz Ferdyn. 1853.
*Wilkosz Władysł. 1855.
*Wilkosz Aleksand. 1861.
*Wilkosz Jan 1879.
Wiikoszewski Łuc. 1821.
Wilkoszewski Kaz. 1823.
Wilkoszewski W. 1823.
Wilkoszewski Sew. 1824.
Wilkoszewski Rom. 1848.
Wilkoszewski Zyg. 1860.
Wilkoszewski Leon 1863.
Wilkoszewski Br. 1866.
Wilkoszewski Wł. 1884.
Wilkoszowski Jac. 1803.
Wilkoszowski Ant 1803.
Wilkowicz Józef 1888.
Wilinowski Hipol. 1827.
Wilski Jozafat 1815.
*Wilski Leonard 1815.
Wilski Leon 1856.
*Wilski Roman 1856.
Wilson Stanisław 1886.
Wilusz Juliusz 1852.
*Wilusz Romuald 1853.
Wilusz Emil 1861.
Willam Joannes 1804.
Willam Teodorus 1804.
Willam Andreas 1806.
Willam Antonius 1806.
Willam Józef 1812.
Willam Andrzej 1812.
Willam Stanisław 1814.
Willand Benedictus 1804.
Willand Hippolitus 1806.
Willand Jan 1822.
Willimek Leonard 1847.
Willimek Rudolf 1852.
Wiłkiewicz Franc. 1804.
Wimmer Jan 1819.
Wimmer Józef 1878.
Wimpeller Roman 1852.
Windak Antoni 1883.
Windakiewicz Kar. 1865.
*Windakiewicz Wł. 1874.
*Windakiewicz Stan. 1875.
Windakiewicz Józ. 1878.
Windakiewicz Kaz. 1888.
Windyszbauer M. 1812.
Wink Edward 1847.
Winkler Floryan 1833.
Winkler Adolf 1846.
*Winkler Salomon 1874.
Winiarski Ignatius 1803.
Winiarski Franc. 1812.
Winiarski Seweryn 1815
*Winiarski Wincen. 1815.
Winiarski Jan 1819.
*Winiarski Andrzej 1862.
Winiarski Adam 1872.
Winiewicz Kazim. 1830.
*Winiewicz Henryk 1855.
Winnicki Stanisław 1850.
Winnicki Kamil 1867.
Winnicki Stanisł. 1877.
Wińczakiewicz Fr. 1833.
*Wińczowski Paweł 1830.
*Winter Rudolf 1856.
Winter Józef 1857.
Winter Juliusz 1857.
Winter Wilhelm 1858.
Winter Ludwik 1862.
Winter Józef 1863.
*Winter Aloizy 1864.
Wipperich Ludwik 1861.
Wirmański Józef 1816.
Wirmański And. 1857.
Wirmański Jan 1857.
Wisiński Zygmunt 1881.
Wiślicki Jozafat 1812.
Wisłocki Andrzej 1824.
Wisłocki Zygmunt 1855.
Wisłocki Mieczysł 1856.
*Wisłocki Stanisł. 1861.
Wisłocki Bolesł. 1869.
Wisłocki Bolesł. 1879.
Wisłocki Piotr 1885.
*Wiśniewski Józef 1834.
*Wiśniewski Szcz. 1840.
Wiśniewski Walery 1847.
Wiśniewski Teofil 1848.
Wiśniewski Maks. 1849.
*Wiśniewski Feliks 1856.
*Wiszniewski Gust. 1857.
Wiśniewski Franc. 1858.
Wiśniewski Jan 1860.
*Wiszniewski Lud. 1862.
Wiśniewski Stefan 1864.
Wiśniewski Jan 1865.
Wiśniewski Konst. 1879.
Wiśniewski Adam 1886.
Wiśniowiec Maks. 1882.
Wiśniowski Ignacy 1803.
Wiśniowski Adam 1806.
Wiśniowski Vinc. 1806.
Wiśniowski Kaz. 1812.
Wiśniowski Jac. 1818.
Wiśniowski Mat. 1819.
Wiśniowski Jul. 1828.
Wiśniowski Fr. 1848.
*Wiśniowski Julian 1852.
Wiśniowski Miecz. 1863.
Wiśniowski Stefan 1865.
Wiśniowski Franc. 1866.
Wiśniowski Stan. 1868.
Wiśniowski Kaz. 1883.
Wiśniowski Ludw. 1886.
Wiśniowski Teofil 1887.
Witaliński Winc. 1881.
Witayski Adalb. 1803.
Witerych Antoni 1820.
Witkay Józef 1878.
Witkowski Tomasz 1812.
Witkowski Zygm. 1853.
Witkowski Wład. 1871.
Witkowski Stan. 1873.
Witkowski Kazim. 1877.
Witowski Winc. 1825.
*Witowski Miecz. 1867.

Witowski Winc. 1880.
Witski Michał 1879.
Witulski Izydor 1820.
Wlassak Adam 1877.
Wlassak Maryan 1877.
*Władyczyn Emil 1863.
Władyka Wawrz. 1876.
Włoch Jan 1868.
Włodarczyk Franc. 1858.
Włodarczyk Antoni 1866.
Włodarczyk And. 1870.
Włodarczyk Zygm. 1883.
Włodarski Jacek 1812.
Włodarski Franc. 1830.
Włodarski Ksaw. 1859.
Włodarski Józef 1866.
Włudarski Wład. 1872.
Włodarski Stanisł. 1887.
Włodek Michaël 1805.
*Włodek Zdzisław 1864.
Włodek Ludwik 1866.
*Włodek Bolesław 1867.
Włodek Szczęsny 1887.
Włodkowski And. 1828.
Włodziński Jan 1870.
Włoszek Albert 1879.
Włoszyński Jan 1880.
*Włyński Zygmunt 1856.
Włyński Wiktor 1858.
Wnęk Tomasz 1861.
*Wnękowicz Stan. 1863.
Wnorowski Dyon. 1812.
Wnorowski Feliks 1825.
Wnorowski Michał 1834.
Wnorowski Stan. 1868.
Wnorowski Adam 1872.
Wnorowski Stan. 1872.
*Woch Jan 1842.
Wodecki Michael 1805.
Wodecki Francisz. 1833.
*Wodecki Jan 1852.
Wodecki Francisz. 1857.
Wodecki Hipolit 1860.
Wodecki Władysł. 1860.
Wodecki Stanisł. 1861.
Wodnicki Jan 1826.
*Wodnicki Józef 1840.
Wodyński Roman 1860.
*Wodzicki Franc. 1823.
*Wodzicki Aleks. 1825.
*Wodzicki Henryk 1827.
*Wodzicki Ludwik 1850.
*Wodzicki Józef 1859.
*Wodzicki Antoni 1859.
Wodziczko Adolf 1853.
Wodziński Woyc. 1832.
Wojak Jakób 1873
*Wojakowski Adam 1855.
Woyciechowski R. 1812.
Woyciechowski J. 1815.
Woyciechowski F. 1815.
Woyciechowski T. 1821.
Woyciechowski K. 1824.
Woyciechowski S. 1826.
*Woyciechowski A. 1826.
Woyciechowski T. 1828.
*Woyciechowski A. 1832.
Wojciechowski K. 1834.
Wojciechowski K. 1834.
Wojciechowski Józ. 1845.
*Wojciechowski T. 1847.
Wojciechowski T. 1857.
Wojciechowski St. 1857.
Wojciechowski P. 1857.
Wojciechowski M. 1858.
Wojciechowski K. 1862.
Wojciechowski C. 1862.
Wojciechowski Jan 1863.
Wojciechowski K. 1869.
Wojciechowski R. 1869.
*Wojciechowski Fr. 1871.
*Wojciechowski M. 1874.
*Wojciechowski J. 1874.
Woycicki Jan 1812.
Woycicki Karol 1813.
Woycicki Tomasz 1825.
Wójcicki Paweł 1841.
Wójcicki Francisz. 1857.
*Wójcicki Maciej 1855.
Wójcicki Jan 1855.
*Wójcicki Francisz. 1863.
Wójcicki Władysł. 1880.
Wóycik Jakób 1813.
Wóycik Francisz. 1827.
Wóycik Maciej 1832.
Wójcik Wojciech 1841.
Wójcik Paweł 1871.
*Wójcik Jakób 1871.
Wójcik Stanisław 1874.
Wójcik Piotr 1876.
Wójcik Karol 1880.
Wójcik Jan 1884.
Woycikiewicz An. 1803.
Woycikiewicz Ad. 1826.
*Wójcikiewicz Ign. 1840.
Wójcikiewicz Fran. 1844.
*Wójcikiewicz Fel. 1847.
Wójcikiewicz Al. 1870.
Wójcikiewicz Stan. 1872.
Wójcikiewicz Ign. 1882.
Wójcikiewicz Henr. 1884.
*Woycikowski Fr. 1815.
*Woycikowski Mac. 1815.
Woycikowski St. 1816.
Wojsowski Wład. 1855.
Wojtanowski Kar. 1859.
Wojtasiński Józef 1834.
Wojtasiński Ant 1857
Wojtowiec Feliks 1857.
Wójtowicz Edward 1874.
Wojtułowicz Kaz. 1875.
Wojtułowicz Wład. 1875.
Wojtych Zygmunt 1871.
Wojtych Jan 1878.
Wojucki Roman 1812.
Wojucki Ignacy 1812.
Wohlfeil Xaverius 1803.
Wohlfeil Antonius 1806.
Wolański Jan 1822.
Wolański Karol 1823.
Wolański Klem. 1826.
Wolański Adam 1867.
Wolański Ludwik 1870.
Wolański Włodz. 1883.
Wolbek Andrzej 1883.
Wolbek Jan 1883.
Wolf Ludovicus 1805.
Wolf Vincentius 1808.
Wolf Samuel 1814.
*Wolf Jakób 1834.
Wolf Aleksander 1835.
Wolf Stanisław 1863.
*Wolf Feliks 1865.
Wolf Władysław 1873.
Wolf Karol 1874.
*Wolicki Konstanty 1815.
Woliczko Wład. 1882.
Wolnicki Wład. 1816.
*Wolnicki Francisz. 1823.
Wolnicki Kajetan 1824.
Wolnicki Jan 1826.
Wolnicki Stanisł. 1828.
Wolnicki Piotr 1887.
Wolniewicz Jan 1880.
*Wolschan Edmund 1860.
Wolshofer Rudolf 1849.
Wolski Vincentius 1803.
Wolski Joannus 1804.
*Wolski Roman 1814.
Wolski Władysł. 1816.
Wolski Ferdynand 1818.
Wolski Jan 1822.
Wolski Józef 1828.
Wolski Maksym. 1852.
Wolski Wilhelm 1853.
Wolski Kazim. 1855.
Wolski Czesław 1863.
Wolski Adam 1863.
Wolski Henryk 1872.
Wolski Jan 1882
*Wołek Franciszek 1833.
*Wołek Wojciech 1853.
Wołkiewicz Ign. 1812.
Wołkowiński Fr. 1804.
*Wołodkiewicz B. 1877.
Wołoszewski Tom. 1814.
*Wołoszewski Alex. 1824.
Wołoszyński Ign. 1817.
Wołowski Teofil 1812.
Wołowski Józef 1816.
Wołowski Czesław 1869.
Worek Jan 1886.
Woś Michał 1881.
Woydakowski P. 1803.
Woynałowicz Jos. 1803.
Woyciński Stan. 1817.
Woyciński Feliks 1834
Woyczyński Feliks 1815.
Woyczyński Fel. 1819.

Woyczyński Anton i1825.
Wojczyński Antoni 1856.
Wojczyński Wład. 1853.
Wojczyński Feliks 1864
Wojda Karol 1871.
*Wojda Franciszek 1853.
Wojda Władysław 1859.
Wojda Jozafat 1863.
*Woydakowski P. 1803.
Wojewoda Józef 1883.
Wojnacki Wład. 1863.
Woynałowicz J. 1803.
Wojnarowski Józ. 1858.
Wojnarski Adam 1869.
Wojnarski Tomasz 1870.
Wojnarski Adam 1874.
Wojnarski Stanisł. 1860.
Wojsowski Jędrzej 1833.
Woyniłowicz Lud. 1828.
*Woynowski Leon 1825.
Woysikowski Stan. 1822.
Woyszycki Joannes 1803.
Woyszycki Cajet. 1803.
Woytasieński Lud. 1814.
Woytasiński Piotr 1827.
Woytaszewski Fel. 1813.
*Woytawski Franc. 1819.
Woytek Eustach 1803.
Woytich Adolf 1832.
Woźniak Stanisław 1864.
*Woźniak Józef 1873.
Woźniakowski D. 1812.
Woźniakowski M. 1818
*Woźniakowski Ign. 1823.
*Woźniakowski Leo 1823.
*Woźniakowski L. 1824.
*Woźniakowski Ant. 1824.
*Woźniakowski L. 1855.
*Woźniakowski M. 1864.
Woźniakowski A. 1874.
Woźnicki Jan 1377.
Woźny Wincenty 1868.
Woźny Tadeusz 1872.
Woźny Henryk 1873.
Woźny Andrzej 1882.
Woźny Stanisław 1883.
Wręzlewicz Antoni 1850.
Wrona Michał 1886.
Wroniewski Antoni 1825.
Wroński Jan 1827.
*Wroński Piotr 1833.
Wroński Karol 1841.
Wroński Ludwik 1849.
Wroński Wiktor 1857.
Wroński Jan 1870.
Wróbel Walenty 1866.
Wróbel Wincenty 1869.
Wróbel Bolesław 1877.
Wróbel Teofil 1881.
Wróblewski Nicol. 1803.
*Wróblewski Stefan 1814.
Wróblewski Heliod. 1824.
Wróblewski Jędrz 1828.
*Wróblewski Józef 1833.
Wróblewski Kanty 1836.
Wróblewski Piotr 1838.
Wróblewski Karol 1876.
Wróblewski Stan. 1878.
Wróblewski Winc. 1881.
Wróblewski Józef 1881.
Wróblewski Wład. 1885.
Wrześniak Jan 1881.
*Wrześniowski Win. 1819
Wrześniowski Wal. 1833.
Wrześniewski Wal. 1865.
Wrzesiński Bol. 1871.
Wrzeszczowicz J. 1806.
Wrzeszczowicz Ig. 1812.
Wšetecka Rom 1876.
*Wybituła Jan 1852.
*Wybranowski Leon 1826.
*Wybranowski Cel. 1826.
Wychowski Paweł 1818.
Wydra Marcin 1883.
Wydrychiewicz K. 1820.
*Wydrychiewicz B. 1864.
Wydrychiewicz K. 1871.
Wydrzeński Piotr 1823.
Wydrzeyski Ant. 1828.
Wykowski Anton. 1803.
Wykowski Stan. 1803.
*Wyrobek Wacław 1854.
*Wyrobek Józef 1869.
Wyrobek Jan 1871.
*Wyrobek Karol 1872.
Wyrobek Feliks 1875.
*Wyrobek Wacław 1880.
Wyrobek Stanisł. 1882.
Wyrobek Zygmunt 1883.
Wyrobek Miecz. 1887.
Wyrobek Antoni 1888.
Wyrobiec Walenty 1883.
Wyrobisz Antoni 1827.
*Wyrobisz Tadeusz 1866.
Wyrobisz Walery 1868.
Wyrwa Karol 1879.
Wyrwalski Jan 1825.
Wyrwiński Antoni 1857.
Wyrzykowski Stan. 1818.
*Wyrzykowski Eus. 1826.
Wyskida Stanisł. 1883.
Wysocki Mathias 1803.
Wysocki Jacobus 1803.
*Wysocki Stanisł. 1812.
Wysocki Antoni 1813.
*Wysocki K, Nap. 1817.
*Wysocki Feliks 1817.
*Wysocki Feliks 1848.
Wysocki Faustyn 1650.
*Wysocki Antoni 1855.
*Wysocki Józef 1855.
*Wysocki Alexand. 1859.
*Wysocki Jan 1860
*Wysocki Alexand. 1868.
Wysocki Teofil 1882.
Wysocki Floryan 1886.
Wysocki Stanisław 1888.
Wysokrocki Kaz. 1826.
Wyspiański Antoni 1857.
*Wyspiański Stan. 1880.
Wyszkowski Piotr 1827.
Wyszkowski Stan. 1864.
Wytrwał Michał 1873.
Wywiałkowski L. 1827.
Wyżałkiewicz St. 1865.
Wyżałkiewicz Ant. 1869.
Wyżga Jan 1883.
Wyżykowski Eust. 1819.
Wyżykowski Leop. 1819.
Wyżykowski Fran. 1820.
Wyżykowski Karol 1845.
*Younga Jerzy 1885
Younga Stanisław 1885.
Zabagło Leopold 1885.
Zabawski Emil 1863.
Zabierowski Stan. 1830.
Zabierowski Józef 1830.
Zabierowski Wojc. 1852.
Zabierzewski Fran. 1803.
Zabierzewski Ign. 1803.
Zabierzewski Jac. 1805.
Zabierzewski Józef 1873.
Zabojski Józef 1858.
Zaboklicki Wal. 1831.
Zaborowski Lech 1884.
Zaborowski Jan 1884.
Zaborski Ludwik 1827.
Zabowski Ignatius 1806.
Zabudzieński Jan 1815.
Zachalski Ludwik 1816.
Zachariewicz Wigo 1887.
Zacharski Ignacy 1859.
Zachemski Jakób 1883.
Zacny Valent. 1803.
Zaćwilichowski Jan 1872.
Zaczek Szymon 1866
*Zaczkiewicz Wikt. 1871.
Zaczyński Stan. 1849.
Zadaiowski Pictr 1827.
Zagaiewski Antoni 1814.
Zagórowski Narc. 1827.
*Zagórowski Józef 1830.
Zagórski Ignacy 1830.
Zagórski Włodz 1850.
Zagórski Walenty 1852.
Zagórski Jan 1855.
Zagórski Antoni 1876.
Zagrodzki Tomasz 1816.
Zając Franc. 1827.
Zając Wincenty 1849.
Zając Antoni 1855.
Zając Józef 1860.
*Zając Jan 1868.
Zając Ignacy 1880.
Zając Franc. 1885.
Zajączowski Mart. 1806.
Zajączkowski Jak. 1813.
*Zajączkowski Zyg. 1822.
Zajączkowski Hip. 1823.

Zajączkowski Józ. 1826.
Zajączkowski Mik. 1826.
Zajączkowski Leon 1826.
Zajączkowski Fr. 1829
Zajączkowski Fer. 1831.
Zajączkowski Piotr 1831.
Zajączkowski Fr. 1831.
Zajączkowski Fr. 1843.
Zajączkowski Zyg. 1848.
*Zajączkowski Wł. 1854.
Zajączkowski St. 1860.
Zajączkowski Kar. 1862.
Zajączkowski Jan 1872.
Zajączkowski Wł 1872.
Zajączkowski Tad. 1884.
Zajączkowski Woj. 1884.
Zajc Ludwik 1849.
*Zaklika Roman 1850.
Zaklika Edmund 1856.
Zaklika Jarosław 1864.
Zakrzeński Karol 1815.
Zakrzeński Bol. 1861.
Zakrzeński Kaz. 1862.
Zakrzeński Jan 1878.
Zakrzewski Mich. 1804.
Zakrzewski Cas. 1804.
Zakrzewski Jos 1808.
*Zakrzewski Leon. 1823.
Zakrzewski Leon 1823.
*Zakrzewski Józef 1824.
Zakrzewski Jerzy 1825.
Zakrzewski Stan. 1830.
*Zakrzewski Kaz. 1831.
Zakrzewski Julian 1831.
Zakrzewski Stan. 1841.
Zakrzewski Wiktor 1846.
Zakrzewski Teofil 1852.
Zakrzewski Ferd. 1859.
Zakrzewski Jan 1869.
Zakrzewski Jan 1876.
Zakrzewski Antoni 1876.
Zakrzewski Antoni 1880.
Zakrzewski Eust. 1881.
Zakrzewski Roger 1884.
*Zakrzewski Ludw. 1885.
Zakrzyński Erazm 1820.
Zakrzyński Karol 1825.
Zakrzyński Kaz. 1826.
Zakrzyński Erazm 1827.
Zakrzyński Stefan 1865.
Zakulski Josephus 1803.
Zakulski Ignatius 1805.
Zakulski Mateusz 1829.
Zalasiński Karol 1883.
Zalasowski Kajet. 1813.
Zalasowski Maks. 1826.
Zalasowski Hip. 1831.
Zalasowski Fran. 1831.
Zaleski Stan. 1814.
Zaleski Stan. 1829.
*Zaleski Eust. 1856
Zaleski Walenty 1864.
Zaleski Jan 1867.
Zaleski Kazim. 1868.
*Zaleski Jan 1871.
*Zaleski Szczesny 1872.
Zaleski Wacław 1879.
Zaleski Miecz. 1881.
Zaleski Tadeusz 1881.
Zalewski Joseph. 1803.
Zalewski Petrus 1803.
Zalewski Ignatius 1804.
*Zalewski Kazim. 1819.
*Zalewski Franc. 1829.
Zalewski Wład. 1867.
Zalewski Stanisł. 1867.
Zalewski Wład. 1880.
Zaleśny Stanisław 1887.
Zalotyński Antoni 1813.
Załas Stanisław 1865.
Załęgowski Jan 1823.
Załęski Ignacy 1825.
Załęski Franc 1827.
Załęski Konst. 1831.
Załęski Julian 1831.
Załuski Carolus 1803.
*Załuski Stanisław 1856.
Załuski Józef 1861.
Załuski Teodor 1861.
Załuski Emil 1864.
Zamoyski Stanisł. 1813.
Zamoyski Józef 1813.
Zamoyski Adam 1813.
Zamoyski Tomasz 1816.
Zamoyski Tomasz 1827.
Zamoyski Sylw. 1827.
Zamoyski Jan 1827.
Zamojski Ignacy 1827.
*Zamojski Hipolit 1828.
Zamojski Rudolf 1846.
Zamojski Antoni 1862.
Zamojski Jan 1869.
*Zamojski Jan 1876.
Zamojski Adam 1885.
Zamolski Wład. 1885.
Zamorski Bolesł. 1882.
Zamorski Jan 1884.
Zamorski Emil 1886.
*Zamecki Jan 1821.
Zamecki Stanisł. 1823.
Zanecki Antoni 1813.
*Zanietowski Józef 1883.
*Zapalski Aleks. 1815.
*Zapalski Józef 1816.
Zapalski Leon 1823.
Zapalski Aleks. 1859.
Zapałski Józef 1861.
Zapalski Antoni 1867.
*Zapała Tadeusz 1872.
*Zapała Zygmunt 1878.
*Zapała Melchior 1879.
Zapała Kazimierz 1880
*Zapiórkowski Fran. 1826.
Zaplatalski Tom. 1837.
Zaplatalski Roman 1882.
Zaplatalski Józef 1884.
Zapolski Józef 1863.
Zaporowski Stan. 1859.
Zaporowski Jan 1861.
Zaporski Franc. 1862.
*Zarański Wład. 1886.
*Zaręczny Wiktor 1860.
Zaręczny Stanisł. 1863.
Zaręba Maciej 1848.
Zaręba Józef 1856.
Zaremba Józef 1813.
Zaremba Kazim. 1815.
Zaremba Józef 1815.
Zaremba Antoni 1846.
*Zaremba Tomasz 1858.
*Zaremba Błażej 1862.
Zaremba Feliks 1863.
*Zaremba Antoni 1865.
Zaremba Jan 1877.
Zaremba Kazim. 1877.
Zaremba Franc. 1878.
*Zarewicz Aleks. 1855.
Zarewicz Aleks. 1883.
Zarewicz Włodz. 1883.
Zarzecki Antoni 1816.
Zarzecki Antoni 1819.
Zarzecki Jan Kanty 1840.
Zarzecki Miecz. 1876.
Zarzycki Winc. 1878.
Zasadni Jan 1883.
Zasadzki Józef 1845.
Zasadzki Kazim. 1887.
*Zastawniak Stan. 1882.
Zastawniak Franc. 1883.
Zatawski Jędrzey 1830.
Zatorski Karol 1850.
*Zatorski Maksym. 1851.
Zatorski Jan 1857.
Zatorski Bolesł. 1869.
*Zauderer Emil 1863.
*Zauderer Wojc. 1863.
*Zaufal Józef 1865.
Zauss Marceli 1852.
Zawada Bronisł. 1886.
Zawada Gustaw 1886.
Zawadzki Vinc. 1808.
Zawadzki Antoni 1813.
Zawadzki Józef 1813.
Zawadzki Paweł 1816.
Zawadzki Adam 1823.
Zawadzki Tomasz 1825.
Zawadzki Floryan 1829.
Zawadzki Winc. 1831.
*Zawadzki Jan 1831.
Zawadzki Stanisł. 1831.
*Zawadzki Rajm. 1840.
Zawadzki Walery 1848.
*Zawadzki Karol 1861.
Zawadzki Miecz. 1863.
Zawadzki Miecz. 1865.
Zawadzki Edward 1866.
Zawadzki Józef 1875.
Zawadzki Rajm. 1881.
Zawadzki Antoni 1881.

Zajączkowski Józ. 1826.
Zajączkowski Mik. 1826.
Zajączkowski Leon 1826.
Zajączkowski Fr. 1829
Zajączkowski Fer. 1831.
Zajączkowski Piotr 1831.
Zajączkowski Fr. 1831.
Zajączkowski Fr. 1843.
Zajączkowski Zyg. 1848.
*Zajączkowski Wł. 1854.
Zajączkowski St. 1860.
Zajączkowski Kar. 1862.
Zajączkowski Jan 1872.
Zajączkowski Wł 1872.
Zajączkowski Tad. 1884.
Zajączkowski Woj. 1884.
Zajc Ludwik 1849.
*Zaklika Roman 1850.
Zaklika Edmund 1856.
Zaklika Jarosław 1864.
Zakrzeński Karol 1815.
Zakrzeński Bol. 1861.
Zakrzeński Kaz. 1862.
Zakrzeński Jan 1878.
Zakrzewski Mich. 1804.
Zakrzewski Cas. 1804.
Zakrzewski Jos 1808.
*Zakrzewski Leon. 1823.
Zakrzewski Leon 1823.
*Zakrzewski Józef 1824.
Zakrzewski Jerzy 1825.
Zakrzewski Stan. 1830.
*Zakrzewski Kaz. 1831.
Zakrzewski Julian 1831.
Zakrzewski Stan. 1841.
Zakrzewski Wiktor 1846.
Zakrzewski Teofil 1852.
Zakrzewski Ferd. 1859.
Zakrzewski Jan 1869.
Zakrzewski Jan 1876.
Zakrzewski Antoni 1876.
Zakrzewski Antoni 1880.
Zakrzewski Eust. 1881.
Zakrzewski Roger 1884.
*Zakrzewski Ludw. 1885.
Zakrzyński Erazm 1820.
Zakrzyński Karol 1825.
Zakrzyński Kaz. 1826.
Zakrzyński Erazm 1827.
Zakrzyński Stefan 1865.
Zakulski Josephus 1803.
Zakulski Ignatius 1805.
Zakulski Mateusz 1829.
Zalasiński Karol 1883.
Zalasowski Kajet. 1813.
Zalasowski Maks. 1826.
Zalasowski Hip. 1831.
Zalasowski Fran. 1831.
Zaleski Stan. 1814.
Zaleski Stan. 1829.
*Zaleski Eust. 1856
Zaleski Walenty 1864.
Zaleski Jan 1867.
Zaleski Kazim. 1868.
*Zaleski Jan 1871.
*Zaleski Szczesny 1872.
Zaleski Wacław 1879.
Zaleski Miecz. 1881.
Zaleski Tadeusz 1881.
Zalewski Joseph. 1803.
Zalewski Petrus 1803.
Zalewski Ignatius 1804.
*Zalewski Kazim. 1819.
*Zalewski Franc. 1829.
Zalewski Wład. 1867.
Zalewski Stanisł. 1867.
Zalewski Wład. 1880.
Zaleśny Stanisław 1887.
Zalotyński Antoni 1813.
Załas Stanisław 1865.
Załęgowski Jan 1823.
Zaleski Ignacy 1825.
Zaleski Franc 1827.
Zaleski Konst. 1831.
Zaleski Julian 1831.
Załuski Carolus 1803.
*Załuski Stanisław 1856.
Załuski Józef 1861.
Załuski Teodor 1861.
Załuski Emil 1864.
Zamoyski Stanisł. 1813.
Zamoyski Józef 1813.
Zamoyski Adam 1813.
Zamoyski Tomasz 1816.
Zamoyski Tomasz 1827.
Zamoyski Sylw. 1827.
Zamoyski Jan 1827.
Zamojski Ignacy 1827.
*Zamojski Hipolit 1828.
Zamojski Rudolf 1846.
Zamojski Antoni 1862.
Zamojski Jan 1869.
*Zamojski Jan 1876.
Zamojski Adam 1885.
Zamolski Wład. 1885.
Zamorski Bolesł. 1882.
Zamorski Jan 1884.
Zamorski Emil 1886.
*Zamecki Jan 1821.
Zamecki Stanisł. 1823.
Zanecki Antoni 1813.
*Zanietowski Józef 1883.
*Zapalski Aleks. 1815.
*Zapalski Józef 1816.
Zapalski Leon 1823.
Zapalski Aleks. 1859.
Zapalski Józef 1861.
Zapalski Antoni 1867.
*Zapała Tadeusz 1872.
*Zapała Zygmunt 1878.
*Zapała Melchior 1879.
Zapała Kazimierz 1880
*Zapiórkowski Fran. 1826.
Zaplatalski Tom. 1837.
Zaplatalski Roman 1882.
Zaplatalski Józef 1884.
Zapolski Józef 1863.
Zaporowski Stan. 1859.
Zaporowski Jan 1861.
Zaporski Franc. 1862.
*Zarański Wład. 1886.
*Zaręczny Wiktor 1860.
Zaręczny Stanisł. 1863.
Zaręba Maciej 1848.
Zaręba Józef 1856.
Zaremba Józef 1813.
Zaremba Kazim. 1815.
Zaremba Józef 1815.
Zaremba Antoni 1846.
*Zaremba Tomasz 1858.
*Zaremba Błażej 1862.
Zaremba Feliks 1863.
*Zaremba Antoni 1865.
Zaremba Jan 1877.
Zaremba Kazim. 1877.
Zaremba Franc. 1878.
*Zarewicz Aleks. 1855.
Zarewicz Aleks. 1883.
Zarewicz Włodz. 1883.
Zarzecki Antoni 1816.
Zarzecki Antoni 1819.
Zarzecki Jan Kanty 1840.
Zarzecki Miecz. 1876.
Zarzycki Winc. 1878.
Zasadni Jan 1883.
Zasadzki Józef 1845.
Zasadzki Kazim. 1887.
*Zastawniak Stan. 1882.
Zastawniak Franc. 1883.
Zatawski Jędrzey 1830.
Zatorski Karol 1850.
*Zatorski Maksym. 1851.
Zatorski Jan 1857.
Zatorski Bolesł. 1869.
*Zauderer Emil 1863.
*Zauderer Wojc. 1863.
*Zaufal Józef 1865.
Zauss Marceli 1852.
Zawada Bronisł. 1886.
Zawada Gustaw 1886.
Zawadzki Vinc. 1808.
Zawadzki Antoni 1813.
Zawadzki Józef 1813.
Zawadzki Paweł 1816.
Zawadzki Adam 1823.
Zawadzki Tomasz 1825.
Zawadzki Floryan 1829.
Zawadzki Winc. 1831.
*Zawadzki Jan 1831.
Zawadzki Stanisł. 1831.
*Zawadzki Rajm. 1840.
Zawadzki Walery 1848.
*Zawadzki Karol 1861.
Zawadzki Miecz. 1863.
Zawadzki Miecz. 1865.
Zawadzki Edward 1866.
Zawadzki Józef 1875.
Zawadzki Rajm. 1881.
Zawadzki Antoni 1881.

*Zawadziński Karol 1815.
*Zawadziński Lud. 1820.
Zawadziński Józef 1825.
Zawadziński Lud. 1827.
Zawadziński Kaz 1848.
Zawadziński Lud. 1856.
*Zawadziński Stan. 1856.
*Zawadziński Józef 1870.
Zawadziński Jan 1883.
Zawadziński Mik. 1883.
Zawela Szym. 1887.
Zawodzky Alfred 1876.
Zawichowski Stan. 1806.
*Zawiliński Józef 1885.
Zawiłowski Cezar 1888.
*Zawistowski Zygm. 1876.
Zawistowski Wikt. 1878.
*Zawisza Jakób 1823.
*Zawisza Antoni 1838.
Zawisza Artur 1868.
Zawisza Józef 1871.
Zawisza Artur 1876.
Zawieruszyński Jan 1854.
Zawartka Teofil 1888.
Ząbek Tomasz 1873.
Zbicki Jan 1876.
Zbijewski Alfred 1827.
Zbijewski Gustaw 1827.
Zbijewski Wincenty 1885.
Zboiński Wacław 1857.
Zborowski Prosper 1819.
*Zborowski Józef 1857.
Zborowski Adam 1865.
Zborowski Jan 1875.
Zborowski Stefan 1875.
Zborowski Stanisł. 1881.
*Zboś Władysław 1875.
Zboś Stanisław 1886.
Zbroja Grzegórz 1816.
Zbrocki Józef 1856.
Zbyrkowski Grzeg. 1816.
Zdamowski Michał 1814.
*Zdański Zygmunt 1880.
Zdański August 1884.
Zdanowicz Artur 1884.
Zdanowicz Włodz. 1884.
Zdanowicz Zdzisł. 1884.
Zdanowski Michał 1813.
Zdanowski Tymot. 1813.
Zdanowski Ferdyn. 1813.
Zdanowski Tymot. 1816.
Zdanowski Ferdyn. 1816.
Zdanowski Floryan 1821.
Zdanowski Juliusz 1885.
Zdechlikiewicz M. 1806.
Zdrowak Józef 1861.
Zduński Józef 1865.
Zdzeński Vincen. 1803.
Zdziarski August. 1813.
Zdziarski Feliks 1813.
Zdziarski August. 1813.
Zdziarski Konstan. 1813.
Zdziarski Feliks 1813.
Zdziarski Teofil 1814.
Zdziarski Wojciech 1816.
Zdziarski August. 1823.
Zdziarski August 1826.
Zdzieński Thad 1805.
Zdzieński Thomas 1808.
Zdzieński Alexand. 1882.
Zegarłowski Karol 1874
Zehenter Edmund 1880.
Zeilinger Joannes 1803.
Zeitner Adolf 1883.
Zelech Franciszek 1877.
Zelkowski Maxymil. 1816.
*Zellner Franciszek 1863.
Zemann Adolf 1856.
*Zeman Antoni 1860.
Zemann Stanisław 1864.
*Zemanek Józef 1872.
*Zembaciński Szym. 1827.
Zębaczyński Andr. 1803.
Zembaczyński Wł. 1880.
*Zembaty Zygmunt 1882.
Zembrzycki Jan 1869.
Zengerle Karol 1821.
Zengerle Karol 1827.
Zenowicz Karol 1856.
Zenowicz Włodzim. 1882.
Zeufert Gottlieb 1816.
Zębański Szymon 1815.
*Zętarski Silwester 1818.
*Zętarski Wincenty 1818.
Zglinicki Alexand. 1837.
Zglinicki Jan 1852.
Zgłobicki Josephus 1804.
Zgnilkiewicz Winc. 1830.
Zgoda Teofil 1861.
Zgorzalewicz Stan. 1882.
*Zgórek Ludwik 1852.
*Zgórek Józef 1875.
Zgórek Stanisław 1879
Zgórski Alfred 1864.
Zgórski Julian 1864.
Zgut Jakób 1863.
Ziaja Jan 1874.
Ziarko Jan 1883.
Ziebrowski Ignacy 1849.
Ziegler Josephus 1803.
*Zieleniewski Mich. 1834.
*Zieleniewski Stan. 1863.
Zieleniewski Edm. 1868.
Zieleński Władysł. 1881.
*Zielewicz Ignacy 1854.
Zielewicz Stanisław 1871.
Zielewicz Edmund 1873.
Zieliński Ignatius 1803.
Zieliński Joannes 1805.
Zieliński Cantius 1808.
Zieliński Piotr 1813
Zieliński Jakób 1827.
Zieliński Bolesław 1830.
Zieliński Ignacy 1831.
Zieliński Franciszek 1831.
Zieliński Arystom. 1831.
Zieliński Jan 1840.
Zieliński Piotr 1843.
Zieliński Xawery 1846.
Zieliński Walery 1849.
Zieliński Franciszek 1855.
Zieliński Antoni 1856.
*Zieliński Adolf 1857.
Zieliński Zygmunt 1860.
Zieliński Józef 1864.
*Zieliński Ignacy 1865.
Zieliński Józef 1866.
Zieliński Winceu. 1869.
Zieliński Wacław 1869.
Zieliński Stanisław 1871.
Zieliński Karol 1872.
Zieliński Jan 1872.
*Zielonacki Jozafat 1874.
*Zielonka Kazim. 1865.
Zieluski Ferdynand 1823.
Ziemba Kazimierz 1876.
Ziemba Wojciech 1882.
Ziembiński Józef 1830.
*Ziembiński Mikołaj 1831.
*Ziembiński Jan 1860.
Ziembiński Lesław 1865.
*Ziembiński Antoni 1867.
Ziembiński Józef 1873.
Ziembla Józef 1882.
Ziembowski Andr. 1822.
Ziembowski Józef 1822.
*Ziembowski Leon 1875.
Ziemiański Stan. 1882.
Ziemiański Zygm. 1882.
Ziernicki Vinc. 1805.
*Ziffer Jakób 1834.
*Ziętarski Józef 1834.
Zillonka Józef 1865.
Zimler Teofil 1865.
Zinner Józef 1888.
Zins Zygmunt 1863.
Ziołecki Feliks 1830.
*Ziomczyński Józef 1823.
Ziółkowski Jan 1821.
Ziółkowski Józef 1872.
Ziwek Kazimierz 1849.
Zięba Jan 1887.
Ziębiński Jan 1831.
Ziębiński Mikołaj 1831.
Ziębiński Wład. 1857.
Ziębowski Leon 1875.
Ziętarski Józef 1831.
Złocki Feliks 1826.
Złochocki Winc. 1874.
Złowodzki Konrad 1813.
Złowodzki Franc. 1813.
Złowodzki Rudolf 1831.
Złowodzki Michał 1831.
Złowodzki Sewer. 1841.
Zmarzlak Franc. 1859.
Zmarzliński Jan 1873.
Znajduchowski M. 1872.
*Znamirowski Ign. 1854.
Znamirowski Stef. 1863.

*Znamirowski Fran. 1866.
*Znamiecki Wiktor 1856.
*Znamięcki Zefiryn 1856.
Znański Winc. 1885
*Znietkiewicz Ant. 1821.
Zoepnik Josephus 1806.
Zoll Henryk 1850.
*Zoll Fryderyk 1850.
*Zoll Zygmunt 1852.
Zoll Ludwik 1856.
*Zoll Fryderyk 1875.
Zoll Józef 1878
Zoll Antoni 1880.
Zöllner Władysł. 1860.
*Zopoth Ferdyn. 1855.
*Zopoth Adolf 1855.
Zopoth Ksawery 1855.
Zopoth Edward 1856
Zopoth Henryk 1857.
Zopoth Artur 1887.
Zopoth Emil 1888.
Zscherniq Jan 1816.
*Zubczewski Henr. 1862.
Zubczewski Julian 1864.
Zubek Thomas 1803.
Zubek Adamus 1803.
Zubek Teofil 1860.
Zubek Józef 1876.
Zubek Józef 1884.
Zubek Jgnacy 1887.
Zubicki Stanisław 1885.
Zubrzycki Adam 1850.
Zubrzycki Edmund 1857.
Zubrzycki Alfons 1857.
Zubrzycki Stanisł. 1883.
Zubrzycki Julian 1887.
Zukulski Stanisław 1872.
*Zuzak Szymon 1872.
Zwan Tomasz 1831.
Zwierczyński Jan 1831.
*Zwierkowski Mśc. 1849.
Zwilling Wincenty 1862.
Zwirkowski Winc. 1813.
Zwirkowski Paweł 1813.
Zwoliński Franc. 1816.
Zwoliński Aloizy 1821.
Zwoliński Walenty 1866.
Zwoliński Jan 1868.
Zwoliński Jan 1882.
Zwoliński Józef 1885.
Zych Jakób 1860.
Zych Andrzej 1863.
Zyczycki Jan 1820.
Zygadlewicz Rom. 1874.
Zygmund Emilian 1860.
Zygmuntowicz Leon 1855.
Zzgmuntowicz St. 1857.
Zygmuntowicz W. 1866.
Zygmuntowicz Al. 1866.
Zygmuntowicz St. 1869.
Zygmuntowski K. 1867.
Zygmuntowski Józ. 1867.
Zygulski Jan 1830.
Zygulski Francisz. 1867.
Zymanek Józef 1864.
Zyminiecki Feliks 1814.
Zyngerle Leon 1827.
*Zaba Jan 1871.
Zabicki Konstanty 1826.
Żabiński Michał 1840.
Żabiński Rudolf 1862.
Żabiński Bolesław 1871.
Żach Franciszek 1863.
Żach Paweł 1881.
Żach Ermin 1882.
Żak Piotr 1830.
Żak Franciszek 1880.
Żakowski Hipolit 1831.
*Żarnowiecki Ludw. 1877.
Żarnowski Ignacy 1823.
Żaroffe Gustaw 1865.
Żarski Adalbertus 1803.
Żarski Stanisław 1813.
*Żarski Walery 1814.
Żarski Hipolit 1826.
Żarski Gorgoniusz 1827.
Żądło Wincenty 1882.
Żebrawski Michał 1813.
Żebrawski Teofil 1813.
Żebrawski Jan 1816.
Żebrawski Józef 1879.
Żebrowski Vinc 1803.
Żebrowski Joseph. 1808.
Żebrowski Ignatius 1808.
Żeglikowski Stan. 1825.
Żeglikowski Józef 1838.
Żeglikowski Teofil 1865.
Żegliński Laurent 1804.
Żelazny Antoni 1873.
Żelazowski Winc. 1827.
*Żelazowski Wiktor 1863.
Żelechowski Ant. 1803.
Żelechowski Marc. 1813.
Żelechowski Feliks 1813.
Żelechowski Daniel 1813.
Żelechowski Jan 1815.
*Żelechowski Feliks 1830.
*Żelechowski Tad 1849.
Żelechowski Stan. 1854.
Żelechowski Winc. 1857.
*Żelechowski Kaz. 1857.
Żelechowski Stan. 1858.
*Żelechowski Aleks. 1859.
Żelechowski Aleks. 1863.
Żelechowski Tad. 1879.
Żelechowski Tad. 1885.
Żelechowski Winc. 1885.
Żeleński Tomasz 1813.
Żeleński Marcyan 1814.
Żeleński Mikołaj 1825
*Żeleński Wład. 1850.
*Żeleński Kazim. 1850.
*Żeleński Stanisł. 1853.
Żeleński Ludwik 1881.
Żeleński Stanisław 1884.
Żeleński Tadeusz 1885.
Żeleński Edward 1888.
Żeliński Karol 1814.
Żeliński Ludwik 1814.
*Żelhowski Maks. 1816.
Żelich Franciszek 1857.
*Żelichowski Alojzy 1849.
Żelichowski Miecz. 1864.
*Żelichowski Henr. 1865.
Żelichowski Ludw. 1869.
Żelichowski Jerzy 1873.
Żeromski Josephus 1803.
Żeromski Antonius 1803.
Żeromski Vincent. 1804.
Żeromski Winc. 1831.
Żędzianowski Stan. 1874.
Żędzianowski Zyg. 1887.
*Żmudziński Kaz. 1831.
Żmudziński And. 1850.
Żołdani Jan 1857.
Żółkowski Ernest 1816.
Żółkowski Romuald 1816.
*Żołtowski Feliks 1819.
Żołtowski Roman 1826.
Żuchowski Józef 1876
Żukowski Adam 1819.
Żukowski Tadeusz 1887.
Żuliński Aleks. 1846.
Żuliński Roman 1846.
Żuliński Gustaw 1857.
Żuliński Edward 1881.
Żuławski Stanisł. 1866.
Żuławski Walenty 1873.
Żurkiewicz Ignacy 1831.
Żurowski Aleksy 1850.
*Żurowski Ignacy 1874.
Żurowski Alfred 1882.
Żychoń Josephus 1803.
Żychoń Józef 1813.
Żychoń Jan 1813.
Żychoń Jan 1849.
Żychoń Adam 1859.
Żychoń Henryk 1861.
Żychoń Stanisław 1861.
Żychoń Józef 1883.
Żychowicz Lucas 1806.
Żychowicz Józef 1815.
Żychowicz Bolesł. 1854.
Żychowicz Miecz. 1854.
Żychowicz Edmund 1881.
Żychowski Stanisł. 1829.
Żychowski Andrzej 1862.
Życiński Josephus 1804.
Życiński Józef 1831.
Żydroń Antoni 1884.
Żyliński Adalbert. 1803.
Żyła Mateusz 1861.
Żyła Ignacy 1881.
Żyła Władysław 1887.
Żyłka Franciszek 1882.
Żywicki Seweryn 1869.

BIBLIOTEKA
Wyższej Szkoły Pedagogicznej
W KRAKOWIE

PROFESOROWIE I UCZNIOWIE
w roku szkolnym 1888/9.

A) Profesorowie.

1. Dr. Leon Kulczyński, dyrektor, docent pedagogii w uniwersytecie Jagiellońskim, członek komisyi literatury i oświaty Akademii Umiejętności krak.
2. P. Wojciech Rypel, prof., uczy języka łacińskiego i greckiego.
3. P. Leopold Świerz, prof., sekretarz Tow. tatrzańskiego, uczy języka łać. i greckiego.
4. Dr. Teofil Ziemba, prof., docent pedagogii w uniwersytecie Jagiellońskim, członek komisyi literatury i oświaty w Akad. Umiej., uczy języka polskiego i propedeutyki filoz.
5. Dr. Antoni Wierzejski, prof., docent z tytułem p. n. profesora Uniw. Jagiell. (zoologii), członek komisyi fizyograf. Akademii Umiej. krak., za stałym urlopem zajęty w Uniwersytecie.
6. Mieczysław Jamrógiewicz, prof., uczy matematyki i fizyki, obecnie na urlopie.
7. P. Wincenty Stroka, prof., uczy języka polskiego i propedeutyki filoz.
8. Dr. August Sokołowski, prof., członek komisyi histor. Akad. Umiej. krak., uczy historyi, geografii i języka niemieckiego.
9. P. Jan Czubek, prof., zawiadowca biblioteki nauczycielskiej, członek komisyi językowej Akad. Umiej. krak., uczy języka łac. i greckiego.
10. Dr. Jan Molin, prof., zawiadowca zbioru książek szkolnych dla uboższej młodzieży wyższego gimn., uczy języka niemieckiego.
11. P. Juliusz Miklaszewski, prof., uczy historyi i geografii.
12. Dr. Franciszek Tomaszewski, prof., zawiadowca gabinetu fizycznego, członek komisyi egzam. dla kandydatów do jednorocznej służby wojskowej, uczy fizyki i matematyki.
13. Dr. Teofil Krasnosielski, prof., zawiadowca czytelni dla młodzieży gimn., uczy języka łać. i greckiego.
14. P. Ignacy Kranz, zast. naucz., uczy matematyki i fizyki.

15. X. Karol Szałaśny, zast. naucz., katecheta i exhortator.
16. Dr. Jan Leniek, zast. naucz., członek komisyi histor. Akademii Umiej. krak., zawiadowca archiwum gimnaz. i zbioru książek dla ubogiej młodz. niż. gimn., uczy historyi, geogr. i jęz. polskiego.
17. Dr. Stanisław Klemensiewicz, zastępca naucz., zawiadowca gabinetu przyrodniczego, uczy hist. nat. i matematyki.
18. P. Juliusz Lachowicz, zast. naucz., zawiadowca zbioru map geogr., uczy historyi, geografii i języka niemieckiego.
19. Dr. Józef Limbach, zast. naucz., uczy historyi naturalnej i matematyki.
20. X. Dr. Czesław Wądolny, zastępca naucz., katecheta i exhortator.
21. P. Jan Bartunek, zast. naucz., uczy języka łać. i polskiego.
22. P. Michał Lityński, zast. naucz., uczy historyi, geogr. i języka niemieckiego.
23. Dr. Roman Jarosiewicz, zast. naucz., uczy języka polskiego, niemieckiego i greckiego.
24. P. Józef Szafran, zast. naucz., uczy języka łać. i greckiego.
25. P. Franciszek Chowaniec, zast. naucz., uczy języka łać., greckiego i polskiego.
26. P. Jan Pelczar, zast. naucz., uczy języka łać. i polskiego.
27. P. Augustyn Jasiński, zast. naucz., uczy tymczasowo języka niemieckiego i greckiego.

Do przedmiotów nadobowiązkowych.

1. P. Walery Eljasz, nauczyciel nadetatowy, uczy rysunków.
2. P. Wiktor Erard Ciechomski, nauczyciel nadetatowy, uczy języka francuzkiego.
3. P. Kazimierz Bobek, zast. naucz. w gimn. III. (Sobieskiego), uczy gimnastyki.
4. Dr. Władysław Kosiński, prof. w gimn. III. (Sobieskiego), uczy stenografii.
5. Dr. August Sokołowski, (jak wyżej), uczy historyi kraju rodzinnego.
6. P. Juliusz Miklaszewski, (jak wyżej), uczy historyi kraju rodzinnego.
7. Dr. Jan Leniek, (jak wyżej), uczy historyi kraju rodzinnego.
8. P. Juliusz Lachowicz, (jak wyżej), uczy historyi kraju rodzinnego.
9. P. Michał Lityński, (jak wyżej), uczy historyi kraju rodzinnego.
10. P. Ignacy Kranz, (jak wyżej), uczy kaligrafii.
11. Dr. Stanisław Klemensiewicz, (jak wyżej), uczy śpiewu.

B) Uczniowie.

Klasa I A. — 46.

Aleksandrowicz Leon
Bachorz Władysław
Benko Jan
Chromiński Edmund
Dziura Józef
Dobrzyński Józef
Faust Szymon
Garncarski Artur
Gąsowski Stanisław
Grabowski Władysław
Gryfeld Henryk
Hanka Stanisław
Jakubowski Witołd
Jasieński Włodzimierz
Kaczmarski Józef
Kirsch Saul
Klein Franciszek
Klein Wiktor
Knopf Henryk
Lebenstein Tadeusz
Łapiński Stanisław
Madej Jan
Madejski Robert
Majewski Kazimierz
Malantowicz Zygmunt
Malina Hieronim
Maniecki Józef
Michna Jan
Murczyński Adam
Müller Rudolf
Nowak Jan
Nowak Włodzimierz
Nowacki Władysław
Okórnicki Kazimierz
Pułczyński Jan
Richter Dawid
Schlang Józef
Schromm Alfred
Schwarz Adam
Skórczewski Stanisław
Steinberg Wilhelm
Steiner Zygmunt
Tyralik Stanisław
Widomski Jakób
Zbijewski Stanisław
Zgierczyński Stanisław
Zieliński Maciej.

Klasa I B. — 46.

Armatys Tadeusz
Baran Józef
Basta Michał
Behm Feliks
Benzyen Eliasz
Blumenfeld Ryszard
Bobek Andrzej
Budziszewski Bolesław
Chmielewski Józef
Chraca Józef
Dittensdorf Maksymilian
Drabik Karol
Galden Jan
Glasner Roman
Górz Jan
Hensler Eugeniusz
Kantorek Feliks
Klich Edward
Kłak Franciszek
Koćpiński Stanisław
Koneczny Józef
Kopczyński Zygmunt
Korta Karol
Kozubski Włodzimierz
Krówka Błażej
Krzyżanowski Jan
Kurowski Julian
Liszka Antoni
Łaszczyński Zbigniew
Malik Antoni
Malinowski Feliks
Myszkowski Edward
Nitsch Eugeniusz
Nowotarski Tadeusz
Olszewski Zygmunt
Piątek Władysław
Pietraszek Stefan
Podobiński Karol
Rapoport Leon
Rusin Jan
Skaza Władysław
Skubieja Walery
Sporn Julian
Süsser Józef
Walter Mieczysław
Wusatowski Zygmunt.

Klasa II A. — 39.

Bittner Kazimierz
Bóbr Adam
Ferster Stanisław
Friedlein Stefan
Fritsch Karol
Gretzer Michał
Groblicki Błażej
Hof Stanisław
Huss Jan
Janicki Adam
Jasieński Bogusław
Kalicki Józef
Kłak Stanisław
Koziołkowski Julian
Krajewski Roman
Krówka Stanisław
Kubelka Zygmunt
Kulczyński Józef
Kulka Józef
Kurek Antoni
Laskowski Jarosław
Majerski Aleksander
Mayzel Kazimierz
Małusecki Ludwik
Nodzyński Julian
Piotrowski Piotr
Piwowarski Stefan
Pyrczak Karol
Schneider Franciszek
Setkowicz Paweł
Szczygieł Ludwik
Tempka Maryan
Trębicki Antoni
Trzciński Julian
Wajda Michał
Wysocki Stanisław
Zawiłowski Cezar
Ziemiański Zygmunt
Zopoth Emil.

Klasa II B. — 48.

Agatstein Emil
Agatstein Zygmunt
Bielski Ludwik
Bochenek Stanisław
Borowicz Józef
Cebulski Franciszek
Czajka Stanisław
Drzygiewicz Władysław
Dzikowski Franciszek
Furdzik Edward
Gąsiewicz Stanisław
Goldstein Wiktor
Herman Henryk
Hahorkiewicz Ludwik
Haleczko Tadeusz
Isenberg Ludwik
Janisz Jan
Kapel Jakób
Kapuściński Julias
Kempler Samuel
Kleszcz Aleksander
Kleszcz Władysław
Klimek Maryan
Kofin Józef
Kordas Antoni
Krzysztofiak Franciszek
Langer Bernard
Launer Władysław
Lisowski Tadeusz
Łodziński Tadeusz
Łojek Wojciech
Machalski Włodzimierz
Majchrowicz Wojciech
Motylski Emanuel
Perlberger Hirsch

Piotrowski Jan
Pisek Józef
Płatek Witold
Pochoski Bogdan
Podczaski Konrad
Rogorzewski Wiktor
Skarbek Władysław
Stramski Jan
Tullius Jan
Tyszkiewicz Benedykt
Wibiral Ottokar
Windakiewicz Kazimierz
Zawiła Edmund.

Klasa III A. — 50.

Bienias Józef
Brzeski Henryk
Budzaszek Feliks
Chełmecki Franciszek
Chmielewski Ewaryst
Chwalibogowski Maurycy
Dattner Zygmunt
Docning Henryk
Elgas Stanisław
Fritsch Feliks
Gisman Karol
Groblicki Błażej
Grünzweig Zygmunt
Hudeczek Erwin
Jordan Adam
Kaden Witołd
Klimowski Maciej
Kołodziejczyk Stanisław
Kovař Antoni
Kowalski Bogusław
Kownacki Jan
Kownacki Józef
Kudasiewicz Stefan
Kudelski Franciszek
Kulczyński Zygmunt
Kutrzeba Stanisław
Laberschek Feliks
Łepkowski Jan
Maciak Jan
Maciołowski Juliusz
Massalski Stefan
Massalski Tadeusz
Mecnarowski Mieczysław
Meus Stanisław
Minkiewicz Tadeusz
Mniszek Tytus
Moskal Andrzej
Nodzyński Feliks
Nowaczyński Adolf
Pająk Józef
Panczakiewicz Kazimierz
Podsadecki Jan
Radoszewski Stanisław
Rzepecki Adam
Starzewski Leopold
Styliński Mieczysław
Szczaniecki Stefan
Tschapka Maksymilian
Wyrobek Mieczysław
Żukowski Tadeusz.

Klasa III B. — 49.

Adamaszek Jan
Adasiński Jan
Bachleda Andrzej
Barberowski Karol
Bobilewicz Leopold
Bobrzyński Mieczysław
Bok Jan
Budziszewski Stefan
Dobrzański Józef
Dobrowolski Stanisław
Doening Mieczysław
Eker Albert
Fiksak Jan Kanty
Galica Andrzej
Hubicki Gustaw
Kamieński Andrzej
Klein Jan
Klemensiewicz Józef
Konczyński Tadeusz
Kopiński Tadeusz
Kotulecki Antoni
Lipka Jan
Lippel Jakób
Łukawski Wiktor
Machnicki Alfred
Mazurkiewicz Józef
Minasowicz Józef
Morus Władysław
Pajor Maryan
Podlacha Władysław
Pruszyński Zenon
Rapoport Edmund
Rotter Franciszek
Rothländer Władysław
Schorr Jakób
Sebald Stefan
Sentek Władysław
Sikorski Józef
Smiałowski Władysław
Sokołowski Tadeusz
Sołtykiewicz Tadeusz
Stachoń Wiktor
Stefczyk Jan
Styczeń Stanisław
Szancer Eugeniusz
Szutran Jan
Tieffenthal Artur
Waśniowski Jan
Wolnicki Piotr.

Klasa IV A. — 37.

Baranowski Michał
Berger Henryk
Berger Tadeusz
Bizański Władysław
Bryniczka Loon
Dobrzycki Stanisław
Fiedor Michał
Georgeon Leon
Jachymiak Franciszek
Kantorek Stefan
Kubanek Franciszek
Kwaśny Emil
Laberschek Jan
Małachowski Eugeniusz
Maśnica Witołd
Miński Kazimierz
Neumüller Juliusz
Nowak Franciszek
Piątkowski Józef
Pick Franclszek
Pollak Karol
Reger Emil
Reger Tadeusz
Reiner Leon
Roszkiewicz Władysław
Rybak Wojciech
Schwarz Jan
Skórczewski Władysław
Sommer Wincenty
Starakiewicz Marceli
Starzewski Stanisław
Stolfa Emil
Tomaszewski Władysław
Turowicz Kazimierz
Wacławowicz Kazimierz
Wasikiewicz Aleksander
Wątorek Karol.

Klasa IV B. — 35.

Bobowski Władysław
Charłampowicz Roman
Czarny Kazimierz
Deiches Izydor
Długoszewski Jan
Domański Stanisław
Dręgacz Jan
Dymek Jan
Engländer Bernard
Epstein Maksymilian
Frommer Wiktor
Górski Stanisław
Grosicki Antoni
Hankus Edward
Hanuszek Szymzn
Kostka Alfred
Kościołek Andrzej
Kowalik Jan
Kowalski Stanisław
Krępa Aleksander
Michalik Gustaw
Pihuta Kalikst
Pollaschek Fryderyk
Pomietlarz Paweł
Prochal Tomasz
Ptaszyński Józef
Schein Emil
Schlesinger Jan
Sikorski Władysław

Silbermann Jakób
Słomnicki Wiktor
Świądrowski Wiadysław
Szyszka Stanisław
Tellek Władysław
Zbijewski Wincenty.

Klasa V A. — 40.

Antonowicz J
Banke Henryk
Bartosiński Jan
Bittner Stanisław
Borkowski Władysław
Brochocki Tadeusz
Ceremuga Władysław
Dzianott Bolesław
Dziedzicki Kazimierz
Fritsch Artur
Frommer Artur
Frommer Ilipolit
Gaertner Jan
Grodzicki Władysław
Grzybowski Grzegórz
Jędrys Józef
Kasznica Stanisław
Komar Edward
Korta Jan
Kowalczyk Władysław
Kraupa Edward
Krywult Jan
Kućmyda Józef
Kuźniar Feliks
Lewek Edward
Lippel Gustaw
Łubkowski Władysław
Majewski Wincenty
Nitsch Roman
Nowak Kasper
Olszewski Jan
Panek Kazimierz
Pischinger Ernest
Schreiber Samuel
Strzeszewski Włodzimierz
Szancer Alfred
Szymonowicz Stanisław
Vopalka Bronisław
Wierzbicki Zygmunt
Żeleński Tadeusz.

Klasa V B. — 39.

Bernaciński Franciszek
Bierer Manfred
Bross Loebel
Chytroś Stanisław
Fabijański Henryk
Gawroński Juliusz
Gorączko Jan
Grudziński Józef
Jakubowski Cezar
Janiga Stanisław
Jaworski Józef
Kamiński Jakób
Kostka Karol
Krystyniacki Leopold
Kühnel Artur
Lebiedzki Jan
Lipowski Serafin
Łękowski Henryk
Majewicz Edmund
Masłowiec Antoni
Otowski Roman
Pabijan Jędrzej
Paszcza Kasper
Piechnik Józef
Płatek Tadeusz
Rażny Józef
Roztworowski Stanisław
Romiszewski Adam
Rozpond Franciszek
Schumak Karol
Sobański Adam
Sweykowski Emanuel
Swolkien Kazimierz
Tymkowicz Antoni
Tyralik Jan
Wala Franciszek
Walkosz Jakób
Wesper Maryan
Wróblewski Władysław.

Klasa VI A. — 34.

Bedrnik Wacław
Beer Leon
Blumenfeld Fryderyk
Bogusz Stanisław
Fiszer Edmund
Homolacs Emanuel
Homolacs Karol
Homolacs Stanisław
Gross Kazimierz
Kapuściński Jan
Karaś Andrzej
Karcz Jan
Koziański Kazimierz
Krassowski Wincenty
Krożel Jan
Krzeptowski Wojciech
Liebeskind Juda
Lniski Kazimierz
Lonicki Jan
Małachowski Bolesław
Neuberger Adolf
Nitsch Kazimierz
Osuchowski Andrzej
Pick Karol
Rutkowski Jan
Rybarzewski Franciszek
Sentyrz Michał
Sobański Hieronim
Watorek Adolf
Wójcikiewicz Henryk
Wójcikiewicz Ignacy
Zaplatalski Józef
Zdanowski Juliusz
Ziemiański Stanisław.

Klasa VI B. — 31.

Batko Wojciech
Brodowski Paweł
Ciechanowski Zygmunt
Fiszer Jan
Furko Julian
Gans Jan
Gędzierski Jan
Hendzel Józef
Isenberg Ozeasz
Jaworski Zygmunt
Klapa Waleryjan
Kraupa Rudolf
Kukulski Bogusław
Kwieciński Tadeusz
Łopuszański Tadeusz
Mrdaček Emil
Niewolkiewicz Ludwik
Nowak Witold
Nowiński Bronisław
Ocetkiewicz Józef
Panek Gwido
Parzyński Jan
Rosenzweig Stefan
Sawiczewski Wacław
Steuermark Zygmunt
Stopka Andrzej
Stopnicki Michał
Swolkien Bogusław
Szczurek Józef
Torba Wojciech
Wrona Michał.

Klasa VII. — 40.

Bannet Józef
Biela Karol
Bobrzyński Karol
Bocheński Zygmunt
Boniecki Stanisław
Cholewa Józef
Cyfrowicz August
Czerniak Józef
Fabiański Władysław
Fialka Henryk
Guziński Jan
Jagła Stanisław
Jasieński Henryk
Kobak Klemens
Kochanowski Stanisław
Kmiecik Józef
Kosch Teodor
Kozłowski Mieczysław
Kubalski Edward
Lewandowski Kazimierz
Łukasik Czesław
Łuniewski Stefan
Madejski Jerzy
Nitsch Leonard
Padechowicz Ignacy
Peterseim Leon
Pieguszewski Wincenty
Pytel Franciszek.

Rzewuski Tadeusz
Stadnicki Stefan
Szukiewicz Maciej
Wacławowicz Władysław
Walkowski Jan
Wiśniowiec Maksymilian
Wyrobek Zygmunt
Younga Stanisław
Zachemski Jakób
Żyła Władysław
Łaszczyński St. (nadzw.)
Kurpisz Ludwik (nadzw.).

Klasa VIII. — 34.

Berger Ludwik
Blumenstock Henryk
Borowski Stanisław
Bromberger Arnold
Doliński Maryan
Estreicher Tadeusz
Feliński Gerard
Furko Zygmunt
Gędzierski Walery
Goldfinger Albert
Górecki Edward
Gretschel Henryk
Hodur Franciszek
Jaglarz Franciszek
Jarosz Andrzej
Kalczyński Teodor
Krzyżanowski Adam
Kulig Ludwik
Lax Aleksander
Lipkowski Benedykt
Majewski Tadeusz
Marowski Kazimierz
Mieroszewski Felician
Mikucki Władysław
Oczkowski Adam
Paluch Karol
Paulisz Zygmunt
Rosner Feliks
Ruff Salomon
Stanowski Zygmunt
Wielopolski Konrad
Wróblewski Wincenty
Wyrobek Stanisław
Żędzianowski Zygmunt.

TREŚĆ KSIĄŻKI PAMIĄTKOWEJ.

A) Historya Gimnazyum św. Anny

z illustracyami Walerego Eljasza.

Str.

1) Wstęp I
2) Źródła rękopiśmienne IV
a) archiwum uniwersyteckie VI
b) archiwum Biblioteki Jagiellońskiej XI
c) archiwum Akademii Umiejętności XI
d) archiwum gimnazyalne XII
3) Źródła drukowane XVIII
a) Programy XVIII
b) Inne źródła drukowane XXVI
4) Dzieła pomocnicze XXXIII

I. Okres pierwszy. — Od założenia do reformy Kołłątaja (1588—1777).

1. Classes albo Scholae privatae XXXVI
2. Szkoły Nowodworskie L
3. Kollegium jezuickie w Krakowie LXIV
4. Bractwo akademickie Sodalisów i jego Oratoryum . . . LXXI
5. Kollegium Władysławsko-Nowodworskie LXXV
6. Prowizorowie LXXXIV
7. Profesorowie XC
8. Nauka szkolna CIX
9. Uczniowie CXII
10. Statystyka Uczniów CXXII

II. Okres drugi. — Czasy komisyi edukacyjnej.

1) Reforma Kołłątaja CXXV
2) Organizacya szkół średnich, zaprowadzona w r. 1783 . . CXXXII
3) Szkoła krakowska CXLVII

Str.

III. Okres trzeci. — Po rozbiorze Polski.

1) Przebieg ważniejszych wypadków CLVI
2) Profesorowie CLXXII
3) Statystyka uczniów CLXXXV
4) Rozkłady nauk CLXXXIX

B) Materyały źródłowe.

1. Conclusio de scholis privatis instituendis in rectoratu Petri Gorcini (1586) 1
2. Privatarum scholarum institutio in rectoratu Stanislai Zawadzki (1588) 2
3. Collocatio scholarum privatarum in aedificio Bursae Novae (1588) . . 3
4. Deliberatio Rectoris et professorum de scholis privatis anno 1589 . . 4
5. Reformatio scholarum privatarum in rectoratu Nicolai Dobrocieski anno 1603 5
6. Deliberatio Convocationis Professorum super negleetis et remissis praeceptorum laboribus in scholis privatis (1615) 6
7. Citatio professorum scholarum privatarum, Simonis Zarcensis et Matthiae Moscicensis ad iudicia rectoralia (1616) 8
8. Condemnatio professorum propter negligentias in classibus iis assignatis 8
9. Fundatio Tyliciana 8
10. Convocatio totius Universitatis in causa primae fundationis Novodvorscianae 9
11. Prima fundatio Novodvorsciana 10
12. Egzekucya albo zyszczenie y wypełnienie fundacyey J. M. P. Kawalera 16
13. Secunda fundatio Novodvorsciana 18
14. De fundatione et ordinatione Vladislaviana 20
15. Testament Gabryela Władysławskiego 20
16. Fundatio Vladislaviana 20
17. Ordinatio fundationis Vladislavianae 25
18. Conclusio Collegii Maioris de aedificatione scholarum Novodvorscianarum ex fundatione Vladislaviana 27
19. Rationes Alberti Borovii, Procuratoris Universitatis de sumptibus ad scholas Novodvorscianas extruendas collocatis 27
20. Translatio scholarum Novodvorscianarum 27
21. Oratio gratiarum actoria Seren. et Invict. Dno. Vladislao IV Poloniae et Sueciae Regi etc. pro Collegio Vladislaviano regaliter studiosae nobilitati recens extructa, habita in Collegio Vladislaviano.... ab Ill. Dno. Marco Sobieski, palatinida Russiae anno 1643, die 2 Junii 29
22. De statua Vladislai IV in Collegio Vladislaviano ponenda 34
23. Ordinatio privatarum lectionum in Collegio Vladislaviano pro commutatione aestiva anno 1774 35
24. Declamationes et representationes 40
25. Poemata studiosae iuventntis scholarum Novodvorscianarum in honorem Stanislai Lubomirski, comitis in Wisnicz, Palatini terrarum Russiae etc. anno 1630 conscripta et impressa sumptibus fundationis Novodvorscianae 42
26. Exercitatio geographica per iuventutem rethoricae scholae in Collegio Novodvorsciano absoluta anno 1768 53

Str.

27. Doniesienie szkolnego użytku z Dziejopisma polskiego przez uczniów gramatyki uczynione w r. 1770 54
28. Korzyść zabawy szkolnej z dziejopisów pierwiastkowego kościoła przez uczniów poetyki okazana 1770 55
29. Rozmowy z historyi politycznej o państwach teraźniejszych w szkole rymotworskiej w r. 1776 60
30. Statuta communia et singularia scholae B. Mariae Virginis ad officium dirigentia et officia conservantia per Sebastianum Antonium Burski ex antiquis libris translata anno 1696 61
31. Quaedam circa dictam strenam a Constantino Raczkowski (1764—1766) observata 78
32. Series eorum, quae in Literis Innotescentialibus ad servandum studiosis a M. D. Rectore Casimiro Stęplowski, Provisore scholarum Novodvorscianarum sub data 1765 79
33. Wyłożenie nauk dla szkół Nowodworskich krakowskich podług Prześwietney komisyi nad Edukacyą narodową w tabeli na szkoły wojewodzkie ułożonego przez H. Kołłątaja, od Prześw. Komisyi nad Edukacyą Narodową do Akademii krakowskiej delegowanego Wizytatora w r. 1777 81
34. Mowa Kołłątaja w dzień wprowadzenia do szkół Władysławskich nowego instrukcyi publicznej układu 1777 94
35. Odpowiedź X. Lipiewicza, prefekta szkół Władysławskich na mowę Kołłątaja 96
36. Oratio in laudem literarum in Oratorio Novodvorsciano habita anno 1777 die 21 Junii 97
37. List X. Hugona Kołłątaja do Ks. Michała Poniatowskiego (17 Maja 1777) w sprawie szkół Nowodworskich 104
38. List X. Hugona Kołłątaja do ks. Michała Poniatowskiego (29 Lipca 1777) w sprawie szkół Nowodworskich 106
39. Wypis instrukcyi i rezolucyi P. Komisyi eduk. narod. stosujących się do wizyty i reformy Akademii krakowskiej, dokonanej przez X. Hugona Kołłątaja z usprawiedliwieniem każdego punktu 108
40. Popis klasy IV w szkołach wojewodzkich krakowskich z geometryi i rolnictwa w r. 1778 114
41. Rozłożenie nauk i godzin w szkołach krakowskich na sześciu nauczycieli podług ustaw Prześw. Komisyi edukac. narodowej ogłoszonych w r. 1781 122
42. List JW. P. Józefa hr. Ankwicza, kasztel. sandeckiego do X. Bogucickiego, rektora szkół wydziałowych krakowskich 131
43. Mowa M. Sebastyena Czochrona, prefekta szkół krakowskich w dzień otwarcia szkół przed czytaniem uczniów do wyższych klas przeniesionych 29 Września 1781 r. 132
44. List X. Hugona Kołłątaja z dnia 1 Października 1783 do Zgromadzenia Nauczycieli uwiadamiający, jakim obrządkiem ma być obchodzona uroczystość pamiątki stuletney zwycięztwa pod Wiedniem przez Jana III z Turków odniesionego 135
45. Nauczyciele szkół krakowskich proszą o wczesne siebie zapewnienie względem osób toż Zgromadzenie składających na rok przyszły szkolny r. 1785 138

Str.

46. Nauczyciele szkół przygłównych krakowskich proszą o opatrzenie w mobilia swoich stancyi, o książki, gazety, instrumenta matematyczne, fizyczne i o pokrycie kosztów uroczystości zaczęcia szkoły na kapelą, światło i t. p. (r. 1786) 139
47. Rzeczy z skarbca szkół krakowskich do kościoła św. Anny oddane roku 1786 140
48. JP. Dymidowicz prosi, aby mu wolno było dotrzymać JP. Starościca lelowskiego dwa lata a najwięcey trzy lata, z tey przyczyny, aby potem na woiaż mógł z nim się udać do cudzych krajów (1786) . . . 143
49. Zgromadzenie Nauczycieli szkół krakowskich prosi Szkołę główną o wyznaczenie jednostajnego nakładu w drukowaniu Popisów (1787) 143
50. Wydatek na szkoły krakowskie w r. 1787/8 145
51. Marciszowski, prorektor szkół krakowskich prosi o uwolnienie go od trzymania u siebie książek elementarnych (1788) 145
52. Zgromadzenie szkół krakowskich prosi, aby dozorcą książek elementarnych był zawsze jeden z profesorów szkolnych 145
53. Rejestr książek na szkoły piotrkowskie na rok szkolny 1788/89 . . 137
54. Usprawiedliwienie szkół przygłównych krakowskich względem wspólnego stołu (1788) 148
55. Wypis z Protokółu obrad Zgromadzenia Nauczycieli szkół krakowskich względem wspólnego stołu (23 Września 1788) 150
56. Projekt użycia Łobzowskiego ogrodu na dobro edukacyi, przedłożony r. 1789 dnia 4 Marca na posiedzeniu Szkoły głównej przez rektora Fel. Oraczewskiego, który przez Szkołę główną przyjęty i w Protokół obrad ekonomicznych wpisany został 150
57. Punkta od Zgromadzenia szkół przygłównych do ułatwienia urządzenia Łobzowa Szkole głównej koronnej podane dnia 22 Kwietnia 1789 . . 153
58. List Prefekta X. Franciszka Marciszowskiego do Szkoły główney koronuey w sprawie mustry studenckiej z dnia 29 Marca 1790 r. . . . 154
59. Wypis z Protokółu obrad Zgromadzenia Nauczycieli szkół krakowskich w sprawie wyboru plenipotenta na elekcyą Rektora 155
60. Wydatek na szkoły krakowskie z r. 1790/1 156
61. Raport do Prześw. Komisyi eduk. narod. z wizyty Jana Sniadeckiego w szkołach przygłównych krakowskich z r. 1790 157
62. Zgromadzenie Nauczycieli do Szkoły Głównej w sprawie mustry uczniow (2 Lut. 1792) 158
63. Obywatele województwa krakow. żądają od Zgromadzenia Nauczycieli, aby uczniowie szkół przygłównych z delegacyą imieniem młodzi tegoż województwa wysłani byc mogli do Warszawy na obchód dnia 3 Maja 159
64. Przemowa Józefa Sołtykowicza, nauczyciela prawa w szkołach przygłównych krakowskich do dyrektorów przy tychże szkołach domowy dozór nad młodzią sprawujących przed odebraniem od nich przysięgi na ustawę dnia 3 i 5 Maja w obecności zgromadzoney na amfiteatr wszystkiey młodzi szkolney dnia 15 Lutego 1792 r. 160
65. Głos Antoniego Nałęcz Himonowskiego, nauczyciela wymowy, prorektora substytuta szkół przygłównych przy złożeniu przysięgi przez Zgromadzenie Nauczycieli publicznych tychże szkół na konstytucyą 3 Maja, wykonaney na seymiku województwa deputackim powiatów krakowskiego, proszowskiego i ks. siewierskiego, po zagajeniu obrad

Str.

15 Lutego 1792 w kollegiacie akademickiej św. Anny w Krakowie miany 163
66. Raport Szkoły główney do P. Komisyi eduk. o wizycie J. X. Popławskiego, odbytej w r. 1792 w szkołach krakowskich 164
67. Rozkład nauk w szkołach przygłównych krakowskich z r. 1793/4 i przepisy dla dyrektorów i uczniów 167
68. Raport Szkoły głównej krakow. do Prześw. Komisyi eduk. o wizycie W. Marcina Fiałkowskiego w szkołach krakowskich, odbytej w r. 1793 171
69. Antoni Himonowski, prorektor szkół krakowskich prosi o obmyślenie funduszu na czterech spowiedników i o reparacyą domu Zgromadzenia 173
70. Antoni Himonowski, prorektor szkół przygłównych krakow. prosi o obmyślenie funduszu na zaopatrzenie nauczycieli na miesiąc w żywność, aby mogli zastósować się do przepisu Komisyi Porządkowej (6 Kwietnia 1794) 174
71. Opisanie szkół Nowodworskich na ulicy św. Anny pod liczbą 298 stojących 175

C) **Koledzy króla Jana Sobieskiego** 180

D) **Spis uczniów od r. 1800—1888** 202

E) **Profesorowie i uczniowie w roku szkolnym 1888/9** . 249

Illustracye:

1) Widok dzisiejszego gimnazyum św. Anny I
2) Portret Nowodworskiego i facsimile podpisu jego LI
3) Dziedziniec gimnazyalny LXXX
4) Widok budynków uniwersyteckich z XVII wieku, kopia rysunku znajdującego się w manuskrypcie w Arch. Uniw. Jag., N. 91½ str. 123. CXXIV
5) Kościół św. Anny CXXV
6) Widok i rozkład budynku gimnazyalnego z r. 1810, podług rysunku zrobionego przez Wincentego Szpora i Piotra Przybylskiego, a znajdującego się w archiwnm gimnaz. (Materyały źródłowe N. 71). CLVI
7) Rozkład budynków uniwersyteckich dzisiejszych i dawniejszych. CXCIII
8) Medal diligentiae z czasów Rzeczypospolitej krakowskiej . . . CCVI
9) Pieczęć Dyrektora liceum św. Anny CCVII

Po skończeniu druku spostrzeżono w Spisie uczniów następujące pomyłki i opuszczenia:

Str.	221	*zamiast:*	Gutkowski Józef	*ma być:*	Gulkowski Józef
„	225	„	Jendt Filip	„	„	Jendl Filip
„	229	„	Kopf	„	„	Kopff
„	236	„	Losik Józef	„	„	Łosik Józef
„	240	„	Mieroszewski Stan.	„	„	Mieroszowski Stan.
„	242	„	Müldner Antoni	„	„	Müldner Artur
„	251	„	Rapaport Arnold	„	„	Rapoport Arnold
„	252	„	Rosenfeld Marek	„	„	Rosenfeld Marcin
„	257	„	Sokolnicki Alojzy	„	„	Sokoliński Alojzy

Opuszczono nazwiska:

Banaszkiewicz Jan.
Bartkowski Klemens.
Bartl Stanisław.
Borelowski Stanisław.
Florkiewicz Juliusz.
Herteux Karol.
Kostka Edward.
Moczydłowski Józef.
Masłowski Antoni.
Raszowski Wojciech.
Sare Józef.
Skąpski Zygmunt.
Sławiński Adam.
Swolkien Władysław.
Weyda Władysław.

60
4U61 039644

63624

UP - Kraków BG

1050298270

UP MUZEUM PODRĘCZNIKA